00086453

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 25 June, 2016

AVLI GELLII

LVCVLENTISSIMI SCRIPTORIS

NOCTES ATTICAE.

86453
BOMBAY BRANCH ROYAL ASIATIC SOCIETY
JACKSON MEMORIAL COLLECTION.

VIRTVTE DVCE,

COMITE FORTVNA.

APVD SEB. GRYPHIVM
LVGDVNI,
1555.

00086453

NDEX EORVM QVAE NOTATV DIGNA IN HISCE NOCTIBUS *uiſa ſunt.*

Abdera Democriti oppidum 132
Abluuium 389
Abſtemiæ mulieres 251
Academici 262
Acca Larentia 162
Acerbitas 301
Acerbitudo ibidem
Acetum an congelaſcat 416
Accipiter et Chamæleō 337
Accipitret 463
Accius 301.344
Achæi ad pugnam taciti 19
Achilles Romanus 53
Achillis clypeus 353
Acinum neutri generis 201
Acritas & acritudo 301
Actiones uxoriæ 112
Actito uerbum freq. 212
Actiua pro paßiuis 480
Actuariæ 254
Ad 186
Adeſſe & ſupereſſe 34
Adfabrè 186
Adiunctum quid 391
Admirationem ſilentium parere 130
Admodum 186
Adoleſcentes ad Philoſophiam hortatur Taurus 164
Adoleſcens nimis uetuſtè loquens reprehenditur 17
Adoptatio per Prætorē 150
Adoptator, Adoptiuus ibid.
Adulterij lex iniqua 251
Adprime, Adprimum, Adprobus, Adprobè, Adpotus 186
Aduerbia in im 299
Adulterio, ionis 389
Adulteritas ibidem
Aeacus 374
Aedes ſacræ, nō omnes ſunt templa 355
Aedepol muliebre iuramētum 263
Aeditimus, Aedituus, Aedituentes 292
Aediles & Tribuni 432

Aegles S[illegible] 1.8

Aemilius ad Pyrrhum 91

Αἱμωνία 333

Aenigma 289

Aere fulua 320

Aeruſcator 337

Aeſchylus 432

Aeſopi apolog. de caßita 78

Aetates tres 256

Aetnæ montis conflagratio 419

Aeuitas 480

Affatim 185

Affectum 363

Affecta res 103

Affectus & confectus ibid.

Africanus et Tiberius Gracchus amicißimi facti 290

Agentia uerba pro patientibus 451

Ager Pontinus 217

Ager Vaticanus 404

Ager cum populo 310

Agrippæ unde 407

Ahenum 44

Aius Deus unde 400

Ανακάλυφη 121

Ανογικοὶ 16

Albania 209

Alæ in exercitu 235.386

Alce meretrix 121

Alcibiades abiecit tibia 371

Alexandri continentia 163

Alexander Aetolus 373

Alexandri mors 434

Alexander Moloſſus 434

Alexādri epiſtola 302.487

Alexis comicus 66

Aluminis uis ignem depellit. 358

Amaror 3[illegible]

Amata prima uirgo Veſtalis 22

Αμπελῶνες 62

Ambitioſus 218

Ambiguum uerbum 267

Amici cauſa an delinquendum quandoq; 45

Amici comitas minoris erga maiorem 254

Amicis dißidentibus quid faciendum 53.54

Amorabundus 270

Amor ciuilis & opinabilis 280

Analogia 72[illegible]

Anates Ponticæ 426

Androdus ſeruus Dacus, & [illegible] 14[illegible]

Androgyni [illegible]

Angus cum Scipione [illegible]

Animal nullum ſenſu [illegible] al[illegible]

aut guſtus caret 185
Animum remittere 438
Anio 324
Annales & hiſtoria 149
Anneus Cornutus 45
Annibal decē captiuos Romam miſit 197
Annibalis crudelitas 47
Annibalis exemplum 133
Annibalis iocus ad Antiochum ibidem
Annoſus 97
Annus ex quot menſibus ætate Homeri 103
Annus LXIII. in ſenib. 364
Anneus Seneca leui futiliq; iudicio 280
Annuli geſtatio 235
Anomalia 72
Antia lex ibidem
Antigenidas tibicen 371
Ἀντιστρέφοντα argumēta 138. 226
Antiochus 133
Antiſtita 321
Antonius Iulianus rhetor 8. 224. 357
Anthropophagi 209
Anuis in genitiuo 124
Aonia nunc Bœotia 353
Ἀπαρκτίας 65
Apathia 472
Apathiæ ſectatores 473
Apeliotes uentus 64
Apiarium 62
Apionis hiſtoria 144
Apluda 264
ἄπορον 225
Appij Cæci filia 233
Aqua niualis frugibus & arboribus fœcunda, ſed hominibus potu nimio inſalubris 460
Aquæ intercutis morbo arena calens liberat 462
Aquæ fontium & fluuiorum an congelentur 416
Aquilo uentus 64
Aquor, aris 406
Arbitrij libertas defenditur 341
Arbitratus 321
Arboretum 408
Arbuſtum ibidem
Arcera 480
Archeſilai uerbum 88
Archelaus Mithrid. Regis præfectus 358
Archilochus Tullo Hoſtilio imperante claruit 432
Areopagitarū iudicium 290
Arena numeroſingulari 464

Ariſcon ex fœmina mas, cui nomẽ Areſcuſæ fuerat 211
Argentum purũ putum 159
Argentiſodinæ 66
Argeos 241
Ἀργέστης uẽtus, Latinè Caurus 64
Ἀργυράγχη 266
Ariſtotelicarum artium duæ ſpecies 485
Arietinum oraculum 86
Arimaſpi 209
Arionis hiſtoria 401
Ariſtarchus grãmaticus 72
Ariſtagoras 418
Ariſteas Proconneſius 208
Ariſtodemus 266
Ariſtoxenus muſicus 120
Ariſtotelis epiſtola ad Alexandrum 487
Ariſtotelis uerecundia 303
Ariſtoteles quãdo natus 433
Ariſtoteles 101
ἄρκτος 62
Arma contra patriam non ſumenda 6
Arma 464
Arrabo, Arra 407
Arrogatio 150
Arrogationis uerba 151
Artemiſia cũ Mauſolo 244
Arterias ad numerum moueri 95
Arteria duplex 477
Arteria neutri generis 255
Aruales 162
Aruales fratres ibidem
Arulator 390
Aruſpicum perfidia 113
Aſculani 361
Aſelli Peßinuntij 194
Aſſentio 73
Aſſentior ibidem
Aſsiduus ab aßibus 395
Aſpectu in caſu dandi 124
Aſtraba 264
Atabulus uentus 66
Aterina lex 258
Atypus 110
Atq;, aduerbium 257
Atq; pro quàm ibidem
Atq; atque ſi gemina ſit, auget ibidem
Atq; præſertim ibidem
Atq; et deq; cõiunctiones ib.
Atreus tragœdia Pacuuij 301
Atrium 386
Attilius Regulus 158
Attius [illegible] 353
Auaritiã uitia omnia habere putabant ueteres 159

Auarus 235
Auaritia corpus hominis quomodo effœminat 82
Auaritia à ſapientibus ſpreta ibidem
Auentinus mons cur extra pomœrium 312
Auens 463
Auerruncus 142
Au particula 360
Auſero ibid.
Auguſtus quo die natus 364
Auguſti epiſtola ad Cæſarem ibidem
Auguſti laus 252
Aulus Albinus 265
Aulus Poſthumius Torquatus dictator 432
Aulus Gell. quo tẽpore 476
Aurum coronarium 134
Aurum Toloſanum 93
Auſpicia maiora 314
Auſter uentus 64
Autumo 360
ἀξίωμα 391
Bacchylides 489
Bagrada 158
Baiulus 131
Balbus 110
Balneæ Siciæ 81
Barba raſa à ſenibus 88
Barbariſmus 152. 304
Barbarorum conſuetudo ad tractandas pugnas 19
Beata uita uirtute fit 427
Bellaria 309
Bellum & pugna 39
Bellũ Peloponneſiacum 432
Bellum Samnitum 434
Bellum Punicum 435
Bellum affectum 363
Beneficus ac liberalis 412
Bias de re uxoria 140
Bibax 97
Biboſus ibidem
Bibliotheca Alexãdriæ 172
Bibliothecam publicam quis primus inſtituit ibidem
Bibliotheca templi Troiani 273
Bina corda habentia 399
Bina iecora ibidem
Blatcrones 28
Bœotia comœdia 87
Bœotia Aonia dicitur 353
Boreas uentus 64
Boryſthenes fluuius 209
Boſphoricum mare, Cimmerium dicitur 416
Botulus 390
Bouinator 264
Βοώτης 62

Breuiloquentia 281
Brunduſium portus 208
Brutiani cum Ro. 232
Bucephalus Alexãdri equus 131
Bucephalum oppidum ibid.
Buceta 258
Bundus terminata noĩa 270
CAduceum, pacis ſignum 256
Cæcias uentus 65
Cæcilius 67.101.129.436
Cæcilius Sextus Iureconſultus 476
Cæteroqui 480
Cæruleus color 75
Calabariunculus 390
Calceamentum 166
Caldonia 390
Caldor 460
Callens linguæ 411
Callimachus 435
Calliſtratus Orator 97
Calorificus 416
C.Baſſus 105
C.Cæſar 18
C.Gracchus 228
C.Gracchi & Ciceronis collatio 230
C.Mancinus 188
C.Trebatius 166
C.Fabritius imperator 24
C.Tarratia 162
C.Tarratiæ honores ibid.
Camellia 390
Candens 421
Caneſcere pueros in Albania 209
Cannabus 409
Cannenſis pugna 148
Caninum prandium 336
Cantilena de Cæneide & Cæneo 210
Caper coleatus, quẽ Theocritus ἐνόρχαν appellat 214
Capitecenſus 395
Capitium 390
Capillo paſſo 370
Capio,onis 189
Captiones Dialecticæ 453
Captioſis interrogationibus non reſpondendum 382
Captiuos ſub corona uenundari 184
Capiti inſcriptæ literæ 418
Capulica 254
Carbilius Ruga primus fecit diuortium 435
Carendum tui 463
Carmenta dua 400
Carneades 436
Carneades uiolẽta dixit 193

Carnitores 463
Caſſita auis 78
Caßij miſer interitus 93
Caſtoris iuramentum 263
Caſtrenſia uerba 406
Caſtrenſis corona 135
Caſus interrogandi 331
Catamitus 191
Cataſcopium 254
Cateiæ 253
Cattæ 254
Cato Cenſorius 315
Cato 436
Catonis de furibus ſnia 276
Cato Salonianus 317
Catonum familia ibidem
Cato Vticenſis ibid.
Catomium 390
Catuli laus 201
Catulli locus 171
Caudicæ 254
Caurus uentus 64
Ceditij uirtus 89
Ceditius Tribunus ibidem
Celatim 299
Celoces 254
Cenſoriæ animaduerſio 128
Cenſores 202
Cæpe Peluſiotæ cur non edant 490
Cephiſia uilla 2
Cephiſia locus in agro Attico 449
Cerites tabulæ 398
Ceritum gratiæ apud Romanos ibidem
Ceremoniæ unde 118
Ceremoniæ Dialis 240
Cercyon Neptuni fil. 374
Cercuri 254
Certandũ nõ eſſe cum inquinatißimis hominibus 165
Cerua Sertorij, & aſtutia 375
Ceſellius Vindex reprehenditur 174
Chamæleontis natura 237
Chaldæi de ſtellarum motibus 337
Chilo Lacedæmonius 4
Chiridata ueſtis 192
Cibus Pythagoreorum quis 120
Cibi diuerſi in cœnis Regijs 194
Cibus puerorum 128
Ciceronis locus 26
Ciceronis error 363
Cicero quando natus 378
Ciceromaſtix 404
Cidarum 254
Cimmerium mare congelatur

tur 416
Circuli ſeptem in cœlo 93
Circius 65
Cis 295
Ciſpius mons 357
Citra Calendas 295
Citra ibidem
Ciuitas 447
Claßici 192
Claßicus ſcriptor 466
Clauſtritimus 292
Clientes 143
Climaſtericus annus 369
Climaculæ 353
Climaſteres 94
Cluniculi 365
Cn. Scius 92
Cn. Martius Coriolan. 432
Cn. Flauius Annij filius ædilis 164
Cocio 390
Cœli partes quatuor 63
Cœlum ſingulariter 465
Cœna lauta 365
Cœna ſecundum legem Liciniam 71
Cœnarum ſumptus 365
Cœſius color 75
Cognobilis 487
Coibatur paßiue 17
Coitus uenereus, morbi comitialis pars 459
Collicior 390
Coloniæ 399
Colores in oculis 73
Color igneus, & flãmeus ibi.
Color ſanguineus 74
Color croceus, aureus ibid.
Color oſtrinus ibidem
Columba lignea ab Archita facta uolabat 238
Colloquia auium interpretanda quomodo 238
Comœdiæ Plauti quot 86
Comici Latini 376
Comitia calata 377
Comitia centuriata ibidem
Comitia curiata 150
Commutationes 408
Communia uerba 368
Comperendinationes 345
Comprecationes deorũ 328
Compitalia Laberij 390
Compluria 152
Compluries 153
Con propoſitio 57
Concionem habere 314
Concio 447
Concubitu in datiuo 124
Condalium Plauti comœdia 87
Coniſcere 325

Connex

Connexum 391
Conſiliarij mali reijciendi 441
Conſilioſus 118
Conſolor 368
Conſuetudo domina uerborum 296
Conſules quando creari ex plebe cœpti 433
Contagium 291
Contemplo 452
Controuerſiæ genus quod ἄπορον appellatur 225
Conuiuium ex quatuor rebus conſtat 309
Conuiuarum numerus 308
Conuiuales ſermones 309
Cōuiuij dominus qualis ibi.
Copiari 406
Cor maſculino genere 174
Corbitæ 254
Corinthus Ephyre dicta 353
Cornelij Nepotis error 378
Cornelius ſacerdos pugnam Pharſalicā prædixit 372
Cornucopiæ 15
Cornutus Anneus 45
Corona triumphalis 134
Corona ciuica ibid.
Corona militaris uaria ibid.
Corona obſidionalis ibidem
Corona graminea ibidem
Corona muralis 135
Corona caſtrenſis ibidem
Corona naualis ibidem
Corona oualis ibidem
Corona myrtea ibidem
Corona oleagina ibidem
Coronarium aurum 134
Coronati ſerui uæniebāt 184
Corpora apud Aegyptios aperiri 235
Corporis proceritatis ratio ex Plutarcho 2
Coruini qui 217
Coruini pugna ibidem
Craſſus Mutianus quinque præcipua dona habuit 24
Craſſi geſta in Aſia ibid.
Crates 72
Creta Aëria 353
Crepidæ 323
Crepidarius ibidem
Crepidarium cultellum ibi.
Crepidulæ ibidem
Cretenſium mos in conſerendis prælijs 19
Cryſtallus 461
Critolaus peripateticus 436
Crœſi filius mutus 138
Cteſias hiſtoricus 208
Cubus 32

Cultus Hortenſij 10
Cultus Demoſthenis ibidem
Cumprimè 407
Cuneus 235
Cupediæ ciborum 166
Cupreſſi quo ſerantur 99
Cupreſſus maſc.generis 320
Curſim 299
Curſus lunaris 94
Curro occurri 189
Cyclopes 209.374
Cynocephali 210
DArius 418
Δαφνῶνες 62
Datiuus quartæ inflexionis 124
Datiuus quintæ 224
De,præpoſitio 170
Debitio & habitio gratiæ 9
Decemuiri 432
Decima nomen Parcæ 102
Decretum 199
Decreta naturæ 286
Decimi menſis partus 100
Decuriæ 447
Defendere 206
Deiurium 198
Delicia in ſing.numero 464
Delphinus amaſius 187
Demades 267
Demetrius 380
Demoſthenes lana multa collum circumuoluit 265
Demoſthenis dictum de Laide 15
Demoſthenis munditia 10
Demoſthenes ad Calliſtratum uenit 97
Demoſthenis uerbũ et mors 266.434
Democritus Protagoram ad philoſophiam inuitat 132
Democritus quo tẽpore 433
Democritus philoſophus ſe excæcauit 243
Democritus 433
Dentes in ſeptẽ primis menſibus gignuntur 95
Deo cui rem diuinam facere oporteat non eſſe certum, cùm terra mouetur 77
Deorum nomina Rom. 141
Deprecor 170
Depudicare 389
Deq;,Atq; 257
Deſcendidi 189
Diagoras tres filios habuit 100
Diagoræ obitus ibidem
Diarium 149
Dialecticæ laus 398
Dialecticæ captiones 381

Dicenq

Dicendi genera tria 193
Dicturum inimicos Cic. 13
Dido inceſſu ſerio inſtans operi 215
Dierum obſeruatio 84
Dierum diuiſio ibid.
Dies ciuilis 85
Dies quibus halcyones nidulantur 94
Dies inominalis 148
Dies religioſi 118
Dies nefaſti, atri 148
Dies Allien ſis 117
Dies patrio caſu 222
Dies dij ibid.
Diecraſtini 253
Diequarto 252
Diequinto ibidem
Diequinti ibidem
Die priſtini 253
Dieperendini ibidem
Dienoni 252
Dieſpiter 141
Dies iuſti 482
Dieproximi 253
Diem diffindi 346
Diffinitio ex quibus 108
Digamma 352
Digeſtio quomodo fiat 108
Dignor paßiuè 369
Dij immortales dicuntur 57
Dijouis 141
Diluxerit 83
Diluculare 173
Dimidium 98
Dimidiatum ibidem
Dimidium plus toto 440
Diodorus cui Crono cognomentum 267
Diogenis Cynici dictum 59
Diog. modeſta dixit 193
Diogenis reſponſio 453
Diogenes Stoicus quãdo 436
Diomedis & Glauci permutatio 67
Dionyſia geſticularia 10
Dionyſius Siciliæ tyrannus 434
Dioxippus 422
Diſciplina rhetorica 293
Diſciplinoſus 118
Diſiunctum 141
Diſpeßis manibus 371
Diuinatio in oratione 44
Diuortium primum 112. 435
Diurnare 407
Dolentia, æ 463
Dolabella mulierem reum Athenas miſit 290
Dolus 291
Doloris natura 207
Doloris tolerantia 285

Domit

Domitius inſanus 446
Dominatu in datiuo 125
Domus domuis 124
Draco legiſlator 274
Dulcioriloquus 463
Duo & uiceſimo 133
Durities, Duritudo 407
EBlandita oratio 268
Ebrietatis laus 358
Ebrioſus philoſophus ibid.
Edictum de templi Dianæ Epheſiæ incenſore 48
Edulcare 376
Effatus 312
Effacinantes uoce 209
Egregius an egregi in uocatiuo 351
Eloquentia 27
Elops Rhodius 194
Elucus 397
Elutriare 390
Eleuſinium certamen 373
Empedocles 437
Empedoclis carmen 121
Emplaſtrum 390
Ennij natiuitas 435
Enſes 253
Ennius tricor 427
Ennianiſta 443
Epicuri uerbum reprehenditur 50
Epicurus 434
Epicuri uoluptas 211
Epicteti uerſus 60
Epictetus Roma diſceßit 368
Epitritos 453
Ephemeris 149
ἐφόδιον 406
Ephyræ 353
Eques pro equo 444
Equites pedarij 105
Equitare 445
Equus equitibus corpulentis adimitur 129.202
Equus Alexandri 131
Equus ſeianus 92
Equi Diomedis ibid.
Equorum color 93
Errabundus 271
Errare 397
Erraticæ ſtellæ 93.339
Errones 93
Error Corn. Nepotis 378
Eſſe & erit 414
Eſito 212
Eſuritio 383
Eteſiæ uenti 65
Euathlus cũ Protagora 139
Euclidis uerſutia 164
Eudoxus 433
Euphorbus poſt Pythagoram

ταμ 121

Eupolidis uerſus 26

Euripidis laus 261

Euripidem quinq; & ſeptuaginta tragœdias ſcripſiſſe 409

Euripidis genus et mors 373

Euripides 433

Eurus uentus 64

Euronotus ibidem

Exactus pecuniam 370

Exaduerſum 186

Exequiæ 466

Exigor 370

Exortus & occaſus mobilia & uaria ſunt 64

Expaſſum 370

Expergere 164

Explicauit 15

Extergor 73

Extrilidus 455

ἐξωμίς 192

FAbij interfecti 432

Fabius ad Carthagienſes 256

Fabij Annales 133

Faba nociua 120

Fabis non eſſe uſum Pythagoram 121

Fabritius Lucinus 116

Fabritius ad Pyrrhum 91

Fabritius, cum Samnites aurum donarent, quid 24

Facies & facijs in genitiuo 224

Facies 222

Faces 253

Facinus 291

Facundioſus 118

Fallacioſa argumenta 180

Falſi teſtimonij pœna 484

Fames famij 223

Famis uis nõ tolerabilis 384

Fames quomodo ſuſtentanda ibidem

Famoſus 118

Faſcinare 397

Faſcinum ibidem

Fatum & neceſſitas 299

Fatum 156

Fatiſcor 405

Fauiſſæ capitolinæ 52

Fauces, & ueſtibulum 387

Fauonius uentus 64

Febris quartanæ laus 423

Fecialis uerba 385

Feneſtellæ error 379

Feriæ præcidaneæ 115

Feriæ uindemiales 386

Feriæ æſtiuæ 224

Ferre quid ſignificet 30

Feſtinare & properare 399

Feſtus poſthumius 474
Feſtucaria uis 492
Ficedula auis 365
Fides alieno ictu ſonare 213
Fidium natura ibid.
Fides ſeruata 482
Fiere 463
Figurarum genera duo. 32
Figura à fingendo 334
Filij quomodo alendi 277
Filiorũ in patres officiũ 42
Filiorum & parentum inuicem officia ibid.
Figuræ geometricæ 32
Finis hic & hæc 320
Fiſtula C. Gracchi concionatoria 19
Flagitium & uitium 30
Flaminis Dialis ceremoniæ multæ 239.240
Flamen Dialis 239
Flammigare 420
Flauiſſæ theſauri 52
Flauus color 75
Floces uini 264
Fluctui in caſu patrio 124
Flumina magna quæ 234
Fœcunditas 397
Fœdifragi 462
Fœminæ in mares 210
Fœnerator 397
Fœnus ibidem
Fœneror pro fœnero 452
Folia olearum brumali & ſolſtitiali die uerti 213
Fontium & fluuiorum aquæ an congelentur 416
Forma ſtata 141
Forma uxoria ibidem
Formidoloſus 218
Forum Traiani 326
Forteſcere 463
Fortitudo 288
Fraces olei 264
Frameæ 253
Frater unde 308
Fratres aruales 162
Frequentatiua uerba 212
Frequentamenta 20
Fretum Plauti comœdia maximè genuina 86
Fretu quàm freto ſcribere mollius tertiusq́; uiſum Ciceroni 321
Frigorificũ maximè omniũ acetum eſt 416
Frons in acie 235
Frons uirili genere 365
Frons,tis ibidem
Fruiſcor 405
Fruſtrari & fruſtratus 439
Fuiſſe in poteſtatem 14

Fuiſſe in mentem ibidem
Fuluum 74
Fumus 465
Fumare Aetnam 420
Funis maſculini & fœminini generis 321
Furis nocturni pœna 477
Fur, Furuum 30
Furius Camillus 433
Furius poeta 451
Furta per lãcem et liciũ 274
Furtũ Aegyptijs licitũ, Lacedæmonijs laudatũ 275
Furti qui teneantur 276
Furum punitio 274
Furtorum quæſtiones cum lance & licio 274.394
Furtũ conceptum & oblatum 275
Futilis Philoſophia quæ argutijs eſt plena 251

GAllus, Gallice 73
Gallicæ uerbũ nouum 323
Gallus Aſinius 403
Gallus à Coruino uictus 218
Gaudium ingens mortis cauſa 99
Gauli 254
Genethliaci qui 337.344
Genitiui & datiui quartæ declinationis 124
Genitiuus quintæ declinationis 222.223
Geometria triplex 401
Geſa 253
Geſoretæ uel geſcoretæ 254
Gignendi tempus, 100.101
Gluum uinum 336
Gladiorum nomina 253
Glans Iberica 195
Glaucus, Glaucopis 75
Glauci & Diomedis arma 67
Globus 235
Gloſſaria mortuaria 447
Gracchi oratio 268
Gracchi parſimonia 368
Gratia 291
Gratioſus 218
Gracilentus 122
Graſſator 260
Grauitatis officium 165
Græci quomodo naues ſuebant 409
Græca quomodo uertenda 214.271.272
Grues Melicæ 194
Gubernium 390
Gurdus ibid.
Guſtus ac tactus 458
Guttum 415

Græci hiſtorici 208
H Litera 43
Habeo curam ueſtri an ueſtrûm 487
Habentem multa, multis egere 213
Halcyones aues 94
Habere gratiam 8.9
Halyates Rex in prælio 19
Hallucinari 44.397
Hamilcaris pronũtiatio 115
ἅμαξα quid 62
Harmodius 207
Haſdrubalis pronũtiatio 115
Haſta 253
Haſtæ Mart. motæ in templo 114
Hegeſias 209
Hellanici ætas 375
Hellebori ſpecies 426
Heluari 44
Helius Meliſſus 445
Helius Tubero 34
Hemiolios 453
Heracliti dictum 494
Hercules 242.263
Herculis menſura 1
Hermaphroditi 211
Hermundulus 385
Herodotus fabulator 95
Herodoti ætas 375
Herodotus de leonibus 304
Herſilia 324
Heſiodus 96.431
Hexametri uerſus 454
Hiatus uocalium 200
Higinius Grammaticus 33
Hippagines 254
Hipparchus 432
Hiſtiæus 418
Hiſtoria 149
Hœdus ex Ambrachia 194
Homeri patria 96
Homeri Heſiodiq; ætas 96.431
Homo non bonæ rei 345
Homo quomodo in utero formetur. 94
Homo leæna 390
Hominis definitio 108
Honeſtum bonum 287
Honera 44
Honos etiam malus 291
Honor ſenectæ habitus 55
Honuſtum 44
Hortẽſij cultus et geſtus 10
Hortenſij dictum ibidem
Hortor 363
Hoſpitis gradus in officio 143
Hoſtiæ bidentes 388
Hoſtilius Mancinus 122

Human

Humanitas 315
Humanæ literæ ibidem
Humanior 315
Humani corporis mos adoleſcendi 95
Hyades 307
IAcere 46
Iactare ibidem
Iaculorum uocabula 253
Ialyſus imago 380
Iapix uentus 63
Icti genitiuus 222
Ilcus præco Troianorum 329
Ignarus 220
Ignis urinam laceſſat 459
Ignoſcentiæ 182
Illaudatus quis 47
Imbellia, imbelliæ 133
Imparilitas 151.341
Impeccabilis 429
Impendio loquacior 2
Imperceptiora 342
Impete pro impetu 463
Impolitia, æ 122
In, præpoſitio 57
In mentem fuit 14
Inamabilis 47
Inaurita 185
Inanes glorias flare 3
Inora 185
Inauditiunculæ 152
Incentiones 122
Inceſtus 321
Incipio 126
Inchoare 44
Incontinentia 429
Incontinens, uel intemperans 458
Incoibilis 132
Inclinamenta 118
Inclytus 58
Incitabulum 358
Incuria 122
Inculpatiſsima uita 345
Inculpatus 47
Indeſes 202
Indoctius & apertius 286
Induciæ qua ratione dictæ 38
Induſtria 291
Induxit, feſellit 335
Induſtriæ celeritas 236
Indigentia ex copia 213
Indigetem immortalem 57
Inferiæ 466
Infelix 58
Inferæ aues 161
Infeſtus unde 218
Infra claſſem 192
Infortunitas 154
Ingenioſus 118
Ingenui 151

Ingenium ingurgitare 358
Inhumanus 58
Inimicitiæ an in ſingul. 464
In im, aduerbia 299
Inijce 126
Iniuria factum itur 239
Iniuriæ 291.482
Iniuriæ pœna 478
Inlatebrare 405
In medium relinquere, & ponere 406
Inquinamentum 48
Inſanus 58
Inſectiones 449
Inſignitè loqui 169
Inſcriptiones ſeu tituli librorum 494
Inſilio 126
Inſolens uerbum atq; inauditum 18
Inſubidus 468
Inſubidè 2
Inſtare 37
Inſtar 482
Interſtitio 483
Inſtrumenta muſica cur in caſtris 18.19
Interibi 90
Intentio 336
Interrogandi caſus 331
Intercutia uitia 306
Interpretor 369
Interneccinum morbi genus 42
Inteſtabilis 162
Intolerantia 429
Intra modum 297
Intra Oceanum 296
Intra Calendas 294
Intra montem Taurum 297
Inualentia 480
Inuidioſus 218
Inuolucris 78
Iouis filij prudentiſſimi 374
Iouem lapidem iurare 33
Ira quid, & eius ſigna 41
Ire curriculo 415
Irroborare 34
Iſagoge 391
Iſchiaci 122
Iſigonus Nicæenſis 208
Iſtrus fluuius 234
Italia unde 258
Italia armentoſiſſima ibid.
Ιταλοί ibid.
Iudex pecunia uictus, capite punitur 477
Iudicis officium 346
Iudicia priuata 345
Iudicij quoddam genus diuinatio dicitur 44
Iulius Paulus 132.462

Iumen

Iumẽtum 480
Iuniores 256
Iupiter Olympius 1
Iupiter unde dicatur 142
Iuſiurandum Romanis inuiolatum 197
Ius uocationis 311
Ius prehenſionis ibidem
Ius proferendi pomœrij 312
Ius trium liberorum 103
Ius ſponſaliorum 112
Iuſtitia quid ſit 154
Iuſtitiæ imago 350
Iuſtitium 483
Iuuenta 256
Κέλητες 254
Κόλασις 168
Κύβος 32
Κύαμον 120
LAbandri 390
Laberij arrogãtia 425
Laberij dictum 106
Laberij poëtæ uerſus 243
Labeonis commentaria 22
Labias 233
Laborioſus 218
Lacedæmonij uicti 433
Lacedæmones cum tibijs in aciem proficiſcuntur 18
Lacerna 322
Lac plurali num. caret 466
Lacrymæ 44
Lacus Auernus 270
Lactis uis 279
Lælius Varronis præceptor 391
Lælius in Crotopægnijs 71
Lætitia 76
Λαγωὸν 30
Λάλους 27
Leænæ partus 304
Lætabundus 271
Lais meretrix 15
Lancea 380
Lapſare 25
Largior, iris 369
Laudari frigidè turpius quàm uituperari 459
Laudare eſt nominare 47
Lauor 73
Lebadia oppidum 285
Legati Mileti 265
Leges ſumptuariæ 70
Leges XII. tabularum 476
Legitimus 282
Lembus 254
Legio 386
Leonidas 90
Leontes ariolus 87
Leo et androdus ſeruus 145
Lepida in conuiuio quærenda 166

Leporaria 61
Lepus unde 30
Lepores habentes bina ieco-ra,& corda 399
Lepidus & Fuluius Flaccus amici facti 290
Leſtrygones 374
Leuitas 189
Leuis 190
Leuare tempus 452
Leuatiora ac leuiora gelu durantur 416
Leucas oppidum 24
Lex 246
Leges Semproniæ 231
Lex Aterna 258
Lex Lycurgi 55
Lex Syllæ 71
Lex Licinia 71.480
Lex Popilia 22
Lex Papia ibidem
Lex Aemilia 72
Lex Fannia 71.480
Lex Antia 72
Lex Iulia 72.345
Lex centum uiralium cau-ſarum 394
Lex Aebutia ibidem
Lex Atinia 414
Lex talionis 478
Lex Stolonis 480
Lex Voconia 192.480
Lex uſurpandi 84
Lex Portia 231
Lex Auſeia 266
Lex decemuiralis 479
Libentiæ 359
Liberos alendos eſſe pro-prio lacte 277
Liberi pro uno filio 54
Liberalis 412
Libertini, adoptari poſſunt 151
Libs uentus 64
Libra,& ſelibra 198
Librilis 481
Libri Sibyllini 31
Liburni quomodo naues ſue-bant 409
Libros ad legendum quis primùm dederit 171
Librorum numerus à Pto-lemæis conquiſitus 172
Licinius imbrex 325
Lictor 283
Licium 274.283
Lignor 406
Lignum alumine illitum non ardere 358
Linea quid 32
Linguam recondendam He-ſiodus 47

Lingua infrænis 27
Lingua qualis eſſe debeat 25
Linguaces 28
Lingua Latina magis inops quàm Græca 73
Lingula 253
Literæ ad Pyrrhum 91
Literarum ordo 475
Liticines 484
Literator 388
Litem conteſtari 139
Lituus quid 137
Lituus auguralis ibidem
Locutulei 28
Locuples 232
Locus Tullij penſatus 12
Longæuus 56
Longæ naues 254
Loquacitas inanis culpatur 25
Loquacitas ſtulta 26
Loquentia 27
Lorarij 232
Lorea 851
Loricatus ſurculus 417
Lucetius 141
L. Liuius poëta 435
Lucilius de oſtreis, echinis, muribus 490
Lucilius de lege Fannia 71
L. Scipio Aſiaticus 199
L. Papyrius 104
L. Sicinius Dentatus 52
L. Torquatus 10
Luteſcere 451
Luteus color 74
Luſcitioſus 111
Luxuria in cœnis 365
Luxuries Luxurij 223
Luna adoleſcente & deficiente quæ creſcant, & quæ tabeſcant 490
Lyntres 254
Lyſiæ orationes à Platonis quomodo differant 45
MAced. Emathia 353
Macedo philoſ. 306
Macheræ 253
Magiſtratus maiores 313
Magniloquentia 89
Maiores magiſtratus 313
Maiora auſpicia 314
Maiorũ honor quondã 55
Magnum uiaticum 406
Malaxare 390
Malitia 191
Mali argento digni 207
Malitia ſumma miſeria 457
Mammoſus 97
Mancipia ſub corona uendebantur 184
Mancipium morboſum uitio

tioſum'ue 110
Manciolæ 463
Mandata an ſemper ſint facienda 23.24
Manliana imperia aſpera 23.222
Manlij Torquati hiſtoria 220
Manulia meretrix 122
Manuatus 389
Manubiæ 326.330
M. Manlius 433
M. Cic. de iure ciuili 34
Marathonia pugna 432
Mare tranſgredi 254
Mare Boſphoricum congelatur 416
Mariti officium erga uxorem 29
Maris color à uento mutatur 81
Marſpiter 141
Marſus filius Circes 396
Marſi populi uirulenti ibid.
Maßilia 241
Materfamiliâs 446
Matrimus 21
Matrona 446
Matura 301
Maturè 235
Maturare 236
Maturitas ibidem
Maturi fructus ibid.
Mathematici 16
Maurus, Mauricè 73
Mauſolus 244
Mauſoli potio ibid.
Mauſoli ſepulchrum ibid.
Mauſolus tragœdia 243
Menander quot tragœdias ſcripſerit 409
Menander 68
Mecaſtor 263
Mei, & mi 331
Medium uinum 336
Mediæ naues 254
Mediocriſis ſtylus 193
Megarenſes Athenas intrare non audebant 164
Mellaria 61
Meliſſus Helius 443
Μελισσῶνες 61
Memordi 188
Memoriarum 238
Memnon nocticolor appellatus 462
Mendacium dicere 267
Mendicimonium 389
Menedemus Rhodius 305
Menippeæ, ſeu Cynicæ Varronis Satyræ 59.335
Menippus philoſophus 59

Mens

Mens uiri prudentis 333
Menſæ ſecundæ & bellaria 309
Mentiri 267
Meſanculæ 253
Metellus de uxore ducenda 10
Metellus aduerſus Manlium 165
Metæ trianguli 32
Metij Suffetij hiſtoria 484
Metrorum obſeruatio 454
Metus 219
Mihi eſt nomen Iulium 379
Mileſiarum uirginum ſuſpendium 366
Militaris muſicæ diſciplina 18
Miles infrequens 386
Militibus uenam ſolui per ignominiam 234
Militaria uocabula 235
Mille hominũ occiditur 28
Milonis interitus 371
Minos 374
Miſcella & confuſanea doctrina 493
Miracula uaria 209. 210
Miſereri ueſtrûm 487
Mithridatis antidotus & mors 427
Mithridatem duarum & uiginti gentium linguas percalluiſſe ibidem
Mœchimonium 189
Mœnia 464
Modicè 297
Modus mutandi ſententias 213
Modus & ſpatium plantæ Herculis 1
Mos ingrediendi prælium ad tibicinum moaulos à quibus 19
Modus A. Gellij inter ſtudendum 493
Molæ truſatiles 87
Mons ex ſale mero magnus 66
Mons Auentinus 312
Monomeri 210
Morboſus 110
Morbus & uitium 110
Morbus colicus 285
Morbus ſonticus 386. 480
Morta, nomen Parcæ 102
Moriẽs quãdo moriatur 167
Mors 51
Mortales 334
Mortuaria gloſſaria 447
Mortui præ gaudio 99
Mos antiquus Senatorũ 36

Mos antiquus 347
Mulcedo 468
Mulieres abſtemiæ 251
Mulieres ſteriles 111
Mulieribus non licuit iurare per Herculem 263
Mulieroſus 118
Multam dicere 259
Multam facere ibid.
Multicoloria 272
Multiformia ibidem
Multijuga ibidem
Multijuga ac ſinuoſa quæſtio 346
Multigrumis 463
Mundus muliebris 107
Muneror pro munero 452
Municeps 498
Municipium ibidem
Muralis corona 135
Muræna tarteßia 194
Murices 159
Murina 251
Mus Philoſophus 59
Muſonij ſapiens dictum 381
Mutitare 70
Multi magiſtri 344
Mutus loquebatur 138
Myops 111
Myoparones 254
NAeuius incarceratus ſcripſit comœdias 87
Nanus 474
Naſamones 396
Nata res 311
Natura an morbos fecerit 155
Naualis Corona 135
Nauium genera 254
Nauſicaa 215
Neapolis 224
Ne, particula 325
Neceßitas 302
Neceßitudo ibidem
Neceſſarij ibidem
Negotia umbratica 82
Neptuni filij 374
Neptuni nomina 77
Ne id quoq; 407
Nequam 191
Nequitia ibidem
Nequiter 382
Neratij petulantia 478
Nerienes 324
Nerio Martis uis ibidem
Nero, fortis ibidem
Neruiæ 213
Neruularia comœdia 86
Neſcis quid ueſper ſerus uehat 308
Neſcius 220
Neſtor triſecli ſenex 46
Nicias 9
Nidum migrauit 7

Nigidianæ commentationes cur in uulgus non exeant 475
Nigror 75
Nilus fluuius 234
Niobes filij 489
Niteſcit 169
Niualis aqua potui peſſima 460
Nocteſcere 451
Noctes Atticæ 493
Nicticolor 462
Nola iugo, à Virgil. 200
Nolo 191
Nomina in oſus 117.218
Nomina in abundus 270
Nomina non ſunt poſitiua, ſed naturalia 232
Nomina fortium ſeruis non danda 207
Nona Parca 102
Noſtri, & ueſtri 487
Notationes temporum 431
Notæ uocum 304
Notus uentus 64
Nouitium, nouum 159
Nouiſſimus 247
Nouiſſimè ibidem
Nuces Thaſiæ 194
Nuctutiæ 254
Nudiusquartus 253
Nugalia 107.195
Numerus conuiuarum 308
Numero legere 484
Numeri ſeptenarij uis 93
Numina læua 142
Nummoſus 117
Nuperrimè 158
Νυϑεσίαι 168

OB 125
Obeſus 462
Obijces 126
Oblitera gens 462
Obnoxius 195
Obſidionalis corona 134
Oceanus lunæ comes 338
Otioſus à metu 79
Occecurri 188
Oculi ludibundi 88
Odium Athenienſium 164
Offendere 206
Officia filiorũ in parẽtes 48
Officiorum gradus 143
Officiorum obſeruatio inter patres & filios 42
Officia Iudicis dubia 346
Officioſus 118
Offuciæ 337
Oleagina corona 134
Oleum cur ſæpe congelaſcit 415
Olympicum ſtadium

Olympias Alexandri mater 172.302
Oneſicritus 208
Operæ in foro 345
Opicus,a,um 62.272.307
Oppidò quàm peritus 185
Opuleſcere 451
Opus ſibi diuitias 407
Orbis militare uocab. 235
Orationem in pectore, non in ore naſci 25
Oratio C.Gracchi in Popilium 268
Orchius theſaurus 38
Ordo rogandi ſentẽtias 119
Ordo literarum 475
Oreſtis corpus 95
Orioles 254
Ornatu in datiuo 125
Ornithones 61
Oropi uaſtatio 193
Orthium carmen 402
Oſcedo 129
Oſcitatio ibidem
Oſcitatio in partu letalis 104
Oſcus,Oſcè 73
Oſtrea Tarentina 194
Oſus finita 117.218
Oualis corona 135
Ouatio ibidem
Ouis maſculini generis 259
Oxiæ 254
PAbulor,aris 406
Pacificatio 175
Pacificator 346
Pacuuianũ carmen 38.344
Pacuuius 301.436
Pactitia pugna 39
Palatum habere 365
Palmæ natura 88
Palma Aegyptia 19:
Paludamentum 16(
Pamphila 37:
Pancratiaſtæ 33:
Panis furfureus 264
Papyrius Prætextatus 36
Paradiſus 61
Parcæ quæ,& unde 102
Parcere uitam 402
Parcus unde 106
Parentibus eſſe parendũ 48
Pariendi tempus 102
Parones 254
Parſimonia ueterum 70
Partim hominum 238
Partus quinq; puerorũ 228
Partus urſi 419
Paßis uelis,et manibus 370
Paßiua pro actiuis 452
Paſſum 251
Paſſum à pando 370
Patauium 372

Pat

Patrima, matrima 21
Pater 143
Patronus ibidem
Patrocinium ibidem
Patricij Megalenſes 439
Paupertinus 354
Pauus è Samo 194
Pauimentum 166
Πάθη 472
Παράδειγμα 168
Παραίνεσις ibidem
Παραιτοῦμαι 171
Peccatus peccatũ 321
Peccatum purgari 245
Peccata tribus de cauſis puniuntur 168
Pectunculus Chius 194
Pecunia data quibus modis probetur 345
Pecunia prædatitia 128
Pecuniarcus 106
Pedarij Senatores 105
Pedaria ſententia 106
Pelamis Chalcedonia 194
Pellex, quaſi πάλλαξ 112
Penſiculatè ſcripta 8
Penus quid 108
Penetrabilis querimonia 229
Peposci 188
Pepugi ibidem
Peranna 390
Perdolitum eſt 221
Peregrinus philoſophus cognomento Proteus 293
Perdices bina corda habentes 399
Perpenſatio 42
Periclis reſponſum 6
Periculum 291
Perfuit familiaris 59
Perincertum ſtolidior an uanior apud Salluſtium quid 442
Per lancẽ liciũq; furta 274
Pernicij genitiuus 223
Perſes 175
Perſa Plauti comœdia 153
Perſeus 59
Perſona à perſonando dicta 136
Pertentare 216
Peſtilenta loca 463
Petoritũ uehiculi genus 380
Phædon Elidenſis 59
Phalarica 253
Phantaſiæ non ſunt uoluntatis 456
Pharmacopola 26
Phaſeli 254
Phauorini de Biantis ſyllogiſmo iudicium 140

Phauor

Phauorini de genethliacis calculus 337
Phauorini perſuaſio, ut pueri matrum lacte alantur 277
Philippides poëta comicus ob insperatam uictoriam repente mortuus eſt 99
Philippus Macedo quando regnum Macedoniæ adeptus ſit 434
Philippi epiſtola ad Ariſtotelem 408
Philiſtion 422
Philolaus Pythagoric. 104
Philoſophia guſtanda, non ingurgitanda 148
Philoſophia duplex 250
Philoſophus 130
Philoſoph. ſolo habitu 206
Philoſophũ iraſci turpe 40
Philoſophi Roma pulſi 367
Philoſophi ſolo uerbo 428
Philoſophus cur timet 457
Phœniceus color 74
Phocion philoſophus 15
Phrygia Attagena 194
Pictatium 390
Pigitum 322.369
Pygmæi 210
Pignoriſcapio 189
Pigneror, pro, ro. 452
Pileati ſerui uendebantur 184
Pilum 253
Piſcinæ 61
Piſiſtratus 171.431
Planipes ſaltus 20
Planum 32
Planius 388
Plato 45.104.434
Platonis orationes & Lyſiæ 45
Platonis & Xenophontis æmulatio 348
Plautius poëta 87
Plautus Romæ in piſtrino comœdias ſcripſit ibidem
Plauti locus in Aſinaria 36
Plauti epigramma 38
Plautus poëta 85.436
Plautiniſſimus 86
Plauti laus 196
Plebs 246
Plebiſcitum 246.378
Pleiades 93
Plinij laus 210.225
Plotium comœdia 67
Ploſtrum 480
Plumatiles homines, nullo utentes cibo 210
Plurali numero carẽtia 463

Pluria 152
Plutarchus Philoſophus 40
Poëta Melicus 63
Poëta Græci 431
Pœna falſi teſtimonij 483
Pœna indeprecabilis 23
Pœna & mulcta 180
Pœnitenda 41
Pœnitere 404
Poli hiſtrionis hiſtoria 174
Poculenta 421
Polycrata 99
Polyhiſtor Appion 144
Polyſtephanus 209
Polyphontes Rex 179
Pomœrium 312
Pompilius 59
Pontius Samnites 39
Pontones 254
Populus 246
Populabundus 271
Porca præcidanea 115
Porca Cereri ſacra ibid.
Portij Licinij uerſus 436. 468
Porcetra 445
Poſitus, id eſt, poſitio 126
Poſthuma proles 56
Poſthumiana imperia 23
Poſt deinde 180
Poſtliminium iuſtum 198
Poſt principia 401
Poſtremiſsimus 368
Poſtuerta 400
Poto 72
Potus an defluat in pulmonem 421
Potus ſum, præteritum à poto 72
Prandeo ibid.
Prandium caninum 336
Prandium abſtemium ibid.
Praxiteles 315
Præmodum 186
Præcidaneæ hoſtiæ 115
Præcox, cis 236
Præda 330
Prædes 199
Præfectus 354
Præiudicium 42
Præmaturè 236
Præmorſiſſe 188
Præneſtini populi 398
Præneſtini cur ex Colonia in municipium relati ſunt ibidem
Præpetes loci 161
Præpetes aues 160
Præpetem portum 161
Præſentaneum uenenũ 158
Præterpropter 469
Præter naturam 299
Præter fatum ibid.
Præhenſionem habere 310

Prima ſax 438
Prior pueritia 245
Priuilegium 246
Prius ibidem
Problematum Ariſtotelis libri 460
Pro, præpoſitio 58.260
Prodicus 373
Prodromi 66
Profanum 58
Profeſtum ibidem
Proficere ibidem
Proficiſci ibidem
Profligare 58.362
Proferre 58
Profugere ibidem
Prognoſtici non ſunt conſulendi 344
Proijcere 127
Proletarius 395
Proloquium 39
Prolubium 402
Promercalia 110
Pronunciatum 391
Properare & feſtinare 399
Properatim 299
Properæ 235
Proprium 159
Propitium 159
Propudioſa 50
Proſa 400
Proſumiæ 254
Protagoras inſyncerus philoſophus 131
Protagoræ & Euathli pactum 139
Proteus 292
Protogenes 380

PROVERBIA.

Accio idem quod Titio 102
Alba linea 494
Aurum Toloſanum 93
Argẽtanginem patitur 266
Aſinus ad lyram 102
Bibere helleborum 426
Caput ſine lingua pedaria ſententia 105
Cum lance & licio 394
Dimidium plus toto 440
Diomedis & Glauci permutatio 67
Equus Seianus 92
Haud cuiuis contingit Corinthum petere 15
Hoc nouerã antequã Theognis naſceretur 6
Homo non bonæ rei 345
Illotis pedibus 17
In lente unguentum 334
In puluere, incruentáq; uictoria obuenit 135

Inter os & offam 315
Introite, nam & hic Dij-
ſunt 494
Iouem lapidem iurare 33
Loquere uerbis præſenti-
bus 17.
Malum conſilium conſulto-
ri peßimum 114
Mala ad ſe attrahens, ut
Cæcias nubes 65
Malui compilari quàm ue-
nire 116
Muſica abſcondita nullius
rei 335
Muti magiſtri 344
Nihil cũ fidibus graculo, ni-
hil cũ amaracino ſui 496
Non emo tanti pœnitere 15
Oportet commodare ami-
cis, ſed uſq; ad aras 6
Præmanſum in os inſerere
108
Quod in pomis eſt, itidem
aiunt eſſe in ingenijs 301
Sæpe etiam eſt olitor ualdè
opportuna locutus 47
Rudius ac planius 286
Subciſiua opera 450
Vir fugiens & denuò pu-
gnabit 434
Viua uox 344
Viue moribus præteritis 18
Prudens 267
Prudentis conſilium 294
Prudentia indiſerta magis
eligenda, quàm ſtulta lo-
quacitas 26
P. Nigidij contemporanei
475
Pudicitia Gracchi 368
Puditum 369
Pudor ſanguinem diffundit
462
Pudoricolor 462
Puerorum impubium uictus
(128
Puerperium 277
Pueri quo pacto in utero
matris conſiſtant 400
Pueri 256
Puerperij numerus 228
Pugiones 253
Pugna Cæſaris in Pharſali-
cis campis prædicta 372
Pugnatum in Gallos 406
Pulueret 452
Puluis 465
Pumiliones 474
Puniceus color 93
Puniendi cauſas duas Plato
dicit 108
Purpurare 451
Purum 159

Putare 159
Putum ibidem
Puto ibidem
Putum argentum 160
Pſeudo 483
Pſylli populus Naſamonibus contermini 396
Pygmæi 210
Pyramides 32
Pyrrhonij qui 261
Pythagoras 431
Pythagoræ cibus 120
Pythagorica diſciplina 16
Pythagorici pecunias in medium dabant 17
Φρέαρ 30
Φθίσις 110
Φῶρ 31
QVadrantalia 32
Quadrupes equus 444
Quadrans 95
Quadrigæ in plurali 464
Quadrigarij uerba 222
Quartùm Conſul 226
Quartò Conſul ibidem
Quaſſare 46
Quatere ibidem
Quæſtor 330
Quæſtor in ius uocari poteſt 330
Quercera 480
Quies & quieſco 169
Quintus Scæuola 414
Quintus Catullus 468
Quin particula 423
Quinquatrus 363
Quinq; ſenſus 185
Quoad uiuet 201
Quoad morietur ibidem
Quoq; pro quidem 407
RAdere barbam quando 88
Rapacitas nonnullorũ Romanorum 368
Rarenter & non rarè 73
Raró ibid.
Raſitare 88
Ratariæ 254
Rectos cupreſſos 329
Recentatur 376
Receptitius ſeruus 412
Reciproca argumenta Græcis ἀντιστρέφοντα dicta 138
Reciproci argumẽti uitium Plinium Secundum latuit 226
Redhibitio in ſeruis 111
Redhibere 111
Referre gratiam 9
Refrigerare 337
Regiones cœli quatuor 64
Regulus Attilius 158

Reuiſe ad me 336
Rhetores expulſi 367
Rhodanus fluuius 234
Rhodus ciuitas 175
Rhomphæa 254
Religioſa delubra 117
Religioſus unde ibidem
Religione ſolui 198
Religio 240
Remittere animum 438
Remunculi 254
Renidens 296
Repudium cum uxore quis primus fecerit 112
Res inopinata 121
Res geſtæ 149
Reſcire 60
Reſtare 36
Reſponſio Accij ad Pacuuium 301
Rete 273
Retanda flumina ibidem
Retinẽtiſsimus proprietatis in uerbis Salluſtius 246
Retorridi 379
Romphææ 253.254
Ridibunda 270
Ridicularius 128
Robigus 114.142
Roboraria 61
Rogatio 246
Rogare ſententias 119
Romuli ſobrietas 269
Romanorum laus in conſtituendis religionibus 77
Romanorũ mos in prænominibus indendis 207
Rom.ritus in certamine 19
Romani præmijs atq; inuitamentis uſi ad prolem procreandam 55
Rubidus color 74
Rubi 473
Rufus color & Ruber 74
Rumigeſtri 253
Ruſtice loqui 304
Ruſtici cuiuſdam imprudentia 473
Rutilus color 74
SAbinus medicus 101
Sacellum 166
Sacerdos Veſtalis 241
Sacerdotiſſa 240
Sacerdotes fœminas antiſtitas nõ antiſtites dictas 321
Sacrificor pro ſacrifico 452
Salluſtius de Sertorio 76
Sal.locus 27.81.123.224
Salluſtij defenſio 219
Salluſtius loris cæſus 427
Salluſtius nouator uerborum 27

Salluſtij locus corrupt. 489
Saltem 298
Saltuatim 299
Sam̃ites ad Fabricium 24
Sanates 394
Sanctitas 407
Sanctimonia ibidem
Sanctitudo ibidem
Sandalarium 441
Sanguem 90
Sanguinis dimiſſio 234
Sapiens cogi non poteſt 287
Sapiens an iraſci debeat 40
Sapientem non peccaturum 293
Sapientia filia uſus & memoriæ 306
Sarpedon 374
Satyrarum Varronis inſcriptio 59
Satis loquentiæ, ſapientiæ parum 27
Sauromatæ 209
Scari Silices 194
Scæuola 260
Sceptici qui 261
Scibones 253
Scimpodium Græcienſe 469
Scipio Tiberio Graccho filiam dedit 290
Scipio Africanus 127. 172.149
Scipionis Africani ſuperioris continentia 163
Scipionis & Gracchi reditio in gratiam 290
Scipionis Africani mater ſterilis 172
Scorpius 253
Scythæ anthropophagi 209
Scytharum mos 384
Scriptum facere 164
Scriptu ſeſe abdicare ibid.
Scripſerim & uenerim 440
Scholicus 107
Scropha & porcetra 445
Scruta 98
Scrutarius ibidem
Sculna 492
Σκυτάλη Laconica 416.417
Sciderat 189
Secundo ſole 66
Securim non ſecurem 319
Sellularij quæſtus 82
Seleucus rex libros referendos Athenas curauit 172
Selibra & libra 198
Sẽpronij Gracchi et Scipionis Africani amicitia 290
Sempronius Aſellio 54
Semiphalarica 251
Senatuſconſultum 119

Senat

Senatus 447
Senatusc͂oſultũ quibus in locis iure fieri potuerit 355
Senatus ordo 119
Senatores pedarij 105
Senatuis in genitiuo 124
Senatus per quos habebatur more maiorum 354
Senectus ſemper honorata 55
Seniores à minoribus domũ ducebantur ibidem
Senibus ſexageſimus tertius annus grauis 364
Seniores 256
Senſus quinq; 185.458
Senſus legis Solonis 53
Senſuum quorundam defectus in animalibus 185
Sententiæ Publij *dignæ* 425
Septentriones 62
Septentrionarius uentus 65
Septenarius numerus 93
Sepulcrum 44
Sequeſtrò aduerbium 493
Sequor, Secta 448
Sequeſter 492
Serra 235
Sermones conuiuij 309
Sermonari 407
Serpẽs cuius corium lõgum pedes centũ & uiginti 158
Sertorij aſtutia 374
Sertorij militũ fidelitas 375
Seſton Poſidonium 353
Sicinniſta 485
Sicinnium ibidem
Sicæ 253
Sicinius Dentatus 52
Sicilices 253
Significor pro ſignifico 452
Silenta loca 462
Sillus liber maledicẽtiſſimus. Timonis 104
Siliqua 235
Simulamentum 385
Sirenij ſcopuli 393
Siticines 484
Socrates damnatus 433
Socratis patientia 29.41
Soleæ 323
Sole occaſo 406
Solonis legis ſententia 53
Solonis tempora 431
Solonis leges 274
Solis aut lunæ defectus 77
Soliferrea 253
Solitauiſſe 173
Solſtitium & Bruma 94
Solitarium 301
Solœciſmus 13.151
Solœcum 152
Solidum 31

Somnus nimius in pueris 128
Somniculoſus 219
Sophocles ſenior Euripide 316
Sors propoſita gladiatori 180
Soror 308
Sotherici lecti 282
Spadix color 74.93
Spari 253
Spatæ ibidem
Spartum 408
Spectationes 141
Speculum ut imago 401
Spepondi 188
Species ab aſpectu 334
Speuſippi libros Ariſtoteles emit 104
Spicea corona 162
Sponſus & ſponſa 113
Sponſalia 112
Squallere 48
Squallentem ibidem
Stadium Olympicum 1
Staminariæ Laberij. 389
Stata forma 141
Statius nomen ſeruile 129
Stellæ aurigantes 341
Stellæ errones ſiue erraticæ 93.339
Stylus gracilis, huber, medius 193
Stitiſſes, non ſteteſſes 55
Stolonis rogatio 480
Strigoſus equus 129
Stribiligo 151
Stuppa 409
Stuppa cum lectica 229
Suadæ medulla 281
Suauiloquens iucunditas ibi.
Suauitudo 301
Suauitas ibidem
Suetonij Tranquilli ludicra hiſtoria 213
Sub præpoſitio 125
Subſidium memoriæ 414
Subnixus animus 405
Subciſiuum ſtudium 326
Subciſiuum tempus 450.496
Subijces 126
Subnixus ſui conſcientia 127
Subſecundaria 496
Subuades 394
Subſolanus 64
Suculæ ſtellæ 307
Succidaneæ hoſtiæ 114
Succidiæ humanæ 318
Succenturiare 365
Succeſſum fortuna, experiétiam laus ſequitur 30
Suffercatus, aliâs ſuffractus uel ſuffectus 125

Suffrag

Suffragium 378
Supereſſe 34.36
Suſpicioſus 218
Susq; deq; fero 393
Susq; deq; habeo ibidem
Sycophantæ 343
Syllogiſmus 377
Symbola Tauri quæ 166
Sympoſyacæ quæſtiunculæ 166
Συνάγχη 265
Σπεῦδε βραδέως 236
TAbulæ XII. quibus tẽporibus poſitæ fuerint 476
Tactus ac guſtus cum beluis communes 458
Tacendi tempus 16
Taciturnitatis utilitas 267
Talentum Atticum 104
Talio 478
Tangere 46
Tarentum oppidum 301
Tardigemulum 452
Tarquinius Superbus 31
Taurus philoſophus 415
Tegmine onychino 463
Telorum nomina 253
Tempeſtate maris cur quis palleſcit 455
Temetum 251
Temperantia Socratis 42
Tempeſtas 291
Templum 355
Templum Pacis 153
Templũ Dianæ Epheſiæ 48
Tempus pariendi 100
Tẽpus cœnãdi Athenis 415
Terentius 436
Terentius Scaurus 270
Terræ motus 77
Ternio 32
Tertiùm Conſul 226
Tertiò Conſul ibidem
Teſſera 32
Teſſerulæ 256
Teſtamẽtorum genera 377
Teſtamentum 166
Teſtamentum per æs & libram 377
Teſtor 369
Theſſalia Hæmonia 353
Theorematium 23
Theognis 6
Theodectes 245
Theopompus 244
Theophraſtus 7
Theophraſtus Lesbius 303
Therſites 25
Theſaurus 52
Thracia Sithon 353
Thucydidis ætas 375

Thracis cuiuſdā fabula 473
Tiberius Sempronius Gracchus 199
Tibiæ ad iſchiadicos 122
Tibicen ibidem
Tibia canere deſitum 371
Tibijs uſi ſunt Lacedæmonij in prælio 18
Timarchus accuſatur ab Aeſchine 440
Timochares Ambracienſis 91
Timon ſcriptor amarulentus 104
Timor ſanguinem contrahit 461
Timore uenter effluit 459
Tingere belleboro ſagittas quare 426
Tiro M. Tullij libertus 176. 307
T. Caſtritius 76
Tituli uarij operum 494
Toga 191
Tolerantia Socratis cum uxore 29
Tollere pro corrigere ibid.
Toloſanum aurum 93
Torquatus 220.432
Torquati pugna 220
Tractim 200
Tragemata 309
Tragulæ 253
Tranſgredi 254
Tranſgreſſus ibidem
Tres & treis 320
Tria dicendi genera 193
Tribuni 377
Tributa comitia 378
Tributus 321
Tribuni cur ius uocandi non haberent 310
Tribus 447
Trinoctium 85
Triones 63
Triquetra 32.63
Triſeclisſenes 463
Triticum an in plurali 465
Triumphalis corona 134
Tubicines 484
Tuba 137
Tullij locus ī Ver. 296.297
Tullius quo die & tempore natus 378
Tullius quot annos natus cū primam cauſam egit 379
Tullius & Demoſthenes ibidem
Tunicarum uſus quis 191
Turpius frigidè laudari, q̄ grauiter uituperari 459
Turres 235

Turr

Turrim, uel em 319
Turris lignea illita alumine 358
Typhones 455
Tyrus Sarra 353
VAcanter accumulauit & inaniter 421
Vades 394
Vafra & fallacioſa argumenta 180
Vagire 400
Valeri in caſu uocatiuo prima ſyllaba acuta 331
Valetudo 291
Valere ob oculis 336
Valerij Aeditui uerſus 468
Valerius Coruinus quo tempore 217
Vallum dentium 25
Vanus, mēdax, infidus 443
Varro quo tempore 475
Varronis uerba 241
Varronis præceptor Lælius 391
Vaſum 325
Vaticanus ager 400
Væ particula 142. 387
Vecors 142
Vectabulum 480
Vegrande 142
Vehemens 142. 387
Vehere 46
Veiouis ædes 141
Velia oppidum 241
Velinus portus ibidem
Velitare 165
Velitatim 299
Vena quid 449
Venam ſolui militibus 234
Veneror 369
Veneficium mulieris indecuſſum manſit 289
Venenum 291
Ventidius Baſſus 361
Ventorum nomina etiam Græce 63. 64
Verba communia 368
Verba dare 408
Verba reciprocæ ſignificationis 218
Verba ſubluſtria 328
Verba in im, ut ſcripſerim, cuius temporis 440
Verba Pontificis in uirgine capienda 21
Verba patientia pro agentibus 480
Verba inciuilia 234
Verba humida & lapſantia 25
Verba in arrogatione 150. 151

Verbum augurale 160
Verbum uehemens Archeſilai 88
Verbũ omne ambiguũ 267
Verba noua à Laberio 389
Verborum uolumina 225
Verboſus 118
Verbis antiquiſsimis non utendum 263
Vereor 368
Vergiliæ 93
Vergilij locus 33.35.126. 290.215.241. 242. 257. 300
Vergilij ſecundus Aeneidos uiginti aureis emptus 44
Vergilius parit uerſus more urſino 419
Veritum, puditum 369
Veritas temporis filia 293
Vero, as, quid 440
Verruca eminens locus 89
Verſus amatorij Platonis 471
Veruta 253
Verſus Ennij quibus deſcribit uirũ mobilem 284
Verſuum obſeruatio 454
Veſanus 142
Veſcum ibidem, & 387
Veſtalis prima à Numa Rege capta 21.22
Veſtalis uirgo Amata cur appelletur 22
Veſtibulum 386
Veſtimentum 166
Veſtitus indecorus 322
Veſtri ac noſtri 487
Veſticeps 150
Veſperauerat 415
Veterator in literis 82
Vexare uerbum leue 46
Victor 283
Via Laurentina 228
Viaticum 406
Vibices 231
Victus puerorum 128
Victitare 426
Vieta poma 301
Videndi ratio 147
Vinum edormiant 165
Vinum exoticum 303
Vinũ Rhodiũ, Lesbiũ ibid.
Vini tria genera 336
Vinum eructum 264
Vinum apud antiquos in conuiuijs quare 358
Vinum fomes ingenij ibid.
Vinum non congelari 416
Vinum interdictum mulieribus cur 251
Vinoſus 117.118

Vir bonus 267
Vireſcere 451
Virgo Veſtalis cur capta deligitur 21
Virginis Veſtalis capiendæ modus ibidem
Viri illuſtres quo tempore floruerunt 430
Virica 241
Viſere ad Frontonem 73
Vita beata 437
Vita humana ferro ſimilis 260
Vitium & Flagitium 30
Vitiare & obtinere 313
Vitium & morbus 110
Vituperones 463
Viuaria 61
Vlyſſes ſapienti facundia præditus 25
Vlciſcendi ratio triplex 168
Vls 295
Vltra ibidem
Vndarum motus uarij 80
Vndabundus ibidem
Vnoculi homines 209
Vocabula poſitiua non eſſe 232
Vocabula ancipitia 291
Vocalior ſonus 321
Voculatio 331
Vocatiuus caſus ſecūdæ declinationis nominum in us 351
Vocum turba 225
Voluptati aurium morigerari debet oratio 58
Voluptas Epicuri 211
Voluptas, dolor, duo mala ibidem
Voluptas medium 211. 287
Voluptates duæ 458
Vox an ſit corpus 146
Vox unde conſtet 147
Vrbes & urbeis 319
Vrſorū partus informis 419
Vrtica piſcis 121
Vſum in Grammatica, plus autoritate ualere 169
Vſurpata in delicijs 163
Vſuaria 110
Vſucapio 189
Vtor 368
Vulcatius Sedigitus de poëtis comicis 376
Vulnus 220
Vulturnus uentus 64
Vxor ducenda'ne ſit 10
Vxoris uitiū aut ferendum, aut tollendum 29
Vxorem in adulterio deprehēsā licebat occidere 251

Xanth

XAntippe Socratis uxor 29
Xeniades philoſophus 59
Xenophontis & Platonis æmulatio 348
Xerxes uictus à Themiſtocle 432
YΔωρ κρυὸν 340
ὕειν 307
ὕες ibidem
ὑέτιον ibidem
ὕπνος ibidem
Υφ:ρὸς ibidem
ZEno Stoicus 434
Zephyrus uentus 64
Zodiacus 94
Zonæ plenæ argenti 368

FINIS.

ALTER INDEX QVO QVICquid in unaquaq; re lector quæſierit, ſiue id ad grammaticen, ſiue ad alias artes pertineat, inuenire quàm facilimè queat.

QVAE AD PHILOſophiam de natura, & Dialecticam, & Medicinã, atq; Mathematicam pertinent.

RAtio proceritatis corporis Herculis ex Plutarcho 1
De tempore tacendi & dicendi è Pythagoricis 16
Non eſſe æquam reprehenſionem Epicuri à Plutarcho de ſyllogiſmo 50
De Iapige uento, & cæteris à Phauorino 63
De colorũ generibus 74.75
De terræmotu 77
Quid obſeruatum in undarum motibus diuerſis flãtibus uentis 80
Principium diei & noctis 83
De ui & natura palmæ arboris 88
De ui ſeptenarij numeri 93
Gaudio multos perijſſe 99
Temporis uarietas in puerperijs mulierum 100
De definitione quædam 108
Incentiones tibiarum iſchiadicis mederi 122
De moderãda uita impuberum puerorum 128
De argumentis reciprocis 138
Vox an ſitcorpus, an in-

corporea 146
De ui oculorum,atq; uidendi rationibus 147
Chryſippi reſponſio aduerſus eos, qui negauerunt prouidentiam 154
Item ab eodem de fato cum cõſilij noſtri arbitrio 155
Quid de quorundã ſenſuum naturali defectione ſcripſit Ariſtoteles 185
De amore delphini in puerũ 187
Certiores ictus ad ſuperna quàm ad inferna eſſe 205
De prodigijs Barbarorum & fœminis in mares uerſis;& gentium miras eſſe uarietates 208
De conuerſione foliorum oleæ, & de fidibus alieno ictu ſonantibus, brumali & ſolſtitiali die 213
Annum LXIII. infortunio aliquo agi 364
De genere controuerſiæ, quod dubium dicitur 224
Plinium Secundum latuiſſe genus argumenti, quod ἀντίςρεφον dicitur 225
Quid Ariſtoteles de numero puerperij memoriæ mandauerit 228
Nomina non poſitiua, ſed naturalia eſſe 232
Quæ maxima flumina ultra Romanum imperiũ 234
Cur annulus geſtetur in ſiniſtræ manus digito minimo proximo 235
Plinij Secundi portenta fabularum: & quæ in Democritum indignè confert de columbæ ſimulacro 237
De ætatũ finibus, pueritiæ, iuuentæ,ſenectæ 256
De Pyrrhonibus Philoſophis, & eorum differen. ab Academicis 261
Chryſippus omne uerbum ambiguum,Diodorus nullum dixit 267
Infantibus à matre lac præbendum 278
Homerum & Herod. diuerſum dixiſſe de leonibus 304
Numerus conuiuarũ, & de menſis ſecundis & bellarijs 308
Aduerſus eos, qui ex motibus

bus ſiderum fata hominũ ſe dicturos pollicẽtur 337

Scriptũ eſſe lignum alumine oblitũ non ardere 357

Iouis filij humaniſsimi, Neptuni crudeliſsimi à poëtis traduntur 374

Syllogiſmum quibus uerbis Ariſt. definierit 377

Reprehẽſio legis apud dialecticos percontandi, diſſerendiq́; 382

Quo pacto fames poßit tolerari, ab Eraſiſtrato 383

ἀξίωμα quid ſignificet, & quædam prima quæ in dialectica traduntur 391

Bina corda perdices, & bina iecora lepores, quibus regionibus 399

Quædam de quibuſdã Geometriæ partibus cognitu pulcherrima 401

Cur oleum cõgelaſcit facilè, uinum minus, acetũ ferè nũquam, aquæ fluuiorum & fontium durentur maximè, mare minimè 415

De habitu & natura ſtomachi & fiſtulæ, quæ τραχεῖα dicitur, aduerſus Eraſiſtratum 421

De materijs infamibus quas Græci ἀδόξους καὶ ἀτόπους appellant, exercendi gratia diſputatis etiam à philoſophis 423

De natura hellebori candidi & nigri 425

Anates Ponticas uim habere digerendis uenenis, deq́; Mithridatis medicamento 426

Saturnalia ludicra agitare ſolitus Gellius quibus certaminibus, & ſophiſmata, & ænigmata oblectatoria 438

In febre, arteria tangẽda, & non uena & quid utraq́;, quidq́; pulſus 450

Diogenes philoſophus quali talione uſus, pertentatus à dialectico ſophiſmatico 452

Cur repẽtino timore uenter effluat, & ignis urinam laceſſat 459

Ex Ariſtot. niuis aqua potui peßima, & quòd ex niue cryſtallus cõcreatur 460

Quòd pudor ſanguinem ad

extra diffundit, timor contrahit 461
Herodis Attici de ui & natura doloris diſputatio 472
De ijs quæ cum luna habẽt conſenſum, id eſt, συμπάθειαν 389
Hiſtoria de Crœſi filio loquente 138
Leonem hominem agnouiſſe 145
De ſerpente inuſitatæ longitudinis 158

QVAE AD PHILOſophiam de moribus attinent.

REprehenſio in iactantem ſe eſſe philoſophum 3
An pro amicis delinquendum quandoq; 5.6
De infami mundicia Demoſthenis 10
An rectè Metellus Numidicus dixerit in oratione de uxoribus ducendis 10
Dictũ Demoſthenis ad Laidem, non tanti emere pœnitere 15
Reprehenſio Phauorini in adoleſcentem priſcè nimis loquentem 17.18
An rectius ſit mãdatum facere omnino, uel non 23
C. Fabritius quid ad Samnites dixerit: cùm aurum donarent 24
Aduerſus inanem loquacitatem 25
Quanta cum animi æquitate Socrates tolerauerit uxoris ingenium 29
Reſpõſio Tauri philoſophi an ſapiens iraſcatur 40
Quo pacto Socrates patiẽtiam exercuit 41
Quæ ratio officiorum inter parentes & filios 42
An ſemper patri obſequendum 49
Lex Solonis utilis, etſi non uidetur 53
De uetere parſimonia, deq; antiquis legibus ſumptuarijs 70
Apologus Aeſopi non inutilis 78
Cur Salluſtius auaritiam nõ animum modò, ſed corpus quoque effœminare

trad

tradit 81
Deliciarum uitium, & mollities oculorum, & corporis exprobrata acerbè & feſtiuiter 88
C. Fabritius Cornelium Rufinum inimicum conſulem deſignauit 116
Quæ Ariſtoxenus & Plutarchus de Pythagora tradiderint 120
De moderanda uita impuberum 128
Notæ & animaduerſiones cenſoriæ 128
Hiſtoria de Hoſtilio Mancino, & Manulia meretrice 122
De Africano ſuperiore 127
Initiũ Protagoræ ad philoſophiæ literas adeũdi 131
Annibal cauillatus eſt apud Antiochum 133
Leonem Romæ hominem agnouiſſe 144.145
De Attilio Regulo capto à Carthaginienſibus 158
De Alexandro & Scipione memoratu digna 162
Philoſophũ nõ eſſe laudandũ à uociferãtibus & in laudãdo geſtientibus 130
Dictum Biantis de Re uxoria 140
Adhortatio ad Philoſophiã exemplo Euclidis 164
Quæ ad officium grauitatis & dignitatis ducant 165
Quæſtiunculæ ſympoſiacæ 166
Puniendis peccatis tres rationes, quarũ Plato duarum tãtum meminit 168
Quàm ſeuerè ab antiquis in fures uindicatum ſit, & quid de ſeruato & commodato 194
Confutatio ex Euripide luxuriantis gulæ 194
De obſeruantia iuriſiurandi Romanorum 197
Mentitus nomẽ & habitum philoſophiæ quibus uerbis notatus 206
Epiſtola Philippi Regis ad Ariſtotelem de Alexandro filio nato 207
De genere & natura uoluptatis 211
Qui multa habet, multis eget 213
Democrit⁹ qua cauſa ſe lumine

ne oculorũ priuauerit 243
Nõ purgari peccatũ cũ alio rũ exẽplo prætẽditur 245
De falſæ Philoſophiæ probris ex Platone 247
De mulierum ueterũ uictu, & moribus, & de iure mariti necandi uxorem adulteram 251
Quo pacto M. Cato Albinũ Romanum Græce ſcribẽtem reprehenderit 265
De Demoſthene Rhetore cum legatis Mileti 265
Qui petunt, qui negant, & qui tacent, omnes petunt, & cupiunt in comitijs uel conſilijs 266
Sobria & pulcherrima Romuli reſponſio circa uini uſum 269
De furtis, & quòd quidam pœna, quidam præmio dignos fures cenſebant 274
Anneus Seneca leui futiliq; iudicio fuit 280
De modo tolerandi dolores ſecundum Stoicos 286
Errare eos, qui fiducia latendi peccant 292
De Ariſtot. Theophraſto, & Menedemo, deq; uerecundia Ariſtotelis ſucceſſorem eligentis 303
Sapientiam eſſe filiam uſus & memoriæ 306
Numerus conuiuarũ decens, & de ſecũdis menſis 308
De ueſtitu atq; calceatu non decoro 322
Exprobratio Catonis contra philoſophantes nomine & non re 325
Homines ad cauendas iniurias ſemper intentos eſſe debere 332
Manicatas ueſtes Pub. Africanus Sulp. Gallo obiecit 191
Multã filiæ P. Appij dictã quòd locuta pertulãter 233
Elegantia apud antiquos de nitidiore cultu, non de ingenio amœniore, & cultus nitidior uitio dab. 259
Dolabella procõſul ream ueneficij ac confitentem ad Areopagitas reiecit 289
Reditiones in gratiam nobilium uirorum memoratu dignæ 290
De officio Iudicis 344

Chryſippus quàm aptè iuſtitiam pinxerit 350
Plato non inutiles uini inuitatiunculas in conuiuijs cenſuit 358
Cœnarum atq; luxuriæ exprobratio Phauorini 365
De admirando & uoluntario interitu uirginum Mileſiarum 366
Philoſophi et Rhetores Roma pulſi 367
De parſimonia ac pudicitia Gracchi 368
Aduerſus eos, qui curãt quæ ad luxuriã, et quæ ad philoſophiam, omittunt 372
De uita & moribus Euripidis, & morte 373
Grauis ſententia Muſonij à M. Catone recepta 381
Sententiæ ex Publij mimis ſelectæ 425
Aduerſus homines nequam, & impurè philoſophiam tractantes, duoq; uerba obſeruanda omnium rerũ longè ſalubria 428
Verba ex Sympoſio Platonis exercẽdi gratia in Latinam linguam uerſa 429
In perficienda uita beata quantũ uirtus ualeat 436
Probatiſsimi hominis, ſed infacũdi ſentẽtia præfertur à Lacedæmonijs ſentẽtiæ improbi & facundi 440
Quid philoſophus palleſcẽs tempeſtate maris reſponderit, & quòd primi motus non ſunt noſtræ poteſtatis 456
Guſtus & tactus fœdiſsima uoluptas, quia beſtiarum ſunt, cæteræ ex tribus tantum hominum 458
Turpius frigidè laudari quã acerbè uituperari 457
Antonij Iuliani. lepidiſsima reſponſio & uerſus amatorij ab eo in conuiuio dicti 466
Plato iuuenis luſit amatorios uerſus 471
Artificũ ſcenicorum ſtudiũ probroſum, amoremq; inhoneſtum eſſe, ſuperq; ea re uerba Ariſtotelis 485
Exempla epiſtolarum Alexandri Regis & Ariſto. ob libros auſcultatorios editos 485

Facetæ

Faceta reſponſio M. Cicer. amolientis à ſe crimẽ manifeſti mendacij 293

Prudens reſcriptio Olympiadis Alexandro 302

An Xenophon & Plato inſenſi inter ſe fuerint 348

Ventidius Baſſus ignobilis, primus de Parthis triũphauit 361

Sertorius Dux, quo aſtu ad milites barbaros uſus 274

Rhodij quibus uerbis Demetrium hoſtium Ducem ab oppugnatione amouerunt, & de inclyta Ialyſi imagine 380

Mithridatem Regem duarum & uiginti linguis gentium locutum 427

Saluſtium in adulterio deprehenſum ibidem

Valerij Coruini nomen & hiſtoria 217

Manlij Torquati pugna cum Gallo prouocatore 220

Ex Ennio, quale ingenium comitasq; amici minoris erga maiorem 283

QVAE AD GRAMmaticam & Rhetoricam attinent.

De uerbo mutato in oratione Ciceronis exploratio tenuis 8

Rectè Cicero, rem præſidio futurum dixit 12

Reprehenſio Phauorini in adoleſcentem nimis priſcè loquentem 17.18

Aduerſus inanem loquacitatem 25.26

Rectè dictum, mille hominum occiditur 28

L. Lælium præceptorem reprehẽdit M. Varro: quòd & ipſe reprehendendus in etymologia furis 30

De uocabulis Geometriæ Græcè & Latinis dictis 32

De uerſu Vergilij ex eius codice, Senſu torquebit amaror 33

An Latinè dictum, ſupereſſe id quod defendit, & de uerbo ſupereſſe 34

Induciæ quid ſint à M. Var. 38

H, literam qua ratione anti-

qui quibuſdam uocabulis immiſerunt 43
A C. Baſſo genus quoddam iudicij diuinationem appellari 44
Inter Platonis & Lyſiæ orationē quid interſit 45
Vergilij defenſio de uerbis quibus ignauiter & abiectè uſus eſſe dicitur 45
Iniqua Plutarchi accuſatio in Epicurum de quodam uerbo in definitione uoluptatis 50
Fauiſſæ Capitolinæ quid ſignificent 52
Liberos in multitudinis numero etiam unum filium filiā'ue, ueteres dixiſſe 54
M. Cato ſtitiſſes dicit, non ſtetiſſes 55
Ceſellius Vindex à Sulpitio Apollinari reprehenſus in enarratione Vergiliani uerſus 56
De natura quarundam præpoſitionum ex M. Cicerone 57
Reſcire quid ſit, & quæ eius ſignificatio 60
Viuaria uulgò quæ dicātur, & quid pro eo uocabulo à quibuſdam dicatur 61
In prædonum poteſtatē fuiſſe an elegāter dicatur 14
Super eo ſidere, quod Græci ἅμαξαν, nos ſeptentr. uocamus, ac de utriuſq; uocab. ratione et origine 62
De Iapige uento, & aliorum uentorū uocabulis à Phauorino 63
Conſultatio & dijudicatio locorum comœdiæ Menandri & Cæcilij 66
Quid Græci ἀναλογίαν & ἀνομαλίαν uocent 72
De uocabulis & generibus colorum 73
De Salluſtij uerbis, & Demoſthenis, quibus Philippum & Sertorium deſcripſerunt 76
De explorandis Plauti comœdijs, quoniam promiſcuè ueræ et falſæ eius nomine inſcriptæ ferūtur 85
Biboſum dictum à Nigidio & abſurdo & nouo uocabulo 97
Dimidiū librū, uel dimidiā fabulam uitiosè dici ibid.

Pare

Parcus hō unde dicatur 106
Penus quid, & uariè declinari 107.108
Quid hæc uocabula uelint, morbus & uitiū, et an eunuchus, et ſteriles mulieres redhiberi poßint 110
Verba ueteris Senatuſconſulti; hoſtiæ ſuccidaneæ, tempora præcidanea, & feriæ præcidaneæ 114
De accentibus quorundam nominum Punicorum 115
Religioſus quid ſignificet 117
Defenſa à culpa ſentētia, ex hiſtoria Salluſtij 123
De uocabulis quibuſdam à Varrone & Nigidio declinatis contra conſuetudinem 124
De natura particularū, quæ præpoſitæ uerbis intendi atque produci inſcitè & barbarè uidentur 125
De uerbo duo & uiceſimo, quod uulgò incognitum eſt, & à uiris doctis uariè ſcriptum 132
Perſonæ uocabuli interpretatio 136
Defenſio Vergilij ab accuſatione Higinij ibidem
Alphenum Iurecōſultum in interpretatione ueterum uocabulorum erraſſe 139
Adoptatio & arrogatio quid ſint, & quo pacto differant 150
Solœciſmus quo pacto à Latinis appellatur 151
Pluria, compluria, & compluries Latinè dici 151
Vergil. immeritò damnatus quòd præpetes pennas dixerit 160
Teſtamentum & ſacellum qualia nomina 166
Quæſtiunculæ ſympoſiacæ ibidem
An e, in uerbo quieſco producatur uel corripiatur 169
Deprecor uerbum bene à Catullo poſitum 170
Hiſtoriæ & annalium differentia 149
De pudēdo err. Ceſellij 174
Excuſatio M. Catonis aduerſus Tullium Tironem Ciceronis libertum 175
An affatim prima acuta pronūtiandum, & de accentibus quarūdam uocū 185

Peposci, memordi, & pepigi, & cætera id genus ab antiquis 188
Vſucapio, & pignoriſcapio 189
Leuitatem & nequitiam, non ea ſignificatione eſſe, qua in uulgi ſermonibus dicuntur ibidem
M. Cato quem claßicum, & què infra claßè dicat 192
Tria dicēdi genera & de tribus oratoribus Romā miſsis ab Athenieñſibus 193
Obnoxius quid ſignificet, & de eius origine 195
Vergilius ob iniuriam Nolanorum, poſuit Ora, pro Nola, & de conſonantia literarum 200
Quoad uiuet, & quoad morietur, ex contrarijs idem ſignificare 201
Offendere, & defendere, quid ſignificent 206
An frequētatiua in prima ſyllaba correpta, ut priuitiua, pronuntiāda ſint 212
Quis modus conuertendi in Græcas ſententias uerba, & quæ bene Verg. ab Homero, & quæ nō 213
Defenſio Vergilij, quòd opertè & pudicè concubitum Veneris & Vulcani ſcripſerit 216
De uerbis reciprocæ ſignificationis 218
Hæc facies huius facies, dicitur ab antiquis 221
De genere controuerſiæ, quod dubium dicitur 224
Tertiò Conſul, an tertium dici oporteat 226
Contentio, & collatio locorū ex orationibus C. Gracchi, & M. Catonis 228
Auarus ſimplex an compoſitum uocabulum 233
Quid maturè, maturitas, maturare 235
Præcox huius præcocis, & non præcoquis 237
Cur partim hominū, id eſt, pars hominū dicatur 238
Iniuria mihi factū itur, quali ordine uerborum Cato dixerit 239
Vergilij errores in hiſtoria Ro. in VI. Aeneidos 241
Rogatio, lex, priuilegiū, plebiſcitum, quid ſit & quomodo

modo differunt 246
Nouißimè & nouißimus M. Cicero cur uitarit 247
Die priſtini, diecraſtini, diequarti, & diequinti eleganter dicitur 253
Telorũ, iaculorũ, nauiumq; uocabula ibidem
Salluſtius inſcitè damnatus, quòd trãſfretationẽ trãſgreſſum dixerit 254
At particula, plus quã completiuam habet uim 257
De origine uocabuli terræ Italiæ 258
Elegantia apud antiquiores de nitidiore cultu & uictu, & non de ingenio amœniore dicebatur 259
Pro particulæ, quanta, qualis'ue ſit uarietas 260
Quintus Ennius Euripidem æmulatus 261
Verbis antiquis & deſitis minimè utendum 263
Quo pacto M.Cato Romanum Græcè ſcribentem accuſat 265
Differentia inter mentiri, & mendacium dicere 267
Quid T. Caſtritius ſenſerit de uerbis, & ſententia quadam C.Gracchi 268
De ludibundo & errabũdo & id genus uerborum productionibus 270
Græcorum quorũdam uerborum difficillima in linguã Latinã mutatio 271
Quid ſignificet, flumina retanda publicè redempta habent 273
Anneus Seneca leui futiliq; iudicio fuit: iudicans de Ennio, & M.Tullio 280
Lictoris uocabulum qua ratiõe cõceptũ & ortũ 283
Ex Ennio, quale ingenium comitasq; amici minoris erga maiorem debeat eſſe, depingitur 283
Quod Græci ænigma, Latini ſcirpos dixere 289
Quæ dicuntur uocabula ancipitia 291
Quòd æditimus uerbũ Latinum fuit 292
Intra Calendas quid ſignificet, utrùm ante Calendas, An Calendis, an utrunq;. Et de dictione intra, ex M.Cicerone 294

Saltem particula, quam uim habeat & originem 298
Celatim, uelitatim, ſaltuatim Siſenna uſus 299
An fatũ & natura idẽ apud Ciceronẽ ſignificent 299
An neceßitudo & neceßitas differant 301
Quòd ueteres Latini προσῳδίας dixerũt. Itẽ quòd uocabulũ barbariſmi non uſurpauerunt 304
De Suculis & Hyadibus ſtellis, quid Tullius Tiro ſcripſerit 307
Sororis & fratris recta interpretatio 308
Humanitas quid ſit 315
Maior ratio habita ſonitus uocum quàm diſciplinæ grammaticæ 319
Scripſiſſe eadem, qui diuerſorum temporũ fuerũt. Nã Plato Euripidi Sophoclis uerſum adſcribit 316
Neriene ſeu Nerio quid importet 323. 324
Manubiæ quid ſint 326
Facies quid ſit 334
In Valeri nomine primam ſyllabam acuendam, deq; ratione ſcribendi 331
Verſus quos Vergilius imitatus Homeri ac Parthenij 332
Quantũ differat, cum multis mortalibus, & cum multis hominibus 333
De libro familiaris cuiuſdã, doctrinam, ſed nullam delectationem aut utilitatem habente, deq; uocabulis urbium immutatis 352
An aufero, aufugio, autumo, eodem modo au particulam ſortiantur ex Cicerone 360
Verbũ profligo à pleriſq; dici impropriè inſciteq; 362
Erratum à Cicerone in ſecundo de gloria, De Hectore & de Aiace 363
Frontem Maſculino genere, à Cæcilio poeta 365
Philoſophi & Rhetores olim Roma pulſi 367
De uerbis cõmunibus utor, uereor & alijs 368
Figuram nouam orationis, à Græcis Metellus Numidicus mutuatus eſt 370
Paßis uelis, paßis manibus

dix

dixiſſe ueteres non à patior, ſed à pando ibid.
Iouis filij humaniſsimi, Neptuni inhumaniſsimi à poëtis traduntur 374
De ætatibus hiſtoricorum nobilium 375
De comicis Latinis iudiciũ Vulcatij Sedigiti 376
De uerbis nouis in C. Matij mimiambis inuentis ibid.
Comitia calata, curiata, centuriata, tributa quid ſint 377
Erraſſe Cor. Nepotem, cùm dixit Ciceronem trium & x x. annorum cauſam dixiſſe pro Sexto Roſcio 378
Quali figura orationis, & quàm noua L. Piſo uſus 379
Vehiculum, quod petoritum dicitur, cuiatis linguæ uocabulum ſit 379
Veſtibulum quid ſignificet, & eius uocabuli origo 386
Hoſtiæ quæ bidentes dicuntur, quid ſint. 388
Quibus uerbis Laberius uſus, quæ an ſint Latina, quæri ſolet 389
ἀξίωμα quid ſignificet, & quædam alia ad dialecticam pertinentia 391
Susq; deq;, in libris antiquorum quid ſignificet 393
Proletarij & capitecẽſi q̃d ſint, quid item ſit in duodecim tabulis aſsiduus, & eius uocabuli origo 394
Cloatius Verrius quædã ad originem Græcæ linguæ redegit, aut commodè aut abſurdè 396
Quid municipium, & quid à colonia differat, et quid ſint municipes 387
Propetare & feſtinare differre ex M. Catone 399
Agrippas à partu ægro appellatos, & de ijs deabus quæ uocantur Proſa & Poſtuerta 400
Quæ ratio uocabuli agri Vaticani 400
Aduerſus iniquè accuſantes M. Ciceronem in oratione pro M. Cælio 403
Verba ex Claudio annotata 405

De ſparto interpretatio M. Varronis ex Homeri uerſu, contra uulgariam opinionem 408
Menander & Euripides ab ignobilioribus poëtis quãdoq; ſuperati 409
Non eſſe uerum M. Ciceronem in libro de Amicitia uſum uitioſo argumento, dubio pro confeſſo 410
Quid ſeruus receptitius 412
An de præterito, uel futuro caueant hæc uerba legis, quod ſubreptum erit, eius rei æterna autoritas eſto 414
Vergilius in deſcribendo Aetnæ incendio, Pindarũ imitatus eſt 419.420
Quin particula, quot quantasq; uarietates ſignificationis habeat 423
Salluſtij uerbis, perincertum ſtolidior an uanior, illuſus quidam quòd ſeſe tantum Salluſtium intelligere iactabat 441
Q. Ennius, quadrupes eques & non equus dixit 443
Matronem & matremfamiliâs nõ differre, ut Helius meliſſus ſcripſit 445
Côncio quot ſignificationes capiat & quem in modũ Phauorinus tractauerit intempeſtiuum, de ambiguitatibus uerborũ quærentem 446
Similiter cadentia eſſe puerilia, & non ornamenta orationis 448
Inſecẽda apud M. Catonem quid, et an inſequẽda ibid.
Vena, arteria, pulſus, quid ſint 449
Verba ex carminibus Furij Antiatis, inſcitè à Ceſellio Vindice reprehenſa 451
Morem ueteribus fuiſſe, uerba patiendi mutare in agendi modum 451
Numerus hemiolios & epitritos quid ſit 453
Quòd M. Varro in heroicis uerſibus obſeruaucrit rẽ nimis anxiæ obſeruationis 454
Turpius frigidè laudari quã acerbè uituperari 459

Obeſ

Obeſum quid, & quædam priſca uocabula 462
An arena, cœlum, triticum pluralia inueniantur, & an inimicitiæ, quadrigæ in ſingulari 463
Præterpropter, etſi in uſu uulgi, tamen ab Ennio dicta 469
Plato admodũ iuuenis amatorios luſit uerſus 471
Antonij Iuliani lepidiſſima reſponſio, & uerſus amatorij ab eo dicti in conuiuio 466
Quos pumiliones, Græcè Νάνυς dici 474
Siticinum uocabulum quid ſignificet in M. Catonis oratione 484
Quam ob cauſam Sicinniſtas nebuloſo nomine dixerit Lucius Accius ibidem
An rectius, habeo curam ueſtri, an ueſtrûm dicatur 487
Quàm diuerſæ ſentẽtiæ Græcorum ſuper numero filiorum Niobæ 489
Quibus uerbis delectari ſolitus ſit Antonius Iulianus 490
Quid uocabulum iure manu conſertũ ſignificet 491
Quid ſit ſculna apud M. Varronem 492

QVAE AD MORES ueterum & hiſtoriam pertinent.

Tibijs in bello uſos antiquos 18
De conditione uirginis Veſtalis 22
Caius Fabritius quid ad Samnites dixerit, cùm aurum daret 24
De libris Sibyllinis, et Tarquinio Rege 31
Papyrius Prætextatus quis fuerit, & cauſa cognomenti 36
Tria epigrammata trium ueterum poëtarum 37
De Sicinio Dentato bellatore memoratu digna 52
Honores ſenectæ habiti & ad patres & ad maritos 55
Phædon Socraticus ſeruus, & alij 59
Non eſſe compertũ, cui Deo rem diuinam fieri oporteat,

teat, cùm terra moueatur uiribus 77

Quòd P. Africano & alijs nobilibus ante ſenectam barbam radere patrij moris fuit 88

De Q. Ceditio æquiparato Spartano 89

Literæ cõſulum Romanorũ ad Pyrrhum Regem 91

De ætate Heſiodi & Homeri 96

Demoſthenes dimiſſo Platone ſectatus eſt Calliſtratum 97

plato & Ariſtoteles mercati ſunt libros pretijs maximis 104

Nullæ uxoriæ actiones ante Carbilianum diuortiũ 112

De more ueterum ſponſaliorũ ex Seruio Sulpitio ibi.

Hiſtoria de perfidia Hetruſcorum aruſpicum 113

De ordine rogãdarum ſententiarum, iurgiorumq; in Senatu C. Cæſaris, & M. Catonis 119

Quæ Ariſtoxenus & Plutarchus de Pythagora tradiderint 120

Notæ & animaduerſiones cenſoriæ 121

Hiſtoria de Hoſtilio Mancino, & Manulia meretrice 122

De Africano ſuperiore, ex annalibus deſumpta 127

De ſeueritate cenſoriæ notæ 128

De equo Alexandri, qui Bucephalus dicitur 131

Quæ cauſa, quodq; initium Protagoræ philoſophiam adeundi ibidem

Annibal Pœnus cauillatus eſt Antiochũ Regem 133

De coronis uarijs, & quæ unaquæq; 134

Hiſtoria de Crœſi filio 138

De nominibus Deorum populi Romani 141

Leonem Romæ hominem agnouiſſe 145

De officiorũ ordine & gradu populi Romani 143

Cur dies primi poſt Calendas, Nonas, Idus, atri, quartus ante eas religioſus habeatur 148

Hiſtoriæ & annalium differentia 149

De

De ſerpente inuſitatæ longitudinis 158
Attilius Regulus à Carthaginienſibus captus 158
De Acca Laurentia, Caia Tarratia, deq́; origine ſacerdotij fratrum Arualium 162
De Alexandro & Scipione digna memoratu ibidem
Cn. Flauij ædilis curulis egregium factum 163
Quis primus edidit libros, & quãtus numerus Athenis fuerit librorum 171
Admiranda de P. Scipione Africano ſuperiore 172
Cur ſerui pileati uenundati, & quæ mancipia ſub corona more maiorum uænierint, & quid ſit ſub corona 184
Hiſtoria de Paulo hiſtrione dolorem imitante 184
De amore Delphini in puerum 187
Manicatas ueſtes Publ. Africanus Sul. Gallo obiecit 191
Quam ſeuerè in fures apud antiquos uindicatum ſit, & de ſeruato, & commodato 194
Obſeruantia iuriſiurandi apud Romanos, & de legatis ab Annibale deiurio accepto Romam miſſis 197
Hiſtoria de Tiberio Sempronio Graccho Tribuno plebis 199
Equos à cenſoribus, pinguibus equitibus demptos: et an fuerit ignominia, an non 202
Valerij Coruini nomen & hiſtoria 217
Manlij Torquati pugna cũ Gallo prouocatore picta, poſtquam deſcripta à Quadrigario 220
Multa filiæ P. Appij, quòd petulanter locuta 233
Inter militares ignominias fuiſſe ſanguinis emißionem, & quæ huius cauſa 234
Acies Romana quibus modis, & quo habitu inſtrui ſolita ſit, quæq́; earũ iſtructionũ ſint uocabula 235
Cur annulus in eo digito qui

eſt in manu ſiniſtra minimo proximus porteturi 235
De flaminis Dialis ceremonijs, & uirginum Veſtæ iuramento 239
Hiſtoria de Artemiſia, & de certamine apud Mauſoli ſepulcrum 244
Hiſtoria de populo Rom. et Punico, & quòd æmuli fuerunt pari uigore 250
De ſuprema multa, et minima, et lege Aterina, et de ratiõe uocabuli Italiæ 258
Elegantia apud antiquos de nitidiore cultu & uictu, quodq́; idem uitio dabatur 259
Mulieres Rom. per Herculem, uiri per Caſtorem non iurauerunt 263
Dolabella Proconſul ream ueneficij ac confitentẽ, ad Areopagitas reiecit 289
Reditiones in gratiam nobilium uirorum memoratu dignæ 290
Faceta reſpõſio M. Ciceronis amolientis à ſe crimen manifeſti mendacij 293
Colloquiũ Pacuuij & Accij poëtarum 301
Olympiadis reſcriptio prudens ac comis ad Alexandrum filium 302
Tribunos plebis prehenſionem habere, uocationem non habere 310
Aediles, & quæſtores populi Romani in ius ad Prætorem à priuato poſſe uocari, ex M. Varrone 311
Qui ſint magiſtratus maiores & minores 312
Aliud eſt loqui ad populum, aliud cũ populo agere, & qui magiſtratus à quibus auocent comitiatum 314
De genere atque nominibus Portiæ familiæ 317
Comprecationes, quæ ritu Romano fiunt Dijs 323
De officio iudicis 344
An Xenophon & Plato æmuli & infenſi inter ſe fuerint 348
M. Varro ad Cn. Põpeium de officio Senatus habẽdi commentarium dedit 354
An præfectus Latinarũ cauſa creatus, ius conuocandi Senatus conſulendiq́;

hab

habeat 356

Diuus Auguſtus *in epiſtola ad* Caium *filiũ, lætatur ſe annum euaſiſſe, quo ſenex infortunio agi ſolent* 364

Nouum *genus interitus* Milonis Crotonienſis 371

Cur nobiles Athenienſiũ *tibijs canere deſieruit* 371

Pugna Cæſaris *in* Pharſalia *à* Cornelio *ſacerdote nũtiata* Patauij 372

Euripidis uita, mores & interitus 373

Hiſtoriæ de Sertorio Duce, *& eius aſtu, quo eſt ad milites* Barbaros *uſus* 374

De ætatibus hiſtoricorum nobilium 375

Erraſſe Corn. Nepotem, *qui dixit* Ciceronẽ XXIII. *annorum, cauſam dixiſſe pro* Sex. Roſcio 378

Rhodij *quibus uerbis* Demetrium *hoſtium ducem ab oppugnatione amouerunt* 380

Quo *ritu* po. Rom. Fecialis *bellum indicere ſolitus ſit, & multa de militibus* 385

Hoſtiæ bidentes dictæ, quid ſint 388

De *pſyllorum interitu, ex* Herodoto 396

Super fidicine Arione *ex hiſtoria* Herodoti 401

De literis clãdeſtinis C. Cæſaris, *& aliorum* 416

Mithridatem Regem *uigintiduarum gentiũ linguis locutum* 427

Salluſtium *in adulterio deprehenſum* 427

Quibus *tẽporibus poſt* Romam *cõditam* Græci Romaniq; *illuſtres floruerunt* 430

Contemporaneos *fuiſſe* Cæſari *&* Ciceroni, M. Varronem, *&* P. Nigidium, *cuius commẽtaria ob obſcuritatem non exeunt in uulgus* 475

Probatiſſimi, *ſed infacundi ſententia præfertur à* Lacedæmonijs *ſententiæ improbi, ſed facundi* 440

Diſputatio *Sex.* Cæcilij *Iure conſulti et* Phauorini *philoſophi de legibus duodecim tabularum* 476

FINIS.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARIORVM

LIBER PRIMVS.

Quali proportione, quibusq́; collectionibus Plutarchus Ratiocinatum eſſe Pythagoram philoſophum dixerit, *de comprehendenda corporis proceritate, qua fuit Hercules cùm uitam inter homines uiueret. *in CAP. I.

PLVTARCHVS *in libro quem ſcribit* ὁπόση ψυχῶν καὶ σωμάτων ἀνθρώποις περὶ εὐφυΐαν καὶ ἀρετὴν διαφορὰ, *ſcitè, ſubtiliterq́; ratiocinatum* Pythagoram *philoſophum dicit in reperienda modulandaq́; ſtatus, longitudinisq́;* Her*culis præſtantia.* Nam *cùm ferè conſtaret curriculum ſtadij, quod eſt * Piſis apud* Iouem Olympium, Hercu*lem pedibus ſuis metatum, idq́; fecisse longum pedes ſexcentos: cætera quoque ſtadia in terris* Græciæ, *ab alijs poſteà inſtituta, pedum quidem eſſe numero ſexcentûm, ſed tamen eſſe aliquantulum breuiora: facilè intellexit modum, ſpatiumq́; plantæ* Herculis, *ratione proportionis habita, tantò fuiſſe, quàm aliorum procerius, quantò* Olympicum *ſtadium longius eſſet, quàm cætera. Comprehenſa autem menſura* Herculani *pedis, ſecundum naturalem membrorum omnium inter ſe competentiam modificatus eſt: atq́; ita id collegit, quod erat conſequens, tantum fuiſſe* Herculem *corpore excelſiorem, quàm alios,* *Piſæ, ad Iouis Olympij

quanto Olympicum ſtadium cæteris pari numero ſtadiis, anteiret.

Ab Herode Attico conſulari uiro tempeſtiuè deprompta in quendam iactabundum, & glorioſum adoleſcentem ſpecie tantum philoſophiæ ſectatorem, uerba Epicteti Stoici; quibus feſtiuiter à uero Stoico ſeiunxit uulgus loquacium nebulonum, qui ſe Stoicos nuncuparent. CAP. II.

*HErodes Atticus uir & Græca facundia, & conſulari honore præditus, accerſebat ſæpe nos, cùm apud magiſtros Athenis eſſemus, in uillas ei urbi proximas, me, & clariſſimum uirum Seruilianum, compluresq; alios noſtrates, qui Roma in Græciam ad capiendum ingenij cultum conceſſerant. Atq; ibi tunc cùm eſſemus apud eum in uilla, cui nomen eſt Cephiſia, & æſtu anni, & ſidere autumni flagrantiſſimo, propulſabamus caloris incommoda lucorum umbra ingentium, longis ambulacris & mollibus, ædium poſticum refrigerantibus lauacris nitidis, & abundis, & collucentibus, totiusq; uillæ uenuſtate aquis undiq;*canorisq; auibus perſonante. Erat ibidem nobiſcum ſimul adoleſcens, philoſophiæ ſectator, diſciplinæ, ut ipſe dicebat, Stoicæ, ſed loquacior impẽdio, & promptior. Is plerunq; in conuiuio ſermonibus, qui poſt epulas haberi ſolent, multa atque immodica de philoſophiæ doctrinis intempeſtiuè, atque inſubidè diſſerebat: præq; ſe uno cæteros omnes linguæ Atticæ principes, gentemq; omnem togatam, totumq; nomẽ Latinũ, rudes eſſe, & agreſtes prædicabat. Atq; interea uocabulis haud facilè cognitis, ſyllogiſmorum captionumq; dialecticarum laqueis ſtrepebat: κυρτῶν τὰς σκαζούσας θεωρίας, aliosq; id genus gryphos, neminem poſſe dicens, niſi ſe, diſſoluere. Rem uerò Ethicam, naturamq; humani ingenij, uirtutumq; origines,*

*canoris atq;

offic

officiáq; earum cõfinia, aut contra morborum, uitiorumq́; fraudes, animorumq́; labes, ac peſtilentias aſſeuerabat, nulli eſſe ulli magis ea omnia explorata, comperta, meditatáq;. Cruciatibus autem, doloribusq́; corporis. & periculis mortem minitantibus, habitum ſtatumq́; uitæ beatæ, quam ſe eſſe adeptum putabat, neque lædi, neq; imminui, exiſtimabat: ac ne oris quoque, & uultus ſerenitatem Stoici hominis, unquam ulla poſſe ægritudine obnubilari. Has ille inanes cùm* flaret glorias, iamq́; omnes finem cuperent, uerbisq́; eius defatigati pertæduiſſent, tum Herodes Græca, cuius plurimus ei mos fuit, oratione utens: Permitte, inquit, philoſophorum ampliſsime, quoniam reſpondere nos tibi, quos idiotas uocas, non quimus, recitari ex libro, quid de huiuſcemodi magniloquentia ueſtra ſenſerit, dixeritq́; Epictetus Stoicorum maximus: iuſsitq́; proferri diſſertationum Epicteti digeſtarum ab Ariano primum librum, in quo ille uenerandus ſenex, iuuenes, qui ſe Stoicos appellabant, neq; frugi, neq; operæ probæ, ſed theorematibus tantum nugalibus, & pueriliũ iſagogarum commentationibus dilatrantes, obiurgatione iuſta inceſſuit. lecta igitur ſunt ex libro, qui prolatus eſt, ea quæ addidit. Quibus uerbis Epictetus ſeuerè ſimul ac feſtiuiter ſeiunxit, atque diuiſit à uero atq; ſyncero Stoico, qui eſſet proculdubio ἀκώλυτος, ἀνεκβίαστος, ἀπαραπόδιστος, ἐλεύθερος, εὔπορος, εὐδαίμων, uulgus aliud nebulonum hominum, qui ſe Stoicos nuncuparent: ultroq́; uerborum & argutiarum fuligine ob oculos audientium iacta, ſanctiſſimæ diſciplinæ nomen ementirentur.

*efflaret

Εἰπέ μοι, περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν: ἀκούεις;

Ἰλιόθεν με φέρων ἄνεμος κικόνεσσι πέλασσεν.

Τῶν ὄντων τὰ μέν ἐστιν ἀγαθὰ, τὰ δὲ κακὰ, τὰ δὲ

ἀδιάφορα. ἀγαθὰ μὲν οὖν, ἀρεταί: κακὰ δὲ, τὰ μετέχοντα κακίας: ἀδιάφορα δὲ, τὰ μεταξὺ τούτων, πλοῦτος, συζυγία, ζωὴ, θάνατος, ἡδονὴ, πόνος. πόθεν οἶδας; οὕτως ἑλλάνικος λέγει ἐν τοῖς αἰγυπτιακοῖς, τί δὲ διαφέρει τοῦτο εἰπεῖν ἢ ὅτι διογένης ἐν τῇ ἠθικῇ, ἢ χρύσιππος, ἢ κλεάνθης. βεβασάνικας οὖν αὐτὸ, καὶ δόγμα σαυτοῦ πεποίησαι; δείκνυε πῶς εἴωθας ἐν πλοίῳ χειμάζεσθαι. μέμνησαι ταύτης τῆς διαιρέσεως ὅταν ψοφήσῃ τὸ ἱστίον, καὶ ἀνακραυγήσῃ, ἐάν σοί τις οὕτω πῶς παραστάθεις εἴπῃ λέγε μοι σὺ ἃ πρώην ἔλεγες, μὴ κακία ἐστὶ τὸ ναυαγῆσαι; μὴ τῆς κακίας μετέχον; οὐκ ἄρα ξύλον ἐνσείσεις; αὐτὸ τί ἡμῖν, καὶ σοὶ ἄνθρωπε; ἀπολύμεθα, καὶ σὺ ἐλθὼν παίζεις, ἐὰν δέ σε ὁ καῖσαρ μεταπέμψηται κατηγορούμενον.

Quòd Chilo Lacedæmonius conſilium anceps pro ſalute amici cepit. Quodq; eſt circunſpectè & anxiè conſiderandum, an pro utilitatibus amicorum delinquendum aliqnando ſit. Notataq; inibi, & relata quæ Theophraſtus, & Marcus Cicero ſuper ea re ſcripſerunt.

CAPVT III.

*Chilo, præſtabilis homo ſapientiæ, quonam uſq; debuerit contra legem, contraq; ius pro amico progredi, dubitauit: eaq; res in fine quoque uitæ ipſo, animum eius anxit. Et alij deinceps multi philoſophiæ ſectatores (ut in libris eorum ſcriptum eſt) ſatis * inquiſitè, ſatisq; ſolicitè quæſierunt, ut uerbis, quæ ſcripta ſunt, ipſis utar:* εἰ δεῖ βοηθεῖν τῷ φίλῳ, παρὰ τὸ δίκαιον, καὶ μέχρι πόσου καὶ ποῖα. *Ea uerba ſignificat quæſiſſe eos, an contra ius, contrà'ue morem faciendum pro amico ſit, & in quælibus, & in quibus cauſis, & quemnam ad uſque modum. Super hac quæſtione tum ab alijs (ſicuti dixi) multis, tum uel diligentiſſimè à* Theophraſto *diſputatur, uiro in philoſophia* Peripatetica *modeſtiſſimo, doctiſſimoq;*

**inquit ſcitè*

Amici cauſa an delinquendum aliquando ſit.

Eaq;

Eaq́; diſputatio ſcripta eſt (ſi rectè meminimus) in libro eius de amicitia primo. Eum librum M.Cic.uidetur legiſſe; cùm ipſe quoque librum de amicitia componeret: & cætera quidem, quæ ſumenda à Theophraſto exiſtimauit (ut ingenium facundiaq́; eius fuit) ſumpſit, & tranſpoſuit commodiſsimè, aptiſsimeq́;. Hunc autem locum (de quo ſatis quæſitum eſſe dixi) omnium rerum aliarum difficilimum, ſtrictim, atque curſim tranſgreſſus eſt. Neque ea, quæ à Theophraſto penſiculatè, atque enucleatè ſcripta ſunt, executus eſt: ſed anxietate illa, & quaſi moroſitate diſputationis prætermiſſa, genus ipſum rei tantum paucis uerbis notauit. Ea uerba Ciceronis (ſi recenſere quis uellet) appoſui: *His igitur finibus utendum eſſe arbitror, ut cùm emendati mores amicorum ſint, tum ſit inter eos omnium rerum, conſiliorum, uoluntatum, ſine ulla exceptione communitas: ut etiam ſi qua fortuna acciderit, ut minus iuſtæ uoluntates amicorum adiuuandæ ſint, in quibus eorum aut caput agatur, aut fama, declinandum ſit de uia: modò ne ſumma turpitudo ſequatur. Eſt enim quatenus amicitiæ uenia dari poßit. Cùm agetur, inquit, aut caput amici, aut fama, declinandum eſt de uia, ut etiam nonnunquam uoluntatem illius adiuuemus. Sed cuiuſmodi declinatio iſta eſſe debeat, qualiſq́; ad adiuuandum digreßio, & in quanta uoluntatis amici iniquitate, non dicit. Quid autem refert, ſcire me in huiuſmodi periculis amicorum, ſi non magna me turpitudo inſecutura eſt, de uia recta eſſe declinandum? niſi id quoque me docuerit, quam putet magnam turpitudinem? & cùm deceſſero de uia, quouſque digredi debeam? Eſt enim, inquit, quatenus dari amicitiæ uenia poßit. Hoc imò ipſum eſt, quòd maximè diſcendum eſt, quodq́; ab ijs, qui doceant

minimè dicitur, quatenus, quaq; fini dari amicitiæ uenia debeat. Chilo ille ſapiens (de quo paulò antè dixi) conſeruandi amici cauſa, de uia declinauit. Sed uideo quouſq; progreſſus eſt: falſum enim pro amici ſalute conſilium dedit. Idipſum tamen in fine quoque uitæ, an iure poſſet reprehendi, culpariq;, dubitauit. Contra patriam, inquit Cicero, arma pro amico ſumenda non ſunt. Hoc profectò nemo ignorauit: & priuſquam Theognis, ut Lucilius ait, naſceretur. Sed id quæro, id deſidero, cùm pro amico contra ius, & cõtrà quàm licet, ſalua tamen libertate atq; pace faciendum eſt: & cùm de uia (ſicut ipſe ait) declinãdum eſt: quid & quantum, & in quali cauſa, & quonam uſque id fieri debeat? Pericles ille Athenienſis egregius uir ingenio, boniſq; omnibus diſciplinis ornatus, in una quidem ſpecie, ſed planius tamen, quid exiſtimaret, profeſſus eſt. Nam cùm amicus eum rogaret, ut pro re cauſaq; eius falſum deieraret, his ad eũ uerbis uſus eſt: Δεῖ μὲ συμπράττειν τοῖς φίλοις, ἀλλὰ μεχρὶ θεῶν. Theophraſtus in eo, quem dixi libro, inquiſitius quidem ſuper hac re ipſa, & exactius preßiuſq;, quàm Cicero, diſſeruit. Sed is quoq; in docendo, non de uno quoq; facto ſingillatim *æſtimat, neq; certis exemplorum documẽtis, ſed generibus rerum ſummatim uniuerſimq; utitur, ad hũc ferme modum: Parua, inquit, & tenuis, uel turpitudo, uel infamia ſubeunda eſt, ſi ea re magna utilitas amico quæri poteſt. Rependitur quippe, & compenſatur leue damnum delibatæ honeſtatis maiore alia, grauioreq; in adiuuando amico honeſtate: minimaq; illa labes, & quaſi *lacuna famæ imminentis, partarum amico utilitatũ ratione ſolidatur. Neq; nominibus, inquit, moueri nos oportet, quòd paria genere ipſo non ſunt, honeſtas meæ famæ, & rei amici utilitas. Ponderibus hæc enim,

*exiſtimat

*laſciuia

enim, poteſtatibusque præſentibus, non uocabulorum appellationibus, neque dignitatibus generum dijudicanda ſunt. Nam cùm in rebus aut paribus, aut non longè ſecus, utilitas amici, & honeſtas noſtra conſiſtit: honeſtas proculdubio præponderat. Cùm uerò amici utilitas nimio eſt amplior, honeſtatis autem noſtræ in re non graui leuis iactura eſt: tunc quod utile amico eſt, id primum illo, quod honeſtum nobis eſt, fit plenius, ſicuti magnum pondus æris, parua lamina auri fit pretioſius. Verba adeò ipſa Theophraſti ſuper ea re adſcripſi: Οὐκ οἶδ' εἴπου τούτῳ τῷ γένει, τιμιώτερον, ἤδη καὶ ὅτι οὖν ἂν ᾖ μέρος τούτου πρὸς τὸ τηλικὸν θατέρου συγκρινόμενον αἱρετὸν ἔσται. λέγω δὲ οἷον, εἰ καὶ χρυσίον τιμιώτερον χαλκοῦ, καὶ τηλικὸν τοῦ χρυσίου πρὸς τὸ τηλικὸν χαλκοῦ μέγεθος ἀντιπαραβαλλόμενον πλέον δόξει, ἀλλὰ ποιήσει τινὰ ῥοπὴν καὶ τὸ πλῆθος καὶ τὸ μέγεθος. Phauorinus quoque philoſophus huiuſcemodi indulgentiā gratiæ, tēpeſtiuius laxato paulum, * remiſſoque ſubtili iuſtitiæ examine, his uerbis definiuit: ἡ καλουμένη χάρις παρὰ τοῖς ἀνθρώποις τοῦτ' ἔστιν ὕφεσις ἀκριβείας ἐν δέοντι. Pòſt deinde idē Theophraſtus ad hanc fermè ſententiam diſſeruit: Has tamen, inquit, & paruitates rerum, & magnitudines, atque has omneis officiorum æſtimationes, alia nonnunquam momenta extrinſecus, atque aliæ quaſi appendices perſonarum, & cauſarum, & temporum, & circunſtantiæ ipſius neceſſitates, quas includere in præcepta difficile eſt, moderantur & regunt, & quaſi gubernant, & nunc ratas efficiunt, nunc irritas. Hæc talia quæ Theophraſtus ſatis cautè, & ſolicitè, & religiosè, cauſa diſſerendi magis, diſputandique diligentia, quàm cum decernendi ſententia, atque fiducia diſſeruit: quoniam profectò cauſas ſcientiæ, corporum uarietates, diſſertationumque

*permiſſoque

& differentiarum ignorantes, directum atq; perpetuũ, diſtinctumq́; in rebus ſingulis præceptũ, quod ego in prima tractatus iſtius parte deſiderare dixeram, non capiunt. Eius autem Chilonis (à quo diſputatiunculæ huius initium fecimus) cùm alia quædam ſunt monita utilia, atq; prudentia, tum id maximè exploratæ utilitatis eſt, quòd duas ferociſsimas affectiones amoris atq; odij, intra modũ tantum coërcuit: Hac, inquit, fini ames, tanquam forte fortuna oſurus: hac itidem tenus oderis, tanquam fortaſſe pòſt amaturus. Super hoc eodem Chilone Plutarchus philoſophus in lib. περὶ ψυχῆς, uerbis ita ſcripſit: χέιλων ὁ παλαιὸς ἀκούσας τινὸς λέγοντος, μηδένα ἔχειν ἐχθρὸν, ἠρώτησεν εἰ καὶ μηδένα φίλον ἔχει, νομίζων ἐξ ἀνάγκης ἐπακολουθεῖν καὶ συνεπάγεσθαι φιλίας καὶ ἀπεχθείας.

Quàm tenuiter, curioseq́; explorauerit Anton. Iulianus in oratione M. Tullii uerbi ab eo commutati argutiam. CAP. IIII.

ANtonius Iulianus rhetor perquàm fuit honeſti, atque amœni ingenij, doctrina quoq; iſta utiliore, ac delectabili, ueterumq́; elegantiarum cura, & memoria multa fuit. Ad hæc, ſcripta omnia antiquiora tam curioſè ſpectabat, aut uirtutes penſitabat, aut uitia rimabatur, ut iudicium factum eſſe ad amuſsim diceres. Is Iulianus ſuper eo enthymemate, quod eſt in oratione M. Tullij, quam pro Cn. Planco dixit, ita exiſtimauit. Sed uerba prius, de quibus iudicium ab eo factum eſt, ipſa ponam: Quanquã diſsimilis eſt pecuniæ debitio, & gratiæ. nam qui pecuniã diſſoluit, ſtatim non habet id quod reddidit. Qui autem debet, æs retinet alienum: Gratiam autem, & qui refert, habet: & qui habet, in eo ipſo quod habet, refert. Neq; ego nunc Planco deſinam debere, ſi hoc ſoluero: nec minus ei

red

redderem uoluntate ipſa, ſi hoc moleſtiæ non accidiſſet. Criſpum ſanè, inquit, agmen orationis rotundumq́; ac modulo ipſo numerorum uenuſtum: ſed, quod cum uenia legendum ſit, uerbi paulum immutati, ut ſententiæ fides ſalua eſſet. Nanq; debitio gratiæ & pecuniæ collata, uerbum utrobique ſeruari poſſet. Ita enim rectè oppoſita inter ſeſe gratiæ pecuniæq; debitio uidebitur: ſi & pecunia quidem deberi dicatur, & gratia. Sed quid eueniat in pecunia debita, ſoluta'ue: quid contrà in gratia debita, reddita'ue, debitionis uerbo utrinque ſeruato diſſeratur. Cicero autem, inquit; cùm gratiæ pecuniæq; debitionem diſsimilem eſſe dixiſſet, eiuſq; ſententiæ rationem redderet, uerbum, debet, in pecunia ponit, in gratia, habet, ſubijcit pro debet. Ita enim dicit: Gratiam autem, & qui refert habet, & qui habet, in eo ipſo quod habet, refert. Sed id uerbum habet, cum propoſita comparatione non ſatis conuenit. Debitio enim gratiæ, non habitio cum pecunia confertur. Atq; ideo conſequẽs quidem fuerat ſic dicere: Et qui debet, in eo ipſo quod debet, refert: quod abſurdum & nimis coactum foret, ſi nondum redditam gratiam, eo ipſo redditam diceret, quia debetur. Immutauit ergo, inquit, & ſubdidit uerbũ ei uerbo, quod amiſerat, finitimum: ut uideatur & ſenſum debitionis collatæ non reliquiſſe, & concinnitatem ſententiæ retinuiſſe. Ad hunc modum Iulianus enodabat, dijudicabatq́; ueterum ſcriptorum ſententias, quas apud eum adoleſcentes lectitabant.

Quòd Demoſthenes rhetor cultu corporis, atque ueſtitu probris obnoxio, infamiq; munditia fuit: quodq; item Hortenſius orator ob eiuſmodi munditias, geſtumq; in agendo hiſtrionicum, Dionyſiæ ſaltatriculæ cognomento compellatus eſt. CAP. V.

Demoſthenis cultus. *Demoſthenem tradunt, & ueſtitu, cæteroq́; cultu corporis nitido, uenuſto, nimiſq́; accurato fuiſſe.* Hinc *etiam* κόμψη *illa* χλανὶς, καὶ μαλακοὶ χιτωνίσκοι, *ab* *dati. *æmulis, aduerſarijsq́; probro * datum. hinc etiam turpibus, indignisq́; in eum uerbis non temperatum: cùm parum uir, ore quoque polluto diceretur. Ad eundem mo-* Hortenſius. *dum Hortenſius omnibus fermè oratoribus ætatis ſuæ, niſi M. Tullio, clarior: qui cùm multa munditia, & circunſpectè compoſiteq́; indutus, & amictus eſſet, manusq́; eius inter agendum forent argutæ admodum, & geſtuoſæ, ma-* *probroſis. *ledictis appellationibusq́; * propoſitis iactatus eſt: multaq́; in eum, quaſi in hiſtrionem, in ipſis cauſis atque iudi-* L. Torquatus. *cijs dicta ſunt. Sed cùm L. Torquatus ſubagreſti homo ingenio, & infeſtiuo, grauius, acerbiusq́; apud concilium iudicum, cùm de cauſa Syllæ quæreretur, non iam hiſtrionem eum eſſe diceret, ſed geſticulariam Dionyſiamq́; eum, notiſſimæ ſaltatriculæ nomine, appellaret: tum uoce molli,* Dionyſia. *atq; demiſſa Hortenſius: Dionyſia, inquit, Dionyſia malo equidem eſſe, quàm quod tu Torquate,* ἄμουσος, ἀναφρόδιτος *καὶ* ἀπροσδιόνυσος.

Verba ex oratione Metelli Numidici, quam dixit ad populum in Cenſura, cùm eum ad uxores ducendas adhortaretur: eaq́; oratio quam ob cauſam reprehenſa, & quo contrà modo defenſa ſit. CAP. VI.

Metellus de uxore ducēda. *MVltis & eruditis uiris audientibus, legebatur oratio Metelli Numidici, grauis ac diſerti uiri, quam in Cenſura dixit ad populum, de ducendis uxoribus, cùm eum ad matrimonia capeſſenda adhortaretur.* In ea oratione *ita ſcriptum fuit: Si ſine uxore poſſemus, Quirites, eſſe: omnes ea moleſtia careremus. Sed quoniam ita natura tradidit, ut nec cum illis ſatis commodè, nec ſine illis*

ullo

ullo modo uiui poſſit: ſaluti perpetuæ potius, quàm breui uoluptati conſulendum. Videbatur quibuſdam Metellum CENS. *cui conſilium eſſet ad uxores ducendas populum hortari, non oportuiſſe nec de moleſtia, incommodisq́; perpetuis rei uxoriæ confiteri: neque adhortari magis, quàm diſſuadere, abſterrereq́;: Sed cōtra illud potius orationem debuiſſe ſumi dicebant, ut & nullas plerunq; eſſe in matrimonijs moleſtias aſſeueraret: & ſi quæ tamen accidere nonnunquàm uiderentur, paruas & leues facilesq́; eſſe toleratu diceret, maioribusq́; eas emolumentis, & uoluptatibus obliterari: easdemq́; ipſas neque omnibus, neque naturæ uitio, ſed quorundam maritorum culpa, & iniuſtitia euenire. Titus autem Caſtricius rectè, atque condignè Metellum eſſe locutum exiſtimabat. Aliter, inquit,* CENS. *loqui debet, aliter rhetor. Rhetori conceſſum eſt ſententijs uti falſis, audacibus, ſubdolis, captioſis: ſi modò uériſimiles ſint, & poſſint ad mouendos hominum animos qualicunque actu irrepere. Propterea turpe eſſe ait rhetori, ſi quid in mala cauſa deſtitutum, atque impugnatum relinquat. Sed enim Metellum, inquit, ſanctum uirum, illa grauitate, & fide præditum, cum tanto honore, atque uitæ dignitate apud populum Romanum loquentem, nihil decuit aliud dicere, quàm quod uerum ſibi eſſe, atq; omnibus uidebatur: præſertim cùm ſuper ea re diceret, quæ quotidiana intelligentia, & communi, peruulgatoq; uitæ uſu comprehenderetur. De moleſtia igitur cunctis hominibus notiſſima confeſſus, eaq́; confeſſione fidem ſedulitatis, ueritatisq́; commeritus: tum denique facilè, & procliuiter, quod fuit rerum omnium ualidiſſimum, atque ueriſſimum perſuaſit, ciuitatem ſaluam eſſe, ſine matrimoniorum frequentia, non poſſe. Hoc*

quoque

quoque aliud ex eadem oratione Metelli dignum eſſe exiſtimauimus aßidua lectione, non hercle minus, quàm quæ à grauißimis philoſophis ſcripta ſunt. Verba *Metelli hæc ſunt :* Dij *immortales plurimum poſſunt, ſed non plus uelle debent nobis, quàm parentes :* At Parentes, *ſi pergunt liberi errare, bonis exhæredant. Quid ergo nos à dijs immortalibus diutius expectemus, niſi malis rationibus finem facimus? ijſdem deos propitios eſſe æquum eſt, qui ſibi aduerſarij non ſunt.* Dij *immortales uirtutem approbare, non adhibere debent.*

In hiſce uerbis Ciceronis ex oratione quinta in Verrem, Hanc ſibi rem ſperant præſidio futurum : neque mendam eſſe, nec uitium : errareq; iſtos, qui bonos uiolant libros:& Futuram ſcribunt. Atque ibi de quodam alio Ciceronis uerbo dictum, quod probè ſcriptum perperam mutatur : & aſperſa pauca de modulis, numeriſq; orationis, quos Cicero auidè ſectatus eſt. CAP. VII.

IN *oratione Ciceronis quinta in* Verrem, *libro ſpectatæ fidei,* Tironiana *cura atque diſciplina facto, ita ſcriptum fuit :* Homines *tenues obſcuro loco nati nauigant, adeuntq; ad ea loca, quæ nunquàm antea adiuerant, ubi neque noti eſſent, quo uenerunt : neq; ſemper cum cognitoribus eſſe poſſunt.* Hac *una tantum fiducia ciuitatis, non modò apud noſtros magiſtratus, qui & legum, & exiſtimationis periculo continentur : neque apud ciues ſolùm* Romanos, *qui & ſermonis & iuris, & multarum rerum ſocietate iuncti ſunt, fore ſe tutos arbitrantur : ſed quocunque uenerint, hanc ſibi rem præſidio ſperant futurum.* Videbatur *compluribus in extremo uerbo menda eſſe : debuiſſe enim ſcribi putabant, non* Futurum, *ſed* Futuram: *neque dubitabant, quin liber emendandus eßet : ne ut in* Plauti *comœdia mœchus (ſic enim mendæ ſuæ illudebant)*

ita

ita in Ciceronis oratione ſolœciſmus eſſet manifeſtarius. Aderat ibi fortè amicus noſter, homo lectione multa exercitus, cui pleraque omnia ueterum literarum quæſita, meditata, euigilataq́; erant. Is libro inſpecto ait, nullum eſſe in eo uerbo neque mendum, neque uitium, Ciceronem probè, ac uenuſtè locutum. Nam Futurum, inquit, non refertur ad rem, ſicut legentibus temerè & incurioſè uidetur: neq; pro participio poſitum eſt: ſed uerbum eſt indefinitum, quod Græci appellant ἀπαρέμφατον, neque numeris, neque generibus præſeruiens, ſed liberum undique & impromiſcuum eſt. Quali C. Gracchus uerbo uſus eſt in oratione, cuius titulus eſt, de Q. Popilio circum conciliabula, in qua ita ſcriptum eſt: Credo ego inimicos meos hoc dicturum. Inimicos, inquit, dicturum, & non dicturos. Videtur'ne ea ratione poſitum eſſe, apud Gracchum dicturum, qua eſt apud Ciceronem futurum? ſicut in Græca oratione, ſine ulla uitij ſuſpicione, omnibus numeris generibusq́; ſine diſcrimine attribuuntur huiuſcemodi uerba, ποιήσειν, ἔσεσθαι, λέξειν, & ſimilia. In Q. quoque Quadrigarij tertio Annali uerba hæc eſſe dixit: Dum ij conciderentur, hoſtium copias ibi occupatas futurum. In duodecimo Annali eiuſdem Quadrigarij principium libri ſic ſcriptum: Si pro tua bonitate, & noſtra uoluntate tibi ualetudo ſuppetit, eſt quod ſperemus deos bonis benefacturum. Item in Valerij Antiatis libro quarto & uiceſimo ſimili modo ſcriptum eſſe: Si hæ res diuinæ factæ recteq; perlitatæ eſſent, aruſpices dixerunt omnia ex ſententia proceſſurum. Plautus etiam in Caſina, cùm de puella loqueretur, occiſurum dixit, non occiſuram, his uerbis:

Etiam'ne habet Caſina gladium? habet, ſed duos,
Quibus altero te occiſurum ait, altero uillicum.

Item

Item Laberius in Gemellis:

Non putaui, inquit, hoc eam facturum. Non ergo iſti omnes ſolœciſmus quid eſſet, ignorauerunt: Sed & Gracchus dicturum: & Quadrigarius, futurum, & benefacturum: & Plautus, occiſurum: & Antiâs, proceſſurum: & Laberius, facturum, indefinito modo dixerunt. Qui modus neque in numeros, neque in perſonas, neque in genera, neque in tempora diſtrahitur: ſed omnia iſthæc una eademq; declinatione complectitur. Sicuti M. Cicero dixit futurum, non uirili genere, neque neutro (ſolœciſmus enim foret planè) ſed uerbo uſus eſt ab omni neceßitate generum abſoluto. Idem autem ille amicus noſter in eiuſdem M. Tullij Ciceronis oratione, quæ eſt de imperio Cn. Pompeij, ita ſcriptum eſſe à Cicerone dicebat, atque ipſe ita lectitabat: Cùm noſtros portus, atque eos portus quibus ui-

In poteſtatem eſſe.

tam ac ſpiritum ducitis, in prædonum fuiſſe poteſtatem ſciatis. Neque ſolœciſmum eſſe aiebat, in poteſtatem fuiſſe, ut uulgus ſemidoctum putat, ſed ratione dictum certa & proba contendebat: qua & Græci ita uterentur, & Plautus uerborum Latinorum conſeruator elegantißimus in

*Numero mihi.

Amphitryone dixit:* Non uerò mihi in mentem fuit: non (ut dici ſolitum eſt) in mente. Sed enim præter Plautum

In mentē fuit.

(cuius ille in præſenti exemplo uſus eſt) multam nos quoque apud ueteres ſcriptores locutionum talium copiam offendimus, atque his uulgò annotamentis inſperſimus. Vt rationem iſtam miſſam facias, & autoritates, ſonus, qui

Euphonia.

εὐφωνία tantum, & poſitura ipſa uerborum ſatis declarāt, id potius ἐπιμελέια τῶν λέξεων modulamentis orationis Marci Tullij conueniſſe: ut quoniam utrumuis dici Latinè poſſet, Poteſtatem dicere mallet, non Poteſtate. Illud enim ſic compoſitum iucundius ad aurem conſpectiusq;, inſua-

uius

tiuſ? hoc, imperſpectiuſq; eſt: ſi modò ita explorata aure homo ſit, non ſurda, nec iacenti: ſicuti eſt hercle, quod explicauit dicere maluit, quàm Explicuit, quod eſſe iam uſitatius cœperat. Verba ſunt hæc ipſius in exhortatione, quam de imperio Cn. Pompeij habuit, Teſtis eſt Sicilia, quam multis undique cinctam periculis, non terrore belli, ſed cõſilij celeritate explicauit. At ſi explicuit diceret, imperfecto, & debili numero uerborum ſonus clauderetur. Explicauit.

Hiſtoria in libris Phocionis philoſophi reperta, ſuper Laide meretrice, & Demoſthene rhetore.

CAPVT VIII.

PHocion ex Peripatetica diſciplina, haud ſanè ignobilis uir fuit. Is librum multæ, uariæq; hiſtoriæ refertum compoſuit: cumq; inſcripſit, κέρας ἀμαλθείας. ea uox hoc fermè ualet, tanquam ſi dicas, Cornucopiæ. In eo libro ſuper Demoſthene rhetore, & Laide meretricæ hiſtoria hæc ſcripta eſt: Lais, inquit, Corinthia ob elegantiam, uenuſtatemq; formæ, grandem pecuniam demerebat: conuentuſq; ad eam ditiorum hominũ ex omni Græcia celebres erant: neque admittebatur, niſi qui dabat, quod popoſcerat: poſcebat autem illa nimiam quantitatem. Hinc ait natum eſſe illud frequens apud Græcos adagium: οὐ παντὸς ἀνδρὸς ἐς κόρινθον ἔσθ' ὁ πλοῦς: quòd fruſtrà iret Corinthum ad Laidem, qui non quiret dare, quod poſceretur. Ad hanc ille Demoſthenes clanculum adit: & ut ſibi ſui copiam faceret, petit. Ad Lais μυρίας δραχμὰς, ἢ τάλαντον popoſcit: hoc facit nummi noſtratis denariũm decem millia. Tali petulantia mulieris, atque pecuniæ magnitudine ictus, expauiduſq; Demoſthenes, auertit iter: & diſcedens: Ego, inquit, pœnitere tanti non emo. Sed Græca ipſa, quæ fertur dixiſſe, lepidiora ſunt, οὐκ ὠνοῦμαι, inquit,

Cornucopiæ.

Adagium.

inquit, μυρίων δραχμῶν μεταμέλειαν.

Qui modus fuerit, quis ordo diſciplinæ Pythagoricæ: quantumq́; temporis imperatum obſeruatumq́; ſit, dicendi ſimul ac tacendi. CAP. IX.

Pythagorica diſciplina.

ORdo atque ratio Pythagoræ, ac deinceps familiæ ſucceßionis eius, recipiendi, inſtituendiq́; diſcipulos, huiuſcemodi fuiſſe traditur: Iam à *principio adoleſcentes, qui ſeſe ad diſcendum obtulerant, ἐφυσιογνωμόνει. id uerbum ſignificat, mores naturasq́; hominum, coniectatione quadam, de oris & uultus ingenio, deq́; totius corporis filo atque habitu ſciſcitari.* Eum, *qui exploratus ab eo, idoneusq́; fuerat, recipi in diſciplinam ſtatim iubebat, & tempus certum tacere: non omnes idem, ſed aliud alijs tempus pro æſtimato captu ſolertiæ.* Is *autem qui tacebat, quæ dicebantur ab alijs, audiebat: neque percontari, ſi parum intellexerat: neque commentari, quæ audierat, fas erat. Sed non minus quiſquam tacuit, quàm biennium.* Hi *prorſus appellabantur, intra tempus tacendi, audiendiq́;, ἀκουστικοί. Aſt ubi res didicerant rerum omnium difficillimas, tacere, audireq́;: atque eſſe iam cœperant ſilentio eruditi, cui erat nomen ἐχεμυθία: tũ uerba facere, & quærere, quæq́; audiſſent ſcribere, & quæ ipſi opinarentur expromere, poteſtas erat.* Hi *dicebantur in eo tempore μαθηματικοὶ, ſcilicet ab ijs artibus, quas iam diſcere, atque meditari incœptauerant: quoniam geometriam, & gnomonicam, muſicam, cæterasq́; item diſciplinas altiores μαθήματα ueteres Græci appellabant: uulgus autem quos gentilitio uocabulo Chaldæos dicere oportet, mathematicos dicit.* Exinde *his ſcientiæ ſtudijs ornati, ad perſpicienda mundi opera, & principia naturæ procedebant: ac tunc denique nominabantur φυσικοί.*

ἀκουστικοί.

Mathematici.

Chaldæi.

Hæc

Hæc eadem ſuper Pythagora *noſter* Taurus *cùm dixiſſet* : Nunc *autem,inquit,iſti,qui repentè pedibus illotis ad philoſophos diuertunt,non eſt hoc ſatis,quòd ſunt omnino* ἀθεώρητοι, ἄμουσοι, ἀγεωμέτρητοι *: ſed legem etiam dant, qua philoſophari diſcant.* Alius *ait:*Hoc *me primùm doce.* Item *alius* : Hoc *uolo, inquit, diſcere, iſtud nolo.* Hic *à Sympoſio* Platonis *incipere geſtit, propter* Alcibiadis *comeſſationem:*Ille *à* Phœdro,*propter* Lyſiæ *orationem.*Eſt *etiam inquit(proh* Iupiter) *qui* Platonem *legere poſtulet, non uitæ ornãdæ,ſed linguæ orationisq; comendæ gratia: nec ut modeſtior fiat,ſed lepidior.* Hæc Taurus *dicere ſolitus,nouitios philoſophorũ ſectatores cum ueteribus* Pythagoricis *penſitans.* Sed *id quod non prætereundum eſt, quòd omnes ſimul qui à* Pythagora *in cohortem illam diſciplinarum recepti erant,quod quiſq; familiæ, pecuniæq; habebant,in medium dabant,& coibatur ſocietas inſeparabilis:tanquam illud fuerit antiquum conſortium,quod in re atq; uerbo* Romano *appellabatur* κοινόβιον.

Quibus uerbis compellauerit Phauorinus philoſophus adoleſcentem,uetuſtè nimis & priſcè loqnentẽ. CAP. X.

PHauorinus *philoſophus adoleſcenti ueterum uerborum cupidiſſimo, & pleraſq; uoces nimis priſcas & ignotiſſimas, in quotidianis, communibusq; ſermonibus expromenti,* Curius, *inquit, &* Fabritius, *&* Coruncanus *antiquiſſimi uiri noſtri, & his antiquiores* Horatij *illi trigemini planè, ac dilucidè cum ſuis fabulati ſunt: neque* Auruncorum, *aut* Sicanorum, *aut* Pelaſgorum,*qui primi incoluiſſe* Italiam *dicuntur,ſed ætatis ſuæ uerbis locuti ſunt :* Tu *autem perinde quaſi cum matre* Euandri *nunc loquare, ſermone ab hinc multis annis iam deſito uteris : quòd ſcire atq; intelligere neminem uis, quæ di-*

Phauorini in uetuſtè loquẽtes reprehenſio·

ea. Non'ne homo inepte, ut quod uis abunde conſequaris, taceres? Sed antiquitatem tibi placere ais, quòd honeſta, & bona, & ſobria, & modeſta ſit. Viue ergo moribus præteritis: loquere uerbis præſentibus. Atq; id quod à C. Cæſare excellentis ingenij, ac prudētiæ uiro in primo de Analogiæ libro ſcriptum eſt, habe ſemper in memoria, atq; in pectore: ut tanquam ſcopulum, ſic fugias inauditum, atq; inſolens uerbum.

Quòd Thucydides hiſtoriæ ſcriptor inclytus, Lacedæmonios in acie nō tuba, ſed tibiis eſſe uſos dicit, uerbaq; eius ſuper ea re poſita. Quodq; Herodotus Halyatten regem fidicinas in procinctu habuiſſe tradit, atq; inibi quædam notata de Gracchi fiſtula concionatoria. CAP. XI.

Lacedæmoniorum mos in certamine.

AVtor hiſtoriæ Græcæ grauiſſimus Thucydides, Lacedæmonios ſummos bellatores non cornuum, tubarum'ue ſignis, ſed tibiarum modulis in prælijs uſos eſſe refert: non prorſus ex aliquo ritu religionum, neque rei diuinæ gratia, neque etiam ut excitarentur, atq; euibrarentur animi, quod cornua, & litui moliuntur: ſed contrà, ut moderatiores, modulatioresq; fierent: quod tibicinis numeris temperatur. Nihil adeo in congrediendis hoſtibus, atq; in principijs præliorum ad ſalutem, uirtutemq; aptius rati, quàm ſi permulcti ſonis mitioribus, non immodicè ferocirent. Cùm procinctæ igitur claſſes erant, & inſtructa acies, cœptumq; in hoſtē progredi, tibicines inter exercitum poſiti canere incœptabant. Ea ibi præcentione tranquilla & uenerabili, ad quandam quaſi militaris muſicæ diſciplinam, uis & impetus militum, ne ſparſi diſpalatiq; proruerēt, cohibebatur. Sed ipſius illius egregij ſcriptoris uti uerbis libet, quæ & dignitate, & fide grauiora ſunt: καὶ μετὰ ταῦτα ἡ ξύνοδος ἦν, ἀργεῖοι μὲν, καὶ οἱ ξύμμα-

χοι

χοι ἐντόνως, καὶ ὀργῇ χωροῦντες, Λακεδαιμόνιοι δὲ βραδέως καὶ ὑπὸ αὐλοῖς, πολλῶν ὁμοῦ ἐγκαθεστώτων, οὐ τοῦ θείου χάριν, ἀλλ' ἵνα ὁμαλῶς μετὰ ῥυθμοῦ βαίνοντες προσέλθοιεν, καὶ μὴ διασπασθείη αὐτοῖς ἡ τάξις ὃ πρ ἀεὶ ποιεῖν μεγάλα στρατόπεδα ἐν ταῖς προσόδοις.

Crete͏nſes quoque prælia ingredi ſolitos, memoriæ datum eſt, præcinente, ac præmoderante cithara greſsibus, Halyattes *autem rex terræ* Lydiæ, *more atque luxu barbarico præditus, cùm bellum* Mileſijs *faceret (ut* Herodotus *in hiſtorijs tradit) concinentes habuit fiſtulatores, & fidicines: atq; fœminas etiam tibicinas in exercitu, atq; in procinctu habuit, laſciuientium delicias conuiuiorum. Sed enim* Achæos Homerus *pugnam indipiſci ait, non fidicularum, tibiarumq́; concentu, uerùm conſpiratu tacito nitibundos.* Achæi ad pugnam taciti.

Οἱ δ' ἄρ' ἴσαν σιγῇ μένεα πνείοντες Ἀχαιοί,
Ἐν θυμῷ μεμαῶτες ἀλεξέμεναι ἀλλήλοισιν.

Quid ille uult ardentiſsimus clamor militum Romanorũ, *quem in congreſsibus præliorũ fieri ſolitum ſcriptores annalium memorauere? Contrá'ne inſtitutum fiebat antiquæ diſciplinæ tam probabile? An tum etiam gradu clemẽti, & ſilentio eſt opus, cùm ad hoſtem itur in conſpectu longinquo procul diſtantem? Cùm uerò propè ad manus uentum eſt, tum iam è propinquo hoſtis & impetu propulſandus, & clamore terrendus eſt? Ecce autem pro tibicina* Laconica *tibiæ quoque illius concionatoriæ in mentem uenit, quam* C. Graccho *cum populo agenti præiſſe, ac præmonſtraſſe modulos ferunt. Sed nequaquam ſic eſt, ut à uulgo dicitur: canere tibia ſolitum, qui ponè eum loquẽtem ſtaret, uarijsq́; modis tum demulcere animum, actionemq́;* Romanorum ritus in certamine. C. Gracchi fiſtula.

eius tum intendere. Quid enim ſoret ea re ineptius? ſi ut planipedi ſaltanti, ita Graccho concionanti numeros, & modos, & frequentamenta quædam uaria tibicen incineret. Sed qui hoc compertius memoriæ tradiderunt, ſtetiſſe in circumſtantibus dicunt occultius, qui fiſtula breui, ſenſim grauiuſculum ſonum inſpiraret, ad deprimendum, ſedandumq́; impetum uocis eius. Reſeruescēte nanq; impulſu, & inſtinctu extraneo, naturalis illa Gracchi uehementia indiguiſſe, non (opinor) exiſtimāda eſt. Marcus tamen Cicero fiſtulatorem iſtum utriq; rei adhibitum eſſe à Graccho putat: ut ſonis tum placidis, tum citatis, aut demiſſam, iacentemq́; orationem eius erigeret, aut ferocientem, ſæuientemq́; cohiberet. Verba ipſius Ciceronis appoſui: Itaque idem Gracchus, quod potes audire Catule ex Licinio cliente tuo literato homine, quem ſeruum ſibi habuit ille ad manum, cum eburnea ſolitus eſt hærere fiſtula, qui ſtaret poſt ipſum occultè cùm concionaretur, peritúm hominem, qui inflaret celeriter eum ſonum, qui illum aut remiſſum excitaret, aut à contentione reuocaret. Morem autem illum ingrediendi ad tibicinum modulos prælij, inſtitutum eſſe à Lacedæmonijs, Ariſtoteles in libris Problematum ſcripſit: quo manifeſtior fieret, exploratiorq́; militum ſecuritas, & alacritas. Nam diffidentiæ, inquit, & timori cum ingreßione huiuſcemodi minimè conuenit: & mœſti, atque formidantes ab hac tam intrepida, ac tam decora incedendi modulatione alieni ſunt. Verba pauca Ariſtotelis ſuper ea re appoſui: Διατὶ ἐπειδὰν πολεμεῖν μέλλωσι, πρὸς αὐλὸν ἐμβάνωσιν; ἵνα τοὺς δειλοὺς ἀσχημονοῦντας γινώσκωσιν.

Virgo Veſtæ quid ætatis,& ex quali familia,& quo ritu,quibusq́; ceremoniis,ac religionibus,ac cognomine à Pont Max.capiatur:& quo ſtatim iure eſſe incipiat, ſimulatque capta eſt:quodq́;, ut Labeo dicit,nec inteſtato cuiquã,nec eius inteſtatæ quiſquam iure hæres eſt. CAP. XII.

QVi de Veſtali uirgine capienda ſcripſerunt (quorum diligentiſſimè ſcripſit Labeo Antiſtius) minorem quàm annos VI. maiorem quàm annos X.natam, negauerunt capi fas eſſe. Item quæ non ſit patrima, & matrima. Item, quæ lingua debili,ſenſu'ue aurium deminuta, alia'ue quauis corporis labe inſignita ſit. Item quæ ipſa,aut cuius pater emancipatus ſit:etiam ſi uiuo patre in aui poteſtate ſit. Item cuius parentes alter ambo'ue ſeruitutem ſeruierunt,aut in negotijs ſordidis diuerſantur. Sed eam,cuius ſoror ad id ſacerdotium lecta ſit, excuſationem mereri aiunt. Item cuius pater Flamen,aut Augur,aut* Quindecimuir ſacris faciundis, aut qui Septemuir epulonum, aut Salius eſt. Sponſæ quoque pontificis,& tibicinis ſacrorum filiæ uocatio à ſacerdotio iſto tribui ſolet. Præterea Capito Atteius ſcriptum reliquit, neq; eius legendam filiam, qui domicilium in Italia non haberet:& excuſandam eius, qui liberos treis non haberet. Virgo autem Veſtalis ſimul atq; capta,atq; in atrium Veſtæ deducta, & Pontificibus tradita eſt, eo ſtatim tempore ſine emancipatione, ac ſine capitis minutione,è patris poteſtate exit:& ius teſtamenti faciundi adipiſcitur. De more autem rituq́; capiũdæ uirginis, literæ quidem antiquiores non extant: niſi quòd capta fuiſſe fertur, quæ capta prima eſt à Numa rege. Sed Papiam legem inuenimus,qua cauetur,ut Pontificis maximi arbitratu uirgines è populo uiginti legantur:ſortitioq́; in concione ex eo numero fiat. Sed ea ſortitio ex lege Papia non neceſſaria nunc uideri ſolet. Nam ſi quis honeſto

Virginis Veſtalis capiendæ modus.

*Decemuiri

*luco natus adeat Pontificem Maximum, atque offerat ad ſacerdotium filiam ſuam, cuius duntaxat ſaluis religionum obſeruationibus, ratio haberi poſſit, gratia * Popiliæ legis per ſe ratum ſit. Capi autem uirgo propterea dici uidetur, quia Pontificis Maximi manu prehenſa, ab eo parente, in cuius poteſtate eſt, ueluti bello capta abducitur. In lib. I. Fabij Pictoris, quæ uerba Pontificem Maximum dicere oporteat, cùm uirginem capit, ſcriptum eſt. Ea huiuſmodi ſunt: Sacerdotem Veſtalem, quæ ſacra faciat, quæ ius ſiet ſacerdotem Veſtalem facere pro populo Romano Quiritibus uti, quod optima lege fiat, ita te Amata capio. Plerique autem Capi uirginem ſolam debere dici putant. Sed flamines quoque Diales, item Pontifices, & Augures capi dicebantur. L. Syllæ rerum geſtarum libro II. ita ſcripſit: P. Cornelius, cui primum cognomen Syllæ impoſitum eſt, flamen Dialis captus. Marcus Cato de Luſitanis, cùm Ser. Galbam accuſauit, eum dicit ius pontificium diſcere noluiſſe. Ego me nunc uolo ius pontificium optimè ſcire. Iam'ne ea cauſa Pontifex capiat? Si uolo augurium optimè tenere, ecquis me ob eam Augurem capiat? Præterea in commentarijs Labeonis, quæ ad duodecim tabulas compoſuit, ita ſcriptum eſt: Virgo Veſtalis neq; hæres eſt cuiquam inteſtato: neq; inteſtatæ quiſquam: ſed bona eius in publicum redigi aiunt. Id quo iure fiat, quæritur. Amata inter capiendum à Pontifice Max. appellatur: quoniam quæ prima capta eſt, hoc fuiſſe nomine traditum eſt.*

* Papiæ

Amata prima uirgo Veſtalis.

Quæſitum in philoſophia eſt, quidnam foret in recepto mandato rectius, id'ne omnino facere, quod mãdatum eſt: an nonnunquam etiam contrà, ſi id ſperes ei, qui mandauit, utilius fore: ſuperq; ea quæſtione expoſitæ diuerſæ ſententiæ. CAP. XIII.

In

IN officijs capiendis, cenſendis, iudicandiſq;, quæ Græcè καθήκοντα philoſophi appellant, quæri ſolet, an negotio tibi dato, & quicquid omnino faceres, definito, contrà quid facere debeas, ſi eo facto uideri poſsit res ituratura proſperius, exq; utilitate eius, qui id tibi negotium mandauit. Anceps quæſtio, & in utranq; partem à prudētibus uiris arbitrata eſt. Sunt enim non pauci, qui ſententiam ſuā una in parte defixerint,* & re ſemel ſtatuta, deliberataq; ab eo, cuius negotiū id *potiſsimum eſſet, nequaquam putauerint contra dictum eius eſſe faciendum: etiam ſi repentinus aliquis caſus rem commodius agi poſſe polliceretur: ne ſi ſpes feſelliſſet, culpa impatientiæ, & pœna indeprecabilis ſubeunda eſſet. Si res fortè melius uertiſſet, dijs quidem gratia habenda: ſed exemplum tamen intromiſſum uideretur, quo bene conſulta conſilia religione mandati ſoluta corrumperentur. Alij exiſtimauerunt incommoda prius, quæ metuenda eſſent, ſi res geſta aliter foret, quàm imperatum eſt, cū emolumento ſpei penſitanda eſſe. Et ſi ea leuiora, minoraq;: utilitas autem contrà grauior, & amplior, ſpe quantum poteſt firma oſtenderetur: tum poſſe aduerſum mandata fieri, cenſuerunt: ne oblata diuinitus rei bene gerendæ occaſio amitteretur. Neq; timendum exemplum non parendi tradiderunt, ſi rationes huiuſcemodi duntaxat nō adeſſent. Cum primis autem reſpiciendum putauerunt ingeniū, naturamq; illius cuius ea res, præceptumq; eſſet: ne ferox, durus, indomitus, inexorabiliſq; ſit: qualia fuerunt Poſthumiana imperia, & Manliana. Nam ſi tali præceptori ratio reddenda ſit: nihil faciendum eſſe monuerunt aliter, quàm præceptum eſt. Inſtructius, deliberatiuſq; fore arbitramur theorematium hoc de mandatis huiuſcemodi obſequendis: ſi exemplum

*ut

*pōtificium

 quoq;

quoque P. Craſsi Mutiani clari, ac incliti uiri appoſuerimus. Is Craſſus à Sempronio Aſellione, & pleriſq; alijs hiſtoriæ Romanæ ſcriptoribus traditur quinq; habuiſſe rerum bonarũ maxima & præcipua: quòd eſſet ditiſsimus, quòd nobiliſsimus, quòd eloquentiſsimus, quòd iuriſconſultiſsimus, quòd Pontifex Max. Is cùm in cõſulatu obtineret Aſiam prouinciam: & circunſedere, oppugnareq; Leucas oppidum pararet, opusq; eſſet firma ac procera trabe, qua arietem faceret, quo muros eius oppidi quateret, ſcripſit ad magiſtrum ἀρχιτέκτονα molis Athenienſium ſociorum, amicorumq; populi Romani, ut ex malis duobus, quos apud eos uidiſſet, uter maior eſſet, eum mittendũ curaret. Tum magiſter, ἀρχιτέκτων comperto quamobrem malum deſideraret, non, uti iuſſus erat, maiorem, ſed quem eſſe magis idoneũ, aptioremq; faciendo arieti, facilioremq; portatu exiſtimabat, minorem miſit. Craſſus eum uocari iuſsit, & cùm interrogaſſet, cur non quem iuſſerat miſiſſet, cauſis, rationibusq;, quas dictitabat ſpretis, ueſtimenta detrahi imperauit, uirgisq; multùm cecîdit. Corrumpi atq; diſſolui officium omne imperantis ratus, ſi quis ad id, quod facere iuſſus eſt, non obſequio debito, ſed conſilio non conſiderato reſpondeat.

Quid dixerit, feceritq; C. Fabritius magna uir gloria, magnisq; rebus geſtis, ſed familiæ, pecuniæq; inops, cùm ei Samnites, tanquam indigenti, graue aurum donarent CAP. XIIII.

C. Fabritius. IVlius Higinus in lib. de Vita, rebusq; illuſtrium uirorũ ſexto, Legatos dicit à Samnitibus ad C. Fabritiũ imperatorẽ Pop. Rom. ueniſſe: & memoratis multis magnisq; rebus, quæ bene ac beneuolè poſt redditam pacem Samnitibus

tibus feciſſet, obtuliſſe dono grandem pecuniã, oraſſeq́; uti acciperet, uteretur q́; : atq; id facere Samnites dixiſſe, quòd uiderent multa ad ſplendorem domus, atq; uictus deſieri, neq; pro magnitudine, dignitateq; lautum paratumq́; eſſe. Tum Fabritium planas manus ab auribus ad oculos, & infra deinceps ad nares, & ad os & ad gulam, atq; inde porrò ad uentrem imum deduxiſſe, & legatis ita reſpondiſſe: Dum illis omnibus membris, quæ attigiſſet, obſiſtere, atq; imperare poſſet, nunquam quicquam deſuturum: propterea pecuniam, qua nihil ſibi eſſet uſus, ab ijs, quibus eam ſciret uſui eſſe, non accipere.

Quàm importunum uitium ſit futilis, inanisq́; loquacitas: & quàm multis in locis à principibus utriuſq; linguæ uiris, deteſtatione iuſta culpata ſit.

CAPVT XV.

QVi ſunt leues, & futiles, & importuni locutores, quiq; nullo rerum pondere imixi, uerbis humidis, & lapſantibus defluunt: eorum orationem bene exiſtimatum eſt in ore naſci, non in pectore. Linguam autẽ debere aiunt non eſſe liberam, nec uagam: ſed uinculis de pectore imo, ac de corde apertis moueri, & quaſi gubernari. Sic enim uideas quoſdam ſcatere uerbis, ſine ullo iudicij negotio, cum ſecuritate multa, & profunda, ut loquentes plerunq; uideantur, loqui ſeſe neſcire. Vlyſſem contrà Homerus uirum ſapienti facundia præditum, uocem mittere ait non ex ore, ſed ex pectore. Quo ſcilicet non ad ſonum magis, habitumq́; uocis, quàm ex ſententiarum penitus cõceptarum altitudine pertineret. Petulantiæq; uerborũ coërcendæ uallum eſſe oppoſitum dentium, luculentè dixit: ut loquẽdi temeritas, non cordis tantùm cuſtodia, atq; uigilia cohibeatur, ſed & quibuſdam quaſi excubijs in ore poſitis Homerus de Vlyſſe.

ſeſtatur. Homerica, de quibus ſuprà dixi, hæc ſunt:

Ἀλλ' ὅτε δὴ ὄπα τε μεγάλην ἐκ στήθεος ἵει
Τέκνον ἐμὸν ποῖον σὲ ἔπος φύγεν ἕρκος ὀδόντων:

M. Tulij quoq; uerba poſui, quibus ſtultam, & inanem dicendi copiam grauiter, & uerè deteſtatus eſt: Dummodo, inquit, hoc conſtet, neq; infantiam eius, qui rem norit, ſed eam explicare dicendo non queat: neq; inſcitiam illius, cui res non ſuppetat, uerba non deſint, eſſe laudãdam: quorum ſi alterum ſit optandum, malim equidem indiſertam prudentiam, quàm ſtultam loquacitatem. Item in libro de Oratore I. uerba hæc poſuit: Quid enim eſt tam furioſum, quàm uerborum uel optimorũ & ornatiſsimorum ſonitus inanis, nulla ſubiecta ſententia, nec ſcientia? Cũprimis autem M. Cato atrociſsimus huiuſmodi uitij inſectator eſt.
* Cælius Nanq; in oratione, quæ inſcripta eſt: Si ſe* Cecilius trib. pl. appellaſſet: Nunquam, inquit, tacet, quem morbus tenet loquendi tanquã ueternoſum bibendi, atq; dormiendi. Quòd ſi non conueniant, tum cõuocari iubet: Ita eſt cupidus orationis, ut conducat, qui auſcultet, Itaq; auditis, non auſcultatis: tanquam pharmacopolam. Nam eius uerba audiũtur: uerùm ei ſe nemo committat, ſi æger eſt. Idem Cato in ea-
Cælio dem oratione eidem M. Cæcilio Trib. pleb. utilitatem opprobans, non loquendi tantùm, uerùm etiam tacendi: Fruſto, inquit, panis cõduci poteſt, uel uti taceat, uel uti loquatur. Neq; non meritò Homerus unum ex omnibus Therſiten ἀμετροεπῆ ἀκριτόμυθον appellabat: uerba illius multa, ἄκοσμα ſtrepẽtium ſine modò graculorum ſimilia eſſe dicit. Quid enim eſt aliud ἀμετροεπῆ ἐκολῴα; Eupolidis quoq; uerſus de id genus hominibus conſignatiſsimè factus eſt: λαλεῖν ἄριστος ἀδυνατώτατος λέγειν. Quod Salluſtius noſter imitari uolens: loquax, inquit, magis quàm facundus.

dus. Quapropter Heſiodus Poëtarum prudentiſſimus, linguam non uulgandam, ſed recondendam eſſe dicit, perinde ut theſaurum, Eiusq; eſſe in promendo gratiam plurimam: ſi modeſta, & parca & modulata ſit.

Γλώσσης τοι θησαυρὸς ἐν ἀνθρώποισιν ἄριστος
φειδωλῆς, πλείστη δὲ χάρις κατὰ μέτρον ἰούσης.

Epicarmium quoq; illud non inſcitè habet:

Οὐ λέγειν δεινός, ἀλλὰ σιγᾶν ἀδύνατος.

Ex quo profectò ſumptum eſt: Qui cùm loqui non poſſet, tacere non poterat, Phauorinum ego audiui dicere uerſus iſtos Euripidis ἀχαλίνων στομάτων ἀνόμου τε ἀφροσύνας τὸ τέλος δυστυχία, *non de ijs tantum factos accipi debere, qui impia, aut illicita dicerent: ſed uel maximè de hominibus quoque poſſe dici, ſtulta & immodica blaterantibus: quorum lingua tam prodiga, infrænisq; ſit, ut fluat ſemper, & æſtuet colluuione uerborum teterrima. Quod genus homines à Græcis ſignificantiſſimo uocabulo* λάλους *appellatos. Valerium Probum Grammaticum illuſtrem, ex familiari eius docto uiro comperi, Salluſtianum illud: Satis eloquentiæ, ſapientiæ parum, breui antequam uita decederet, ſic legere cœpiſſet, & ſic à Salluſtio relictum affirmaſſe, Satis loquentiæ, ſapientiæ parum, Quòd loquentia nouatori uerborum Salluſtio maximè congrueret: eloquentia cum inſipientia minimè conueniret. Huiuſcemodi autem loquacitatem, uerborumq; turbam magnitudine inani uaſtam facetiſſimus Poëta Ariſtophanes inſignibus uocabulis denotauit in his uerſibus:*

Satis loquentiæ, ſapientiæ parum.

ἄνθρωπον ἀγριοποιὸν αὐθαδόστομον
ἔχοντα ἀχάλινον ἀκρατὲς, ἀπύλωτον,
Στόμα περὶ λάλητον, κομποφακελορρήμονα.

Neq; minus inſigniter ueteres quoq; noſtri, hoc genus homines

Locutuleii. Linguaces. Blaterones. *mines in uerba prouectos, locutuleios, & blaterones, & linguaces dixerunt.*

Quòd uerba iſthæc. Quadrigarii ex annali tertio ibi. Mille hominum occiditur, non licentia, neq; de Poëtarum figura: ſed ratione certa, & proba Grammaticæ diſciplinæ dicta ſunt. CAP. XVI.

Mille hominum occiditur. *QVadrigarius in* III. *annalium ita ſcripſit: Ibi occiditur mille hominũ. occiditur, inquit, non occiduntur,* Item Lucilius *in* III. *Satyrarum:*

Ad portam mille, à porta eſt exinde Salernum.

*XVII. Macrobius. Macrob. lib. 1. cap. 5. *Mille, inquit, eſt, non mille ſunt. Varro in** XVIII. *Rerum humanarum:* Ad Romuli *initium plus mille, & centum annorũ eſt.* Cato *in* I. Originum *:* Inde *eſt ferme mille paſſus.* Marcus Cicero *in* VI. *in* Antonium *:* Ita'ne Ianus *medius in* L. Antonij *clientela eſt? quis unquam in* Illo Iano *inuentus eſt, qui* L. Antonio *mille nummûm ferret expenſum? In his atq; multis alijs, mille numero ſingulari dictum eſt.* Neq; *hoc (ut quidam putãt) uetuſtati conceſſum eſt, aut per figurarum concinnitatem admiſſum eſt, ſed ſic uidetur ratio poſcere. Mille enim non pro eo ponitur, quod* Græcè *χίλιοι dicitur, ſed quod χιλιὰς: & ſicuti una χιλιὰς, & duæ χιλιάδες, unum mille, & duo millia, certa atq; directa ratione dicitur. Quamobrem id quoq; rectè, & probabiliter dici ſolitum, mille denariûm in arca eſt, & mille equitum in exercitu eſt. Lucilius autem, præterquam ſuperius poſui, alio quoq; in loco id manifeſtius demonſtrat.* Nam *libro* XV. *ita dicit:*

Hunc milli paſſûm qui uicerit, atq; duobus,
Campanus ſonipes, ſucceſſor nullus ſequetur.
Maiore in ſpatio, ac diuerſus uidebitur ire.

Item

Item alio libro IX.

*Mille die nummûm potes uno quærere centum. *Ta mili nû.

*Mille paſsûm, dixit pro mille paſsibus, & uno milli num- *Mili
mûm, pro unis mille nummis: aperteq́; oſtendit mille & uocabulum eſſe, & ſingulari numero dici, eiuſq́; pluratiuum eſſe millia, & caſum etiam capere ablatiuum, neq; cæteros caſus requiri oportere, cùm ſint alia pleraq; uocabula, quæ in ſingulos tantum caſus: quædam etiam, quæ in nullum inclinentur. Quapropter nihil iam dubium eſt, quin M. Cicero in oratione quam ſcripſit pro Milone, ita ſcriptum reliquerit: Ante fundum Clodij, quo in fundo propter inſanas illas ſubſtructiones, facile mille hominum uerſabatur ualentium. Non uerſabantur, quod in libris minus accuratis ſcriptum eſt. Alia enim ratione Mille hominum, alia mille homines dicendum eſt.

Quanta cum animi æquitate tolerauerit Socrates uxoris ingenium intractabile: atq; inibi quid Marcus Varro in quadam Satyra de officio mariti ſcripſerit.

CAPVT XVII.

XAntippe Socratis Philoſophi uxor, moroſa admodum fuiſſe fertur, & iurgioſa: irarumq́; & moleſtiarum muliebrium, per diem, perq; noctem ſcatebat. Has eius intẽperies in maritum, Alcibiades demiratus, interrogauit Socratem, quænam ratio eſſet, cur mulierem tam acerbam domo non exigeret: Quoniam, inquit, Socrates, cùm illam domi talem perpetior, inſueſco, & exerceor, ut cæterorum quoq; foris petulãtiam & iniuriam facilius feram. Secundum hanc ſententiam quoque Varro in Satyra Menippea, quam de officio mariti ſcripſit: Vitium, inquit, uxoris aut tollẽdum, aut ferendum eſt. Qui tollit uitium, uxorem commodiorem præſtat: qui fert, ſeſe meliorem facit. Socratis patientia.

Hæc

Hæc uerba Varronis Tollere, & Ferre, lepidò quidem compoſita ſunt: ſed tollere, apparet dictum, pro corrigere. Id etiam apparet, eiuſmodi uitium uxoris ſi corrigi non poßit, ferendum eſſe Varronem cenſuiſſe: quæ ferri ſcilicet à uiro honeſtè poſſunt, Vitia enim flagitijs leuiora ſunt.

Quòd M.Varro in libro de Ratione uocabulorum L. Lælium magiſtrum ſuum περὶ ἐτυμολογίας nonnullorum uerborum falſa dixiſſe reprehendit: quodq; idem Varro in eodem libro furiis ἐτυμολογίαν falſam dicit. CAP. XVIII.

*IN quartodecimo rerum diuinarum lib. M.Varro doctißimum tunc ciuitatis hominem L.Lælium erraſſe oſtendit: quòd uocabulum Græcum uetus traductum in linguam Romanā pro meraco,& quaſi à ſe primitus Latine*fictum eſſet, reſoluit in uoces Latinas, ratione etymologica falſa. Verba ipſa ſuper ea re Varronis poſuimus: In quo Lælius noſter literis ornatißimus memoria noſtra errauit aliquoties, Nam aliquot uerborum antiquorum Græcorum, perinde atq; eſſent propria noſtra, reddidit cauſas falſas. Non enim Leporem dicimus (ut ait) quòd eſt leuipes, ſed quod eſt uocabulum antiquum Græcum. Multa enim uetera illorum ignorantur, quòd pro ijs, alijs nunc uocabulis utuntur: & illorum eſſe plerîq; ignorent Græcum, quem nunc nominat ἕλληνα: puteum eſſe, quod uocant φρέαρ: leporem, quod λαγωὸν dicunt. In quo nonmodò Lælij ingenium non reprehendo, ſed induſtriam laudo. Succeſſum enim fortuna, experientiam laus ſequitur. Hæc Varro in primore libro ſcripſit, de ratione uocabulorum ſcitißimè, de uſu utriuſq; linguæ peritißimè, de ipſo Lælio clementißimè. Sed in poſteriore eiuſdem libri parte dicit, Furem ex eo dictum, quòd ueteres Rom. furuum atrū appellau*

* factum

Lepus.

Fur.

pellaxerint: & fures per noctem, quæ atra ſit, facilius furentur. Non'ne ſic uidetur Varro de fure erraſſe, tãquam Lælius de lepore? Nam quod à Græcis nunc κλέπτης dicitur, antiquiore Græca lingua φὼρ eſt dictum: hinc per affinitatem literarum, quæ φὼρ Græcè eſt, Latinè Fur. Sed ea res fugerit'ne tunc Varronis memoriam, an contrà aptius & cohærentius putarit furem à furuo, id eſt, nigro, appellari: in hac re de uiro tam excellentis doctrinæ non meum iudicium eſt.

Hiſtoria ſuper libris Sibyllinis, ac de Tarquinio Superbo Rege. CAP. XIX.

IN *antiquis annalibus memoria ſuper libris Sibyllinis hæc prodita eſt. Anus hoſpita, atq; incognita ad Tarquinium Superbum Regem adijt, nouem libros ferẽs, quos eſſe dicebat diuina oracula: eos uelle dixit uenundare. Tarquinius pretium percontatus eſt. Mulier nimium atq; immẽſum popoſcit. Rex, quaſi anus ætate deſiperet, riſit. Tum illa foculum coram eo cum igni appoſuit: & treis libros ex nouem deuſſit: & ecquid reliquos ſex an eodem pretio emere uellet, Regem interrogauit. Sed enim Tarquinius id multò riſit magis, dixitq; anũ iam proculdubiò delirare. Mulier ibidem ſtatim treis libros alios exuſſit, atq; idipſum denuò placidè rogauit, treis reliquos eodem illo pretio emat. Tarquinius ore iam ſeriò, atq; attentiore animo fit: eam conſtantiã, confidentiamq; non inſuper habendam intelligit: & libros treis reliquos mercatur nihilo minore pretio, quàm quod erat petitum pro omnibus. Sed eam mulierem tunc à Tarquinio digreſſam, poſtea nuſquã loci uiſam conſtitit. Libri tres in ſacrarium conditi, Sibyllini appellati. Ad eos quaſi ad oraculum Quindecimuiri adeunt, cùm Dij immortales publicè conſulendi ſunt.* Libri Sibyllini.

Quid

Quid Geometræ dicant Græci, quibusq; omnia iſta Latinis uocabulis appellentur CAP. XX.

Figurarum, quæ σχήματα Geometræ appellant, genera ſunt duo, planum & ſolidum: hæc ipſi uocant
Planum. *ἐπίπεδον, καὶ στερεόν. Planum eſt, quod in duas partes ſolùm lineas habet, quà latum eſt, & quà longum: qualia ſunt triquetra, & quadrata, quæ in area fiunt, ſine altitu-*
Solidum. *dine. Solidũ eſt, quando non longitudines modò, & latitudines planas numeri linearum efficiunt, ſed etiam extollũt*
Pyramides. *altitudines: quales ſunt fermè metæ triãguli, quas pyramidas appellant: uel qualia ſunt quadrata undiq;, quæ κύβους*
Cubus. *illi, nos quadrantalia dicimus. κύβος enim eſt figura ex omni latere quadrata: quales ſunt (inquit M. Varro) teſſe-*
Teſſera. *ræ, quibus in alucolo luditur, ex quo ipſe quoq; appellatæ κύβοι. In numeris etiam ſimiliter κύβος dicitur, cùm omne latus eiuſdẽ numeri æqualiter in ſeſe ſoluitur: ſicuti fit cùm ter terna ducuntur. Atq; idem ipſe numerus triplicatur. Huius numeri cubum Pythagoras uim habere lunaris circuli dixit: quòd & luna orbem ſuum luſtrat ſeptem & ui-*
Ternio. *ginti diebus, qui numerus ternio, qui Græcè dicitur τριάς,*
Linea. *tantundem efficiat in cubo. Linea autem à noſtris dicitur, quam γραμμὴν Græci uocant. Eam M. Varro ita definit: Linea eſt, inquit, longitudo quædam ſine latitudine, & altitudine. Εὐκλείδης autem breuius, prætermiſſa altitudine: γραμμὴ eſt, inquit, μῆκος ἀπλατές, quod exprimere uno Latinè uerbo non queas, niſi audeas dicere illatabile.*

Quòd Iulius Higinus affirmatiſsimè contendit legiſſe ſe librum P. Vergilii domeſticum, in quo ſcriptum eſſet: Et ora Triſtia tentantum ſenſu torquebit amaror: non, quod uulgus legeret: Senſu torquebit amaro. CAP. XXI.

Verſus

VErſus iſtos ex Georgicis Vergilij pleriq; omnes ſic legunt:

At ſapor indicium faciet manifeſtus, & ora
Triſtia tentantum ſenſu torquebit amaro.

Higinus autem, non hercle ignobilis grammaticus, in cōmētarijs, quæ in Vergilium fecit, cōfirmat & perſeuerat, non hoc à Vergilio relictum: ſed quòd ipſe inuenerit in libro, qui fuerat ex domo atq; familia Vergilij: & ora Triſtia tentandum ſenſu torquebit amaror. Neq; id ſoli Higino, ſed doctis quibuſdam etiam uiris complacitum: quoniā uidetur abſurdè dici, ſapor ſenſu amaro torquet: cùm ipſe (inquiunt) ſapor ſenſus ſit, non alium in ſemetipſo ſenſum habeat: ac perinde ſit quaſi dicatur, ſenſus ſenſu amaro torquet. Sed enim cùm Phauorino Higini commentarium legiſſem, atq; ei ſtatim diſplicita eſſet inſolentia & inſuauitas amaroris: Iouem lapidem, inquit, (quod ſanctiſſimum iuſiurandum eſt habitum) paratus ſum ego iurare, Vergilium hoc nunquam ſcripſiſſe. Sed Higinum ego dicere uerum arbitror. Non enim primus finxit hoc uerbum Vergilius inſolenter, ſed in carminibus Lucretij inuentum non eſt aſpernatus, autoritate poëtæ ingenio & facundia præcellentis. Verba ex quarto Lucretij hæc ſunt:

Amaror.

Prouerbium, Iouem lapidē iurare.

Deniq; in os ſalſi uenit humor ſæpe ſaporis,
Cùm mare uerſamur propter: dilutaq; contrà
Cùm tuimur miſceri abſynthia, tangit amaror.

Non uerba autem ſola, ſed uerſus propè totos, & locos quoque Lucretij plurimos ſectatum eſſe Vergilium uidemus.

An qui cauſas defendit, rectè Latineq; dicat Supereſſe id quod defendit: & ſupereſſe propriè quid ſit.

CAPT XXII.

IRroborauit, inueterauitq́; falſa atq; aliena uerbi ſignificatio, quod dicitur, Hic illi ſupereſt: cùm dicendum eſt, aduocatum eſſe quem cuipiam: cauſamq́; eius defendere. atq; id dicitur non in compitis tantùm, neq; in plebe uulgaria: ſed in foro, & in comitio apud tribunalia. Qui integrè autem locuti ſunt, magnam partem ſupereſſe, ita dixerunt: ut eo uerbo ſignificarent ſuperfluere, & ſuperuacare, atq; eſſe ſupra neceſſarium modum. Itaq; M. Varro in Satyra, quæ inſcripta eſt, Neſcis quid ueſper ſerus uehat, ſuperfuiſſe dicit, immodicè & intempeſtiuè fuiſſe. Verba ex eo libro hæc ſunt: In conuiuio legi nec omnia debent, & ea potiſsimùm quæ ſimul ſunt βιωφελῆ, & delectant potius: ut id quoque uideatur non ſuperfuiſſe. Memini ego prætoris docti hominis tribunali me fortè aſsiſtere: atque ibi aduocatum non incelebrem ſic poſtulare, ut quam cauſam diceret, remq́;, quæ agebatur, non attingeret. Tunc prætorem ei, cuia res erat, dixiſſe, aduocatum eum non habere: & cùm is qui uerba faciebat, reclamaſſet, Ego illi, uir clariſs. ſuperſum: reſpondiſſe prætorem feſtiuiter: Tu planè ſuperes, non ades. Marcus autem Cicero in libro, qui inſcriptus eſt de iure ciuili in artem redigendo, uerba hæc poſuit: Nec uerò ſcientia iuris maioribus ſuis Q. Helius Tubero defuit, doctrina etiam ſuperfuit. In quo loco ſuperfuit, ſignificare uidetur ſuprà fuit, & præſtitit, ſuperauitq́; maiores ſuos doctrina ſua ſuperfluenti tum, & nimis abundanti. diſciplinas enim Tubero Stoicas & dialecticas percallucrat. In libro quoque de Republica ſecundo, idipſum uerbum Ciceronis non temere tranſeundum. Verba ex eo libro hæc ſunt: Non grauarer Læli, niſi & os uelle putarem, & ipſe cuperem, te quoque aliquam partem huius noſtri ſermonis

Supereſſe.

monis attingere: præſertim cùm heri dixeris, te nobis etiam ſuperſuturum. Verùm ſi id quidem fieri non poteſt, ne deſis, omnes te rogamus. Exquiſitè igitur & compertè Iulius Paulus dicebat, homo in noſtra memoria doctiſſimus, ſupereſſe non ſimplici ratione dici tam Latinè quàm Græcè. Græcos enim περιεῖναι etiam in utraque parte ponere: uel quòd ſuperuacaneum eſſet, ac non neceſſarium: uel quòd abundans nimis & affluens, & exuperans. Sic quoq; noſtros ueteres ſupereſſe aliàs dixiſſe, pro ſuperfluenti & ſuperuacuo, neq; admodum neceſſario: ita ut ſuprà poſuimus Varronem dicere. Aliâs ita ut Cicero dixit, pro eo quod copia quidem & facultate cæteris anteiret: tum ſupra modum, tum & largius prolixiusq; flueret quàm eſſet ſatis. Qui dicit ergo ſe ſupereſſe ei, quem defendit, nihil iſtorum uult dicere: ſed neſcio quid aliud indictum inſcitumq; dicit. At ne Vergilij quidem poterit autoritate uti, qui in Georgicis ita ſcripſit:

Primus ego in patriam mecum, modò uita ſuperſit.

Hoc enim in loco Vergilius ἀκυρωτέρῳ uerbo uſus uidetur quòd ſuperſit, dixit pro longinquius, diutiusq; adſit. Illud contrà eiuſdem Vergilij eſt aliquantò probabilius:

Florenteisq; ſecant herbas, fluuiosq; miniſtrant,
Farraq;: ne blando nequeant ſupereſſe labori.

Significat enim ſupra laborem eſſe, neque opprimi à labore. An autem ſupereſſe dixerint ueteres, pro reſtare, & perficiendæ rei adeſſe, quærebamus: Nam Salluſtius in ſignificatione iſta non ſupereſſe, ſed ſuperare dixit. Verba eius in Iugurtha: Is plerunq; à rege exercitum ductare, & omneis res exequi ſolitus erat, quæ Iugurthæ feſſo, aut maioribus aſtricto ſuperauerant. Sed inuenimus in tertio Ennij Annalium in hoc uerſu: Superare.

Inde ſibi memorat unum ſupereſſe laborem:

Id eſt, reliquum eſſe & reſtare. Quod quidem diuisè pronuntiandum eſt: non ut una pars orationis eſſe uideatur, ſed duæ. Cicero autem in II. *Antonianarum, quod eſt reliquum, non ſupereſſe, ſed reſtare dicit. Præter hæc ſupereſſe inuenimus dictum pro ſuperſtitem eſſe. Ita enim ſcriptum eſt in libro epiſtolarum M. Ciceronis ad L. Plancū, & in epiſtola M. Aſinij Pollionis ad Ciceronem, uerbis his: Nam neq; deeſſe reip. uolo, neq; ſupereſſe. Per quod ſignificat, ſi reſpublica emoriatur & pereat, nolle ſe uiuere. In Plauti autem Aſinaria manifeſtius id ipſum ſcriptum eſt in his uerbis, quæ ſunt eius comœdiæ prima.*

Reſtare. Supereſſe.

Sicut tuum uis unicum gnatum tuæ
Supereſſe uitæ ſoſpitem, & ſuperſtitem.

Cauenda igitur eſt non improprietas ſola uerbi, ſed etiam prauitas omnis: ſi quis nunc ſenior aduocatus adoleſcenti ſupereſſe dicat.

Quis fuerit Papyrius Prætextatus, quæ'ue iſtius cauſa cognomenti ſit: hiſtoriaq; iſta omnis ſuper eodem Papyrio cognitu iucunda. CAP. XXIII.

Papyrius.

HIſtoria de Papyrio Prætextato dicta ſcriptaq; eſt à Catone in oratione, qua uſus eſt ad milites contra Galbam, cùm multa quidem uenuſtate, luce, atque munditia uerborum. Ea Catonis uerba huic prorſus commentario indidiſſem, ſi libri copia fuiſſet id temporis, cùm hæc dictabam. Quòd ſi non uirtutes dignitateſq; uerborum, ſed rem ipſam ſcire quæris, res ferme ad hunc modum eſt: Mos antea ſenatoribus Romæ fuit, in curiam cum prætextatis filijs introire. Tamen cùm in ſenatu res maior quæpiam cōſultata, eaq; in diem poſterum prolata eſt, placuit ut eam rem, ſuper qua tractauiſſent, nè quis enuntiaret

ret, prius quàm decreta eſſet. Mater Papyrij pueri, qui cũ parente ſuo in curia fuerat, percontata eſt filium quidnam in ſenatu patres egiſſent. Puer reſpõdit tacendum eſſe: neq; id dici licere. Mulier fit audiendi cupidior: ſecretum rei, & ſilentium pueri, animum eius ad inquirendum euerberat: Quærit igitur compreßius, uiolentiusq́;. Tum puer matre urgente, lepidi atque feſtiui mendacij conſilium capit: Actum in ſenatu dixit, utrum uideretur utilius, exq́; republica eſſe: unus'ne ut duas uxores haberet, an ut una apud duos nupta eßet. Hoc illa ut audiuit, animus compaueſcit: domo trepidans egreditur: ad cæteras matronas peruenit. Ad ſenatum poſtridie matrumfamiliâs caterua lacrymantes atque obſecrantes orant: una potius ut duobus nupta fieret, quàm ut uni duæ. Senatores ingredientes curiam, quæ illa mulierum intẽperies, & quid ſibi poſtulatio illa uellet, mirabantur. Puer Papyrius in medium curiæ progreſſus, quid mater audire inſtitiſſet, quid ipſe matri dixiſſet, rem, ſicuti fuerat, denarrat. Senatus fidem atque ingenium pueri exoſculatur: Conſultum facit, uti poſthac pueri cum patribus in curiam ne introeant, niſi ille unus Papyrius. Atq; puero poſteà cognomentum honoris gratia decreto inditum Prætextatus, ob tacendi loquendiq́; in ætate prætextata prudentiam.

Macrob. Sat. lib. 1. cap. 6.

Prætextatus.

Tria epigrammata trium ueterum poëtarum, Næuii, Plauti. Pacuuii: quæ facta ab ipſis, eorum ſepulcris inciſa ſunt. CAP. XXIIII.

T*Rium poëtarum illuſtrium epigrammata, Cn, Næuij, Plauti, M. Pacuuij, quæ ipſi fecerunt, & incidenda ſuo ſepulcro reliquerunt, nobilitatis eorum gratia, & uenuſtatis, ſcribenda in his commentarijs eſſe duxi. Epigrãma Næuij plenum ſuperbiæ Campanæ, quod teſtimonium*

eſſe iuſtum potuiſſet,niſi ab ipſo dictum eſſet:

Næuii Epigramma.

Immortales mortales ſi foret fas flere,
Flerent diuæ camœnæ Næuium poëtam.
Itaq; poſtquàm eſt Orchio traditus theſauro,
Obliti ſunt Romæ lingua Latina loquier.

Epigramma Plauti, quod dubitaſſem modò an Plauti foret,niſi à Marco Varrone poſitum eſſet, in libro de poëtis primo:

Plauti Epigramma.

Poſtquàm eſt morte captus Plautus,
Comœdia luget,ſcena eſt deſerta:
Deinde riſus,ludusq;,iocusq; & numeri,
Innumeri ſimul omnes collacrymauerunt.

Epigramma Pacuuij uerecundiſsimum,& puriſsimum,dignumq; eius elegantiſsima grauitate:

Pacuuii Epigramma.

Adoleſcens,tametſi properas,hoc te ſaxum rogat,
Vt ſe aſpicias:deinde quod ſcriptum eſt,legas.
Hîc ſunt poëtæ Pacuuij Marci ſita
Oſſa:hoc uolebam,neſcius ne eſſes:uale.

Quibus uerbis M.Varro indutias definierit:quæſitumq; inibi curioſius, quænam ratio ſit uocabuli indutiarum. CAP. XXV.

Indutiæ.

DVobus modis M.Varro in libro Humanarum, qui eſt de bello & pace, indutiæ quid ſint definit: Indutiæ (inquit) ſunt pax caſtrenſis paucorum dierum. Item alio in loco: Indutiæ (inquit) ſunt belli feriæ. Sed lepidæ magis atque iucundæ breuitatis utraque definitio, quàm plena aut proba eſſe uidetur. Nam neque pax eſt indutiæ: bellum enim manet,pugna ceſſat. Neq; in ſolis caſtris, neque paucorum tantùm dierum indutiæ ſunt. Quid enim dicemus,ſi indutijs in menſium aliquot factis, caſtris concedatur; non'ne tum quoque indutiæ ſunt? Aut rurſus

ſus quid eſſe id dicemus, quod in primo Annalium Quadrigarij ſcriptum eſt, C. Pontium Samnitem à dictatore Romano ſex horarum indutias poſtulaſſe: ſi induti æ paucorum tantum dierum appellandæ ſunt? Belli autem ferias feſtiuè magis dicit, quàm apertè atq; definitè. Græci autem ſignificantius conſignantiusq; ceſſationem iſtam pugnæ pactitiam, ἐκεχειρίαν dixerunt, exempta una litera ſonitus uaſtioris, & ſubiuncta lenioris. Nam quòd eo tempore non pugnetur, & manus cohibeatur, ἐκεχειρίαν àppellarunt. Sed profectò non id fuit Varroni negotium ut indutias ſuperſtitioſè definiret, & legibus rationibusq; omnibus definitionum inſeruiret. Satis enim uiſum èſt, eiuſmodi facere demonſtrationem. Quod genus Græci τύπους, magis & ὑπογραφὰς, quàm ὁρισμοὺς uocant. Indutiarum autem uocabulum, qua ſit ratiõne factum, id diu eſt, quod quærimus. Sed ex multis quæ iam audiuimus uel legimus, probabilius id quod dicam uidetur: Indutias ſic dictas arbitramur, quaſi tu dicas, inde uti iam. Pactum indutiarum eiuſmodi eſt, ut in diem certum non pugnetur, nihilq; incommodi detur: ſed ex eo die poſteà uti iam omnia belli iure agantur. Quòd dicitur dies certus præfinitus, pactumq; fit, ut ante eum diem ne pugnetur: atq; is dies ubi uenit, inde uti iam pugnetur: idcirco ex ijs quibus dixi uocibus, quaſi per quendam coitum & copulam, nomen indutiarum connexum eſt. Aurelius autem Opilius in primo librorum, quos Muſarum inſcripſit: Indutiæ (inquit) dicuntur, cùm hoſtes inter ſeſe utrinque utroque alteri ad alteros impunè, & ſine pugna ineunt. Inde ab eo (inquit) nomen eſſe factum uidetur, quaſi initus atque introitus. Hoc ab Aurelio ſcriptum propterea non præterij, ne cui harum Noctium æmulo, eo tantum

nomine elegantius id uideretur: tanquam id nos originem uerbi requirentes, fugiſſet.

Quem in modum mihi Taurus philoſophus reſponderit percontanti, an ſapiens iraſceretur. CAP. XXVI.

I*Nterrogaui in diatriba* Taurum, *an ſapiens iraſceretur.* Dabat *enim ſæpe poſt quotidianas lectiones, quærendi quod quis uellet, poteſtatem.* Is *cùm grauiter & copiosè de morbo affectu'ue iræ diſſeruiſſet, quæ & in ueterum libris, & in ipſis commentarijs expoſita ſunt: conuertitur ad me, qui interrogaueram:* Et hæc ego (inquit) *ſuper iraſcendo ſentio. Sed & quid* Plutarchus *noſter uir doctiſſimus ac prudentiſſimus ſenſerit, non ab re eſt, ut id quoq; audias.* Plutarchus *(inquit) ſeruo ſuo nequam homini & contumaci, ſed libris diſputationibusq; philoſophiæ aures imbutas habenti, tunicam detrahi ob neſcio quod delictum, cædiq; eum loro iuſſit. cœperat uerberari, obloquebatur, non meruiſſe ut uapularet: nihil mali, nihil ſceleris admiſiſſe.* Poſtremò *uociferari inter uapulandum incipit: neq; iam querimonias aut gemitus eiulatusq; facere, ſed uerba ſeria & obiurgatoria:* Non *ita eſſe* Plutarchum, *ut diceret, philoſophum: iraſci turpe eſſe: ſæpe eum de malo iræ diſſertauiſſe: librum quoq;* περὶ ἀοργησίας *pulcherrimum conſcripſiſſe.* His *omnibus, quæ in eo libro ſcripta ſunt, nequaquam cõuenire, quòd prouolutus effuſusq; in irã, plurimis ſe plagis multaret.* Tum Plutarchus *lentè & leniter:* Quid *autem, inquit, uerbero, nunc ego tibi iraſci uideor? ex uultu'ne meo, an ex uoce, an ex colore, an etiam ex uerbis correptũ eſſe me ira intelligis?* Mihi *quidem neq; oculi (opinor) truces ſunt, neq; os turbidum: neq; immaniter clamo: neq; in ſpumam ruborem'ue*

efferuesco

efferæſco: neq; pudenda dico, aut pœnitenda: neq; omnino trepido ira, & geſtio. hæc enim omnia, ſi ignoras, ſigna eſſe irarum ſolent. Et *ſimul ad eum, qui cædebat conuerſus: interim, inquit, dum ego atq; hic diſputamus, hoc tu age. Summa autem totius ſententiæ* Tauri *hæc fuit: non idem eſſe exiſtimauit* ἀοργησίαν, καὶ ἀναλγησίαν: *aliudq́ eſſe non iracundũ animum, aliud* ἀνάλγητον καὶ ἀναίσθητον. N*am ut aliorum omnium, quos* L*atini philoſophi affectus, uel affectiones,* G*ræci* πάθη *appellant, ita huius quoq; motus animi, qui cùm eſt ulciſcendi cauſa ſæuior, ira dicitur: non priuationem eſſe utilem cenſuit, quàm* G*ræci* στέρησιν *dicunt: ſed mediocritatem, quam* μετριότητα *illi appellant.*

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARIORVM

LIBER II.

Quo genere ſolitus ſit philoſophus Socrates exercere patientiam corporis: deq́; eiuſdem uiri patientia.

CAPVT I.

INTER *labores uoluntarios, & exercitia corporis, ad fortuitas patientiæ uices, firmamentum id quoque accepimus Socratem facere inſueuiſſe. Stare ſolitus Socrates dicitur pertinaci ſtatu perdius, atq; pernox, a ſummo lucis ortu, ad ſolem alterum orientem, inconniuens, immobilis, iiſdem in ueſtigiis, & ore atque oculis eundem in locum directis cogitabundus: tanquã quodam ſeceſſu mentis, atq; animi facto à corpore.* Q*uam* Socratis patientia.

rem cùm Phauorinus, de fortitudine eius uiri, ut plerumque diſſerens attigiſſet: πολλάκις,*inquit,*ἐξ ἡλίου, εἰς ἥλιον ἑστήκει, ἀστραβέστερος τῶν πρέμνων. *Temperantia quoque eum, fuiſſe tanta traditum eſt, ut omnia ferè uitæ ſuæ tempora à ualetudine inoffenſa uixerit. In illius etiam peſtilentiæ uaſtitate, quæ in bello Peloponneſiaco, in primis ipſam Athenienſium ciuitatem, internecino genere morbi depopulata eſt, is parcendi moderandiq́; rationibus dicitur & à uoluptatum labe cauiſſe, & ſalubritates corporis retinuiſſe, ut nequaquam fuerit communi omnium cladi obnoxius.*

Quæ ratio, obſeruatioq́; officiorum eſſe debeat inter patres, filiosq́;, in diſcumbendo, ſedendoq́;: atque in id genus rebus, domi forisq́;, ſi filii Magiſtratus ſunt, & patres priuati: ſuperq́; ea re Tauri philoſophi diſſertatio, & exemplum ex Hiſtoria Romana petitum.

CAPVT II.

AD philoſophum Taurum Athenas, uiſendi cognoſcẽdiq́; eius gratia, uenerat uir clariſſimus Præſes Cretæ prouinciæ, & cũ eo ſimul eiuſdẽ Præſidis pater. Taurus ſectatoribus commodùm dimiſſis, ſedebat pro cubiculi ſui foribus: & cùm aſſiſtentibus nobis ſermocinabatur, introiuit prouinciæ Præſes, & cum eo pater. Aſſurrexit placidè Taurus, & poſt mutuam ſalutationem reſedit. Allata mox una ſella eſt, quæ in prõptu erat: atq; dum aliæ promebantur, appoſita eſt. Inuitauit Taurus patrem Præſidis ut ſederet. Atq; ille ait: Sedeat hic potius, qui Po. Ro. Magiſtratus eſt. Abſque præiudicio, inquit Taurus, tu intereà ſede: dum inſpicimus quærimusq́;, utrũ cõueniat te'ne potius ſedere, qui pater es: an filium qui magiſtratus eſt. Et cùm pater aſſediſſet, appoſituq́; eſſet aliud filio quoq; eius ſedile: uerba ſuper ea re Taurus facit, cum ſumma (dij boni) honorum, atq; officiorum perpenſatione. Eorũ uerborum

Filiorũ in patres officiũ.

rum

rum ſententia hæc fuit : In *publicis locis, atq; muneribus, atq; actionibus patrum iura, cum filiorum, qui in magiſtratu ſunt, poteſtatibus collata interquieſcere paululũ, & conniuere.* Sed *cùm extra* Rempublicam *in domeſtica re atq; uita ſedeatur, ambuletur, in conuiuio quoq; familiari diſcumbatur: tum inter filium* Magiſtratum, *& patrem priuatum publicos honores ceſſare, naturales & genuinos exoriri.* Hoc *igitur, inquit, quòd ad me ueniſtis, quòd colloquimur nunc, quòd de officijs diſceptamus, priuata actio eſt.* Itaq; *utere apud me ijs honoribus prius, quibus domi quoq; ueſtræ te uti priorem decet.* Hæc *atq; alia in eãdem ſententiam* Taurus *grauiter ſimul, & comiter diſſeruit.* Quid *autem ſuper huiuſcemodi patris, atque filij officio apud* Claudium *legerimus, non ab re uiſum eſt, ut aſcriberemus.* Poſuimus *igitur uerba ipſa* Quadrigarij, *ex annali eius* VI. *tranſcripta :* Deinde *facti* Conſules Sempronius Gracchus *iterum.* Qu. Fabius Maximus, *filius eius, qui priore anno erat* Conſul. Ei *Conſuli pater* Procõſul *obuiã, in equo uehens, uenit : neq; deſcendere uoluit, quòd pater erat : & quòd inter eos ſciebant maxima cõcordia conuenire.* Lictores *non auſi ſunt, deſcendere iubere.* Vbi *iuxtà uenit, tum* Conſul *ait,* Deſcendere *iube : quòd poſteaquàm* Lictor *ille, qui apparebat, citò intellexit,* Maximum Proconſulem *deſcendere iuſsit.* Fabius *imperio paret, & filium collaudauit, cùm imperium, quod populi eſſet, retineret.*

Qua ratione uerbis quibuſdam, uocabulisq; ueteres immiſerunt h, literæ ſpiritum. CAP. III.

H Litera, *ſiue illam ſpiritum magis quàm literam dici oportet, inſerebant eam ueteres noſtri pleriſque uocibus uerborum firmandis roborandisq; : ut ſonus earum eſſet uiridior, uegetiorq;.* Atq; *id uidentur feciſſe ſtu-* H litera. Vide Cælium lib.7.cap.12.

dio

dio & exemplo linguæ Atticæ. Satis notum eſt Atticos ἰχθὺν ἵρον multa itidem alia, citra morem gentium Græciæ cæterarum inſpirantes primæ literæ, dixiſſe. Sic Lachrymas, ſic Sepulchrum, ſic Ahenum, ſic Vehemens, ſic Inchoare, ſic Helluari, ſic Hallucinari, ſic Honera, ſic Honuſtum dixerunt. In his enim uerbis omnibus literæ, ſeu ſpiritus iſtius nulla ratio uiſa eſt, niſi ut firmitas, & uigor uocis, quaſi quibuſdam neruis additis intenderetur. Sed quoniam Aheni quoque exemplo uſi ſumus, uenit nobis in memoriam, fidum optatū'q; multi nominis Romæ Grammaticum oſtendiſſe mihi librum Aeneidos ſecundum, mirandæ uetuſtatis, emptum in Sigillarijs x x. aureis, quem ipſius Vergilij fuiſſe credebat: in quo duo iſti uerſus cùm ita ſcripti forent,

Veſtibulum ante ipſum, primoq; in limine Pyrrhus
Exultat telis, & luce coruſcus aëna.

Additam ſuprà uidimus h literam, & ahena factum. Sic in illo quoque Vergilij uerſu in optimis libris ſcriptum inuenimus:

Aut folijs undam tepidi diſpumat aheni.

Quam ob cauſam C. Baſſus genus quoddam iudicii Diuinationem appellari ſcripſit: & quam aliam cauſam eſſe eius uocabuli dixerunt. CAP. IIII.

CVm de conſtituendo accuſatore quæritur, iudiciumq; ſuper ea re redditur, cuinam potiſſimum ex duobus pluribus'ue accuſatio, ſubſcriptio'ue in reum permittatur: ea res, atque Iudicum cognitio Diuinatio appellatur. Id uocabulum quàm ob cauſam ita factum ſit, quæri ſolet, C. Baſſus in tertio librorum, quos de origine uocabulorum compoſuit: Diuinatio. *Dininatio, inquit, iudicium appellatur: quoniam diuinare quodammodo iudicem oporteat, quam*

ſentent

ſententiam ſeſe ferre par ſit. Nimis quidem eſt in uerbis C. Baßi ratio imperfecta, uel magis inops, & ieiuna. Sed uidetur eum ſignificare uelle, idcirco dici diuinationem, quòd in alijs quidem cauſis iudex ea quæ dicit, quæq́; argumentis uel teſtibus demonſtrata ſunt, ſequi ſolet. In hac autem re, cùm eligendus accuſator eſt, parua admodum & exilia ſunt, quibus moueri iudex poßit, & propterea quinam magis ad accuſandum idoneus ſit, quaſi diuinandum eſt: Hæc Baſſus. Sed alij quidem diuinationem eſſe appellatam putant, quoniam cùm accuſator & reus duæ res quaſi cognatæ coniunctæq́; ſint, neque utra ſine altera coaſtare poßit, in hoc tamen genere cauſæ reus quidem iam eſt, ſed accuſator nondum eſt: & idcirco quod adhuc uſq; deeſt & latet, diuinatione ſupplendum eſt, quiſnam ſit accuſator futurus.

Quàm lepidè deſignateq́; dixerit Phauorinus philoſophus, quid intersit inter Platonis & Lyſiæ orationem.

CAPVT V.

PHauorinus de Lyſia & Platone ſolitus eſt dicere: Si ex Platonis oratione uerbum aliquod demas, mutes'ue atque id commodißimè facias, de elegantia tantùm detraxeris: ſi ex Lyſiæ, de ſententia. Plato. Lyſias.

Quibus uerbis ignauiter, & abiectè Vergilius uſus eſſe dicatur, & quid iis qui id improbè dicunt, reſpondeatur.

CAPVT VI.

NOnnulli grammatici ætatis ſuperioris, in quibus eſt Cornutus Anneus, haud ſanè indocti, neque ignobiles, qui commentaria in Vergilium compoſuerunt, reprehendunt, quaſi incurioſè & abiectè uerbum poſitum in his uerſibus: Anneus Cornutus.

Candida ſuccinctam latrantibus inguina monſtris
Dulichias uexaſſe rates, & gurgite in alto Aegloga ſexta.

Ab timidos nautas canibus laceraſſe marinis.

Vexaſſe enim putant uerbum eſſe leue, & tenuis ac parui incommodi, nec tantæ atrocitati congruere, cùm homines repentè à belua immaniſſima rapti laniatiq; ſint. Item aliud huiuſcemodi reprehendunt:

Omnia iam uulgata, quis aut Euryſtea durum,
Aut illaudati neſcit Buſiridis aras?

Illaudati parùm idoneum eſſe uerbum dicunt, neq; id ſatis eſſe ad faciendam ſcelerati hominis deteſtationem, qui, quòd hoſpites omnium gentium immolare ſolitus fuit, non laude ſolùm indignus, ſed detrectatione, execrationeq; totius generis humani dignus eſſet.

Item aliud uerbum inculpauerunt:

Per tunicam ſquallentem auro latus haurit apertum.

Tanquam non conuenerit dicere, auro ſquallentem, quoniam nitoribus ſplendoribusq; auri ſqualoris illuuies ſit contraria. Sed de uerbo uexaſſe ita reſpõderi poſſe credo: Vexaſſe graue uerbum eſt: factumq; ab eo uidetur, quod Vehere. *eſt uehere, in quo ineſt iam uis quædam alieni arbitrij. Nõ* Vexare. *enim ſui potens eſt, qui uehitur. Vexare autem, quod ex eo inclinatum eſt, ui atq; motu proculdubio uehementiore eſt: Nam qui fertur & raptatur, atq; huc, atque illuc diſtra-* Taxare. *hitur, is uexari propriè dicitur: ſicuti taxare preſſius cre-* Tangere. Iactare. *briusq; eſt, quàm tãgere: unde procul dubio id inclinatum* Iacere. *eſt: & iactare multò fuſius largiusq; eſt, quàm iacere, id* Quaſſare. *unde uerbũ traductũ eſt:* Et *quaſſare, quàm quatere gra-* Quatere. *uius uiolentiusq; eſt. Non igitur quia uulgò dici ſolet, uexatum eſſe quem fumo, aut uento. aut puluere laborare uidemus, propterea debet uis uera atq; natura uerbi deperire, quæ à ueteribus (qui propriè atq; ſignatè locuti ſunt, ita ut decuit) conſeruata eſt. M. Catonis uerba ſunt ex ora-*

tione

tione quam de Achæis ſcripſit: Cum'que Annibal terram Italiam laceraret atque uexaret: Vexatam Italiam dixit Cato ab Annibale, quando nullum calamitatis, aut ſæuitiæ, aut immanitatis genus reperiri queat, quod eo tempore Italia non perpeſſa ſit. M. Tullij IIII. in Verrem. Quæ ab iſto ſic ſpoliata atq; direpta eſt, ut nõ ab hoſte aliquo, qui tamen in bello religionem, & conſuetudinis iura retineret, ſed ut à barbaris prædonibus uexata eſſe uideatur. De illaudato autẽ duo uidentur reſponderi poſſe. Vnũ eſt eiuſmodi: Nemo quiſquã tã efferis eſt moribus, quin faciat aut dicat nonnũquam aliquid, quod laudari queat: unde hic antiquiſſimus uerſus uice prouerbij celebratus eſt. Illaudatus.

Πολλάκι καὶ κηπωρὸς ἀνὴρ μάλα καίριον εἶπεν.

Sed enim qui omni in re atque omni tempore laudi omni uacat, is illaudatus eſt, isq; omnium peſſimus deterrimusq; eſt: ſicuti omnis culpæ priuatio, inculpatum facit. Inculpatus autem inſtar eſt abſolutæ uirtutis. Illaudatus igitur quoq; finis eſt extremæ malitiæ. Itaque Homerus non uirtutibus appellandis, ſed uitijs detrahendis laudare ampliter ſolet, hoc enim eſt: Inculpatus.

Ἦϊδα μάντις ἀμύμων. Et

Τῶδ' οὐκ ἄκουσε πτελέσθαι. Et item illud:

Ἔνθ' οὐκ ἂν βρίζοντα ἴδοις Ἀγαμέμνονα δῖον,

Οὐδὲ καταπτώσσοντ' οὐδ' οὐκ ἐθέλοντα μάχεσθαι.

Epicurus quoq; ſimili modo maximã uoluptatem, detractionem, priuationemq; omnis doloris definiuit his uerbis: ὅρος τοῦ ἀλγοῦντος ὑπεξαίρεσις. Eadem ratione idẽ Vergilius Inamabilem dixit Stygiam paludem. Nam ſicut illaudatum κατὰ laudis στέρησιν, ita inamabilem κατὰ amoris στέρησιν deteſtatus eſt. Altero modo illaudatus ita defenditur. Laudare ſignificat priſca lingua nominare appellareq; Inamabilis. Laudare.

lareq́; : ſic in actionibus ciuilibus laudari id dicitur, quod eſt nominari. Illaudatus enim eſt quaſi illaudabilis, & innominabilis, qui neq; mentione, aut memoria ulla dignus, neque unquam nominandus eſt. Sicuti quondam à communi conſilio Aſiæ decretum eſt, uti nomen eius qui templum Dianæ Epheſiæ incenderat, ne quis ullo tempore nominaret. Tertium reſtat ex ijs, quæ reprehēſa ſunt, quod tunicam ſqualentem auro dixit. Id autem ſignificat copiã, denſitatemq́; auri in ſquamarum ſpeciem intexti. Squallere enim dictum eſt à ſquamarum crebritate aſperitateq́;, quæ in ſerpentium piſciumq́; corijs uiſuntur. Quam rem & alijs & hic quidem poëta locis aliquot demonſtrat:

Squallere.

-Quem pellis, inquit, ahenis
In plumam ſquamis auro conſerta tegebat. Et alio loco:
Iamq́; adeò rutilum thoraca indutus ahenis
Horrebat ſquamis.

Accius in Pelopidis ita ſcribit: Eius ſerpētis ſquamæ ſquallido auro, & purpura prætextæ. Quicquid igitur nimis inculcatum obſitumq́; aliqua re erat, & incuteret uiſentibus facie noua horrorem, id ſquallere dicebatur: ſic in corporibus incultis ſquamoſisq́; alta congerie ſordium, ſquallor appellabatur. Cuius ſignificationis multo aſsiduoq́; uſu totum id uerbum ita contaminatum eſt, ut iam ſquallor de re alia nulla quàm de ſolis inquinamentis dici cœperit.

De officio erga parentes liberorum deq; ea re ex philoſophiæ libris, in quibus ſcriptũ quæſitumq; eſt, an ſemper in omnibus, patris iuſsis obſequendum ſit.

CAP. VII.

Officia filiorũ in patres.

QVæri ſolitum eſt in philoſophorũ diſceptationibus, an ſemper inq; omnibus iuſsis patris parendũ ſit. Super ea re Græci, noſtriq; qui de officijs ſcripſerunt, treis ſententias eſſe, quæ ſpectandæ conſiderandæq; ſint, trad

tradiderunt,eaſq; ſubtiliſſimè dijudicauerunt. Earum una eſt : Omnibus quæ pater imperat, parendum. Altera eſt In quibuſdam parendum, quibuſdam non obſequendum. Tertia eſt : Nihil neceſſum eſſe patri obſequi, & parêre. Hæc ſententia quoniam primore aſpectu nimis infamis eſt, ſuper ea quæ prius dicta ſunt dicemus : Aut rectè, inquiunt imperat pater, aut perperam. Si rectè imperat, non quia imperat parendum, ſed quoniam id fieri ius eſt, faciendum eſt: ſi perperam, nequaquàm ſcilicet faciendum, quod fieri non oportet. Deinde ita concludunt : nunquam eſt igitur patri parendum, quæ imperat. Sed neque iſtam ſententiam probari accepimus. Argutiola quippe hæc, ſicuti mox oſtendemus, friuola & inanis eſt. Neq; autē illa, quam primo in loco diximus, uera & proba uideri poteſt, omnia eſſe, quæ pater iuſſerit, parendū. Quid enim ſi proditionē patriæ, ſi matris necem, ſi alia quædam imperarit turpia aut impia ? Media igitur ſententia optima atq; tutiſſima uiſa eſt: Quædam eſſe parendum, quædam non obſequendum. Sed ea tamē, quæ obſequi non oportet, leniter & uerecundè, ac ſine deteſtatione nimia, ſine opprobratione acerba reprehenſionis declinanda ſenſim & relinquēda magis eſſe dicunt, quàm reſpuēda. Cōcluſio uerò illa, qua colligitur (ſicuti ſuprà dictum eſt) nihil patri parendum, imperfecta eſt, refutariq; ac dilui ſic poteſt: Omnia quæ in rebus humanis fiunt, ut docti cenſuerunt, aut honeſta ſunt, aut turpia. Quæ ſua ui recta aut honeſta ſunt, ut fidem cōlere, ut patriā defendere, ut amicos diligere, ea fieri oportet, ſiue imperet pater, ſiue non imperet. Sed quæ his contraria, quæq; turpia, & omnino iniqua ſunt, ea ne ſi imperet quidem. Quæ uerò in medio ſunt, & à Græcis tū ἀδιάφορα, tum μέσα appellantur : ut in militiam ire, rus co-

 lere,

lere, honores capeſſere, cauſas defendere, uxorem ducere, uti iuſſum proficiſci, ut accerſitum uenire: quoniã & hæc & his ſimilia per ſeſe ipſa neq; inhoneſta ſunt, neque turpia: ſed perinde ut à nobis aguntur, ita ipſis actionibus aut probanda fiunt, aut reprehendenda. Propterea in eiuſdem omnium rerum generibus, patri parendum eſſe cenſent, ueluti ſi uxorẽ ducere imperet, aut cauſas pro reis dicere. Quod enim utrunq; in genere ipſo, per ſeſe neq; honeſtum neq; turpe eſt, idcirco ſi pater iubeat, obſequendum eſt. Sed enim ſi imperet uxorẽ ducere infamem, propudioſam, criminoſam: aut pro reo Catilina aliquo, aut C. Bibulo, aut P. Clodio cauſam dicere, non ſcilicet parendum: quoniam accedente aliquo turpitudinis numero, deſinunt eſſe per ſeſe hæc media atq; indifferentia. Non ergo integra eſt propoſitio dicenda, aut honeſta ſunt, quæ imperat pater, aut turpia. Neq; ὑγιὲς, νόμιμον, διεζευγμένον uideri poteſt. Deeſt enim diſiunctioni iſti tertium: aut neq; honeſta ſunt, neq; turpia: quod ſi additur, poteſt ita concludi: Nonnunquam eſt igitur patri parendum.

Quod parum æqua reprehenſio Epicuri à Plutarcho peracta ſit in ſyllogiſmi diſciplina.

CAP. VIII.

PLutarchus ſecundo librorum, quos de Homero cõpoſuit: imperfectè, atque præpoſterè, atque inſcitè ſyllogiſmo eſſe uſum Epicurum dicit. Verbaq; ipſe Epicuri ponit: ὁ θάνατος οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς, τὸ γὰρ διαλυθὲν ἀναισθητεῖ, τὸ δὲ ἀναισθητοῦν οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς. Nam prætermiſit, inquit, quod in prima parte ſumere debuit: ὁ θάνατος ψυχῆς καὶ σώματος διάλυσις. Tum deinde eodem ipſo, quod omiſerat, quaſi poſito conceſſoq;, ad confirmandum aliud

utit

utitur. Progredi autem hic, inquit, ſillogiſmus niſi illo prius poſito, non poteſt. Verè hoc quidem Plutarchus de forma & ordine ſyllogiſmi ſcripſit. Nam ſi (ut in diſciplinis traditur) ita colligere & ratiocinari uelis, ſic dici oportet: ὁ θάνατος ψυχῆς καὶ σώματος διάλυσις, τὸ δὲ διαλυθὲν ἀναισθητεῖ, τὸ δὲ ἀναισθητοῦν οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς. Sed Epicurus cuiuſmodi homo eſt, non inſcitia uidetur partem illam ſyllogiſmi prætermiſiſſe. Neq; id ei negotium fuit ſyllogiſmum tanquam in ſcholis philoſophorum cum numeris omnibus, & cum ſuis finibus dicere: Et profectò quia ſeparatio animi & corporis in morte euidens eſt, non eſt ratus neceſſariam eſſe eius admonitionem, quòd omnibus prorſus erat obuium: ſicuti etiam quòd concluſionem ſyllogiſmi non in fine poſuit, ſed in principio. Nam id quoq; non imperitè factum quis non uidet? Apud Platonem quoq; multis in locis reperias ſyllogiſmos repudiatos, cõuerſoq; ordine iſto qui in docendo traditur, cum eleganti quadam reprehenſionis contentione poſitos eſſe. Mors.

Quòd idem Plutarchus euidenti calumnia uerbum ab Epicuro dictum inſectatus ſit. CAP. IX.

IN eodem libro idem Plutarchus eundem Epicurum reprehendit, quòd uerbo uſus ſit parum proprio & alienæ ſignificationis. Ita enim ſcripſit Epicurus: ὅρος τοῦ μεγέθους τῶν ἡδονῶν, ἡ παντὸς τοῦ ἀλγοῦντος ὑπεξαίρεσις. Non (inquit) παντὸς τοῦ ἀλγοῦντος, ſed παντὸς τοῦ ἀλγεινοῦ dicere oportuit. Detractio enim ſignificanda eſt doloris, inquit, non dolentis. Nimis minutè ac propè etiam ſubfrigidè, Plutarchus in Epicuro accuſando λέξεις θηρεύει. Has enim curas uocum uerborumq; elegantias, non modo

non ſectatur Epicurus, ſed etiam inſectatur.

Quid ſint Fauiſſæ Capitolinæ, & quid ſuper eo uerbo M. Varro S. Sulpitio quærenti reſcripſerit. CAP. X.

Fauiſſę Capitolinæ.

SEruius Sulpitius iuris ciuilis autor, uir bene literatus ſcripſit ad M. Varronem, rogauitq́; ut reſcriberet, quid ſignificaret uerbum quod in cenſarijs libris ſcriptum eſſet: id erat, Fauiſſæ Capitolinæ. Varro reſcripſit, in memoria ſibi eſſe, quod Quintus Catulus curator reſtituendi Capitolij dixiſſet, Voluiſſe ſe aream Capitolinam deprimere, ut pluribus gradibus in ædem conſcenderetur, ſuggeſtusq́; pro faſtigij magnitudine altior fieret, ſed facere id non quiſſe, quoniam Fauiſſæ impediſſent. Id eſſe cellas quaſdam & ciſternas, quæ in area ſub terra eſſent, ubi reponi ſolerent ſigna uetera, quæ ex eo templo collapſa eſſent, & alia quædam religioſe donarijs conſecratis. At deinde eadem epiſtola negat quidem ſe in literis inueniſſe, cur Fauiſſæ dictæ ſint. Sed Quintum Valerium Soranum ſolitum dicere ait, quos theſauros Græco nomine appellaremus, priſcos Latinos Flauiſſas dixiſſe, quòd in eos non rude æs, argentumq́;, ſed flata ſignataq́; pecunia conderetur. Coniectare igitur ſe detractam eſſe ex eo uerbo ſecundam literam, & fauiſſas eſſe dictas cellas quaſdam & ſpecus, quibus æditui Capitolini uterentur ad cuſtodiendas res ueteres religioſas.

Theſauri flauiſſæ.

De Sicinio Dentato egregio bellatore multa memoratu digna. CAP. XI.

Sicinius Dentatius.

LVcium Sicinium Dentatum, qui tribunus plebis fuit Sp. Tarpeio, A. Thermo conſulibus, ſcriptum eſt in libris Annalium, plus quàm credi debeat, ſtrenuum bellatorem fuiſſe: nomenq́; ei factum ob ingentem fortitudinẽ, appellat

pellatumq; eſſe Achillem Romanum. Is pugnaſſe in hoſtem dicitur centum & xx. prælijs. Cicatricem auerſam nullam, aduerſas quinque & quadraginta tuliſſe. Coronis eſſe donatum aureis octo, Obſidionali una, Muralibus tribus, Ciuicis quatuordecim, Torquibus tribus & octoginta, Armillis plus centum ſexaginta, Haſtis duodeuiginti. Phaleris item donatus eſt quinquies uiciesq;. Populi militaria dona habuit multiiuga: in his prouocatoria pleraq;. Triumphauit cum imperatoribus ſuis triumphos nouem. Achilles Romanus.

Conſiderata perpenſaq; lex quædam Solonis, ſpeciem habens primorem iniquæ iniuſtæq; legis, ſed ad uſum & emolumentum ſalubritatis penitus repertam. CAP. XII.

IN legibus Solonis illis antiquiſſimis, quæ Athenis axibus ligneis inciſæ ſunt, quasq; latas ab eo, Athenienſes (ut ſempiternæ manerent) pœnis & religionibus ſanxerunt: legem eſſe Ariſtoteles refert ſcriptam ad hanc ſententiam: Si ob diſcordiam diſſenſionemq; ſeditio atq; diſceſſio populi in duas parteis fieret, & ob eam cauſam irritatis animis utrinq; arma caperentur, pugnareturq;: tum qui in eo tempore, in eoq; caſu ciuilis diſcordiæ, non alterutra parte ſeſe adiunxerit, ſed ſolitarius ſeparatusq; à cõmuni malo ciuitatis ſeceſſerit, is domo, patria, fortunisq; omnibus careto, exul, extorrisq; eſto. Cùm hanc legem Solonis ſingulari ſapiẽtia præditi legiſſemus, tenuit nos grauis quædam in principio admiratio, requirentes quam ob cauſam dignos eſſe pœna exiſtimarit, qui ſe procul à ſeditione & ciuili pugna remouiſſent. Tum qui penitus atq; altè uſum, ac ſententiam legis inſpexerat, non ad augendam, ſed ad deſinendam ſeditionem, legem hanc eſſe dicebat. Et res prorſum ſe ſic habent. Nam ſi boni homines, qui Solonis legis ſententia.

in principio coërcendæ ſeditionis impares fuerint, populumq́ percitum & amentem non deterruerint, ad alterutram partem diuiſi ſeſe adiunxerint: tum eueniet, ut cùm ſocij partis ſeorſum utriuſque fuerint, eoq́ partes ab ijs, ut maioris autoritatis uiris, temperari ac regi cœperint, concordia per eos potiſsimùm reſtitui conciliariq́ poſsit, dum & ſuos apud quos ſunt, regunt atque mitificant, & aduerſarios ſeruatos magis cupiunt quàm perditos. Hoc *idem* Phauorinus *philoſophus inter fratres quoq́, aut amicos diſsidenteis oportere fieri cenſebat: ut qui in medio ſunt utriuſq́ partis beneuoli, ſi in concordia amittenda parum autoritatis, quaſi ambigui amici habuerint, tum alter in alteram partem diſcedant.* Ac *per id meritum uiam ſibi ad utriuſq́ concordiam muniant.* Nunc *autem pleriq́ (inquit) partis utriuſq́ amici, quaſi probè faciant, duos litigantes deſtituunt & relinquunt, deduntq́ eos aduocatis maleuolis aut auaris, qui lites animasq́ eorum inflamment, aut odij ſtudio, aut lucri.*

Liberos in multitudinis numero etiam unum filium filiam'ue ueteres dixiſſe. CAP. XIII.

Liberi. ANtiqui *oratores hiſtoriæq́ aut carminum ſcriptores, etiam unum filium filiam'ue, liberos multitudinis numero appellarunt.* Id *quoque nos cùm in complurium ueterum libris ſcriptum aliquoties aduerteremus, nunc quoque in libro* Sempronij *Aſellionis rerum geſtarum quinto, ita poſitum eſſe offendimus.* Is Aſellio *ſub* P. *Scipione Africano tribunus militum ad* Numantiam *fuit, resq́ eas, quibus gerendis ipſe interfuit, conſcripſit.* Eius *uerba de* Tiberio Graccho *tribuno plebis, quo in tempore interfectus in* Capitolio *eſt, hæc ſunt:* Nam Gracchus *domo cùm proficiſceretur, nunquàm minus terna, aut*

quat

quaterna millia hominum ſequebantur. Atque inde infrà de eodem Graccho ita ſcripſit: Orare cœpit ut ſe defenderent, liberosq́; ſuos, eum, quem uirilis ſexus tum in eo tempore habebat, produci iuſsit, populoq́; commendauit propè flens.

Quòd M. Cato in libro qui inſcriptus eſt cõtra Tiberium exulem, ſtitiſſes uadimonium per i literam dicit, non ſtetiſſes. Eiusq; uerbi ratio reddita. CAP. XIIII.

IN libro uetere M. Cato. qui inſcribitur contra Tiberium exulem, ſcriptum quidem ſic erat: Quid ſi uadimonium capite obuoluto ſtitiſſes? Rectè ille ſtitiſſes ſcripſit. Sed falſi & audaces emendatores, e, ſcripto, per libros ſtetiſſes fecerunt, tanquam ſtitiſſes uanum & nihili uerbum eſſet: quin potius ipſi nequam & nihili ſunt, qui ignorant ſtitiſſes dictum à Catone, quoniam ſiſteretur uadimonium, non ſtaretur. Stitiſſes.

Quòd antiquitus ætati ſenectæ potiſsimum habiti ſunt ampli honores, & cur poſtea ad maritos & patres iidem iſti honores delati ſint: atque ibi quædam de capite legis Iuliæ ſeptimo. CAP. XV.

APud antiquiſsimos Romanorum neq; generi, neq; pecuniæ præſtantior honos tribui, quàm ætati ſolitus. Maioresq́; natu à minoribus colebantur ad Deũm propè & parentũ uicem: Atq; in omni loco, inq; omni ſpecie honoris priores potioresq́; habiti. A' conuiuio quoq; (ut ſcriptum eſt in antiquitatibus) ſeniores à minoribus domum reducebantur: eumq́; morẽ accepiſſe Romanos à Lacedæmonijs traditum eſt: apud quos Lycurgi legibus maior rerum omnium honos maiori ætati habebatur. Sed poſtquàm ſoboles ciuitati neceſſaria uiſa eſt, et ad prolem populi fre-

quentandam præmijs, atq; inuitamĕtis uſus fuit, tŭ antelati quibuſdam in rebus, qui uxorem quiq; liberos haberĕt, ſenioribus neq; liberos, neq; uxores habĕtibus. Sicuti capite ſeptimo legis Iuliæ priori ex conſulibus faſces ſumĕdi poteſtas ſit, non qui plureis annos natus eſt, ſed qui plureis liberos quàm collega, aut in ſua poteſtate habet, aut bello amiſit. Sed ſi par utriq; numerus liberorŭ eſt, maritus, aut qui in numero maritorum eſt, præfertur. Si uerò ambo & mariti, & patres totidem liberorŭ ſunt, tum ille priſtinus honos inſtauratus, & qui maior natu eſt, prior faſces ſumit. Super ijs autĕ, qui aut cœlibes ambo ſunt, aut parem numerŭ filiorum habent, aut mariti ſunt, & liberos nõ habent, nihil ſcriptum in lege de ea ætate eſt. Solitos tamen audio, qui lege potiores eſſent, faſces primi menſis collegis concedere, aut longè ætate prioribus, aut nobilioribus multò, aut ſecundum conſulatum ineuntibus.

Quòd Ceſellius Vindex à Sulpitio Apollinari reprehenſus eſt in ſenſus Vergiliani enarratione. CAP. XVI.

VErgilij uerſus ſunt è libro ſexto:

Ille uides pura iuuenis qui nititur haſta,
Proxima ſorte tenet lucis loca: primus ad auras
Aetherias Italo commiſtus ſanguine ſurget
Syluius Albanum nomen, tua poſthuma proles,
Quem tibi longæuo ſerum Lauinia coniux
Educet ſyluis regem, regumq; parentem:
Vnde genus longum noſtra dominabitur Alba.

Videbantur hæc nequaquàm conuenire,

Tua poſthuma proles, &
Quem tibi longæuo ſerum Lauinia coniux
Educet ſyluis regem.

Nam ſi hic Syluius, ut in omnium fermè annalium monumentis

mẽtis ſcriptum eſt, poſt mortem patris natus eſt, ob eamq́; cauſam prænomen ei impoſitum hoc fuit, qua ratione ſubiectum eſt:

Quem tibi longæuo ſerum Lauinia coniux
Educet ſyluis?

Hæc enim uerba ſignificare uideri poſſunt, Aenea uiuo, ac iam ſene, natum ei Syluium & educatum. Itaq; *hanc ſententiam eſſe uerborum iſtorum Ceſellius opinatus, in commentario lectionum antiquarum:* Poſthuma, *inquit, proles non eum ſignificat qui patre mortuo, ſed qui poſtremo loco natus eſt: ſicuti Syluius, qui Aenea iam ſene, tardo ſeroq́; partu eſt editus. Sed huius hiſtoriæ autorem nullum idoneum nominat. Syluium autem poſt Aeneæ mortem (ſicuti diximus) natũ multi tradiderunt.* Idcirco *Apollinaris Sulpitius inter cætera in quibus Ceſellium reprehendit, hoc quoque eius quaſi erratum animaduertit. Erroriſq́; iſtius hanc eſſe cauſam dixit, quòd ſcriptum ita ſit: Quem tibi longæuo, inquit, non ſeni (ſignificatio enim eſt contra hiſtoriæ fidem) ſed in longum iam æuum & perpetuum recepto, immortaliq́; facto. Anchiſes enim, qui hæc dicit ad filium, ſciebat eum, cùm ex hominum uita diſceßiſſet, immortalem indigetem futurum, & longo perpetuoq́; æuo potiturum.* Hoc *ſanè Apollinaris argutè. Sed aliud tamen eſt longum æuum, aliud perpetuum.* Neq; *Dij longæui appellantur, ſed immortales.*

Cuiuſmodi naturam eſſe quarundam præpoſitionum M. Cicero animaduerterit, diſceptatumq́; ibi ſuper eo ipſo, quod Cicero obſeruauerat. CAP. XVII.

O*Bſeruatè curioſeq́; animaduertit* M. Tullius, *in, & con, præpoſitiones, uerbis aut uocabulis præpoſitas, tunc produci atq; protendi, cùm literæ ſequerentur, quæ* In & con.

primæ ſunt in ſapiente atq; felice, in alijs autem omnibus corruptè pronũtiari. Verba Ciceronis hæc ſunt: Quid uerò hoc elegantius quod non fit natura, ſed quodam inſtituto? Inclytus. Inclytus dicimus breui prima litera, inſanus producta, Inſanus. inhumanus breui, infelix lõga. Et ne multis. Quibus in uer Inhumanus. bis eæ primæ literæ ſunt, quæ in ſapiẽte atq; felice, produ- Infelix. ctæ dicuntur: in cæteris uerò omnibus, breuiter. Itemq; cõpoſuit, conſueuit, cõcrepuit, confecit, conſule ueritatem, reprehendet, refer ad aureis, probabunt. Quære cur ita ſit? dicent, probè ſe iuuari: uoluptati autem aurium morigerari debet oratio. Manifeſta quidem ratio ſuauitatis eſt in his uocibus, de quibus Cicero locutus eſt. Sed quid dicemus Pro. de propoſitione pro? quæ cùm produci & corripi ſoleat, obſeruationem hanc tamen M. Tullij aſpernata eſt. Non enim ſemper producitur, cùm ſequitur ea litera, quæ prima eſt in uerbo fecit, quam Cicero hanc habere uim ſignificat, ut propter eam rem in, & con, præpoſitiones producan- Proficiſci. tur. Nã proficiſci, & profundere, & profugere, & pro- Profundere. fanum, & profeſtum correptè dicimus: proferre autem, Profugere. Profanum. & profligare, & proficere, productè. Cur igitur ea lite- Profeſtum. ra, quam Cicero productionis cauſam facere obſeruauit, Proferre, non in omnibus conſimilibus eandem uim aut rationis, aut Profligare. ſuauitatis tenet: ſed aliam uocem produci facit, aliam cor- Proficere. ripi? Neq; uerò con, particula, tum ſolùm producitur, cùm ea litera, de qua Cicero dicit, inſequitur. Nam & Cato & Salluſtius, fœnoribus, inquiunt, coopertus eſt. Propterea colligatus & connexus, productè dicuntur. Sed tamen uideri poteſt in ijs quæ poſui, ob eam cauſam particula hæc produci, quoniam eliditur ex ea, n, litera. Nam detrimentum literæ, productione ſyllabæ compenſatur: Quod quidem etiam in eo ſeruatur, quod eſt cogo. Neq; repugnat

quòd

quòd coëgi correptè dicimus. Non enim ſalua συναιρέσει *dicitur à uerbo, quod eſt cogo.*

Quòd Phædon Socraticus ſeruus fuit, quodq; item alii compluſculi Philoſophi clari ſeruitutem ſeruierunt.

CAPVT XVIII.

PHædon Elidenſis ex cohorte illa Socratica fuit, Socratiq; & Platoni perſuit familiaris. Eius nomini Plato illum librum diuinum de immortalitate animæ dedidit. Is Phædon ſeruus fuit, forma atque ingenio liberali, & (ut quidam ſcripſerunt) à lenone domino puer ad merendum coactus. Eum Cebes Socraticus hortãte Socrate emiſſe dicitur, habuiſſeq; in Philoſophiæ diſciplinis. Atq; is poſtea Philoſophus illuſtris fuit: ſermonesq; eius de Socrate admodum elegantes leguntur. Alij quoq; non pauci ſerui fuerunt, qui pòſt Philoſophi clari extiterunt. Ex quibus ille Menippus fuit, cuius libros M. Varro in Satyris æmulatus eſt, quas alij Cynicas, ipſe appellat Menippeas. Sed & Theophraſti Peripatetici ſeruus Pompilius, & Zenonis Stoici ſeruus, qui Perſeus uocatus eſt: & Epicuri, cui nomen Mus fuit, Philoſophi non incelebres uixerũt. Diogenes etiam Cynicus ſeruitutem ſeruiuit, ſed ex libertate in ſeruitutem uænum ierat: quem cùm emere Vellet Xeniades Corinthius, & quid is artificij nouiſſet percontatus foret: Noui, inquit Diogenes, hominibus liberis imperare. Tum Xeniades reſponſum eiuſdem miratus, emit, & manumiſit: filiosq; ſuos ei tradens: Accipe, inquit, liberos meos, quibus imperes. De Epicteto autem philoſopho nobili, quòd is quoq; ſeruus fuit, recentior eſt memoria, quàm ut ſcribi quaſi obliteratum debuerit. Eius Epicteti etiã de ſe ſcripti duo uerſus feruntur, ex quibus latenter intelligas,*

Phædon.

Cebes.

Menippus.

* Irus

Diogenes Cynicus.

Xeniades Corinthius.

Epictetus.

gas, non omnes modò Dijs exoſos eſſe, qui in hac uita cum ærumnarum uarietate luctantur: ſed eſſe arcanas cauſas ad quas paucorum potuit peruenire curioſitas.

Δοῦλος ἐπίκτητος γενόμην καὶ σώματι πηρὸς,
Καὶ πενίην ἶρος, καὶ φίλος ἀθανάτοις.

Reſcire uerbum quid ſit: & quam habeat ueram & propriam ſignificationem. CAP. XIX.

Reſcire.

VErbum Reſcire obſeruauimus uim habere propriam quãdam, non ex communi ſignificatione cæterorum uerborum, quibus eadem præpoſitio, Re, imponitur. Neq; ut Reſcribere, Relegere, Reſtituere dicimus, itidem Reſcire. Nam qui factum aliquod occultius, aut inopinatum inſperatumq; cognoſcit, is dicitur propriè reſcire. Cur autem in hoc uno uerbo, re, particula huius ſententiæ uim habeat, equidem adhuc quæro. Aliter enim dictum eſſe Reſciui, aut Reſcire apud eos, qui diligenter locuti ſunt, nondum inuenimus, quàm ſuper his rebus, quæ aut occulto conſilio latuerint, aut cõtra ſpem opinionem'ue uſu uenerint: quanquàm ipſum Scire de omnibus communiter rebus dicatur, uel aduerſis, uel proſperis, uel inſperatis, uel expectatis, Neuius in Triphalo ita ſcripſit:*

* Bap. Pius Ityphallo legit.

Si unquam quicquam filium reſciuero
Argentum amoris cauſa ſumpſiſſe mutuum:
Ex templo illò te ducam, ubi non deſpuas.

Claudius Quadrigarius in 1. annali,

Ea Lucani ubi reſciuerunt, ſibi per fallacias uerba data eſſe. Idem Quadrigarius in eodẽ libro in re triſti, & inopinata, uerbo iſto ita utitur: Id ubi reſciuerunt propinqui obſidum, quos Pontio traditos ſuprà demonſtrauimus: eorum parentes cum propinquis, capillo paſſo, in uiam prouolar

uoluerunt. M.Cato in IIII. Originum: Deinde Dictator iubet poſtridie Magiſtrum equitum arceßi. Mittam te ſi uis (inquit) cum equitibus. Serò eſt, inquit, Magiſter equitum, iam reſciuere.

Quæ uulgò dicuntur Viuaria, id uocabulum ueteres non dixiſſe. & quid pro eo P.Scipio in oratione ad populum, quid poſtea M.Varro in libris de Re ruſtica dixerit, uſurpatum. CAP. XX.

Viuaria, quæ nunc dicũtur ſepta quædam loca, in quibus feræ uiuæ paſcuntur, M.Varro in libro de Re ruſtica III. dicit Leporaria appellari. Verba Varronis ſubieci: Villaticæ paſtionis genera ſunt tria, ornithones, leporaria, piſcinæ. Nunc ornithones dico omnium alitũ, quæ intra parietes uillæ ſolent paſci. Leporaria te accipere uolo, non ea quæ tritaui noſtri dicebant, ubi ſoli lepores ſint: ſed omnia ſepta* ædificia uillæ, quæ ſunt & habent incluſa animalia quæ paſcuntur. Is item infrà in eodem libro ita ſcribit. Cùm emiſti fundum Tuſculanum à M.Piſone, in leporario apri fuere multi. Viuaria autem quæ nunc uulgus dicit, ſunt quos παραδείσους Græci appellãt, quæ autem leporaria Varro dicit, haud uſquam memini apud uetuſtiores ſcriptum. Sed quod apud Scipionem, omniũ ætatis ſuæ puriſsimè locutum legimus Roboraria, aliquot Romæ doctos uiros dicere audiui id ſignificare, quod nos uiuaria dicimus: appellataq; eſſe à tabulis roboreis, quibus ſepta eſſent. quod genus ſeptorum uidimus in Italia locis pleriſq;. Verba ex oratione eius, contra Claud. Aſellium, quinta, hæc ſunt: Vbi agros optimè cultos, et uillas expolitiſsimas uidiſſet, in his regionibus ex celſiſsimo locorũ murum ſtatuere aiebat: inde corrigere uiam, alijs per uineas medias, alijs per roborarium atq; piſcinam, alijs per uillã. Lacus

Viuaria. Leporaria. Ornithones.

* affixa

Roboraria.

Piſcina.

uerò, & ſtagna, quæ piſcibus uiuis coërcentur clauſa, ſuo
Apiaria. *atque proprio nomine piſcinas nominauerunt. Apiaria quoq; uulgus dicit loca, in quibus ſiti aluei apum: ſed neminem eorum fermè, qui incorruptè locuti ſunt, aut ſcripſiſſe memini, aut dixiſſe. Marcus autem Varro de Re ru-*
Meliſſones. *ſtica III. μελισσῶνες, ut ἀμπελῶνες, id eſt, δαφνῶνες, inquit, ita facere oportet, quæ quidem mellaria appellabant. Sed hoc uerbum quo Varro uſus eſt, Græcum eſt: nam*
Mellaria. *μελισσῶνες ita dicuntur.*

Super eo ſydere, quod Græci ἅμαξαν, nos Septentriones uocamus: ac de utriuſq; uocabuli ratione, & origine.

CAPVT. XXI.

AB Aegina in Piræum compluſculi earundem diſciplinarum ſectatores Græci, Romaniq; homines eadem in naui tranſmittebamus. Nox fuit, & clemens mare, & anni æſtas, cœlumq; liquidè ſerenum. Sedebamus ergo in puppi ſimul uniuerſi: & lucentia ſydera conſiderabamus. Tum quiſpiam ex iis, qui eodem in numero Græcas res eruditi erant, quid ἅμαξα eſſet, quid ἄρκτος, quid, βοώτης, & quænam maior ἄρκτος, & quæ minor: cur ita ap-
*ſpatio pellata: & quam in partem procedentis noctis * ſpatium moueretur: & quamobrem Homerus ſolam eam non occidere dicat, cùm & quædã alia ſcitè, tum iſta omnia, ac peritè diſſerebat: Hic ego ad noſtros iuuenes conuertor, &, Quid, inquam, uos opici dicitis mihi? quare quod ἅμαξαν
Septẽtriones. Græci uocant, nos Septentriones uocamus? Non enim ſatis eſt, quòd ſeptem ſtellas uidemus, ſiquidem hoc totum, quod ſeptentriones dicimus, ſignificet, ſcire (inquam) id prolixius uolo. Tum quiſpiam ex iis, qui ſe ad literas memoriasq; ueteres dediderat: Vulgus, inquit, Grammaticorum
Triones. ſeptentriones à ſolo numero ſtellarum dictum putãt. Triones

nes enim per ſeſe nihil ſignificare aiunt, ſed uocabuli eſſe ſupplementum: ſicut in eo, quod Quinquatrus dicamus, quod quinq; ab Idibus dierum numerus ſit atrus nihil. Sed ego quidē cum Lælio & M. Varrone ſentio: qui Triones ruſtico uocabulo boues appellatos ſcribunt, quaſi quoſdam teriones: hoc eſt, arandæ colendæq́; terræ idoneos. Itaq; hoc ſydus, quod à figura poſituraq; ipſa, quia ſimile plauſtri uidetur, antiqui Græcorum ἅμαξαν dixerunt: noſtri quoq; ueteres, à bubus iunctis, Septentriones appellarunt: id eſt, à ſeptem ſtellis, ex quibus quaſi iuncti triones figurantur. Præter hanc, inquit, opinionem, id quoq; Varro addit dubitare ſeſe, an propterea magis hæ ſeptem ſtellæ Triones appellatæ ſint, quia ita ſunt ſitæ, ut ternæ ſtellæ proximæ quæq; inter ſeſe faciant trigona, id eſt triquetras figuras. Ex his duabus rationibus, quas ille dixit, quod poſterius eſt, ſubtilius elegantiusq; uiſum eſt. Intuētibus enim nobis illud, ita propemodum res erat: ut ea forma eſſet, ut triquetra uideretur.

Quinquatrus.

De uento Iapige, deq; aliorum uentorum uocabulis regionibusq; accepta à Phauorini ſermonibus. CAP. XXII.

APud menſam Phauorini in conuiuio familiari legi ſolitum erat aut uetus carmen Melici poëtæ, aut hiſtoria partim Græcæ linguæ, aliàs Latinæ. Legebatur ergo tunc ibi in carmine Latino ἰάπυξ uentus: quæſitumq́; eſt, quis hic uētus, & quibus ex locis ſpiraret, & quæ tam infrequentis uocabuli ratio eſſet. Atq; etiā petebamus, ut ſuper cæterorum nominibus, regionibusq́; ipſe nos docere uellet: quia uulgò neq; de appellationibus eorū, neq; de finibus neq; de numero conueniret. Tum Phauorinus ita fabulatus eſt: Satis, inquit, notum eſt, limites, regionesq; eſſe cœli quatuor: exortum, occaſum, meridiem, ſeptentrionem.

Iapix.

de- Exortus, & occaſus mobilia, & uaria ſunt: Meridies, ſe-
ptentrioneſq; ſtatu perpetuo ſtant, & manẽt. Oritur enim
ſol nõ indidem ſemper, ſed aut æquinoctialis oriẽs dicitur,
cùm in circulo currit, qui appellatur ἰσονύκτιος, aut ἰσημε-
ρινὸς: aut ſolſtitialis, aut brumalis, quæ ſunt θεριναὶ τροπαὶ,
καὶ χειμεριναί. Item cadit ſol non in eundem ſemper locũ:
fit enim ſimiliter occaſus eius, aut æquinoctialis, aut ſolſti-
tialis, aut brumalis. Qui uentus igitur ab oriente uerno, id
Eurus. eſt, æquinoctiali uenit, nominatur Eurus ficto uocabulo, ut
iſti ἐτυμολογικοὶ aiunt, ἀπὸ τῆς ἕω ῥέων. Is alio quoque à
Apeliotes. Græcis nomine ἀπηλιώτης, à Romanis nauticis Subſola-
Subſolanus. nus cognominatur. Sed qui ab æſtiua, & ſolſtitiali orien-
Aquilo. tis meta uenit, Latinè aquilo, βορέας Græcè dicitur:
eumq; propterea quidam dicunt ab Homero αἰθρηγενέτην
Boreas. appellatum. Boream autem putant dictum ἀπὸ τῆς βοῆς:
quoniam ſit uiolenti flatus & ſonori. Tertium uentum,
Vulturnus. qui ab oriente hyberno ſpirat, Vulturnum Romani uo-
cant. Eum pleriq; Græci miſto nomine, quòd inter No-
Euronotus. tum & Eurum ſit, εὐρόνοτον appellant. Hi ſunt igitur tres
uenti orientales: Aquilo, Vulturnus, Eurus, quorum me-
dius Eurus eſt. His oppoſiti & contrarij ſunt alij tres oc-
Caurus. cidui, Caurus, quem ſolent Græci ἀργέστην uocare: is ad-
Argeſtes. uerſus Aquilonem flat. Idem alter Fauonius, qui Græcè
Fauonius. Zephyrus. uocatur ζέφυρος: is aduerſus Eurum flat. Tertius Africus,
Africus. qui Græcè uocatur λὶψ: is aduerſus Vulturnum flat. Eæ
Libs. duæ regiones cœli orientis, occidentiſq; inter ſeſe aduerſæ
ſex habere uentos uidentur. Meridies autem quoniam cer
tò, atq; fixo limite eſt, unum meridionalem uentum habet,
Auſter. is Latinè Auſter, Græcè νότος nominatur, quoniam eſt ne-
Notus. buloſus, atque humectus: νοτὶς enim Græcè humor nomi-
natur. Septentriones autem habent ob eandem cauſam
unum

[illegible]m: is obiectus directusq́; in Auſtrum, Latinè Septentrionarius, Græcè ἀπαρκτίας appellatur. Ex his octo uẽtis, alij quatuor detrahunt uentos: atq; id facere ſe dicunt Homero autore, qui ſolos quatuor uentos nouerit, Eurum, Auſtrum, Aquilonem, Fauonium. Verſus Homeri ſunt, Septentrionarius. ἀπαρκτίας.

Ξὺν δ' εὖρός τ' ἔπεσε ζέφυρός τε νότος τε δυσαής,
Καὶ βορέης αἰθρηγενέτης μέγα κῦμα κυλίνδων.

À quatuor cœli partibus, quas quaſi primas nominauimus, oriente ſcilicet atq; occidente latioribus atq; ſimplicibus, non tripartitis. Partim autem ſunt, qui pro octo XII. faciunt, inter hos, quatuor in media loca inſerentes. cùm meridie ſeptentriones, eadem ratione, qua ſecundi quatuor interſiti ſunt inter primores duos apud orientem occidentemq́;. Sunt porrò alia quædam nomina quaſi peculiarium uentorum, quæ incolæ in ſuis quiq; regionibus fecerunt: aut ex locorum uocabulis, in quibus colunt: aut ex aliqua cauſa, quæ ad faciendum uocabulum acciderat. Noſtri nanque Galli uentum ex ſua terra flantem, quem ſæuiſſimum patiuntur, Circium appellant, à turbine (opinor) eius ac uertigine: ἰάπυγα ex ipſius Appuliæ oræ proficiſcentem quaſi finibus, Appuli eodem quo ipſi nomine Iapigem dicunt. Eum eſſe propemodum Caurũ exiſtimo. Nam & eſt occidentalis, & uidetur aduerſus Eurum flare. Itaq; Vergilius Cleopatram è nauali prælio in Aegyptum fugiẽtem, uento Iapige ferri ait: Equum quoq; Appulum eodem quo uentum uocabulo Iapigem appellauit. Eſt etiam uentus nomine Cæcias, quem Ariſtoteles ita flare dicit, ut nubes non procul propellat: ſed ut ad ſeſe uocet, ex quo uerſum iſtum prouerbialem factum ait: Circius. Iapix. Caurus. Cæcias.

Κακὰ ἐφ' ἑαυτὸν ἕλκων, ὡς ὁ καικίας νέφος.

Præter hos autem, quos dixi, ſunt alij plurifariam uenti

commentitij, ſuæ quiſq; regionis indigenæ, ut eſt Horatia-
Atabulus. *nus quoq; ille* Atabulus, *quos ipſe quoque executurus fui:*
Eteſiæ. *addidiſſemq́; eos, qui* Eteſiæ *& prodromi appellantur,*
Prodromi. *qui certò tempore anni, cum* Canis *oritur, ex alia atq; alia parte cœli ſpirant: rationesq́; omnium uocabulorum (quia plus paulò adhibi) effudiſſem: niſi multa iam prorſus omnibus uobis reticētibus uerba feciſſem: quaſi fieret à me* ἀκρόασις ἐπιδεικτική. *In conuiuio autē frequenti loqui ſolum unum, neq; honeſtum eſt (inquit) neq; commodū.* Hæc *nobis* Phauorinus *in eo quod dixi tempore, apud menſam ſuam, ſumma cum elegātia uerborū, totiusq́; ſermonis comitate atq; gratia denarrauit. Sed quod ait uētum, qui ex terra* Gallia *flaret,* Circium *appellari,* M. Cato *in libris* Originum *eum uentum* Cercium *dicit, non* Circium. Nam *cùm de* Hiſpanis Alpinis *ſcriberet, qui circa* Iberum *co-*
Argentifodinæ. *lunt, uerba hæc poſuit: Sunt in his regionibus ferrariæ, argentifodinæ pulcherrimæ:* Mons *ex ſale mero magnus: quantum demas, tantum accreſcit.* Ventus Cercius *cùm loquare, buccam implet: armatum hominem, plauſtrum oneratum percellit.* Quod *ſuprà autē dixi* ἐτησίας *ex alia & alia parte cœli flare, haud ſcio an ſecutus opinionem multorum temere dixerim.* Publij Nigidij *in* II. *librorū, quos de uento compoſuit, uerba hæc ſunt:*

Et *Auſtri anniuerſarij ſecundo ſole flant.* Conſide*randum igitur eſt, quid ſit, ſecundo ſole.*

Cōſultatio, diiudicatioq́; locorū facta ex comœdia Menandri, & Cæcilii, quæ Plotium inſcripta eſt. CAP. XXIII.

COmœdias *lectitamus noſtrorum poëtarum ſumptas ac uerſas de* Græcis, Menādro, *ac* Poſidio, *aut* Apollodoro, *aut* Alexide, *& quibuſdam itē alijs comicis.* Atqui *cùm legimus eas, nihil ſanè diſplicent, quin lepidè quoq;*

&

& uenuſtè ſcriptæ uideantur: prorſus ut melius poſſe fieri nihi cenſeas. At enim ſi cõferas, & componas Græca ipſa, unde illa uenerunt, ac ſingula conſideratè atque aptè iunctis, & alternis lectionibus cõmittas: oppidò quàm iacêre, atq; ſordere incipiũt quæ Latina ſunt: ita Græcarum, quas æmulari nequiuerunt, facetijs atq; luminibus obſoleſcunt. Nuper adeò uſus huius rei nobis uenit. Cæcilij Plotium legebamus: haudquaquam mihi, & qui aderant, diſplicebat. Libitum eſt Menandri quoq; Plotium legere, à quo iſtam comœdiam uerterat. Sed enim poſtquàm in manus Menander uenit, à principio ſtatim (dij boni) quantum ſtupere, atq; frigere, quantumq; nutare à Menandro Cæcilius uiſus eſt! Diomedis hercle arma & Glauci, non diſpari magis pretio æſtimata ſunt. Acceſſerat dehinc lectio ad eum locum, in quo maritus ſenex ſuper uxore diuite atque deformi querebatur, quòd ancillam ſuam, non inſcito puellam miniſterio, & facie non illiberali, coactus erat uenundare, ſuſpectam uxori, quaſi pellicem. Nihil dicam ego quantùm differat uerſus utriuſq; eximius: ſit ſatis, alijs ad iudicium faciendum exponi. Menander ſic:

Plotium comœdia.

Ἐπ' ἀμφοτέραν ἵν' ἐπίκληρος ᾖ, μέλλειν καθευδήσειν
Κατεργάσασα μέγα, καὶ περιβόητον ἔργον
Ἐκ τῆς οἰκίας ἐξέβαλε τὴν λυποῦσαν, ἣν βούλετο.
Ἵν' ἐπιβλέπωσι πάντες εἰς τὸ κρεωβύλης πρόσωπον,
Ἥγ' εὔγνωστος εἶχέ με γυνὴ δέσποινα.
Καὶ τὴν ὄψιν ὧν ἐκτήσατο ὄνος ἐν πιθήκοις
Τί τὸ λεγόμενόν ἐστι δὴ τοῦτο, σιωπᾶν βούλομαι.
Τὴν νύκτα τὴν πολλῶν κακῶν ἀρχηγόν.
Οἴμοι κρεωβύλην λαβεῖν ἐμὲ, καὶ δέκα τάλαντα,
*Γύναιον οὖσα πηχέως. εἶτ' ἐστὶ τὸ φρύαγμα
Εἴ πως ἀνυπόστατον. διὰ τὸν ὀλύμπιον,

Portaſsis, γυναικῶν,

Καὶ ἀθηνᾶν οὐλαμῶς παιδισχάριον, θεραπευτικὸν
Λόγου τάχιον. ἀπαγέσθω δέ τις ἢ ἂν ἀντεισαγάγοι.

Cæcilius autem ſic:

SENEX. Is demùm miſer eſt, qui ærumnam ſuam nequit
Occultare. MA. Ferre ita me uxor forma, & factis facit.
Si taceam, tamen indicium eſt, quæ niſi dotem, omnia
Quæ nolis, habet: qui ſapit de me diſcet, qui quaſi
Ab hoſte captus liberè ſeruio, ſalua urbe atque arce.
nihil Quæ mihi quicquã placet, eo priuatum, uin' me ſeruatum?
Dum eius mortem inhio, egomet uiuo, mortuus
Inter uiuos. Ea me, clam ſe, cum mea ancilla ait
Conſuctum, id me arguit: ita plorando, orando,
Inſtando, atq; obiurgando me obtudit, uti eam
Venundarem, nunc credo inter ſuas æqualeis,
noſtum Et cognatas ſermonem ſerit: Quæ noſtrarum fuit
Integra ætatula: quæ hoc itidem à uiro
Impetrarit ſuo, quod ego anus modò
Effeci, pellice ut meum priuarem uirum?
Hæc erunt concilia hodie, differor ſermone miſer.

Menandrum Cæcilio præfert.

Præter uenuſtatem autẽ rerum, atq; uerborum, in duobus libris nequaquam parem, in hoc equidem ſoleo animum attendere: quòd quæ Menander præclarè & appoſitè & facetè ſcripſit: ea Cæcilius nequaquam potuit, & quidem conatus, enarrare: ſed quaſi minimè probanda prætermiſit, & alia neſcio quæ mimicà inculcauit: & illud Menandri, de uita hominum media ſumptum, ſimplex, & uerum, & delectabile, neſcio quo pacto omiſit. Idem enim ille maritus ſenex cum altero ſene uicino colloquens, & uxoris locupletis ſuperbiam deprecans, hæc ait:

ἔχω δ' ἐπίκληρον λαμίαν· οὐκ εἴρηκά σοι
Τοῦτ' οὐχὶ κυρίαν τῆς οἰκίας, καὶ τῶν ἀγρῶν,

Καὶ

πάντων ἀντ' ἐκείνης ἔχομεν* ἀφ' ὅλων χαλεπῶν Χαλεπώτατον, ἅπασι δ' ἀργαλέα ἐστὶν οὐκ ἐμοὶ μόνῳ υἱῷ πολὺ μᾶλλον θυγατρί. πρᾶγμα ἄμαχον λέγεις εὖ οἶδα.

Fortaſsis * ἀπολλῶν.

Cæcilius uerò hoc in loco ridiculus magis, quàm perſonæ iſti, quam tractabat, aptus atq; conueniens uideri maluit. ſic enim hæc corrupit:

SE. Sed tua moroſá ne uxor quæſo eſt? MA. Quàm rogas?
SE. Quî tandẽ? MA. Tædet mẽtionis: quæ mihi ubi domũ
Adueni, ac ſedi, extemplo ſuauium datat, ieiuna anima.
SE. Nihil peccat de ſuauio, ut deuomas uolt, quod foris
potaueris.

Quid de illo quoq; loco in utraq; comœdia poſito æſtimari debeat, manifeſtum eſt. Cuius loci hæc ferme ſententia: Filia hominis pauperis in peruigilio uitiata eſt. Ea res clam patre fuit, & habebatur pro uirgine. Ex eo uitio grauida menſibus exactis parturit. Seruus bonæ frugi, cùm pro foribus domus ſtaret, & propinquare partum herili filiæ, atque omninò uitium eſſe oblatum ignoraret, gemitum & ploratum audit puellæ, in puerperio enitentis: timet, iraſcitur, ſuſpicatur, miſeretur, dolet. Hi omnes motus eius affectionesq; animi in Græca quidem comœdia mirabiliter acres & illuſtres: apud Cæcilium autem pigra hæc omnia, & à rerum dignitate atq; gratia uacua ſunt. Pòſt ubi idem ſeruus percunctando quid acciderat, reperit: has apud Menandrum uoces facit:

ὦ τρὶς κακοδαίμων ὅς τις ὢν πένης γαμεῖ,
Καὶ παιδοποιεῖ. ὡς ἀλόγιστός ἐστ' ἀνὴρ
Os μήτε φυλακὴν τῶν ἀναγκαίων ἔχει,
Ει μήτ'* ἀνατειχίσῃ εἰς τὰ κοινὰ τοῦ βίου,
Επαμφιέσθαι δύναται τοῦτο χρήμασιν.

Fortaſsis * ἀνατυχήσῃ.

Αλλ' ἐν ἀνακατακύπτῳ καὶ ταλαιπώρῳ βίῳ,
Χειμαζόμενος ζῇ τῶν μὲν, ἀνιαρὸν δ' ἔχων τὸ μέρος,
Απάντων ἀγαθῶν οὐ δυνάμενος,
Υπὲρ γὰρ ἑνὸς ἀλέγων, ἅπαντας νουθετῶ.

Ad horum autem ſynceritatem ueritatemq́; uerborum, an aſpirauerit Cæcilius conſideremus. Verſus ſunt hi Cæcilij, trunca quædam ex Menandro dicentis, & conſarcinantis uerba tragici tumoris,

Is demum infortunatus eſt homo pauper,
Qui educit in egeſtate liberos: cui fortuna
Et res eſt ut continuò pateat, nam opulento famam
Facilè occultat factio.

Itaq;, ut ſuprà dixi, cùm hæc Cæcilij uerba ſeorſum lego, neutiquam uidentur ingrata ignauaq́;, cùm autem Græca comparo, & contendo: non puto Cæcilium ſequi debuiſſe, quod aſſequi nequiret.

De uetere parſimonia, deq́; antiquis legibus ſumptuariis.

CAPVT XXIIII.

Parſimonia apud ueteres Romanos, & uictus atque cœnarum tenuitas non domeſtica ſolùm obſeruatione ac diſciplina, ſed publica quoque animaduerſione, legumq́; complurium ſanctionibus cuſtodita eſt. Legi adeò nuper in Capitonis Atteij collectaneis Senatus decretum uetus, C. Fannio, & M. Valerio Meſſala COSS. *factum, in quo iubentur principes ciuitatis, qui ludis Megalenſibus antiquo ritu mutitarent, id eſt, mutua inter ſeſe conuiuia agitarent, iurare apud* COSS. *uerbis conceptis non amplius in ſingulas cœnas ſumptus eſſe facturos, quàm centenos uicenosq́; æris, præter holus, & far, & uinum: neq; uino alienigena, ſed patrio uſuros: neque argenti in conuiuio plus pondo, quàm libras centum il-* [Mutito.] [Vinum alienigenum.]

[illegible]ros. *Sed poſt id Senatuſcon. lex Fannia lata eſt, quæ ludis Romanis, item ludis plebeijs, & Saturnalibus, & alijs quibuſdam diebus in ſingulos dies centenos æris inſumi conceßit, decemq́; alijs diebus in ſingulis menſibus tricenos: cæteris autem omnibus diebus denos. Hanc Lucilius poëta legem ſignat, cùm dicit:* Fannia lex.

Fannij centußisq́; miſellos.

*In quo errauerunt quidam commentariorum in Lucilium ſcriptores, quòd putauerunt Fannia lege perpetuos in omne dierū genus centenos æris ſtatutos: Centū enim æris Fannius conſtituit, ſicuti ſuprà dixi feſtis quibuſdā diebus, eosq́; ipſos dies nominauit. Aliorum autem dierū omnium in ſingulos dies ſumptus incluſit, intra æris aliâs tricenos, aliâs denós. Lex deinde Licinia rogata eſt: quæ cùm certis diebus ſicuti Fannia centenos æris impendi permiſiſſet, nuptijs ducenos indulſit, cæterisq́; diebus ſtatuit æris tricenos: cùm & carnis aridæ, & ſalſamenti certa pondera in ſingulos dies conſtituerit. Sed quicquid eſſet tum è terra, uite, arboreq́;, promiſcuè atq; indefinitè largita eſt. Huius legis Lælius poëta meminit in *Crotopægnijs.* * Erotopægnijs.
Verba Lælij hæc ſunt: Quibus indicat hœdum, qui ad epulas fuit allatus, dimiſſum, cœnamq́;, ita ut lex Licinia ſanxiſſet, pomis holeribusq́; inſtructam: Lex Licinia, inquit, introducitur, lux liquida hœdo redditur. Lucilius quoq; legis iſtius meminit in his uerbis: Legem uitemus Licini. Poſtea L. Sylla dictator, cùm legibus iſtis ſitu atq; ſenio obliteratis, pleriq; in patrimonijs amplis helluarentur, & familiam pecuniamq́; ſuam prandiorū gurgitibus proluiſſent, legem ad populum tulit: qua cautū eſt, ut calendis, idibus, nonisq́;, diebus ludorum, & ferijs quibuſdam ſolennibus HS. *tricenos in cœnam inſumere, ius poteſtasq́; eſſet:*

cæteris autem alijs diebus omnibus, non amplius ter[…].

Aemilia lex. *Præter has leges, Aemiliam quoque legem inuenimus: qua lege non ſumptus cœnarum, ſed ciborũ genus, & modus præfinitus eſt.* Antia lex. *Lex deinde Antia præter ſumptũ æris id etiam ſanxit, ut qui Magiſtratus eſſet, Magiſtratum'ue capturus eſſet, ne quò ad cœnam, niſi ad certas perſonas, itaret.* Iulia lex. *Poſtremò lex Iulia ad populum peruenit Cæſare Auguſto imperante, qua profeſtis quidem diebus ducenti finiuntur: Calendis Idibus, Nonis, & alijs quibuſdam feſtiuis trecēti: nuptijs autem & repotijs, HS millies eſſe. Etiam dicit Capito Atteius edictum, diui'ne Auguſti, an Tiberij Cæſaris non ſatis commemini: quo edicto per dierum uarias ſolennitates, à CCC. HS aduſque duo millia ſumptus cœnarum propagatus eſt, ut his ſaltem finibus luxuriæ efferueſcentis æſtus coërceretur.*

Quid Græci ἀναλογίαν, quid contrà ἀνωμαλίαν uocent. CAPVT XXV.

Analogia. *IN Latino ſermone, ſicut in Græco, alij ἀναλογίαν ſequendam putauerunt: alij ἀνωμαλίαν. ἀναλογία eſt ſimilium ſimilis declinatio: quam quidã Latinè Proportionem uocant.* Anomalia. *ἀνωμαλία eſt inæqualitas declinationum conſuetudinem ſequens. Duo autẽ Græci grammatici illuſtres,* Ariſtarchus. Crates. *Ariſtarchus & Crates, ſumma ope ille ἀναλογίαν, hic ἀνωμαλίαν defenſitauit. M. Varronis liber ad Ciceronem de lingua Latina octauus, nullam eſſe obſeruationem ſimilium docet: itaque in omnibus pene uerbis conſuetudinem dominari oſtendit. Sicuti cùm dicimus, inquit, Lupus lupi. Probus probi. & Lepus leporis. item* Paro paraui. Lauo laui. Pungo pupugi. Tundo tutudi. & Pingo pinxi. Cumq;, inquit, à Cœno, & Prandeo & Poto, & cœnatus ſum, & pranſus ſum, & potus ſum dicamus: &*

*nauo, nauaui.

Aſtrin

[...]gor, tum & Extergor, & Lauor, aſtrinxi, & exterſi, & laui dicimus. Item cùm dicamus ob Oſco, Thuſco, Græco, Oſcè, Thuſcè, Græcè. A' Gallo tamen & à Mauro Gallicè & Mauricè dicimus. Item à Probus probè, à Doctus doctè: ſed à Rarus nõ dicitur rarè, ſed alij raró dicũt, alij rarenter. Idem M. Varro in eodem libro: Sentior, inquit, nemo dicit, & id per ſe nihil eſt: Aſſentior tamen ferè omnes dicunt. Siſenna unus aſſentio in Senatu dicebat, & eum poſtea multi ſecuti: neq; tamẽ uincere conſuetudinem potuerũt. Sed idẽ Varro in alijs libris multa pro ἀναλογία tuenda ſcripſit. Sunt igitur hi tanquam loci quidam cõmunes, cõtra ἀναλογίαν dicere: & item rurſus pro ἀναλογία.

Raró.
Rarenter.
Aſſentio.

Sermones M. Frontonis & Phauorini Philoſophi, de generibus colorum, uocabuliſq; eorum Græcis & Latinis: atq; inibi color Spadix, & cuiuſmodi ſit.

CAPVT XXVI.

PHauorinus philoſophus, cùm ad M. Frontonem conſularem pedibus ægrum uiſeret: uoluit me quoque ad eum ſecum ire. Ac deinde cùm ibi apud Frontonẽ pleriſq; uiris doctis præſentibus, ſermones de coloribus uocabuliſq; eorum agitarentur: quòd multiplex colorum facies, appellationes autem incertæ & exiguæ forent: Plura ſunt, inquit Phauorinus, in ſenſibus oculorum, quàm in uerbis uocibuſq; colorum diſcrimina. Nam ut alias eorum concinnitates omittamus, ſimplices iſti, Rufus & Viridis colores, ſingula quidem uocabula, multas autem ſpecies differentes habent. Atque eam uocum inopiam in lingua magis Latina uideo, quàm Græca: Quippe qui Rufus color, à rubore quidem appellatus eſt: Sed cùm aliter rubeat ignis, aliter ſanguis, aliter oſtrum, aliter crocus, has ſingulas Rufi uarietates Latina oratio ſingulis proprijſq; uo-

cabulis non demonſtrat: omniaq́; iſta ſignificat una ru-
boris appellatione. Quum tamen ex ipſis rebus uocabula
colorũ mutuãtur, & igneum aliquid dicit, & flammeum,
Rufus color & ſanguineum, & croceum, & oſtrinum, & aureũ. Ru-
Ruber. fus enim color, & Ruber nihil à uocabulo *Rubei diffe-
*Rufi. runt, neque proprietates eius omnes declarant. ξανθὸς δὲ
καὶ πυῤῥὸς, καὶ ἐρυθρὸς, καὶ φοινικὸς. Sed habere quaſdam
diſtantias coloris Rufi uidentur: uel augentes eum, uel
remittentes, uel miſta quadam ſpecie temperantes. Tum
Fronto ad Phauorinum, Non inficias, inquit, imus, quin
lingua Græca, quam tu uidêre legiſſe, prolixior, fuſiorq́;
ſit, quàm noſtra: ſed in ijs tamen coloribus, quibus modò
dixiſti, deſignandis, non perinde inopes ſumus, ut tibi ui-
Fuluus. demur. Non enim hæc ſunt ſola uocabula Rufum colo-
Flauus.
Rubidus. rem demonſtrantia, quæ tu modò dixiſti, Rufus & Ru-
Phœniceus. ber: ſed alia quoque habemus plura, quàm quæ dicta abs
Rutilus. te Græca ſunt. Fuluus enim, & Flauus, & Rubidus, &
Luteus. Phœniceus, & Rutilus, & Luteus, & Spadix, appella-
Spadix. tiones ſunt Rufi coloris: aut acuentes eum, quaſi incen-
dentes: aut cum colore uiridi miſcentes, aut nigro infuſcã-
tes, aut uirenti ſenſim albo illuminantes. Nam Phœniceus,
quem tu Græcè φοίνικα dixiſti, noſter eſt: & Rutilus, &
Spadix Phœnicei συνώνυμα, qui factus Græcè, noſter eſt,
exuberantiam, ſplendoremq́; ſignificat ruboris: quales
fructus palmæ arboris, non admodum ſole incocti: unde
Spadicis & Phœnici nomen eſt. Spadica enim Dorici
uocant auulſum è palma termitem cum fructu. Fuluus au
tem uidetur de rufo atque uiridi miſtus: in alijs plus ui-
ridis, alijs plus rufi habere. Sic poëta uerborum dili-
gentiſsimus, fuluam aquilam dicit & iaſpidem, fuluos ga-
leros, & fuluum aurum, & arenam fuluam, & fuluum
leon

[illegible]im. Sicq; Ennius in annalibus Fuluo ære dixit. Flauus contrà uidetur ex uiridi, & ruſo, & albo concretus. Sic flauentes comæ: & quod mirari quoſdam uideo, frondes olearum à Vergilio dicuntur flauæ. Sic multò antè Pacuuius Aquam flauam dixit, & Flauum puluerem: cuius uerſus (quoniam ſunt iucundiſſimi) libens commemini: Flauus.

Cedo tamē pedem lymphis flauis, flauum ut puluerem,
Manibus iiſdem, quibus Vlyſſi ſæpe permulſi, abluam,
Laſſitudinemq; nimiam manuum mollitudine.

Rubidus autem eſt rufus atrore & nigrore multo miſtus. Rubidus.
Luteus contrà rufus color eſt dilucidior: unde eius quoque nomē eſſe factum uidetur. Non ergo, inquit, mi Phauorine ſpecies Rufi coloris plures apud Græcos, quàm apud nos nominantur. Sed ne uiridis quidem color pluribus ab illis, quàm à nobis, uocabulis dicitur. Neque non potuit Verg. colorem equi ſignificare uiridem, uolens cæruleum magis dicere equum, quàm glaucum: ſed maluit uerbo uti notiore Græco, quàm inuſitato Latino, Noſtris autem Latinis ueteribus Cæſia dicta eſt, quæ à Græcis γλαυκῶπις: ut Nigidius ait, de colore cœli, quaſi cœlia. Poſtquàm hæc Fronto dixit, tum Phauorinus ſcientiam rerum uberem, uerborumq; eius elegantiam exoſculatus: Abſq; te, inquit. uno forſitan lingua profectò Græca longè anteiſſet: ſed tu mi Fronto, quod in uerſu Homerico eſt, id facies. Luteus. Viridis coloris ſpecies. Cæruleus. Glaucus. Cæſia. Glaucopis.

Καὶ νίκην ἐπ᾽ ἀργῆτι ἀμφίβροτον ἔθηκας.

Sed cùm omnia libens audiui, quæ peritiſſimè dixiſti, tum maximèq quòd uarietatem flaui coloris enarraſti: feciſtiq; ut intelligerem uerba illa ex annali. XIIII. Ennij amœniſſima, quæ minimè intelligebam:

Verrunt extemplò placidè mare marmore flauo.
Cæruleum ſpumat ſale conferta rate pulſum Per mare.

Non

Non enim uidebatur cæruleum mare cum marmore fl… conuenire. Sed cùm ſit, ita ut dixiſti, Flauus color Viridi & Albo miſtus, pulcherrimè prorſus ſpumas uirentis maris, flauo marmore appellauit.

Quid T. Caſtritius exiſtimauerit, ſuper Salluſtii uerbis, & Demoſthenis: quibus alter Philippum deſcripſit, alter Sertorium. CAP. XXVII.

V*Erba ſunt hæc grauia, atque illuſtria, de rege* Philip*po, Demoſthenis:* ἑώρων δὲ αὐτὸν φίλιππον πρὸς ὃν ἡμῖν ὁ ἀγὼν, ὑπὲρ ἀρχῆς, καὶ δυναστείας, τὸν ὀφθαλμὸν ἐκκεκομμένον, τὴν κλεῖν κατεαγότα, τὴν χεῖρα, τὸ σκέλος πεπηρωμένον, πᾶν ὅτι ἂν βουληθῇ μέρος ἡ τύχη τοῦ σώματος παρελέσθαι, τοῦτο προϊέμενον, ὥστε τὸ λοιπὸν μετὰ τιμῆς καὶ δόξης ζῆν. *Hæc æmulari uolens Salluſtius de Sertorio duce in hiſtorijs ita ſcripſit: Magna gloria*tribus millibus in* Hiſpaniam T. Didio *imperante, magno uſu bello* Marſico*, paratu militum & armorum fuit. Multáq; tum ductu eius, quæ rapta primò per ignobilitatem, deinde per inuidiam ſcriptorum celebrata ſunt: quæ eminus faciem ſuam oſtentabant, aliquot aduerſis cicatricibus, & effoſſo oculo. Quo ille dehoneſtamēto corporis maximè lætabatur:* Neque *illis anxius, quia reliqua glorioſius retinebat.* De *utriuſq; his uerbis* T. Caſtritius *cùm penſitaret:* Non'ne*, inquit, ultra naturæ modum humanæ eſt, dehoneſtamento corporis lætari? Siquidem* Lætitia *dicitur exultatio quædam animi, cum gaudio efferuentiore, euentu rerum expetitarum. Quantò illud ſyncerius, & humanius, magiſq; omnibus conueniens:* πᾶν ὅτι ἂν βουληθῇ μέρος ἡ τύχη τοῦ σώματος παρελέσθαι, τοῦτο προϊέμενον. *Quibus uerbis, inquit, oſtenditur* Philippus*, non ut Sertorius, corporis dehoneſtamento lætus: quod eſt, inquit, inſolens, &*

immod

*tribunus militū in Hiſpania.

Lætitia.

immodicum : ſed præ ſtudio laudis , & honoris, iacturarum, damnorumq; corporis contemptor : qui ſingulos artus ſuos fortunæ prodigendos daret quæſtu, atq; compendio gloriarum.

Non eſſe compertum, cui deo rem diuinam fieri oporteat, cùm terra mouetur uiribus. CAP. XXVIII.

Terræ motus ratio.

QVænam eſſe cauſa uideatur, quamobrem terræmotus fiant, non modò his communibus hominum ſenſibus, opinionibusq; compertum non eſt : ſed ne inter phyſicas quidem philoſophias ſatis conſtitit : uentorum'ne ui accidant, ſpecus hiatusq; terræ ſubeuntium : an aquarum ſubter in terrarum cauis undantium fluctibus, pulſibusq;: ita uti uidentur exiſtimaſſe antiquiſsimi Græcorum*, qui* Neptunum ἐννοσίγαιον, καὶ σεισίχθονα *appellauerũt : an cuius aliæ rei cauſa, alterius'ue* Dei *ui ac numine, nondum etiam (ſicut diximus) pro certo creditũ.* Propterea *ueteres* R*omani cum in omnibus alijs uitæ officijs, tum in conſtituẽdis religionibus, atq; in* Dijs *immortalibus animaduertendis caſtiſsimi cautiſsimiq;, ubi terram mouiſſe ſenſerãt, nuntiatum'ue erat: ferias eius rei cauſa edicto imperabant.* Sed Dei *nomen, ita uti ſolet, cui ſeruari ferias oporteret, ſtatuere & edicere quieſcebãt: ne alium pro alio nominando, falſa religione populum alligarent.* E*as ferias ſi quis polluiſſet, piaculoq; ob hanc rem remotus eſſet : hoſtiam ſi* Deo*, ſi* De*æ immolabat.* Id*q; ita ex decretis* Pontific*ũ obſeruatum eſſe,* M. V*arro dicit : quoniam & qua ui, & per quem deorum, dearum'ue terra tremeret, incertum eſſet.* Sed *de lunæ motibus, ſoliſq; defectionibus, non minus in eius rei cauſa reperienda ſeſe exercuerunt.* Q*uippe* M. C*ato, uir in cognoſcẽdis rebus multi ſtudij, incerta tamen cauſa & incurioſa, ſuper ea re opinatus eſt.* V*erba* Cato-

Enno ſigæus id eſt, quaſſator terræ. Siſichthon, id eſt, motor telluris.

nis

nis ex Originum *quarto hæc ſunt:* Non *licet ſcribere quod in tabula apud* Pont. Max. *eſt: quoties annona cara, quoties lunæ aut ſolis lumini caligo, aut quid obſtiterit.* V*ſque adeò parui facit rationes ueras ſolis & lunæ deficientium, uel ſcire, uel dicere.*

Apologus Aeſopi Phrygis memoratu non inutilis.

CAPVT XXIX.

Aeſopi apologus.

AEſopus ille è Phrygia *fabulator, haud immeritò ſapiens exiſtimatus eſt: cùm quæ utilia monitu, ſuaſuq; erant, non ſeuerè, non imperioſè præcepit, & cenſuit, ut philoſophis mos eſt: ſed feſtiuos, delectabilesq; apologos commentus, res ſalubriter, ac proſpicienter animaduerſas in mentes, animosq; hominum cum audiendi quadam illecebra* induit.* (*induxit.) V*elut hæc eius fabula de auiculæ nidulo lepidè atque iucundè præmonet, ſpem, fiduciamq; rerum, quas efficere quis poßit, haud unquam in alio, ſed in ſemetipſo habendam.* A*uicula, inquit, eſt parua, nomen eſt* C*aßita: habitat, nidulaturq; in ſegetibus: id fermè temporis, ut appetat meßis, pullis iamiam plumãtibus,* E*a* C*aßita in ſementes fortè * conceſſerat tempeſtiuiores.* (*cõſederat.) * P*ropterea* (*Prætereà.) *frumentis flaueſcentibus pulli etiam tunc inuolucres erant.* C*ùm igitur ipſa iret cibum pullis quæſitum, monet eos, ut ſi quid ibi rei nouæ fieret, diceretur'ue, animaduerterent: idq; uti ſibi, ubi rediſſet, renuntiarent.* D*ominus poſteà ſegetum illarum filium adoleſcentem uocat: &,* V*ides'ne, inquit, hæc ematuruiſſe, & manus iam poſtulare? idcirco* (Diluculo.) *die craſtino, ubi primùm diluculabit, fac amicos adeas: & roges, ueniant, operamq; mutuam dent, & meſſem hãc nobis* adiuuent.* (*adunent.) H*æc ille ubi dixit, diſceßit.* A*tque ubi redijt* C*aßita: pulli trepiduli circũſtrepere, orareq; matrem, ut ſtatim iam properet, atque alium in locum ſeſe aſportet:*

nam

nam dominus, inquiũt, miſit, qui amicos rogaret, uti luce oriente ueniant, & metant. Mater iubet eos à metu otioſos eſſe. Si enim dominus, inquit, meſſem ad amicos reijcit, craſtino ſeges nõ metetur: neque neceſſe eſt, hodie uti uos auferam. Die igitur poſtero mater in pabulum uolat: dominus, quos rogauerat, opperitur: ſol feruit, & fit nihil, & amici nulli erant. Tum ille rurſum ad filium: Amici iſti, inquit, magnam in partem ceſſatores ſunt: quin potius imus, & cognatos, affines, uicinosq́; noſtros oramus, ut adſint cras tempori ad metendum? Itidem hoc pulli pauefacti matri nuntiant. Mater hortatur, ut tum quoq; ſine metu, ac ſine cura ſint: cognatos, affines'que nullos ferme tam eſſe obſequibiles ait, ut ad laborem capeſſendum nihil cunctentur, & ſtatim dicto obedient: Vos modò (inquit) aduertite, ſi modò quid denuo dicetur. Alia luce orta, auis in paſtum profecta eſt: cognati & affines operam, quam dare rogati ſuut, ſuperſedent. Ad poſtremum igitur dominus filio: Valeant, inquit, amici, cum propinquis: Afferes prima luce falces duas: unam egomet mihi, & tu tibi capies alteram: & frumentum noſmetipſi manibus noſtris cras metemus. Id ubi ex pullis dixiſſe dominum mater audiuit: Tempus, inquit, eſt cedendi, & abeundi: fiet nunc dubio procul, quod futurum dixit. In ipſo enim iam uertitur, cuia eſt res: non in alio, unde petitur. Atque ita Caßita nidum migrauit, & ſeges à domino demeſſa eſt. Hæc quidem eſt Aeſopi fabula de amicorum, & propinquorum leui, & inani fiducia. Sed quid aliud ſanctiores libri philoſophorum monent, quàm ut in nobis tantùm ipſis nitamur? Alia autem omnia, quæ extra nos, extráq; noſtrum animum ſunt: neque pro noſtris, neque pro nobis ducamus. Hunc Aeſopi apologum Qu. Ennius in ſaty-

Tempori aduerbium.

ris

ris, ſcitè admodum & uenuſtè uerſibus quadratis compoſuit, quorum duo poſtremi iſti ſunt, quos habere cordi & memoriæ operæpretium eſſe hercle puto:

Hoc erit tibi argumentum ſemper in promptu ſitum:
Ne quid expectes amicos, quod tu agere poßis.

Quid obſeruatum ſit in undarum motibus: & quæ in mari alio atque alio modo fiunt Auſtris flantibus Aquilonibusq;. CAPVT XXX.

Vndarũ motus uarii.

HOc ſæpenumero in undarum motu obſeruatum eſt, quas Aquilones uenti, quiq; ex eadem cœli regione aër fluit: quas'ue faciunt in mari auſtri atque Africi. Nam fluctus, qui flante Aquilone maximi ac creberrimi excitantur, ſimul ac uentus poſuit, ſternuntur, & conflacceſcunt, & mox fluctus eſſe deſinunt. At non idem fit flante Auſtro, uel Africo: quibus iam nihil ſpirantibus, undæ tamen factæ diutius tument, & à uento quidem iandudum tranquillæ ſunt: ſed mare eſt etiam atque etiam undabundum. Eius rei cauſa eſſe coniectatur, quòd uenti à Septentrionibus ex altiore cœli parte in mare incidentes, deorſum in aquarum profunda quaſi præcipites deferuntur: undaſq; faciunt non prorſus impulſas, ſed ui intus commotas: quæ tantiſper erutæ uoluuntur, dum illius infuſi deſuper ſpiritus uis manet. Auſtri uerò & Africi, ad meridianum orbis circulum, & ad partem Axis infimã depreßi, inferiores & humiles per ſuprema æquoris euntes protrudunt magis fluctus, quàm eruunt: & idcirco non deſuper læſæ, ſed propulſæ in aduerſum aquæ, etiam deſiſtente flatu, retinent aliquantiſper de priſtino pulſu impetum. Id autem ipſum, quod dicimus, ex illis quoq; Homericis uerſibus, ſi quis nõ incurioſè legat, adminiculari poteſt. Nam de Auſtri flatibus ita ſcripſit:

ἔνθα

[illegible]θα νότος πόντοιο λυδλῶνα εἰς λάαρ ὠθεῖ.

Contrà autem de Borea,*quem* Aquilonem *appellamus, alio dicit modo:*

Καὶ βορέης αἰθρηγενέτης μέγα κῦμα κυλίνδων.

Ab Aquilonibus *enim qui alti ſuperniq; ſunt fluctus excitatos quaſi per prona uolui dicit.* Ab Auſtris *autem ijs, qui humiliores ſunt, maiore ui quadã propelli ſurſum atq; ſubijci. Id enim ſignificat uerbũ* λάαρ ὠθεῖ: *ſicut in alio loco,* λάαρ ἄνω ὤθει. *Id quoq; è peritiſsimis rerum philoſophis obſeruatum eſt: Auſtris ſpirãtibus mare fieri glaucum, & cæruleũ: Aquilonibus obſcurius, atriusq; Cuius rei cauſam, cùm Ariſtotelis libros problematũ percerpſimus, notaui cur Auſtro ſpirante, mare cæruleum fiat: Aquilone, obſcurius atriusq;. An propterea quòd Aquilo minus mare perturbat? omne autem quod trãquillius eſt, atrũ eſſe uidetur.* Maris colorẽ à uento mutari.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARIORVM LIBER III.

Quæſitum, ac traditum quam ob cauſam Salluſtius auaritiam dixerit non animum modò uirilem, ſed corpus quoque ipſum effœminare. CAP. I.

HYEME *iam diſcedente, apud* Balneas Sicias *in area ſub calido ſole cum* Phauorino *philoſopho ambulabamus: atq; ibi inter ambulandum legebatur* Catilina *Salluſtij, quem in manu amici conſpectũ legi iuſſerat. Cumq; hæc uerba ex eo libro lecta eſſent: Auaritia pecuniæ ſtudium habet, quam nemo ſapiens concupiuit:* Salluſtius in Catilina.

uit: ea quaſi uenenis malis imbuta, corpus animumq; [illegible] lem effœminat: ſemper infinita, & inſatiabilis eſt, neq; copia, neq; inopia minuitur. Tum Phauorinus me aſpiciens: *Quo, inquit, pacto corpus hominis auaritia effœminat? Quid enim iſthuc ſit, quod animum uirilem ab ea effœminari dixit, uideor ferme aſſequi, ſed quonam modo corpus quoq; hominis effœminet, nondũ reperio.* Et ego, inquam, *longe iandiu in eo ipſo quærendo fui: ac niſi tu occupaſſes, ultro te hoc rogaſſem.* Vix ego hæc dixerã cũctabundus, *atq; inibi quiſpiam de ſectatoribus* Phauorini *qui uidebatur eſſe in literis ueterator,* Valeriũ, *inquit,* Probum *audiui hæc dicere, uſum eſſe Salluſtium circumlocutione quadam poëtica: & cum dicere uellet hominẽ auaritia corrumpi, corpus & animũ dixiſſe: quæ duæ res hominem demonſtrarent.* Nanq; *homo ex anima, & corpore eſt.* Nũquàm, *inquit* Phauorinus, *quod equidem ſcio, tam importuna, tamq; audaci argutia fuit noſter* Probus, *ut Salluſtium uel ſubtiliſſimum breuitatis artificem, periphraſin poëtarum facere diceret.* Erat tum nobiſcum in eodem ambulacro *homo quiſpiã, ſanè doctus: is quoq; à* Phauorino *rogatus, ecquid haberet ſuper ea re dicere, huiuſcemodi uerbis uſus eſt:* Quos, *inquit, auaritia minuit & corrumpit, quiq; ſeſe quærenda undiq; pecunia dediderunt, eos pleroſq; tali genere uitæ occupatos uidemus: ut ſicuti alia in his omnia præ pecunia, ita labor quoq; uirilis exercendiq; corporis ſtudium relictum ſit.* Negotijs *ſe plerunq; umbraticis, & ſellularijs quæſtibus intentos habent, in quibus omnis eorũ uigor animi corporiſq; elangueſcit, &, quod Salluſtius ait, effœminatur.* Tum Phauorinus *legi denuo uerba eadem* Salluſtij *iubet, atq; ubi lecta ſunt:* Quid *igitur (inquit) dicemus, quòd multos uidere eſt pecuniæ cupidos, & eoſdẽ*

tamen

tamen corpore eſſe uegeto ac ualenti: Tum ille ita reſpondit, non hercle inſcite: Quiſquis eſt, inquit, pecuniæ cupiens, & corpore tamen eſt bene habito, ac ſtrenuo, aliarum quoq; rerum uel ſtudio, uel exercitio eum teneri neceſſarium eſt, atq; in ſeſe colendo non æquè eſſe parcum. Nam ſi auaritia ſola ſumma, omnes hominis partes affectionesq; occupet: & ſi ad incuriam uſq; corporis graſſetur, ut per illam unam; neque uirtutis, neq; uirium, neque corporis, neq; animi cura adſit: tum deniq; is uerè dici poteſt effœminato eſſe & animo, & corpore; qui neq; ſeſe, neq; aliud curet, niſi pecuniam. Tum Phauorinus, aut hoc, inquit, quod dixiſti, probabile eſt, aut Salluſtius odio auaritiæ, plus quàm potuit, eam criminatus eſt.

Quemnam eſſe natalem diem M. Varro dicat eorum, qui ante noctis horam ſextam, poſt'ue eam nati ſunt: atq; inibi de temporibus, terminisq; dierum, qui ciuiles nominantur, & uſquequaq; gentium uariè obſeruantur: & prætereà quid Q. Mutius ſcripſerit ſuper ea, quam maritus non iure uſurpauiſſet, quòd rationem ciuilis anni non habuerit. CAP. II.

QVæri ſolitum eſt, qui noctis hora tertia quarta'ue, ſiue qua alia nati ſunt, uter dies natalis haberi appellariq; debeat: is'ne, quem nox ea conſecuta eſt, an qui dies noctem conſecutus eſt. M. Varro in lib. rerum humanarum, quem de diebus ſcripſit: Homines, inquit, qui media nocte ad proximam mediā noctem in his horis XXIIII. nati ſunt, una die nati dicuntur. Quibus uerbis ita uidetur dierum obſeruationem diuiſiſſe: ut qui poſt ſolem occaſum, ante mediam noctē, natus ſit, is ei dies natalis ſit, à quo die ea nox cœperit. Cōtrà uerò, qui in ſex horis poſterioribus naſcatur, eo die uideri natum, qui poſt eam noctem diluxerit. Macrob. lib. I. cap. 3.

rit. Athenienſes autem aliter obſeruare idem Varro in eodem libro ſcripſit: eosq; à ſole occaſo, ad ſolem iterum occidentem, omne id medium tempus unum diem eſſe dicere. Babylonios porrò aliter: A ſole enim exorto, ad exortum eiuſdem incipientem, totum id ſpatium unius diei nomine appellare. Multos uerò in terra Vmbria unum & eũdem diem eſſe dicere, à meridie, ad inſequentem meridiẽ. Quod quidem, inquit, nimis abſurdum eſt. Nam qui calendarum hora ſexta natus eſt apud Vmbros, dies eius natalis uideri debebit & calendarum dimidiarum, & qui eſt poſt calendarum dies, ante horam eiuſdem ſextam. Populum autem Romanum ita, uti Varro dixit, dies ſingulos annumerare, à media nocte uſq; ad mediam proximam multis argumẽtis oſtenditur. Sacra ſunt Romana partim diurna, partim nocturna: ſed ea quæ inter noctem fiunt, diebus adijciuntur, non noctibus. Quæ igitur ſex poſterioribus noctis horis fiunt, eo die fieri dicuntur, qui proximus eam noctem illuceſcit. Ad hoc ritus quoq;, & mos auſpicandi eandem eſſe obſeruationem docet. Nam magiſtratus quando una die eis auſpicandum eſt, & id ſuper quo auſpicauerunt agendum, poſt mediam noctem auſpicantur, & *poſt exortum ſolem agunt, Auſpicati eſſe & egiſſe ex eodem die dicuntur. Præterea Tribuni plebeij, quos nullum diem abeſſe Roma licet, cùm poſt mediam noctem proficiſcuntur, & poſt primam facem ante mediam ſequentem reuertuntur, non dicuntur abfuiſſe unum diem: quando ante horam noctis ſextam regreſſi, partem aliquam illius in urbe Roma ſunt. Quintum quoque Mutium Iuriſconſultum dicere ſolitum legi, non eſſe uſurpatam mulierem, quæ cùm calendis Ianuarijs apud uirũ cauſa matrimonij eſſe cœpiſſet, ante diem quartam calendas Ianuarias ſequentes uſurpatum

Dierum obſeruatio.

*aliàs: poſt meridiẽ Sole magno: auſpicatiq; eſſe

Vſurpãdi lex.

patum iſſet: Non enim poſſe impleri trinoctium, quod abeſſe à uiro uſurpandi cauſa ex XII. tabulis deberet: quoniam tertiæ noctis poſteriores ſex horæ alterius anni eſſent, qui inciperet ex calendis. Iſthæc autem omnia de dierum temporibus, & finibus ad obſeruationem, diſciplinamq́; iuris antiqui pertinentia, cùm in libris ueterum inueniremus, non dubitamus, quin Vergilius quoq; id ipſum oſtenderit, non expoſitè atq; apertè, ſed (ut hominem decuit poëticas res agentem) recondita, & quaſi operta ueteris ritus ſignificatione.

-Torquet, inquit, medios nox humida curſus,
Et me ſæuus equis oriens afflauit anhelis.

His enim uerſibus obliquè (ſicuti dixi) admonere uoluit, diem, quem Romani ciuilem appellauerunt, à ſexta noctis hora oriri. Dies ciuilis.

De noſcendis, explorandiſq́; Plauti comœdiis, quoniam promiſcuè ueræ atq; falſæ nomine eius inſcriptæ feruntur: atq; inibi quòd Plautus in piſtrino, & Næuius in carcere fabulas ſcriptitarint. CAP. III.

VErum eſſe comperior, quod quoſdam bene literatos homines dicere, audiui, qui pleraſq; Plauti comœdias curiosè atq; contentè lectitauerunt, non indicibus Helij Sedigiti, nec Claudij, nec Aurelij, nec Accij, nec Manilij ſuper his fabulis, quæ dicuntur ambiguæ, credituros, ſed ipſi Plauto moribuſq́; ingenij, atq; linguæ eius. Hac enim iudicij norma Varronem quoque uſum uidemus. Nam præter illas unam & uiginti, quæ Varronianæ uocantur, quas idcirco à cæteris ſegregauit, quoniam dubioſæ non erant, ſed conſenſu omnium Plauti eſſe cenſebantur, quaſdam item alias probauit adductus ſtylo atq; facetia ſermonis Plauto

Plautus.

Dubioſus.

cõgruentis, casq; iam nominibus aliorum occupatas Plauto uindicauit: ſicuti iſtam quam nuperrimè legebamus cui eſt nomen Bœotia. Nam cùm in illis una & uiginti non ſit, & eſſe Aquilij dicatur: nihil tamen Varro dubitauit, quin Plauti foret: neq; alius quiſquam non infrequens Plauti lector dubitauerit, ſi uel hos ſolos uerſus ex ea fabula cognouerit, qui quoniam ſunt, ut de illius Plauti more dicam, Plautiniſſimi, propterea & meminimus eos, & aſcripſimus. Paraſitus ibi eſuriens hæc dicit:

Bœotia comœdia.

Vt illum dij perdant, primus qui horas repperit,
Quiq; adeò primus ſtatuit hic ſolarium,
Qui mihi comminuit miſero articulatim diem.
Nam me puero uetus hic erat ſolarium
Multò omnium iſtorum optumum & ueriſſimum:
Vbi iſte monebat eſſe, niſi cum nihil erat.
Nunc etiam quod eſt, non eſtur niſi ſoli lubet.
Itaq; adeò iam oppletum'ſt oppidum ſolarijs,
Maior pars populi aridi reptant fame.

Neruularia comœdia.

Phauorinus quoque noſter cùm Neruulariam Plauti legerem, quæ inter incertas eſt habita, & audiſſet ex ea comœdia uerſum hunc,

Scraptæ, ſcrupeæ, ſtratiuolæ, ſordidæ.

delectatus faceta uerborum antiquitate, meretricum uitia atque deformitates ſignificantium, Vel unus hercle, inquit, hic uerſus Plauti eſſe hanc fabulam ſatis poteſt fidei feciſſe.

Fretum comœdia.

Nos quoq; ipſi nuperrimè, cùm legeremus Fretum (nomen eſt id comœdiæ, quam Plauti eſſe quidam non putant) haud quicquam dubitauimus, quin & Plauti foret, & omnium, maximè genuina. Ex qua duos hos uerſus exſcripſimus, ut hiſtoriam quæreremus oraculi Arietini. Nunc illud eſt, quod Arietini reſponſum magnis ludis dicitur:

Arietinum oraculum.

Per

Peribo, ſi non fecero.

Si ſaxo, uapulabo. Marcus autem Varro in libro de comœdijs Plautinis primo actu uerba hæc ponit: Nam nec Gemini, nec Leones, nec Condalium, nec Anus plauti, nec Bis cōpreſſa, nec Bœotia unquam fuit: neque adeò ἄγροικος, neque Commorientes: ſed M. Acutici. In eodem libro Var. id quoq; ſcriptum, etiam Plautium fuiſſe quempiam poëtam comœdiarum: cuius quoniam fabulæ Plauti inſcriptæ forent, acceptas eſſe quaſi Plautinas: cùm eſſent non à Plauto Plautinæ, ſed à Plautio Plautianæ. Ferūtur autem ſub Plauti nomine comœdiæ circiter centum atque x x x. Sed homo eruditiſſimus Lælius quinque & x x. eſſe eius ſolas exiſtimauit. Non tamen dubium eſt, quin iſta, & quæ ſcripta à Plauto non uidentur, & nomini eius adijciuntur, ueterum poëtarū fuerint, & ab eo retractatæ, expolitæq; ſint, ac propterea recipiant ſtylum Plautinum. Sed enim Saturionem, & Aditum, & tertiam quandam, cuius nunc mihi nomen non ſuppetit, in piſtrino cum ſcripſiſſe Varro, & pleriq; alij memoriæ tradiderunt: cùm pecunia omni, quam in operis artificum ſcenicorum pepererat, in mercationibus perdita, inops Romam rediſſet: & ob quærēdum uictum ad circumagendas molas, quæ truſatiles appellantur, operam piſtori locaſſet. Sicuti de Næuio quoq; accepimus, fabulas eum in carcere duas ſcripſiſſe, Ariolum, & Leontem, cùm ob aſſiduā maledicentiam, & probra in principes ciuitatis, de Græcorum poëtarum more dicta, in uincula Ro. à Triumuiris coniectus eſſet. Vnde pòſt à Tri. Ple. exemptus eſt, cùm in ijs, quas ſuprà dixi, fabulis, delicta ſua & petulantias dictorum, quibus multos antè læſerat, diluiſſet.

Plautius poëta.

Molæ truſatiles.

Quòd P. Africano, & aliis tunc uiris nobilibus ante ætatem ſenectã, barbam & genas radere moris fuit. CAP. IIII.

IN libris quos de uita P. *Scipionis Africani compoſitos legimus, ſcriptum eße animaduertimus* P. *Scipioni Pauli filio, poſtquàm de pœnis triumphauerat, Cenſorq́; fuerat eidem diem dictum eſſe ad populum à Clau. Aſellio Trib. pleb. cui equũ in cenſura ademerat. Eumq́; cùm eſſet reus, neq; barbam deſiſſe radi, neq; candida ueſte uti, neq; fuiſſe cultu ſoluto reorum. Sed cùm in eo tempore Scipionem minorem* XL. *annorum fuiſſe conſtaret, quod de barba raſa ita ſcriptũ eſſet, mirabamur. Cõperimus autẽ cæteros quoque in iiſdẽ temporibus nobiles uiros, barbam in eiuſmodi ætate raſitauiſſe. Icciròo pleraſq; imagines ueterum, non admodum ſenum, ſed in medio ætatis, ita factas uidemus.*

Radendæ barbæ mos.

Deliciarum uitium, & mollities oculorum & corporis, ab Archeſilao philoſopho cuidam opprobrata, acerbè ſimul & feſtiuiter. CAP. V.

Archeſilai uerbum.

*PLutarchus refert Archeſilaum philoſophum uehementi uerbo uſum eſſe, de quodam nimis delicato diuite, qui incorruptus tamẽ, & *caſtus, & perinteger dicebatur. Nam quum uocem eius infractam, capillumq́; arte cõpoſitum, & oculos ludibundos, atque illecebræ uoluptatisq́; plenos uideret: Nihil intereſt, inquit, quibus membris cinædi ſitis poſterioribus, an prioribus.*

**caſtitatis perintegræ*

Dictum in molles.

De ui atque natura palmæ arboris, quòd lignum ex ea ponderibus impoſitis renitatur. CAP. VI.

PErhercle rem mirandam Ariſt. in VII. *Problematum, & Plutarchus in* VII. *Sympoſiacorum dicit: Si ſupra palmæ (inquit) arboris lignum, magna pondera imponas: ac tam grauiter urgeas oneresq́;, ut magnitudo oneris*

Palmæ natura.

oneris ſuſtineri non queat: non deorſum palmas cedit, nec intrà flectitur: ſed aduerſus pondus reſurgit, & ſurſum nititur, recuruaturq́;. Propterea, inquit Plutarchus, in certaminibus palmam ſignum eſſe placuit uictoriæ: quoniam ingeniũ eiuſmodi ligni eſt, ut urgentibus, opprimentibusq́; non cedat.

Hiſtoria ex annalibus ſumpta de Q. Ceditio Tribuno militum: uerbaq́; ex Originibus M. Catonis appoſita, quibus Ceditii uirtutem cum Spartano Leonida æquiparat. CAP. VII.

PVlchrum Dij boni facinus, Græcarumq́; facũdiarum magniloquentia condignum, M. Cato libris Originum de Q. Ceditio Tribuno militum ſcriptum reliquit. Id profectò eſt ad hanc fermè ſententiam: Imperator Pœnus in terra Sicilia bello Carthaginienſi primo, obuiam Romano exercitui progreditur: colles, locosq́; idoneos prior occupat. Milites Romani (uti res narrata eſt) in locum inſinuant fraudi, & perniciei obnoxiũ. Tribunus ad Conſulem uenit: oſtendit exitium de loci importunitate, & hoſtium circunſtantia. Maturum cenſeo, inquit, ſi rem ſeruare uis, faciundum, ut cccc. aliquos milites ad uerrucam illam (ſic enim M. Cato locum editum, aſperumq́; appellat) ire iubeas: eamq́; uti occupent, imperes, horterisq́;. Hoſtes profectò ubi id uiderint, fortiſſimus quiſq́;, & prõptiſſimus, ad occurſandum pugnandumq́; in eos præuertentur: unoq́; illo negotio ſeſe alligabunt, atque illi omnes cccc. proculdubio obtruncabuntur. Tu interea occupatis in ea cæde hoſtibus, tempus exercitus ex hoc loco educendi habebis. Alia, niſi hæc, ſalutis uia nulla eſt. Conſul Tribuno reſpondit, conſilium quidem fidum atque prouidens ſibi uiderier: ſed iſtos (inquit) milites cccc. ad

Ceditius Tribunus.

Verruca.

eum locum in hoſtium cuneos quiſnam erit, qui ducat? Si alium, inquit Tribunus, neminem reperis, me licet ad hoc periculum utare: Ego hanc tibi & Reip. animam do. Conſul Tribuno gratias laudesq; egit. Tribunus & cccc. ad moriẽdum proficiſcuntur. Hoſtes eorum audaciam demirantur: quorſum ire pergant, in expectando ſunt. Sed ubi apparuit ad eandem uerrucam occupandam iter intendere, mittit aduerſum illos Imperator Carthaginienſis peditatũ equitatumq;, illos quos in exercitu uiros habuit ſtrenuiſſimos. Romani milites circumueniuntur, circumuenti repugnant. Fit prælium diu anceps, tandem ſuperat multitudo. Quadringenti omnes tum unà perfoßi gladijs, aut mißilibus operti, cadũt. Conſul interibi dum ea pugna fit, ſe in locos tutos, atq; editos ſubducit. Sed quod illi Tribuno duci militum quadringentorũ diuinitus eo prælio uſus uenit, nõ iam noſtris, ſed ipſius Catonis uerbis ſubiecimus: Verba Catonis: Dij immortales Tribuno militũ fortunam ex uirtute eius dedere. Nam ita euenit, cùm ſaucius multifariam ibi factus eſſet, tum uulnus capiti nullum euenit. Eumq; inter mortuos defatigatum uulneribus, atq; ſpirantem, quòd ſanguen defluxerat, cognouere: eum ſuſtulere: isq; conualuit: ſæpeq; poſt illam operam Reipub. fortem atq; ſtrenuam perhibuit: illoq; facto, quòd illos milites ſubduxit, exercitum cæterum ſeruauit. Sed idem benefactum loco in quo ponas, nimium intereſt. Leonidas Lacedæmonius laudatur, qui ſimile apud Termopylas fecit. Propter eius uirtutes omnis Græcia gloriam, atq; gratiam præcipuam claritudinis inclytiſſimæ decorauere monimentis, ſignis, ſtatuis, elogijs, hiſtorijs: alijsq; rebus gratißimum id eius factum habuere. At Tribuno militum parua laus pro factis* relicta, qui idem fecerat, atq; Rempub. ſeruauerat.

Sanguen.

Leonidas.

* aliàs, reddita

Hanc Q. Ceditij uirtutem M. Cato tali ſuo teſtimonio decorauit. Cl. autem Quadrigarius annalium tertio, non Ceditio nomen fuiſſe refert, ſed Laberio.

Literæ eximiæ Conſulum C. Fabritii & Aemilii ad Regem Pyrrhum, à Q. Claudio ſcriptore hiſtoriarum in memoriam datæ. CAP. VIII.

Cum Pyrrhus Rex in Italia eſſet, & unam atq; alteram pugnam proſpere pugnaſſet, ſatiſq; angerentur Romani, & pleraq; Italia ad Regem deſciuiſſet: tum Ambracienſis quiſpiam Timochares Regis Pyrrhi amicus, ad C. Fabritium Conſulem furtim uenit, ac præmium petiuit: & ſi de præmio conueniret, promiſit Regem uenenis necare: idq; facile eſſe factu dixit, quoniam filij ſui pocula in conuiuio Regi miniſtrarent. Eam rem Fabritius ad Senatum ſcripſit. Senatus Legatos ad regem miſit: mandauitq;, ut de Timochare nihil proderent, ſed monerent, uti Rex circunſpectius ageret, atq; à proximorum inſidijs ſalutem tutaretur. Hoc ita, uti diximus, in Valerij Antiatis hiſtoria ſcriptum eſt. Quadrigarius autem in libro tertio, non Timocharem, ſed Niciam adiſſe ad Conſulem, ſcripſit. Neque Legatos à Senatu miſſos, ſed à Conſulibus: & Regem populo Rom. laudes atq; gratias ſcripſiſſe, captiuoſq; omnes quos tum habuerit, reſtituiſſe & reddidiſſe. Conſules tum fuerunt C. Fabritius atq; Aemilius. Literas quas ad Regem Pyrrhum ſuper ea cauſa miſerunt, Cl. Quadrigarius ſcripſit fuiſſe hoc exemplo: Conſules Romani ſalutem dicunt Pyrrho Regi. NOS pro tuis iniurijs continuo animo ſtrenue commoti, inimiciter tecū bellare ſtudemus. Sed communis exempli, & fidei ergò uiſum eſt, uti te ſaluum uelimus: ut eſſet, quem armis uincere poßimus. Ad nos uenit Nicias familiaris tuus, qui ſibi pretium à nobis peteret,

Pyrrhus. Timochares. Fabritius. Nicias.

ret,ſi te clàm interfeciſſet. Id nos negauimus uelle: ne'ue ob eam rem quicquam commodi expectaret: & ſimul uiſum eſt, ut te certiorem faceremus: ne quid eiuſmodi ſi accidiſſet, noſtro conſilio ciuitates putarent factum: & quòd nobis non placet pretio, aut præmio, aút dolis pugnare. Tu, niſi caueas, iacebis.

Quis & cuiuſmodi fuerit, qui in prouerbio fertur, Equus Seianus: & qualis color equorum ſit, qui Spadices uocantur: deq; iſtius uocabuli ratione. CAP. IX.

CAius baſſus in cõmentarijs ſuis, item Iulius Modeſtus *in ſecundo Quæſtionum confuſarum, hiſtoriam de equo Seiano tradunt, dignam memoria atq; admiratione. Cneum Seium quempiam ſcribunt fuiſſe, eumq; habuiſſe equum natum* Argis *in terra Græcia, de quo fama cõſtans eſſet, tanquam de genere equorum progenitus foret, qui Diomedis Thracis fuiſſent, quos* Hercules, *Diomede occiſo, è Thracia* Argos *perduxiſſet. Eum equum fuiſſe dicunt magnitudine inuſitata, ceruice ardua, colore Phœniceo, flaua & comanti iuba: omnibusq; alijs equorum laudibus *quoq; longè præſtitiſſe. Sed eundem equum tali fuiſſe fato, ſiue fortuna, ferunt: ut quiſquis haberet eũ, poſſideretq;, is cum omni domo, familia, fortuniſq; omnibus ſuis ad internecionem deperiret. Itaq; primum illum Cneum Seium dominum eius, à Marco Antonio, qui poſtea Triumuir Reipub. conſtituendæ fuit, capitis damnatum, miſerando ſupplicio affectum eſſe. Eodem tempore* Corn. Dolabellam *Conſulem in Syriam proficiſcentem, fama iſtius equi adductum* Argos *diuertiſſe, cupidineq; habẽdi eius exarſiſſe, emiſſeq; eum* HS. *centũ millibus: ſed ipſum quoq; Dolabellam in Syria bello ciuili obſeſſum, atq; interfectum eſſe. Mox eundem equum, qui Dolabellæ fuerat, C. Caßium, qui*

Equus Seianus.

Equi Diomedis.

**aliâs, quoſcunq;*

quī Dolabellā obſederat, adduxiſſe: Quem Caßium poſtea ſatis notum eſt, uictis Parthis fuſoq; exercitu ſuo, miſeram mortem oppetijſſe. Deinde Antonium, poſt interitum Caßij, parta uictoria, equum illum nobilem Caßij requiſiſſe: & cùm eo potitus eſſet, ipſum quoq; poſtea uictum atq; deſertum, deteſtabili exitio interiſſe. Hinc prouerbium de hominibus calamitoſis ortum, dictiq; ſolitum: Ille homo habet equum Seianum. Eadem ſententia eſt illius quoque ueteris prouerbij, quod ita dictum accepimus: Aurum Toloſanum. Nam cùm oppidum Tolanum, in terra Gallia, Q. Cepio Conſul diripuiſſet, multumq; auri in eius oppidi templis fuiſſet, quiſquis ex ea direptione aurum attigit, miſero cruciabiliq; exitu perijt. Hunc equum C. Baſſus uidiſſe ſe Argis refert, haud credibili pulchritudine, uigoreq;, & colore exuberantißimo. Quem colorem nos (ſicuti dixi) puniceum, Græce partim φοίνικα, alij σπάδικα appellant: quoniam palmæ termes ex arbore cum fructu auulſus, ſpadix dicitur.

Aurum Toloſanum.

Puniceus color. Spadix.

Quòd eſt quædam Septenarii numeri uis, & facultas in multis naturæ rebus animaduerſa: de qua M. Varro in Hebdomadibus diſſerit copioſè. CAP. X.

MArcus Varro in primo librorum, qui inſcribuntur Hebdomades, uel de Imaginibus, Septenarij numeri (quem Græci ἑβδομάδα appellant) uirtutes, poteſtatesq; multas uariasq; dicit. Is namq; numerus, inquit, Septentriones maiores minoresq; facit in cœlo. Item Vergilias, quas πλειάδας uocant. Facit etiam ſtellas, quas alij erraticas, P. Nigidius Errones appellat. Circulos quoq; ait in cœlo circum longitudinem axis ſeptem eſſe, è queis duos minimos qui axem extimum tangunt, πόλους appellari dicit: ſed eos in ſphæra quæ κρικωτὴ uocatur, propter breuitatem non ineſſe.

Septenarius numerus.

Vergiliæ.

Pleiades.

Errones.

Zodiacus. ineſſe. Atq; neq; zodiacus ſeptenario numero caret. Nam in ſeptimo ſigno fit ſolſtitium à bruma. In ſeptimo bruma à ſolſtitio, In ſeptimo æquinoctium ab æquinoctio: Dies de-
Halcyones. inde illos, quibus Halcyones hyeme anni in aqua nidulantur, eos quoq; ſeptem eſſe dicit. Præterea ſcribit lunæ curriculum confici integrum, quater ſeptenis diebus. Nam duodetriceſimo luna, inquit, ex quo ueſtigio profecta eſt, eodem redit: autoremq; opinionis huius Ariſtidem eſſe Samium. In qua re non id ſolùm animaduerti debere dicit, quòd quater ſeptenis, id eſt, octo & uiginti diebus, conficeret iter luna ſuum: ſed quòd is numerus ſeptenarius, ſi ab uno profectus, dum ad ſemetipſum progreditur, omneis, per quos progreſſus eſt, numeros comprehendat, ipſumq; ſe addat, facit numerũ octo & uiginti, quot dies ſunt curriculi lunaris. Ad homines quoque naſcendos uim numeri iſtius porrigi, pertinereq; ait. Nam cùm in uterum, inquit, mulieris genitale ſemen datum eſt. primis ſeptem diebus conglobatur, coagulaturq;: fitq; ad capiendam figuram idoneum. Poſt deinde quarta hebdomade, quod eius uirile fœtus futurum eſt, caput, & ſpina quæ eſt in dorſo, informatur. Septima autẽ ferè hebdomade, id eſt, nono & quadrageſimo die, totus, inquit, homo in utero abſoluitur. Illam quoq; uim numeri huius obſeruatam refert; quòd ante mẽſem ſeptimum, neq; maſculus, neq; fœmina, ſalubriter ac ſecundum naturam naſci poteſt: quòd ij qui iuſtiſſimè in utero ſunt, poſt ducentos ſeptuagintatres dies, poſtquam ſunt concepti, quadrageſima deniq; hebdomade ita naſcũtur. Pericula quoq; uitæ fortunarumq; hominum, quæ cli-
Climacteres. macteras Chaldæi appellant, grauiſſima quæq; fieri affirmat ſeptenarijs. Præter hæc, modum eſſe dicit ſummum adoleſcendi humani corporis ſeptem pedes: quod eſſe ma-

gis

gis uerum arbitramur, quàm quod Herodotus homo fabulator in 1. Hiſtoriarum, inuentum eſſe ſub terra ſcripſit Oreſtis corpus, cubita longitudinis habens ſeptem, quæ faciunt pedes duodecim & quadrantem: Niſi ſi (ut Homerus opinatus eſt) uaſtiora prolixioraq́; fuerint corpora hominum antiquorum: & nunc quaſi iam mundo ſeneſcente, rerum atq; hominum decrementa ſint. Dentes quoq; & in ſeptem primis menſibus, & ſeptenos ex utraq; parte gigni ait, & cadere annis * ſeptenis & genuinos annaſci annis ferè bis ſeptenis. Venas etiã in hominibus, uel potius arterias, medicos Muſicos dicere ait, numero moueri ſeptenario, quod ipſi appellant τὴν διὰ τεσσάρων συμφωνίαν, quæ fit in collatione quaternarij numeri. Diſcrimina etiam periculorum in morbis maiore ui fieri putant in diebus, qui conficiuntur ex numero ſeptenarij. Eosq́; dies omnium maximè, ita ut medici appellant, κρισίμους ἢ κρισίμους, cuiquam uideri primam hebdomadam & ſecundam & tertiam. Necnon id etiam eſt ad uim, facultatesq́; eius numeri augendas: quòd quibus inedia mori conſilium eſt, ſeptimo demum die mortem oppetunt. Hæc Varro, de numero ſeptenario ſcripſit admodum conquiſitè. Sed alia quoque ibidem congerit frigidiuſcula: ueluti ſeptem opera eſſe in orbe terrarum miranda: & ſapientes item ueteres ſeptem fuiſſe: & curricula ludorum Circenſium ſolennia ſeptem eſſe: ad oppugnandas Thebas duces ſeptem electos. tum ibi addit, ſe quoq; iam duodecimam annorum hebdomadam ingreſſum eſſe: & ad eum diem ſeptuaginta hebdomadas librorum conſcripſiſſe. Ex quibus aliquandiu cùm proſcriptus eſſet, direptis bibliothecis ſuis, non comparuiſſe.

Herodotus fabulator.

Oreſtis corporis longitudo.

*ſeptimis

Quib

Quibus & quàm friuolis argumentis Accius in didaſcalicis utatur, quibus docere nititur, Heſiodũ eſſe, quàm Homerum, natu antiquiorem. CAP. XI.

Homeri, Heſiodiq; ætas,

SVper ætate Homeri, *atq;* Heſiodi *non conſentitur. Alij* Homerum, *quàm* Heſiodum, *maiorem natu fuiſſe ſcripſerunt: in queis* Philochorus, *&* Xenophanes. *Alij minorẽ, in queis* L. *Accius poëta, &* Ephorus *hiſtoriæ ſcriptor,* Marcus *autem* Varro *in* 1. *de* Imaginibus, *uter natus prior ſit, parũ conſtare dicit: ſed nõ eſſe dubium, quin aliquo tẽpore eodem uixerint: idq; ex epigrammate oſtẽdit, quod in tripode ſcriptũ eſt: qui in monte* Helicone *ab* Heſiodo *poſitus traditur.* Accius *autem in* 1. *didaſcalico leuibus admodũ argumentis utitur, per quæ oſtendit* Heſiodũ *natu priorẽ:* Quòd Homerus, *inquit, cùm in principio carminis* Achillem *eſſe filiũ* Pelei *diceret, quis eſſet* Peleus *nõ addidit: quã rem procul, inquit, dubio dixiſſet, niſi ab* Heſiodo *iam dictum uideretur.* De Cyclope *itidẽ, inquit, uel maximè quòd unoculus fuit, rem tam inſignem non præteriſſet, niſi æquè prioris.* Heſiodi *carminibus uulgatũ eſſet.* De patria *quoq;* Homeri *multò maximè diſſenſum eſt: Alij Colophonium, alij Smyrnæum: ſunt qui Atheniẽſem, ſunt qui Aegyptium dicant fuiſſe. Ariſtoteles tradit in inſula* Io *natum.* M. Varro *in libro de* Imaginibus 1. Homeri *imagini hoc epigramma appoſuit:*

De patria Homeri concertatio.

Capella Homeri *candida hoc tumulum indicat,*
Quòd ariete mortuo faciunt ſacra.
ἑπτὰ πόλεις διερίζουσι περὶ ῥίζαν ὁμήρου,
Σμύρνα, ῥόδος, κολοφὼν, σαλαμὶν, χίος, ἄργος, ἀθῆναι,

Largum atq; auidum bibendi, à P. Nigidio, doctiſsimo uiro, nouo & propemodum abſurdo uocabulo Bibosum dictum. CAP XII.

Bibend

Bibendi auidum P. Nigidius in commentarijs grãmati- Bibax.
cis, Bibacem & Biboſum dicit. Bibacem ego, ut Eda- Biboſus.
cem, à pleriſq; alijs dictum lego: Biboſum dictum etiam
nuſquam reperi, niſi apud Laberium. Neq; aliud eſt, quod
ſimili inclinatu dicatur. Non enim ſimile eſt, ut Vinoſus,
aut Vitioſus, cæteráq; quæ hoc modo dicuntur: quoniam à
uocabulis, non à uerbis inclinata ſunt. Laberius in Mimo
lib. 1. qui Salinator inſcriptus eſt, uerbo hoc ita utitur:

Non mammoſa, non annoſa, non biboſa, non procax.

Quòd Demoſthenes etiam tum adoleſcens, cùm Platonis Philoſophi diſcipulus foret, audito fortè Calliſtrato rhetore in concione populi, deſtitit à Platone, & ſectatus eſt Calliſtratum. CAP. XIII.

Hermippus hoc ſcriptum reliquit: Demoſthenem ad- Demoſthenes.
modum adoleſcentem uentitare in Academiam, Pla-
tonemq; audire ſolitum. Atq; is inquit: Demoſthenes do-
mò egreſſus, ut ei mos erat, cùm ad Platonem pergeret,
complureisq; populos concurrentes uideret, percontatur
eius rei cauſam. Cognoſcitq; currere eos auditum Calli-
ſtratum. Is Calliſtratus Athenis orator in repub. fuit, quem Calliſtratus.
illi δημαγωγοὺς appellant. Viſum eſt paulùm diuertere,
expeririq;, an ad digna auditu tanto properatum ſtudio
foret. Venit, inquit, atq; audit Calliſtratum, nobilem illam
τὴν περὶ ὀρόπου δίκην dicentem. Atq; ita motus, & de-
mulctus, & captus eſt, ut Calliſtratum iam inde ſectari
cœperit, Academiam cum Platone reliquerit.

Dimidium librum legi, aut Dimidiam fabulam audiui, aliaq; huiuſcemodi qui dicat, uitiosè dicere: eiuſq; uitii cauſas reddere M. Varronem, nec quenquam ueterum iiſce uerbis ita uſum eſſe. CAP. XIIII.

Dimidium librum legi, aut Dimidiam fabulam audiui,
uel quid aliud huiuſcemodi, malè ac uitiosè dici exi-

Dimidiatum. Dimidium. ſtimat Varro. Oportet enim (inquit) dicere Dimidiatum librum, non Dimidiũ, & Dimidiatam fabulam, non Dimidiam. Contrà autem, ſi à ſextario hemina fuſa eſt, Dimidium non Dimidiatum ſextarium fuſum dicendum eſt. Et qui quoque ex mille nummûm, quod ei debebatur, quingentos recepit, non dimidiatum recepiſſe dicemus, ſed Dimidium. At ſi ſcyphus (inquit) argenteus mihi cum alio communis, in duas partes diſſectus ſit, Dimidiatũ eum dicere eſſe ſcyphum debeo, nõ Dimidiũ. Argẽti autem quòd in eo ſcypho ineſt, Dimidium meum eſſe, non Dimidiatum, diſſerit: ac diuidit ſubtiliſſimè, quid Dimidium Dimidiato interſit: & Q. Enniũ ſcienter hoc in annalibus dixiſſe ait:

Sicuti ſi quis ferat uas uini dimidiatum.

Sic pars quæ deeſt à uaſe, non Dimidiata dicenda eſt, ſed Dimidia. Omnis autẽ diſputationis eius, quã ſubtiliter quidem, ſed ſubobſcurè explicat, ſumma hæc eſt: Dimidiatum eſt, quaſi diſmediatum: & in partes duas pares diuiſum. Dimidiatum ergo niſi ipſum quod diuiſum eſt, dici haud conuenit: Dimidium uerò eſt, non quod ipſum Dimidiatum eſt, ſed quæ ex Dimidiato pars altera eſt. Cùm igitur partem libri Dimidiam legiſſe uolumus dicere, aut partem Dimidiam fabulæ audiſſe, ſi Dimidiam fabulam, aut Dimidium librum dicemus, peccabimus. Totum enim ipſum, quod dimidiatum atq; diuiſum eſt, Dimidium dicis. Itaq; Lucilius eadem ſecutus:

Vno oculo (inquit) pedibusq; duobus dimidiatus
*Vt porcus. Et alio loco:
Quid ni? & ſcruta quidem ut uendat, ſcrutarius laudat,
Præfractam ſtrigilem, ſoleam improbus dimidiatam.

*Particula, Vt, non eſt in antiquo codice.

Iam in uigeſimo manifeſtius Dimidiã horã dicere ſtudioſè fugit. Sed pro Dimidia Dimidium ponit in hiſce uerſibus:

Tem

Tempeſtate ſua, atq; eodem uno tempore, & horæ
Dimidio & tribus confectis duntaxat eandem,
Et quartam.

Nam cùm obuium proximumq; eſſet dicere: Et hora dimidia & tribus confectis *: uigilatè atq; attentè uerbum non probum mutauit.* Per quod ſatis apparet ne horam quidem Dimidiam rectè dici, ſed uel Dimidiatam horam, uel Dimidiam partem horæ. *Propterea Plautus in Bacch.* Dimidiũ *auri dicit, non* Dimidiatum *aurum. Item in Aulularia,* Dimidium *obſonij, non* Dimidiatum *obſonium, in hoc uerſu:*

Ei ad obſonij hinc iuſsit dimidium dari.

In Menæchmis autem Dimidiatum *diem, non* Dimidium, *in hoc uerſu:*

Dies quidem iam ad umbilicum dimidiatus mortuus eſt.

M. Cato in libro, quem de agricultura conſcripſit : Semen cupreſsi ſerito crebrum, ita uti linum ſeri ſolet : eo crebro terram inſternito dimidiatum digitum: iam id bene tabula, aut pedibus, aut manibus complanato. Dimidiatum *inquit digitum, non* Dimidium. *Nam digiti quidem* Dimidium, *digitum autem ipſum* Dimidiatum *dici oportet. Item M. Cato de Carthaginienſibus ita ſcripſit :* Homines *defoderunt in terram dimidiatos, ignemq; circumpoſuerunt, ita interfecerunt. Neque quiſpiam omnium qui probè locuti ſunt, his uerbis ſecus, quàm dixi, uſus eſt.*

Extare in literis, perq; hominum memorias traditum, quòd repentè multis mortem attulit gaudium ingens inſperatum, intercluſa anima, & uim magni nouiq; motus non ſuſtinente. CAP. XV.

Cognito repentè inſperato gaudio, expiraſſe animam refert Ariſtoteles philoſophus Polycratam, nobilem fœminam è Naxo inſula. Philippides quoq; comœdiarum Gaudio enecti. Polycrata. Philippides.

poëta, haud ignobilis ætate iam edita, cùm in certamine poëtarũ præter ſpem uiciſſet, & lætiſsimè gauderet: inter illud gaudium repentè mortuus eſt. De Rhodio etiam Diagora celebrata hiſtoria eſt. Is Diagoras tres filios adoleſcentes habuit, unum pugilem, alterum pancratiaſten, tertium luctatorem: eosq́; omnes uidit uincere, coronariq́; eodem Olympiæ die. Et cùm ibi eum tres adoleſcẽtes amplexi, coronis ſuis in caput patris poſitis ſuauiarentur: cumq́; populus gratulabundus flores undiq; in eum iaceret: ibi in ſtadio inſpectante populo, in oculis, atq; in manibus filiorũ animam efflauit. Præterea in noſtris Annalibus ſcriptum legimus, qua tempeſtate apud Cannas exercitus Pop. Ro. cæſus eſt, anum matrem, nuntio de morte filij allato, luctu atq; mœrore affectam eſſe. Sed is nuntius non uerus fuit: atq; is adoleſcens nòn diu pòſt ex ea pugna in urbem redijt: anus repentè filio uiſo, copia atq; turba, & quaſi ruina incidentis inopinati gaudij, oppreſſa exanimataq́; eſt.

Diagoras.

Temporis uarietas in puerperiis mulierum, quænam ſit à medicis & philoſophis tradita: atq; inibi poëtarum quoq; ueterum ſuper eadem re opiniones: multaq́; alia auditu atq; memoratu digna: uerbaq́; ipſa Hippocratis medici ex libr. illius ſumpta, qui inſcriptus eſt περὶ τροφῆς: id quóq; eſſe à grauiſsimis uiris memoriæ mandatum. CAP. XVI.

Tempus partus humani.

ET medici, & philoſophi illuſtres, de tempore humani partus quæſiuerunt, πόσος ὁ τῆς τῶν ἀνθρώπων κυήσεως χρόνος: & multa opinio eſt, eaq́; iam pro uero recepta: Poſtquàm mulieris uterus conceperit ſemen, gigni hominem ſeptimo rarenter, nunquàm octauo, ſæpe nono, ſæpenumero decimo menſe. Eumq́; eſſe hominem gignendi ſummum finem, decem menſes non inceptos, ſex exactos. Idq́; Plautum ueterem poëtam dicere uidemus in co-

mœdia

mœdia Ciſtellaria his uerbis:

Tum illa, quam compreſſerat,
Decumo pòſt menſe exacto, hîc peperit filiam.

Hoc itidem tradit etiam Menander poëta uetuſtior, humanarum opinionum uel peritiſſimus. Verſus eius ſuper ea re de fabula Plotio poſui:

Γυνὴ κυεῖ δεκάμηνος.

Sed noſter Cæcilius cùm faceret eodem nomine, & eiuſdem argumenti comœdiam, ac pleraq; à Menandro ſumeret, in menſibus tamen genitalibus nominandis, non prætermiſit octauum, quem præterierat Menander. Cæcilij uerſus hi ſunt:

Inſolet' ne mulier decimo menſe parere?
Pol nono, etiam ſeptimo, atq; octauo.

Eam rem Cæcilium non inconſideratè dixiſſe; neq; temerè à Menandro, atque à multorum opinionibus deſciuiſſe, M. Varro uti credamus facit. Nam menſe nonnunquam octauo editum eſſe partum in lib. XIIII. rerum diuinarum ſcriptum reliquit. Quo in libro etiam XI. menſe aliquando naſci poſſe hominem dicit. Eiuſq; ſententiæ, tam de VIII. quàm de XI. menſe, Ariſtotelem laudat autorem. Sed huius de menſe VIII. diſſenſionis cauſa cognoſci poteſt in lib. Hippocratis, qui inſcriptus eſt περὶ τροφῆς. Ex quo libro uerba hæc ſunt: ἔστι δὲ καὶ οὐκ ἔστιν ὀκτάμηνος γένεσις. Id tam obſcurè, atq; præcisè, tamq; aduersè dictũ Sabinus medicus, qui Hippocratem commodiſſimè commẽtatus eſt, his uerbis enarrauit: ἔστι μὲν φαινόμενα ὡς ζῶα μετὰ τὴν ἔκτρωσιν, οὐκ ἔστι δὲ ὡς θνήσκοντα μετὰ ταῦτα, καὶ ἔστιν οὖν φαντασίᾳ μὲν παραυτίκα ὄντα, δυνάμει δὲ οὐκ ἔστι. Antiquos autem Romanos Varro dicit non recepiſſe huiuſcemodi quaſi monſtroſas raritates, ſed nono menſe

Laudare autorem: procitare.

86453

aut decimo: neq; præter hos alios partionem mulieris ſecundum naturam fieri exiſtimaſſe. Idcircoq; eos nomina Parcis tribus feciſſe à pariendo, & à nono atque decimo menſe. Nam Parca, inquit, immutata litera una, à partu nominata. Item Nona & Decima à partus tempeſtiui tempore. Ceſellius autem Vindex in lectionibus ſuis antiquis, Tria, inquit, nomina Parcarum ſunt, Nona, Decima, Morta: & uerſum hũc Liuij antiquiſſimi poëtæ ponit ex ὀδυσσέια: Quando dies aduenie, quem profata Morta eſt? Sed homo minimè malus Ceſellius. Mortam quaſi nomen accepit, cùm accipere quaſi μοῖραν deberet. Præterea ego de partu humano, præterquam quæ ſcripta in libris legi, hoc quoque ueniſſe uſu Romæ comperi: Fœminam bonis, atque honeſtis moribus, non ambigua pudicitia in XI. menſe, poſt mariti mortem, peperiſſe: factumq; eſſe negotium propter rationem temporis, quaſi marito mortuo, poſteà concepiſſet: quoniam Decemuiri in *decimo menſe gigni hominem, nõ in undecimo ſcripſiſſent. Sed diuum Hadrianum cauſa cognita, decreuiſſe in XI. quoq; menſe partum edi poſſe: idq; ipſum eius rei decretum nos legimus. In eo decreto Hadrianus id ſtatuere ſe dicit: requiſitis ueterum philoſophorum, & medicorum ſententijs. Hodie quoq; in ſatyra fortè M. Varronis legimus, quæ inſcribitur Teſtamentum, uerba hæc: Si quis mihi filius unus pluresúe in decem menſibus gignuntur: ij ſi erunt ὄνοι λύρας, exhæredes ſunto. Quòd ſi quis undecimo menſe, κατ' ἀριστοτέλη natus *eſto: Accio idem quod Titio ius eſto apud me. Per hoc uetus prouerbium Varro ſignificat, ſicuti uulgò dici ſolitum erat, de rebus inter ſe nihil diſtantibus, idem Accij quod Titij: ita pari eodemq; iure eſſe in X. mẽſibus natos, & in XI. Quòd ſi ita, neque ultra decimum

Sunt qui μοῖρα legunt. Vide Cęlium lib. 12.

*decem menſibus

*aliâs, eſt.

Prouerbium.

men

menſam fœtura mulierum protolli poteſt: quæri oportet, cur Homerus ſcripſerit Neptunum dixiſſe puellæ à ſe recens compreſſæ:

Χαῖρε νῦν φιλότητι, περιπλομένου δ' ἐνιαυτοῦ
Τέξεις ἀγλαὰ τέκνα, ἐπεὶ οὐκ ἀποφώλιοι εὐναὶ
ἀθανάτων.

Id cùm ego ad complureis grammaticos attuliſſem, partim eorum diſputabant, Homeri quoq; ætate, ſicuti Romuli, annũ fuiſſe non XII. menſium, ſed X. Alij cõueniſſe Neptuno maieſtatiq; eius dicebãt, ut longiore tempore fœtus ex eo grandeſceret. Alij alia quædam nugalia. Sed Phauorinus mihi ait, περιπλομένου ἐνιαυτοῦ, non confecto eſſe anno, ſed affecto. In qua re uſus eſt uerbo nòn uulgariæ ſignificationis. Affecta enim (ſicuti M. Cicero, & ueterum elegantiſſimi locuti ſunt) ea propria dicebantur, quæ non ad finem ipſum, ſed proximè finem progreſſa deductáue erãt. Hoc uerbum ad hanc ſentẽtiam in Ciceronis oratione fuit, quam dixit de prouincijs conſularibus. Hippocrates autem in eo libro (de quo ſuprà ſcripſi) cùm & numerum dierum, quibus conceptum in utero coagulum cõformatur, & tempus ipſius partionis nono aut decimo menſe definiſſet: neq; id tamen ſemper eadem eſſe fini dixiſſet, ſed aliâs ocyus fieri, aliâs ſerius: hiſce ad poſtremum uerbis uſus eſt: γίνεται δὲ ἐν τούτοις καὶ πλέω, καὶ ἐλάσσω, καὶ ὅλον καὶ κατὰ μέρος. καὶ εἴπομεν δὲ καὶ πλέω πλειόνων, καὶ ἐλάσσω ἐλασσόνων. Quibus uerbis ſignificat quod aliquando ocyus fieret, nõ multò tamen fieri ocyus: neq; quod ſerius, multò ſerius. Memini ego Romæ accuratè hoc, atque ſolicitè quæſitum, negotio non rei tunc paruæ poſtulante, an VIII. menſe infans ex utero uiuus editus, & ſtatim mortuus, ius trium liberorum ſuppleuiſ-

Affecta quæ ſint.

Ius trium liberorum.

 ſet:

ſet: cùm abortio quibuſdam, non partus uideretur menſis octaui intempeſtiuitas. Sed quoniam de Homerico annuo partu, ac de XI. menſe diximus quæ cognoueramus: uiſum eſt non prætereundum, quod in Plinij Secundi lib. VII. naturalis hiſtoriæ legimus. Id autẽ quia extra fidem eſſe uideri poteſt, uerba ipſius Plin. poſuimus: Maſſurius autor eſt, L. Papyrium Prætorem ſecundo hærede lege agente, bonorum poſſeßionem contra eum dediſſe, quum mater partum ſe XIII. menſibus tuliſſe diceret: quoniam nullum certum tempus pariendi ſtatutum ei uideretur. In eodem libro Plinij ſecundi uerba hæc ſcripta ſunt: Oſcitatio in enixu lætalis eſt, ſicut ſternuiſſe à coitu abortiuum.

Libri 7. cap. 5.

Quòd tres libros Plato Philolai Pythagorici, & Ariſtoteles pauculos Speuſippi philoſophi mercati ſunt pretiis fidem non capientibus. CAP. XVII.

*MEmoriæ mandatum eſt, Platonem philoſophum tenui admodum pecunia familiari fuiſſe: *atque eum tamen treis Philolai Pythagorici libros decem millibus denariûm mercatum. Id ei pretium donaſſe quidam ſcripſerunt, amicum eius Dionem Syracuſanum. Ariſtotelem quoque traditum libros pauculos Speuſippi philoſophi, poſt mortem eius, emiſſe talentis Atticis tribus: ea ſumma fit nummi noſtri HS duo & LXX. millia. Τίμων amarulentus librum maledicentißimum conſcripſit, qui σίλλος inſcribitur. In eo lib. Platonem philoſophum, quem dixeramus tenui admodum pecunia familiari fuiſſe, contumelioſé appellat, quòd impenſo pretio librum Pythagoricæ diſciplinæ emiſſet, exq́; eo Timæum nobilem illum dialogum continuaſſet. Verſus ſuper ea re τίμωνος hi ſunt:*

*aliâs, atqui

Καὶ σὺ Πλάτων καὶ γάρ σε μαθητὴν ὁ πόθος ἔσχεν.

Πολ

Πολλῶν δ' ἀργυρίων ὀλίγην ἤλλαξας βίβλον,
ὅθεν ἀπαρχόμενος γράφειν ἐδιδάχθης.

Quid ſint pedarii Senatores, & quam ob cauſam ita appellati. Quæq; habeant originem uerba hæc ex edicto tralatitio conſulum, Senatores, quibusq; in ſenatu ſententiam dicere licet. CAP. XVIII.

Non pauci ſunt qui opinantur pedarios Senatores appellatos, qui ſententiam in ſenatu non uerbis dicerent, ſed in alienam ſententiam pedibus irent. Quid igitur cùm SENA: *Conſult. per diſceßionem fiebat, non'ne uniuerſi Senatores ſentẽtiam pedibus ferebant?* Atqui *hæc etiam uocabuli iſtius ratio dicitur, quam* C. *Baſſus in commentarijs ſuis ſcriptam reliquit. Senatores enim dicit in ueterum ætate, qui curulem magiſtratum geßiſſent, curru ſolitos honoris gratia in curiam uehi, in quo curru ſella eſſet, ſupra quam conſiderent, quæ ob eam cauſam curulis appellaretur. Sed eos Senatores, qui magiſtratum curulem nondum ceperant, pedibus itauiſſe in curiam. Propterea Senatores nõdum maioribus honoribus functos, pedarios nominatos.* M. *autem Varro in ſatyra Menippea, quæ* ἱπποκύων *inſcripta eſt, equites quoſdam dicit pedarios appellatos. Videturq; eos ſignificare, qui nondum à* CENS: *in ſenatum lecti, Senatores quidem nõ erant: Sed quia honoribus populi uſi quidem erant, in ſenatum ueniebant, & ſententiæ ius habebant. Nam & curulibus magiſtratibus functi, qui nondum à Cenſoribus in ſenatum lecti erant, Senatores non erant. Et quia in poſtremis ſcripti erant, non rogabantur ſententias: ſed quas principes dixerant, in eas deſcendebant. Hoc ſignificabat edictum, quo nunc quoque* COSS. *cùm Senatores in curiam uocant, ſeruandæ conſuetudinis cauſa, tranſlatitio utuntur. Verba*

De pedariis Senatoribus.

edicti hæc ſunt: Senatores, quibusq; in ſenatu ſententiam dicere licet. Verſum quoq; Laberij, in quo id uocabulum poſitum eſt, notari iußimus, quem legimus in Mimo, qui Scriptura inſcriptus eſt:

Caput ſine lingua, pedaria ſententia eſt.

Hoc uocabulum à pleriſque barbarè dici animaduertimus, nam pro pedarijs pedaneos appellant.

Qua ratione C. Baſſus ſcripſerit, parcum hominem appellatum, & quam eius uocabuli cauſam putarit, & contrà quem in modum, quibusq; uerbis Phauorinus hanc traditionem eius eluſerit. CAP. XIX.

Apud cœnam Phauorini philoſophi cùm diſcubitum fuerat, cœptusq; erat apponi cibus, ſeruus aßiſtens menſæ eius legere incœptabat, aut Græcarum quid literarum, aut noſtratium: uelut eo die, quo affui ego, legebatur C. Baſſus. *C. Baßi eruditi uiri liber de origine uerborum, & uocabulorum: in quo ita ſcriptum fuit:* Parcus. *Parcus cõpoſito uocabulo dictus eſt, quaſi par arcæ: quando ſicut in arca omnia reconduntur, eiusq; cuſtodia ſeruantur & continentur, ita homo tenax paruoq; contentus, omnia cuſtodita & recondita habet ſicuti arca: quàm ob cauſam parcus, quaſi par arcæ nominatus eſt. Tum Phauorinus ubi hæc audiuit, Superſtitiosè, inquit, & nimis moleſtè atq; odiosè confabricatus commolitusq; magis eſt originem uocabuli C. iſte Baſſus, quàm enarrauit. Nam ſi licet res dicere commentitias, cur non probabilius uideatur, ut accipiamus parcum ob eam cauſam dictum, quòd pecuniam conſumi atque impendi arceat & prohibeat, quaſi pecuniarcus?* Pecuniarcus. *Quin potius quod ſimplicius, inquit, ueriusq; eſt id dicimus? Parcus enim neq; ab arca, neq; ab arcendo, ſed ab eo quod eſt parum & paruum denominatus eſt.*

A.GEL

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARIORVM LIBER IIII.

Sermo quidam Phauorini philoſophi cum grammatico iactantiore factus in Socraticum modum: atque ibi in ſermone dictum, quibus uerbis Penus à Qu. Scæuola definita ſit: quodq; eadem definitio culpata reprehenſaq; ſit. CAP. I.

IN VESTIBVLO *ædium Palatinarum omnis ferè ordinum multitudo operientes ſalutationem Cæſaris conſtiterant: atq; ibi in circulo doctorum hominum Phauorino philoſopho præſente, oſtentabat quiſpiam grammaticæ rei doctior, ſcholaſtica quædam nugalia, de generibus & caſibus uocabulorum diſſerens, cùm arduis ſupercilijs uociſq; & uultus grauitate compoſita, tanquam interpres & arbiter Sibyllæ oraculorum. Tum aſpiciens ad Phauorinum (quanquàm ei etiam nondum ſatis notus eſſet) Penus quoq; inquit, uarijs generibus dictum, & uariè declinatum eſt. Nam & hoc penus, & hæc penus, & huius peni & peniris, & penitiris & penoris ueteres dictitauerunt: Mundum quoq; muliebrem Lucilius in ſatyrarum XVI. non uirili genere, ut cæteri, ſed neutro appellauit his uerſibus:*

Legauit quidam uxori mundum omne, penumq;. Mundum omne.
Quod mundum? atq; penum? nam qui dijudicet iſthuc?* *quid penũ?

Atq; omnium horum & teſtimonijs & exemplis conſtrepebat. Cumq; nimis otioſè ſibi placeret, interceſſit placidè Phauorinus: Et iam bone, inquit, magiſter, quicquid

eſt

eſt nomen tibi, abundè multa docuiſti, quæ quidem ignorabamus, & ſcire haud ſanè poſtulabamus. Quid enim refert mea eiuſq; qui cum loquor, quo genere penum dicam, aut in quas extremas literas declinem, ſi nemo id nimis barbarè fecerit? Sed hoc planè indigeo addiſcere, quid ſit penus, & quo ſenſu id uocabulum dicatur, ne rem quotidiani uſus, tanquàm qui in uenalibus Latinè loqui tentant, alia quàm oportet, uoce appellem. Quæris, inquit, rem minimè obſcuram. Quis adeò ignorat penum eſſe, uinum, & triticum, & oleum, & lentem, & fabam, atq; huiuſcemodi cætera? Etiam'ne, inquit Phauorinus, milium, & panicum, & glans, & hordeum penus eſt? Sunt enim propemodum hæc quoque eiuſmodi. Cumq; ille reticens hæreret: Nolo, inquit, hoc iam labores, an iſta quæ dixi, penus appellentur: ſed potes'ne mihi non ſpeciem aliquam de penu dicere, ſed definire, genere propoſito, & differentijs appoſitis, quid ſit penus? Quot ſint penus genera, & quas differentias dicas, non hercle, inquit, intelligo. Rem, inquit Phauorinus, planè dicam. Poſtulas quod difficilius eſt, dici planius. Nam hoc quidem peruulgatum eſt, definitionem omnem ex genere & differentia conſiſtere. Sed ſi item me tibi* præmandere (quod aiunt) poſtulas, faciam ſanè id quoque honoris tui habendi gratia: atque deinde ita exorſus eſt: Si (inquit) ego te nūc rogem, uti mihi dicas, & quaſi circumſcribas uerbis, quid homo ſit, non opinor reſpondeas hominem eſſe te atque me. Hoc enim quis homo ſit, oſtendere eſt, non quid homo ſit, dicere. Sed ſi (inquam) peterem, ut ipſum illud quod homo eſt, definires, tum profectò mihi diceres hominem eſſe mortale animal, rationis & ſcientiæ capiens: uel quo alio modo diceres, ut eum à cæteris animalibus omnibus ſeparares. Proinde igitur

[Margin: Penus quid ſit.]

[Margin: * *Locus reſtitutus ab* Eraſmo *in adagio, præmanſum in os inſerere.*]

nunc te rogo, ut quid ſit penus dicas, non ut aliquid ex penu nomines. Tum ille oſtentator, uoce iam molli atq; demiſſa: Philoſophias (inquit) ego non didici, nec diſcere appetiui. Et ſi ignoro an hordeum ex penu ſit, aut quibus uerbis penus definiatur, non ea re literas quoque alias neſcio. Scire (inquit ridens iam Phauorinus) quid penus ſit, non ex noſtra magis eſt philoſophia, quàm grammatica tua. Meminiſti enim, credo, quæri ſolitum quid Vergilius dixerit penum inſtruere, uel longam, uel longo ordine. Vtrunque enim profectò ſcis legi ſolitum. Sed ut faciam æquiore animo ut ſis, ne illi quidem ueteris iuris magiſtri, qui ſapientes appellati ſunt, definiſſe ſatis rectè exiſtimantur, quid ſit penus. Nam Q. Scæuolam ad demonſtrãdum penum his uerbis uſum audio: Penus eſt, inquit, quod eſculentum aut poculentum eſt. Quod enim ipſius patrisfamiliâs, aut liberorum patrisfamiliâs, eiusq; familiæ quæ circum eos aut liberos eius eſt, & opus non facit, cauſa paratum eſt (ut Mutius ait) penus uideri debet. Nam quæ ad edendum bibendumq; in dies ſingulos prandij aut cœnæ cauſa parantur, penus non ſunt: ſed ea potius, quæ huiuſce generis longæ uſionis gratia contrahuntur & reconduntur, ex eò quòd non in promptu ſint, ſed intus, & penitus habeantur, penus dicta ſunt. Hæc ego, inquit, cùm philoſophiæ me dediſſem, non inſuper tamen habui diſcere: quoniam ciuibus Romanis Latinè loquẽtibus, rem non ſuo uocabulo demonſtrare, non minus turpe eſſet, quàm hominem non ſuo nomine appellare. Sic Phauorinus ſermones in genus commune, à rebus paruis & frigidis, abducebat ad ea, quæ eſſet magis utile audire ac diſcere, non allata extrinſecus, non per oſtentationem, ſed indidem nata, acceptaq;. Præterea de penu adſcribẽdum hoc etiam putaui, Penus.

Ser.

Ser.Sulpitium in reprehenſis Scæuolæ capitibus ſcripſiſſe, Scio Helio placuiſſe,non quæ eſui tantum & potui forent, ſed thus quoque & cæreos in penu eſſe, quodq́; eſſet eius fermè rei cauſa comparatum. Maſſurius autem Sabinus in iuris ciuilis ſecundo, etiam quod iumentorum cauſa apparatum eſſet, quibus dominus uteretur, penori attributum dicit. Ligna quoque & uirgas,& carbones,quibus conficeretur penus, quibuſdam ait uideri eſſe in penu. Ex ijs autem quæ promercalia & uſuaria in locis ijſdem eſſent, ea ſola eſſe penoris putat,quæ ſint uſui annuo.

Quid differat morbus & uitium ,& quam uim habeant uocabula iſta in edicto Aedilium , & an eunuchus & ſteriles mulieres redhiberi poſsint,diuerſæq́; ſuper ea re ſententiæ. CAP. II.

IN *edicto Aedilium curulium, qua parte de mancipijs uendundis cautum eſt,ſcriptum ſic fuit:Titulus ſeruorũ ſingulorum ut ſcriptus ſit curato,ita ut intelligi rectè poſſit,quid morbi uitijq́; cuiq́; ſit: Quis fugitiuus errò'ue ſit, noxa'ue ſolutus non ſit. Præterea quæſierunt iureconſulti ueteres,quid mancipium morboſum,quid'ue uitioſum rectè diceretur:quãtumq́; morbus à uitio differret.Cæcilius Sabinus in libro quem de edicto ædilium curulium compoſuit, Labeonem refert,quid eſſet morbus hiſce uerbis definiſſe:*

Morbus. *Morbus eſt habitus cuiuſq́; corporis contra naturam, qui uſum eius facit deteriorem.Sed morbum aliâs in toto corpore accidere dicit: aliâs in parte corporis. Totius corporis morbum eſſe,ueluti ſunt φθίσις,aut febris:Partis autem,ueluti cæcitatis,aut pedis debilitas. Balbus autem, inquit, & * atypus, uitioſi magis, quàm morboſi ſunt: & equus mordax aut calcitro,uitioſus,non morboſus eſt.Sed qui morboſus eſt, is etiam uitioſus eſt. Neq́; id tamen contrà fit.Poteſt enim qui uitioſus eſt,non morboſus eſſe.Quãobrem*

*Bap.Egnatius aphthiphum legit.

obrem cùm de homine morboſo ageretur, nequaquam (inquit) ita diceretur, Quãto ob id uitiũ minoris erit. De eunucho quidem quæſitum eſt, an contra edictũ ædiliũ uideretur uenundatus, ſi ignoraſſet emptor eum eunuchũ eſſe. Labeonem reſpõdiſſe aiunt, redhiberi poſſe quaſi morboſum. Sues autem fœminas ſi ſtelires eſſent, & uenũ iſſent, ex edicto ædilium poſſe agi Labeonẽ ſcripſiſſe. De ſterili autẽ mulieri, ſi natiua ſterilitate ſit, Trebatium cõtra Labeonẽ reſpondiſſe dicunt. Nam cùm redhiberi eam Labeo, quaſi minus ſanam putaſſet, *non oportere aiunt Trebatiũ ex edicto appoſuiſſe, ſi ea mulier à principio genitali in ſterilitate eſſet: At ſi ualetudo eius offẽndiſſet, exq́; ea uitium factum eſſet, ut concipere fœtus nõ poſſet, tum ſanam non uideri, & eſſe in cauſa redhibitionis. De myope quoq; qui luſcitioſus Latinè appellatur, & περὶ νωδὃ quoque diſſenſum eſt. Alij enim redhiberi omnino debere, alij contrà, niſi id uitiũ morbo contractũ eſſet. Eum uerò cui dens deeſſet, Seruius redhiberi poſſe reſpondit: Labeo in cauſa eſſe redhibendi negauit. Nã & magna (inquit) pars dente aliquo carẽt. Neq; eo magis pleriq; homines morboſi ſunt. Et abſurdum admodũ eſt dicere, non ſanos naſci homines, quoniam cùm infantibus non ſimul dentes gignuntur. Non prætereundum eſt id quoq;, in libris ueterum iuris peritorum ſcriptum eſſe, morbum & uitium diſtare: quòd uitium perpetuũ, morbus cum acceſſu diſceſſuq́; ſit. Sed hoc ſi ita eſt, neq; cæcus, neq; Eunuchus morboſus eſt, contra Labeonis (quam ſuprà dixi) ſententiam. Verba Maſſurij Sabini appoſui, ex libro iuris ciuilis II. Furioſus, mutuśue, cuíue quod membrum lacerum læſumq́; eſt, aut obeſt, quo ipſe minus aptus ſit, morboſi ſunt. Qui non longè uidet, tam ſanus eſt, quàm qui tardius currit.

*neceſſe aiũt

Quòd

Quod nullæ fuerint rei uxoriæ actiones in urbe Roma ante Carbilianum diuortium, atq; inibi quid ſit propriè pellex, quæq; eius uocabuli ratio ſit. CAP. III.

Diuortiũ primum Romæ factum.

MEmoriæ traditum eſt, quingẽtis ferè annis poſt Romam *conditam, nullas rei uxoriæ neque actiones, neque cautiones in urbe* Roma*, aut in* Latio *fuiſſe: quia profectò nihil deſiderabantur, nullis etiam tunc matrimonijs diuertentibus. Ser. quoq; Sulpitius in libro quem compoſuit de dotibus, tum primùm cautiones rei uxoriæ neceſſarias eſſe uiſas ſcripſit, cùm Sp. Carbilius cui* Ruga *cognomentum fuit, uir nobilis, diuortium cum uxore fecit, quia liberi ex ea, corporis uitio, non gignerẽtur, anno urbis conditæ* DXXIII. *M. Attilio, P. Valerio conſulibus. Atque is Carbilius traditur uxorem, quam dimiſit, egregiè dilexiſſe, chariſſimamq; morum eius gratia habuiſſe, & iuriſiurãdi religionem animo atque amori præuertiſſe, quòd iurare à cenſoribus coactus erat, uxorem ſe liberorũ quærendorum gratia habiturum.* Pellicem *autem appellatam, probroſamq; habitam, quæ iuncta cõſuetaq; eſſet cum eo, in cuius manu mancipioq; alia matrimonij cauſa foret, hac antiquiſſima lege oſtenditur, quam* Numæ *regis fuiſſe accepimus:* Pellex *ædem* Iunonis *non tangito: ſi tangit,* Iu*noni crinibus dimiſsis agnum fœminam cædito.* Pellex *autem quaſi* πάλλαξ, *id eſt, quaſi* παλλακὶς, *ut pleraq; alia, ita hoc quoq; uocabulum de* Græco *flexum eſt.*

Pellex.

Quid Ser. Sulpitius in libro qui eſt de dotibus, ſcripſerit de iure atque more ueterum ſponſaliorum.

CAPVT IIII.

Spõſalia quomodo fiebãt.

SPonſalia in ea parte Italiæ*, quæ* Latium *appellatur, hoc more atque iure ſolita fieri ſcripſit Ser. Sulpitius in libro quem ſcripſit de dotibus:* Qui *uxorem (inquit) du-*

cturus

ctturus erat, ab eo, unde ducenda erat, ſtipulabatur eam in matrimonium ductum iri: qui daturus erat, itidem ſpondebat. Is contractus ſtipulationum ſponſionumq́; dicebatur ſponſalia. Tũc quæ promiſſa erat, ſponſa appellabatur: qui ſpoponderat ducturum, ſponſus. Sed ſi poſt eas ſtipulationes uxor non dabatur, aut nõ ducebatur, qui ſtipulabatur ex ſponſu agebat, iudices cognoſcebãt. Iudex quamobrem data, accepta'ue non eſſet uxor, quærebat. Si nihil iuſtæ cauſæ uidebatur, litem pecunia æſtimabat. Quantiq; interfuerat eam uxorem accipi aut dari, eum qui ſpoponderat, aut qui ſtipulatus erat condemnabat. Hoc ius ſponſaliorum obſeruatum dicit Seruius ad id tempus, quo ciuitas uniuerſo Latio lege Iulia data eſt. Hæc eadem Neratius ſcripſit in libro quem de nuptijs compoſuit. Sponſa. Sponſus.

Hiſtoria narrata de perfidia aruſpicum Hetruſcorũ, quodq́; ob eam rem uerſus hic à pueris Romæ urbe tota cantatus eſt, Malum conſilium conſultori peſsimum eſt. CAP. V.

STatua Romæ in comitio poſita Horatij Coclitis fortiſſimi uiri de cœlo tacta eſt. Ob id fulgur piaculis luendũ aruſpices ex Hetruria acciti, inimico atq; hoſtili in populum Ro. animo, inſtituerant eam rem contrarijs religionibus procurare. Atq; illam ſtatuam ſuaſerunt in inferiorem locum perperam tranſponi, quem ſol oppoſitu circum undiq; aliarum ædium nunquam illuſtraret. Quod cùm illa fieri perſuaſiſſent, delati ad populũ, proditiq; ſunt. Et cùm de perfidia confeſsi eſſent, necati ſunt. Conſtititq; eam ſtatuam (perinde ut ueræ rationes pòſt compertæ monebant) in locũ editum ſubducendam: atq; ita in area Vulcani ſublimiori loco ſtatuendam. Eaq; res bene & proſperè Reip. ceſsit. Tunc igitur quòd in Hetruſcos aruſpices malè conſulẽtes animaduerſum uindicatumq́; fuerat, uerſus hic ſci- Hor. Cocles. Aruſpicum fraus.

te factus cantatusq; eſſe pueris urbe tota fertur:

Malum conſilium conſultori peßimum eſt.

Ea hiſtoria de aruſpicibus, ac de uerſu iſto ſenario ſcripta eſt in annalibus maximis libro XI. *&* in *Verrij Flacci lib.* I. *rerum memoria dignarum. Videtur autem hic uerſus de Græco illo Heſiodi uerſu expreſſus:*

ἡ δὲ κακὴ βȣλὴ τῷ βȣλεύσαντι κακίστη.

Verba ueteris ſenatuſconſulti iſta, quo decretum eſt hoſtiis maioribus expiãdum, quod in ſacrario haſtę Martiæ mouiſſent. Atq; ibi enarratum, quid ſint hoſtiæ ſuccidaneæ: quid item tempora præcidanea. Et quod Capito Atteius ferias quaſdam præcidaneas appellauit. CAP. VI.

VT terram mouiſſe nũtiari ſolet, eaq; res procuratur: ita in ueteribus memorijs ſcriptũ legimus, nuntiatum eſſe ſenatui in ſacrario, in regia haſtas Martias mouiſſe. Eius rei cauſa ſenatuſconſultum factum eſt M. *Antonio,* A. *Poſthumio conſulibus, eiusq; exemplum hoc eſt: Quòd* C. *Iulius* L. *filius* Ponti. *nuntiauit in ſacrario in regia haſtas Martias mouiſſe,* D.E.R.I.C. *ut* M. *Antonius conſul hoſtijs maioribus* Ioui *& Marti procuraret: quod & cæteris dijs (quibus uideretur) placãdis, uti procuraſſet, ſatis habendũ cenſuerunt. Si quid ſuccidaneis opus eſſet, Robigus accederet. Quod ſuccidaneas hoſtias ſenatus appellauit, quæri ſolet quid uerbum id ſignificet. In Plauti quoq; comœdia quæ Epidicus inſcripta eſt, ſuper eodem ipſo uerbo requiri audio, his uerſibus:*

D.E.R.I.C. hoc eſt, de ea re ita cenſuerunt.

Men' piacularem oportet fieri ob ſtultitiam tuam,

Vt meum tergum ſtultitiæ tuæ ſubdas ſuccidaneũ? Succidaneæ autem hoſtiæ dicuntur, e, litera per morem cõpoſiti uocabuli in, i, literam commutata. Nam quaſi ſuccedaneæ appellatæ: quoniam ſi primis hoſtijs litatum non erat,

Succidaneæ hoſtiæ.

aliæ poſt eaſdē ductæ hoſtiæ cædebantur: quæ quaſi prioribus iam cæſis, luendi piaculi gratia ſubdebātur, & ſuccidebantur: ob id ſuccidaneæ nominatæ, litera, i, ſcilicet tractim pronuntiata. Audio enim quoſdam eam literam in hac uoce barbarè corripere. Eadem autē ratione uerbi præcidaneæ quoq; hoſtiæ dicuntur, quæ ante ſacrificia ſolennia pridie cæduntur. Porca etiam præcidanea appellata, quàm piaculi gratia ante fruges nouas fieri cœptas, immolari Ceveri mos fuit, ſi qui familiam funeſtam aut non purgauerant, aut aliter eam rem quàm oportuerat, procurauerant. Sed porcam, & hoſtias quaſdam præcidaneas (ſicut dixi) appellari uulgò notū eſt. Ferias præcidaneas dici, id (opinor) à uulgò remotum eſt: propterea uerba Atteij Capitonis ex quinto librorum, quos de Pontificio iure cōpoſuit, ſcripſi. Ibi Cornucario Pont. Max. feriæ præcidaneæ in atrum diem inauguratæ ſunt, Collegium decreuit, non habendum religioni, quin eo die feriæ præcidaneæ eſſent. Præcidaneæ hoſtiæ.

De epiſtola Val. Probi grammatici ad Marcellum ſcripta ſuper accentu nominum quorundam Punicorum.

CAPVT VII.

Valerius Probus grāmaticus inter ſuam ætatem præſtanti ſcientia fuit. Is Annibâlem & Aſdrubâlem, & Hamilcârem ita pronuntiabat, ut penultimam circūflecteret, ut teſtis eſt epiſtola eius ſcripta ad Marcellum: in qua Plautum & Ennium, multosq; alios ueteres eo modo pronuntiaſſe affirmat: ſolius tamen Ennij uerſum unum ponit, ex libro qui Scipio inſcribitur. Eum uerſum quadrato numero factum ſubiecimus, in quo niſi tertia ſyllaba de Annibalis nomine circunflexè ponatur, numerus claudus eſt. Verſus Ennij, quem dixit, ita eſt: Val. Probus.

Qui propter Annibâlis copias* conſiderant. *conſederāt

Quid C.Fabritius de Cornelio Rufino homine auaro dixerit: quem cùm odiſſet, inimicuſq; eſſet, deſignandum tamen eum conſulem curauit. CAP. VIII.

Fabritius. Rufinus. *FAbritius Lucinius magna gloria uir, magniſq; rebus geſtis fuit. P. Cornelius Rufinus manu quidem ſtrenuus, & bellator bonus, militariq; diſciplina peritus admodum fuit, ſed furax homo, & auaritia acri erat. Hunc Fabritius non probabat, neque amico utebatur, oſuſq; eum morum cauſa fuit. Sed cùm temporibus Reip. difficilimis conſules creandi forent, & is Rufinus peteret conſulatum, competitoreſq; eius eſſent imbelles quidem & futiles, ſumma ope adniſus eſt Fabritius, uti Rufino conſulatus deferretur. Eam rem pleriſq; admirantibus, quòd hominem auarum, cui eſſet inimiciſſimus, creari conſulem peteret, quem hoſtiliter oderat: Fabritius inquit, Nihil eſt quod miremini, ſi malui compilari, quàm uenire. Hunc Rufinum poſtea bis conſulatu & dictatura functum, cenſor Fabritius ſenatu mouit ob luxuriæ notam, quòd decem pondo argenti factitaret. Id autem quod ſuprà ſcripſi, Fabritium de Cor. Rufino (ita in pleraque hiſtoria ſcriptum eſt) dixiſſe, M. Cicero non alijs à Fabritio, ſed ipſi Rufino gratias agenti, quòd eius gratiam dedignatus non eſſet, dictum eſſe refert in libro II. de Oratore. Verba Ciceronis hæc ſunt: Arguta etiam ſignificatio eſt, cùm parua re & ſæpe uerbo res obſcura & latens illuſtratur, ut cum C. Fabritio P. Cornelius homo (ut exiſtimatur) auarus & furax, ſed egregiè fortis & bonus imperator, gratias ageret quòd ſe homo inimicus conſulem feciſſet, bello præſertim magno & graui: Nihil eſt, quo mihi gratias agas, inquit, ſi malui compilari, quàm uenire.*

Quid ſignificet propriè religioſus. Et in quæ diuerticula ſigni-

gnificatio iſtius uocabuli flexa ſit, & uerba Nigidii Figuli ex commentariis eius ſuper ea re ſumpta. CAP. IX.

Nigidius Figulus homo (ut ego arbitror) iuxta M. Varronem doctißimus, in undecimo commentariorum grammaticorum uerſum ex antiquo carmine refert memoria hercle dignum, Nigidius Figulus.

Religentem eſſe oportet, religioſum nefas.

Cuius autem id carmen ſit, non ſcribit. Atque in eodẽ loco Nigidius: Hoc (inquit) inclinamẽtum ſemper huiuſcemodi uerborum, ut uinoſus, mulieroſus, religioſus, nummoſus, ſignat copiam quandam immodicam rei ſuper qua dicitur. Quocirca religioſus is appellabatur, qui nimia & ſuperſtitioſa religione ſeſe alligauerat. Eaq́; res uitio aßignabatur. Sed præter iſta quæ Nigidius dicit, alio quodam diuerticulo ſignificationis, religioſus pro caſto atq; obſeruanti, cohibentiq́; ſeſe certis legibus finibusq́;, dici cœptus. Simili autem modo, illa quoque uocabula ab eadem profecta origine, diuerſum ſignificare uidẽtur, religioſi dies, & religioſa delubra. Religioſi enim dies dicuntur triſti omine infames impeditiq́;, in quibus & res diuinas facere, & rem quampiam nouam exordiri, temperandum eſt: quos multitudo imperitorum praue & perperam nefaſtos appellant. Itaque M. Cicero in libro epiſtolarum nono ad Atticum: Maiores (inquit) noſtri funeſtiorem diem eſſe uoluerunt Allienſis pugnæ, quàm urbis captæ, quòd hoc malum ex illo. Itaq; alter religioſus etiã nunc dies, alter in uulgus ignotus. Idem tamen M. Tullius in oratione de accuſatore conſtituẽdo, religioſa delubra dicit, non ominoſa, nec triſtia, ſed maieſtatis uenerationisq́; plena. Maſſurius autem Sabinus, in cõmentarijs quos de Indigenis cõpoſuit: Religioſum (inquit) eſt, quod propter ſanctitatem aliquam Oſus finita. Religioſus.

remotum ac ſepoſitũ à nobis eſt. Verbum à relinquẽdo dictum, tanquam ceremoniæ à carendo. Secundum hanc Sabini interpretationem, templa quidem ac delubra, quia horum cumulus in uituperationem non cadit, ut illorum, quorum laus immodeſta eſt, quæ non uulgò ac temere, ſed cum caſtitate ceremoniaq; adeunda, & reuerenda, & reformidanda ſunt, magis quàm inuulganda. Sed dies religioſi dicti, quos ex contraria cauſa propter omnis diritatem relinquimus. Idcirco ait Terentius in Heaut.

Religioſi dies

Tum quod dem ei, rectè eſt.

Nam nihil eſſe mihi, religio eſt dicere.

Quòd ſi (ut ait Nigidius) omnia iſtiuſmodi inclinamenta, nimium ac præter modum ſignificãt, & idcirco in culpas cadũt, ut uinoſus, mulieroſus, uerboſus, moroſus famoſus: cur ingenioſus, & formoſus, & officioſus, & ſpecioſus, quæ pariter ab ingenio, & forma, & officio inclinata ſunt, cur etiam diſciplinoſus, conſilioſus, uictorioſus, quæ M. Cato ita affigurauit, cur item facundioſa, quod Sempronius Aſellio XIII. rerum geſtarum ita ſcripſit: Facta ſua ſpectare oportere, dicta non: ſi minus facundioſa eſſent: cur, inquam, iſta omnia nunquàm in culpam, ſed in laudem dicuntur? quanquàm hæc quoque incrementum ſui nimium demonſtrent? an propterea, quia illis quidam, quæ ſuprà poſui, adhibendus eſt modus quidam neceſſarius? Nam & gratia, ſi nimia atq; immodica: & mores ſi multi atque uarij: & uerba, ſi perpetua, atq; infinita, & obtundentia: & fama, ſi magna, & inquieta, & inuidioſa ſit, neque laudabilia, nec utilia ſunt. Ingenium autem, & officium, & forma, & diſciplina, & conſilium, & uictoria, & facundia, ſicut ipſæ uirtutum amplitudines, nullis

lis finibus cohibentur, ſed quantò maiora auctioraq́; ſunt, etiam tantò laudatiora ſunt.

Quid obſeruatum de ordine rogandarum ſententiarum iurgiorumq́; in ſenatu C.Cæſaris conſulis,& Marci Catonis diem dicendo eximentis. CAP. X.

A*Nte legem,quæ nunc de ſenatu habendo obſeruatur ordo rogandi ſentētias uarius fuit: Aliâs primus rogabatur,qui à* CENS. *princeps in ſenatum lectus fuerat: aliâs qui deſignati* COSS.*erāt. Quidam è* COSS.*ſtudio aut neceßitudine aliqua adducti, quē ijs uiſum erat, honoris gratia extra ordinem ſententiam primum rogabant. Obſeruatum tamen eſt, cum extra ordinem fieret, ne quis quenquam ex alio,quàm ex conſulari,loco ſententiā primū rogaret.C.Cæſar in cōſulatu,quem cum M.Bibulo geßit, quatuor ſolos extra ordinem rogaſſe ſententiā dicitur.Ex ijs quatuor principem rogabat M.Craſſum:ſed poſtquam filiam Cn.Pompeio deſpōderat,primū cœperat Pompeium rogare. Eius rei rationem reddidiſſe eum Senatui, Tiro Tullius M. Ciceronis libertus,refert: itaq; ſe ex patrono ſuo audiſſe ſcribit.Id ipſum Capito Atteius in libro:quem de officio ſenatorio compoſuit,ſcriptum reliquit.In eodem lib.Capitonis, id quoq; ſcriptum eſt: Caius, inquit, Cæſar Conſul M. Catonem ſententiam rogauit: Cato, rem*quæ conſulebatur, quoniam non è Rep. uidebatur,perfici nolebat. Eius rei gratia ducendæ longa oratione utebatur, eximebatq́; dicendo diem. Erat enim ius Senatori, ut ſententiam rogatus, diceret antè quicquid uellet alius rei, & quoad uellet. Cæſar* COS. *uiatorem uocauit: eumq́;, cùm finem non faceret, prehendi loquentem, & in carcerem duci iußit. Senatus conſurrexit, & proſequebatur Catonem in carcerem. Hac, inquit, inuidia facta, Cæſar*

Rogandi ſenatus ordo.

**quam conſuleb.*

deſtitit, & mitti Catonem iuſsit.

Quæ, qualiaq́; ſint, quæ Ariſtoxenus, quaſi magis comperta de Pythagora memoriæ commendauit: & quæ item Plutarchus in eundem modum, de eodem Pythagora ſcriſperit. CAPVT XI.

Pythagoræ cibus.

Opinio uetus falſa occupauit, & conualuit, Pythagoram philoſophum non eſitauiſſe ex animalibus: item abſtinuiſſe fabulo, quem κύαμον Græci appellant. Ex hac opinione Callimachus poëta ſcripſit:

Gellius, fabulum, pro faba uertit.

Καὶ κυάμων ἀπὸ χεῖρας ἔχειν ἀνιώντων ἔδεσθαι·
Κ' ἀγὼ Πυθαγόρας ὡς ἐκέλευε λέγω.

Ex eadem item opinione M. Cic. in lib. de Diuinatione I. hæc uerba poſuit: Iubet igitur Plato ſic ad ſomnium proficiſci corporibus affectis, ut nihil ſit, quod errorem animis perturbationemq́; afferat. Ex quo etiam Pythagoreis interdictum putatur, ne faba ueſcerentur: quæ res habet inflationem magnam. Is cibus trãquillitatem mentis quærentibus conſtat eſſe contrarius. Hæc quidem M. Cicero. Sed Ariſtoxenus muſicus, uir literarum ueterum diligentiſsimus, Ariſtotelis philoſophi auditor, in libro, quem de Pythagora reliquit, nullo ſæpius legumento Pythagoram dicit uſum, quàm fabis: quoniã is cibus & ſubduceret ſenſim aluum, & leuigaret. Verba iſta Ariſtoxeni ſubſcripſi:

Fabæ inflant.

Πυθαγόρας δὲ τῶν ὀσπρίων μάλιστα τὸν κύαμον ἐδοκίμασε λίαν, κινητικόν τε γὰρ εἶναι, καὶ διαφορητικόν, διὸ καὶ μάλιστα κέχρηται αὐτῷ.

Porculis quoq́; minuſculis, & hœdis tenerioribus uictitaſſe idem Ariſtoxenus refert. Quam rem uidetur cognouiſſe ex Xenophilo Pythagorico, familiari ſuo, & ex quibuſdam alijs natu maioribus, qui ab ætate Pythagoræ haud multum aberant. Ac de animalibus Alexis etiam poëta in comœdia, quæ Pythagoræ uita inſcribitur,

docet.

docet. Videtur autem, de κυάμῳ non eſitato cauſa erroris fuiſſe, quia in Empedoclis carmine, qui diſciplinas Pythagoræ ſecutus eſt, uerſus hic inuenitur:

Δειλοὶ πάνδειλοι κυάμων ἀπὸ χεῖρας ἔχεσθαι.

Opinati enim ſunt pleriq; κύαμον legumẽtum uulgò dici. Sed qui diligentius ſcitiusq́; carmina Empedoclis arbitrati ſunt, κυάμους hoc loco teſticulos ſignificare dicunt: eosq́; more Pythagoræ opertè atq; ſymbolicè κυάμους appellatos: quòd ſunt εἰς τὸ κυεῖν δεινοὶ, καὶ αἴτιοι τοῦ κυεῖν. Idcircoq; in Empedoclis uerſu iſto nõ à fabulo edendo, ſed à rei ueneræ proluuio, uoluiſſe homines deducere. Plutarchus quoq; homo in diſciplinis graui autoritate in primo librorum, quos de Homero cõpoſuit, Ariſtotelem philoſophum ſcripſit, eadem ipſa de Pythagoricis ſcripſiſſe: quòd nón abſtinuerunt edundis animalibus, niſi pauca carne quadam. Verba ipſa Plutarchi (quoniam res inopinata eſt) ſubſcripſi: Ἀριστοτέλης δὲ μήτρας, καὶ καρδίας, καὶ ἀκαλύφης, καὶ τοιούτων ἄλλων ἀπέχεσθαί φησι τοὺς πυθαγορικοὺς, χρῆσθαι δὲ τοῖς ἄλλοις. *Ακαλύφη autem eſt animal marinum, quod urtica appellatur. Sed & piſcibus nõnullis abſtinere Pythagoricos Plutarchus in Sympoſiacis dicit: Pythagorã uerò ipſum, ſicut celebre eſt, Euphorbum primò ſe fuiſſe dictitaſſe: ita hæc remotiora ſunt iis, quæ Clearchus, & Dicæarchus memoriæ tradiderunt: fuiſſe eum poſtea Pyrãdum, deinde Callideam, deinde fœminam pulchra facie meretricem, cui nomen Alce.*

Legumẽtum.

Alce meretrix.

Notæ, & animaduerſiones Cenſoriæ in ueteribus monimentis repertæ, memoria dignæ. CAP. XIII.

SI quis agrum ſuum paſſus fuerat ſordeſcere, eumq́; indiligenter curabat, ac neq; arauerat, neq; purgauerat: ſiue quis arborem ſuam, uineamq́; habuerat derelictui: non

is ſine pœna fuit: ſed erat opus cenſorium, Cenſoresq́; ærarium faciebant. Item ſi quis Eques Romanus equum habere gracilentum, aut parum nitidum uiſus erat: impolitiæ notabatur. Id uerbum ſignificat, quaſi tu dicas incuriæ. Cuius rei utriuſq; autoritates ſunt: & M. Cato id ſæpenumero atteſtatus eſt.

Quòd incenſiones quædam tibiarum certo modo factæ, iſchiacis mederi poſsint. CAP. VIII.

Iſchiacis tibicinẽ mederi.

CReditum hoc à pleriſq; eſt, & memoriæ mandatum, iſchiaci cum maximè doleant, tum ſi modulis lenibus tibicẽ incinat, minui dolores. Ergo nuperrimè in li. Theophraſti ſcriptum inueni, uiperarum morſibus tibicinem ſcitè modulateq; adhibitum mederi. Refert & Democriti liber, qui inſcribitur περὶ λοιμῶν ἢ λογικῶν κανῶν. In quo docet plurimis hominum morbis, medicinam fuiſſe incentiones tibiarum: tanta prorſus eſt affinitas corporibus hominum mentibusq́;, & propterea quoq; uitijs, aut medelis animorum & corporum.*

*Fortaßis κακῶν.

Narratur hiſtoria de Hoſtilio Mancino Aedilĩ, & Manulia meretrice: uerbaq́; decreti Tribunorum, ad quos à Manulia prouocatum eſt. CAP. XIIII.

*CVm librum VIII. Atteij Capitonis collectaneorũ legeremus, qui inſcriptus eſt, de iudicijs publicis: decretũ Tribunorum uiſum eſt grauitatis antiquæ plenum, propterea id meminimus: idq́; ob hanc cauſam, & in hanc ſententiã ſcriptũ eſt: A. Hoſtilius Mancinus Aedilis curulis fuit. Is Manuliæ meretrici diẽ ad populum dixit: quòd de ambulacro eius noctu lapide ictus eſſet: uulnusq́; ex eo lapide oſtẽdebat. Manulia ad trib. pl. prouocauit: apud eos dixit comeſſatorem Mancinum ad ædes ſuas ueniſſe: eum ſibi recipere*nõ fuiſſe in æde ſua: ſed cum ui irrumperet,*

Hoſtilij poſtulatio.
Manulia meretrix.

*uiſum non fuiſſe

lapid

lapidibus depulſum. Tribuni decreuerũt, Aedilẽ ex eo loco iure deiectũ, quò cum uenire cum coronario nõ decuiſſet: propterea ne cum populo Aedilis ageret, interceſſerũt.

Defenſa à culpa ſententia ex hiſtoria Salluſtii, quam inimici eius, cum inſectatione, malignè reprehenderunt. CAP. XV.

ELegantia orationis Salluſtij uerborumq́; fœcundia, & nouandi ſtudiũ cum multa prorſus inuidia fuit: multiq́; non mediocri ingenio uiri conati ſunt reprehendere pleraq;, & obtrectare: in quibus plura inſcitè aut malignè uellicant. Nonnulla tamen uideri poſſunt, non indigna reprehẽſione: quale illud in Catilinæ hiſtoria repertum eſt: quòd habeat eam ſpeciem, quaſi parum attentè dictũ. Verba Salluſtij hæc ſunt: At mihi quidem, tametſi haudquáquam par gloria ſequatur ſcriptorem, & autorem rerum, tamen in primis arduum uidetur res geſtas ſcribere. Primùm, quòd facta dictis exæquanda ſunt: deinde quòd pleriq; quæ delicta reprehenderis, maleuolẽtia, & inuidia dicta putant. Vbi de magna uirtute, atq; gloria bonorũ memores, quæ ſibi quiſq; facilia factu putat, æquo animo accipit: ſuprà, ea ueluti ficta pro falſis ducit. Propoſuit, inquiunt, dicturũ cauſas, quamobrẽ uideatur eſſe arduũ res geſtas ſcribere; atq; ibi non primùm cauſas, ſed querelas dicit. Non enim cauſa uideri debet, cur hiſtoriæ opus arduũ ſit: quòd ij qui legunt, aut iniquè interpretantur quæ ſcripta ſunt, aut uera eſſe non credant. Obnoxiam quippe, & obiectam falſis exiſtimationibus eam rem dicendam magis aiũt, quàm arduam: quia quod arduum eſt, ſui operis difficultate eſt arduum, non opinionis alienæ erroribus. Hæc illi maleuoli reprehenſores dicunt. Sed Arduum Salluſtius, non pro difficili tantũ, ſed pro eo quoq; ponit, quod Græ- Arduum

ci

ci δυσχερὲς aut χαλεπὸν appellant: quod eſt cum difficile, tum moleſtum quoq;, & incommodum, & intractabile. Quorum uerborum ſignificatio à ſententia Salluſtij ſupraſcripta non abhorret.

De uocabulis quibuſdam à Varrone, & Nigidio contra quotidiani ſermonis conſuetudinem declinatis: atq; inibi id genus quædam, cum exemplis ueterum relata.

CAPVT XVI.

Senatuis. Domuis. Fluctuis.

MArcum Varronem, & P. Nigidium, uiros Romani generis doctiſsimos, comperimus non aliter locutos eſſe, & ſcripſiſſe, quàm Senatuis, & Domuis, & Fluctuis: qui eſt patrius caſus ab eo, quod eſt Senatus, Domus, & Fluctus: huic Senatui, Domui, Fluctui, cæteraq; his conſimilia pariter dixiſſe. Terentij quoq; comici uerſus in libris ueteribus itidem ſcriptus eſt:

Eius anuis opinor cauſa, quæ eſt mortua.

Hanc eorum autoritatem quidam è ueteribus Grammaticis ratione etiam firmare uoluerunt: quòd omnis datiuus ſingularis, litera finitus i, ſi non ſimilis eſt genitiui ſingularis, s, litera addita genitiuum ſingularem facit: ut patri patris, Duci ducis, Cædi cædis. Cùm igitur, inquiunt, in caſu dandi huic Senatui dicamus, genitiuus ex eo ſingularis Senatuis eſt, & non Senatus. Sed non omnes concedunt in caſu datiuo Senatui magis dicendum, quàm Senatu, ſicut Lucil. in eodem caſu, Victu, & Anu dicit, non Victui, & Anui, in hiſce uerſibus:

Quòd ſumptum atq; epulas uictu præponis honeſto.

Et alio in loco:

Anu noceo, inquit.

Verg. quoq; in caſu dandi Aſpectu dicit, non aſpectui:

Teq; aſpectu ne ſubtrahe noſtro. Et in Georg.

Quòd nec concubitu indulgent.

C. etiam

C. etiam Cæſar, grauis autor linguæ Latinæ, in Anticatone: Vnius, inquit, arrogantiæ ſuperbiæq́; dominatuq́;. Item in* Dolabella: Actionis illibuiſti: quorum in ædibus fanisq́; poſita, & honori erant, & ornatu. In libris quoq; Analogicis omnia iſtiuſmodi, ſine i, litera, dicenda cenſet. *Dolobella

De natura quarundam particularum, quæ propoſitæ uerbis intendi, atq; produci barbarè, atq; inſcitè uidentur, exemplis rationibusq; pluſculis diſceptatum. CAP. XVII.

Lucilij ex undecimo uerſus ſunt:

Scipiadæ magno improbus obijciebat aſellus:
Lûſtrum, illo Cenſore, malum, infelixq́; fuiſſe.

Obijciebat, o, litera producta multos legere audio: idq́; eò facere dicunt, ut ratio numeri ſalua ſit.

Idem infrà: -Et iam
Conijcere in uerſus dictum præconis uolebam
Graij. In hac quoque prima uerbi præpoſitione, ob eandem cauſam producunt. Item XV.

Subijcit hinc humilem, & *ſuffercatus poſteriorem. *fortaßis ſuffectus

Subijcit, u, litera longa legunt, quia primam ſyllabam breuem eſſe in uerſu heroico non conuenit. Item apud Plautum in Epidico, con, ſyllabam productam pronuntiant:

Age nunc iam orna te Epidice, & pallium in collū conijce.

Apud Vergilium quoq;, ſubijcit, uerbum produci à pleriſq; audio: -Etiam Parnaßia laurus
Parua ſub ingenti matris ſe ſubijcit umbra.

Sed neq; Ob, neq; Sub, præpoſitio producēdi habet naturam: neq; item Con, niſi cùm eam literæ ſequuntur, quæ in uerbis Conſtituit, & Confecit, ſecundū eam primæ ſunt: uel cùm eliditur ex ea n, litera, ſicut Salluſtius: Fœnoribus, inquit, coopertus. In ijs autē, quæ ſuprà poſui, & metrum eſſe integrū poteſt, & præpoſitiones iſtæ poſſunt non barbarè

bare protēdi. Secunda enim litera in his uerbis per duo ij, non per unum ſcribenda eſt. Nam uerbum iſtud, cui ſupradictæ particulæ præpoſitæ ſunt, non Icio eſt, ſed Iacio, & præteritum non Icit, ſed Iecit. Idq́; ubi compoſitum eſt, ex a litera, in i, mutatur: ſicut fit in uerbis Inſilio, & incipio: atq; ita uim conſonantis capit. Et idcirco ea ſyllaba productius latiuſq́; paulò pronuntiata, priorem ſyllabam breuem eſſe non patitur: ſed reddit eam poſitu longam. Proptereáq; & numerus in uerſu, & ratio in pronuntiatu manet. Hæc quæ diximus, eò etiam conducunt, ut quod apud Vergilium in ſexto poſitum inuenimus:

Eripe me his inuicte malis, aut tu mihi terram
Inijce.

Sic eſſe inijce, ut ſuprà dixi, & ſcribendum & legendum ſciamus. Niſi quis tam indocilis eſt, ut in hoc quoque uerbo, In, præpoſitionem metri cauſa protendat. Quærimus igitur in Obijcibus, o, litera, qua ratione intendatur: cùm id uocabulū factum ſit à uerbo Obijcio: & nequaquam ſimile ſit, quòd à uerbo Moueo Motus, o, litera longa dicitur. Equidem memini Sulpitium Apollinarem, uirum præſtanti literarum ſcientia, Obijces, & Obijcibus, o, litera correpta dicere: in Vergilio quoq; ſic eum legere:

-Qua ui maria alta tumeſcant
Obijcibus ruptis.

Sed ita ut diximus, i, literam, quæ in uocabulo quoq; gemina eſſe debet, paulò uberius largiuſq́; pronuntiabat. Congruens igitur eſt, ut Subijces etiam, quod perinde ut Obijces compoſitum eſt, u, litera breui dici oporteat. Ennius in tragœdia, quæ Achilles inſcribitur, Subijces pro aëre alto ponit, qui cœlo ſubiectus eſt, in his uerſibus:

Ergo Deûm ſublimes ſubijces, humidus
Vnde oritur imber, ſonitus ſæuo, & ſtrepitu.

Pler

Pleroſq; omnes tamen legere audias, u, litera producta. Id ipſum autem uerbum M. Cato ſub alia propoſitione dicit, in oratione, quam de Conſulatu ſuo habuit. Ita hos, inquit, fert uentus ad priorem Pyrenæum, quos proijcit in altum. Et Pacuuius item in Anchiſe: id promontorium, cuius* lingua in altum proijcit. *ligna

De Africano ſuperiore ſumpta quædam ex Annalibus, memoratu dignißima. CAP. XVIII.

Scipio Africanus antiquior, quanta uirtutũ gloria præſtiterit, & quàm fuerit altus animo, atq; magnificus, & qua ſui conſcientia ſubnixus: pluribus rebus, quæ dixerit, quæq; fecerit, declaratũ eſt. Ex quibus ſunt hæc duo exẽpla eius fiduciæ, ac exuperantiæ ingentis. Cùm M. Neuius Trib. pleb. accuſaret eum ad populum, diceretq; accepiſſe à Rege Antiocho pecuniã, ut conditionibus gratioſis & mollibus pax cum eo pop. Rom. nomine fieret, & quædam item alia crimini daret, indigna tali uiro: tũ Scipio pauca præfatus, quæ dignitas uitæ ſuæ, atq; gloria poſtulabat: Memoria, inquit, Quirites, repeto diem eſſe hodiernum, quo Annibalem Pœnum imperio noſtro inimicißimũ magno prælio uici in terra Africa, pacemq; & uictoriã uobis peperi inſperabilem. Non igitur ſimus aduerſum Deos ingrati: ſed cenſeo relinquamus nebulonem hunc, eamusq; nunc protinus Ioui Optimo Maximo gratulatum. Id cùm dixiſſet, auertit, & ire in Capitolium cœpit. Tum concio uniuerſa, quæ ad ſententiam de Scipione ferendam conuenerat, relicto Tribuno, Scipionẽ in Capitolium comitata, atq; inde ad ædes eius cum lætitia & gratulatione ſolenni proſecuta eſt. Fertur etiam oratio, quæ uidetur eo die habita à Scipione: & qui dicunt eam non uerã, non eunt inficias, quin hæc quidem uerba fuerint, quæ dixi, Scipionis. Scipionis Africani altitudo animi.

Item

Item aliud eſt factum eius præclarum: Petilij quidam Tri. pleb. à Marco, ut aiunt Catone, inimico Scipionis, comparati in eum atq; immiſsi deſiderabant in Senatu inſtantiſsimè, ut pecuniæ Antiochenæ, prædæq; quæ in eo bello capta erat, rationem redderet. Fuerat enim L. Scipioni Aſiatico fratri ſuo Imperatori in ea prouincia Legatus. Ibi Scipio exurgit: & prolato è ſinu togæ libro, rationes in eo ſcriptas eſſe dixit omnis pecuniæ, omniſq; prædæ: Illatum, ut palàm recitaretur, & ad ærarium deferretur. Sed enim id iam non faciam, inquit, nec me ipſe afficiam contumelia. Eumq; librum ſtatim diſcidit ſuis manibus, & concerpſit: ægrè paſſus, quòd cui ſalus imperij ac Reipublicæ accepta ferri deberet, ab eo ratio pecuniæ prædatitiæ poſceretur.

Quid M. Varro in Logiſtorico ſcripſerit de moderando uictu puerorum impubium. CAP. XIX.

Crapula ingenio officit.

PVeros impuberes compertum eſt, ſi plurimo cibo, nimioq; ſomno uterentur, hebetiores fieri: aduertimuſq; hinc elici tarditatem, corporaq; eorum improcera fieri, minuſq; adoleſcere. Idem pleriq; alij Medicorũ Philoſophorumq;, & M. Varro in Logiſtorico ſcripſit, quæ inſcripta eſt Capys, aut de liberis educandis.

Notati à Cenſoribus, qui audientibus iis dixerunt ioca quædam intempeſtiuiter: ac de eius nota deliberatum, qui ſteterat fortè apud eos oſcitabundus. CAP. XX.

Cẽſoriꝗ notꝗ.

INter Cenſorias ſeueritates tria hæc exempla in literis ſunt caſtigatiſsimæ diſciplinæ. Vnum eſt huiuſmodi: CENS. agebat de uxoribus ſolenne iuſiurandum. Verba erant ita concepta: Et tu ex animi tui ſententia uxorem habes? Qui iurabat, cauillator quidam, & canicula, & nimis ridicularius fuit. Is locum eſſe ſibi ioci dicendi ratus,

Iocus intempeſtiuus.

tus, cùm ita, uti mos erat, CENS. *dixiſſet,* Et *tu ex animi tui ſententia uxorem habes?* Habeo *equidem, inquit, uxorem: ſed non hercle ex animi tui ſententia. Tum* CENS. *eum, quòd intempeſtiuè laſciuiſſet, in ærarios retulit, cauſamq́; hanc ioci ſcurrilis apud ſe dicti ſubſcripſit.* Altera *ſeucritas eiuſdem ſectæ, diſciplinæq́; eſt:* Deliberatum *eſt de nota eius, qui ad* CENS. *ab amico aduocatus eſt, & in iure ſtans, clarè nimis ac ſonorè oſcitauit: atque inibi propè ut plecteretur, fuit, tanquam illud indicium uagi animi foret, & hallucinantis, & fluxæ atque apertæ ſecuritatis. Sed cùm ille deieraſſet inuitiſsimum ſeſe, ac repugnantem oſcitatione uictum, teneri'que eo uitio, quod oſcedo appellatur: tum notæ iam deſtinatæ exemptus eſt.* P. *Scipio Africanus* Pauli *filius utranque hiſtoriam poſuit in oratione, quàm dixit in.* Cenſura, *cùm ad maiorum mores populum hortaretur.* Item *aliud refert* Sabinus Maſſurius *in ſeptimo memorabilium ſeuerè factum:* CENSS. *inquit,* P. *Scipio* Naſica, *&* M. Pompilius, *cùm equitum cenſum agerent, equum nimis ſtrigoſum & malè habitum, ſed equitem eius uberrimum & habitiſsimum uiderunt.* Et *cur, inquiunt, ita eſt, ut tu ſis, quàm equus curatior?* Quoniam, *inquit, ego me curo, equum* Statius *meus.* Viſum *eſt parum reuerens eſſe reſponſum, relatusq́; in ærarios, ut mos eſt.* Statius *autem ſeruilè nomen fuit.* Pleriq́; *apud ueteres ſerui eo nomine fuerunt.* Cæcilius *quoq́; ille comœdiarum poeta inclytus, ſeruus fuit, & propterea nomen habuit* Statius. Sed *poſteà uerſum eſt quaſi in cognomentum, appellatusq́; eſt* Cæcilius Statius.

Oſcedo.

Equus ſtrigoſus.

Statius.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARIORVM LIBER V.

Quòd Muſonius philoſophus reprehendit, improbauitq; laudari philoſophum differentem à uociferantibus, & in laudando geſtientibus. CAPVT I.

Muſonius.

*MVSONIVM philoſophum ſolitum dicere accepimus: Cùm philoſophus, inquit, hortatur, monet, ſuadet, obiurgat, aliud'ue quid diſciplinarum diſſerit: tum qui audiunt, ſi de ſummo, & ſoluto pectore obuias, uulgatasq́; laudes effutiunt, ſi clamitant etiã, ſi geſtiunt, ſi uocum eius feſtiuitatibus, ſi modulis uerborum, ſi quibuſdam quaſi frequentamentis orationis mouentur, exagitantur, & geſtiunt: tum ſcias, & qui dicit, & qui audit, fruſtra eſſe: neq; illic philoſophum loqui, ſed tibicinem canere. * Animus is, inquit, audientis philoſophum quæ dicuntur utilia, ac ſalubria ſunt, quæq; & errorum, atq; uitiorum medicinas ferunt, laxamentum atq; otium prolixè profuſeq; laudandi non habet. Quiſquis ille eſt qui audit, niſi ille eſt planè deperditus, inter ipſam philoſophi orationem & perhorreſcat neceſſe eſt, & pudeat tacitus, & pœniteat, & gaudeat, & admiretur: uarios adeò uultus diſparilesq; ſenſus gerat, perinde ut eum, conſcientiamq; eius affecerit, utrarumq; animi partium aut ſyncerarum, aut ægrarum, philoſophi pertractatio. Præterea dicebat, magnam laudem non abeſſe ab admiratione: admirationem autem, quæ maxima eſt, non parere uerba, ſed ſilentium. Icc irco, inquit, poëtarum ſapien-*

*Amicus enim

tiſ

tiſſimus auditores illos Vlyſſi, labores ſuos illuſtriſſimè narrantis, ubi loquendi finis factus, non exultare, nec ſtrepere, nec uociferari facit: ſed conſiluiſſe uniuerſos dicit, quaſi attonitos, & obſtupidos, deliniimentis aurium ad origines uſq; uocis permanantibus.

Super equo Alexandri regis, qui Bucephalus appellatus eſt.
CAPVT II.

Equus Alexandri regis & capite, & nomine Bucephalus fuit. Emptum Cares ſcripſit talentis XIII. & regi Philippo donatum: æris noſtri ſumma eſt HS CCCXII. Super hoc equo dignum memoria uiſum: quòd ubi ornatus erat, armatuſq; ad prælium, haud unquam inſcendi ſeſe ab alio niſi à rege paſſus ſit. Id etiam de iſto equo memoratum eſt: Quòd cùm in eo inſidens Alexander bello Indico, * & facinora faciens fortia, in hoſtium cuneum, non ſatis ſibi prouidens, immiſiſſet, coniectiſq; undiq; in Alexandrum telis, uulneribus altis in ceruice atque latere equus perfoſſus eſt: moribundus tamen, ac propè iam exanguis, è medijs hoſtibus regem uiuaciſſimo curſu retulit: atq; ubi eum extra tela extulerat, ilico concidit: & *deinde iam ſuperſtitis ſecurus, quaſi cum ſenſus humani ſolatio expirauit. Tum rex Alexander, parta eius belli uictoria, oppidum in iiſdem locis condidit: atq; ob equi honores Bucephalon appellauit.

Bucephalus. *ſe *domini Bucephalon oppidum.

Quæ cauſa, quodq; initium fuiſſe dicatur Protagoræ ad philoſophiæ literas adeundi. CAP. III.

Protagoram uirum in ſtudijs doctrinarum egregium, cuius nomen Plato libro ſuo illi inclyto inſcripſit, adoleſcentem aiunt, uictus quærēdi gratia in mercede miſſum, uecturaſq; onerum corpore ſuo factitauiſſe: quod genus Græci βαςάζοντας uocant, Latinè Baiulos appellamus.

Protagoras. Baiulus.

Abdera Democriti oppidum.

nus. Is de proximo rure in Abderam oppidum, cuius popularis fuit, caudices ligni plurimos funiculo breui circundatos portabat. Tum forte Democritus ciuitatis eiuſdem ciuis, homo ante alios uirtutis & philoſophiæ gratia uenerandus, cùm egrederetur extra urbem, uidet eum cum illo genere oneris tam impedito, ac tam incoibili, facile atq; expedite incedentem. Et prope accedit, & iuncturã, poſituramq; ligni ſcite periteq; factam conſiderat: petitq; ut paulum acquieſcat. Quod ubi Protagoras, uti erat petitum, fecit: atq; itidem Democritus aceruũ illum, & quaſi orbem caudicum breui uinculo compreſſum, ratione quadam quaſi geometrica librari, contineriq; animaduertit: interrogauit, quis id lignum ita compoſuiſſet. Et cùm ille à ſe compoſitum dixiſſet: deſiderauit uti ſolueret, ac denuo in modum eundem collocaret. At poſtquàm ille ſoluit, ac ſimiliter compoſuit: tum Democritus animi aciem, ſolertiamq; hominis non docti, demiratus: Mi adoleſcens, inquit, cùm ingenium benefaciendi habeas, ſunt maiora melioraq;, quæ facere mecum poſſis. Abduxitq; eum ſtatim, ſecumq; habuit, & ſumptum miniſtrauit, & philoſophias docuit, & eſſe eum fecit, quantus poſteà fuit. Is tamen Protagoras inſyncerus quidem philoſophus, ſed acerrimus ſophiſtarum fuit. Pecuniam quippe ingentem cùm à diſcipulis acciperet annuã, pollicebatur ſe id docere, quanam uerborũ induſtria, cauſa infirmior, fieret fortior. Quã rem Græcè ita dicebat, τὸν ἥττω λόγον, κρείττω ποιεῖν.

De uerbo Duo & uiceſimo, quod uulgò incognitum, à uiris doctis multifariam in libris ſcriptum eſt.

CAPVT IIII.

Iulius Paulus.

APud Sigillaria forte in libraria ego & Iulius Paulus poëta, uir memoria noſtra doctiſſimus, conſederamus:

ramus: atque ibi expoſiti erant Fabij annales, bonæ atq; ſynceræ uetuſtatis libri, quos uenditor ſine mendis eſſe contendebat. Grammaticus autem quiſpiam è nobilioribus ab emptore ad ſpectandos libros adhibitus, reperiſſe unum in libro mendum dicebat. Sed contrà librarius in quoduis pignus uocabat, ſi in una uſpiam litera delictum eſſet. Oſtendebat grammaticus ita ſcriptum in lib. IIII. *Quapropter tum primum ex plebe alter* COS. *factus eſt, duo & uiceſimo anno poſtquàm Romam Galli ceperunt: Non, inquit, Duo & uiceſimo, ſed Duodeuiceſimo ſcribi oportuit. Quid enim eſt Duo & uiceſimo? Alio quoque loco hic ita ſcripſit: Mortuus eſt anno Duo & uiceſimo, Rex fuit anno uiceſimo primo.* Duodeuiceſimo.

Cuiuſmodi ioco cauillatus ſit in Antiochum regem Pœnus Annibal. CAP. V.

IN *libris ueterum memoriarum ſcriptum eſt Annibalem Carthaginienſem apud regem Antiochum facetiſſimè cauillatum eſſe. Ea cauillatio huiuſcemodi fuit: Oſtendebat ei Antiochus in campo copias ingenteis, quas bellum Pop. Rom. facturus comparauerat: conuertebatq; exercitum inſignibus argenteis, & aureis florentem. Inducebat etiam currus cum falcibus, & elephantos cum turribus: equitatumq; frenis, ephippijs, monilibus, phaleris præfulgentem. Atque ibi rex contemplatione tanti, ac tam ornati exercitus gloriabundus Annibalem aſpicit: & Putas'ne, inquit, conferri poſſe, ac ſatis eſſe credis Romanis hæc omnia? Tum Pœnus eludens ignauiam, imbelliamq; militum eius pretioſè armatorum: Satis planè, inquit, ſatis eſſe credo Romanis hæc omnia: etiamſi auariſſimi ſunt. Nihil prorſum, neque tam lepidè, neque tam acerbè dici poteſt. Rex de numero exercitus*

Annibalis cauillatio in Antiochum. Macrob. lib. 2. cap. 2.

Imbellia genere fœminino.

ſui, ac de æquiparatione æſtimanda quæſierat: Reſpondit Annibal de præda.

De coronis militaribus quæ ſit earum Triumphalis, quæ Obſidionalis, quæ Ciuica, quæ Muralis, quæ Caſtrenſis, quæ Naualis, quæ Oualis, quæ Oleaginea.

CAPVT VI.

Coronæ militares. *Militares coronæ multifariæ ſunt: Quarum quæ nobiliſſimæ ſunt, has ferme eſſe accepimus triumphalem, obſidionalem, ciuicam, muralem, caſtrenſem, naualem. Eſt ea quoq; corona, quæ Oualis dicitur. Eſt item poſtrema Oleaginea, qua uti ſolent qui in prælio non fuerunt, ſed triumphum procurant.* Coronæ triūphales. *Triumphales coronæ ſunt aureæ, quæ Imperatoribus ob honorem triumphi mittuntur. Id uulgò dicitur Aurum coronarium. Hæ antiquitus è lauro erant: pòſt fieri ex auro cœptæ.* Obſidionalis. *Obſidionalis eſt, quam ij qui liberati ſunt obſidione, dant ei duci qui liberauit.* Graminea. *Ea corona graminea eſt: obſeruariq; ſolitum, ut fieret è gramine, quod in eo loco generatum eſſet, intra quem clauſi erant, qui obſidebantur. Hanc coronam gramineam* S.P.Q.R. *Q. Fabio Maximo dedit, bello Pœnorum ſecundo, quòd urbem Romam obſidione hoſtium liberaſſet.* Ciuica. *Ciuica corona appellatur, quam ciuis ciui, à quo ſeruatus eſt in prælio, teſtem uitæ ſalutisq; perceptæ, dat. Ea fit è fronde querna: quoniam cibus, uictusq; antiquiſſimus querceus capi ſolitus ſit. Fit etiam ex ilice, quod genus ſuperiori proximum eſt: ſicuti ſcriptum eſt in quadam comœdia Cæcilij:*

Aduehuntur, inquit, cùm iliguea corona, & chlamyde:
Dij uoſtram fidem.

Maſſurius autem Sabinus in XI. *librorum memorabilium Ciuicam coronam tum dari ſolitam dicit, quum is qui ciuem ſeruauerat, eodem tempore etiam hoſtem occiderat,*

neq;

neq; locum in ea pugna reliquerat: aliter ius ciuicæ coronæ negat conceſſum. Tiberium tamen Cæſarem conſultum, an ciuicam coronam capere poſſet, qui ciuem in prælio ſeruaſſet, & hoſtes ibidem duos interfeciſſet, ſed locum in quo pugnabat, non retinuiſſet, eoq; loco hoſtes potiti eſſent, reſcripſiſſe dicit, eum quoq; ciuica dignum uideri: quòd appareret, è tam iniquo loco ciuẽ ab eo ſeruatum, ut etiam à fortiter pugnantibus retineri non quiuerit. Hac corona ciuica L. Gellius uir cenſorius in Senatu Ciceronem Conſulem donari à republica cenſuit: quòd eius opera eſſet atrociſſima illa Catilinæ coniuratio detecta, uindicataq;. Muralis eſt corona, qua donatur ab imperatore, qui primus murum ſubijt, inq; oppidum hoſtiũ per uim aſcendit. Idcirco quaſi muri pinnis decorata eſt. Caſtrenſis eſt corona, qua donat cum Imperator, qui primus hoſtium caſtra pugnans introiuit. Ea corona inſigne ualli habet. Naualis eſt, qua donari ſolet maritimo prælio, qui primus in hoſtium nauem ui armatus tranſiliuit. Ea quaſi nauium roſtris inſignita eſt. Ea muralis autem, & caſtrenſis, & naualis fieri ex auro ſolent. Oualis uerò corona myrtea eſt. Ea utebantur Imperatores, qui ouantes introibant Vrbem. Ouandi autem, ac non triumphandi cauſa eſt, cùm aut bella non rite indicta, neq; cum iuſto hoſte geſta ſunt: aut hoſtium nomen humile, & non idoneum eſt, ut ſeruorum, piratarumq; aut deditione repentè facta, *in puluere (ut dici ſolet) incruentaq; uictoria obuenit. Cui facilitati aptam eſſe Veneris frondem crediderunt: quòd nõ Martius, ſed quaſi Venereus quidam triumphus foret. Hanc myrteam coronam M. Craſſus cùm bello fugitiuorum confecto, ouans rediret, inſolenter aſpernatus eſt: Senatusq; conſultum faciundum per gratiam curauit, ut lau-

Muralis. Caſtrenſis. Naualis. Oualis. *ſine

ro non myrto coronaretur. Marcus Cato obiecit M. Fuluio Nobiliori, quòd milites, per ambitionem, coronis leuiſſimis de cauſis donaſſet: de qua re uerba ipſa appoſui Catonis: Nã principiò, quis uidit corona donari quẽquam cùm oppidum captũ non eſſet? aut caſtra hoſtium nõ incenſa eſſent? Fuluius autem, in quẽ hoc à Catone dictũ eſt, coronis donauerat milites, quia uallũ curauerãt, aut quia puteum ſtrenuè foderãt. Prætereundũ nõ eſt, quod ad ouationes attinet: ſuper quo diſſenſiſſe ueteres ſcriptores accipio. Partim enim ſcripſerunt, qui ouarent, introire ſolitum equo uehentes. Et Sab. Maſſurius pedibus ingredi ouantes dicit ſequentibus eos, non militibus, ſed uniuerſo Senatu.*

*ſcio.

Perſonæ uocabulũ quàm lepidè interpretatus ſit, quamq; eſſe uocis eius originem dixerit C. Baſſus.

CAPVT VII.

*Lepidè mehercules, & ſcitè C. Baſſus in libris quos de origine uocabulorum compoſuit, unde appellata Perſona ſit, interpretatur. À perſonando enim id uocabulum factum eſſe coniectat. Nam caput, inquit, & os, cooperimento perſonæ tectum undiq;, unáq; tantum uocis emittendæ uia peruium, * quod non uaga neq; diffuſa eſt, in unum tantummodo exitum collectam coactamq; uocem, & magis claros canoroſq; ſonitus facit. Quoniam igitur indumentum illud oris clareſcere, & reſonare uocem facit: ob eam cauſam Perſona dicta eſt, o, litera propter uocabuli formam productiore.*

*quà

Defenſus error à Vergilii uerſibus, quos arguerat Iulius Higinus grammaticus. & ibidem quid ſit Lituus, atque de etymologia uocis eius. CAP. VIII.

Ipſe quirinali lituo, paruáq; ſedebat
Succinctus trabea, læuáq; ancile gerebat.

In his uerſibus erraſſe Vergilium Higinus ſcripſit,

tanq

nunquam non animaduerterit deeſſe aliquid hiſce uerbis: Ipſe quirinali lituo. Nam ſi nihil, inquit, deeſſe animaduertimus: uidetur ita dictum, ut fiat lituo, & trabea ſuccinctus: quod eſt, inquit, abſurdiſſimum. Quippe cùm lituus ſit uirga breuis, in parte qua robuſtior eſt, incurua, qua Augures utuntur: quonam modo ſuccinctus lituo uideri poteſt? Imò ipſe Higinus parum animaduertit ſic hoc eſſe dictum, ut pleraq; dici per defectionem ſolent: ueluti cùm dicitur, M. Cicero homo magna eloquentia, & Roſcius hiſtrio ſumma uenuſtate: non plenum hoc utrunque, neq; perfectum eſt: ſed enim pro pleno, atque perfecto auditur, ut Vergilius alio in loco: Lituus.

Victorem Buten, immani corpore.

Id eſt, corpus immane habentem. Et item alibi:

In medium geminos immani pondere cæſtus
Proiicit. Ac ſimiliter:
Domus ſanie, dapibusq; cruentis
Intus opaca ingens.

Sic igitur id quoque uideri dictum debet: Picus Quirinali lituo erat: ſicut dicimus, ſtatua grandi capite erat. Eſt autem, & Erat, & Fuit, plerunq; abſunt cum elegantia, ſine detrimento ſententiæ. Et quoniam facta litui mentio eſt, non prætermittendum eſt, quod poſſe quæri animaduertimus, utrum lituus auguralis à tuba, quæ lituus appellatur, an tuba à lituo Augurum, lituus dicta ſit. Vtrunque enim pari forma, & pariter in capite incuruum eſt. Sed ſi (ut quidam putant) tuba à ſonitu lituus appellata eſt, ex illo Homerico uerſu λίγξε βιός, neceſſe eſt ita accipi, ut uirga auguralis à tubæ ſimilitudine lituus uocetur. Vtitur autem uocabulo iſto Verg. & pro tuba: ut ibi, Tuba.

Et lituo pugnas inſignis obibat, & haſta.

Hiſtoria de Crœſi filio ſumpta ex Herodoti libris. CAPVT IX.

Crœſi filius ex muto uocalis.

*Filius Crœſi regis, cùm iam per ætatem fari poſſet, infans erat: & cùm iam multum adoleuiſſet, item nihil fari quibat. Mutus autem & elinguis diu habitus eſt. Cùm uerò in patrem eius bello magno uictum, & urbe, in qua erat, capta, hoſtis gladio * deducto, regem eſſe ignorans inuaderet: diduxit adoleſcens os, clamare nitens, eoq; nixu atque impetu ſpiritus uitium, nodumq; linguæ rupit, planeq; & articulatè elocutus eſt, clamans in hoſtem, ne rex Crœſus occideretur. Tum & hoſtis gladium reduxit, & rex uita donatus eſt, & adoleſcens loqui prorſus deinceps incœpit. Herodotus in hiſtorijs huius memoriæ ſcriptor eſt: eiusq; uerba ſunt, quæ prima dixiſſe filium Crœſi refert, ὤνθρωπε, μὴ κτεῖνε κροῖσον. Sed & quiſpiam Samius athleta, nomen illi fuit Αἴγλης, cùm antea non loquens fuiſſet, ob ſimilem dicitur cauſam loqui cœpiſſe. Nam cùm in ſacro certamine ſortitio inter ipſos, & aduerſarios non bona fide fieret, & ſortem nominis falſam ſubijci animaduertiſſet: repentè in eum, qui id faciebat, ſeſe uidere quid faceret, magnùm inclamauit. Atq; is oris uinculo ſolutus, per omne inde uitæ tempus, non turbidè, neque adhæsè locutus eſt.*

*eductо

Her. in Clio.

Aegles Samius.

De argumentis, quæ Græcè ἀντιστρέφοντα appellantur, à nobis Reciproca dici poſſunt. CAP. X.

Antiſtrephōta.

INter uitia argumentorum, longè maximum eſſe uitium uidetur eorum, quæ ἀντιστρέφοντα Græci dicũt. Ea quidam ex noſtris, non hercle nimis abſurdè reciproca appellauerunt. Id autem uitium accidit hoc modo: Cùm argumentum propoſitum referri cõtrà, conuertiq; in eum poteſt, à quo dictum eſt, & utrunque pariter ualet, quale eſt

peruul

peruulgatum illud, quo Protagoram ſophiſtarum acerrimum, uſum eſſe ferũt aduerſus Euathlum diſcipulum ſuum. Lis nanque inter eos, & controuerſia ſuper pacta mercede hæc fuit: Euathlus adoleſcens diues, eloquentiæ diſcendæ, cauſarumq; orandi cupiens fuit. Is in diſciplinam Protagoræ ſeſe dedit: daturumq; promiſit mercedem grãdem pecuniam, quantam Protagoras petiuerat. Dimidiũq; eius dedit iam tunc ſtatim prius, quàm diſceret. Pepigitq; ut reliquum dimidium daret, quo primo die cauſam apud Iudices oraſſet & uiciſſet. Poſteà quum diutulè auditor aſſectatorq; Protagoræ fuiſſet: & in ſtudio quidem facũdiæ abundè promouiſſet, cauſas tamen non reciperet, tempusq; iam longum tranſcurreret, & facere id uideretur, ne reliquum mercedis daret: capit conſilium Protagoras, ut tum exiſtimabat, aſtutum. Petere inſtitit ex pacto mercedem. Litem cum Euathlo conteſtatur. Et cùm ad Iudices conijciendæ conſiſtendæq; cauſæ gratia ueniſſet, tum Protagoras ſic exorſus eſt: Diſce, inquit, ſtultiſsime adoleſcens, utroque id modo fore, uti reddas quod peto, ſiue cõtra te pronuntiatum erit, ſiue pro te. Nam ſi contrà te lis data erit, merces mihi ex ſententia debebitur, quia ego uicero: Sin uerò ſecundum te iudicatum erit, merces mihi ex pacto debebitur, quia tu uiceris. Ad ea reſpondit Euathlus: Potui, inquit, huic tuæ tam ancipiti captioni iſſe obuiam, ſi uerba non ipſe facerem, ſed alio patrono uterer. Sed * magis mihi in iſta uictoria proludium eſt: cùm te non in cauſa tantum, ſed in argumento quoque iſto uinco. Diſce igitur tu quoque magiſter ſapientiſsime, utroque modo fieri, uti non reddam quod petis: ſiue contra me pronuntiatum fuerit, ſiue pro me. Nam ſi Iudices pro cauſa mea ſenſerint, nihil tibi ex ſententia debebitur, quia ego uicero

Protagoræ & Euathli pactio.

*maius

Proludium.

uicero: Sin contra me pronuntiauerint, nihil tibi ex pa-
Dubioſus. *cto debebo, quia ego non uincero. Tum iudices dubioſum hoc inexplicabileq́; eſſe, quod utrinque dicebatur, rati, ne ſententia ſua utramcunque in partem dicta eſſet, ipſa ſeſe reſcinderet: rem iniudicatam reliquerunt, cauſamq́; in diem longiſſimam diſtulerunt. Sic ab adoleſcente diſcipulo magiſter diſciplina eloquentiæ inclytus ſuo ſibi argumento confutatus eſt, & captionis uerſutè excogitatæ fruſtratus fuit.*

Biantis de re uxoria ſyllogiſmum, non poſſe uideri ἀντιστρέφοντα. CAP. XI.

Biantis argumentum. EXiſtimauit quidam etiam illud Biantis, uiri ſapientis, ac nobilis, reſponſum conſimile eſſe, atque eſt Protagorion illud, de quo dixi modò ἀντιστρέφον. Nam cùm rogatus eſſet à quodam Bias, deberet'ne uxorem ducere, an uitam uiuere cœlibem, ἤτοι, inquit, καλὴν ἕξεις, ἢ αἰσχρὰν. καὶ εἰ καλὴν, ἕξεις κοινὴν, εἰ δὲ αἰσχρὰν, ἕξεις ποινήν. ἑκάτερον δὲ οὐκ ἀγαθὸν, οὐ ληπτέον ἄρα. Sic autem hoc reſponſum conuertunt, εἰ μὲν καλὴν ἕξω, οὐχ ἕξω ποινήν. εἰ δὲ αἰσχρὰν, οὐχ ἕξω κοινὴν, γαμητέον ἄρα. Sed minime hoc eſſe uidetur ἀντιστρέφον: quoniam ex altero latere conuerſum, frigidius eſt infirmiusq́;. Nam Bias propoſuit non eſſe ducẽdam uxorem: propter alterutrum incommodum, quod neceſſariò patiendum erit ei, qui duxerit. Qui conuertit autem, non ab eo ſe defendit incommodo, quod adeſt, ſed carere ſe altero dicit, quod non adeſt. Satis eſt autem tuendæ ſententiæ, quam Bias dixit, quòd eum qui duxit uxorem, pati neceſſe eſt ex duobus incommodis alterum, ut aut κοινὴν habeat, aut ποινήν. Sed Phauorinus noſter quum facta eſſet fortè mentio ſyllogiſmi iſtius, quo Bias
Protaſis. uſus eſt, cuius prima πρότασις, ἤτοι καλὴν ἕξεις, ἢ αἰσχρὰν,

σχρὰν, non ratum id, neque iuſtum diſiunctum eſſe ait: quoniam non neceſſum eſt alterum ex duobus, quæ diſiunguntur uerum eſſe, quod in proloquio diſiunctiuo neceſſarium eſt. Eminentia enim quadam ſignificari formarum turpes & pulchræ uidentur. Eſt autem, inquit, tertium quoque inter duo iſta, quæ diſiunguntur: cuius rationem proſpectumq́; Bias non habuit. Inter enim pulcherrimam fœminam, & deformiſsimam, media quædam forma eſt: quæ à nimiæ pulchritudinis periculo, & à ſummo deformitatis odio uacat. Qualis à Q. Ennio in Menalippa perquàm eleganti uocabulo Stata dicitur, quæ neque κοινὴ futura ſit, neque ποινὴ: quam formam modicam & modeſtam Phauorinus non mehercle inſcitè appellabat uxoriam. Ennius autem in iſta (quam dixi) tragœdia, eas ferè fœminas ait incolumi pudicitia eſſe, quæ ſtata forma forent. Stata forma. Vxoriæ formæ.

De nominibus deorum populi Romani Diiouis, & Veiouis. CAP. XII.

IN *antiquis ſpectationibus nomina hæc Deorum ineſſe animaduertimus, Diiouis & Veiouis. Eſt autem etiam ædes Veiouis Romæ, inter arcem, & Capitolium. Eorum nominum rationem eſſe hanc comperi: Iouem Latini ueteres à iuuando appellauere: eundemq́; alio uocabulo iuncto, Patrem dixerunt. Nam quod eſt in eliſis, aut immutatis quibuſdam literis Iupiter: id plenum atque integrum eſt Iouis pater. Sic & Neptunus pater coniunctè dictus eſt, & Saturnus pater, & Ianus pater, & Mars pater: hoc enim eſt Marſpiter. Item Iouis Dieſpiter appellatus, id eſt, diei & lucis pater. Idcircoq́; ſimili nomine diiouis dictus eſt, & Lucetius: quòd nos die & luce quaſi uita ipſa afficeret, & iuuaret. Lucetium autem Iouem Cn. Næ-* Diiouis. Veiouis. Iupiter. Marſpiter. Dieſpiter. Lucetius.

uius

uius in libris belli Punici appellat. Cùm Iouem igitur & Diiouem à iuuando nominaſſent, eum quoq; contrà deum qui non iuuandi poteſtatem, ſed uim nocendi haberet (nam deos quoſdam ut prodeſſent, celebrabant: quoſdam, ne obeſſent, placabant) Veiouem appellauerunt: dempta, atq;

Væ, aut Ve. detracta iuuandi facultate. Væ enim particula, quæ in alijs atque alijs uocabulis uariatim per has duas literas cum a litera media immiſſa dicitur, duplicem ſignificatum, eundemq; inter ſe diuerſum capit. Nam & augendæ rei, & minuendæ ualet: ſicuti aliæ particulæ plurimæ: propter quod accidit, ut quædam uocabula, quibus particula iſta præponitur, ambigua ſint, & utroque uerſum dicantur:

Væſcum. Væhemens. Vægrande. Veſanus. Vecors. Væſcum, Væhemens, & Vægrande: de quibus alio in loco uberiore tractatu facto admonuimus. Veſanos autem & Vecordes ex una tantùm parte dici, quæ priuatiua eſt: quam Græci στερητικὸν μόριον dicunt. Simulacrum igitur dei Veiouis, quod eſt in æde, de qua ſuprà dixi, ſagittas tenet, quæ ſunt uidelicet paratæ ad nocendum. Quapropter eum deum plerique Apollinem eſſe dixerunt. Immolaturq; illi ritu humano capra: eiusq; animalis figmentum iuxta ſimulacrum ſtat. Propterea Vergilium quoq; aiunt, multæ antiquitatis hominem, ſine oſtentationis odio peritum, numina læua in Georgicis deprecari: ſignificantem, quandam uim eſſe huiuſcemodi deorum in lædendo magis quàm in iuuando potentem.

Verſus Vergilij hi ſunt:

In tenui labor, at tenuis non gloria: ſi quem.
Numina læua ſinunt, auditq; uocatus Apollo.

Auerruncus. Robigus. In iſtis autem Dijs, quos placari oportet, uti mala à nobis, uel à frugibus natis amoueantur, Auerruncus quoq; habetur, & Robigus.

De

De officiorum gradu atque ordine, ex moribus populi Romani obſeruato. CAP. XIII.

*SEniorum hominum & Romæ nobilium, atque in morum diſciplinarumq́ue ueterũ doctrina memoriaq́ue præſtantium, diſceptatio quædam fuit, præſente & audiente me, de gradu atque ordine officiorum. Cumq́ue quæreretur, quibus nos ea prioribus potioribusq́ue facere oporteret, ſi neceſſe eſſet in opera danda, faciundoq́ue officio alios alijs anteferre: non conſtabat. Conueniebat autem facilè, conſtabatq́ue ex moribus Populi Romani, primũ iuxta parentes locum tenere pupillos debere, fidei tutelæq́ue noſtræ creditos: ſecundum eos, proximũ locum clientes habere, qui ſeſe itidem in fidem patrociniumq́ue * noſtrorum dederunt: tum in tertio loco eſſe hoſpites: poſtea eſſe cognatos affinesq́ue. Huius moris obſeruationisq́ue multa ſunt teſtimonia, atque documenta in antiquitatibus perſcripta ex quibus unum hoc interim de clientibus cognatisq́ue, quod præ manibus eſt, ponemus. M. Cato in oratione, quam dixit apud CENS. in Lentulum, ita ſcripſit: Quòd maiores ſanctius habuere defendi pupillos, quàm clientem non fallere: aduerſus cognatos, pro cliente teſtatur: teſtimonium aduerſum cliẽtem nemo dicit. Patrem primùm, poſteà patronum proximum nomen habere. Maſſurius autem Sabinus in lib. iuris ciuilis III. antiquiorem locum hoſpiti tribuit quàm clienti. Verba ex eo libro hæc ſunt: in officijs apud maiores ita obſeruatum eſt, primum tutelæ, deinde hoſpiti, deinde clienti, tum cognato, poſtea affini: de qua cauſa fœminæ uiris potiores ſunt habitæ, pupillarisq́ue tutela, muliebri prælata: etiam aduerſus quem affuiſſent eius filij tutores relicti, in eadẽ cauſa pupillo aderant. Firmum atq́ue clarum iſti teſtimoniũ rei perhibet autoritas*

*noſtrum.

C.Cæſ

C. Cæſaris Pont. Max. qui in ratione quàm pro Bithynijs dixit, hoc principio uſus eſt: Vel pro hoſpitio regis Nicomedis, uel pro horum neceſsitate quorum res agitur, refugere hoc munus, Mumi, nõ potui. Nam neq; hominũ morte memoria deleri debet, quin à proximis retineatur: neq; clientes, ſine ſumma infamia, deſeri poſſunt, quibus etiam à propinquis noſtris opem ferre inſtituimus.

Quòd Appion doctus homo, qui Polyhiſtor appellatus eſt, uidiſſe ſe Romæ ſcripſit recognitionem inter ſeſe mutuam, ex uetere notitia hominis, & leonis. CAP. XIIII.

Appion polyhiſtor.

APpion qui Polyhiſtor appellatus eſt, literis homo multis præditus, rerumq; Græcarum plurima, atque uaria ſcientia fuit. Eius libri non incelebres feruntur, quibus omnibus fermè, quæ mirifica in Aegypto uiſuntur audiunturq;, hiſtoriam comprehendit. Sed in ijs quæ audiſſe uel legiſſe ſeſe dicit, fortaſsè à uitio ſtudioq; oſtentationis ſit loquacior. Eſt enim ſane quàm in prædicãdis doctrinis ſuis uenditator. Hoc autem quod in lib. Aegyptiacorum v. ſcripſit, neq; audiſſe, neque legiſſe, ſed ipſum ſeſe in urbe Roma uidiſſe oculis ſuis confirmat: In circo maximo, inquit, uenationis ampliſsimæ pugna populo dabatur. Eius rei (Romæ cùm fortè eſſem) ſpectator, inquit, fui. Multæ ibi ſæuientes feræ, magnitudine beſtiarum excellentes, omniumq; inuſitata aut forma erat, aut ferocia. Sed præter alia omnia leonum, inquit, immanitas admirationi fuit: præterq; omnes cæteros, unius. Is unus leo corporis impetu, uaſtitudine, terrificoq; fremitu & ſonoro, toris, comisq; ceruicum fluctuantibus, animos oculosq; omnium in ſeſe conuerterat. Introductus erat inter complureis cæteros ad pugnam beſtiarum Dacus ſeruus uiri conſularis. Ei ſeruo Androdus nomen fuit. Hunc ille leo ubi*

*omnium

Androdus Dacus ſeruus.

ubi uidit procul, repentè, inquit, quaſi admirans ſtetit: ac deinde ſenſim atq; placidè, tanquam noſcitabundus ad hominem accedit. Tum caudam, more atq; ritu adulantium canum, clemẽter, & blandè mouet: hominisq; ſeſe corpori adiũgit: cruraq; eius, & manus propè iam exanimati metu, lingua leniter demulcet. Homo Androdus inter illa tã atrocis feræ blandimẽta amiſſum animum recuperat: paulatimq; oculos ad contuendum leonem refert. Tum quaſi mutua recognitione facta, lætor, inquit, & gratulabũdos uideres hominem, & leonem. Ea re prorſus tam admirabili, maximos populi clamores excitatos dicit, arceßitumq; à Cæſare Androdum, quæſitamq; cauſam, cur ille atrociſſimus leonum uni parſiſſet. Androdus rem mirificam narrat, atq; admirandam: Cùm prouinciam, inquit, Africam Proconſulari imperio meus dominus obtineret, ego ibi iniquis eius, & quotidianis uerberibus ad fugã ſum coactus: & ut mihi à domino terræ illius præſide tutiores latebræ forent, in camporum, & arenarum ſolitudines conceßi: ac ſi defuiſſet cibus, conſilium fuit mortem aliquo pacto quærere. Tum ſole, inquit, medio rapido, & flagranti, ſpecum quandã nactus remotam latebroſamq;, in eam me penetro, & recondo: neq; multò pòſt ad eandem ſpecũ uenit hic leo debili uno & cruento pede, gemitus edens, & murmura, dolorem cruciatumq; uulneris commiſerantia. Atq; illic primo quidem conſpectu aduenientis leonis territum ſibi, & pauefactum animum dixit, ſed poſtquàm introgreſſus, inquit, leo (uti re ipſa apparuit) in habitaculum illud ſuum, uidet me procul deliteſcentẽ, mitis & manſuetus acceßit, & ſublatum pedem oſtendere mihi & porrigere, quaſi opis petẽdæ gratia uiſus eſt. Ibi, inquit, ego ſtirpem ingentem ueſtigio pedis eius hærentem reuulſi, con-

Leonis & ſerui innouata notitia.

ceptamq́; ſaniem uulnere intimo expreßi: accuratiusq́; ſine magna iam formidine, ſiccaui penitus, atq; deterſi cruorē. Ille tunc mea opera, & medela leuatus, pede in manibus meis poſito recubuit & requieuit: atq; ex eo die triennium totum ego & leo in eadem ſpecu, eodemq́; uictu uiximus. Nam quas uenabatur feras, membra opimiora ad ſpecum mihi ſuggerebat: quæ ego, ignis copiam non habens, Sole meridiano torrens, edebam. Sed ubi me, inquit, uitæ illius ferinæ iam pertæſum eſt, leone in uenatum profecto, reliqui ſpecum: & uiam ferme tridui permenſus, à militibus uiſus apprehenſusq́; ſum, & ad dominum ex Africa Romam deductus. Is me ſtatim rei capitalis damnādum, dandumq́; ad beſtias curauit. Intelligo autem, inquit, hunc quoq; leonem me tunc ſeparato captum, gratiam nunc mihi beneficij, & medicinæ referre. Hæc Appion dixiſſe Androdum tradit. Eaq́; omnia ſcripta, circunlataq́; tabella populo declarat. Atq; ideo, cunctis petentibus, dimiſſum Androdum, & pœna ſolutum, leonemq́; ei ſuffragijs populi donatum. Poſteà, inquit, uidebamus Androdum, & leonem loro tenui reuinctum, urbe tota circum tabernas ire: donari ære Androdum, floribus ſpargi leonem, omnesq́; ferè ubiq; obuios dicere: Hic eſt leo, hoſpes hominis: hic eſt homo medicus leonis.

Corpus'ne ſit uox, an ἀσώματον, uarias eſſe philoſophorum ſententias. CAP. XV.

Vetus atq; perpetua quæſtio inter nobiliſsimos philoſophorum agitata eſt: corpus'ne ſit uox, an incorporeum. Hoc enim uocabulum quidam finxerunt proinde, quod Græcè dicitur ἀσώματον. Corpus autē eſt, quod aut efficiens eſt, aut patiens: id Græcè dicitur τὸ δρώμενον,

Corpus.

ἢ πα

ἢ πάσχον σῶμά ἐστι. Quam definitionem ſignificare uolens Lucretius, ita ſcripſit:

Tangere enim aut tangi, niſi corpus, nulla poteſt res.

Alio quoq; modo corpus eſſe Græci dicunt, τὸ τριχῆ διαστατόν. Sed uocem Stoici corpus eſſe contendunt, eamq́; eſſe dicunt ictum aëra. Plato autem non eſſe uocem corpus putat. Non enim percuſſus, inquit, aër, ſed plaga ipſa atq; percuſſio, uox eſt, οὐχ᾽ ἁπλῶς πληγὴ ἀέρος ἐστὶν ἡ φωνή. πλήττει γὰρ τὸν ἀέρα καὶ δάκτυλος παραγόμενος, καὶ οὐδέπω ποιεῖ φωνήν. ἀλλ᾽ ἡ πόση πληγὴ, καὶ σφόδρα, καὶ πόση ἣ ὥστε ἀκουστὴν γενέσθαι.

Democritus, ac deinde Epicurus ex indiuiduis corporibus uocem conſtare dicunt: eamq́; (ut ipſis eorum uerbis utar) ῥεῦμα λόγον appellant. Hos alioſq; tales argutæ, delectabiliſq; deſidiæ aculeos cùm audiremus, uel lectitaremus, neq; in his ſcrupulis, aut emolumentum aliquod ſolidum, ad rationem uitæ pertinens, aut finem ullum quærendi uideremus: Ennianum Neoptolemum probabamus, qui profectò ita ait: Philoſophandum eſt paucis: nam omnino haud placet.

De ui oculorum, deq; uidendi rationibus.

CAPVT XVI.

DE uidendi ratione, deq́; cernendi natura, diuerſas eſſe opiniones philoſophorum animaduertimus. Videndi cauſæ, Macrob. lib. 7. cap. 14. Stoici cauſas eſſe uidendi dicunt, radiorum ex oculis, in ea quæ uideri queant emiſsionem, aërisq; ſimul intentionem. Epicurus affluere ſemper ex omnibus corporibus ſimulacra quædam corporum ipſorum, eaq; ſeſe in oculos inferre, atque ita fieri ſenſum uidendi putat. Plato exiſtimat genus quoddam ignis, luciſq; de oculis exire: idq; coniunctum continuatumq; uel cum luce ſolis, uel

cùm alterius ignis lumine, ſua ui & externa nixum, efficere, ut quæcunq; offenderit illuſtraueritq́; cernamus. Sed & hic ea quæ diſſerimus imaginandum: eiuſdemq́; illius Enniani *Neoptolemi, de quo ſuprà ſcripſimus, conſilio utendum eſt: qui deguſtandum ex philoſobia cenſet, non in eam ingurgitandum.*

Quam ob cauſam dies primi poſt calendas, nonas, idus, atri habeantur: & cur diem quoq; quartũ ante calendas, uel nonas, uel idus quaſi religioſum pleriq; uitant. CAP. XVII.

Atri dies. VErrius *Flaccus in quarto de uerborum ſignificatione, dies qui ſunt poſtridie calendas, nonas, idus, quos uulgus imperitè nefaſtos dicit, propter hanc cauſam dictos habitosq́; atros eſſe ſcribit: Vrbe, inquit, à* Gallis Senonibus *recuperata,* L. Attilius *in Senatu uerba fecit,* Q. *Sulpitium Trib. militum ad* Alliam *aduerſus* Gallos *pugnaturum, rem diuinam dimicandi gratia poſtridie idus feciſſe. Tum exercitum popu.* Roma. *occidione occiſum, & poſt diem tertium eius diei urbem præter* Capitolium *captam eſſe. Compluresq́; alij Senatores recordari ſeſe dixerunt, quoties belli gerendi gratia, res diuina poſtridie* Calendas, Nonas, Idus, *à magiſtratu populi* Rom. *facta eſſet, eius belli proximo deinceps prælio rem malè geſtam eſſe. Tum Senatus eam rem ad* Pontifices *reiecit: ut ipſi quod uideretur ſtatuerent.* Pontifices *decreuerunt, nullum ijs diebus ſacrificium rectè futurum.* Ante *diem quoq; quartum* Calendas, *uel* Nonas, *uel* Idus, *tanquam innominalem diem pleriq; uitant. Eius obſeruationis an religio ulla ſit tradita, quæri ſolet.* Nihil *ſuper ea re ſcriptum inuenimus: niſi quòd * Claudius* Annalium *quinto, cladem illam pugnæ Cannenſis uaſtiſſimam, factam dicit ante diem quartum* Nonas *Sextileis.*

*Q. Claudius.

In

In quo, & quantum differat Hiſtoria ab Annalibus: ſuperq́; ea re uerba poſita, ex libro rerum geſtarum, Sempronii Aſellionis, primo. CAP. XVIII.

Hiſtoriam ab Annalibus quidam differre eò putant, quòd cùm utrũq; ſit rerum geſtarũ narratio, earum tamen propriè rerum ſit Hiſtoria, *quibus rebus gerẽdis interfuerit is, qui narret, eamq́; eſſe opinionem quorundam Verrius Flaccus refert, in libro de ſignificatu uerborum quarto: ac ſe quidem dubitare ſuper ea re dicit. Poſſe autẽ uideri putat nonnihil eſſe rationis in ea opinione, quòd* Hiſtoria *Græcè ſignificat rerum cognitionem præſentium. Sed nos audire ſoliti ſumus,* Annales *omnino id eſſe, quod* Hiſtoriæ *ſint:* Hiſtorias *non omnino eſſe id, quod* Annales *ſint. Sicuti quod eſt homo, id neceſſariò animal eſſe: quod eſt animal, non id neceſſe eſt hominẽ eſſe. Ita* Hiſtorias *quidam eſſe aiunt rerum geſtarum uel expoſitionem, uel demonſtrationem, uel quo alio nomine id dicendũ eſt:* Annales *uerò eſſe cùm res geſtæ plurium annorum, obſeruato cuiuſq; anni ordine, deinceps componuntur. Cùm uerò non per annos, ſed per dies ſingulos res geſtæ ſcribuntur, ea* Hiſtoria *Græco uocabulo* ἐφημερὶς *dicitur: cuius Latinum interpretamentum ſcriptum eſt in libro Sempronij* Aſellionis primo, *ex quo libro plura uerba adſcripſimus: ut ſimul ibidem, quid ipſe inter* Res geſtas & Annales *eſſe dixerit, oſtenderemus. Verùm inter eos (inquit) qui* Annales *relinquere uoluiſſent, & eos qui* Res geſtas à Romanis *perſcribere conati eſſent, omnium rerum hoc interfuit:* Annales *libri tantummodo quod factum quoq; anno geſtum ſit, id demonſtrabant. Id eorum eſt, quaſi qui diarium ſcribunt, quam* Græci ἐφημερίδα *uocant. Nobis non modò ſatis eſſe uideo, quod factum eſſet id pro-*

Hiſtoria. Annales. Ephemeris. Diarium.

nuntiare: ſed etiam quo conſilio, quaq; ratione geſta eſſent, demonſtrare. Paulò pòſt idem Aſellio in eodem libro: *Nam neque alacriores ad rempublicam defendendam, neq; ſegniores ad rem perperam faciundam Annales libri cõmouere quicquam poſſunt. Scribere autem bellum, quo initum Conſule, & quo modo confectum ſit, & quis triumphans introierit, ex q; eo libro quæ in bello geſta ſint iterare: non prædicare autem interea quid Senatus decreuerit, aut quæ lex rogatio'ue lata ſit, neque quibus conſilijs ea geſta ſint iterare, id fabulas pueris eſt narrare, non hiſtorias ſcribere.*

Quid ſit Adoptatio, quid item ſit Arrogatio: quãtumq; hæc inter ſe differãt: uerbaq; eius quæ qualiaq; ſint, qui in liberis arrogandis ſuper ea re populum rogat. CAP. XIX.

CVm in alienam familiam, inq; liberorum locũ extranei ſumũtur, aut per prætorem fit, aut per populum. Adoptatio. *Quod per Prætorem fit, adoptatio dicitur: quod per populum, arrogatio.* Arrogatio. *Adoptantur autem, cùm à parente, in cuius poteſtate ſunt, tertia *mancipatione in iure ceduntur: atq; ab eo qui adoptat, apud eum apud quem legis actio eſt, uindicantur.* **mancipatione iure ceduntur.* *Arrogantur ij, qui cùm ſui iuris ſint, in alienam ſeſe poteſtatem tradũt: eiuſq; rei ipſi autores fiunt. Sed arrogationes non temerè, nec inexploratè committuntur. Nam comitia arbitris etiam Pontificibus præbentur, quæ curiata appellantur.* Curiata. *Aetas quoq; eius, qui arrogare uult, an libris* potius gignundis idonea ſit:* * *poſtea* *bonaq; eius qui arrogatur, ne inſidioſè appetita ſint, conſideratur. Iuſq; iurandum à Q. Mutio Pontifice Maximo conceptum dicitur, quod in arrogando iuraretur. Sed arrogari non poteſt, niſi iam ueſticeps.* Veſticeps. *Arrogatio autem dicta, quia genus hoc in alienam familiam tranſitus per populi rogationem*

fit.

ſit. Eius rogationis uerba hæc ſunt: Velitis, iubeatis, uti L. Valerius L. Titio tam iure legeq; filius ſiet, quàm ſi ex eo patre matreq; familiâs eius natus eſſet: utiq; ei uitæ neciſq; in eum poteſtas ſiet, uti pariendo filio eſt: hoc ita, ut dixi, ita uos Quirites rogo. Neq; pupillus autẽ, neq; mulier quæ in parentis poteſtate eſt, arrogari poſſunt: quoniam & cum fœminis nulla comitiorum communio eſt: & tutoribus in pupillos tantam eſſe autoritatem poteſtatemq; fas non eſt, ut caput liberum fidei ſuæ commiſſum alienæ ditioni ſubijciant. Libertinos uerò ab ingenuis adoptari quidem iure poſſe, Maſſurius Sabinus ſcripſit. Sed id neq; permitti dicit, neq; permittendum eſſe unquam putat: ut homines libertini ordinis, per adoptionem in iura ingenuorum inuadant. Alioqui (inquit) ſi iuris iſta antiquitas ſeruetur, etiam ſeruus à domino per Prætorem dari in adoptionem poteſt. Idq; ait pleroſq; iuris ueteris autores poſſe fieri, ſcripſiſſe. Animaduertimus in oratione P. Scipionis, quam Cenſor habuit ad populum de moribus, inter ea quæ reprehendebat, quòd contra maiorum inſtituta fierent, id etiam eum culpauiſſe, quòd filius adoptiuus patri adoptatori inter præmia patrum prodeſſet. Verba ex ea oratione hæc ſunt: In alia tribu patrem, in alia filium ſuffragium ferre. Filium adoptiuum tam procedere, quàm ſi ſe natum habeat. Abſentis cenſeri iubere, ut ad cenſum nemini neceſſe ſit uenire.

Quòd uocabulum Latinum ſolœciſmo fecerit Capito Aſinius: quid ipſum appellauerint ueteres Latini: quibuſq; uerbis ſolœciſmum definierit idem Aſinius. CAP. XX.

Solœciſmus Latino uocabulo, ab Aſinio Capitone, eiuſdemq; ætatis alijs Imparilitas appellatus, à uetuſtioribus Latinis Stribiligo dicebatur, à uerſura uidelicet & Solœciſmi Imparilitas Stribiligo.

prauitate tortuoſæ orationis, tanquã ſterobligo quædam. Quod uitium Aſinius Capito in literis, quas ad Clodium Tuſcum dedit, hiſce uerbis definit: Solœſciſmus eſt (inquit) impar, & inconueniens compoſitura partium orationis. Cùm Græcum autem uocabulum ſit ſolœciſmus, an Attici homines, qui elegantius locuti ſunt, uſi eo ſint, quæri ſolet. Sed nos neq; ſolœciſmum, neq; barbariſmum apud Græ-
Barbarum. *corum idoneos adhuc inuenimus. Nam ſicut βάρβαρον,*
Solœcum. *ita σολοῖκον dixerunt. Noſtri quoque antiquiores, ſolœcum facilè, ſolœciſmum haud ſcio an unquam dixerint. Quod ſi ita eſt, neq; in Græco, neq; in Latino ſolœciſmus probè dicitur.*

Pluria qui dicat & Compluria, & Compluries, non barbarè dici, ſed Latinè. CAP. XXI.

PLuria, fortè quis dixit ſermocinans, uir apprimè doctus, meus amicus: non hercle ſtudio feruens oſtentandi, neq; quò plura, dicendum non putaret. Eſt enim doctrina homo ſeria, & ad uitæ officia deuincta, ac nihil de uerbis laborante. Sed opinor aſſidua ueterum ſcriptorum tractatione inoleuerat linguæ illius uox, quam in libris ſæpe offenderat. Aderat cùm ille hoc dixit, reprehenſor audaculus uerborum: qui perpauca, eademq; à uulgo protrita, legerat. Habebatq; nonnullas diſciplinæ grammaticæ inauditiunculas, partim rudeis inchoatasq;, partim non probas: easq;, quaſi puluerẽ ob oculos, cum adortus queq; fuerat, aſpergebat: ſicut tunc amico noſtro: Barbare (in-
*uerbum *quit) dixiſti Pluria. Nam neq; rationem *uerborum hoc, neq; autoritatem habet. Ibi ille amicus ridens: Amabò te (inquit) uir bone, quia nunc mihi à magnis, ſerijsq; rebus otium eſt, uelim doceas nos, cur Pluria ſiue Compluria (nihil enim differt) non Latinè, ſed barbarè dixerint*

M. Cato,

M.Cato,& Q.Claudius,Valerias Antiâs, & L.Lælius, P.Nigidius,& M.Varro:quos ſubſcriptores approbatoresq́; huius uerbi habemus, præter Poëtarũ, Oratorumq́; ueterum multam copiam. Ad quæ ille nimis arroganter: Tibi (inquit) habeas autoritates iſtas, ex Faunorum & Aboriginum ſeculo repetitas, atq; huic rationi reſpõdeas. Nullum enim uocabulum neutrum comparatiuum, numero pluratiuo,caſu recto,ante extremum a,habet i,literam, ſicuti Meliora,Maiora, Grauiora : proinde igitur Plura, & non Pluria dici *cõuenit:ne contra formam perpetuam *conſueuit in comparatiuo, i, litera ſit ante extremum a. Tum ille amicus noſter, cùm hominem confidentem pluribus uerbis non dignum exiſtimaret : Aſinij,inquit,Capitonis,doctiſſimi uiri,epiſtolæ ſunt uno in libro multæ, opinor, poſitæ in templo Pacis. Primaq́; epiſtola ſcripta eſt ad Pacuuium Labeonem, cui titulus præſcriptus eſt : Pluria, non plura dici debere. In ea epiſtola rationes Grammaticas poſuit, per quas docet Pluria Latinum eſſe,Plura barbarum. Ad Capitonem igitur te dimittimus. Ex eo id quoq; ſimul diſces,ſi modò aſſequi poteris, quod in ea epiſtola ſcriptum eſt,Pluria ſiue Plura abſolutum eſſe,ſiue ſimplex : non(ut tibi uidetur) comparatiuum. Huius opinionis Aſinianæ id quoq; adiumentum eſt, quòd Compluries cùm dicimus, non comparatiuè dicimus. Ab eo autem quod eſt Compluria,aduerbium eſt factum Compluries. Id quoq; quoniam minus uſitatum eſt,uerſum Plauti ſubſcripſi,ex comœdia, quæ Perſa inſcribitur: Compluries.

Quid metuis? Metuo hercle uerò:Senſi ego compluries.

Item M.Cato in IIII. Originum, eodem in loco ter hoc uerbum poſuit: Cõpluries eorum milites mercenarij inter ſeſe multi,alteri alteros occidêre: compluries multi ſimul

ad hoſtes transfugere: compluries in Imperatorem impetum fecere.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARIORVM LIBER VI.

Quem in modum reſponderit Chryſippus, aduerſus eos qui Prouidentiam conſiſtere negauerunt. CAP. I.

De prouidentia.

HOMINES *ſeciſſe dicitur, tantam uim eſſe ærumnarum, & malorum. Aduerſus ea Chryſippus, cùm in libro* περὶ προνοίας *quarto diſſereret: Nihil eſt prorſus iſtis, inquit, inſipidius, qui opinantur bona eſſe potuiſſe, ſi non eſſent itidem mala. Nã quum bona malis cõtraria ſint, utraq; neceſſarium eſt oppoſita inter ſeſe, & quaſi mutuo * aduerſoq; fulta niſu conſiſtere. Nullum adeò contrarium eſſe ſine contrario altero. Quo enim pacto iuſtitiæ ſenſus eſſe poſſet, niſi eſſent iniuriæ? aut, quid aliud iuſtitia eſt, quàm iniuſtitiæ priuatio? Quî itẽ fortitudo intelligi poſſet, niſi ex ignauiæ oppoſitione? quî continentia, niſi ex intemperantiæ? quo item modo prudẽtia eſſet, niſi foret contrà imprudentia? Proinde, inquit, homines ſtulti, cur non hoc etiam deſiderant, ut ueritas ſit, & non ſit mendacium? Nanq; itidem ſunt bona & mala, felicitas & infortunitas, dolor & uoluptas. Alterũ enim ex altero (ſicuti Plato ait) uerticibus inter ſe contrarijs * deliquatum eſt. Si tuleris unum, abſtuleris utrũq;. Idem Chryſippus in eodem libro tractat, conſideratq;, dignumq; eſſe id quæri putat,*

*aduerſo quæq;

Infortunitas.

*aliâs, deligatum

putat, εἰ τῶν ἀνθρώπων νόσοι κατὰ φύσιν γίνονται, id eſt, natura'ne ipſa rerum uel prouidētia, quæ compagem hanc mundi, & genus hominum fecit, morbos quoq; & debilitates, & ægritudines corporum, quas patiuntur homines, fecerit. Exiſtimat autem non fuiſſe hoc principale naturæ conſilium, ut faceret homines morbis obnoxios. Nunquam enim hoc conueniſſe naturæ autori, parentiq; rerum omniū bonarum. Sec cùm multa, inquit, atq; magna gigneret, pareretq; aptiſsima, & utiliſsima: alia quoque ſimul agnata ſunt incommoda ijs ipſis, quæ faciebat cohærentia: eaq; non per naturam, ſed per ſequelas quaſdam neceſſarias facta dicit, quod ipſe appellat κατὰ παρακολούθησιν, Sicut, inquit, cùm corpora hominum natura fingeret, ratio ſubtilior & utilitas ipſa operis poſtulauit, ut tenuiſsimis minutisq; oſsiculis caput compingeret. Sed hanc utilitatem rei maioris, alia quædam incommoditas extrinſecus conſecuta eſt: ut fieret caput tenuiter munitum, & ictibus, offenſionibusq; paruis fragile: proinde morbi quoque, & ægritudines partæ ſunt, dum ſalus paritur: Sic hercle, inquit, dum uirtus hominibus, per conſilium naturæ gignitur: uitia itidem per affinitatem contrariam nata ſunt.

Quo itidem modo & uim, neceſsitatemq; fati conſtituerit: & eſſe tamen in nobis conſilii, iudiciiq; noſtri arbitrium confirmauerit. CAP. II.

FAtum, quod Græci πεπρωμένην, uel εἱμαρμένην uocant, ad hanc fermè ſententiam Chryſippus Stoicæ princeps Philoſophiæ definit: Fatum eſt, inquit, ſempiterna quædam, & indeclinabilis ſeries rerum, & catena, uoluens ſemetipſa ſeſe, & implicans per æternos conſequentiæ ordines, ex quibus apta, connexaq; eſt. Ipſa autē uerba Fatum.

Chryſi

Chryſippi, quantum ualui memoria, adſcripſi: ut ſi cui meum iſtud interpretamentum uidebitur eſſe obſcurius, ad ipſius uerba animaduertat. In lib. enim περὶ προνοίας *quarto,* εἱμαρμένην *eſſe dicit* φυσικὴν σύνταξιν τῶν ὅλων ἐξ ἀϊδίου τῶν ἑτέρων τοῖς ἑτέροις ἐπακολουθούντων, καὶ μετὰ πολὺ μὲν οὖν ἀπαραβάτου οὔσης τῆς τοιαύτης συμπλοκῆς. *Aliarum autem opinionum diſciplinarumq; autores huic definitioni ita obſtrepunt: Si Chryſippus, inquiunt, fato putat omnia moueri & regi, nec declinari, tranſcendiq; poſſe agmina fati, & uolumina: peccata quoq; hominum, & delicta* non ſuſtentanda, neq; inducenda ſunt ipſis, uoluntatibusq; eorum: ſed neceſſitati cuidam, & inſtātiæ, quæ oritur ex fato: omnium quæ ſit rerum domina & arbitra, per quam neceſſe ſit fieri, quicquid futurum eſt. Et propterea nocentium pœnas legibus inique conſtitutas, ſi homines ad maleficia, non ſponte ueniunt, ſed fato trahūtur. Contra ea Chryſippus tenuiter multa, & argute diſſerit: ſed omniū fere, quæ ſuper ea re ſcripſit, ſententia huiuſcemodi eſt: Quanquam ita ſit, inquit, ut ratione quadam* neceſſaria principali, & coacta, atq; connexa ſint fato omnia: ingenia tamen ipſa mentium noſtrarum perinde ſunt fato obnoxia, ut proprietas eorum eſt ipſa qualitas. Nam ſi ſunt per naturam primitus ſalubriter utiliterq; ficta: omnem illam uim quæ de fato extrinſecus ingruit, inoffenſius, tractabiliusq; tranſmittunt. Sin uero ſunt aſpera, & inſcita, & rudia, nulliſq; artium bonarum adminiculis fulta, etiam ſi paruo ſiue nullo fatalis incommodi conflictu urgeantur: ſua tamen leuitate, & uoluntario impetu, in aſſidua delicta, & errores ruunt. Idq; ipſum ut ea ratione fiat naturalis illa, & neceſſaria rerum conſequētia efficit, quæ Fatum uocatur. Eſt enim genere ipſo quaſi fatale, & cōſequens, ut mala ingenia*

**al's, nō ſubſiſtenda, neq; condicenda*

Chryſippus de Fato.

** al's, principali neceſſario coacta &c.*

Mala ingenia peccatis non uacant.

ingenia peccatis, & erroribus non uacent. Huius deinde *rei exemplo non hercle nimis alienæ, neq; illepidæ utitur: Sicut, inquit, lapidem cylindrum ſi per ſpatia terræ prona, atq; dirupta iacias: cauſam quidem ei, & initium præcipitantiæ feceris: mox tamen ille præceps uoluitur, non quia tu id iam facis, ſed quoniam ita ſeſe modus eius, & formæ uolubilitas habet: ſic* ordo, *&* ratio, *&* neceßitas *fati, genera ipſa, & principia cauſarum mouet: impetus uerò conſiliorum, mentiumq; noſtrarum, actionesq; ipſas, uoluntas cuiuſque propria, & animorum ingenia moderantur.* Infert *deinde uerba hæc, ijs quæ dixi, congruentia:* Διὸ ὑπὸ τῶν πυθαγορέιων οὕτως εἴρηται:

Γνώσει δ' ἀνθρώπους αὐθαίρετα πήματ' ἔχοντας.

ὡς τῶν βλαβῶν ἑκάστοις παρ' αὐτοῖς γινομένων, καὶ καθ' ὁρμὴν αὐτῶν ἁμαρτανόντων τε, καὶ βλαπτομένων, καὶ κατὰ τὴν αὐτῶν διάνοιαν καὶ πρόθεσιν.

Propterea *negat, oportere ferri, audiriq; homines aut nequam, aut ignauos, & nocentes, & audaces: qui cùm in culpa, & in maleficio reuicti ſunt, perfugiunt ad fati neceſſitatem, tanquam in aliquod fani aſylum: & quæ peßimè fecerunt, ea non ſuæ temeritati, ſed fato eſſe attribuenda dicunt.* Primus *autem* Homerus *ſapientißimus, & antiquiſſimus* Poëtarum *dixit in hiſce uerſibus:*

ὢ πόποι, οἷον δή νυ θεοὺς βροτοὶ αἰτιόωνται,

ἐξ ἡμέων γάρ φασὶ κακ' ἔμμεναι, οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ

Σφῇσιν ἀτασθαλίῃσιν ὑπὲρ μόρον, ἄλγε' ἔχουσιν.

Itaq; M. Cicero *in libro, quē de* Fato *cōſcripſit, cùm quæſtionem iſtam diceret obſcurißimam eſſe, & implicatißimam,* Chryſippum *quoq;* Philoſophum *non expediſſe ſe in ea, refert his uerbis:* Chryſippus *æſtuans, laboransq;, quonam*

*ferri nam pacto explicet, & fato omnia *fieri, & eſſe aliquid in nobis, intricatur hoc modo.

Hiſtoria ſumpta ex libris Tuberonis, de ſerpente inuſitatæ longitudinis. CAP. III.

Serpens inuſitatæ magnitudinis.

TVbero in hiſtorijs ſcriptum reliquit, bello primo Punico Attilium Regulum Conſulem in Africa caſtris apud Bagradam flumen poſitis, prælium grande atq; acre feciſſe, aduerſus unum ſerpentem, in illis locis ſtabulãtem, inuſitatæ immanitatis: eumq; magna totius exercitus cõflictatiõne, balliſtis, atq; catapultis diu oppugnatũ: eiusq; interfecti longum corium pedes *c. & xx. Romam miſiſſe.

*aliàs, c. & xii.

Quid idem Tubero in hiſtoriis de Attilio Regulo à Carthaginiẽſibus capto literis mandauerit: quid etiam Tuditanus ſuper eodem Regulo ſcripſerit. CAP. IIII.

QVod ſatis celebre de Attilio Regulo, id nuperrimè legimus ſcriptum in Tuditani libris: Regulum captum ad ea, quæ in Senatu Romæ dixit, ſuadens ne captiui cum Carthaginiẽſibus permutarentur: id quoq; addidiſſe, uenenum ſibi Carthaginienſes dediſſe, non præſentaneum, ſed eiuſmodi, quod mortem in diem proferret: eo cõſilio, ut uiueret quidem tantiſper, quoad fieret permutatio: pòſt autem graſſante ſenſim ueneno cor tabeſceret. Eundem uerò Regulum Tubero in hiſtorijs rèdiſſe Carthaginẽ, nouisq; exemplorum modis excruciatum à Pœnis dicit: In atras, inquit, & profundiſſimas tenebras eum claudebant: ac diu pòſt ubi erat uiſus ſol ardentiſſimus, repentè educebant, & aduerſus ictus ſolis oppoſitum cõtinebant, atq; intẽdere in cœlum oculos cogebant. Palpebras quoq; eius ne conniuere poſſet, ſurſum ac deorſum diductas inſuebant. Tuditanus

Attilii Reguli conſtantia.

nus autem ſomno diu prohibitum, atq; ita uita priuatum refert. Idq; ubi Romæ cognitum eſt, nobiliſsimos Pœnorum captiuos liberis Reguli à Senatu deditos, & ab ijs in armario muricibus præfixo deſtitutos, eademq; inſomnia cruciatos interiſſe.

Quòd Alphenus Iureconſultus in uerbis ueteribus interpretandis errauit. CAP. V.

ALphenus Iureconſultus, Ser. Sulpitij diſcipulus, rerumq; antiquarum non incurioſus, in libro Digeſtorum XXX. & IIII. Collectaneorum autem ſecundo: In fœdere, inquit, quod inter Po. Ro. & Carthaginienſes factum, & ſcriptum inuenitur, ut Carthaginienſes quotquot annis darent Po. Rom. certum pondus argenti puri puti: quæſitumq; eſt, quid eſſet Argentum purum putum. Purũ putum. Reſpondi ego, inquit, eſſe Purum putum ualde purum, ſicut Nouum Nouitium dicimus, & propriũ propitiũ, augere atq; intendere uolentes noui & proprij ſignificationem. Hoc ubi legimus, mirabamur eandem affinitatem uiſam eſſe Alpheno Puri & Puti, quæ ſit Noui & Nouitij. Nam ſi eſſet Puritium, tum ſanè uideretur dici, quaſi Nouitium. Nouitium. Id etiam mirum fuit, quòd Nouitiũ per augendi figuram dictum exiſtimauit: cùm ſit Nouitium nõ quod magis nouum ſit, ſed quòd à nouo dictum inclinatumq; ſit. Iis ergo aſſentimus, qui Putum eſſe dicunt à putando dictum: Putum. & ob eam cauſam prima ſyllaba breui pronuntiant, non longa, ut exiſtimaſſe Alphenus uidetur, qui à Puro id eſſe factum ſcripſit. Putare autem ueteres dixerunt, uacantia Putare. ex quaq; re, ac non neceſſaria, aut etiam obſtãtia, & aliena auferre, & excidere: & quod eſſet utile, ac ſine uitio uideretur, relinquere. Sic nanq; Arbores & Vites, & ſic etiam Rationes dictæ Putari. Verbum quoq; ipſum Puto,

quod

quod declarandæ ſententiæ noſtræ cauſa dicimus, non ſignat profectò aliud, quàm id agere nos in re dubia obſcuraq́; : ut deciſis, amputatiſq́; falſis opinionibus, quod uideatur eſſe uerum, & integrũ, & incorruptum, retineamus.

Putum argentum.

Argentum ergo in Carthaginienſi fœdere Putum dictum eſſe: quaſi exputatum, excoctumq́;, omniq́; aliena materia carens, omnibusq́; ex eo uitijs detractis, emaculatum, & candefactum. Scriptum eſt autem Purum Putum non in Carthaginienſi ſolùm fœdere, ſed cùm in multis alijs ueterum libris, tum etiam in Q. quoque Ennij tragœdia, quæ inſcribitur Alexander, & in Satyra M. Varronis, quæ inſcripta eſt δὶς παῖδες οἱ γέροντες.

Temerè ineptéq; reprehenſum eſſe à Iulio Higino Vergilium, quòd Præpetes Dædali pennas dixerit: atque ibi quid ſint Aues Præpetes: & quid illæ ſint aues, quas Nigidius Inferas appellauit.

CAPVT VI.

Daedalus (ut fama eſt) fugiens Minoia regna,
Præpetibus pennis auſus ſe credere cœlo,
Inſuetum per iter gelidas enauit ad Arctos.

Præpetes aues.

In his Vergilij uerſibus reprehendit Higinus, Præpetibus pennis, quaſi impropriè & inſcitè dictum. Nam Præpetes, inquit, aues ab Auguribus appellãtur, quæ aut opportunè præuolant, aut idoneas ſedes capiunt. Non aptè igitur uſum uerbo augurali exiſtimauit, in Dædali uolatu, nihil ad Augurum diſciplinam pertinente. Sed Higinus nimis hercle ineptus eſt, cùm quid Præpetes eſſent, ſe ſcire ratus eſt: Vergilium autem, & Trinatium doctum uirum ignoraſſe, qui in ſecundo Iliadis uictoriam uolucrem Præpetem appellauit in hoc uerſu:

Dum dat uincenti præpes uictoria palmam. Quid?

Cur

Cur autem non Q. quoque Ennium reprehendit, qui in annalibus, non ut Vergilius pennas Dædali præpetes, ſed longè diuerſius, inquit,

Brunduſium pulchro præcinctum præpete portu?

Et ſi uim potius, naturamq́; uerbi conſideraſſet, neq; id ſolum, quod Augures dicerēt, inſpexiſſet: ueniā prorſus poëtis daret, ſimilitudine ac trāslatione uerborū nō ſignificatione utētibus. Nā quoniam non ipſæ tantū aues, quæ proſperius præuolāt, ſed etiam loci, quos capiunt, quòd idonei feliceſq́; ſunt, præpetes appellātur: idcirco Dædali pennas Præpetes dixit, quoniā ex locis in quibus periculū metuebat, in loca tutiora peruenerat. Locos porrò præpetes & Augures appellant: Et Ennius in annalium primo dixit: Prępetes loci.

Præpetibus hilares ſeſe, pulchriſq́; locis dant.

*Auibus autē Præpetibus contrarias, aueis Inferas appellari Nigidius Figulus in lib. primo augurij priuati ita dicit: Diſcrepat dextra ſiniſtræ: præpetibus inferæ. Ex quo eſt coniectare, Præpetes appellatas, quæ altius ſublimiuſq́; uolitent: cùm differre à Præpetibus Nigidius Inferas dixerit. Adoleſcens ego Romæ, tum cùm etiā ad Grammaticos itarem, audiui Apollinarem Sulpitium, quem imprimis ſectabar, cùm de iure * augurio quæreretur, & mentio Præpetum auium facta eſſet, L. Claro Præfecto urbis dicere, Præpetes ſibi uideri eſſe alites, quas Homerus τανυπτέρυγας appellauerit. Quoniam iſtas potiſſimum Augures ſpectarent, quæ ingentibus alis patulæ, atq; porrectæ præuolarent. Atq; ibi hos Homeri uerſus dixit:*

Inferæ aues.

*augurum.

Τύνη δ' οἰωνοῖσι τανυπτερύγεσσι κελεύεις
Πείθεσθαι, τῶν οὔτι μετατρέπομαι οὐδ' ἀλεγίζω.

De Acca Larentia, & Caia Tarratia: deq; origine ſacerdotii fratrum Arualium. CAP. VII.

Larentia. Tarratia. Macrob.lib.1. cap.5.

Accæ Larentiæ, & Caiæ Tarratiæ, ſiue illa Suffetia eſt, nomina in antiquis annalibus celebria ſunt. Earum alteræ poſt mortem, Tarratiæ autem uiuæ ampliſſimi honores à Po.Ro.habiti. Et Tarratiam quidem uirginem Veſtæ fuiſſe, lex Horatia teſtis eſt: quæ ſuper ea ad populum lata: qua lege ei plurimi honores fiunt: inter quos, ius quoque teſtimonij dicendi tribuitur: teſtabilisq; una omnium fœminarum ut ſit, datur. Id uerbũ eſt ipſius legis Horatiæ. Contrarium eſt in XII. tabulis ſcriptum: Improbus inteſtabilisq; eſto. Præterea ſi quadraginta annos nata ſacerdotio abire, ac nubere uoluiſſet, ius ei poteſtasq; exaugurandi, atq; nubendi facta eſt, munificentiæ & beneficij gratia; quòd campum Tiberinum, ſiue Martium Pop.Rom. condonaſſet. Sed Acca Larentia corpus in uulgus dabat: pecuniamq; emeruerat ex eo quæſtu uberem. Ea teſtamẽto, ut in Antiatis hiſtoria ſcriptum eſt, Romulum regem, ut quidam alij tradiderunt, Po.Ro. bonis ſuis hæredem fecit. Ob id meritum à Flamine Quirinali ſacrificium ei publicè fit: & dies, è nomine eius, in faſtos additus. Sed Sabinus Maſſurius, in primo memorabilium, ſecutus quoſdam hiſtoriæ ſcriptores, Accam Larentiam Romuli nutricem fuiſſe dicit: Ea, inquit, mulier ex XII. filijs maribus unum morte amiſit. In illius locum Romulus Accæ Larentiæ ſeſe filium dedit, ſeq; & cæteros eius filios fratres Aruales appellauit. Ex eo tempore collegium manſit fratrum Arualium numero XII. cuius ſacerdotij inſigne eſt, ſpicea corona, & albæ infulæ.

Teſtabilis. Inteſtabilis.

De Alexandro, & de P. Scipione memoratu digna.

CAPVT VIII.

Appion Græcus homo, qui πολυΐστωρ eſt appellatus, facili atque alacri facundia fuit. Is cùm de Alexandri

regis

regis laudibus ſcriberet, Victi, inquit, hoſtis uxorem facie inclyta mulierem, uetuit in conſpectum ſuum deduci: ut eam, ne oculis ſuis quidem contingeret. Lepida igitur quæſtio agitari poteſt, utrum uideri continentiorem par ſit, Publium'ne Africanum ſuperiorem, qui Carthagine ampla ciuitate in Hiſpania expugnata, uirginem tempeſtiuam, forma egregia, nobilis uiri Hiſpani filiam, captam, perductamq́; ad ſe, patri inuiolatam reddidit: an regem Alxandrum, qui Darij regis uxorem, eandemq́; eiuſdem ſororem prælio magno captam, quam eſſe audiebat exuperanti forma, uidere noluit, perduciq́; ad ſeſe prohibuit. Sed hanc utranq; declamatiunculam ſuper Alexandro, & Scipione celebrauerint, quibus abundè & ingenij, & otij, & uerborum eſt. Nos ſatis habebimus, quod ex hiſtoria eſt, id dicére, Scipionem iſtum uero'ne an falsò, incertum: fama tamen, cùm eſſet adoleſcens, haud ſyncera fuiſſe: & propemodum conſtitiſſe hoſce uerſus à Cn. Næuio poëta, in eum ſcriptos eſſe:

Lepida quæſtio.

Etiam qui res magnas manu ſæpe geßit glorioſè,
Cuius facta uiua nunc uigent, qui apud gentes ſolus
Præſtat: eũ ſuus pater, cũ pallio uno, ab amica abduxit.

His ego uerſibus credo adductum Valerium Antiatem, aduerſus cæteros omnes ſcriptores, de Scipionis moribus ſenſiſſe, & eam puellam captiuam non redditam patri ſcripſiſſe (contrà quàm nos ſuprà diximus) ſed retentam à Scipione, atque in delicijs, amoribusq́; ab eo uſurpatam.

Locus exemptus ex Annalibus L. Piſonis, hiſtoriæ, & orationis lepidiſsimæ. CAP. IX.

QVòd res uidebatur memoratu digna, quam feciſſe Cn. Flauiũ Annij filium Aedilem Curulem, L. Piſo in III. annali ſcripſit: eaq́; res perquam purè & uenuſtè

narrata à Piſone, locũ iſtum totum huc, ex Piſonis annali, tranſpoſuimus: Cn. inquit, Flauius patre Libertino natus, ſcriptum faciebat: isq; in eo tempore Aedili curuli apparebat, quo tẽpore Aediles ſubrogãtur. Eumq; primæ Tribus Aedilem curulem renuntiauerũt. At Aedilis, qui comitia habebat, negat accipere: neq; ſibi placere, qui ſcriptum faceret, eum Aedilem fieri. Cn. Flauius Annij filius dicitur tabulas poſuiſſe, ſcriptu ſeſe abdicaſſe. Isq; Aedilis curulis factus eſt. Idem Cn. Flauius Annij filius dicitur ad Collegam ueniſſe, uiſere ægrotum. Et in conclaue poſtquàm introiuit, adoleſcentes ibi complures nobiles ſedebant. Ii contemnentes eum, aſſurgere ei nemo uoluit. Cn. Flauius Annij filius Aedilis id arriſit. Sellam curulem iuſsit ſibi afferri. Eam in limine appoſuit: ne quis illorum exire poſſet: utiq; ij omnes inuiti uiderent, ſeſe in ſella curuli ſedentem.

Scriptum facere.

Scriptum ſe abdicare.

Cn. Flauii feſtiuum factũ.

Hiſtoria ſuper Euclide Socratico, cuius exemplo Taurus philoſophus adhortari adoleſcentes ſuos ſolitus eſt, ad philoſophiam gnauiter ſectandam. CAP. X.

*PHiloſophus Taurus, uir memoria noſtra in diſciplina Platonica celebratus, cùm alijs bonis multis ſalubribusq; exemplis, hortabatur ad philoſophiam capeſſendam, tum uel maximè iſta re animos iuuenum expergebat, Euclidem quam dicebat Socraticum factitauiſſe. Decreto, inquit, ſuo Athenienſes cauerant, ut qui Megaris ciuis eſſet, ſi intuliſſe Athenas pedem prehenſus eſſet, ut ea res ei homini capitalis eſſet: Tanto Athenienſes, inquit, odio flagrabãt finitimorum hominum Megarenſium. Tum Euclides, qui *in diem Megaris erat, quiq; etiam ante id decretum & eſſe Athenis, & audire Socratẽ conſueuerat, poſtquàm id decretum ſanxerũt, ſub noctem, prius quàm adueſperaſceret, tunica longa muliebri indutus, & pallio uer-*

*indidem

Ardor Euclidis ad audiẽdum Socratem.

ſico

ſicolore amictus, & caput & ora uelatus, è domo ſua Megaris Athenas ad Socratem commeabat: ut uel noctis aliquo tempore conſiliorum ſermonumq́; eius fieret particeps. Rurſusq́; ſub lucem millia paſſuum paulò amplius uiginti, eadem ueſte illa tectus redibat. At nunc, inquit, uidere eſt philoſophos ultro currere, ut doceant, ad fores iuuenum diuitum: eosq́; ibi ſedere, atq́; opperiri propè ad meridiē, donec diſcipuli nocturnū omne uinum edormiant.

Verba ex oratione Q. Metelli Numidici, quæ libuit meminiſſe, ad officium grauitatis, dignitatisq́; uitæ decentia. CAP. XI.

*CVm inquinatiſſimis hominibus non eſſe conuicio decertandum, neque in maledictis aduerſus impudentes & improbos uelitandum (quia tantiſper ſimilis & compar eorum fias, dum paria & cōſimilia dicas, atq́; audias) non minus ex oratione Q. Metelli Numidici, ſapientis uiri, cognoſci poteſt: quàm ex libris, & diſciplinis philoſophorum. Verba hæc ſunt Metelli aduerſus Cn. Manlium Tribunum plebis, à quo apud populum in concione laceſſitus, iactatusq́; fuerat, dictis petulantibus: Nunc quod ad illum attinet, Quirites, quoniam ſe ampliorem putat eſſe, ſi ſe mihi inimicum dictauerit, quem ego mihi neque amicum recipio, * neque inimicum: In eum ego non ſum plura dicturus. nam eum indigniſſimum arbitror, cui à uiris bonis bene dicatur: tum ne idoneum quidem, cui à probis malè dicatur. Nam ſi in eo tempore huiuſcemodi homunculum nomines, in quo punire non poſſis, maiore honore, quàm contumelia afficias.*

Non decertandum conuicio cum malis.

**aliàs, neque inimicū reſpicio.*

Quòd neq; teſtamentum, ſicuti Seruius Sulpitius exiſtimauit, neque Sacellum, ſicuti Trebatius, duplicia uerba ſunt: ſed à Teſtatione productum alterum, alterum à Sacro diminutum.

CAPVT XII.

Seruius Sulpitius iureconſultus, uir ætatis ſuæ doctiſſimus, in libro de teſtamentis ſecundo, qua ratione adductus, Teſtamentum uerbum eſſe duplex ſcripſerit, non reperio. Nam compoſitum eſſe dixit, à mentis conteſtatione. Quid igitur Calceamentum? quid Paludamentum? quid Pauimentum? quid Veſtimentum? quid alia mille, per huiuſcemodi formam producta? Etiam'ne iſta omnia compoſita dicemus? Obrepſiſſe autem uidetur Seruio, uel ſi quis alius eſt, qui id prior dixit, falſa quidem, ſed non abhorrens, neque inconcinna, quaſi mentis quædam in hoc uocabulo ſignificatio: ſicut hercle C. quoque Trebatio eadem concinnitas obrepſit. Nam in libro de religionibus ſecundo: Sacellum eſt, inquit, locus paruus deo ſacratus, cum ara. Deinde addit uerba hæc: Sacellum ex duobus uerbis arbitror compoſitum, Sacri & Cellæ, quaſi ſacra cella. Hoc quidem ſcripſit Trebatius, Sed quis ignorat Sacellum & ſimplex uerbum eſſe, & non ex Sacro & Cella compoſitum, ſed ex Sacro diminutum?

Teſtamẽtum

Sacellum.

De quæſtiunculis apud Taurum philoſophum in conuiuio agitatis, quæ ſympoſiacæ uocantur. CAP. XIII.

Factitatum, obſeruatumq; hoc Athenis eſt, ab iis, qui erant philoſopho Tauro iunctiores: cùm domum ſuam nos uocaret, ne omnino (ut dicitur) immunes, & aſymboli ueniremus, coniectabamus ad cœnulam, non cupedias ciborum, ſed argutias quæſtionum. Vnuſquiſq; igitur noſtrum commentus, paratuſq; ibat, quod quæreret. Eratq; initium loquendi, *edundi finis. Quærebantur autem nec grauia, nec uerenda, ſed ἐνθυμήματα quædam lepida, & minuta, & florentem uino animum laceſſentia: quale hoc fermè eſt ſubtilitatis ludicræ, quod dicam: Quæſitum eſt, quando

*eundiq; finis. Lepida in conuiuio quęrenda.

quando moriens moreretur: an cùm iam in morte eſſet, an tum etiam cùm in uita foret: Et, quando ſurgens ſurgeret: an cùm iam ſtaret, an tum etiam cùm ſederet: Et, qui artē diſceret, quando artifex fieret: an cùm iam eſſet, an tum cùm etiam non eſſet. Vtrum enim horum dicas, abſurdè atq; ridiculè dixeris: multóq; abſurdius uidebitur, ſi aut utrunq; eſſe dicas, aut neutrum. Sed ea omnia cum captiónes eſſe quidam futiles, & inanes dicerent: Nolite, inquit Taurus, hæc quaſi nugarum aliquem ludum aſpernari. Grauiſsimi philoſophorum ſuper hac re ſeriò quæſiuerunt. At alij moriendi uerbum, atq; momentum, manente adhuc uita dici, atq; fieri putauerunt: alij nihil in eo tempore uitæ reliquerunt: totumq́; illud, quod mori dicitur, morti uindicauerunt. Item de cæteris ſimilibus in diuerſa tempora, & in contrarias ſententias diſceſſerunt. Sed Plato, inquit, noſter, neq; uitæ id tempus, neque morti dedit: idemq́; in omni cōſimilium rerum diſceptatione fecit. Vidit quippe utrunq; eſſe pugnans, neq; poſſe ex duobus contrarijs, altero manente, alterum conſtitui: quæſtionemq́; fieri per diuerſorum inter ſe finium, mortis & uitæ cohærentiam. Et iccirco peperit ipſe, expreſſitq́; aliud quoddam nouum in confinio tempus, quod uerbis proprijs, atq; integris τὴν ἐξαίφνης φύσιν appellauit. Idq́; ipſum ita, uti dico, inquit, in libro, cui παρμενίδης titulus eſt, ſcriptum ab eo reperietis: τὸ γὰρ ἐξαίφνης τοιοῦτόν τι ἔοικε σημαίνειν, ὡς ἐξ ἐκείνου μεταβάλλον εἰς ἕτερον. Talia apud Taurum ſymbola, & alia quæ erant ſecundarum menſarum, ut ipſe dicere ſolitus erat, τραγήματα.

Puniendis peccatis treis eſſe rationes à philoſophis attributas: & quamobrem Plato duarum tantum ex eis meminerit. CAP. XIIII.

Pœnæ ratio triplex.

PVniendis peccatis, treis eſſe debere cauſas, exiſtimatum eſt. Vna eſt, quæ νουθεσία, *uel* κόλασις, *uel* παραίνεσις *dicitur: cùm pœna adhibetur caſtigãdi, atq; emendandi gratia: ut is, quis fortuitò deliquit, attẽtior fiat, correctiorq;. Altera eſt, quam ij, qui uocabula iſta curioſius diuiſerunt,* τιμωρίαν *appellant. Ea cauſa animaduertendi eſt, cum dignitas, autoritasq; eius, in quem eſt peccatum tuenda eſt: ne prætermiſſa animaduerſio contemptum eius pariat, & honorem * leuet.* *eleuet *Idcircoq; id ei uocabulum, à conſeruatione honoris, factum putant. Tertia ratio uindictæ eſt, quæ* παράδειγμα *à Græcis nominatur: cum punitio, propter exemplum, eſt neceſſaria: ut cæteri à ſimilibus peccatis, quæ prohiberi publicitus intereſt, metu cognitæ pœnæ deterreantur. Idcirco ueteres quoq; noſtri,* Exempla. *exempla, pro maximis, grauiſſimisq; pœnis dicebant. Quando igitur aut ſpes magna eſt, ut is qui peccauit, citra pœnam ipſe ſeſe ultro corrigat: aut ſpes contrà nulla eſt, emendari eum poſſe, & corrigi: aut iacturam dignitatis, in quam peccatum eſt, metui non neceſſum eſt: aut non id peccatum eſt, cuius exemplo neceſſario metu ſanciendum ſit: tum quicquid ita delictum eſt, non ſanè dignum eſſe imponendæ pœnæ ſtudiam uiſum eſt. Has treis ulciſcendi rationes, & philoſophi alij plurifariam, & noſter Taurus in primo commentariorum, quos in Gorgiam Platonis compoſuit, ſcriptas reliquit. Plato autem ipſe uerbis apertis duas ſolas eſſe puniendi cauſas dicit: Vnam, quam primo in loco propter corrigendũ: alteram, quam in tertio propter exempli metum poſuimus. Verba ſunt hæc Platonis in Gorgia:* προσήκει δὲ παντὶ, τῷ μὲν τιμωρουμένῳ ὑπ' ἄλλου ὀρθῶς τιμωρουμένου βελτίων γίνεσθαι, καὶ ὀνίνασθαι, ἢ παράδειγμα ἄλλοις γίνεσθαι, ἵνα ἄλλοι οἱ ὁρῶντες

πάσ

πάσχουσι φοβούμενοι βελτίους γίνωνται). In hiſce uerbis facilè intelligas τιμωρίαν Platonem dixiſſe, non ut ſuprà ſcripſi quoſdã dicere: ſed ita, ut promiſcuè dici ſolet, pro omni punitione. An'ne autem quaſi omnino paruam, & contemptu dignam prætererit pœnæ ſumendæ cauſam, propter tuẽdam læſi hominis autoritatem: an magis, quaſi ei, quàm dicebat, rei non neceſſariam, prætermiſerit (quum de pœnis, non in uita, neque inter homines: ſed poſt uitæ tempus capiendis ſcriberet) ego in medium relinquo.

De uerbo Quieſco, an e, litera corripi, an produci debeat.

CAPVT XV.

AMicus noſter homo multi ſtudij, atque in bonarum diſciplinarum opere frequens, uerbum Quieſcit, uſitatè e, litera correpta dixit. Alter item amicus homo, in doctrinis quaſi in præſtigijs mirificus, communiumq; uocum reſpuens nimis, & faſtidiens, barbarè eum dixiſſe opinatus eſt: quoniam producere debuiſſet, non corripere. Nam Quieſcit ita oportere dici prædicauit, ut Caleſcit, Niteſcit, Stupeſcit, atque alia huiuſcemodi multa. Id etiam addebat, quòd Quies, e, producto non breui diceretur. Noſter autem, qua eſt omnium rerum uerecunda mediocritate, ne ſi Helij quidem Cincij, & Satyri dicendum ita cenſuiſſent, obſecuturum ſeſe fuiſſe ait, contra perpetuam Latinæ linguæ conſuetudinem. Neque ſe tam inſignitè locuturum, abſona aut inaudita ut diceret. Literas autem ſuper hac re fecit inter exercitia quædam ludicra, & Quieſco non eſſe his ſimile, quæ ſuprà poſui, nec à Quiete dictum, ſed ab eo quietem: Græcæq; uocis ἔσχον καὶ ἔσκον, Ionicè à uerbo ἔχω ἴσχω, & modum & originem uerbum illud habere, demonſtrauit. Rationibusq; haud ſanè frigidis docuit. Quieſco e, litera longa dici non

Quieſco habet e, correptam.

*conuenire: ut diceret eiuſmodi quiſpiam, qui tumultuarijs, & modicis linguæ exercitationibus ad famam ſe facun- *præmiſerat diæ* permiſerat, neque orationis Latinæ modos uſurpationes ue ullas didicerat.*

Notum uerbum Deprecor à poëta Catullo, inuſitatè quidem, ſed aptè poſitum & propriè: deq; ratione eius uerbi, exemplisq; ueterum ſcriptorum. CAP. XVI.

C*Vm in Lycio fortè ueſpera ambularemus, uir quidã ludo ibi nobis, & uoluptati fuit.* Nã *cùm eſſet uerbũ Deprecor doctiuſculè poſitum in Catulli carmine, quia id ignorabat, frigidiſsimos uerſus eſſe dicebat, omnium quidem meo iudicio uenuſtiſsimos: quos ſubſcripſi:*

Leſbia mî dicit ſemper malè, nec tacet unquam
De me: diſpeream, me niſi Leſbia amat.
Cui ego quaſi eadem totidem mox deprecor illi
Aſsiduè: uerùm diſpeream, niſi amo.

Deprecor. *Deprecor hoc in loco uir bonus ita dictum eſſe putat, ut plerunque à uulgo dicitur, quod ſignificat, ualde precor, & oro, & ſupplico. In quo, De, præpoſitio ad augendum, & cumulandum ualet. Quod ſi ita eſſet, frigidi ſanè uerſus forent. Nunc enim contrà omnino eſt. Nam De, præpoſitio, quoniam eſt anceps, in uno eodemq; uerbo diuerſitatem ſignificationis capit. Sic enim deprecor à Catullo dictum eſt, quaſi deteſtor, uel execror, uel depello, uel abominor. Contrà autem ualet, cùm Cicero pro P. Sylla ita dicit: Quàm multorum hic uitam à Sylla deprecatus eſt! Item in diſſuaſione legis agrariæ: Si quid deliquero, nullæ ſunt imagines, quæ me à uobis deprecentur. Sed neque ſolus Catullus ita iſto uerbo uſus eſt. Pleni adeò ſunt libri ueterum ſimilis in hoc uerbo ſignificationis, ex quibus unum & alterum quæ ſuppetierant, appoſui. Q. Ennius in*

Erechtheo non longè ſecus dixit quàm Catullus.

Quibus nunc, inquit, ærumna mea libertatem paro?
Quibus ſeruitutem mea miſeria deprecor?

Significat abigo, & amolior, uel prece adhibita, uel quo alio modo. Item Ennius in Creſphonte:

Ego cùm meæ uitæ parcam, letum inimico deprecor.

Cicero in lib. VI. de Repub. ita ſcripſit: Quod quidem eo fuit maius, quia cùm in cauſa pari collegæ eſſent, non modò inuidia pari non erant, ſed etiam Claudij inuidiam Gracchi charitas deprecabatur. Hîc quoque item non eſt ualde precabatur, ſed quaſi propulſabat, & defenſabat inuidiam: quod Græci propinqua ſignificatione παραιτοῦμαι dicunt. Item pro A. Licinio ſimiliter Cicero uerbo iſto utitur: Quid, inquit, huic homini facias? Non'ne concedas interdum, ut excuſatione ſummæ ſtultitiæ, ſummæ improbitatis odium deprecetur? Item in Verrem actionis ſecundæ proœmio: Nunc uerò quid faciat Hortenſius? auaritiæ'ne crimina frugalitatis laude deprecetur? an hominem flagitioſiſſimum, libidinoſiſſimum, nequiſſimumq; defendat? Sic igitur Catullus eadem ſe facere dicit, quærens ueniam, quòd & malè diceret ei palam, reſpueretq; & recuſaret, deteſtareturq; aſſiduè, & tamen eam penitus deperiret. παραιτοῦμαι

Quis omnium primus libros publicè præbuerit legẽdos: quantusq; numerus fuerit Athenis, ante clades Perſicas librorum in bibliothecis publicorum. CAP. XVII.

Libros Athenis diſciplinarum liberalium publicè ad legendum præbendos primus poſuiſſe dicitur Piſiſtratus tyrãnus. Deinde ſtudioſius, accuratiusq; ipſi Athenienſes auxerunt. Sed omnem illam poſteà librorum copiam Xerxes Athenarũ potitus, urbe ipſa præter arcem

incenſa

incenſa abſtulit, aſportauitq́; in Perſas. Hos porrò libros uniuerſos multis pòſt tempeſtatibus Seleucus rex, qui Nicanor appellatus eſt, referendos Athenas curauit. Ingens poſteà numerus librorum in Aegypto à Ptolemæis regibus, uel conquiſitus, uel confectus eſt: ad millia ferme uoluminum ſeptingenta. Sed ea omnia bello priore Alexandrino, dum diripitur ea ciuitas, non ſponte, neque opera conſulta, ſed à militibus fortè auxiliarijs incenſa ſunt.

Opera conſulta: pro, dedita opera.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARIORVM

LIBER VII.

Admiranda quædam ex annalibus ſumpta de P. Scipione Africano ſuperiore. CAP. I.

QVOD de Olympiade, Philippi regis uxore, Alexandri matre, in hiſtoria Græca ſcriptum eſt: idem de P. Scipionis quoque matre, qui prior Africanus appellatus eſt, memoriæ datum eſt. Nam & C. Oppius, & Iulius Higinus, alijq́; qui de uita & rebus Africani ſcripſerunt, matrem eius diu ſterilem exiſtimatam tradunt: Publium quoque Scipionem, cum quo nupta erat, liberos deſperauiſſe. Poſteà in cubiculo atque in lecto mulieris, cùm abſente marito cubans ſola obdormiſſet, uiſum repente iuxta eam cubare ingentem anguem: eumq́; ijs qui uiderant territis & clamantibus, elapſum inueniri non quiſſe: id ipſum P. Scipionem ad Aruſpices retuliſſe: Eos ſacrificio facto reſpondiſſe, fore ut liberi gignerentur. Neque multis diebus poſtea, quàm ille anguis in lecto uiſus

Scipio Africanus à ſerpentibus genitus.

ius eſt, mulierem concepiſſe: concepti fœtus ſigna, atque ſenſum pati: exinde menſe decimo peperiſſe: natumq́; eſſe hunc P. Scipionem Africanum*, qui* Annibalem*, & Carthaginienſes in Africa bello Punico ſecundo uicit. Sed & eum impendiò magis ex rebus geſtis, quàm ex illo oſtento, uirum eſſe uirtutis diuinæ creditum eſt.* Id *etiam dicere haud piget, quod iidem illi, quos ſuprà nominaui, literis mandauerint, Scipionem hunc Africanum ſolitauiſſe noctis extremo, priuſquàm dilucularet, in capitolium uentitare, ac iubere aperiri cellam* Iouis, *atq; ibi ſolum diu demorari, quaſi conſultantem de* Republica *cum* Ioue: Aedituosq́; *eius templi ſæpe eſſe demiratos, quòd ſolum id temporis in Capitolium ingredientem canes ſemper in alios ſæuientes, neque latrarent eum, neque incurrerent. Has uulgi de Scipione opiniones confirmare, atque approbare uidebantur dicta, factaq́; eius pleraque admiranda. ex quibus eſt unum huiuſcemodi:* * *Aßidebat, oppugnabatq́; oppidum in* Hiſpania, *ſitu mœnibusq́; ac defenſoribus ualidum, & munitum, re etiam cibaria copioſum: nullaq́; eius potiundi ſpes erat.* Et *quodam die ius in caſtris ſedens dicebat, atque ex eo loco id oppidum procul uidebatur. Tum è militibus, qui in iure apud eum ſtabant, interrogauit quiſpiam ex more, in quem diem, locumq́; uadimonium promitti iuberet.* Et *Scipio manum ad ipſam oppidi, quod obſidebatur, arcem protendens:* Perendie, *inquit, ſeſe ſiſtant illo in loco: atque ita factum.* Die *tertio, in quem uadari iuſſerat, oppidum captum eſt. eodem die in arce eius oppidi ius dixit.*

Diluculo.

Cum Ioue cõſultabat.

**Obſidebat, fortaßis.*

De Ceſellii Vindicis pudendo errore, quem offendimus in libris eius, quos inſcripſit Lectionum antiquarum.

CAPVT II.

Turpe

Ceſellij erratum.

TVrpe erratum offendimus in illis celebratiſsimis commentarijs Lectionum antiquarum Ceſellij Vindicis hominis hercle pleraque haud indiligentis: quod erratum multos fugit, quanquàm multa in Ceſellio reprehendendo etiam per calumnias rimarentur. Scripſit autem Ceſellius, Qu. Ennium in XIII. lib. Annalium Cor dixiſſe, maſculino genere. Verba Ceſellij ſubiecta ſunt: Maſculino genere Cor, ut multa alia, enuntiauit Ennius. Nam in XIII. Annaliũ, Quẽ Cor dixit. Aſcripſit deinde uerſus Ennij duos:

Annibal audaci dum pectore dehortatur,
Ne bellum faciam, quem credidit eſſe meum cor?

Antiochus eſt, qui hoc dixit, Aſiæ rex. Is admiratur, & permouetur, quòd Annibal Carthaginienſis bellum ſe facere Pop. Rom. uolentem dehortetur. Hos autem uerſus Ceſellius ſic accipit, tanquam ſi Antiochus ſic dicat: Annibal me, ne bellum geram dehortatur: Quod cùm facit, æquale cor putat habere me ei: quàm ſtultum eſſe me credit, cùm id mihi perſuadere uult. Hoc Ceſellius quidem, ſed aliud longè Ennius. Nam tres uerſus ſunt, non duo, ad hanc Ennij ſententiam pertinentes, ex quibus tertium uerſum Ceſellius non reſpexit:

Annibal audaci dum pectore dehortatur,
Ne bellum faciam, quem credidit eſſe meum cor
Suaſorem ſummum, & ſtudioſum robore belli.

Horum uerſuum ſenſus atq; ordo ſic, opinor, eſt: Annibal ille audentiſsimus, atque fortiſsimus, quem ego credidi. hoc enim eſt, Quem credidit eſſe meum cor: perinde atq; diceret: quem ego ſtultus homo credidi fore ſummum ſuaſorem ad bellandũ, is me dehortatur, diſſuadetq;, ne bellũ faciam. Ceſellius autem fortè ῥαθυμότερον ῥαφῇ iſta uerborũ captus, quem Cor dictum putauit, & quem accentu acuto

legit

legit, quaſi ad Cor referatur, non ad Annibalem. Sed non fugit me, ſi aliquis ſit tam inconditus, ſic poſſe defendi Cor Ceſcllij maſculinum: ut uideatur tertius uerſus ſeparatim atq; diuiſim legendus: perinde quaſi præciſis, interruptiſq; uerbis exclamet Antiochus, ſuaſorem ſummum. Sed non dignum eſt eis, qui hoc dixerint, reſponderi.

Quid Tullius Tiro Ciceronis libertus reprehenderit in M. Catonis oratione, quam pro Rhodienſibus in Senatu dixit: & quid ad ea, quæ reprehenderat, reſponderimus. CAP. III.

Ciuitas Rhodienſis & inſulæ opportunitate, & operum nobilitate, & nauigandi ſolertia, naualibuſq; uictorijs celebrata eſt. Ea Rhodienſis ciuitas cùm amica, atque ſocia Pop. Rom. foret, Perſa tamen Philippi filio Macedonum rege, cum quo bellum Pop. Rom. fuit, amico uſa eſt. Connixiq; ſunt Rhodienſes legationibus Romam ſæpe miſſis, id bellum inter eos componere. Sed ubi iſta pacificatio perpetrari nequiuit, uerba à pleriſque Rhodienſibus in concionibus eorum ad populum facta ſunt, ut ſi pax non fieret, Rhodienſes regem aduerſus populum Romanum adiutarent. Sed nullum ſuper ea re publicum decretum factum eſt. At ubi Perſes uictus, captuſq; eſt, Rhodienſes pertimuere, ob ea, quæ compluries in cœtibus populi acta, dictaq; erant: legatoſq; Romam miſerunt, qui temeritatem quorundam popularium ſuorum deprecarentur, & fidem, conſiliumq; publicum expurgarent. Legati poſtquàm Romam uenerunt, & in ſenatum intromißi ſunt, uerbiſq; ſuppliciter pro ſua cauſa factis, de curia exceſſerũt. Sententiæ rogari cœptæ. Cumq; partim ſenatorum de Rhodienſibus quererentur, maleq; eos animatos fuiſſe dicerent, bellumq; illis faciendum cenſerent: tum M. Cato exurgit, & optimos, fidißimoſq; ſocios

Rhodos.

Perſes.

cios (quorum opibus diripiendis, poßidendisq́; non pauci ex ſummatibus uiris intenti, infenſiq; erant) defenſum, conſeruatumq́; pergit, orationemq́; inclytam dicit, quæ & ſeorſum fertur, inſcriptaq́; eſt pro Rhodienſibus, & in quinto Originum libro ſcripta eſt. Tiro autem Tullius, M. Ciceronis libertus, ſanè quidem fuit ingenio homo eleganti, & haudquaquam rerum literarumq́; ueterum indoctus. Eoq́; ab ineunte ætate liberaliter inſtituto, adminiculatore, & quaſi adminiſtratore in ſtudijs literarum Cicero uſus eſt. Sed profectò plus auſus eſt, quàm ut tolerari, ignoſciq́; poßit. Nanque epiſtolam conſcripſit ad Qu. Axium familiarem patroni ſui confidenter, & nimis callidè: in qua ſibimet uiſus eſt orationem iſtam pro Rhodienſibus acri, ſubtiliq́; ingenio & iudicio percenſuiſſe. Ex ea epiſtola libitum forte nobis eſt reprehenſiones eius quaſdam attingere: maiore ſcilicet uenia reprehenſuri Tironem, quàm tum ille reprehenderit Catonem. Culpauit autem primùm hoc, quòd Cato inerudite & ἀναγώγως, ut ipſe ait, principio nimis inſolenti, nimiſq́; acri, & obiurgatorio uſus ſit: cùm uereri ſeſe oſtendit, ne patres gaudio atque lætitia rerum geſtarum proſperè de ſtatu mentis ſuæ deturbati non ſatis conſiperent, neque ad rectè intelligendum, conſulendumq́; eſſent idonei. In principijs autem, inquit, patroni qui pro reis dicunt, conciliare ſibi, & complacare iudices debent: ſenſuſq́; eorum expectatione cauſæ ſuſpenſos, rigenteſq́;, honorificis uerecundiſq́; ſententijs commulcere: non iniurijs atque imperioſis comminationibus confricare. Ipſum deinde principium appoſuit, cuius uerba hæc ſunt: SCIO ſolere pleriſque hominibus rebus ſecundis, atque prolixis, atq; proſperis animum excellentem, atq; ſuperbiam, atq; ferocitatem

Tiro Tullius Ciceronis libertus.

tem augeſcere atq; creſcere: quod nunc mihi magnæ curæ eſt, quòd hæc res tam ſecundè proceſſerit, ne quid in cōſulendo aduerſi eueniat, quod noſtras ſecūdas res confricet: ne'ue hæc lætitia nimis luxurioſè eueniat. Aduerſæ res ſe domant, & docent quid opus ſit facto: ſecundæ res lætitia tranſuorſum tradere ſolent à rectè cōſulendo, atq; intelligendo. Quo maiore opere dico, ſuadeoq;, uti hæc res aliquot dies proferatur, dum ex tanto gaudio, in poteſtatem noſtram redeamus. Quæ deinde Cato iuxtà dicit, ea (inquit) confeßionem faciunt, non defenſionem: neq; propulſationē, translationem'ue criminis habent, ſed cum pluribus alijs communicationem: quod ſcilicet nihil ad purgandum eſt. Atq; etiam, inquit, inſuper profitetur, Rhodienſes qui accuſabantur, quòd aduerſus Populum Ro. regi magis cupiuerint, fauerintq;, id eos cupiſſe atq; fauiſſe utilitatis ſuæ gratia: ne Romani, Perſe quoq; rege uicto, ad ſuperbiam, ferociamq; & immodicum modum inſoleſcerēt. Eaq; ipſa uerba ponit, ita ut infrà ſcriptum eſt: Atq; ego quidem arbitror Rhodiēſes noluiſſe nos ita depugnare, uti depugnatū eſt, neq; regem Perſen uiciſſe, non Rhodienſes id modò uoluere, ſed multos populos ac multas nationes idem uoluiſſe arbitror. Atq; haud ſcio an partim eorum fuerint, qui non noſtræ contumeliæ cauſa id uoluerunt euenire: ſed enim metuere, ſi nemo eſſet homo, quem uereremur, quia quid liberet faceremus: ne ſub ſolo imperio noſtro in ſeruitute noſtra eſſent; libertatis ſuæ cauſa in ea ſententia fuiſſe arbitror. Atq; Rhodienſes tamen Perſen publicè nūquam adiuuere: Cogitate *quanto nos noſtri natiui cautius facimus. Nam unuſquiſq; noſtrum, ſi quis aduerſus rem ſuam quid fieri arbitratur, ſumma ui contra nititur, ne aduerſus eam fiat, quod illi tamen perpeßi. Sed quod ac principium

*Quanto nos cōſternati ui cautius fac.

Defenditur oratio Catonis.

reprehenſum attinet, ſcire oportuit Tironem, defenſos eſſe Rhodienſes à Catone, ſed ut à Senatore, & Conſulari, & Cenſorio uiro, quod quidem optimum eſſe publicum exiſtimabat, ſuadente: non (ut à patrono ſolet) cauſam pro reis dicente. Alia nanque principia conducunt, reos apud iudices defendenti, & clementiam miſericordiamq; undique indaganti: Alia cùm Senatus de republica conſulitur, uiro autoritate præſtanti, ſententijs quorundam iniquiſsimis permoto, & pro utilitatibus publicis, ac pro ſalute ſociorum grauiter ac liberè indignanti ſimul ac dolenti. Quippe rectè & utiliter in diſciplinis rhetorum præcipitur, iudices de capite alieno, deq; cauſa ad ſeſe non pertinenti cognituros: ex qua, præter officium iudicandi, nihil ad eos ſimul periculi uel emolumenti, redundaturum eſt, conciliandos eſſe, ac propitiandos laudabiliter ac placabiliter, & leniter exiſtimationi ſalutiq; eius, qui apud eos accuſatus eſt. At cùm dignitas, & fides, & utilitas omnium communis agitur, ob eam'que rem aut ſuadendum quid ut fiat; aut fieri iam cœpto differendum eſt: tum qui ſe in eiuſmodi principijs occupat, ut beneuolos, benignos'que ſibi auditores paret, otioſam operam in non neceſſarijs uerbis ſumit. Iandudum enim negotia, periculaq; ipſa rerum communia, conſilijs eos capiendis conciliant: & ipſi potius ſibi expoſcunt conſultoris beneuolentiam. Sed quod ait, confeſſum Catonem noluiſſe Rhodienſes ita depugnare, uti depugnatum eſt, neq; regem Perſen à Pop. Rom. uinci, atq; id eum dixiſſe non Rhodienſes modò, ſed multas quoque alias nationes uoluiſſe: Sed id nihil ad purgandum, extenuandum'ue crimen ualere: iam hoc primùm Tiro improbè mentitur.

Rhetoricum præceptum.

Verba

Verba ponit Catonis, & alijs tamen eum uerbis calumniatur. Non enim Cato confitetur Rhodienſes noluiſſe uictoriam eſſe Pop. Rom. ſed ſeſe arbitrari dixit, id eos noluiſſe: quod erat procuIdubio ſuæ opinionis profeßio, non Rhodienſium culpæ confeßio. In qua re, ut meum quidem iudicium eſt, non culpa tantum uacat, ſed dignus quoque laude, admirationeq́; eſt, & cùm ingenuè, & religioſè dicere uiſus eſt contra Rhodienſes, quod ſentiebat: & parta ſibi ueritatis fide, ipſum illud tamen, quod cõtrarium putabatur, flexit & tranſtulit: ut eos idcircò uel maximè æquum eſſet, acceptiores, charioresq́; fieri Pop. Rom. quòd cùm & utiles eſſent, & uellent regi eſſe factum, nihil tamẽ adiuuandi eius gratia fecerint. Poſtea uerba hæc ex eadem oratione ponit: Ea nunc de repente tanta nos beneficia, ultro citroq́; tantam amicitiam relinquimus? Quod illos dicimus uoluiſſe facere, id nos priores facere occupabimus? Hoc, inquit, enthymema nequam, & uitioſum eſt. Reſponderi enim potuit, occupabimus certè. Nam ſi non occupauerimus, opprimemur, incidendumq́; erit in inſidias, à quibus antè nos non cauerimus. Rectè, inquit, hoc uitio dat Lucilius poëta Euripidi, quòd cùm Polyphõtes rex propterea ſe interfeciſſe fratrem diceret, quòd ipſe antè conſilium de nece eius cepiſſet, Aerope fratris uxor hiſce eum uerbis eluſerit: Polyphontes rex.

εἰ γάρ σε ἔμελεν, ὡς σὺ φῄς, κτείνειν πόσις,

Χρῆν καί σε μέλλειν, ὡς χρόνος παρῆν, ἐλθεῖν.

At hoc enim, inquit, planè ſtultitiæ plenum eſt, eo conſilio, atque ea fini facere nolle aliquid, uti nunquam id facias, quod uelis. Sed uidelicet Tiro animum non aduertit, non eſſe in omnibus rebus cauendis eandem cauſam, neq́; humanæ uitæ negotia, & actiones, & officia uel occupandi,

 uel

uel differendi, uel etiam ulciſcendi, uel cauendi, ſimilia eſſe pugnæ gladiatoriæ. Nam *gladiatori compoſito ad pugnandum, pugnæ hæc propoſita ſors eſt : aut occidere, ſi occupauerit: aut occumbere; ſi ceſſauerit.* Hominum *autem uita non tam iniquis, neq; tam indomitis neceſsitatibus circunſcripta eſt, ut idcirco prior iniuriã facere debeas, quam niſi feceris, pati poſsis.* Quod *tantum aberat à* Pop. Rom. *manſuetudine occupare, ut ſæpe iam in ſeſe factas iniurias ulciſci neglexerit.* Poſt *deinde uſum eſſe* Catonem *dicit in eadẽ oratione argumentis parùm honeſtis, & nimis audacibus, ac non uiri eius, qualis fuit: ſed uafris, ac fallaciosis, & quaſi* Græcorum *ſophiſtarũ ſolertijs.* Nam *cùm obijceretur, inquit,* Rhodienſibus, *quòd bellum* Pop. Rom. *facere uoluiſſent; negauit*penè.* Sed *ignoſci popoſcit, quia id non feciſſent, etſi maximè uoluiſſent: induxiſſeq; eum dicit, quam dialectici* ἐπαγωγὴν *appellant, rem admodum inſidioſam, & ſophiſticam, neq; ad ueritates magis, quàm ad captiones repertam: cùm conatus ſit exemplis decipiẽtibus colligere, confirmareq;, neminem, qui malè facere uoluit, plecti æquum eſſe, niſi quod factum uoluit, etiam fecerit.* Verba *autem ex ea oratione* M. Catonis *hæc ſunt:* Qui *acerrimè aduerſus eos dicit, ita dicit, hoſtes uoluiſſe fieri.* Et *quis eſt tandem noſtrorum, qui quod ad ſeſe attineat, æquum cenſeat quenquam pœnas dare ob eam rem, quòd arguatur malè facere uoluiſſe?* Nemo *opinor.* Nam *ego, quod ad me attinet, nolim.* Deinde *paulò infrà dicit:* Quid *nunc, & quæ tandẽ lex eſt tam acerba, quæ dicat:* Si *quis illud facere uoluerit, mille*nummis dimidium familiæ multa eſto:* Si *quis plus quingenta iugera habere uoluerit, tanta pœna eſto:* Si *quis maiorẽ pecudum numerũ habere uoluerit, tantũ damni eſto.* Atqui *nos*omnia plura habere*

Fallacioſus.

**plenè*

Res ſophiſtica.

* *nummi*

**omnes*

uolum

uolumus,& id nobis impunè eſt. Poſtea ita dicit: Sed ſi honorem non æquum eſt habere, ob eam rem, quòd bene facere uoluiſſe quis dicit, neq; fecit tantum, Rhodienſibus tale erit, non quòd malè fecerunt, ſed quia uoluiſſe dicuntur. His argumentis Tiro Tullius M. Catonem contendere, & conficere dicit, Rhodienſibus quoque impune eſſe debere, quòd hoſtes quidem Pop. Rom. eſſe uoluiſſent, & qui maximè non fuiſſent. Diſſimulari autem non poſſe ait, quin paria, & conſimilia non ſint, plus quingenta iugera habere uelle, quod plebiſcito colonis prohibitum fuit, & bellum iniuſtum, atq; impiũ Po. Rom. facere uelle: Neq; item inficiari poſſe, quin alia cauſa in præmio ſit, alia in pœnis. Nam beneficia, inquit, promiſſa opperiri oportet, neq; antè remunerari, quàm facta ſint: iniurias autem imminentes præcauiſſe, iuſtum eſt magis, quàm expectauiſſe. Summa enim profeßio ſtultitiæ, inquit, eſt non ire obuiam ſceleribus cogitatis, ſed manere oppeririq;, ut cùm admiſſa, & perpetrata fuerint, tum deniq;, ubi quæ facta ſunt, infecta fieri non poſſunt, puniantur. Hæc Tiro in Catonem, non minus frigidè ſanè, quàm inaniter. Sed enim Cato non nudam, nec ſolitariam, nec improtectam hanc ἐπαγωγὴν, facit: Sed multis eam modis præfulcit, multisq; alijs argumentis conuelat. Et quia non Rhodienſibus magis, quàm Reipub. conſulebat, nihil ſibi dictu factuq; in ea re turpe duxit, quin omnium ſententiarum uia, ſeruatum ire ſocios niteretur. Ac primùm ea non incallidè conquiſiuit, quæ non iure naturæ, aut iure gentium fieri prohibentur, ſed iure legum, rei alicuius medendæ, aut temporis cauſa iuſſarũ: ſicut eſt de numero pecoris, & de dominio agri præfinito, aut eiuſmodi aliquo: in quibus rebus quod prohibi-

tum fieri per leges quidem non licet : uelle id tamen facere, ſi liceat, inhoneſtum non eſt. Atq; *eas res contulit ſeorſum miſcuitq; cum eo, quod neq; facere, neq; uelle per ſeſe honeſtum eſt : tum deinde ne diſparilitas collationis euidens fieret, pluribus id propugnaculis defenſat.* Neque *tenues iſtas, & enucleatas uoluntatum in rebus illicitis reprehenſiones, qualia in philoſophorum otio diſputantur, magni facit: ſed id ſolum ex ſumma ope nititur, ut cauſa* Rhodienſium, *quorum amicitiam retineri ex* Repub. *fuit, aut æqua iudicaretur, aut quidem certè ignoſcēda: atq; interim, neq; feciſſe* Rhodienſes *bellum, neq; facere uoluiſſe dicit.* Interim *autem facta ſola cenſenda dicit, atque in iudicium uocanda : ſed uoluntates nudas inanesq;, neq; legibus, neque pœnis fieri obnoxias.* Interdum *autem quaſi deliquiſſe eos*

Ignoſcentia. *concedat, ignoſci poſtulat : & ignoſcentias utiles eſſe rebus humanis docet : ac niſi ignoſcant,* **metus in republica rerum nouarum monet : ſed enim contra ſi ignoſcatur, conſeruatum iri oſtendit populi* Rom. *magnitudinem. Superbiæ quoq; crimen, quod tunc præter cætera in Senatu* Rhodienſibus *obiectum erat, mirifica & propè diuina reſponſionis figura eluſit, & eluit.* Verba *adeò ipſa ponemus* Catonis, *quoniam* Tiro *ea prætermiſit :* Rhodienſes *ſuperbos eſſe aiunt, id obiectantes, quod mihi è liberis meis minimè dici uelim. Sint ſanè ſuperbi, quid id ad nos attinet? Id'ne iraſcimini, ſi quis ſuperbior eſt, quàm nos?* Nihil *prorſus hac compellatione dici poteſt neque grauius, neq; munitius, aduerſus homines ſuperbiſsimos facta, qui ſuperbiam in ſeſe amarent, in alijs reprehenderent.* Præterea *animaduertere eſt in tota iſta* Catonis *oratione, omnia diſciplinarum rhetoricarũ arma, atq; ſubſidia mota eſſe : ſed*

*motus.

non

non perinde, ut in decurſibus ludicris, aut ſimulacris præliorum uoluptarijs fieri uidemus. Non inquam diſtinctè nimis, ac comptè, atq; modulatè res acta eſt: ſed quaſi in ancipiti certamine cùm ſparſa acies eſt, multisq; locis Marte uario pugnatur: ſic in iſta tum cauſa Cato cùm ſuperbia illa Rhodienſium famoſiſsima multorum odio atque inuidia flagraret, omnibus promiſcuè tuendi atque propugnandi modis uſus eſt: & nunc ut optimè meritos commendat, nunc tanquam ſi innocentes purgat, & ne bona, diuitiæq; eorum expetantur, obiurgat: nunc etiam quaſi ſit erratum, deprecatur: nunc ut neceſſario reipub. oſtentat: nunc clementiæ, nunc manſuetudinis maiorum, nunc utilitatis publicæ commonefacit: eaq; omnia diſtinctius, numeroſiusq;, ac comptius fortaſſe dici potuerint: fortius, atque uiuidius potuiſſe dici non uidentur. Iniquè igitur Tiro Tullius, qui ex omnibus facultatibus tam opulentæ orationis aptis inter ſeſe, & cohærentibus paruum quippiam, nudumq; ſumpſit, quod obtrectaret: tanquam non dignum M. Catone fuerit, quòd delictorum non perpetratorum uoluntates non cenſuerit puniendas. Commodius autem erectiusq; de his meis uerbis, quibus Tul. Tironi reſpondi, modo æſtimabit iudiciumq; faciet, qui & orationem ipſam Catonis totam acceperit in manus, & epiſtolam Tironis ad Axium ſcriptam requirere, & legere curauerit. Ita enim nos ſyncerius, exploratiusq; uel corrigere poterit, uel probare.

Cuiuſmodi ſeruos, & quam ob cauſam Cælius Sabinus iuris ciuilis autor pileatos uenundari ſolitos ſcripſerit: & quæ mancipia ſub corona more maiorum uenierint: atque idipſum, Sub corona uenire, quid ſit.

CAPVT XIIII.

Pileati ſerui uendebantur.

Pileatos ſeruos uenum ſolitos ire, quorum nomine uenditor nihil præſtaret, Cœlius Sabinus iuriſperitus ſcriptũ reliquit. Cuius rei cauſam eſſe ait, quòd eiuſmodi conditionis mancipia inſignia eſſe in uendundo deberent: ut emptores errare, & capi non poſſent: neq; lex uendundi opperienda eſſet, ſed oculis iam perciperent, quodnam eſſet mancipiorum genus: ſicuti, inquit, antiquitus mancipia iure belli capta coronis induta uenibant, & idcirco dicebantur Sub coronis uenire. Nanque ut ea corona ſignum erat captiuorum uenalium, ita pileus impoſitus demonſtrabat eiuſmodi ſeruos uenundari, quorum nomine emptori uenditor nihil præſtaret. Eſt autem alia rationis huius opinio, cur dici ſolitum ſit, captiuos ſub corona uenundari: quòd milites cuſtodiæ cauſa, captiuorum uenalium greges circunſtarent: eaq; circunſtatio militum Corona appellata ſit. Sed id magis uerum eſſe, quod ſuprà dixi, Cato quoq; in libro, quem compoſuit de re militari, docet. Verba ſunt hæc Catonis: Vt populus ſua opera potius ob rem bene geſtam coronatus ſupplicatum eat, quàm re malè geſta coronatus ueneat.

Hiſtoria de Polo Hiſtrione memoratu digna.

CAP. V.

Polus hiſtrio.

Hiſtrio in terra Græcia fuit fama celebri, qui geſtu, & uocis claritudine, & uenuſtate cæteris anteſtabat: nomen fuiſſe aiunt Polum: Tragœdias poëtarum nobilium ſcitè atque aſſeueratè actitauit. Is Polus unicè amatum filium morte amiſit: eum luctum quoniam ſatis uiſus eſt eluxiſſe, rediit ad quæſtum artis. In eo tempore Athenis Electram Sophoclis acturus, geſtare urnam, quaſi cum Oreſtis oſſibus, debebat. Ita compoſitum fabulæ argumentum eſt, ut ueluti fratris reliquias ferens, Electra complo-

Quoniã, pro quando.

ret

ret, commiſereaturq́; interitum eius, qui per uim extinctus exiſtimatur. Igitur *Polus lugubri habitu* Electr*æ indutus, oſſa atq; urnam è ſepulchro tulit filij: & quaſi* * Oreſtis *amplexus oppleuit omnia, non ſimulachris, neque imitamentis, ſed luctu atq; lamentis ueris, & ſpirantibus.* Itaq; *cùm agi fabula uideretur, dolor actitatus eſt.*

*in Oreſtis amplexu

Quid de quorundam ſenſuum naturali defectione Ariſtoteles ſcripſerit. CAP. VI.

EX *quinq; ſenſibus, quos animantibus natura tribuit, uiſu, auditu, guſtu, tactu, odoratu, quos Græci* αἰσθήσεις, ὄψιν, ἀκοὴν, γεῦσιν, ἁφὴν, ὄσφρησιν, *appellant: quædam animalium alia alio carent: & aut cæca natura gignũtur, aut* * *inora, inaurita'ue. Nullum autem gigni animal Ariſtoteles dicit, quod aut guſtus ſenſu careat, aut tactus. Verba ex libro eius, quem* περὶ μνήμης *compoſuit, hæc ſunt:* τὴν δ' ἁφὴν, καὶ τὴν γεῦσιν πάντα ἔχει, πλὴν ἐπὶ τῶν ἀτελῶν ζώων.

*inodora

An, Affatim, quaſi Admodum prima acuta pronuntiandum ſit: & quædam itidem non incurioſè tractata, ſuper aliarum uocum accentibus. CAP. VII.

A*Nnianus* Poëta *præter ingenij amœnitates, literarum quoque ueterum, & rationum in literis oppidò quàm peritus fuit: & ſermocinabatur mira quadam, & ſcita ſuauitate.* Is *áffatim, ut, Admodum, prima acuta, non media pronuntiabat, atque ita ueteres locutos cenſebat.* Itaq; *ſe audiente Probum Grammaticum hos uerſus in Plauti Ciſtellaria legiſſe dicit:*

Affatim.

Potin' es tu homo facinus facere ſtrenuum?
Aliorum eſt áffatim qui faciant.
Sanè ego me uolo fortem perhiberi uirum.

Cauſamq́; eſſe huic accentui dicebat, quòd Affatim non eſſent duæ partes orationis: ſed utraq; pars in unam uocem

Exaduerſum. *coaluiſſet: ſicuti in eo quoq;, quod* Exaduerſum *dicimus, ſecundam ſyllabam debere acui exiſtimabat: quoniam una, non duæ eſſent orationis partes. Atq; ita oportere apud Terentium legi dicebat in his uerſibus:*

In quo hæc diſcebat ludo, exáduerſum loco
Tonſtrina erat quædam.

Ad. *Addebat etiam quòd,* Ad, *prouerbium tum fermè acueretur, cùm ſignificaret* ἐπίτασιν, *quam intentionem nos di-*
Adfabre. *cimus: ſicuti* Adfabrè, *&* Admodum, *&* Adprobè *dicun-*
Admodum. *tur. Cætera quidem ſatis commodè* Annianus*: ſed quòd*
Adprobe. *hanc particulam,* Ad, *ſemper, cùm intentionem ſignificaret, acui putauit, non id perpetuum uidetur. Nam & ad-*
Adprimè. *potus cùm dicimus, &* Adprimus, *&* Adprimè, *intentio in his uerbis demonſtratur, neq; tamen,* Ad, *particula ſatis*
Adprobus. *commodè accentu acuto pronuntiatur.* Adprobus *tamen, quod ſignificat ualde probus, non inficias eo quòd prima ſyllaba acui debeat.* Cæcilius *in comœdia, quæ inſcribitur Triumphus, uocabulo iſto utitur:*

Hierocles hoſpes eſt mihi, adoleſcens ádprobus.

Num igitur in iſtis uocibus, quas non acui diximus, ea cauſa eſt, quòd ſyllaba inſequitur natura longior, quæ non fermè patitur acui priorem, in uocabulis ſyllabarum plu-
Adprimus. *rium quàm duarum?* Adprimus *autem longè primum* L. Liuius *in* Odyſſea *dicit in hoc uerſu:*

Ibi deniq; uir ſummus adprimus Patroclus.

Præmodum. *Idem* Liuius *in* Odyſſea Præmodū *dicit quaſi* Admodum*:*

Parcentes, *inquit,* præmodum. *Quod ſignificat ſupra modum, dictumq; eſt quaſi, præter modum, in quo ſcilicet prima ſyllaba acui debuit.*

Res ultra fidem tradita ſuper amatore Delphino, & puero amato. CAP. VIII.

DElphinos uenerios eſſe, & amaſios, non modò hiſtoriæ ueteres, ſed recẽtes quoq; memoriæ declarãt, Nã & ſub Cæſaribus, in Puteolano mari, ut Appion ſcriptum reliquit, & aliquot ſeculis antè apud Naupactũ, ut Theophraſtus tradidit, amatores flagrãtiſſimi* delphini cogniti, compertiq́; ſunt. Neq; ij amauerũt quod ſunt ipſi genus, ſed pueros forma liberali, in nauiculis fortè, aut in uadis litorum conſpectos, miris & humanis modis arſerunt. Verba ſubſcripſi ἀπωπίων, eruditi uiri ex Aegyptiacorũ libro quinto, quibus delphini amantis, & pueri non abhorrentis conſuetudines, luſus, geſtationes, ac aurigationes refert: eaq́; omnia ſeſe ipſum, multosq́; alios uidiſſe dicit: — Delphini piſces uenerei & amaſii. *delphinorũ quidam cog.

Καὶ αὐτὸς δ' οὖν εἶδον περὶ δικαιαρχείαν δελφῖνα ἐρῶντα παιδὸς, καὶ πρὸς παιδικὴν ἐπτοημένον φωνήν. ἀτὰρ οὖν καὶ προσνηχόμενος ὁ ἰχθὺς, ἀνεδέχετο τὸν παῖδα ἐπὶ τῶν νώτων, καὶ τὰς ἀκάνθας περιστέλλων ἵνα μὴ τὸν ποθούμενον, χρῶτα ἀμύξειε, καὶ ἱππηδὸν περιβεβηκότα μέχρι διακοσίων ἀνῆγε σταδίων, ἐξέχειτο δ' ἄρα ἡ ῥώμη, καὶ πᾶσα ἡ ἰταλία θεάσασθαι ἰχθὺν νηχόμενον ὑπὸ ἔρωτος.

Ad hæc adijcit rem non minus mirandum: Poſtea, inquit, idem ille puer delphino amœnus, morbo affectus obijt ſuum diem. At ille amans, ubi ſæpe ad litus ſolitum annauit, & puer, qui in primo uado aduentum eius opperiri conſueuerat, nuſquam fuit, deſiderio tabuit, exanimatusq́; eſt: & in litore iacens, inuentus ab ijs qui rem cognouerent, in ſui pueri ſepulcro humatus eſt. — Delphinus amore periit.

Peposci, Memordi, Pepugi, Spepondi, & Occecurri, pleroſq; ueterum dixiſſe: non uti poſtea receptum eſt dicere, per o, aut per u, literam in prima ſyllaba poſitam, ſed per e, atque id Græcæ rationis exemplo dixiſſe. præterea notatum, quòd uiri non indocti neq; ignobiles à uerbo Deſcendo non deſcendi, ſed Deſcendidi dixerunt. CAP. IX.

POpoſci, Momordi, Pupugi, Cucurri probabiliter dici uidetur: atq; ita nunc omnes fermè doctiores huiuſmo-
Memordi. di uerbis utuntur: ſed Q. Ennius in Satyris. Memorderit dixit per e, literam, non Momorderit: Meum, inquit, non eſt, at ſi me canis memorderit. Item Laberius in Gallis: De integro patrimonio Meo centum millia nummum memordi. Item idem Laberius in Coloratore: Itaq; leui

Pruna percoctus: ſimul ſub dentes mulieris
Veni, bis ter memordit.

Item Publius Nigidius de animalibus libro ſecundo:

Vt ſerpēs ſi memordit, gallina deligitur, & opponitur.

Item Plautus in Aulularia:

-Vt admemordi Hominem-

Sed idem Plautus in Trigeminis, non præmordiſſe, neque
Præmorſiſſe. Præmomordiſſe dixit, ſed Præmorſiſſe:

Ni fugiſſem, inquit, medium credo præmorſiſſet.

Item Accius in Conciliatrice:

Pepoſci. Vrſum ſe memordiſſe autumat. Pepoſci quoq; non Popoſci Valerius Antias lib. annalium X L V. ſcriptum reliquit: Denique Licinius. Tribunus plebis perduellionem ei diem dixit, & comitijs diem à Q. Martio Prætore pepo-
Pepugero. ſcit. Pepugero æquè Accius in Aedilitia dicit:

Sed ſi pepugero, metuet.

Occecurrit. Helium quoq; Tuberonem lib. ad C. Oppiū ſcripto Occecurrit dixiſſe Probus annotauit: hæc eius uerba appoſuit: Si generalis ſpecies occecurrit. Idem Probus Valeriū An-
Spepondi. tiâtem libro hiſtoriarum XII. Speponderat ſcripſiſſe annotauit: uerbaq; eius hæc appoſuit: Tib. Gracchus, qui Quæſtor C. Mancinio in Hiſpania fuerat, & cæteri, qui pacem ſpeponderant. Ratio autem iſtarum dictionum hæc eſſe uideri poteſt: quoniā Græci in quadam ſpecie præteriti temporis,

poris, quod παρακείμενον appellant, ſecundam uerbi literam in c, plerunq; uertunt, γράφω γέγραφα, ποιῶ πεποίηκα, λαλῶ λελάληκα, κραζῶ κεκράτηκα, λέω λέλυκα. Sic ergo mordeo Memordi, poſco Pepoſci, tendo Tetendi, tango Tetigi, pungo Pepugi, ſpondeo Speſpondi, curro Cecurri, tollo Tetuli facit. Sic & M. T. & C. Cæſar, mordeo memordi, pungo pepugi, ſpondeo ſpepondi dixerunt. Præterea inueniri à uerbo ſcindo ſimili ratione non ſciderat, ſed ſciderat dictum eſſe. L. Accius in Sotadicorum lib. primo Sciderat dicit. Verba eius hæc ſunt: Non ergo aquila, ita ut hi prædicant, ſciderat pectus. Sciderat.

Ennius quoq;, & Valerius Antias in Hiſtoriarum LXXV. uerba hæc ſcripſit:

Deinde funere locato, ad forum deſcendidit. Deſcendidit.

Laberius quoq; in Catulario ita ſcripſit:

Ego mirabar quomodo mammæ mihi deſcendiderant.

Vt Vſuſcapio & copulatè, & recto uocabuli caſu dicitur: ita Pignoriſcapio coniunctè, & eadem uocabuli forma dictum eſt. CAP. X.

VT hæc Vſuſcapio dicitur copulato uocabulo, a, litera in eo tractim pronuntiata: Pignoriſcapio iunctæ ſunt partes, & productæ dicebantur. Verba Catonis ſunt, ex primo epiſtolicarum quæſtionum: Pignoriſcapio ob æs militare, quod æs à Tribuno ærario miles accipere debebat, uocabulum ſeorſum fit: per quod dilucet, hanc Capionem, poſſe dici, quaſi hanc Captionem & in Vſu, & in Pignore. Vſuſcapio. Pignoriſcapio. Capionis.

Neq; Leuitatem, neq; Nequitiam, ea ſignificatione eſſe, qua in uulgi ſermonibus dicuntur. CAP. XI.

LEuitatem plerunq; nunc pro inconſtantia & mutabilitate dici audio: & Nequitiam pro ſolertia aſtutiaq;: ſed ueterum hominum, qui propriè atq; integrè locuti ſunt, Leuitas Nequitia.

Leues

Leuis. Leues dixerũt, quos uulgò nunc uiles, & nullo honore di-gnos dicimus, & Leuitatem appellauerunt perinde quaſi lenitatẽ. Nequam. Et Nequã hominẽ, nihili, neq; rei, neq; frugis bonæ: quod genus Græci ferè ἄσωτον, ἢ ἀκόλαστον, ἢ ἀχρεῖον, ἢ ἄχρηστον, ἢ κακότροπον, ἢ μιαρὸν dicunt. Qui exempla horum uerborum requirit, ne in libris nimis remotis quærat, inueniet ea in M. Tullij ſecunda Antonianarum: nam cùm genus quoddam ſordidiſſimũ uitæ, atq; uictus M. Antonij, idem demõſtraturus eſſet: quòd in caupona deliteſceret, quòd ad ueſperum perpotaret, quòd ore inuoluto iter faceret ne cognoſceretur: hæc & alia eiuſmodi cùm in eum dicturus eſſet: Videte, inquit, hominis leuitatem: tanquam prorſus iſta dedecora hoc uitio in homine notarentur. At poſtea cùm in eundem Antonium probra quædam alia ludibrioſa, & turpia ingeſſiſſet, ad extremũ hoc addidit, O hominem nequam: nihil enim magis propriè poſſum dicere. Sed ex eo loco Marci Tullij uerba compluſcula libuit ponere: At uidete leuitatẽ hominis, cùm hora diei decima ferè ad Saxa rubra ueniſſet, delituit in quadam cauponula: atq; ibi ſe occulens perpotauit ad ueſperum. Inde ciſio celeriter ad urbem aduectus, domum uenit ore inuoluto. Ianitor rogat, Quis tu? A Marco tabellarius. Cõfeſtim ad eam, cuius cauſa uenerat, deducitur, eiq; epiſtolã tradit. Quã illa cùm legeret flens (erat enim ſcripta amatoriè: caput autẽ literarum hoc erat, ſibi cum illa mima poſthac nihil futurum, omnem ſe amorem abieciſſe illius, atq; in hanc trãsfudiſſe) Cùm mulier fleret uberius, homo miſericors ferre non potuit. Caput aperuit, in collum inuaſit. O hominem nequam: nihil enim magis propriè poſſum dicere. Ergo ut te catamitum, nec opinato cùm oſtẽdiſſes, præter ſpem mulier aſpiceret: idcirco urbẽ terrore nocturno, Italiam multorũ dierum

Catamitus puer meritorius.

rum metu pertubaſti? Conſimiliter Q. quoq; Claudius in primo Annalium, Nequitiam appellauit luxum uitæ prodigum, effuſumq;, in hiſce uerbis: Perſuadenti cuidam adoleſcenti Lucano, qui apprimè ſummo genere natus erat, ſed luxuria & nequitia pecuniam magnam conſumpſerat. M. Varro in libris de Lingua Latina: Vt ex Non, & Volo, inquit; Nolo fit: ſic ex Ne, & Quicquam, media extrita ſyllaba, compoſitum eſt Nequam. P. Africanus pro ſe contra Tib. Aſellium, de Multa ad populum: Omnia mala, probra, flagitia, quæ homines faciũt, in duabus rebus ſunt: malitia, atq; nequitia. utrum defendis, malitiam, an nequitiam? an utrunq; ſimul? Si nequitiam defendere uis, licet. Sed tu in uno ſcorto maiorem pecuniam abſumpſiſti, quàm quanti omne inſtrumentum fundi Sabini incenſum dedicauiſti. Si hoc ita eſt, qui ſpondet mille nummûm? Sed tu plus tertia parte pecuniæ paternæ perdidiſti, atq; abſumpſiſti in flagitijs. Si hoc ita eſt, qui ſpondet mille nummûm? non uis nequitiam? Age, malitiam ſaltem defende. Sed tu uerbis conceptis iuraſti ſciens, ſciente animo tuo. Si hoc ita eſt, qui ſpondet mille nummûm? Nolo. Nequam. Malitia.

De tunicis χειριδωτοῖς, quòd earum uſum P. Africanus Sul. Gallo obiecit. CAP. XII.

TVnicis uti uirum prolixis ultra brachia, & uſque in primores manus, ac propè in digitos, Romæ atque omni in Latio indecorum fuit. Eas tunicas Græco uocabulo noſtri χειριδωτοὺς appellauerunt. Fœminisq; ſolis ueſtem longè lateq; diffuſam indecorum exiſtimauerunt, ad ulnas, cruraq; aduerſus oculos protegenda. Viri autem Rom. primò quidem ſine tunicis, toga ſola amicti fuerunt: poſtea ſubſtrictas, & breues tunicas citra humerum Tunicæ manicatæ dedecores.

desin

Exomides. *deſinentes habebant, quod genus Græci dicunt* ἐξωμίδας. *Hac antiquitate inductus* P. *Africanus Pauli filius, uir omnibus bonis artibus atq; omni uirtute præditus*, P. *Sul. Gallo homini delicato, inter pleraq; alia quæ obiectabat, id quoque probro dedit, quòd tunicis uteretur manus totas operientibus. Verba ſunt hæc Scipionis: Nam qui quotidie unguentatus aduerſum ſpeculum ornetur, cuius ſupercilia raduntur, qui barba uulſa, feminibusq; ſubuulſis ambulet: qui in conuiuijs adoleſcentulus cum amatore, cum chiridota tunica inferior accubuerit: qui non modò uinoſus, ſed uiroſus quoque ſit: eum'ne quiſquam dubitet, quin idem fecerit, quod Cinædi facere ſolent? Vergilius quoq; tunicas huiuſcemodi, quaſi fœmineas, ac probroſas criminatur.*

Tunica chiridota.

Et tunicæ, inquit, manicas, & habēt redimicula mitræ. Quintus quoque Ennius Carthaginenſium tunicatam iuuentutem non uidetur ſine probro dixiſſe.

Quem Claſsicum dicat M. Cato, quem, infra claſſem.

CAPVT. XIII.

Claſsici infra claſſem.

Claſsici dicebantur, non omnes qui in claſsibus erant, ſed primæ tantum claſsis homines: qui C. & XXV. *millia æris, amplius'ue, cenſi erant. Infra claſſem autem appellabantur ſecundæ claſsis, cæterarumq; omnium claſſium: qui minore ſumma æris quàm ſuprà dixi, cenſebantur. Hoc eò ſtrictim notaui, quoniam in* M. *Ciceronis oratione, qua Voconiam legem ſuaſit, quæri ſolet quid Claſſicus, quid Infra claſſem.*

De tribus dicendi generibus, ac de tribus Philoſophis, qui ab Atheniensibus ad Senatum Romanum legati ſunt. CAP. XIIII.

Et

ET in carmine, & in ſoluta oratione, genera dicendi probabilia ſunt tria, quæ Græci χαρακτῆρας uocant, nominaq; eis fecerunt ἁδρὸν, ἰσχνὸν, μέσον. Noſq; quem primum poſuimus, Vberem uocamus: ſecundum, Gracilem: tertium, Mediocrem. Vberi dignitas, atque amplitudo eſt: Gracili uenuſtas, & ſubtilitas: Medius in confinio eſt utriuſq; modi particeps. His ſingulis orationis uirtutibus uitia agnata ſunt, pari numero: quæ earũ modum, & habitum ſimulacris falſis ementiuntur. Sic plerunq; Sufflati, atq; Tumidi fallunt pro uberibus, Squallentes, & Ieiuni dicti pro gracilibus: *Incerti, & Ambigui pro mediocribus. Vera autem & propria huiuſcemodi formarum exempla, in Latina lingna M. Varro eſſe dicit: ubertatis, Pacuuium: gracilitatis, Lucilium: mediocritatis, Terẽtium. Sed ea ipſa genera dicendi iam antiquitus tradita ab Homero ſunt tria, in tribus: Magnificum, in Vlyſſe, & uber eſt: ſubtile, in Menelao, & cohibitum: miſtum, moderatumq;, in Neſtore. Animaduerſa eadem tripartita uarietas eſt in tribus philoſophis, quos Athenienſes Romam ad Senatum populumq; Romanum legauerant, impetratum uti multam remitterent, quam fecerant propter Oropi uaſtationem. Ea multa fuerat talentûm ferè quingentûm. Erant iſti philoſophi, Carneades, ex Academia: Diogenes, Stoicus: Critolaus, Peripateticus. Et in Senatum quidem introducti, interprete uſi ſunt *Cæcilio Senatore. Sed antè ipſi ſcorſum quoq; quiſque oſtentandi gratia, magno conuentu hominum diſſertauerunt. Tum admirationi fuiſſe, aiunt Rutilius, & Polybius, philoſophorum trium ſui cuiuſque generis facundiam. Violenta, inquiunt, & rapida Carneades dicebat: ſcita, & teretia Critolaus: modeſta Diogenes, & ſobria. Vnumquodq; au-

Tria dicendi genera.

Stylus uber.

Gracilis.

Medius.

*Inſerti

*Macrob. ſcriptũ habet, Cęlio lib. 1. ca. 5.

tem genus, ut diximus, cùm caſtè, pudiceq́; ornatur, ſit illuſtrius, cùm fucatur, atq; prælinitur, ſit præſtigioſum.

Quàm ſeuerè moribus maiorum in fures uindicatum ſit: & quid ſcripſit Mutius Scæuola ſuper eo, quod ſeruandum datum, commodatum'ue eſſet. CAP. XV.

Furtum. *LAbeo in libro de XII. tabulis ſecũdo, acria, & ſeuera iudicia de furtis habita eſſe apud ueteres, ſcripſit. Idq́; Brutum ſolitum dicere, furti damnatum eſſe, qui iumentum aliorſum duxerat, quàm quò utendum acceperat. Item qui longius produxerat, quàm quem in locum petierat. Itaq; Qu. Scæuola in librorũ, quos de iure ciuili compoſuit, ſextodecimo, uerba hæc poſuit: Quod cui ſeruandum datum eſt, ſi id uſus eſt: ſiue quod utendum acceperit, ad aliam rem atq; accepit uſus eſt, furti ſe obligauit.*

Locus exſcriptus è ſatyra M. Varronis, quæ *περὶ ἐδεσμάτων* inſcripta eſt, de peregrinis ciborum generibus: & *appoſiti uerſus Euripidis*, quibus delicatorum hominum *luxuriantem* gulam confutauit. CAP. XVI.

*VArro in Satyra, quam περὶ ἐδεσμάτων, id eſt, de cibis peregrinis, & lautitijs inſcripſit, lepidè admodũ, & ſcitè factis uerſibus, cœnarũ, ciborumq́; exquiſitas delicias *comprehendit. Nam pleraq; id genus, quæ heluones iſti terra, & mari conquirunt, expoſuit, concluſitq́; in numeros ſenarios. Et ipſos quidem uerſus cui otium erit, in libro quo dixi, poſitos legat. Genera autem, nominaq́; edulium, & domicilia ciborum omnibus alijs præſtantia, quæ profunda ingluuies ueſtigauit, quæ Varro opprobrans executus eſt, hæc ſunt ferme, quantum nobis memoriæ eſt:* Pauus è Samo, Phrygia Attegena, Grues Melicæ, Hœdus ex Ambrachia. Pelamis Chalcedonia, Muræna Tarteßia, Aſelli Peßinuntij, Oſtrea Tarentina, Pectunculus Chius, Elops Rhodius, Scari Cilices, Nuces Thaſiæ,

*reprehẽdit

Diuerſi cibi [i]d regales, & [p]õtificias mẽ[ſ]is.

Palma

Palma Aegyptia, Glans Iberica. Hanc autem peragrantis gulæ, & in ſuccos inſuetos inquirentis induſtriam, atque has undiq; uorſum indagines cupediarum, maiore deteſtatione dignas cenſebimus, ſi uerſus Euripidis recordemur, quibus utebatur ſæpiſsimè Chryſippus philoſophus, tanquam edendi irritationes quaſdam repertas eſſe, non per uſum uitæ neceſſarium, ſed per luxum animi: parata atq; facilia faſtidiētis per improbam ſatietatis laſciuiam. Verſus Euripidis aſcribendos putaui:

ἐπεὶ τί δεῖ βροτοῖσι πλὴν δυεῖν μόνον,
Δημήτρος ἀκτῆς, πώματος θ' ὑδροχόου;
ἅτινα πάρεστι καὶ πέφυχ' ἡμᾶς τρέφειν,
ὧν οὐκ ἀπαρκεῖ πλησμονὴ, τρυφῇ δέ τοι
ἄλλων ἐδεστῶν μηχανὰς θηρώμεθα.

Sermo habitus cum Grammatico, inſolentiarum & imperitiarum pleno, de ſignificatione uocabuli, quod eſt Obnoxius: deq; eius gine. uocis ori CAP. XVII.

PErcontabar Romæ quempiam Grammaticum, primæ in docendo celebritatis, non hercle experiundi uel tentandi gratia, ſed diſcendi magis ſtudio, & cupidine: quid ſignificaret Obnoxius, quæq; eius uocabuli origo Obnoxius.
ac ratio eſſet. Atq; ille aſpicit me, illudens leuitatem quæſtionis, paruitatemq;: Obſcuram, inquit, ſanè rem quæris, multaq; prorſus uigilia indagandam, Quis adeò tam linguæ Latinæ ignarus eſt, qui neſciat eum dici obnoxium, cui quid ab eo, cui eſſe obnoxius dicitur, incommodari, & noceri poteſt ei, qui habeat aliquem noxæ, id eſt, culpæ ſuæ conſcium? Quin potius, inquit, hæc mittis nugalia, & affers ea quæ digna quæri, tractariq; ſint? Tum uerò ego permotus, agendum iam obliquè, ut cum homine ſtulto exiſtimaui: Et cætera, inquam, uir doctiſsime, & gra-

uiora remotioraq́;, ſi diſcere, & ſcire debuero, quando mihi uſus uenerit, tum quæram ex te, atq; diſcam. Sed enim quia dixi ſæpe obnoxius, & quid dicerem, neſciui, didici ex te, & ſcire nũc cœpi, quod non ego omnium ſolus, ut tibi ſum uiſus, ignoraui: ſed (ut res eſt) Plautus homo linguæ, atq; elegantiæ in uerbis Latinæ princeps, quid eſſet obnoxius neſciuit. Verſus enim eſt in Sticho illius, ita ſcriptus:

Nunc ego hercle perij planè, non obnoxiè.

Quod minimè congruit cum iſta, quam me docuiſti, ſignificatione. Compoſuit enim Plautus tanquam duo inter ſe contraria, Planè, & Obnoxiè: quod à tua ſignificatione longè abeſt. At ille Grammaticus ſatis ridiculè quaſi Obnoxius, & Obnoxiè, non declinatione ſola, ſed re atque ſententia differrent: Ego, inquit, dixi quid eſſet Obnoxius, non quid obnoxiè. At tunc ego admiratus inſolentis hominis inſcitiam, mittamus, inquam, ſicuti uis, quod Plautus Obnoxiè dixit. Sed ſi id nimis eſſe remotum putas, atq; illud quoque prætermittamus. quod Salluſt. in Catilina ſcribit.: Minari etiam ferro, ni ſibi obnoxio foret. Et quod uidetur uobis peruulgatius eſſe, id me doce. Verſus enim Vergilij ſunt notiſſimi:

Nam neq; tunc aſtris acies obtuſa uideri,
Nec fratris radijs obnoxia ſurgere luna.

Quod tu ais culpæ ſuæ conſcium, alio quoque loco Verg. uerbo iſtò utitur, à tua ſententia diuersè, his uerſibus:

—Iuuat arua uidere,
Non raſtris hominum, nonnulli obnoxia curæ.

Cura enim prodeſſe aruis ſolet, nõ nocere: quod tu de obnoxio dixiſti. Iã uerò illud etiã Q. Ennij quo pacto congruere tecum poteſt? quod ſcribit in Phœnice, in hiſce uerſibus:

Sed uirum uera uirtute uiuere animatũ adiecit fortiter,

Eumq;

Eumq́; innoxium uocare aduerſus aduerſarios.
Ea libertas eſt, qui pectus purum & firmum geſtitat.
Aliæ res obnoxiæ nocte in obſcura latent.

At ille oſcitans, & hallucinanti ſimilis: Nunc, inquit, mihi operæ non eſt: cum otium erit, reuiſes ad me, atq; diſces, quid in uerbo iſto & Verg. & Salluſt. & Plaut. & Ennius ſenſerint. Et nebulo quidē ille, ubi hoc dixit, digreſſus eſt. Si quis autem uolet non originem ſolam uerbi iſtius, ſed ſignificationem quoq; eius, uarietatemq́; recenſere, ut hoc etiam Plautinum ſpectet, adſcripſi uerſus ex Aſinaria:

Maximas* optimas, & gaudio effertiſſimas
Suis heris ille mecum una pariet, gnatoq; & patri:
Deuota ut ætate ambo ambobus nobis ſint obnoxij,
Noſtro deuincti beneficio.

* Optumitates, legitur apud Plautū.

Qua uerò ille Grammaticus finitione uſus eſt, ea uidetur in uerbo tam multiplici, unam tantummodo uſurpationem eius notaſſe: quæ quidem congruit cum ſignificatu, quo Cæcilius uſus eſt in Chryſio, in his uerſibus:

Quanquam ego mercede hic conductus tua aduenio,
Ne tibi me eſſe ob eam rem obnoxium reare:
Audibis malè, ſi malè dicis mihi.

De obſeruata, cuſtoditaq; apud Romanos iuriſiurandi ſanctimonia: atq; inibi de decem captiuis, quos Annibal Romam, deiurio ab iis accepto, legauit. CAP. XVIII.

Iuſiurandum Rom. inuiolatum.

IVſiurandum apud Ro. inuiolatè, ſancteq; habitum, ſeruatumq́; eſt. Id & moribus, legibusq; multis oſtenditur: & hoc, quod dicemus, ei rei non tenue argumentum eſſe poteſt. Prælio Cannenſi Annibal Carthaginienſium Imperator, ex captiuis noſtris electos decem Romam miſit, mandauitq; eis, pactusq; eſt, ut ſi Pop. Rom. uideretur, permutatio fieret captiuorum: & pro ijs, quos alteri plu-

*res acciperent, darent argenti pondo libram ſcilicet, & ſelibram. Hos priuſquàm proficiſcerentur, iureiurando adegit, redituros eos eſſe in caſtra Punica, ſi Romani captiuos non permutarent. Veniunt Romam decem captiui: mandatum Pœni imperatoris in ſenatu exponunt. Permutatio Senatui non placita: parentes, cognati, affinesq́; captiuorum amplexi eos, poſtliminio in patriam rediſſe dicebant, ſtatumq́; eorum integrum, incolumemq́; eſſe: ac ne ad hoſtes redire uellent, orabant. Tum octo ex ijs, poſtliminium iuſtum non eſſe ſibi reſponderunt, quoniam deiurio uincti forent: ſtatimq́; uti iurati erant, ad Annibalem profecti ſunt. duo reliqui Romæ manſerunt, ſolutosq́; eſſe ſeſe, ac liberatos religione dicebant: quoniam cùm egreßi caſtra hoſtium fuiſſent, commentitio conſilio regreßi eodem die, tanquam ſi ob aliquam fortuitam cauſam iſſent: itaq́; iureiurando ſatisfacto, rurſum iniurati abijſſent. Hæc eorum fraudulenta calliditas, tam eſſe turpis æſtimata eſt, ut contempti uulgo, *diſcerptiq́; ſint: CENSS. q́; eos poſtea omnium notarum & damnis, & ignominijs affecerunt: quoniam quod ſe facturos * dictitauerant, non feciſſent. Cornelius autem Nepos in libro exemplorum V. id quoq́; literis mandauit, multis in ſenatu placuiſſe, ut ij, qui redire nollent, datis cuſtodibus ad Annibalem deducerentur. Sed eam ſententiam numero plurium, quibus id non uideretur, ſuperatam: eos tamen, qui ad Annibalem non rediſſent, uſqueadeò inteſtabiles, inuiſosq́; fuiſſe, ut tædium uitæ ceperint, necemq́; ſibi conſciuerint.*

Deiurium.

*deſpectiq́;

*deierauerant,

Hiſtoria ex annalibus de Tiberio Sempronio Graccho ſumpta. patre Gracchorum Trib. plebis: atq; inibi tribunitia pleb. decreta, cum ipſis uerbis relata.

CAPVT. XIX.

PVlchrum, atque liberale, atque magnanimum factum Tib. Sempronij Gracchi in exemplis repoſitum eſt. Id exemplum huiuſcemodi eſt: L. Scipioni Aſiatico, Scipionis Africani ſuperioris fratri, * cui M. Minutius Augurinus Trib. pleb. multam irrogauit, cumq; ob eam cauſam prædes poſcebat. Scipio Africanus, fratris nomine, ad collegium Tribunorum prouocabat: petebatq;, ut uirum conſularem, triumphalemq; à Collegæ ui defenderent. Octo tribuni, cognita cauſa decreuerunt. Eius decreti uerba, quæ poſui, ex annalium monumentis exſcripta ſunt: Quòd P. Scipio Africanus poſtulauit pro L. Scipione Aſiatico fratre, cùm contra leges, contraq; morem maiorum Trib. pleb. hominibus accitis per uim inauſpicatò ſententiam de eo tulerit, multamq; nullo exemplo irrogauerit, prædesq; eum ob eam rem dare cogat: aut ſi non det, in uincula duci iubeat: ut cum à Collegæ ui probibeamus: & quòd contrà Collega poſtulauit, ne ſibi intercedamus, quò minus ſuaptè poteſtate uti liceat: de ea re noſtrum ſententia omnium data eſt: Si L. Cornelius Scipio Aſiaticus, Collegæ arbitratu prædes dabit Collegæ, ne eum in uincula ducat intercedemus: ſi eius arbitratu prædes non dabit, quominus Collega ſua poteſtate utatur, non intercedemus. Poſt hoc decretum, cùm Augurinus Trib. pleb. L. Scipionem prædes non dantem prehendi, & in carcerem duci iuſſiſſet: tum Tiberius Sempronius Gracchus Trib. pleb. pater Tiberij, atq; C. Gracchorum, cùm P. Scipioni Africano inimicus grauis, ob pleraſque in Rep. diſſenſiones eſſet, iurauit palàm in amicitiam, inq; gratiam ſe cum P. Africano non rediſſe, atq; ita decretum ex tabula recitauit. Eius decreti uerba hæc ſunt: Cùm L. Cornelius Scipio Aſiaticus triumphans, hoſtium duces

Tiberii Sempronii Gracchi exēplum.

*cùm

Decretum.

in carcerem coniectauerit, alienum uidetur eſſe à dignitate Reipublicæ, in eum locum imperatorem Pop. Rom. duci, in quem locum ab eo coniecti ſunt duces hoſtium. Itaq; L. Cornelium Scipionem Aſiaticum à collegæ ui prohibeo. Valerius autem Antias contra hanc decretorum memoriam, contraq; autoritates ueterum annalium, poſt Africani mortem, interceßionem iſtam pro Scipione Aſiatico factam eſſe à Tiberio Graccho dixit: neque multam irrogatam Scipioni, ſed damnatum eum peculatus ob Anthiochenam pecuniam, quia prædes non daret, in carcerem duci cœptum, atque ita intercedente Graccho exemptum.

Quòd Vergilius à Nolanis ob aquã ſibi non permiſſam, ſuſtulit è uerſu ſuo, Nola, & poſuit, Ora, atq; ibi quædam alia, de conſonantia literarum, iucunda. CAP. XX.

SCriptum in quodam commentario reperi uerſus iſtos à Vergilio ita primùm eſſe recitatos, atq; editos:

Talem diues arat Capua, & uicina Veſeuo
Nola iugo.

Poſteà Verg. petiſſe à Nolanis aquam, uti duceret in propinquum rus: Nolanos beneficium petitum non feciſſe: poëtam offenſum, nomen urbis eorum quaſi ex hominum memoria, ſic ex carmine ſuo deraſiſſe, Oratq; pro Nola mutaſſe, atq; ita reliquiſſe:

—Et uicina Veſeuo Ora iugo.

Ea res uera'ne, an falſa ſit, non laboro: quin tamen melius, ſuauiusq; ad aures ſit, quàm Nola, Ora, dubium id non eſt. Nam uocalis in priore uerſu extrema, eademq; in ſequenti prima, canoro ſimul atque iucundo hiatu tractim ſonat. Eſt adeò inuenire apud nobiles poëtas huiuſcemodi ſuauitatis multa, quæ appareant nouata eſſe, non fortuita: ſed præter cæteros omneis apud Homerum plurima

ma. Vno quippe in loco tales tanquam hiatus, & ſonitus in aßiduis uocibus pluribus facit:

ἣ δ' ἑτέρη θέρεϊ προρέει εἰκυῖα χαλάζῃ
ἢ χινόι ψυχρῇ ἐξ ὕδατος κρυστάλλῳ. Atq; itẽ alio loco,
Λάαν ἄνω ὠθεῖν ἔσκε ποτὶ λόφον.

Catullus quoq; elegantißimus poëtarum, in hiſce uerſibus,

Miniſter ueteli puer falerni,
Ingere mî calices amariores,
Vt lex Poſthumiæ iubet magiſtræ
Ebrioſa acina ebrioſioris.

Cùm ebrioſo dicere poſſet, & quod erat uſitatius, Acinum in neutro genere appellare: amans tamen hiatus illius Homerici ſuauitatem, Ebrioſa dixit, propter cõſequẽtis literæ concẽtum. Qui Ebrios autem Catullum dixiſſe putant, aut Ebrioſos (nam id quoq; temere ſcriptum inuenitur) in libros ſcilicet de corruptis exemplaribus factos inciderunt.

Acinum neutri generis.

Quoad uiuet, & Quoad morietur, curidipſum tẽporis ſignificent, cùm ex duobus ſint facta cõtrariis. CAP. XXI.

QVoad uiuet cùm dicitur, item Quoad morietur, uidentur quidem duæ res dici contrariæ: ſed idem atque unum tempus utraq; uerba demonſtrant. Item cùm dicitur, Quoad Senatus habebitur, & Quoad Senatus dimittetur, tametſi haberi, atq; dimitti contraria ſunt: unum atq; idipſum tamen utroq; in uerbo oſtenditur. Tempora enim duo cùm inter ſe oppoſita ſunt, atq; ita cohærentia ut alterius finis cum alterius initio miſceatur: non refert utrum per extremitatem prioris, an per initium ſequentis, locus ipſe confinis demonſtretur.

Quoad uiuet. Quoad morietur.

Quòd Cenſores equum adimere ſoliti ſint equitibus corpulentis, & præpinguibus: queſitumq; utrum ea res cum ignominia, an incolumi dignitate equitum facta ſit. CAP. XXII.

Nimis pingui homini, & corpulento CENS S. equum adimere ſolitos, ſcilicet minus idoneum ratos eſſe, cùm tanti ponderis corpore ad faciendum equitis munus. Non enim pœna id fuit, ut quidam exiſtimant: ſed munus ſine ignominia remittebatur. Tamen Cato in oratione, quam de ſacrificio commiſſo ſcripſit, obijcit hanc rem criminoſius: uti magis uideri poſſit cum ignominia fuiſſe. Quod ſi ita accipias, id profectò exiſtimandum eſt, non omnino inculpatum, neq; indeſidem uiſum eſſe, cuius corpus in tam immodicum modum luxuriaſſet, exuberaſſetq;.

A. GELLII NOCTIVM ATticarum liber octauus, hac ætate non reperitur, ſed ex uetuſtiſſimo exemplari hæc capita excerpta ſunt.

CAP. I.

Heſterna noctu rectè, an cum uitio dicatur: & quænam ſuper iſtis uerbis grammatica traditio ſit. Itemq; quòd Decemuiri in XII. tabulis nox pro noctu dixerunt.

CAP. II.

Quæ mihi decem uerba dederit Phauorinus, quæ uſurpentur quidem à Græcis, ſed ſunt adulterina, & barbara: quæ item à me totidem accepit, quæ ex medio, communiq; uſu Latinè loquentium minimè Latina ſunt, neque in ueterum libris reperiantur.

CAP. III.

Quem in modum, & quàm ſeuerè increpuerit, audientibus nobis, Peregrinus philoſophus adoleſcentem Romanum, ex equeſtri familia ſtantem ſegnem apud ſe, & aßiduè obſcitantem.

CAP. IIII.

Quòd Herodotus ſcriptor hiſtoriæ memoratiſſimus, parum

rum uerè dixerit, Vnam, ſolamq; pinum arborum omnium cæſam nũquam denuo ex iiſdem radicibus pullulare: & quod idem de aqua pluuiali, & niue, rem non ſatis exploratam, pro comperta poſuerit.

CAP. V.

Quid illud ſit, quòd Vergilius, cœlum ſtare puluere: & quòd Lucilius, Pectus ſentibus ſtare dixit.

CAP. VI.

Cùm poſt offenſiunculas in gratiam redeatur, expoſtulationes fieri mutuas minimè utile eſſe: ſuperq; ea re & ſermo Tauri expoſitus, & uerba ex Theophraſti libro ſumpta: & quod M. Cic. de amore amicitiæ ſenſerit, cum ipſius uerbis additum.

CAP. VII.

Ex Ariſtotelis lib. qui περὶ τῆς μνήμης inſcriptus eſt, cognita, acceptaq; de natura memoriæ & habitu: atque inibi alia quædam de exuberantia, aut interitu eius lecta, auditaq;.

CAP. VIII.

Quid mihi uſu uenerit, interpretari & quaſi affingere uolenti iocos quoſdam Platonicos Latina oratione.

CAP. IX.

Quòd Theophraſtus philoſophus omnium ſuæ ætatis* facundiſſimus, uerba pauca ad populum Athenienſem facturus, deturbatus uerecundia obticuerit: quodq; idem hoc Demoſtheni apud Philippum regem uerba facienti euenerit. *doctiſſimus

CAP. X.

Qualis mihi fuerit in oppido Eleuſino diſceptatio cum Grammatico quodam præſtigioſo, tempora uerborum & puerilia meditamenta ignorante: remotarum autem

quæſt

quæſtionum nebulas, & formidines ad capiendos imperitorum animos oſtentante.

CAP. XI.

Quàm feſtiuè reſponderit Xantippæ uxori Socrates petenti, ut per Dionyſia largiore ſumptu cœnitaret.

CAP. XII.

Quid ſignificet in ueterum libris ſcriptum, Plerią; omnes: Et quòd ea uerba accepta à Græcis uidentur.

CAP. XIII.

Quipſones, quod homines Afri dicunt, non eſſe uerbum Pœnicum, ſed Græcum.

CAP. XIIII.

Lepidiſsima altercatio Phauorini philoſophi aduerſus quendam intempeſtiuum, de ambiguitate uerborum diſſerentem, atque inibi uerba quædam ex Næuio poëta, & Cn. Gallo non uſitatè collocata: atque ibidem à P. Nigidio origines uocabulorum exploratæ.

CAP. XV.

Quibus modis ignominiatus, tractatusą; ſit à C. Cæſare Laberius poëta: atque inibi appoſiti uerſus ſuper eadem re, eiuſdem Laberij.

A. GEL

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARIORVM LIBER IX.

Quamobrem Qu. Claudius Quadrigarius in undeuiceſimo annali ſcripſerit, rectiores certioresq; ictus fieri, ſi ſurſum quid mittas, quàm ſi deorſum. CAP. I.

QVINTVS *Claudius in undeuiceſimo annali, cùm oppidum à Metello Proconſ. oppugnari, contrà ab oppidanis deſuper è muris propugnari deſcriberet, ita ſcripſit: Sagittarius cum funditore utrinque ſummo ſtudio * ſpargunt fortiſſimè: ſed ſagittam atque lapidem deorſum, an ſurſum mittas, hoc intereſt. Nam neutrum poteſt deorſum uerſum rectè mitti, ſed ſurſum utrunque optimè: quare milites Metelli ſauciabantur multò minus, & quod maximè opus erat, à pinnis hoſtes *defendebant facilimè.* Percontabar ego Antonium Iulianum rhetorem, *cur hoc ita uſu ueniret, quod Quadrigarius dixiſſet, ut contigui magis, directioresq; ictus fiant, ſi uel lapidem, uel ſagittam ſurſum uerſus iacias, quàm deorſum: cùm procliuior, faciliorq; iactus ſit ex ſupernis in infima, quàm ex infimis in ſuperna.* T*um* I*ulianus comprobato genere quæſtionis:* Q*uod de ſagitta, inquit, & lapide dixit, hoc de omni ferè miſſili telo dici poteſt.* F*acilior autem iactus eſt (ſicuti dixiſti) ſi deſuper iacias, ſi quid iacere tantum uelis, non ferire.* S*ed cùm modus, & impetus iactus temperandus, dirigendusq; eſt: tum ſi in prona iacias, moderatio atque ratio mittentis, præcipitantia ipſa & pondere cadentis teli corrumpitur. At ſi in*

**agunt*

**aliàs, defendebant facilimè funditores. Percont. &c.*

edit

*editiora mittas,& ad percutiendum ſupernè aliquid, manum & oculos conlimes : quò * modus à te datus fuerit: eò telum ibit, quod ieceris. Ad hanc fermè ſententiam, Iulianus ſuper iſtis Qu.Claudij uerbis nobiſcum ſermocinatus eſt. Quod autem ait idem Qu.Claudius, A pinnis hoſtes defendebant facilimè : animaduertendum eſt,uſum eſſe eum uerbo Defendebant, non ex uulgari conſuetudine, ſed admodum propriè & Latinè. Nam Defendere,& Offendere inter ſeſe aduerſa ſunt, quorum alterum ſignificat, ἐμποδὼν ἔχειν: alterum ἐκποδὼν ποιεῖσθαι, quod hoc in loco à Qu.Claudio dicitur.*

*motus

Defendere. Offendere.

Quibus uerbis notarit Herodes Atticus falsò quempiam cultu, amictuq; nomen habitumq; philoſophiæ mentientem. CAP. II.

*AD Herodem Atticum, conſularem uirum, ingenioq; amœno, & Græca facundia celebrem, adijt, nobis præſentibus, palliatus quiſpiam,& crinitus,barbaq; propè ad pubem uſque porrecta : ac petit æs ſibi dari, εἰς ἄρτους emendos ſcilicet. Tum Herodes interrogat quiſnam eſſet. Atque ille uultu, ſonituq; uocis obiurgatorio, philoſophum ſeſe eſſe dicit : & mirari quoq; addit, cur quærendum putaſſet,quod uideret. Video, inquit Herodes, barbam & pallium : philoſophum nondum uideo. Quæſo autem te cum bona uenia, dicas mihi quibus nos uti poſſe argumentis exiſtimas, ut eſſe te philoſophum noſcitemus? Interibi aliquot ex ijs, qui cum Herode erant, erraticum eſſe hominem dicere,& nullius rei,incolamq; eſſe ſordentium ganearum : ac niſi accipiat, quod petit,conuicio turpi ſolitum inceſſere. Atque ibi Herodes, Demus, inquit, huic aliquid æris, * cuiuſmodi eſt : tanquam homines, non tanquam homini. Et iuſſit dari pretium panis x x x.dierum*

*cuiuſcuiuſmodi eſt

rum. Tum nos aſpiciens, qui eum ſectabamur: Muſonius, inquit, æruſcanti cuipiam id genus, philoſophum ſeſe oſtentanti, dari iuſsit mille nummûm: & cùm plerique dicerent nebulonem eſſe hominem, malum & malitioſum, & nulla re bona dignum: tum Muſoniũ ſubridentem dixiſſe aiunt, ἄξιος οὖν ἐστὶν ἀργυρίου. Sed hoc potius, inquit, dolori mihi, & ægritudini eſt, quòd iſtiuſmodi animalia ſpurca atque probroſa, nomen uſurpent ſanctiſsimum, & philoſophi appellentur. Maiores autem mei Athenienſes, nomina iuuenum fortiſsimorum Harmodij, & Ariſtogitonis, qui libertatis recuperandæ gratia Hippiam tyrannum interficere adorſi erant, ne unquam ſeruis indere liceret, decreto publico ſanxerunt: quoniam nefas ducerent, nomina libertati patriæ deuota, ſeruili contagio pollui. Cur ergo nos patimur nomen philoſophiæ illuſtriſsimum in hominibus deterrimis exordeſcere? Simili autẽ, inquit, exemplo ex contraria ſpecie, antiquos Romanorum audio prænomina Patritiorum quorundam, malè de Republica meritorum, & ob eam cauſam capite damnatorum, cenſuiſſe, ne cui eiuſdem gentis patritio inderentur: ut uocabula quoq; eorum defamata, atq; demortua cum ipſis uiderentur.

Mali argento digni.

Nomina fortiũ ſeruis non danda.

Epiſtola Philippi regis ad Ariſtotelem philoſophum, ſuper Alexandro recèns nato. CAP. III.

PHilippus Amyntæ filius, terræ Macedoniæ rex, cuius uirtute, induſtriaq́; Macedones locupletiſsimo imperio aucti, gentium, nationumq́; multarum potiri cœperant: & cuius uim atq; arma toti Græciæ cauendam, metuendamq́;, inclytæ illæ Demoſthenis orationes, concioneſq́; notificant. Is Philippus, cùm omni ferè tempore negotijs belli, uictorijſq́; affectus, exercituſq́; eſſet, à liberali tamen Muſa, & à ſtudijs humanitatis nunquam abfuit

fuit, qui lepidè, comiterq́; pleraq́; & faceret, & diceret. Feruntur adeò libri epiſtolarum eius munditiæ, & uenuſtatis, & prudentiæ plenarum: uelut ſunt illæ literæ, quibus Ariſtoteli philoſopho natum eſſe ſibi Alexandrum nuntiauit. Ea epiſtola, quoniam curæ, diligentiæq́; in liberorum diſciplinas hortamentum eſt, exſcribenda uiſa eſt, ad commouendos parentum animos. Exponenda igitur eſt ad hanc ferme ſententiam: Philippus Ariſtoteli ſalutem dicit. Filium mihi genitum ſcito: quod equidem dijs habeo gratiam: non proinde quia natus eſt, quàm pro eo, quòd eum naſci contigit temporibus uitæ tuæ. Spero enim fore, ut eductus, eruditusq́; abs te, dignus exiſtat & nobis, & rerum iſtarum ſucceßione. Ipſius autem Philippi uerba hæc ſunt: Φίλιππος ἀριστοτέλει χαίρειν. ἴστι μοι γεγονότα υἱόν. πολλὴν οὖν τοῖς θεοῖς χάριν ἔχω, οὐχ οὕτως ἐπὶ τῇ γεννήσει τοῦ παιδὸς, ὡς ἐπὶ τῷ κατὰ τὴν σὴν ἡλικίαν αὐτὸν γεγονέναι. ἐλπίζω γὰρ αὐτὸν, ὑπὸ σοῦ τραφέντα καὶ παιδευθέντα, ἄξιον ἔσεσθαι καὶ ἡμῶν, καὶ τῆς τῶν πραγμάτων διαδοχῆς.

De barbarum gentium prodigioſis miraculis: deq́; diris & exitioſis faſcinationibus: atque inibi de fœminis uerſis repentè in mares. CAP. IIII.

CVm è Græcia in Italiam rediremus, & Brunduſium iremus: egreßiq́; è naui in terram, in portu illo inclyto ſpatiaremur, quem Q. Ennius remotiore paulùm ſed admodum ſcito uocabulo, Præpetem appellauit: faſces librorum uenalium expoſitos uidimus, atque ego ſtatim auidè pergo ad libros. Erant autem iſti omnes libri Græci miraculorum, fabularumq́; pleni: res inauditæ, incredulæ, ſcriptores ueteres, non paruæ autoritatis, Ariſteas Proconneſius, & Iſigonus Niceenſis, & Cteſias, & Oneſicri-

Græci hiſtorici. conneſius, & Iſigonus Niceenſis, & Cteſias, & Oneſicri-

tus

*tus, & Polyſtephanus, & Hegeſias. Ipſa autem uolumi-
na ex diutino ſitu ſqualebant, & habitu aſpectuq; tetro
erant. Acceßi tamen, percontatusq; pretium ſum: & ad-
ductusq; mira, atq; inſperata uilitate, libros plurimos ære
pauco emo: eosq; omnes duabus proximis noctibus cur-
ſim tranſeo. atque in legendo carpſi exinde quædam, &
notaui mirabilia, & ſcriptoribus ferè noſtris intentata:
eaq; his commentarijs aſperſi, ut qui eos lectitabit, is ne
rudis omnino, & ἀνήκοος in eiuſmodi rerum auditionibus
reperiatur. Erant igitur in illis libris ſcripta huiuſcemodi:
Scythas illos penitißimos, qui ſub ipſis ſeptentrionibus æta-
tem agũt, corporibus hominum ueſci, eiusq; uictus alimen-
to uitam ducere, & ἀνθρωποφάγους nominari. Itẽ eſſe ho-* Anthropo-
mines ſub eadem regione cœli, unum oculum habentes in phagi.
frontis medio, qui appellantur Arimaſpi: qua facie fuiſſe Arimaſpi.
κύκλωπας Poëtæ ferunt. Alios item eſſe homines, apud Cyclopes.
*eãdem cœli plagam, ſingularis uelocitatis: ueſtigia pedum
habentes retrò porrecta, nõ ut cæterorum hominum pro-
ſpectantia. Præterea traditũ eſſe memoratumq;, in ultima
quadam terra, quæ Albania dicitur, gigni homines, qui in* Albania.
*pueritia caneſcunt, & plus cernunt oculis per noctem,
quàm inter diem. Item eſſe compertum & creditum, Sau-* Sauromatæ.
*romatas, qui ultra Boryſthenem fluuium longè colunt, ci-
bũ capere ſemper diebus tertijs, medio abſtinere. Id etiam
in iiſdem libris ſcriptum offendimus, quod poſtea quoq; in* Capite 2.
*lib. Plinij Secũdi naturalis hiſtoriæ ſeptimo *legi: eſſe quaſ-* *legimus
*dam in terra Africa familias hominum, uoce atq; lingua
effaſcinantium: qui ſi impenſius fortè laudauerint pul-* Effaſcinantes.
*chras arbores, ſegetes lætiores, infantes amœniores, egre-
gios equos, pecudes paſtu atq; cultu opimas, emoriantur
repentè hæc omnia, nulli aliæ cauſæ obnoxia. Oculis quoq;* Aliæ, pro alii.

exitialem faſcinationem fieri, in iiſdem libris ſcriptum̃ eſt: tradituŕq; eſſe homines in Illyrijs, qui interimant uidẽdo, quos diutius irati uiderint: eoſq; ipſos mares fœminaſq;, qui uiſu tam nocenti ſunt, pupillas in ſingulis oculis binas habere. Item eſſe in montibus terræ Indiæ homines, caninis capitibus, & latratibus: eoſq; ueſci auium, & ferarum uenatibus. Atq; item eſſe alia apud ultimas Orientis terras miracula, homines qui* Monomeri appellantur, ſingulis cruribus ſaltuatim currentes, uiuaciſſimæ pernicitatis. Quoſdam etiam eſſe nullis ceruicibus, oculos in humeris habentes. Iam uerò hoc egreditur omnẽ modum admirationis, quòd iidem illi ſcriptores gentem eſſe aiunt, apud extrema Indiæ, corporibus hirtis, & auium ritu plumantibus: nullo cibatu ueſcẽtem, ſed ſpiritu florũ naribus hauſto uictitantem. Pygmæos quoq; haud longè ab iis naſci: quorũ qui longiſſimi ſunt, non longiores eſſe quàm pedes duos & quadrantem. Hæc atq; alia iſtiuſmodi plura legimus. Sed cùm ea ſcriberemus, tenuit nos non idoneæ ſcripturæ tædium, nihil ad ornandum, iuuandumq; uſum uitæ pertinentis. Libitum tamen eſt in loco hoc miraculorũ notare id etiã, quod Plinius Secundus, uir in temporibus ætatis ſuæ, ingenij dignitatiſq; gratia, autoritate magna præditus, non audiſſe neq; legiſſe, ſed ſcire ſeſe atq; uidiſſe, in libro naturalis hiſtoriæ VII. ſcripſit. Verba igitur hæc quæ infrà poſui, ipſius ſunt, ex eo libro ſumpta: quæ profectò faciunt, ut neque reſpuenda neq; ridenda ſit notiſſima illa ueterum poẽtarum de Cæneide & Ceneo cãtilena. Ex fœminis, inquit, mutari in mares, non eſt fabuloſum. Inuenimus in annalibus Qu. Licinio Craſſo, C. Caßio Longino Conſulibus, Caßini puerum factum ex uirgine, ſub parentibus: iuſſuq; Aruſpicum deportatum in inſulam deſert

Cynocephali.

*Plinius ſcriptum habet li. 7. ca. 4. monoſceli: id eſt, unicrures.

Pygmæi.

Plin. li. 7. ca. 4.

deſertam. Licinius Mutianus prodidit uiſum eſſe à ſe Argis Ariſcontem, cui nomen Areſcuſæ fuiſſet, nupſiſſe etiam: mox barbam & uirilitatem proueniſſe, uxoremq́; duxiſſe: Eiuſdem ſortis & Smyrnæ puerum à ſe uiſum. Ipſe in Africa uidi mutatum in marem die nuptiarum L. Coßitium ciuem Tiſdritanum: uiuebatq́; cùm proderem hæc. Idem Plinius eodem in libro uerba hæc ſcripſit: Gignuntur homines utriuſque ſexus, quos hermaphroditos uocamus: olim Androgynos uocatos, & in prodigijs habitos, nunc uerò in delicijs. Hermaphroditi ſeu Androgyni.

Diuerſæ nobilium philoſophorum ſententiæ, de genere ac natura uoluptatis: uerbaq́; Hieroclis philoſophi, quibus Decreta Epicuri inſectatus eſt. CAP. V.

DE uoluptate ueteres philoſophi diuerſas ſententias tenuerunt: atq; Epicurus uoluptatem ſummum bonum eſſe ponit. eam tamen ita definit σαρκὸς εὐσταθὲς κατάστημα. Antiſthenes Socraticus ſummum malum dicit. Eius nanque hoc uerbum eſt: μανείην μᾶλλον ἢ ἡσθείην. Speuſippus, uetusq́; omnis Academia, uoluptatem & dolorem, duo mala eſſe dicunt oppoſita inter ſeſe: bonum autem eſſe, quod utriuſque medium foret. Zeno cenſuit uoluptatem eſſe indifferens, id eſt, neutrum, neq; bonum, neq; malum: quod ipſe Græco uocabulo ἀδιάφορον appellauit. Critolaus Peripateticus & malum eſſe uoluptatem ait: & multa alia mala parere ex ſeſe, iniurias, deſidias, obliuiones, ignauias. Plato ante hos omneis ita uariè & multiformiter de uoluptate diſſeruit, ut cunctæ iſtæ ſententiæ, quas ſuprà poſui, uideantur ex ſermonum eius fontibus profluxiſſe. Nam perinde unaquaq; utitur, ut & ipſius uoluptatis natura fert, quæ eſt multiplex: & cauſarum Voluptas.

quas tractat, rerumq́; quas efficere uult, ratio deſiderat. Taurus autem noſter quoties facta mentio Epicuri *eſſet, in ore atq; in lingua habebat uerba hæc* Hieroclis Stoici, *uiri & ſancti & grauis:* ἡδονὴ τέλος πόρνης δόγμα: ἀπέστω πορνεία, οὐδὲν πόρνης δόγμα.

Verbum ab eo quod eſt Ago, frequentatiuum, in prima ſyllaba quonam ſit modo pronuntiandum. CAP. VI.

Actito. AB *eo quod eſt* Ago *& egi, uerba ſunt quæ appellant grammatici frequentatiua,* Actito, *&* actitaui. *Hæc quoſdam non ſanè indoctos uiros audiò ita pronuntiare, ut primam in his literam corripiant, rationemq́; dicant: quoniam in uerbo principali quod eſt* Ago, *prima litera breuiter pronuntiatur. Cur igitur ab eo quod eſt* Edo *&* Vngo, *in quibus uerbis prima litera breuiter dicitur,* Eſito *&* Vnctito, *quæ ſunt eorum frequentatiua, prima literà longa promimus? & contrà,* Dictito *ab eo uerbo quod eſt* Dico, *correptè dicimus?* Num *ergo potius* Actito *&* Actitaui *producenda ſunt? quoniam frequentatiua fermè omnia eodem modo in prima ſyllaba dicuntur, quo participia præteriti temporis: ex iis uerbis unde ea profecta ſunt, in eadem ſyllaba pronuntiantur, ſicut* Lego, *lectus, lectito facit:* Vngo, *unctus, unctito:* Scribo, *ſcriptus, ſcriptito:* Moneo *monitus, monito:* Pendeo, *penſus, penſito:* Edo, *eſus, eſito:* Dico *autem, dictus, dictito facit:* Gero, *geſtus, geſtito:* Veho, *uectus, uectito:* Rapio, *raptus, raptito:* Capio, *captus, captito:* Facio, *factus, factito. Sic igitur* Actito *productè in primà ſyllaba pronuntiandum: quoniam ex eo fit quod eſt* Ago *&* Actus.

De conuerſione foliorum in arbore olea, brumali & ſolſtitiali die: deq; fidibus, id temporis ictu alieno ſonantibus. CAPVT VII.

*VVlgò & ſcriptum, & creditum eſt, folia olearum arborum brumali & ſolſtitiali die conuerti: & quæ pars eorum fuerat inferior atq; occultior, eam ſuprà *fieri, atq; exponi ad oculos & ad ſolem. Quod nobis quoq; ſemel atq; iterum experiri uolentibus, ita eſſe propemodum uiſum eſt. Sed de fidibus rarius dictu, & mirabilius eſt: quam rem & alij docti uiri, & Suetonius etiam Tranquillus in libro ludicræ hiſtoriæ primo, ſatis compertum eſſe, ſatisq; ſuper ea re conſtare affirmat, neruias in fidibus brumali die, alias digitis pelli, alias ſonare.*

Folia olearũ.

*ferri

Nerula.

Neceſſum eſſe, qui multa habeat, multis indigere: deq; ea re Phauorini philoſophi cum breuitate eleganti ſententia. CAP. VIII.

*VErum eſt profectò, quod obſeruato rerum uſu ſapientes uiri dixere: multis egere, qui multa habeat: magnamq; indigentiam naſci, non ex inopia magna, ſed ex magna copia. Multa enim deſiderari ad multa, quæ habeas tuenda. Quiſquis igitur multa habens, cauere, atq; proſpicere uelit, ne quid egeat, ne'ue quid deſit: iactura opus eſſe, non quæſtu: & minus habendum eſſe, ut minus deſit. Hanc ſententiam memini à Phauorino inter ingentes hominum clamores * detornatam, incluſamq; uerbis his pauciſsimis:* *denotatam

τὸν γὰρ μυρίων καὶ πεντακισχιλίων χλαμύδων δεόμενον οὐκ ἔστι μὴ πλειόνων δεῖσθαι. οἷς γὰρ ἔχω προσδεόμενος, ἀφελῶν ὧν ἔχω, ἀρκοῦμαι οἷς ἔχω.

Quis modus ſit uerba uertendi in Græcas ſententias: deq; iis Homeri uerſibus, quos Vergilius uertiſſe aut benè apteq;, aut improſperè exiſtimatus eſt. CAP. IX.

QVando ex poëmatis Græcis uertendæ mutandæq; ſunt inſignes ſententiæ, non ſemper aiunt enitendum, ut omnia omnino uerba in eum, in quem dicta ſunt

 modum

modum uertamus. Perdunt enim gratiam pleraq́;, ſi quaſi inuita & recuſantia uiolentius transferantur. Scitè igitur & conſideratè Vergilius, cùm aut Homeri, aut Heſiodi, aut Apollonij, aut Parthenij, aut Callimachi, aut Theocriti, aut quorundam aliorum locos effingeret, partem reliquit, alia expreßit. Sicut nuperrimè apud menſam cùm legerentur utraque ſimul Bucolica, Theocriti & Vergilij, animaduertimus reliquiſſe Vergilium, quod Græcum quidem mirè quàm ſuaue eſt: uerti autem neque debuit, neq́; potuit. Sed enim quod ſubſtituit, pro eo, quod omiſerat, non abeſt quin iucundius, lepidiusq́; ſit:

Idil.4. Βάλλει καὶ μάλοισι τὸν αἰπόλον ἁ κλεαρίςα,
Τὰς αἶγας παρελῶντα καὶ ἁδύ τι ποππυλιάσδει.
Malo me Galatea petit, laſciua puella:
Et fugit ad ſalices, & ſe cupit antè uideri.

Illud quoque alio in loco animaduertimus cautè omiſſum, quod eſt in Græco uerſu dulcißimum:

Τίτυρε μὶν τὸ καλὸν πεφιλαμένε βόσκε τὰς αἶγας,
Καὶ ποτὶ τὰν κράναν ἄγε Τίτυρε, καὶ τὸν ἐνόρχαν,
Τὸν λιβυκὸν κνάκωνα φυλάσσεο μή τυ κορύψῃ.

Quo enim pacto diceret τὸ καλὸν πεφιλαμένε? uerba hercle non translatitia, ſed cuiuſdam natiuæ dulcedinis. Hoc igitur reliquit, & cætera uertit non infeſtiuiter: niſi quòd caprum dixit, quem Theocritus ἐνόρχαν appellauit.

Caper. *Autore enim M. Varrone, is demùm Latinè caper dicitur, qui excaſtratus eſt.*

Tityre dum redeo, breuis eſt uia, paſce capellas:
Et potum paſtas age Tityre: & inter agendum
Occurſare capro (cornu ferit ille) caueto.

Et quoniam de transferendis ſententijs loquor, memini audiſſe me ex Valerij Probi diſcipulis, docti hominis, & in

intelligendis penſitandiſq́; ueteribus ſcriptis bene callidi, ſolitum eum dicere; nihil quicquam tam improſperè Vergilium ex Homero uertiſſe, quàm uerſus hos amœniſſimos, quos de Nauſicaa Homerus fecit.

οἵη δ' ἄρτεμις εἶσι κατ' οὔρεος ἰσχέαιρα, Odyſſ.
ἢ κατὰ τηΰγετον περιμήκετον, ἢ ἐρύμανθον
Τερπομένη κάπροισι, καὶ ὠκείῃς ἐλάφοισι,
Τῇ δέ θ' ἅμα νύμφαι κοῦραι διὸς αἰγιόχοιο
ἀγρόνομοι παίζουσι, γέγηθε δέ τε φρένα λητώ.
Πασάων δ' ὕπερ ἥγε κάρη ἔχει, ἠδὲ μέτωπα.
ῥεῖα δ' ἀριγνώτη πέλεται, καλαὶ δέ τε πᾶσαι,
ὡς ἥ γ' ἀμφιπόλοισι μετέπρεπε παρθένος ἀδμής.
Qualis in Eurotæ ripis, aut per iuga Cynthi
Exercet Diana choros: quam mille ſecutæ
Hinc, atq; hinc glomerantur Oreades: illa pharetram
Fert humero, gradienſq́; deas ſupereminet omneis.
Latonæ tacitum pertantant gaudia pectus.
Talis erat Dido, talem ſe læta ferebat
Per medios inſtans operi regniſq́; futuris.

Primum omnium diuerſum eſſe dicebat Probus, quòd apud Homerum quidem uirgo Nauſicaa, ludibunda inter familiares puellas in locis ſolis, rectè atque commodè confertur cum Diana, uenante in iugis montium, inter agreſtes deas. Nequaquam autem conuenieris Vergilium feciſſe, quoniam Dido in urbe media ingrediens inter Tyrios principes, cultu atque inceſſu ſerio, inſtans operi (ſicut ipſe ait) regniſq́; futuris, nihil eius ſimilitudinis capere poſſit, quæ luſibus atque uenatibus Dianæ congruat. Tum poſtea, quòd Homerus ſtudia atque oblectamenta in uenando Dianæ, honeſtè apteq́; dicit: Vergilius autem, cùm de uenatu deæ nihil dixiſſet, pharetram tamen facit

eam ferre in numero: tanquam ſi onus, & ſarcinam. Atq; illud impenſè Probum eſſe demiratum in Vergilio dicebant quòd Homerica quidem λητὼ gaudium gaudet geminum, & intimum, atq; in ipſo penetrali cordis, & animæ uigens. Siquidem non aliud eſt γέγηθε δέ τε φρένα λητὼ ipſe autem imitari hoc uolens, gaudia fecerit pigra, & leuia, & cunctantia, & quaſi in ſummo pectore ſupernantia. Neſcire enim ſeſe, quid ſignificaret aliud, Pertentant. Præter iſta omnia, florem ipſius totius loci Vergilium uideri omiſiſſe: quòd hunc Homeri uerſum exiguè ſecutus ſit:

ῥεῖα δ' ἀριγνώτη πέλεται, καλαὶ δέ τε πᾶσαι.

Quando nulla maior cumulatiorq; pulchritudinis laus dici potuerit, quàm quòd una inter omneis pulchras excelleret, una facilè ex omnibus noſceretur.

Quòd Anneus Cornutus uerſus Vergilii, quibus Veneris & Vulcani concubitum pudicè operteq; dixit, reprehenſione inſulſa, & odioſa inquinauit. CAP. X.

Annianus poëta.

ANnianus poëta, & pleriq; cum eo eiuſdem Muſæ uiri, ſummis aßiduisq; laudibus hos Vergilij uerſus ferebant, quibus Vulcanum & Venerem iunctos, miſtosq; iure coniugij, rem lege naturæ operiendam, uerecunda quadam tranſlatione uerborum, cum oſtenderet demonſtraretq; protexit: Sic enim ſcripſit:

—Ea uerba locutus,
Optatos dedit amplexus, placidumq; petiuit
Coniugis infuſus gremio per membra ſoporem.

Minus autem difficile eſſe arbitrantur, ad iſtiuſmodi reticenda, uerbis uti uno atq; altero, breui tenuiq; ea ſigno demonſtrantibus: ſicuti Homerus dixerit:

—Παρθενικὴν ζώνην, καὶ λέκτροιο θεσμόν,

Καὶ

—Καὶ ἔργα φιλοτήσια

Τὸν μὲν ἄρ' ἐυζώνοισι κατευνάσασα τ' ἐν λεχέεσσιν,

Tot uerò & tam euidentibus, ac tam non prætextatis, ſed puris honeſtis uerbis uenerandum illud concubij pudici ſecretum, neminem quenquam alium dixiſſe. Sed Anneus Cornutus, homo ſanè pleraq; alia non indoctus, neq; imprudens, in ſecundo tamen librorum, quos de figuris ſententiarum compoſuit: egregiam totius iſtius uerecundiæ laudem, inſulſa nimis, & odioſa ſcrutatione uiolauit. Nam cùm genus hoc figuræ probaſſet, & ſatis circunſpectè factos eſſe uerſus dixiſſet: Membra tamen, inquit, paulò incautius nominauit.

De Valerio Coruino: & unde Coruini ſit cognomentum. CAP. XI.

DE Maximo Valerio, qui Coruinus appellatus eſt, ob auxilium propugnationemq; corui alitis, haud quiſquam eſt nobilium ſcriptorum, qui ſecus dixerit. Ea res, prorſus admirãda, ſic profectò eſt in libris Annalibus memorata: Adoleſcens* tali genere editus, L. Furio, Claudio,* Appio Conſulibus, fit Tribunus militaris. Atq; in eo tempore copiæ Gallorum ingentes agrum Pontinum inſederant: inſtruebanturq; acies à Conſulibus, de ui ac multitudine hoſtium ſatagẽtibus. Dux interea Gallorum, uaſta & ardua proceritate, armiſq; auro præfulgẽtibus, gratia dimicandi ingrediens, & manu telum reciprocans, incedebat: perq; contemptum & ſuperbiã circunſpiciens, deſpiciensq; omnia, uenire iubet & congredi, ſi quis pugnare ſecum ex omni Rom. exercitu auderet. Tũ Valerius Tribunus, cæteris inter metũ pudoremq; ambiguis, impetrato prius à coss. ut in Gallum tam immaniter arrogantẽ, pugnare ſeſe permitterent, progreditur intrepidè modeſteq;

Coruinus.

*Italo

obuiam: & congreditur, & conſiſtunt. Et conſerebantur iam manus, atq; ibi uis quædam diuina fit: Coruus repentè improuiſus aduolat, & ſuper galeam Tribuni inſiſtit, atq; in aduerſarij os atq; oculos pugnare incipit: inſibilat, obturbat, unguibus manum laniabat, & proſpectum alis arcebat. Atq; ubi ſatis ſæuierat, reuolabat in galeam Tribuni. Sic Tribunus ſpectante utroq; exercitu, & ſua uirtute nixus, & opera alitis propugnãtis, ducem hoſtium ferociſſimum uicit, interfecitq́;: atq; ob eam cauſam cognomen habuit Coruinus. Id factum eſt annis CCCC. *&* V. *poſt* R*omam conditam. Statuam Coruino iſti diuus Auguſtus in foro ſuo ſtatuendam curauit. In eius ſtatuæ capite corui ſimulacbrum eſt, rei, pugnæq́;, quàm diximus, monimentum.*

De uerbis, quæ in utranq; partem ſignificatione reciproca & aduerſa dicuntur. CAP. XII.

Nomina in oſus. VT *Formidoloſus dici poteſt, & qui formidat, & qui formidatur: ut* Inuidioſus, *& qui inuidet, & cui inuidetur: ut Suſpicioſus: qui ſuſpicatur, & qui ſuſpectus eſt: ut Ambitioſus, & qui ambit, & qui ambitur: ut item Gratioſus, & qui adhibet gratias, & qui admittit: ut Laborioſus, & qui laborat, & qui labori eſt: ut pleraq; alia huiuſcemodi in utranq; partẽ dicuntur: ita infeſtus, ancipiti quoq;*

Infeſtus. *ſignificatione eſt. Nam & is* Infeſtus *appellatur, qui malum infert cuipiam: & contrà, cui aliunde impendet malum, is quoq; infeſtus dicitur. Sed quod prius poſui, profectò exemplis non indiget. Sic adeò multi loquũtur, ut infeſtum dicant in inimicum, atq; aduerſum. Alterum autem illud ignorabilius, obſcuriusq́; eſt. Quis enim è medio facilè dixerit* Infeſtum *eſſe, cui alter infeſtus eſt? Sed & ueteres pleriq; ita dixerunt: &* M. Tullius *in oratione, quàm pro*

Cn. Pl

Cn.Planco dixit, uocabulo hoc ſic uſus eſt: Dolebam, inquit, iudices, & acerbè ferebã, ſi huius ſalus ob eam ipſam cauſam eſſet infeſtior, quòd is meam ſalutem atq; uitam ſua beneuolentia, præſidio, cuſtodiáq; texiſſet. Nos igitur de origine, & ratione uerbi quærebamus: atq; ita in Nigidianis commentarijs inuenimus ſcriptum, Infeſtum à feſtinando dictum: Nam qui inſtat, inquit, alicui, eumq; properans urget, opprimereq; eum ſtudet, feſtinatq;: aut contrà de alicuius periculo & exitio feſtinatur: is uterque Infeſtus dicitur, ab inſtantia atq; imminentia fraudis, quam uel facturus cuipiam, uel paſſurus eſt. Ne quis autem de ſuſpicioſo, quod ſuprà poſuimus, & de formidoloſo, in eam partẽ, quæ minus uſitata eſt, exemplum requirat: inueniet de Suſpicioſo apud Marcum Catonem, de re Floria, ita ſcriptum: Sed niſi qui palàm corpore pecuniam quæreret, aut ſe lenoni locauiſſet, * & ſi famuloſus ut ſuſpicioſus fuiſſet, uim in corpus liberum non æquum cenſuere afferri. Suſpicioſum enim hoc in loco ſuſpectum ſignificat, non ſuſpicantem. Formidoloſum autem qui formidatur. Salluſtius in Catilina ita dicit: igitur talibus uiris non labor inſolitus, non locus ullus aſper aut arduus erat, non armatus hoſtis formidoloſus. Item C.Caluus in poëmatis Laborioſus dicit, non ut uulgò dicitur, qui laborat, ſed in quo laboratur:

* & ſi aut famoſus, aut ſuſpicioſus

Durum, inquit, rus fugis, ſed laborioſum.

Eadem ratione Laberius quoq; in Sororibus:

Aecaſtor, inquit, multum ſomniculoſum.

Et Cinna in poëmatis:

Somniculoſam, ut Pœnus aſpidem Pſyllus.

Metus quoq; & Iniuria, atque alia quædam id genus, ſic utroq; uerſum dici poſſunt. Nam Metus hoſtium rectè dicitur

Metus.

citur, & cùm timent hoſtes, & cùm timentur. Itaq; Salluſtius in hiſtoria prima, metum Pompeij dixit, non quòd Pompeius metueret, quod eſt uſitatius: ſed quòd metueretur. Verba hæc Salluſtij ſunt: Id bellum excitabat metus Pompeij uictoris, Hiempſalem in regnum reſtituentis. Item alio in loco: Poſtquam remoto metu Punico, ſimultates Iniuriæ. *exercere uacuum fuit. Iniurias itidem dicimus, tam illorum, qui patiuntur, quàm qui faciunt. quarum dictionum exempla ſunt facilia inuentu. Illud etiam dictum à Vergilio eandem habet formam, communicatæ ultrò & citrò ſignificationis.*

—Et uulnere, inquit, tardus Vlyßi.

Vulnus. *Cùm diceret uulnus, non quod accepiſſet Vlyſſes, ſed quod* Neſcius. *dediſſet. Neſcius quoque dicitur tam is qui neſcitur, quàm qui neſcit. Sed ſuper eo qui neſcit, frequens huius uocabuli* Ignarus. *uſus eſt: infrequens autem de eo eſt, quod neſcitur. Ignarus æquè utroque uerſum dicitur, non tantum qui ignorat, ſed & qui ignoratur. Plautus in Rudente:*

Quæ incolis neſcius neſcias peßimus. Salluſtius:
More humanæ cupidinis ignara uiſendi. Verg.
—Ignarum Laurens habet ora Numanta.

Verba ex hiſtoria Claudii Quadrigarii, quibus Manlii Torquati nobilis adoleſcentis, & hoſtis Galli prouocatoris pugnam depinxit. CAP. XIII.

T. Manlius Torquatus. *Titus Manlius ſummo loco natus, apprimeq; nobilis fuit: ei Manlio cognomentum factum Torquato: cauſam cognomẽti fuiſſe accepimus, torquis ex auro induuias, quam ex hoſte, quem occiderat, detractam induit: ſed quis hoſtis, & quod genus, & quàm formidandæ uaſtitatis, & quantum inſolens prouocator, & cuiuſmodi fuerit pugna*

decert

decertatum, Quintus Claudius primo Annalium puriſsimè atq; illuſtriſsimè, ſimpliciq; & incompta orationis antiquæ ſuauitate deſcripſit. Quem locum ex eo libro Phauorinus philoſophus cùm legeret, non minoribus quati afficiq; animum ſuum motibus, pulſibusq; dicebat, quàm ſi ipſe coràm depugnantes eos ſpectaret. Verba Quinti Claudij quibus pugna iſta depicta eſt, adſcripſi: Cùm interim Gallus quidam nudus, præter ſcutum & gladios duos, torque atq; armillis decoratus proceßit: qui & uiribus, & magnitudine, & adoleſcentia, ſimulq; uirtute cæteris anteſtabat, is maximè prælio commoto, at utriſq; ſummo ſtudio pugnantibus, manu ſignificare cœpit, utriq; ut quieſcerent pugnare. Pugnæ facta pauſa eſt. Extemplo ſilentio facto, cum uoce maxima inclamat, ſi quis ſecum depugnare uellet, uti prodiret. Nemo audebat, propter magnitudinem atq; immanitatem facies. Deinde Gallus irridere cœpit, atq; linguam exertare. Id ſubitò perdolitum eſt cuidam Tito Manlio ſummo genere nato: tantum flagitium ciuitati accidere, è tanto exercitu neminem prodire. Is, ut dico, proceßit, neq; paſſus eſt uirtutem Romanam à Gallo turpiter ſpoliari. Scuto pedeſtri, & gladio Hiſpanico cinctus, contra Gallum conſtitit. Metu magno ea congreßio in ipſo ponte, utroq; exercitu inſpectante facta eſt. Ita ut antè dixi conſtiterunt, Gallus ſua diſciplina, ſcuto proiecto cantabundus, Manlius animo magis quàm arte confiſus, ſcutum ſcuto percußit, atq; ſtatum Galli conturbauit. Dum ſe Gallus iterum eodem pacto conſtituere ſtudet, Manlius iterum ſcuto ſcutum percutit, atq; de loco certo hominem iterum deijcit: eo pacto ei ſub Gallicum gladium ſucceßit, atq; Hiſpanico pectus hauſit: dein continuò humerum dextrum eodem concuſſu incîdit, neque receßit uſquam donec

Q. Claudii uerba.

Facies in genitiuo.

Perdolitum.

Icti in genitiuo.

ſubuertit: ne Gallus impetum icti haberet. Vbi eum euertit, caput præcidit, torquemq; detraxit, eamq; ſanguinolentam ſibi in collum imponit. Quo ex facto ipſe poſteriq; eius Torquati ſunt cognominati. Ab hoc Tito Manlio, cuius hanc pugnam Quadrigarius deſcripſit, imperia & aſpera & immitia, Manliana dicta ſunt, quoniam poſtea bello aduerſum Latinos, cùm eſſet cos. filium ſuum ſecuri percußit: qui ſpeculatum ab eo miſſus, ne pugnaret, interdicto, hoſtem à quo prouocatus fuerat, occidit.

Manliana imperia.

Quòd idem Quadrigarius, huius facies, patrio caſu probè & Latinè dixit: & quædam alia appoſita de ſimilium uocabulorum declinationibus. CAP. XIIII.

QVod autem ſuprà ſcriptum eſt in Q. Claudij uerbis: Propter magnitudinem atq; immanitatem facies, id nos aliquot ueteribus libris inſpectis explorauimus: atq; ita eſſe, ut ſcriptum eſt, comperimus. Sic enim pleraq; ætas ueterum declinauit hæc Facies huius facies, quod nunc propter rationem Grammaticam Faciei dicitur. corruptos autem quoſdam libros reperi, in quibus Faciei ſcriptum eſt, illo quod antè ſcriptum erat oblitcrato. Meminimus etiam in Tyburtij bibliotheca inuenire nos in eodem Claudij libro ſcriptum utrunq;, Facies & Faciei: ſed Facies in ordine ſcriptum fuit, & contrà per ij geminum, Facij. Neq; id abeſſe à quadam conſuetudine priſca exiſtimauimus. Nam & ab eo, quod eſt hic Dies, tam huius dies quàm dij: & ab eo quod eſt hæc Fames, tam huius fames quàm famij, dixerunt. Q. Ennius in XVI. Annali Dies ſcripſit pro Diei, in hoc uerſu:

Facies facies.

Facii.

Dies dii.

Fames famii.

Dies in genitiuo.

Poſtremæ longinqua dies confecerit ætas.

Ciceronem quoq; affirmat Ceſellius in oratione, quam pro

P. Seſt

P. Seſtio fecit, Dies ſcripſiſſe pro Diei: quod ego impenſa opera conquiſitis ueteribus libris pluſculis, ita ut Ceſellius ait, ſcriptum inueni. Verba ſunt hæc Marci Tullij: Equites uerò daturos illius dies pœnas. Quocirca factum hercle eſt, ut facilè ijs credam, qui ſcripſerunt idiographum librum Vergilij ſeſe inſpexiſſe, in quo ita ſcriptum eſt:

Libra dies ſomniq; pares ubi fecerit horas.

Id eſt, libra diei ſomniq;. Sed ſicut hoc in loco dies à Vergilio ſcriptũ uidetur: ita in illo uerſu non dubium eſt, quin Dij ſcripſerit pro Diei: Munera lætitiamq; Dij. Quod imperitiores Dei legunt, ab inſolentia ſcilicet uocis iſtius abhorrẽtes. Sic autem Dies dij à ueteribus declinatum eſt: ut Fames Famij, Pernicies Pernicij, Progenies Progenij, Luxuries Luxurij, Acies Acij. M. enim Cato in oratione, quã de bello Carthaginienſi compoſuit, ita ſcripſit: Pueri atq; mulieres extrudebantur famij cauſa: Lucilius in XII. Rugoſum atq; famij plenũ. Siſenna in hiſtoriarũ lib. VI. Romanos inferẽdæ pernicij cauſa ueniſſe. Pacuuius in Paulo:

Pater ſupremæ noſtræ progenij patris.

Cn. Matius in Iliadis XX.

Altera pars acij uitaſſe fluminis undas.

Idem Matius in tertio decimo:

An maneat ſpecij ſimulachrum, in morte ſilentum.

C. Gracchus de legibus promulgatis: Ea luxurij cauſa aiunt inſtitui. Et ibidem infrà ita ſcriptũ eſt: non* eſt ea luxurij, quæ neceſſariò parentur uitæ cauſa. Propter quod apparet, eum ab eo quod eſt Luxuries, luxurij patrio caſu dixiſſe. Marcus quoq; Tullius in oratione qua Sextũ Roſcium defendit, Pernicij ſcriptũ reliquit, Verba hæc ſunt: Quorum nihil pernicij cauſa diuino conſilio, ſed ui ipſa & magnitudine rerum factũ putamus. Aut facies ergo in caſu

*eſſe

Pernicii.

patr

patrio, aut facij, Quadrigarium ſcripſiſſe exiſtimandum eſt. Faciei autem, in nullo ueteri libro ſcriptum reperi. In caſu autem dandi, qui puriſſimè locuti ſunt, non faciei, uti dicitur nunc, ſed facie dixerunt. Lucilius in Satyris:

Facie in datiuo.

Et primum, inquit, facie honeſtas accedit.

Idem Lucilius in libro ſeptimo:

Qui te diligit, ætati facieq; tuæ ſe
Fautorem oſtendat, fore amicum policeatur.

Sunt autem non pauci, qui utrobiq; facij legant. Sed C. Cæſar in libro de Analogia ſecundo huius die, & huius Specie dicendum putat. Ego quoq; in Iugurtha Salluſtij, ſummæ fidei, & reuerendæ uetuſtatis libro, Die, caſu patrio ſcriptum inueni. Verba hæc ita erant: Vix decima parte die reliqua. Non enim puto argutiolam iſtam recipiendam, ut die dictum quaſi ex die exiſtimemus.

Die in genitiuo.

De genere controuerſiæ, quod Græcè ἄπορον appellatur.

CAPVT XV.

Ant. Iulianus.

Cum Antonio Iuliano Rhetore, per feriarum tempus æſtiuarum, decedere ex urbis æſtu uolentes, Neapolim conceſſeramus: Atq; ibi erat adoleſcens tunc quiſpiam ex ditioribus, cum utriuſq; linguæ magiſtris meditans & exercens ad cauſas Romæ orandas eloquentiæ Latinæ facultatem, Atq; is rogat Iulianum uti ſeſe audiat declamantem. It auditum Iulianus. Imus quoq; nos cum eo ſimul. Introit adoleſcens, & præfatur arrogantius, & elatius, quàm ætati eius decebat, ac deinde iubet exponi controuerſias. Aderat nobiſcum ibi Iuliani ſectator, iuuenis promptus, & proficiens: & offendens iam in eo, quod ille apud Iuliani aureis in præcipiti ſtare, & ſubitaria dictione periculum ſui facere audebat. Exponit igitur

tentam

tentamenti gratia controuerſiam parum conſiſtẽtem, quod genus Græci ἄπορον uocant: Latinè autem id non nimis incommodè inexplicabile dici poteſt. Ea controuerſia fuit huiuſcemodi: De reo ſeptem iudices cognoſcant: eaq; ſententia ſit rata, quam plures ex eo numero dixerint. Cùm ſeptem iudices cognouiſſent, duo cenſuerunt reum exilio multandum, duo alij pecunia, tres reliqui capite puniendum. Petitur ad ſupplicium ex ſententia trium iudicum, & contradicitur. Hac ille audita, nec conſiderata, neque alijs ut proponerentur, expectatis, incipit ſtatim mira celeritate, in eandem hanc controuerſiam principia neſcio quæ dicere, & inuolucra ſenſuum, uerborumq; uolumina, uocumq; turbas fundere: cæteris omnibus ex cohorte eius, qui audire eum ſoliti erant, clamore magno exultantibus: Iuliano autem malè ac miſerè rubente & ſudante. Sed ubi deblateratis uerſuum multis millibus, finem aliquandò fecit, egreſſiq; inde ſumus, amici familiareſq; eius Iulianum proſecuti, quidnam exiſtimaret, percontati ſunt. Atq; ibi Iulianus feſtiuiſſimè: Nolite quærere, inquit, quid ſentiam: adoleſcens hic ſine controuerſia diſertus eſt. Aporon. Amara irriſio.

Quòd Plinium Secundum hominem non indoctum fugerit, latueritq; uitium argumenti, quod ἀντίστρεφον Græci dicunt. CAP. XVI.

PLinius Secundus exiſtimatus eſt eſſe ætatis ſuæ doctiſſimus. Is libros reliquit, quos Studioſorum inſcripſit, haud medius fidius uſquequaque aſpernandos. In iis libris multa uariè ad oblectandas eruditorum hominum aureis ponit. Refert etiam pleraſque ſententias, quas in *declinandis controuerſiis lepidè arguteq; dictas putat; ſicuti hanc quoque ſententiam ponit ex huiuſcemodi controuer Plinius ſecundus. *declamãdis

trouerſia: Vir fortis præmio, quod optauerit, donetur. Qui fortiter fecerat, petijt alterius uxorem in matrimonium, & accepit. Is deinde, cuius ea uxor fuerat, fortiter fecit, repetit eandem, contradicitur. Eleganter, inquit, & probabiliter, ex parte poſterioris uiri fortis, uxorem ſibi reddi poſtulantis, hoc dictum eſt: Si placet lex, redde: ſi non placet, redde. Fugit autem Plinium ſententiolam iſtam, quam putauit eſſe argutiſſimam, uitio non carere, quod Græcè ἀντίστρεφον dicitur. Et eſt uitium inſidioſum, & ſub falſa laudis ſpecie latens. Nihil enim minus conuerti ex contrario id ipſum aduerſus eundem poteſt, atq; ita à priore illo uiro forti dici: Si placet lex, non reddo: ſi non placet, non reddo.

A. GELLII NOCTIUM ATTICARUM COMMENTARIORUM

LIBER X.

Tertium'ne Conſul, an Tertiò dici oporteat: & quonam modo Cn. Pompeius, cùm in theatro, quod erat dedicaturus, honores ſuos inſcriberet, quæſtionem ancipitem iſtius uerbi de conſilio Ciceronis uitauerit. CAP. I.

Tertium cōſul.
Tertiò cōſul.

*FAMILIARI meo cuipiam literas Athenis Romam miſi. In ijs ſcriptum fuit, me illi iam Tertium ſcripſiſſe. Is ad me reſcripſit, petiuitq;, ut rationem dicerem, Cur Tertium, ac non Tertiò ſcripſiſſem. Id etiam adſcripſit, ut eadem, quid ſuper illo quoq; mihi uideretur, facerem ſe certiorem: Tertium'ne COS. *cùm & Quartum, an Tertiò & Quartò dicendū eſſet: *quoniam*

niam Romæ doctum uirum dicere audiſſet, Tertiò & Quartò c o s. non Tertium Quartumq́;. Idq́; in principio libri Cælium ſcripſiſſe: & Q. Claudium in lib. x i x. C. Marium creatum Septimò c o s. dixiſſe. At hæc egò reſcripſi nihil amplius, quàm uerba M. Varr. hominis (opinor) quàm fuit Claudius cum Cælio, doctioris: quibus uerbis utrunq;, de quo ad me ſcripſerat, decideretur. Nam & Varro ſatis apertè; quid dici oporteret, edocuit: & ego aduerſus eum, qui doctus eſſe dicebatur, litem meam facere abſens nolui. Verba M. Varronis, ex libro diſciplinarum quinto hæc ſunt: Aliud eſt, Quartò Prætorem fieri, & Quartùm: quòd Quartò locum adſignificat, ac tres antè factos: Quartùm tempus adſignificat, & ter antè factum. Igitur Ennius rectè conſcripſit: Quartò prætor. Quartùm prætor.

Quintus pater quartùm fit conſul.

Et Pompeius timidè, quòd in theatro ne aſcriberet Conſul Tertium aut Tertiò, extremas literas non conſcripſit. Quod de Pompeio Varro breuiter & ſubòſcurè dixit: Tiro Tullius Ciceronis libertus, in epiſtola quadam enarratius ſcripſit ad hunc ferme modum: Cùm Pompeius, inquit, ædem Victoriæ dedicaturus foret, cuius gradus uice theatri eſſent, nomenq́; eius & honores inſcriberentur; quæri cœptum eſt, utrum Conſul Tertiò inſcribendū eſſet, an Tertium. Eam rem Pompeius exquiſitiſſimè retulit ad doctiſſimos ciuitatis. Cumq́; diſſentiretur, & pars Tertiò, alij Tertium ſcribendum contenderent: rogauit, inquit, Ciceronem Pompeius, ut quod ei rectius uideretur ſcribi iuberet. Tum Ciceronem iudicare de uiris doctis ueritum eſſe, ne quorum opinionem improbaſſet, ipſos uideretur improbaſſe. Perſuaſit igitur Pompeio, ut neque Tertium neq; Tertiò ſcriberetur: ſed ad ſecundum uſq; T. fierēt li-

teræ. Tert. ut uerbo non perſcripto, res quidem demonſtraretur: ſed dictio tamen ambigua uerbi lateret. Id autem quod & Varro & Tiro dixerunt, in eodem nunc theatro non eſt ita ſcriptum. Nam cum multis annis poſteà ſcena quæ prociderat, refecta eſſet, numerus Tertij Conſulatus, non uti initio prioribus literis Tert. ſed tribus tantum lineolis III. inciſis ſignificatus eſt. In M. autem Catonis quarta Origine ita perſcriptum eſt: Carthaginienſes ſextùm de fœdere deceſſere. Id uerbum ſignificat, quinquies antè eos fecisse contra fœdus, & tum Sextùm Græci quoq; in ſignificandis huiuſmodi rerum numeris, τρίτον καὶ τέταρτον dicunt, quod congruit cum eo, quod Latinè dicitur Tertiùm Quartumq́;.

Quid Ariſtoteles de numero puerperii memoriæ mandauerit. CAP. II.

Partus quinq; puerorum.

ARiſtoteles philoſophus memoriæ tradidit, mulierem in Aegypto uno partu quinq; pueros enixam: eumq́; eſſe finem dixit multijugæ hominum partionis, neq; plures unquàm ſimul genitos compertum: hunc autem eſſe numerum ait rariſſimum. Sed A diuo Auguſto imperante, qui temporum eius hiſtoriam ſcripſerunt, ancillam Cæſaris Auguſti in agro Laurente peperiſſe quinq; pueros dicunt, eosq; pauculos dies uixiſſe, matrem quoq; eorum non multo pòſt, quàm peperit mortuam, monumentumq́; ei factum, iuſſu Auguſti, in uia Laurentina; inq; eo ſcriptum eſſe numerum puerperij eius, de quo diximus.

Locorum quorundam illuſtriùm collatio, contentioq; facta ex orationibus C. Gracchi, & M. Cicer. & M. Catonis. CAP. III.

C. Gracchus.

FOrtis, ac uehemens orator exiſtimatur eſſe C. Gracchus: nemo id negat: ſed quòd nonnullis uidetur ſeuerior, acrior, amplior q́; eſſe M. Tullio, ferri id quî poteſt?

teſt? Legebamus adeò nuper orationem Gracchi, de legibus promulgatis, in qua M. Marium, & quoſdam ex municipijs Italicis honeſtos uiros, uirgis per iniuriam cæſos à magiſtratibus Pop. Ro. quanta maximè inuidia poteſt, conqueritur. Verba hæc ſunt, quæ ſuper ea re fecit: Nuper Theanum Sidicinũ Conſul uenit, uxorem dixit in balneis uirilibus lauari uelle. Quæſtori Sidicino à M. Mario datum eſt negotium, uti balneis exigerentur, qui lauabantur. Vxor renuntiat uiro, parum citò ſibi balneas traditas eſſe, & parum lautas fuiſſe. Idcirco palus* deſtitutus eſt in foro: eoq; adductus ſuæ ciuitatis nobiliſſimus homo M. Marius: ueſtimenta detracta ſunt, uirgis cæſus eſt. Caleni ubi id audierunt, edixerunt, ne quis in balneis lauiſſe uellet, cùm magiſtratus Rom. ibi eſſet. Ferentini ob eandem cauſam Prætor noſter Quæſtores arripi iuſsit. Alter ſe de muro deiecit: alter prehenſus, & uirgis cæſus eſt. In tam atroci re, ac tam miſera, atq; mœſta iniuriæ publicæ conteſtatione, ecquid eſt quod aut ampliter inſigniterq; aut lacrymosè atque miſeranter, aut multa copioſaq; inuidia, grauiq; & penetrabili querimonia dixerit? Breuitas ſanè & uenuſtas & mundities orationis eſt, qualis haberi fermè in comœdiarum feſtiuitatibus ſolet. Item Gracchus alio in loco ita dixit: Quanta libido, quantaq; intemperantia ſit hominum adoleſcentium, unum exemplum uobis oſtendam: His annis paucis ex Aſia miſſus eſt, qui per id tempus magiſtratum non ceperat, homo adoleſcens pro Legato. Is in lectica ferebatur: ei obuiam bubulcus de plebe Venuſina aduenit: & per iocum, cùm ignoraret qui ferretur, rogauit, num mortuum ferrent. Vbi id audiuit, lecticam iuſsit deponi: ſtuppis, quibus lectica deligata erat, uſque adeò uerberari iuſsit, dum animam

*defixus

efflauit. Hæc quidem oratio ſuper tam uiolento atq; crudeli facinore, nihil profectò abeſt à quotidianis ſermonibus.

M.Ciceronis uehementia.

At cùm in ſimili cauſa apud M.Tullium ciues Ro. innocentes uiri, contra ius contraq; leges uirgis cæduntur, aut ſupplicio extremo necantur: quæ ibi tunc miſeratio? quæ comploratio? quæ totius rei ſub oculos ſubiectio? quod, & quale inuidiæ, atq; acerbitatis fretum efferueſcit? Animum hercle meum, cum illa M.Cic. lego, imago quædam, & ſonus uerborum, & uocum, & eiulationum circumplectitur: uelut ſunt iſta, quæ de C.Verre dicit: quæ nos (ut in præſens potuimus) quantum memoria ſuppeditabat, adſcripſimus: IPSE inflammatus ſcelere & furore, in forum uenit: ardebant oculi, toto ex ore crudelitas emanabat. Expectabant omnes, quà tandem progreſſurus, aut quidnam acturus eſſet: cùm repentè hominem proripi, atq; in foro medio nudari, ac deligari, & uirgas expediri iubet. Iam hæc mediusfidius ſola uerba, nudari, ac deligari, & uirgas expediri iubet, tanti metus horroriſq; ſunt, ut non narrari, quæ geſta ſunt; ſed rem geri prorſus uideas. Gracchus autem noſter, non querentis neq; implorantis, ſed nuntiantis uice, Palus, inquit, in foro * deſtitutus eſt, ueſtimenta detracta ſunt, uirgis cæſus eſt. Sed enim M.Cicero præclarè, cum diutina repræſentatione, nō Cæſus eſt, ſed Cædebatur, inquit, uirgis in medio foro Meſſanæ ciuis Ro. cùm intereà nullus gemitus, nulla uox illius miſeri inter dolorem crepitumq; plagarum audiebatur, niſi hæc: Ciuis Ro. ſum. Hac commemoratione ciuitatis, omnia uerbera depulſurum, cruciatumq; à corpore deiecturum arbitrabatur. Comploratiōnem deinde tam acerbæ rei, & odium in Verrem, deteſtationemq; apud ciues Ro. incensè, atq; acriter, atq; inflammanter facit, cùm hæc dicit: O nomen

* *defixus*

men dulce libertatis: ô ius eximium noſtræ ciuitatis: ô lex Portia, legesq; Semproniæ: ô grauiter deſiderata, & aliquandò reddita plebi Ro. Tribunitia poteſtas. Huccine tandẽ hæc omnia reciderunt, ut ciuis Ro. in prouincia Po. Ro. in oppido fœderatorum, ab eo qui beneficio Po. Ro. faſces ac ſecureis haberet, deligatus in foro uirgis cæderetur? Quid, cùm ignes, ardentesq; laminæ, cæteriq; cruciatus admouebantur? Si te acerba illius imploratio, & uox miſerabilis non leniebat, ne ciuium quidem Ro. qui tùm aderant, fletu, gemituq; maximo commouebare? Hæc M. Tul. atrociter, grauiter, copiosè, apteq; miſeratus eſt. Sed ſi quis eſt tam agreſti aure, ac tam hiſpida, quem lux iſta, & amœnitas orationis, uerborumq; modificatio parùm delectat: amat autem priora idcirco, quòd incompta, & breuia, & non operoſa, ſed natiua quadam ſuauitate ſunt: quodq; in ijs umbra, & color quaſi opacæ uetuſtatis eſt: is ſi quid iudicij habet, conſideret in cauſa pari M. Catonis, hominis antiquioris, orationem, ad cuius uim & copiam Gracchus nec aſpirauit: intelliget (opinor) Catonem contentum eloquentia ætatis ſuæ non fuiſſe: & id iam tum facere uoluiſſe, quod Cicero poſteà perfecit. In eo nanq; libro, qui de falſis pugnis inſcriptus eſt, ita de Quinto Thermo conqueſtus eſt: Dixit à Decemuiris parum ſibi benè cibaria curata eſſe: iuſsit ueſtimenta detrahi, atq; flagro cædi: Decemuiros Brutiani uerberauere, uidêre multi mortales. Quis hanc contumeliam, quis hoc imperium, quis hanc ſeruitutem ferre poteſt? Nemo hoc Rex auſus eſt facere. Ea'ne fieri bonis bono genere natis boni conſulitis? Vbi ſocietas: ubi fides maiorum? inſignitas iniurias, plagas, uerbera, uibices, eos dolores atq; carnificinas, per dedecus atq; maximam contumeliam

M. Catonis excellens oratio.

(inſpectantibus popularibus ſuis, atq; multis mortalibus) te facere auſum eſſe? Sed quantum luctum, quantumq; gemitum: quid lachrymarum, quantumq; fletum factum audiui? Serui iniurias nimis ægrè ferunt: quid illos bono genere natos, magna uirtute præditos, opinamini animi habuiſſe, atq; habituros dum uiuent? Quod Cato dixit. Brutiani uerberauere: nequis fortaſſe de Brutianis requirat, id ſignificat: Cùm Annibal Pœnus cum exercitu in Italia eſſet, & aliquot pugnas Po. Roma. aduerſas pugnauiſſet, primi totius Italiæ Brutij ad Annibalem deſciuerunt. Id Ro. ægrè paßi, poſtquàm Annibal Italia deceßit, ſuperatiq; Pœni ſunt, Brutios ignominiæ cauſa non milites ſcribebant, nec pro ſocijs habebant: ſed magiſtratibus in prouincias euntibus parêre, & præminiſtrare ſeruorum uicem iuſſerunt. Itaq; ij ſequebantur magiſtratus, tanquam in ſcenicis fabulis, qui dicebantur Lorarij: & quos erant iußi, uinciebant, aut uerberabant. Quòd autem ex Brutijs erant, appellati ſunt Brutiani.

Brutiani.

Lorarii.

Quòd P. Nigidius argutiſsimè docuit, nomina non poſitiua eſſe, ſed naturalia. CAP. IIII.

NOmina uerbaq;, non poſitu fortuito, ſed quadam ui & ratione naturæ facta eſſe P. Nigidius in grammaticis commentarijs docet: rem ſanè in philoſophiæ diſſertationibus celebrem. Quæri enim ſolitum apud philoſophos, φύσει τὰ ὀνόματα, ἢ θέσει. In eã rem multa argumenta dicit, cur uideri poßint uerba eſſe naturalia magis, quàm arbitraria, ex quibus hoc uiſum eſt lepidum, & feſtiuum: Vos, inquit, cùm dicimus, motu quodam oris conueniente cum ipſius uerbi demonſtratione utimur, & labias ſenſim primores emouemus, ac ſpiritum atq; animam porrò uerſum, & ad eos quibus cũ ſermocinamur, intendimus.

Labiæ.

dimus. At contrà cùm dicimus, Nos, *neq; profuſo intentoq; flatu uocis, neq; proiectis labijs pronuntiamus: ſed & ſpiritum & labias quaſi intra noſmetipſos coërcemus. Hoc idem fit & in eo, quod dicimus,* Tu, *&* Ego, *&* Tibi, *&* Mihi. *Nam ſicuti cùm adnuimus, & abnuimus, motus quidem ille uel capitis uel oculorum, à natura rei, quã ſignificat, non abhorret: ita in his uocibus quaſi geſtus quidam oris, & ſpiritus naturalis eſt.* Eadem ratio eſt in Græcis *quoq; uocibus, quam eſſe in noſtris animaduertimus.*

Auarus, ſimplex'ne uocabulum ſit, an compoſitum & duplex, ſicut P. Nigidio uidetur. CAP. V.

Auarus. AVarus *non ſimplex uocabulum, ſed iunctum copulatumq; eſſe* Nigidius *dicit in commẽtariorum undetriceſimo:* Auarus, *inquit, appellatur, qui auidus æris eſt: ſed in ea copula, e, inquit, litera detrita eſt. Item* Locuple- Locuples. *tem ait dictum, ex compoſitis uocibus, qui pleraq; loca, hoc eſt, qui multas poſſeſſiones tenet. Sed probabilius id firmiusq; eſt, quod de locuplete dicit: nam de* Auaro *ambigitur. Cur enim non uideri poßit ab uno ſolùm uerbo inclinatũ, quod eſt* Aueo? *eademq; eſſe fictura, qua eſt* Amarus? *de quo nihil dici poteſt, quin duplex non ſit.*

Multam dictam eſſe ab Aedilibus plebis Appii Cæci filiæ mulieri nobili, quòd locuta eſſet petulantius.

CAPVT VI.

Appii Cæci filiæ libertas punita. NOn in facta modò, ſed in uoces etiam petulantiores publicè uindicatum eſt. Ita enim debere eſſe uiſa eſt Romanæ diſciplinæ dignitas inuiolabilis. Appij nanque illius Cæci filia, à ludis quos ſpectauerat, exiens turba undiq; cõfluentis fluctuantisq; populi iactata eſt: atq; inde egreſſa, cùm ſe malè habitã diceret: Quid enim in me tunc factum eſſet, inquit, quantoq; arctius preßiusq; conflictata eſſem, ſi P. Claudius frater meus nauali prælio claſſem na-

uium cum ingenti ciuium numero non perdidiſſet? certè quidem maiore nunc copia populi oppreſſa intercidiſſem. Sed utinam, inquit, reuiuiſcat frater, aliamq́; claſſem in Siciliam ducat, atq; iſtam multitudinem perditum eat, quæ me malè nunc miſeram conuexauit. Ob *hæc mulieris uerba, tam improba, ac tam inciuilia*, C. *Fundanius, &* Tib. *Sēpronius* Aediles *plebeij multam dixerunt, & æris grauis* x x v. *millia.* Id *factum eſſe dicit* Capito Atteius *in commentario de iudicijs publicis, bello* Punico *primo*, *Fabio* Licinio, *&* T. *Acilio Craſſo* Conſulibus.

Fluminum quæ ultra imperium Romanum fluunt, prima magnitudine eſſe Nilum, ſecundum Iſtrum; proxima Rhodanum, ſicut M. Varronem memini ſcribere.

CAPVT VII.

O*Mnium fluminum quæ in maria, quà imperium* Romanum *eſt, fluunt, quàm* Græci τὴν ἔσω θάλασσαν *appellant, maximum eſſe* Nilum *conſentitur: proxima magnitudine eſſe* Iſtrum, *ſcripſit* Salluſtius. Varro *autem cùm de parte orbis, quæ* Europa *dicitur, diſſereret, in tribus primis eius terræ fluminis* Rhodanum *eſſe ponit: per quod uidetur, eum facere* Iſtro *æmulum.* Iſtrus *enim quoq; in* Europa *fluit.*

Nilus. Iſtrus. Rhodanus.

Inter ignominias militares, quibus milites coërcebantur, fuiſſe ſanguinis dimiſsionem: & quænam eſſe uideatur cauſa huiuſcemodi caſtigationis. CAP. VIII.

F*Vit hæc quoque antiquitus militaris animaduerſio, iubere ignominiæ cauſa, militi uenam ſolui, & ſanguinem* * *dimitti. Cuius rei ratio in literis ueteribus, quas equidem inuenire potui, non extat: ſed opinor factum hoc primitus, in militibus ſtupentis animi, atque à naturali habitu declinantis: ut non tam pœna, quàm medicina uideretur. Poſteà tamen ob pleraque alia delicta, idem factitatum*

Sāguinis emiſſio ignominioſa.

**mitti.*

tum eſſe credo per conſuetudinem: quaſi minus ſani uiderentur, omnes qui delinquerent.

Quibus modis, quoq; habitu acies Ro. inſtrui ſolita ſit: quæq; earum inſtructionum ſunt uocabula. CAP. IX.

VOcabula ſunt militaria, quibus inſtructa certo modo acies appellari ſolet: frons, ſubſidia, cuneus, orbis, globus, forfices, ſerra, alæ, turres. Hæc & quædam item alia inuenire eſt in libris eorum, qui de militari diſciplina ſcripſerunt. Tralata autem ſunt ab ipſis rebus, quæ ita propriè nominantur: earumq; rerum in acie inſtruenda ſui cuiuſq; uocabuli imagines oſtenduntur. Vocabula militaria.

Quæ eius rei cauſa ſit, quòd & Græci ueteres, & Romani annulum in eo digito geſtauerunt, qui eſt in manu ſiniſtra minimo proximus. CAP. X.

VEteres Græcos annulum habuiſſe in digito accepimus ſiniſtræ manus, qui minimo eſt proximus: Romanos quoque homines aiunt, ſic plerunque annulis uſitatos. Cauſam eſſe huius rei Appion, in libris Aegyptiacis, hanc dicit: quòd inſectis apertiſq; humanis corporibus, ut mos in Aegypto fuit, quas Græci ἀνατομὰς adpellant, repertum eſt, neruum quendam tenuiſſimum, ab eo uno digito de quo diximus, ad cor hominis pergere ac peruenire. Propterea non inſcitum uiſum eſſe, eum potiſſimum digitum tali honore decorandum: qui continens, & quaſi connexus eſſe cum principatu cordis uideretur. Annuli geſtatio Macro. lib. 7. cap. 13.

Verbum Maturè quid ſignificet, quæq; uocis eius ratio ſit: & quòd eo uerbo uulgus hominum impropriè utitur: atque inibi, quòd Præcox declinatum, Præcocis facit, non Præcoquis. CAP. XI.

MAturè, nunc ſignificat properè, & citò, cõtra ipſius uerbi ſententiam. aliud enim eſt Maturè, quàm quod dicitur Properè. P. Nigidius homo in omnium bonarum Ma... Macrob. lib. 7. cap. 8.

artium

artium diſciplinis egregius: Maturè, inquit, eſt, quod neq;
citius eſt, neque ſerius: ſed medium quiddam, & tempe-
ratum eſt. Bene atque propriè Nigidius: Nam & in fru-
Matura. gibus, & in pomis matura dicuntur, quæ neque cruda &
mitia ſunt, neque caduca & decocta: ſed tempore ſuo
adulta maturataq́;. Quoniam autem id, quod non ſegni-
ter fiebat, maturè fieri dicebatur, progreſſa plurimum
uerbi ſignificatio eſt: & non iam quod non ſegnius, ſed
quod feſtinantius fit, id fieri maturè dicitur: quando ea quæ
præter ſui temporis modum præparata ſunt, immatura
uerius dicantur. Illud uerò Nigidianum rei atque uerbi
temperamentum, diuus Auguſtus, duobus Græcis uerbis
elegantiſſimè exprimebat. Nam & dicere in ſermonibus,
& ſcribere in epiſtolis ſolitum eſſe aiunt, σπεῦδε βρα-
δέως. Per quod monebat, ut ad rem agendam ſimul adhi-
beretur & induſtriæ celeritas, & diligentiæ tarditas: ex
Maturitas. quibus duobus contrarijs fit maturitas. Vergilius quoque
(ſi quis animum attendat) duo iſta uerba Properare &
Maturare. Maturare, tanquam planè reſonantia contraria, ſcitiſſimè
ſeparauit in hiſce uerſibus:

Frigidus agricolam ſiquando continet imber,
Multa forent, quæ mox cœlo properanda ſereno
Maturare datur.

Elegantiſſimè iſta duo uerba diuiſit. nanque in propera-
tu rei ruſticæ, per tempeſtates pluuiasq́; cùm otium eſt,
Properare. maturari poteſt: per ſerenas, cùm tempus inſtat, prope-
rari neceſſum eſt. Cùm ſignificandum autem eſt coactius
Præmature. quid factum, & feſtinantius: tum rectius præmaturè fa-
ctum id dicitur, quàm maturè: Sicut Afranius dixit in To-
gata, cui titulus νόμος eſt:

Præcox. *Appetis dominatum demens præmaturè præcocem.*

In

In quo uerſu animaduertendum eſt, quòd Præcocem, *inquit, non* Præcoquem. *Eſt enim caſus eius rectus, non* Præcoquis, *ſed* Præcox.

De portentis fabularum, quæ Plinius Secundus indigniſſimè in Democritum philoſophum confert: & ibidem de ſimulacro uolucri columbæ. CAP. XII.

Librum eſſe Democriti *nobiliſſimi philoſophorum, de ui & natura* Chamæleontis, *cumq́; ſe legiſſe* Plinius Secundus *in naturalis hiſtoriæ* XXVIII. *refert: multaq́; uana atq; intoleranda auribus, deinde quaſi à* Democrito *ſcripta tradit, ex quibus pauca hæc inuiti meminimus, quia pertæſum eſt:* Accipitrem *auem rapidiſſimam à* Chamæleonte *humi reptante, ſi eum fortè ſuperuolet, detrahi, & cadere ui quadam in terram, cæteriſq; auibus laniandum ſeſe ſponte ſua obijcere & dedere.* Item *aliud ultra humanam fidem:* Caput *&* collum Chamæleontis, *ſi uratur ligno quod appellatur* Robur, *imbres & tonitrua derepentè fieri: idq; ipſum uſu uenire, ſi iecur eiuſdē animalis in ſummis tegulis uratur.* Item *aliud, quod hercle an ponerem dubitaui, ita eſt deridiculæ uanitatis: niſi idcirco planè poſui, quòd oportuit nos dicere, quid de iſtiuſmodi admirationum fallaci illecebra ſentiremus, qua plerunque capiuntur, & ad perniciem elabuntur ingenia maximè ſolertia, eaq́; potiſſimum quæ diſcendi cupidiora ſunt.* Sed *redeo ad* Plinium: Siniſtrum *pedem, ait,* Chamæleontis, *ferro ex igni calefacto torreri cum herba quæ appellatur eodem nomine* Chamæleon: *& utrunq; macerari unguento, colligiq́; in modum paſtilli, atq; in uas mitti ligneum: & eum qui id uas ferat, etiam ſi is in medio palàm uerſetur, à nullo uideri poſſe.* His *portentis atque præſtigijs à* Plinio Secundo *ſcriptis, non dignum eſſe cognomine* Democriti

Chamæleontis natura.

Ex Plinio legendum uidetur, in furno igni calefacto, lib. 28. cap. 8.

puto

puto, uel illud, quale eſt quod idem Plinius in decimo libro Democritum ſcripſiſſe aſſeuerat: aues quaſdam eſſe certis uocabulis, & earum auium confuſo ſanguine gigni ſerpentem: eum ſi quis ederit, linguas auium & colloquia interpretaturum. Multa autem uidentur ab hominibus malè ſolertibus huiuſcemodi commenta in Democriti nomen data, nobilitatis autoritatisq́; eius perfugio utentibus. Sed id quod Archytam Pythagoricum commentum eſſe atque feciſſe traditur, neque minus admirabile, neque tamen uanum æquè uideri debet. Nam & plerique nobilium Græcorum & Phauorinus philoſophus memoriarum ueterum exequentiſſimus, affirmatiſſimè ſcripſerunt, ſimulacrum columbæ è ligno ab Archyta ratione quadam diſciplinaq́; mechanica factum uolaſſe: ita erat ſcilicet libramentis ſuſpenſum, & aura ſpiritus incluſa atq; occulta concitum. Libet hercle ſuper re tam abhorrenti à fide ipſius Phauorini uerba ponere: ἀρχύτας ταραντῖνος φιλόσοφος ἅμα καὶ μηχανικὸς ὢν ἐποίησε περιστερὰν ξυλίνην πετομένην, ἥτις εἴποτε καθήσειεν, οὐκ ἔτι ἀνίστατο. μέχρι γὰρ τούτου.

Memoriarũ.

Columbæ ligneę uolatus.

Cum partim hominum, qua ratione dixerint. CAP. XIII

Partim hominum.

Cum partim hominum.

PArtim hominum uenerunt, plerunque dicitur: quod ſignificat, pars hominum uenit, id eſt, quidam homines, Nam partim hoc in loco aduerbium eſt, neque in caſus inclinatur: ſicuti, cum partim hominum, dici poteſt: id eſt, cum quibuſdam hominibus, & quaſi cum quadam parte hominum. M. Cato in oratione de re Floria ita ſcripſit: Ibi pro ſcorto fuit, in cubiculum ſubreptitauit è conuiuio: cum partim illorum iam ſæpe ad eundem modum erat. Imperitiores autem, cum partim, legunt tanquam declinatum ſit quaſi uocabulum, non dictum quaſi aduerbium. Sed Q.

Claudius x x i. annali inſolentius paulò hac figura eſt ita uſus: Eum enim cum partim copijs hominum adoleſcentium placentem ſibi. Item Q. Claudij in x x i i i. annali, uerba hæc ſunt: Sed idcirco me feciſſe, quod utrum negligentia partim magiſtratuum, an auaritia, an calamitatē Pop. Rom. eueniſſe dicam, neſcio.

Iniuria mihi factum itur, quali uerborum ordine Cato dixerit. CAP. XIIII.

A*Vdio illi iniuriā factum iri; audio contumeliā dictum iri; uulgò quoq; ita dici, & iſtam eſſe uerborū figuram iam in medio loquendi uſu, idcirco exemplis ſuperſedeo. Sed contumelia illi uel iniuria factū itur, paulò eſt remotius. Exemplum igitur ponemus: M. Cato pro ſe contra C. Caßium: atq; euenit ita Quirites, uti in hac contumelia quæ mihi per huiuſce petulantiam factum itur; rei quoque publicæ medius fidius miſerear Quirites. Sicut autē contumeliam factum iri, ſignificat iri ad contumeliam faciendam, id eſt, operam dari quo fiat contumelia: ita contumelia factum itur, caſu tantum inmutato idem dicit.* Iniuria factū itur.

De flaminis Dialis, deq; flaminicæ cæremoniis: uerbaq; ex edicto prætoris appoſita, quibus dicit, non coacturum ſe ad iurandum, neq; uirgines Veſtæ, neq; Diales. CAPVT XV.

C*Aeremoniæ impoſitæ flamini Diali multæ, itē caſus multiplices, quos in libris qui de* ſacerdotibus publicis compoſiti ſunt, item, in Fabij Pictoris librorum primo ſcriptos legimus. Vnde hæc ferme ſunt, quæ commeminimus: I. Equo Dialem flaminem uehi, religio eſt. II. Claſſem procinctam extra pomœrium, id eſt, exercitum armatum uidere: idcirco rarenter flamen Dialis creatus conſul eſt, cùm bella conſulibus mandabantur. III. Item iurare Dialem fas nunquam eſt. IIII. Item annulo uti, niſi*

Flaminis Dialis cæremoniæ.

*ſacerdotalibus

peruio

pertuio caſſoq́; , fas non eſt. V. Ignem è flaminia , id eſt, flaminis Dialis domo, niſi ſacrum efferri, ius non eſt. VI. Vinctum, ſi ædes eius introierit, ſolui neceſſum eſt, & uincula per impluuium in tegulas ſubduci, atq; inde foras in uiam demitti. VII. Nodum neque in apice neq; in cinctu, neque in alia parte ullum habet. VIII. Si quis ad uerberandum ducatur, ſi ad pedes eius ſupplex procubuerit, eo die uerberari piaculum eſt. IX. Capillum Dialis, niſi qui liber homo eſt, non detonſet. X. Capram & carnem incoctam, & ederam, & fabam, neq; tangere Diali mos eſt, neq; nominare. XI. Propagines è uitibus altius prætentis non ſuccidet. XII. Pedes lecti in quo cubat, luto tenui circunlitos eſſe oportet, & de eo lecto trinoctium cõtinuum non decubat: neque in eo lecto cubare alium fas eſt, neque apud eius lecti fulcrum, capſulam eſſe cum ſtrue atq; ferro oportet. XIII. Vnguium Dialis & capilli ſegmina, ſubter *arborem ſiliquam terra operiuntur. XIIII. Dialis quotidie feſtatus eſt. XV. Ac ſine apice ſub diuo eſſe licitum non eſt, ſub tecto uti libet, & non pridem à Pontificibus conſtitutum. Maſſurius Sabinus ſcripſit & alia quædam remiſſa, gratiamq́; aliquot ceremoniarum factam dicit. XVI. Farinam fermento imbutam attingere ei fas non eſt. XVII. Tunicam intimam, niſi in locis tectis non exuit, ne ſub cœlo tanquam ſub oculis Iouis nudus ſit. XVIII. Super flaminem Dialem in conuiuio, niſi rex ſacrificulus, haud quiſquam alius accumbit. XIX. Vxorem ſi amiſit, flaminio decedit. XX. Matrimonium flaminis, niſi morte dirimi non eſt ius. XXI. Locum, in quo buſtum eſt, nunquam ingreditur. XXII. Mortuum nunquam attingit, funus tamen exequi non eſt religio. Eædem fermè cæremoniæ ſunt quas flaminicas ſacerdotiſſas

*arborẽ felicem

Flaminicarũ Dialium cæremoniæ.

Dialis

Dialis ſeorſum aiunt obſeruitare, ueluti eſt: I. *Quòd bene nato operitur.* II. *Et quòd uirica ſurculum de arbore* ſiliqua habet.* III. *Et quòd ſcalas, quæ* Græcè κλίμακες *appellantur, eas aſcēdere ei plus tribus gradibus religioſum eſt.* IIII. *Atq; etiam cùm it ad* Argeos *quod neq; comit caput, neq; capillum depectit. Verba prætoris ex edicto perpetuo de flamine* Diali, *& de ſacerdote Veſtæ adſcripſi: Sacerdotem Veſtalem & flaminem Dialem in omni mea iuriſdictione iurare non cogam. Verba* M. *Varronis ex ſecundo rerum diuinarum ſuper flamine* Diali *hæc ſunt: Is ſolus album habet galerū, uel quòd maximus eſt, uel quòd Ioui immolata hoſtia albato fieri oporteat.*

*aliâs, felici.

Argeos quid ſit docet Beroald. in Annot.

Verba Varronis.

Quos errores Iul: Higinus in VI. Vergilii animaduerterit in hiſtoria Romana erratos. CAP. XVI.

REprehendit Higinus *Vergiliū, correcturumq; eum fuiſſe exiſtimat, quod in libro ſexto ſcriptum eſt:* Pa*linurus eſt apud inferos, petens ab Aenea, ut ſuum corpus requirendum & ſepeliendum curet. Is hæc dicit:*

Eripe me his inuicte malis, aut tu mihi terram
Iniice (nanq; potes) portusq; require Velinos.

Quo, inquit, modo aut Palinurus *nouiſſe, aut nominare potuit portus Velinos? & Aeneas ex eo nomine locum inuenire? cùm Velia oppidū, à quo portum qui in eo loco eſt, Velinū dixit, Seruio Tullio regnante Romæ, poſt annum amplius ſexcēteſimum, quàm Aeneas in Italiam uenit, conditum in agro* Lucano, *& eo nomine appellatū ſit? Nam qui ab* Harpalo, *inquit, regis Cyri præfecto, ex terra* Pho*cide fugati ſunt, alij Veliam, partim Maßiliam condiderunt. Inſcitißimè igitur petit, ut Aeneas portum Velinum requirat, cùm id nomen eo tempore fuerit nuſquam gentium. Neque ſimile, inquit, illud uideri debet, quod eſt in*

Vergiliū ab hac calumnia Pontanus in Antonio uindicat.

Velinus portus.

primo:

Italiam fato profugus, Lauinia uenit
Littora.

Aut quod æquè eſt in ſexto libro:

Chalcidicáq; leuis tandem ſuperaſtitit arce.

Quoniam poëtæ ipſi quædam κατὰ πρόληψιν *historiæ dicere ex ſua perſona concedi ſolet, quæ facta ipſe poſtea ſcire potuit: ſicut Vergilius ſciuit de Lauinio oppido, & de Colonia Chalcidienſi. Sed Palinurus quî potuit, inquit, ſcire ea quæ poſt annos ſexcentos facta ſunt? niſi quis eum diuinaſſe apud inferos putat, perinde ut animæ defunctorum ſolent? Sed & ſi ita accipias, quanquam non ita dicitur, Aeneas tamen qui non diuinabat, quo pacto potuit requirere portum Velinum? cui nomen tunc (ſicuti diximus) nullum uſquam fuit. Item hoc quoque in eodem libro reprehendit, & correcturum fuiſſe Vergilium putat, niſi mors occupaſſet. Nam cùm Theſea, inquit, inter eos nominaſſet, qui ad inferos adiſſent ac rediſſent, dixiſſetq;:*

–Quid Theſea? magnum
Quid memorē Alcidem? & mî genus ab Ioue ſummo eſt.

Poſtea tamen infert:

–Sedet, æternumq; ſedebit
Infelix Theſeus–

Quî autem, inquit, fieri poteſt, ut æternùm apud inferos ſedeat, quem ſuprà cùm iis nominat, qui deſcenderint illuc, atque inde rurſum euaſerint: præſertim cùm ita ſit fabula de Theſeo, atq; ſic Hercules eum euellerit è petra, & in lucem ad ſuperos eduxerit? Item in his uerſibus erraſſe Vergilium dicit:

Eruet ille Argos, Agamemnoniasq; Mycenas,

Ipſumq́; Aeaciden genus armipotentis Achilli,
Vltus auos Troiæ, templa & temerata Mineruæ.

Confudit, inquit, & perſonas diuerſas & tempora. Nam neque eodem tempore, neque per eoſdem homines, cum Achæis & cum Pyrrho bellatum eſt. Pyrrhus enim, quem dicit Aeaciden, de Epiro in Italiam tranſgreſſus, cum Romanis depugnauit aduerſus Manium Curium, in eo bello ducem. Argiuum autem bellum, id eſt, Achaicum, multis pòſt annis à L. Mummio imperatore geſtum eſt. Poteſt, inquit, igitur medius eximi uerſus, qui de Pyrrho importunè immiſſus eſt, quem Vergilius proculdubio exempturus (inquit) fuit.

Quam ob cauſam, & quali modo Democritus philoſophus luminibus oculorum ſeſe priuauerit, & ſuper ea re uerſus Laberii, purè admodum & uenuſtè facti. CAP. XVII.

DEmocritum philoſophum in monumentis hiſtoriæ Græcæ ſcriptum eſt, uirum præter alios uenerādum, autoritateq́; antiqua præditum, luminibus oculorum ſua ſponte ſe priuaſſe: quia exiſtimaret cogitationes, commentationesq́; animi ſui in cōtemplandis naturæ rationibus uegetiores & exactiores fore: ſi eas uidēdi illecebris, & oculorum impedimentis liberaſſet. Id factum eius modumq́; ipſum quo cæcitatem facile ſolertia ſubtiliſſima conſciuit, Laberius poëta in Mimo quem ſcripſit Rectorem, uerſibus quidem ſatis mundè atq́; graphicè factis, deſcripſit: ſed cauſam uoluntariæ cæcitatis finxit aliam, uertitq́; in eam rem, quam tum agebat, non inconcinniter. Eſt enim perſona quæ hoc apud Laberium dicit, diuitis auari & parci, ſumptum plurimum ἀσώτ|lαν τε & propinationem adoleſcentis filij deplorantis. Verſus Laberiani hi ſunt:

Democriti excæcatio.

Laberius poëta.

Democritus abderites phyſicus philoſophus, clypeum

Conſtituit contra exortum Hyperionis, oculos
Effodere ut poſſet ſplendore æreo, ita radijs
Solis aciem effodit luminis, malis bene
Eſſe ne uideret ciuibus: ſic ego
Fulgentis ſplendore pecuniæ uolo
Elucificare exitum ætatis meæ,
Ne in re bona uideam eſſe nequam filium.

Hiſtoria de Artemiſia, deq; eo certamine quod apud Mauſoli ſepulcrum à ſcriptoribus inclytis decertatum eſt. CAP. XVIII.

Artemiſia. Mauſolus.

ARtemiſia Mauſolũ uirũ amaſſe fertur, ſupra omneis amorum fabulas, ultraq; affectionis humanæ fidem. Mauſolus autem fuit, ut M. Tullius ait, rex terræ Cariæ: ut quidam Græcarum hiſtoriarum ſcriptores dicunt, prouinciæ Græcæ præfectus, quem σατράπην *Græci uocant. Is Mauſolus ubi fato perfunctus eſt, & inter lamenta & manus uxoris funere magnifico ſepultus eſt: Artemiſia luctu atq; deſiderio mariti flagrans, oſſa cineremq; eius miſta odoribus, contuſaq; in pulueris faciem, aquæ indidit, ebibitq;, multaq; alia uiolenti amoris indicia feciſſe dicitur. Molita quoq; eſt ingenti impetu operis, conſeruandæ mariti memoriæ cauſa ſepulcrum illud memoratiſſimum, dignatumq; numerari inter ſeptem omnium terrarum ſpectacula. Id monumẽtum Artemiſia cum Dijs Manibus ſacris Mauſoli dicaret, agona, id eſt, certamen, laudibus eius dicundis facit: ponitq; præmia pecuniæ, aliarumq; rerum bonarum ampliſſima. Ad eas laudes decertandas ueniſſe dicuntur uiri nobiles ingenio, atq; lingua præſtabili Theopompus, Theodectes, Naucrites. Sunt etiam, qui Iſocratem ipſum cum ijs certauiſſe memoriæ mandauerint. Sed eo certamine uiciſſe Theopompum iudicatum eſt. Is fuit*

Iſoc

Iſocratis diſcipulus. Extat nunc quoq; Theodectis tragœdia, quæ inſcribitur Mauſolus, in qua eum magis quàm in proſa placuiſſe Higinus in exemplis refert.

Non purgari neq; leuari peccatum, cùm prætẽditur peccatorum, quæ alii quoq; peccauerunt, ſimilitudo: atq; inibi uerba ex oratione ſuper ea re Demoſthenis. CAP. XIX.

INceſſebat quempiam Taurus philoſophus ſeuera atque uehementi obiurgatione adoleſcentem, à rhetoribus & facundiæ ſtudio ad diſciplinis philoſophiæ tranſgreſſum, quòd factum quiddam eſſe ab eo diceret inhoneſtè & improbè. At ille non ibat inficias feciſſe, ſed id ſolitum eſſe fieri defendebat, turpitudinemq; delicti, exemplorũ uſu & conſuetudinis uenia deprecabatur. Atq; ibi Taurus iſto ipſo defenſionis genere irritatior: Homo, inquit, ſtulte & nihili, ſi te à malis exemplis autoritates & rationes philoſophiæ non abducunt, ne illius quidem Demoſthenis ueſtri ſententia tibi in mentem uenit? quæ, quia lepidis & uenuſtis uocum modis uincta eſt, quaſi quædam cantilena rhetorica, facilius adhærere memoriæ tuæ potuit. Nam ſi me, inquit, non fallit, quod quidem in priori pueritia legerim, uerba hæc ſunt Demoſthenis aduerſus eum, qui (ut tu nunc facis) peccatum ſuum peccatis alienis exẽptum purgatumq; ibat: σὺ δὲ μὴ λέγε ὡς γέγονεν οὕτω πολλάκις, ἀλλ' οὐχ ὡς προσήκει γίγνεσθαι. οὐ γὰρ εἴ τι πώποτε μὴ κατὰ τοὺς νόμους ἐπράχθη. σὺ δὲ τοῦτο ἐμιμήσω, διὰ τοῦτο ἀποφύγοις ἂν δικαίως, ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον ἁλίσκοιο. ὥσπερ γὰρ εἴ τις ἑάλω, σὺ ταῦτα οὐκ ἂν ἔγραψας, οὕτως ἂν σὺ νῦν ἁλῷς, ἄλλος οὐ γράφει. *Sic Taurus omnium ſuaſionum admonitionumq; genere utens, ſectatores ſuos ad rationes bonæ inculpatæq; indolis ducebat.*

Quid ſit rogatio, quid lex, quid plebiſcitum, quid priuilegium, & quantum omnia iſta differant. CAP. XX.

QVæri audio quid lex ſit, quid plebiſcitum, quid rogatio, quid priuilegium. Atteius Capito publici priuatiq; iuris peritiſsimus, quid lex eſſet, hiſce uerbis definiuit: Lex, inquit, eſt generale iuſſum populi aut plebis, rogante magiſtratu. Ea definitio, ſi probè facta eſt, neq; de imperio Cn. Pompeij, neq; de reditu M. Ciceronis, neq; de cæde P. Clodij quæſtio, neq; alia id genus populi plebis'ue iuſſa, leges uocari poſſunt. Non ſunt enim generalia iuſſa, neq; de uniuerſis ciuibus, ſed de ſingulis concepta: quocirca priuilegia potiùs uocari debent: quia ueteres priua dixerunt, quæ nos ſingula dicimus: quo uerbo Lucilius in primo ſatyrarum libro uſus eſt.

Lex.

Priuilegium.

Priua.

Abdomina thynnia uenientibus priua
Dabo, cæphaleamq; carnem.

Plebem autem Capito in eadem definitione ſeorſum à populo diuiſit, quoniam in populo omnis pars ciuitatis, omnesq; eius ordines contineantur. Plebs uerò ea dicitur, in qua gentes ciuium patritiæ non inſunt. Plebiſcitum igitur eſt (ſecundum eundem Capitonẽ) lex, quam plebes non populus accipit: ſed totius huius rei iurisq;, ſiue cùm populus, ſiue cùm plebs rogatur, ſiue quod ad uniuerſos pertinet, caput ipſum & origò, & quaſi fons rogatio eſt. Iſta enim omnia uocabula, cenſentur continenturq; rogationis principali genere & nomine. Nam niſi populus aut plebs rogetur, nullum plebis aut populi iuſſum fieri poteſt. Sed quanquam hæc ita ſunt, in ueteribus tamen ſcriptæ non magnam uocabulorum iſtorum differentiam eſſe animaduertimus. Nam & plebiſcita, & priuilegia translato nomine leges appellauerunt: eademq; omnia confuſo & indiſtincto uocabulo, rogationes dixere. Salluſtius quoq; proprietatum in uerbis retinentiſsimus, conſuetudini conceßit, &

Populus.

Plebs.

Plebiſcitum.

Rogatio.

priuilegium quod de Cn.Pompeij reditu ferebatur, legem appellauit. Verba ex ſecunda eius hiſtoria hæc ſunt: Nam Syllam c o s. *de reditu eius legem ferentem, ex compoſito tribuni plebis* C.*Herennius prohibuerat.*

Quam ob cauſam M.Cicero his omnino uerbis, nouiſsimè & nouiſsimus, uti obſeruantiſsimè uitarit.

CAPVT XXI.

NOn paucis uerbis, quorum frequens uſus eſt nunc, & fuit, M.*Ciceronem noluiſſe uti, manifeſtum eſt, quòd ea non probaret, uelut eſt* Nouiſsimus, & Nouiſsimè. Nouiſsimus. Nouiſsimè. *Nam cum &* M.*Cato, & Salluſtius, & alij quoque ætatis eiuſdem, uerbo iſto promiſcuè uſitati ſint, multi etiam non indocti uiri in libris id ſuis ſcripſerint, abſtinuiſſe eo tamen, tanquam non Latino, uidetur. Quoniam qui doctiſsimus eorum temporum fuerat* Aelius, *illo ut nouo & improbo uerbo uti uitauerat: proptereaq; id* M. *quoq; Varronis ex libro de lingua Latina ad Ciceronem* V. *demonſtrandum putaui:* A *quo etiam, inquit, extremum nouiſsimum quoque dici cœptum uulgo: quod mea memoria, ut* Aelius Gallus, *ſic ſenes aliquot, nimium nouum uerbum quòd eſſet, uitabant: Cuius origo, ut à* Vetere Vetuſtius, *ac* Veterrimum, *ſic à nouo declinatum* Nouius, & Nouiſsimum.

Locus exemptus ex Platonis libro, qui inſcribitur Gorgias, de falſæ philoſophiæ probris quibus philoſophos temere inceſſuit, qui emolumenta ueræ philoſophiæ ignorant.

CAP. XXII.

PLato ueritatis homo amiciſsimus, eiuſq; omnibus exhibendæ promptiſsimus, quæ omnino dici poſsint in deſides iſtos ignauosq;, qui obtentu philoſophiæ nominis, inutile otium, & linguæ uitæq; tenebras ſequuntur, ex perſona quidem non graui, neq; idonea, uerè tamen,

ingenueq; dixit. Nam etſi Callicles, quem dicere hæc facit, ueræ philoſophiæ ignarus, inhoneſta, indignaq; in philoſophos confert, perinde tamen accipienda ſunt quæ dicũtur, ut nos ſenſim moneri intelligamus, ne ipſi quoq; culpationes huiuſcemodi mereamur, ne ue inerti inaniq; deſidia cultũ & ſtudiũ philoſophiæ mentiamur. Verba ipſa ſuper hac re Platonis, ex libro qui appellatur Gorgias, ſcripſi, quoniam uertere ea conſilium non fuit: cùm ad proprietates eorum nequaquam poſsit Latina oratio aſpirare, ac multò minus etiã med: Φιλοσοφία γάρ τοι ἐστὶν ὦ Σώκρατες, χαρίεν, ἄν τις αὐτοῦ μετρίως ἅψηται ἐν τῇ ἡλικίᾳ. ἐὰν δὲ περαιτέρω τοῦ δέοντος ἐνδιατρίψῃ, διαφορὰ τῶν ἀνθρώπων. ἐὰν γὰρ καὶ πάνυ εὐφυὴς ᾖ, καὶ πόῤῥω τῆς ἡλικίας φιλοσοφῇ, ἀνάγκη πάντων ἄπειρον γεγονέναι ἐστὶν, ὧν χρὴ ἔμπειρον εἶναι, τὸν μέλλοντα καλὸν κἀγαθὸν καὶ εὐδόκιμον ἔσεσθαι ἄνδρα. καὶ γὰρ τῶν νόμων ἄπειροι γίγνονται τῶν κατὰ τὴν πόλιν, καὶ τῶν λόγων, οἷς δεῖ χρώμενον ὁμιλεῖν ἐν τοῖς συμβολαίοις τοῖς ἀνθρώποις, καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ καὶ τῶν ἡδονῶν τε, καὶ ἐπιθυμιῶν τῶν ἀνθρωπείων, καὶ συλλήβδην τῶν ἠθῶν παντάπασιν ἄπειροι γίγνονται. ἐπειδὰν οὖν ἔλθωσιν εἴς τινα ἰδίαν ἢ πολιτικὴν πρᾶξιν, καταγέλαστοι γίγνονται. ὥσπερ γε οἶμαι οἱ πολιτικοὶ. ἐπειδὰν αὖ εἰς τὰς ὑμετέρας διατριβὰς ἔλθωσι, καὶ τοὺς λόγους, καταγέλαστοί εἰσι. συμβαίνει γὰρ τὸ τοῦ Εὐριπίδου, λαμπρὸς τέ ἐστιν ἕκαστος ἐν τούτῳ, καὶ ἐπὶ τοῦτ' ἐπείγεται, νέμων τὸ πλεῖστον ἡμέρας τούτῳ μέρος, ἵν' αὐτὸς αὑτοῦ τυγχάνῃ βέλτιστος ὤν. ὅπου δ' ἂν φαῦλος ᾖ, ἐντεῦθεν φεύγει, καὶ λοιδορεῖ τούτῳ· τὸ δ' ἕτερον ἐπαινεῖ εὐνοίᾳ τῇ ἑαυτοῦ. ἡγούμενος οὕτως αὐτὸς ἑαυτὸν ἐπαινεῖν. ἀλλ' οἶμαι τὸ ὀρθότατόν ἐστιν, ἀμφοτέρων μετασχεῖν. φιλοσοφίας μὲν ὅσον παιδείας χά-

Platonis uerba.

ριν,

ειν, καλὸν μετέχειν. καὶ οὐκ αἰσχρὸν μειρακίῳ ὄντι φιλο-
σοφεῖν. ἐπειδὰν δὲ ἤδη πρεσβύτερος ὢν ἄνθρωπος, ἔτι
φιλοσοφῇ, καταγέλαστον ὦ Σώκρατες τὸ χρῆμα γίγνεται.
καὶ ἔγωγε ὁμοιότατον πάσχω πρὸς τοὺς φιλοσοφοῦντας,
ὥσπερ πρὸς τοὺς ψελλιζομένους καὶ παίζοντας. ὅταν μὲν
γὰρ παιδίον ἴδω ᾧ ἔτι προσήκει διαλέγεσθαι οὕτω ψελλι-
ζόμενον καὶ παῖζον, χαίρω τε, καὶ χαρίεν μοι φαίνεται καὶ
ἐλευθέριον καὶ πρέπον τῇ τοῦ παιδίου ἡλικίᾳ. ὅταν δὲ σα-
φῶς διαλεγομένου παιδαρίου ἀκούσω, πικρόν τι μοὶ δοκεῖ
χρῆμα εἶναι: καὶ ἀνιᾷ μου τὰ ὦτα, καί μοι δοκεῖ δουλο-
πρεπές τι εἶναι. ὅταν δὲ ἀνδρὸς ἀκούσῃ τις ψελλιζομένου,
ἢ παίζοντα ὁρᾷ, καταγέλαστον φαίνεται καὶ ἄνανδρον καὶ
πληγῶν ἄξιον. ταυτὸν οὖν ἔγωγε τοῦτο πάσχω καὶ πρὸς
τοὺς φιλοσοφοῦντας. περὶ νέῳ μὲν γὰρ μειρακίῳ ὁρῶν φιλο-
σοφίαν, ἄγαμαι, καὶ πρέπειν μοι δοκεῖ, καὶ ἡγοῦμαι ἐλεύ-
θερόν τινα τοῦτον τὸν ἄνθρωπον, τὸν δὲ μὴ φιλοσοφοῦν-
τα ἀνελεύθερον, καὶ οὐδέποτε οὐδενὸς ἀξιώσοντα ἑαυτὸν, οὔτε
καλοῦ οὔτε γενναίου πράγματος, ὅταν δὲ δὴ πρεσβύτερον
ἴδω ἔτι φιλοσοφοῦντα, καὶ μὴ ἀπαλλαττόμενον, πληγῶν μοι
δοκεῖ ἤδη δεῖσθαι ὦ Σώκρατες οὗτος ὁ ἀνήρ ὃ γὰρ νῦν δὴ ἔλε-
γον ὑπάρχει τούτῳ τῷ ἀνθρώπῳ κἂν πάνυ εὐφυὴς ᾖ, ἀνάν-
δρῳ γενέσθαι φεύγοντι τὰ μέσα τῆς πόλεως, καὶ τὰς ἀγο-
ρὰς, ἐν αἷς ἔφη ὁ ποιητὴς τοὺς ἄνδρας ἀριπρεπεῖς γί-
γνεσθαι. καταδεδυκότι δὲ, τὸν λοιπὸν βίον βιῶναι μετὰ
μειρακίων ἐν γωνίᾳ τριῶν ἢ τεττάρων, ψιθυρίζοντα. ἐλεύ-
θερον δὲ καὶ μέγα καὶ ἱκανὸν μὴ δέποτε φθέγξασθαι. ἐγὼ δὲ ὦ
Σώκρατες πρός σε ἐπιεικῶς ἔχω, καὶ φιλικῶς κινδυνεύω
οὖν πεπονθέναι νῦν ὅπερ ὁ Ζῆθος πρὸς τὸν Ἀμφίονα Εὐρι-
πίδου, οὗπερ ἐμνήσθην. καὶ γὰρ ἐμοὶ τοιαῦτ' ἄττα ἀπέρχεται
πρός σε λέγειν οἷά περ ἐκεῖνος πρὸς τὸν ἀδελφὸν, ὅτι
ἀμελεῖς ὦ Σώκρατες ὧν δεῖ σε ἐπιμελεῖσθαι, καὶ φύσιν ψυ-

χῆς ὧδε γενναίαν μειρακιώδει τινὶ διαπρέπεις μορφώματι. καὶ οὔτ' ἂν δίκης βουλαῖσι προσθεῖ' ἂν ὀρθῶς λόγον, οὔτ' εἰκὸς καὶ πιθανὸν ἂν λάβοις. οὔθ' ὑπὲρ ἄλλων νεανικὸν βούλευμα βουλεύσαιο, καὶ τοὶ ὦ φίλε Σώκρατες, καί μοι μηδὲν ἀχθεσθῇς, εὐνοίᾳ γὰρ ἐρῶ τῇ σῇ, οὐκ αἰσχρὸν δοκεῖ σοι εἶναι οὕτως ἔχειν, ὡς ἐγώ σε οἶμαι ἔχειν. καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς πόῤῥω ἀεὶ φιλοσοφίας ἐλαύνοντας, νῦν γὰρ εἴτις σου λαβόμενος ἢ ἄλλου ὁτουοῦν, εἰς τὸ δεσμωτήριον ἀπάγοι, φάσκων ἀδικεῖν, μηδὲν ἀδικοῦντα, οἶσθ' ὅτι οὐκ ἂν ἔχοις ὅτι χρήσαιο σαυτῷ ἀλλ' ἰλιγγιώης ἂν καὶ κασμῷο, οὐκ ἔχων ὅ, τι εἴποις καὶ εἰς τὸ δικαστήριον ἀναβὰς κατηγόρου τυχὼν πάνυ φαύλου καὶ μοχθηροῦ, ἀποθάνοις ἂν εἰ βούλοιτό σοι θανάτου τιμᾶσθαι. καί τοι πῶς σοφὸν τοῦτό ἐστιν ὦ Σώκρατες. εἴτις εὐφυῆ λαβοῦσα τέχνη φῶτα, ἔθηκε χείρονα, μήτε αὐτὸν αὑτῷ δυνάμενον βοιθεῖν μηδ' ἐκσῶσαι ἐκ τῶν μεγίστων κινδύνων, μήτε ἑαυτὸν, μήτε ἄλλον μηδένα, ὑπὸ δὲ τῶν ἐχθρῶν περισυλᾶσθαι πᾶσαν τὴν οὐσίαν, ἀτεχνῶς δὲ, ἄτιμον ζῆν ἐν τῇ πόλει, τὸν τοιοῦτον εἴτι καὶ ἀγροικότερον εἰρῆσθαι, ἔξεστιν, ἐπὶ κόῤῥης τύπτοντα, μὴ διδόναι δίκην. ἀλλ' ὦ ἀγαθὲ ἐμοὶ πείθου, παῦσαι δ' ἐλέγχων, πραγμάτων, εὐμουσίαν ἄσκει. καὶ ἄσκει ὁπόθεν δόξεις φρονεῖν, ἄλλοις τὰ κομψὰ ταῦτ' ἀφεὶς, εἴτε ληρήματα χρὴ φάναι εἶναι, εἴτε φλυαρίας. ἐξ ὧν κενοῖσιν ἐγκατοικίσεις δόμοις. ζηλῶν, οὐκ ἐλέγχοντας ἄνδρας, τὰ μικρὰ ταῦτα, ἀλλ' οἷς ἐστὶ καὶ βίος, καὶ δόξα, καὶ ἄλλα πολλὰ ἀγαθά. Hæc Plato *ſub perſona quidem, ſicuti dixi, non proba, ſed cum ſenſu tamen intelligentiæq; communis fide, & cùm quadam indiſsimulabili ueritate diſſeruit: non de illa ſcilicet philoſophia, quæ uirtutum omnium diſciplina eſt, quæq; in publicis ſimul & priuatis officijs excellit, ciuitatesq; &* Rē-

Philoſophia duplex.

public

publicam, ſi nihil prohibeat, conſtanter & fortiter & perite adminiſtrat: ſed de iſta futili atq; puerili meditatione argutiarum, nihil ad uitam neque tuendam, neq; ordinandam promouente, qua id genus homines conſeneſcunt malè feriati, quos Philoſophos eſſe & uulgus putat & is putabat ex cuius perſona hæc dicta ſunt.

Verba ex oratione M. Catonis de mulierum ueterum uictu & moribus: atq; inibi quòd fuerit ius marito, in adulterio uxorem deprehenſam necare. CAP. XXIII.

QVi de uictu atq; cultu pop. Romani ſcripſerunt, mulieres Romæ atq; in Latio ætatem abſtemias egiſſe, hoc eſt, uino, ſemper, quod temetum priſca lingua appellabatur, abſtinuiſſe dicunt: inſtitutumq; ut cognatis oſculum ferrent, reprehendendi cauſa, ut odor indicium faceret, ſi bibiſſent. Bibere autem ſolitas ferunt loream, paſſum, murinam, & quæ id genus optant, potu dulcia. Atq; hæc quidem in ijs, quibus dixi, libris peruulgata ſunt. Sed M. Cato non ſolùm exiſtimatas, ſed multatas quoq; à Iudice mulieres refert, non minus ſi uinum bibiſſent, quàm ſi probrum & adulterium admiſiſſent. Verba M. Catonis adſcripſi, ex oratione, quæ inſcribitur de Dote, in qua id quoq; inſcriptum eſt, in adulterio uxores deprehenſas ius fuiſſe maritis necare: Vir, inquit, cùm diuortium fecit, mulieri Iudex pro Cenſore eſt. Imperium quod uidetur habet. Si quid peruersè tetreq; factum eſt à muliere, multatur, ſi uinum bibit, ſi cum alieno uiro probri quid fecit, condemnatur. De iure autem occidendi ita ſcriptum eſt: In adulterio uxorem tuam ſi deprehendiſſes, ſine iudicio impunè necares: illa te (ſi adulterares) digito non auderet contingere, neq; ius eſt.

Athenienſes mulieres. Roma. Temetum.

Adulterii lex iniqua.

Diepriſtini, & diecraſtini, & diequarti, & diequinti, qui

elegantius locuti ſunt, dixiſſe, non ut ea uulgò dicuntur nunc.

CAP. XXIIII.

Die quarto. Die quinto. DIe quarto, & die quinto, quod Græci εἰς τετάρτην καὶ πέμπτην dicunt, ab eruditis nunc quoque dici audio: & qui aliter dicit, pro rudi atq; indocto deſpicitur. Sed M. Tullij ætate, ac ſupra eam, non (opinor) ita dixerunt.

Diēquinte. Diequinti. Diequinte enim, & Diequinti pro aduerbio copulatè dictum eſt, & ſecunda in ea ſyllaba correpta.

Diuus Auguſtus. Diuus etiam Auguſtus memoriarum ueterum exequentiſſimus, linguæ Latinæ non neſcius, munditiarum patris ſui in ſermonibus ſectator, in epiſtolis pluriſariam ſignificatione iſta dierum non aliter uſus eſt. Id autem erit perpetuæ ueterum conſuetudinis demonſtrandæ gratia, uerba ſolennia Prætoris ponere, quibus more maiorum ferias concipere ſolet, quæ appellantur Compitalia. Ea uerba hæc ſunt: Dienoni populi Romani Quiritibus compitalia erunt, quando

Dienoni. concepta fuerint, nefas. Dienoni Prætor dicit, non die none: neq; Prætor ſolum, ſed pleraq; omnis uetuſtas ſic locuta eſt. Venit ecce illius uerſus Pomponiani in mentem, qui eſt ex Attellana, quæ Metui adſcribitur:

Dies hic ſextus, cùm nihil egi, die
Quarte moriar fame.

Suppetit etiam Cælianum illud ex libro hiſtoriarum ſecũdo: Si uis mihi equitatũ dare, & ipſe cum cætero exercitu me ſequi, diequinti Romæ in Capitolium curabo tibi cœna ſit cocta. Et hiſtoriam autem & uerbum hoc, ſumpſit Cælius ex origine M. Catonis, in quo ita ſcriptum eſt: igitur dictatorem Carthaginienſium magiſter equitum monuit: Mitte mecum Romam equitatum, diequinti in Capitolio tibi cœna cocta erit. Extremam iſtius uocis ſyllabã, tum per e, tum per i, ſcriptam legi. Nam ſanè quàm cõſuetum ueteribus

ribus fuerat, literis iјs plerunq; uti indifferenter: ſicuti priſtini & priſtine, procliui & procliue, atq; alia item multa hoc genus uariè dixerunt. Diepriſtini quoq; eodem modo dicebatur: quod ſignificabat die priſtino, id eſt, priore: quod uulgo pridie dicitur, conuerſo compoſitionis ordine, quaſi priſtino die. Atq; item ſimili figura diecraſtini dicebatur, id eſt, craſtino die. Sacerdotes quoq; populi Romani tunc cum dicunt in diem tertium, dieperendini dicunt. Sed ut pleriq; diepriſtini, ita Marcus Cato in Oratione contra Furium, dieproximi dixit. Die quarto autem Cn. Matius, homo impensè doctus, in Mimiambis pro eo dixit quod nudiuſquartus nos dicimus, in his uerſibus: Diepriſtini. Diecraſtini. Dieperēdini. Dieproximi.

Nuper die quarto ut recordor, & certè
Aquarium urceum unicum domi fregit;

Hoc igitur intererit, ut die quarto quidem de præterito dicamus, die quarti aut quarte de futuro.

Telorum & iaculorum gladiorumq; uocabula: atq; inibi nauium quoq; genera, quæ ſcripta in ueterum libris reperiuntur. CAP. XXV.

TElorum, iaculorum, gladiorumq; uocabula, quæ in hiſtorijs ueteribus ſcripta ſunt, item nauigiorum quoq; genera & nomina, libitum fortè nobis eſt ſedentibus in Rheda conquirere, neq; itidem aliarum ineptiarum uacantem ſtupentemq; animū occupare. Quæ tum igitur ſuppetierant, hæc ſunt: Haſta, pilum, phalarica, ſemiphalarica ſoliſerrea, geſa, lācea, ſpari, rumigeſtri, falces, tragulæ frameæ, meſanculæ, cateiæ, rhomphea, ſcorpius, ſcibones, ſicilices, ueruta, enſes, ſicæ, machæræ, ſpatæ, lingulæ, pugiones, climaculæ. De lingula, quoniam eſt minus frequens, admonendum exiſtimo lingulam ueteres dixiſſe gladiolū oblong Telorum nomina. Lingula.

longum, in ſpeciem linguæ factum, cuius meminit Næuius, *in tragœdia* Heſiona. Verſum Næuij *appoſui:*

Sine mihi gerere morem uidear lingua, uerùm lingula.

Rhomphæa. *Item rhomphæa genus teli eſt* Thracæ *nationis, poſitumq́; hoc uocabulum in* Q. Ennij Annalium XIIII. Nauiū *autem quas reminiſci tunc potuimus, appellationes hæ ſunt:* Nauium nomina. Gauli, *corbitæ, caudicæ, longæ, hippagines, cercuri, celoces, uel ut* Græci *dicunt,* κέλητες, *lembus, oxiæ, remunculi, actuariæ quas* Græci ἱστοόπους *uocant, uel** ἐπακτρίδας. *proſumiæ, uel geſoretæ, uel oriolcs, cattæ, ſcaphæ, pontones, nuctuciæ, mediæ, phaſeli, parones, myoparones, lyntres, capulica, mareplacidæ, cidarum, ratariæ, cataſcopium.*

* Vel, ἐπακτροκέλητες βαρεῖς,

Inſcitè ab Aſinio Pollione reprehenſum Salluſtium, quòd trāsfretationem tranſgreſſum dixerit, & tranſgreſſos qui transfretaſſent. CAP. XXVI.

Aſinio Pollioni *in quadam epiſtola, quam ad* Plancum *ſcripſit, & quibuſdam alijs* C. Salluſtius *iniquè dignus nota uiſus eſt, quòd in primo* Hiſtoriarū *maris trāſitum tranſmiſſumq́; nauibus factum, trangreſſum appellauit: eosq́; qui fretum tranſmiſerant, quos transfretaſſe dici ſolitum eſt, tranſgreſſos dixit.* Verba *ipſa* Salluſtij *poſuit:* Itaq; *Sertorius leui præſidio relicto in* Mauritania, *nactus obſcuram noctem, æſtu ſecundo, furtim aut celeritate uitare prælium in tranſgreſſu conatus eſt.* Ac *deinde infrà ita ſcripſit:* Tranſgreſſos *omnis recipit mons receptus à* Luſitanis. *Hoc igitur & minus propriè & à nullo graui autore dictum aiunt.* Nam *tranſgreſſus, inquit, & ingreſſus, à tranſgrediendo dicuntur, idq́; ipſum ab ingreſſu & à pedum gradu appellatum eſt.* Idcirco *uerbum tranſgredi, conuenire non putauit, neq; uolantibus, neq; ſerpentibus, neq;*

Tranſgreſſus. Tranſgredi.

neq; nauigantibus,ſed ijs ſolis qui gradiuntur,& pedibus iter emetiuntur. propterea negant apud ſcriptorem idonium, aut nauium tranſgreſſum reperiri poſſe, aut pro trāsfretatione tranſgreſſum. Sed quæro ego,cur non ſicuti curſus nauium rectè dici ſolent, ita tranſgreſſus etiā nauibus factus dici poßit? præſertim cùm breuitas tam anguſti freti,quod terram Africam Hiſpaniamq́; interfluit,elegantißimæ tranſgreßionis uocabulo,quaſi paucorum graduum ſpatium definita ſit. Qui autoritatem autem requirunt,& negant dictum ingredi tranſgredi'ue in nauigantibus,uolo uti reſpondeant,quantum exiſtiment intereſſe, ingredi atq; ambulare. Atqui Marcus Cato in libro de Re ruſtica: Fundus,inquit,eo in loco habendus eſt,ut & oppidum prope amplum ſit, & mare, aut amnis, qua naues ambulant. Appetitas porrò huiuſcemodi tranſlationes,habitasq́; eſſe pro honeſtamentis orationis, Lucretius quoq; teſtimonium in hac eadem uoce dicit. In quarto enim libro, clamorem per arterias & per fauces gradientem dicit: quod eſt nimio confidentius, quàm illud de nauibus Salluſtianum. Verſus Lucretij hi ſunt:

Corpoream quoq; enim uocem conſtare fatendum eſt
Et ſonitum,quantum poßint impellere ſenſus.
Præterradit enim uox fauces ſæpe,facitq́;
Aſperiora foras gradiens arteria clamor.

Præterea Salluſtius in eodem libro,non eos ſolùm,qui nauibus ueherentur,ſed & ſcaphas quoq; nantes,progreſſas dicit. Verba ipſa de ſcaphis poſui: Earum aliæ paululum progreſſæ nimio ſimul & incerto onere, cùm pauor corpora agitauerat,deprimebantur.

Hiſtoria de populo Romano, deq́; pop.Punico quòd pari propemodum uigore fuerint æmuli. CAP. XXVII.

In

Po.Ro.& Pœni paritas.

IN libris ueteribus memoria extat, quòd par fuit quondam uigor, & acritudo, amplitudoq́; populi Romani *atq;* Pœni:*neq; immeritò exiſtimatum.*Nam *cùm alijs quidem populis de uniuſcuiuſq;* R*eipub.cum* Pœ*nis autem de omnium terrarùm imperio decertatum eſt.* E*ius rei ſpecimen eſt in illo utriuſq; populi uerbo factū, cùm* Q.F*abius* I*mperator* R*omanus dedit ad* C*arthaginienſes epiſtolam, ibi ſcriptum fuit,*Pop.R*o.miſiſſe ad eos haſtam & caduceum,ſigna duo belli aut pacis: exq́; ijs utrum uellent,eligerent: quod elegiſſent,id unum ut eſſe miſſum exiſtimarent.*C*arthaginienſes reſponderunt, neutrum ſeſe eligere: ſed poſſe qui attuliſſent, utrum mallent relinquere: quod reliquiſſent, id ſibi pro electo futurum.* M.V*arro autem non haſtam ipſam, neq; ipſum caduceum miſſa dicit, ſed duas teſſerulas, in quarum altera caduceum, in altera ſimulacra haſtæ fuerunt inciſa.*

De ætatum finibus, pueritiæ, iuuentæ, ſenectæ, ex Tuberonis hiſtoria ſumptum. CAP. XXVIII.

T*Vbero in* H*iſtoriarum primo, ſcripſit* S*eruium* T*ullium* R*egem* Pop.R*om.cùm illas quinque claſſes iuniorum cenſus faciendi gratia inſtitueret, pueros eſſe exiſtimaſſe, qui minores eſſent annis ſeptemdecim:* A*tq; inde ab anno* XVII. *quos idoneos iam eſſe* R*eip. arbitraretur, milites ſcripſiſſe: eosq́; ad annum quadrageſimumſextum iuniores,ſupraq́; eum annū ſeniores appellaſſe.* E*am rem propterea notaui,ut diſcrimina,quæ fuerunt indicio moribusq́; maiorum pueritiæ,iuuentæ,ſenectæ,ex iſta cenſione* S*eruij* T*ullij prudentiſsimi* R*egis noſcerentur.*

Pueri.

Iuniores.

Seniores.

Quòd particula,atq;,non complexiua tantùm ſit, ſed uim habeat pluſculam uariamq́;. CAP. XXIX.

Atq;

ATque, particula, à Grammaticis quidem coniunctio eſſe dicitur connexiua, & plerunque ſanè coniungit uerba & connectit. Sed interdum alias quaſdam poteſtates habet non ſatis notas, niſi in ueterum literarum tractatione atque cura exercitis. Nam & pro aduerbio ualet, cùm dicimus, aliter ego feci, atque tu: ſignificat enim aliter quàm tu. Et gemina ſi fiat, auget intenditq́; rem de qua agitur, ut animaduertimus in Q. Ennij annalibus, niſi memoria in hoc uerſu labor: Atque.

Atq; atq; accedit muros Romana iuuentus.

Cui ſignificationi contrarium eſt, quod itidem à ueteribus dictum eſt, Deq;. Et præterea pro alio quoq; aduerbio dicitur, id eſt ſtatim. Quod in his Verg. uerſibus exiſtimatur obſcurè, & inſequenter particula iſta poſita eſſe:

—Sic omnia fatis
In peius ruere, ac retrò ſublapſa referri:
Non aliter quàm qui aduerſo uix flumine lembum
Remigijs ſubigit, ſi brachia fortè remiſit,
Atque illum in præceps prono rapit alueus amni.

BOMBAY BRANCH R.A. ROYAL ASIATIC SOCIETY
JACKSON MEMORIAL COLLECTION.

A. GEL

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARIORVM

LIBER XI.

De origine uocabuli terræ Italiæ, deq́; ea multa quæ ſuprema appellatur, deq́; eius nominis ratione, ac de lege Aterina. Et quibus uerbis antiquitus multa minima dici ſolita ſit. CAP. I.

TIMAEVS in hiſtorijs, quas oratione Græca de rebus Po. Ro. cōpoſuit, & M. Var. in antiquitatibus rerū humanarum, terrā Italiā de Græco uocabulo appellatam ſcripſerunt: quoniā boues Græca Italia. *ueteri lingua ἰταλοὶ uocitati ſunt: quorum in Italia magna copia fuerit, buceraq́; in ea terra gigni paſciq́; ſolita ſint cōplura. Coniectare autē ob eandē cauſam poſſumus, quòd Italia tunc eſſet armētoſiſsima; Multamq́; quæ appellatur ſuprema, inſtitutam in ſingulos dies, duarum ouium, triginta boum pro copia ſcilicet boum, proq́; ouium penuria. Sed cùm eiuſmodi Multa pecoris armentiq́; à magiſtratibus dicta erat, adigebantur boues oueſq́;, aliàs prætij parui, aliàs maioris: eaq́; res faciebat inæqualem Multæ* Lex Aterina. *punitionem. Idcirco poſtea lege Aterina conſtituti ſunt in oues ſingulas æris deni, in boues æris centeni. Minima autem Multa eſt ouis unius. Suprema Multa eſt eius numeri cuius diximus: ultra quem Multam dicere in dies ſingulos, iùs non eſt: & propterea ſuprema appellatur, id eſt ſumma & maxima. Quando igitur nunc quoq; à magiſtratibus Po. Ro. more maiorū Multa dicitur uel minima uel ſuprema, obſeruari ſolet, ut Oues genere uirili appellentur. Atq; ita M. Varro uerba hæc legitima, quibus minima*

ma Multa diceretur, concepit: M. Terentio, quando citatus neq; reſpondit, neq; excuſatus eſt, ego ei unum ouem Mul- Ouis unus. tam dico: ac niſi eo genere diceretur, negauerunt iuſtam uideri Multam. Vocabulum autem ipſum Multæ, idem M. Varro in undeuiceſimo rerum humanarum, non Latinum, ſed Sabinum eſſe dicit. Idq; ad ſuam memoriam manſiſſe ait in lingua Samnitium, qui ſunt à Sabinis orti. Sed turba Grammaticorum nouitia, eam κατ' ἀντίφρασιν, ut quædam alia, ita hoc quoq; dici tradiderunt. Cùm autem uſus, & mos ſermonum is ſit, ut & ita nunc loquamur ut pleriq; ueterum locuti ſunt, Multam dixit, & Multa dicta eſt, non eſſe ab re putaui notare, quod M. Cato aliter dixit. Nam in quarto Originum uerba hæc ſunt: Imperator noſter, ſi quis extra ordinem depugnatum iuit, ei multam facit. Poteſt autem uideri *conſulta elegantia uitaſſe uerbum, cùm * conſulto elegantiæ. in caſtris & in exercitu multa fieret, non in comitio, nec ad populum diceretur.

Quòd Elegantia apud antiquiores, non de amœniore ingenio, ſed de nitidiore cultu, atq; uictu dicebatur: eaq; in uitio ponebatur. CAP. II.

ELegans homo non dicebatur cum laude: ſed id ferè uerbum ad ætatem M. Catonis, uitij non laudis fuit. Eſt nanq; hoc animaduertere, cùm in quibuſdam alijs, tum in libro Catonis, qui inſcriptus eſt Carmea de moribus. Ex quo libro uerba hæc ſunt: Auaritiam omnia uitia haberè putabant: ſumptuoſus, cupidus, elegans, uitioſus, irritus qui habebatur, is laudabatur. Ex quibus uerbis apparet elegantem dictum antiquitus, non ab ingenij elegantia, ſed qui nimis læto amœnoq; cultu uictuq; eſſet. Poſtea Elegans reprehēdi quidem deſijt, ſed laude nulla dignabatur, niſi cuius elegantia erat moderatiſſima. Sic M. Tullius L.

Craſſo & Q. Scæuolæ non meram elegantiam, ſed multa parſimonia miſtam laudi dedit. Craſſus (inquit) erat parciſsimus elegantium, Scæuola parcorum elegantiſsimus. Præterea ex eodem libro Catonis, hæc etiam ſparſim & interciſè commeminimus: Veſtiri (inquit) in foro honeſtè mos erat, domi quod ſatis erat. Equos carius quàm coquos emebant. Poëticæ artis honos non erat. Si quis in ea re ſtudebat, aut ſeſe ad conuiuia applicabat, graſſator uocabatur. Illa quoque ex eodem libro præclaræ ueritatis ſententia eſt: Nam uita (inquit) humana propè uti ferrum eſt. Ferrum ſi exerceas, conteritur: ſi non exerceas, tamen rubigo interficit. Item homines exercendo uidemus conteri. Si nihil exerceas, inertia atq; torpedo plus detrimenti facit, quàm exercitatio.

M. Cato de uita humana ſimili ferro.

Qualis, quantaq; ſit Pro, particulæ uarietas, deq; exemplis eius uarietatis. CAP. III.

QVando ab arbitris negotijsq; otium eſt, & motandi corporis gratia aut ſpatiamur, aut uectamur, quærere nonnunquàm apud memetipſum ſoleo res eiuſmodi, paruas quidem minutasq;, & hominibus non bene eruditis aſpernabiles, ſed ad ueterum ſcripta penitus noſcẽda, & ad ſcientiam linguæ Latinæ cumprimis neceſſarias: uelut eſt, quod fortè nuper in Præneſtino receſſu ueſpertina ambulatione ſolus ambulans conſiderabã, qualis quãtaq; eſſet particularum quarundam in oratione Latina uarietas, quod genus eſt præpoſitio Pro. Aliter enim dici uidebam, Pontifices prò collegio decreuiſſe, aliter quempiam teſtem introductum pro teſtimonio dixiſſe, aliter M. Catonem in Originum IIII. prælium factum, depugnatumq; pro caſtris, ſcripſiſſe. Et item in V. Vrbes, inſulasq; omneis pro agro Illyrico eſſe. Aliter etiam dici

pro

pro æde Caſtoris, aliter pro roſtris, aliter pro tribunali, aliter pro concione, atq; aliter Tribunum Plebis pro poteſtate interceßiße. Sed has omnes dictiones, qui aut omnino ſimiles, & pares, aut uſquequaq; diuerſas exiſtimaret, errare arbitrabar. Nam uarietatem iſtam eiuſdem quidem fontis & capitis, non eiuſdem tamen eſſe finis putabam. Quod profectò facilè intelliget, ſi quis adhibeat ad meditationem ſuam intentionem, & habeat ueteris orationis uſum, atq; notitiam celebriorem.

Quem in modum Q. Ennius uerſus Eurupidis æmulatus ſit. CAP. IIII.

EVripidis uerſus ſunt in Hecuba, uerbis, ſentẽtia, breuitate inſignes illuſtresq́;. Hecuba eſt ad Vlyſſem dicẽs:

Τὸ δ' ἀξίωμα κἂν κακῶς λέγῃ τὸ σὸν,
Πείσει. λόγος γὰρ ἔκτ' ἀδοξούντων ἰὼν,
Κἀκ τῶν δοκούντων, αὐτος οὐ ταυτὸν σθένει.

Hos uerſus Q. Ennius, cũ eam tragœdiã uerteret, non ſanè incommodè æmulatus eſt. Verſus totidem Enniani hi ſunt:

Hæc tu, & ſi peruerſè dices, facilè Achiuos flexeris.
Nam cum opulenti loquuntur pariter atq; ignobiles,
Eadem dicta, eademq́; oratio æqua, non æquè ualet.

Bene (ſicuti dixi) Ennius. Sed tamen ignobiles ἀντὶ ἀδοξούντων, *& opulenti,* ἀντὶ δοκούντων *ſatisfacere ſententiæ non uidentur. Nam neque omnes ignobiles* ἀδοξοῦσι, *neq; omnes opulenti* ἐνδοξοῦσι.

De Pyrrhonibus philoſophis quædam, deq; Academicis ſtrictim notata, deq; inter eos differentia. CAP. V.

QVos Pyrrhonios philoſophos uocamus ij Græco cognomento σκεπτικοὶ *appellantur. Id fermè ſignificat quaſi quæſitores, & conſideratores. Nihil enim decernunt, nihil conſtituunt: ſed in quærendo ſemper conſi-* Pyrrhonii philoſophi.

derandoq́; ſunt, quidnam ſit omnium rerum, de quo decerni conſtituiq́; poßit. Ac ne uidere quoque plane quicquam, neque audire ſeſe putant, ſed ita pati afficiq́;, quaſi uideant uel audiant: eaq́; ipſa quæ affectiones iſtas in ſeſe efficiant, qualia & cuiuſmodi ſint, contantur atque inſiſtunt. Omniumq́; rerum fidem ueritatemq́;, miſtis confuſiſq́; ſignis ueri atque falſi, ita incomprehenſibilem uideri aiunt, ut quiſque homo eſt non præceps, neque iudicij ſui prodigus, his uti uerbis debeat, quibus autorem philoſophiæ iſtius Pyrrhonem uſum eſſe tradunt, οὐ μᾶλλον οὕτως ἔχει τόδε, ἢ ἐκείνως ἢ οὐδετέρως. Indicia enim rei cuiuſq́;, & ſynceras proprietates negant poſſe noſci & percipi: idq́; ipſum docere atq́; oſtendere multis modis conantur. Super qua re Phauorinus quoq́; ſubtiliſsime argutiſsimeq́; decem libros compoſuit, quos Πυῤῥωνείων τρόπων inſcribit. Vetus autem quæſtio, & à multis ſcriptoribus Græcis tra-

Academici. ctata, an quid & quantũ inter Pyrrhonios & Academicos Philoſophos interſit. Vtrique enim σκεπτικοὶ, ἐφεκτικοὶ, ἀπορητικοὶ dicuntur, quoniam utrique nihil affirmant, nihilq́; cõprehendi putant. Sed ex omnibus rebus perinde uiſa fieri dicunt, quas φαντασίας appellant, non ut rerũ ipſarum natura eſt, ſed affectio animi corporis'ue eſt eorum, ad quos ea uiſa perueniunt. Itaque omnes omnino res, quæ ſenſus hominum mouent, τῶν πρός τι eſſe dicunt. Id uerbum ſignificat, nihil eſſe quicquam quod ex ſeſe conſtet, nec quod habeat uim propriam & naturam, ſed omnia prorſum ad aliquid referri: taliaq́; uideri eſſe qualis ſit eorum ſpecies dum uidentur: qualiaq́; apud ſenſus noſtros quò peruenerunt, creantur, non apud ſeſe, unde profecta ſunt. Cùm hæc autem conſimiliter tam Pyrrhonij dicant quàm Academici, differre tamen inter ſeſe & propter alia

quædam,

quædam, & uel maximè propterea exiſtimati ſunt, quòd Academici quidem ipſum illud nihil poſſe comprehendi, quaſi comprehendunt, & nihil poſſe decerni, quaſi decernunt: Pyrrhonij ne id quidem ullo pacto uideri uerum dicunt, quod nihil eſſe uerum uidetur.

Quòd mulieres Romæ per Herculem non iurauerint, neq; uiri per Caſtorem. CAP. VI.

IN ueteribus ſcriptis, neq; mulieres Romanæ per Herculem deierāt, neq; uiri per Caſtorem. Sed cur illæ non iurauerūt Herculem, obſcurum non eſt. Nam Herculaneo ſacrificio abſtinent. Cur autem uiri Caſtorem iurātes non appellarunt, non facile dictu eſt. Nuſquam igitur ſcriptum inuenire eſt apud idoneos quidem ſcriptores, aut mehercule fœminā dicere, aut mecaſtor uirum. Aedepol autē, quòd iuſiurandum per Pollucē eſt, & uiro & fœminæ commune eſt. Sed M. Varro aſſeuerat antiquiſſimos uiros neque per Caſtorem, neq; per Pollucem deierare ſolitos; ſed id iuſiurādum fuiſſe tantum fœminarum ex initijs Eleuſinis acceptum. Paulatim tamen inſcitia antiquitatis uiros dicere ædepol cœpiſſe, factumq; eſſe ita dicendi morem. Sed mecaſtor à uiro dici, in nullo uetere ſcripto inueniri. Hercules. Caſtor. Aedepol. Pollux.

Verbis antiquiſsimis relictisq; & deſitis minimè utendum. CAP. VII.

VErbis uti aut nimis obſoletis exculcatisq; aut inſolentibus nouitatisq; duræ & illepidæ, par eſſe delictum uidetur. Sed moleſtius equidem culpatiusq; eſſe arbitror, uerba noua, incognita, inaudita dicere, quàm inuulgata & ſordentia. Noua autem uideri dico, etiam ea quæ ſunt inuſitata & deſita, tametſi ſint uetuſta. Et adeo id uitium plerunq; feræ eruditionis, quam Græci ὀψιμαθίαν appellant: ut quod nunquam didiceris, diu ignoraueris: Verba noua fugienda.

cum id ſcire aliquando cœperis, magni facias, quo in loco cunque & quacunque in re dicere: ueluti Romæ *nobis præſentibus, uetus celebratusq́; homo in cauſis, ſed repentina & quaſi tumultuaria doctrina præditus, cũ apud præfectũ urbis uerba faceret, & dicere uellet, inopi quendam miſeroq́; uictu uiuere, & furfureum panem eſitare, uinumq́; eructum & fœtidum potare:* Hic, *inquit, eques* Romanus *apludam edit, & floces bibit. Aſpexerunt omnes qui aderant, alius alium, primò triſtiores turbato & requirente uultu, quidnã illud utriuſq; uerbi foret: Pôſt deinde, quaſi neſcio quid* Tuſcè *aut* Gallicè *dixiſſet, uniuerſi riſerunt.* Legerat *autem ille apludam ueteres ruſticos frumenti furfurem dixiſſe.* Idq́; *à** Plauto *in comœdia (ſi ea**Plauti *eſt) quæ* Aſtraba *inſcripta eſt, poſitum eſſe.* Item *floces audierat priſca uoce ſignificare uini fæcem è uinaceis expreſſam, ſicuti fraces ex oleis.* Idq́; *apud* Cæcilium ἐν πωλουμένοις *legerat, eaq́; ſibi duo uerba ad orationum ornamenta ſeruauerat.* Alter *quoque à lectionibus id genus paucis* ἀπειρόκαλ@, *cùm aduerſarius cauſam differri poſtularet:* Rogo Prætor, *inquit, ſubueni, ſuccurre: quonam uſq; nos bouinator hic demoratur?* Atq; *id uoce magna ter quaterúe inclamauit bouinator.* Commurmuratio *fieri cœpta eſt à pleriſq; qui aderant, quaſi monſtrum uerbi admirãtibus.* At *ille iactans & geſtiens:* Non *enim* Lucilium, *inquit, legiſtis, qui tergiuerſatorem bouinatorem dicit.* Eſt *autem in* Lucilij *undecimo uerſus hic:*

Apluda. *Pacuuio *Pacuuii Aſtraba. Floces uini. Fraces olei. Bouinator.

Hic ſtrigoſus, bouinatorq́; ore improbus duro.

Quid ſenſerit dixeritq́; M. Cato de Albino, qui homo Ro- Ranus Græca oratione res Romanas, uenia ſibi antè eius linguæ imperitiæ petita, compoſuit.

CAPVT VIII.

Iuſtè

IVſtè uenuſteq́; admodum reprehendiſſe dicitur A. Albinum M. Cato. Albinus, qui cum L. Lucullo cõſul fuit, res Romanas oratione Græca ſcriptitauit. In eius hiſtoriæ principio ſcriptum eſt ad hanc ſententiam: Neminem ſuccenſere ſibi conuenire, ſi quid in his libris parum compoſitè aut minus eleganter ſcriptum foret. Nam ſum (inquit) homo Romanus, natus in Latio: Græca oratio à nobis alieniſſima eſt. Ideoq́; ueniam graciamq́; malæ exiſtimationis, ſi quid eſſet erratum, poſtulauit. Ea cùm legiſſet M. Cato, Næ tu, inquit, Aule nimium nugator es, cùm maluiſti culpam deprecari, quàm culpa uacare. Nam petere ueniam ſolemus, aut cùm imprudentes errauimus, aut cùm compulſi peccauimus. Tibi, inquit, oro te, quis perpulit, ut id committeres, quod priuſquam faceres, peteres ut ignoſceretur? Scriptum eſt hoc in libro Cornelij Nepotis de illuſtribus uiris. A.Albinus. M.Cato. Deprecari.

Hiſtoria de legatis Mileti & Demoſthene rhetore, in libris Critolai reperta. CAP. IX.

CRitolaus ſcripſit, legatos Mileto publicæ rei cauſa ueniſſe Athenas, fortaſſe an dixerit auxilij petendi gratia. Tum qui pro ſeſe uerba facerent, quos uiſum erat, aduocaſſe, aduocatos (uti erat mandatum) uerba pro Mileſijs ad populum feciſſe, Demoſthenem Mileſiorum poſtulatis acriter reſpondiſſe, neq; Mileſios auxilio dignos, neq; ex Republica id eſſe cõtendiſſe. Rem in poſterũ diem prolatam, legatos ad Demoſthenem ueniſſe, magnoq́; opere oraſſe uti contrà ne diceret: eum pecuniam petiuiſſe, & quantam petiuerat abſtuliſſe. Poſtridie cùm res agi denuo cœpta eſſet, Demoſthenem lana multa collum ceruiceſq́; circumuolutũ, ad populũ prodiſſe, & dixiſſe ſe συνάγχην pati, eò contra Mileſios loqui non quire. Tum è populo Demoſthenes.

unum exclamaſſe: Non συνάγχην *quod Demoſthenes pateretur, ſed* ἀργυράγχην *eſſe. Ipſe etiam Demoſthenes, ut idem Critolaus refert, non id poſtea concelauit, quin gloriæ quoque hoc ſibi aßignauit. Nam cùm interrogaſſet*
Ariſtodemus. *Ariſtodemum actorem fabularum, quantum mercedis, uti ageret, accepiſſet, & Ariſtodemus talentum reſpondiſſet: At ego plus, inquit, accepi ut tacerem.*

Quòd C. Gracchus in oratione ſua, hiſtoriam ſupra ſcriptam Demadi rhetori, non Demoſtheni attribuit, uerbaq; ipſius C. Gracchi relata. CAP. X.

QVod in capite ſuperiore à Critolao ſcriptum eſſe diximus ſuper Demoſthene, id C. Gracchus in oratione qua legem Aufeiam diſſuaſit, in Demadem contulit uerbis hiſce: Nam uos Quirites, ſi uelitis ſapientia atq; uirtute uti, & ſi quæritis, neminem noſtrum inuenietis ſine pretio huc prodire, omnes nos qui uerba facimus, aliquid petimus. Neque ullius rei cauſa quiſquam ad uos prodit, niſi ut aliquid auferat. Ego ipſe, qui apud uos uerba facio, uti uectigalia ueſtra augeatis, quo facilius ueſtra commoda & Rempub. adminiſtrare poßitis, non gratis prodeo; Verùm peto à uobis, non pecuniam, ſed bonam exiſtimationem atque honorem. Qui prodeunt diſſuaſuri ne hanc legem accipiatis, petunt non honorem à uobis, uerũ à Nicomede pecuniam. Qui ſuadent ut accipiatis, ij quoq; petunt non à uobis bonam exiſtimationem, uerùm à Mithridate rei familiaris ſuæ pretiũ & præmiũ. Qui autem ex eodem loco atq; ordine tacent, ij uel acerrimi ſunt. Nã ab omnibus pretium accipiũt, & omnes fallunt. Vos cùm putatis eos ab his rebus remotos eſſe, impertitis bonam exiſtimationem. Legationes autem à regibus, cùm putant eos ſua cauſa reticere, ſumptus atque pecunias maximas præ-

bent

beat, uti in terra Græcia. Quo in tempore tragœdus gloriæ ſibi ducebat, talentum magnum ob unam fabulam datum eſſe, homo eloquentiſsimus ciuitatis ſuæ Demades, *ei reſpondiſſe dicitur:* Mirum *tibi uidetur, ſi tu loquendo talentum quæſiſti?* Ego *ut tacerem, decem talenta à rege accepi.* Itidem *nunc iſti pretia maxima ob tacendũ accipiunt.* Demades.

Verba P. Nigidii, quibus differre dicit, mentiri & mendacium dicere. CAP. XI.

VErba *ſunt hæc ipſa* P. Nigidij, *hominis in ſtudijs bonarum artium præcellentis: quem* M. Cicero *ingenij doctrinarumq; nomine, ſummè reueritus eſt:* Inter *mendacium dicere & mentiri diſtat. Qui mentitur, ipſe non fallitur, ſed alterũ fallere conatur. Qui mendacium dicit, ipſe fallitur.* Item *hoc addidit: Qui mentitur, inquit, fallit, quantum in ſe eſt:* At *qui mendacium dicit, ipſe non fallit, quantum in ſe eſt.* Item *hoc quoq; ſuper eadem re dicit:* Vir *bonus, inquit, præſtare debet ne mentiatur: prudens, ne mendacium dicat. Alterum incidit in hominem, alterum non.* Variè *mehercle, & lepidè* Nigidius *tot ſententias in eandem rem, qua aliud, atque aliud diceret, diſparauit.* Mendacium dicere. Mentiri.

Quòd Chryſippus Philoſophus omne uerbum ambiguum dubiumq; eſſe dicit: Diodorus contrà, nullum uerbum ambiguum eſſe putat. CAP. XII.

CHryſippus *ait, omne uerbum ambiguum natura eſſe, quoniam ex eodẽ duo uel plura accipi poſſunt.* Diodorus *autem, cui* Crono *cognomentum fuit:* Nullum, *inquit, uerbum eſt ambiguum, nec quiſquam ambiguum dicit, aut ſentit.* Nec *aliud dici uideri debet, quàm quod ſe dicere ſentit is qui dicit.* At *cùm ego, inquit, aliud ſenſi, tu aliud accepiſti, obſcurè magis dictũ, quàm ambiguè uideri poteſt. Ambigui enim uerbi natura illa eſſe debuit, ut qui* Diodorus Cronus.

diceret,

diceret, duo uel plura diceret. N*emo autem duo uel plura dicit, qui ſe ſentit unum dicere.*

Quid T.Caſtritius de uerbis, deq; ſententia quadam C. Gracchi exiſtimauerit. Quodq; eſſe eam ſine ullo ſenſus emolumento docuerit. CAP. XIII.

T.Caſtritius.

Gracchi uerba.

A*Pud T.Caſtritium diſciplinæ rhetoricæ doctorem, graui atque firmo iudicio uirum, legebatur oratio* C.G*racchi in* P.P*opilium.* I*n eius orationis principio, collocata uerba ſunt accuratius modulatiusq;, quàm ueterum oratorum conſuetudo fert.* E*a uerba, ſicuti dixi, compoſita ſunt hæc :* Q*uæ uos cupidè per hoſce annos appetiſtis atq; uoluiſtis : ea ſi temerè repudiaritis, abeſſe non poteſt, quin aut olim cupidè appetiſſe, aut nunc temerè repudiaſſe dicamini.* C*urſus igitur hic, & ſonus rotundæ uolubiliſq; ſententiæ, eximiè nos, & unicè delectabat: tanto id magis, quòd iam tunc* C.G*raccho uiro illuſtri & ſeuero, eiuſmodi compoſitionem fuiſſe cordi uidebamus.* S*ed enim cùm eadem ipſa uerba ſæpius petentibus nobis lectitarentur: admoniti à* C*aſtritio ſumus, ut conſideraremus, quæ uis, quod'ue emolumentũ eius ſententiæ foret: neq; pateremur, ut aures noſtræ cadentis aptè orationis modis eblanditæ, animum quoq; nobis uoluptate inani perfunderent.* C*umq; nos admonitione iſta attentiores feciſſet :* I*nſpicite, inquit, penitus, quid efficiant uerba hæc : dicatq; mihi quæſo aliquis ueſtrum, an ſit ulla huiuſce ſententiæ aut grauitas, aut gratia :* Q*uæ uos cupidè per hoſce annos appetiſtis atque uoluiſtis : ea temerè ſi repudiaritis, abeſſe non poteſt, quin aut olim cupidè appetiſſe, aut nũc temerè repudiaſſe dicamini.* C*ui enim omnium hominum in mentem non uenit, id profectò uſu uenire, ut quod cupidè appetieris, cupidè appetiſſe : & quod temerè repudiaueris, temerè repudiaſſe*

dicaris?

dicaris? At ſi opinor, inquit, ita ſcriptum eſſet: quæ uos per hoſce annos appetiſtis, atq; uoluiſtis, ea nunc ſi repudiaritis, abeſſe non poteſt, quin aut olim cupidè appetiſſe, aut nunc temerè repudiaſſe dicamini. Si, inquit, ita diceretur, grauior ſcilicet, ſolidiorq́; fieret ſententia: & acciperet aliquid iuſtæ in audiẽdo expectationis. Nunc *autem uerba hæc,* Cupidè & Temerè, *in quibus uerbis omne momẽtum rei eſt, non in concludenda ſententia tantum dicuntur: ſed ſupra quoq; nondũ deſiderata ponuntur: & quæ naſci oririq́; ex ipſa rei conceptione debebant, antè omnino, quàm res poſtulat, dicuntur. Nam qui ita dicit: Si hoc feceris, cũpidè fecisſe dicêris: rem dicit ſenſus alicuius ratione collectã, & confectã. qui uerò ita dicit: Si cupidè feceris, cupidè fecisſe dicêris: nõ longè ſecus dicit, atq; ſi diceret, Si cupidè feceris, cupidè feceris.* Hæc ego, inquit, admonui, non, ut C. Graccho *uitio darem (dij enim mentem meliorem mihi: nam ſi quicquam in tam fortis facundiæ uiro uitij uel erroris eſſe dici poteſt, id omne & autoritas eius exhauſit, & uetuſtas cõſumpſit) ſed uti caueretis, ne uos facilè præſtringeret modulatus aliquis currentis facundiæ ſonitus: atq; ut uim ipſam rerum, uirtutemq́; uerborum prius penſitaretis: & ſi quidẽ grauis, atq; integra, & ſyncera ſententia diceretur, tũ ſi ita uideretur, greſſibus quoq; ipſis orationis, & geſtibus plauderetis. Si uerò frigidi & leues, & futiles ſenſus, in uerba aptè numeroſeq́; poſita includerẽtur, non eſſe id ſecus crederetis, quàm cùm homines inſigni deformitate, ad facienda ridicula imitantur hiſtriones, & geſtiunt.*

Sobria & pulcherrima Romuli regis reſponſio circa uini uſum. CAP. XIIII.

S*Implicisſima ſuauitate & rei, & orationis* L. Piſo. Frugi *uſus eſt, in primo annali, cùm de* Romuli *regis uita*

Romuli ſobrietas & lepidum reſpōſum.

atq; uictu ſcriberet. Ea *uerba,quæ ſcripſit,hæc ſunt:* Eun*dem* R*omulum dicunt ad cœnam uocatum, ibi non multum bibiſſe: quia poſtridie negotium haberet.* E*t dicunt:* R*omule,ſi iſthuc omnes homines faciant,uinum uilius ſit.* I*s reſpondit,*Imò *uerò carum,ſi quantum quiſq; uolet, bibat:nam ego bibi quantum uolui.*

De ludibundo & errabundo, atque id genus uerborum productionibus: & quòd Laberius ſic amorabundam dixit,ut dicitur ludibunda, & errabunda: atque inibi quòd Siſenna per huiuſcemodi uerbum noua figura uſus eſt. CAP. XV.

Amorabundus.

Bundus finita.

*ea

Terentius Scaurus.

L*Aberius in lacu* A*uerno mulierem amantem uerbo inuſitatius ficto,* A*morabundam dixit.* I*d uerbum* C*eſellius* V*index in commentario lectionum antiquarum* * *ex figura ſcriptum dixit, qua ludibunda, ridibunda, & errabunda dicitur, ludens, & ridens, & errans.* T*erentius autem* S*caurus, diui* A*driani temporibus grammaticus uel nobiliſſimus,inter alia, quæ de* C*eſellij erroribus compoſuit,in hoc quoq; uerbo erraſſe eum ſcripſit, quod idem eſſe putauerit, ludens & ludibunda, errans & errabunda,ridens & ridibunda.* N*am ludibunda, inquit,& ridibunda,& errabunda ea dicitur,quæ ludentem, uel ridentem,uel errantem,agit aut ſimulat. Sed qua ratione* S*caurus adductus ſit,ut* C*eſellium in eo reprehenderet,nõ hercle reperiebamus.* N*on eſt enim dubium, quin hæc genere ipſo duntaxat idem ſignificent, quod ea demonſtrant, à quibus producuntur.* Q*uid eſſet autem ludentem agere, uel imitari,non intelligere uideri maluimus,quàm inſimulare eum, tanquam ipſum minus intelligentem.* Q*uin magis* S*caurum oportuit commentaria* C*eſellij criminantem, hoc ab eo præteritũ requirere,quod non dixerit:an quid; & quantulum differret à ludibundo ludens,& ridibundo*

ridens

uidens, & errabundo errans, cæteraq; horum ſimilia: an à principalibus uerbis paululũ aliquid diſtarent, & quam omnino uim haberet particula hæc extrema eiuſmodi uocabulis addita. Hoc enim fuit potius requirẽdum in iſtiuſmodi figuræ tractatu, ſicuti requiri ſolet in uinolento, & lutulento, & turbulẽto, uacuáne & inanis ſit iſthæc productio, cuiuſmodi ſunt, quæ παραγωγὰς Græci dicunt: an extrema illa particula habeat aliquid ſuæ propriæ ſignificationis. Cùm reprehenſionem autem illam Scauri notaremus, in memoriam nobis redijt, quòd Siſenna in quarto hiſtoriarum eiuſdem figuræ uerbo ita uſus eſt: Populabundus, inquit, agros, ad oppidum peruenit. Quod ſcilicet ſignificat cùm agros popularetur: non (ut Scaurus in conſimilibus uerbis ait) cùm populantem ageret, uel cùm imitaretur. Sed inquirentibus nobis quænam ratio & origo eſſet huiuſcemodi figuræ, populabundus, & errabundus, & lætabũdus, & ludibundus, multorumq́; aliorum id genus uerborum: ἐπιβόλως hercle Apollinaris noſter ſibi uideri ait, particulam iſtam poſtremam, in quam uerba talia exeunt, uim & copiam & quaſi abundantiam rei, cuius id uerbum eſſet, demonſtrare: ut lætabundus is dicatur, qui abundè lætus ſit: & errabundus, qui longo, atque abundanti errore ſit. Cæteraq; omnia ex ea figura ita dici oſtendit: ut productio hæc & extremitas, largam & fluentem uim, & copiam declaret. Lætabundus. Errabundus.

Quòd Græcorum quorundam uerborum difficillima eſt in linguam Latinam mutatio: uelut quod Græcè dicitur, πολυπραγμοσύνη. CAP. XVI.

Adiecimus ſæpe animum ad uocabula rerũ non pauciſſima, quæ neque ſingulis uerbis, ut à Græcis: neq; ſi maximè pluribus eas res uerbis dicamus, tam dilucide, Græca quædã uerti uix poſſe.

tamq;

tamq́; aptè demonſtrari Latina oratione poſſunt, quàm Græci ea dicunt priuis uocibus. Nuper etiam cùm allatus eſſet ad nos Plutarchi liber, & eius libri indicem legiſſemus, qui erat περὶ πολυπραγμοσύνης: percontanti cuipiam, qui & literarum & uocum Græcarum expers fuit, cuiuſnam liber, & qua de re ſcriptus eſſet: nomen quidem ſcriptoris ſtatim diximus: rem, de qua ſcriptum fuit, dicturi hæſimus. Ac tum quidem primò, quia non ſatis commodè opinabar interpretaturum eſſe, ſi dicerem librum ſcriptum eſſe de negotioſitate, aliud inſtitui apud me exquirere, quòd, ut dicitur, uerbum de uerbo expreſſum eſſet. Nihil erat prorſus, quod aut meminiſſem legere me: aut ſi etiam uellem fingere, quod non inſigniter aſperum, abſurdum, durumq́; eſſet, ſi ex multitudine & negotio uerbum unum cõpingerem: ſicuti multiiuga dicimus, & multicoloria, & multiformia. Sed nõ minus illepidè ita diceretur, quàm ſi interpretari uoce una uelis πολυφιλίαν, aut πολυτροπίαν, aut πολυσαρκίαν. Quamobrem cùm diutulè tacitus in cogitãdo fuiſſem: reſpondi tandẽ, non uideri mihi ſignificari eam rem poſſe uno nomine. Et idcirco iuncta oratione, quid uellet Græcum id uerbum, pararam dicere. Ad multas igitur res aggreſſio, earumq́; omnium rerum actio, πολυπραγμοσύνη, inquam, Græcè dicitur: de qua hunc librum compoſitum eſſe inſcriptio iſta indicat. Tum ille opicus uerbis meis inchoatis & inconditis adductus, uirtutem quidem eſſe πολυπραγμοσύνην. Hortatur, inquit, nos profectò neſcio quis hic Plutarchus ad negotia capeſſenda, & ad res obeundas plurimas cũ induſtria & celeritate nomenq́; ipſius uirtutis, de qua locuturus eſſet, libro ipſi, ſicuti dicis, non incommodè præſcripſit. Minimè, inquam, uerò. Neque enim iſta omnino uirtus eſt,

cuius

cuius Græco nomine argumētum hoc libri demonſtratur: neq; id quod tu opinare, aut ego dicere me ſentio, aut Plutarchus facit. Deterret enim nos hoc quidē in libro, quàm poteſt maximè, à uaria promiſcuáq;, & non neceſſaria rerum eiuſmodi plurimarum & cogitatione, & petitione. Sed huius, inquam, tui erroris culpam eſſe intelligo in mea ſcilicet infacundia: qui ne pluribus quidem uerbis potuerim non obſcuriſſimè dicere, quod à Græcis perfectiſſimè uno uerbo & planiſſimè dicitur.

Quid ſignificat in ueteribus Prætorum edictis, quòd flumina retanda publicè redempta habent. CAP. XVII.

EDicta ueterū Prætorum, ſedentibus fortè nobis in bibliotheca templi Traiani, & aliud quid requirētibus, cùm in manus incidiſſent, legere atque cognoſcere libitum eſt. Tum in quodam edicto antiquiore ita ſcriptum inuenimus: Qui flumina retanda publicè redempta habēt, ſi quis eorum ad me adductus fuerit, qui dicatur, quod eū ex lege locationis facere oportuerit, non feciſſe. Retanda igitur quid eſſet, quærebatur. Dixit ibi quiſpiam nobiſcum ſedēs amicus meus, in libro ſe Caij de origine uocabulorū ſeptimo legiſſe, retas uocari arbores, quæ aut ex ripis fluminum eminerēt, aut in alueis eorum extarent: appellatasq; eſſe à retibus, quòd prætereuntes naues impedirent, & quaſi irretirent. Idcirco ſeſe arbitrari retanda flumina locari ſolita eſſe, id eſt, purganda: ne quid aut moræ, aut periculi nauibus in ea uirgulta incidentibus fieret.*

Retare.

Retæ.

**aliâs, corruerent.*

Retanda flumina.

Qua pœna Draco Athenienſis in legibus, quas populo Athenienſi ſcripſit, fures affecerit: & qua poſtea Solon, & qua item Decemuiri noſtri qui duodecim tabulas ſcripſerunt: atque inibi adſcriptum, quòd apud Aegyptios furta licita & permiſſa ſunt, apud Lacedæmonios autem cum ſtudio quoq; affectata, & pro exercitio

utili celebrata: ac præterea M. Catonis de puniendis furtis digna memoria ſententia. CAP. XVIII.

Draco legiſlator.

Furum punitio.

DRaco Athenienſis uir bonus, multaq́; eſſe prudentia exiſtimatus eſt: iurisq́; diuini & humani peritus fuit. Is Draco leges, quibus Athenienſes uterētur, primus omniū tulit. In illis legibus furem cuiuſcunq; modi furti, ſupplicio capitis puniendam eſſe, & alia pleraq;, nimis ſeuere cenſuit ſanxitq́;. Eius igitur leges, quoniā uidebantur impendio acerbiores, non decreto iuſſoq́;, ſed tacito illiteratoq́; Athenienſium conſenſu obliteratæ ſunt. Poſtea legibus alijs

Solon.

mitioribus à Solone cōpoſitis, uſi ſunt. Is Solon ex ſeptem illis inclytis ſapientibus fuit. Is ſua lege in fures, non (ut Draco antea) mortis, ſed duplici pœna uindicandū exiſtimauit. Decemuiri autem noſtri, qui poſt reges exactos, leges quibus Po. Rom. uteretur in XII. tab. ſcripſerunt, neque pari ſeueritate in puniendis omniū generum furibus, neq; remiſſa nimis lenitate uſi ſunt. Nam furem, qui manifeſto furto prehenſus eſſet, tum demum occidi permiſerūt: ſi aut cùm faceret furtum, nox eſſet: aut interdiu ſe telo, cùm prehenderetur, defenderet. Ex cæteris autem manifeſtis furibus liberos uerberari, addiciq́; iuſſerunt ei, cui factum furtum eſſet: ſi modò id luci feciſſent, neq; ſe telo defendiſſent. ſeruos item furti manifeſti prehenſos uerberibus affici, & è ſaxo præcipitari: ſed pueros impuberes Prætoris arbitratu uerberari uoluerunt, noxamq́; ab his factam

Per lācem liciumq́;.

ſarciri. Ea quoq; furta, quæ per lancem, liciumq́; concepta eſſent, perinde ac ſi manifeſta forent, uindicauerunt. Sed nunc à lege illa decemuirali diſceſſum eſt. Nam ſi quis ſuper manifeſto furto, iure & ordine experiri uelit: actio in quadruplum datur. Manifeſtum autem furtum eſt, ut ait Maſſurius, quòd deprehenditur dum fit: faciendi finis eſt,

cùm

cium perlatũ eſt,quò fieri cœperat.Furti cõcepti, item oblati,tripli pœna eſt.Sed quod ſit oblatũ,quod conceptũ,& pleraq; alia ad eam rem,ex egregijs ueterum moribus accepta,neq; inutilia cognitu,neq; iniucunda, qui legere uolet,inueniet Sabini librũ,cui titulus eſt, de furtis.In quo id quoq; ſcriptum eſt,quod uulgò inopinatum:Non hominum tantum,neq; rerum mouẽtium quæ auferri occultè & ſurripi poſſunt,ſed fundi quoq; & ædiũ fieri furtũ:condẽnatum quoq; furti colonum,qui fundo,quem conduxerat,uẽdito,poſſeßione eius dominum interuertiſſet. Atq; id etiam (quod magis inopinabile eſt)Sabinus dicit:Furẽ eſſe hominis iudicatũ,qui cum fugitiuus præter oculos domini fortè iret,obtentu togæ tanquã ſe amiciens,ne uideretur à domino,obſtitiſſet. Alijs deinde furtis omnibus,quæ nec manifeſta appellantur,pœnã impoſuerunt dupli.Id etiam memini legere me in lib. Ariſtonis iureconſulti,haudquaquam indocti uiri:apud ueteres Aegyptios (quod genus hominum conſtat & in artibus reperiendis ſolertes extitiſſe, & in cognitione rerum indaganda ſagaces) furta omnia fuiſſe licita & impunita. Apud Lacedæmonios quoq;, ſobrios illos & acres uiros,cuius rei non adeò ut Aegyptijs fides longinqua eſt, non pauci neq; ignobiles ſcriptores, qui de moribus legibuſq; eorum memorias condiderunt, ius atq; uſum fuiſſe furandi dicunt: idq; à iuuentute eorum,non ob turpia lucra,neq; ad ſumptum libidini præbendum,cõparandum'ue opulentiam, ſed pro exercitio diſciplinaq; rei bellicæ factitatum: quòd & furandi ſolertia & aſſuetudo, acueret,obfirmaretq; animos adoleſcẽtium,& ad inſidiarum aſtus,& ad uigilandi tolerantiam,& obrependi celeritatẽ. Sed enim M.Cato in oratione,quam de præda militibus diuidunda ſcripſit, uehemẽtibus & illuſtribus uerbis

Ariſton iureconſultus.

Aegyptiis furtum licitum, Lacedæmoniis laudatũ.

Pulchra ſententia M.Catonis.

de impunitate peculatus,atq; licentia conqueritur. Ea uerba,quoniam nobis impenſè placuerunt,adſcripſimus : Fures,inquit, priuatorum furtorum, in neruo atq; in compedibus ætatem agunt : fures publici in auro atque in purpura. Quàm caſtè autem,& quàm religioſè à prudentiſsimis uiris quid eſſet furtum definitum ſit, prætereundum non puto:ne quis eum ſolum eſſe furem putet,qui occultè tollit, aut clàm ſurripuit. Verba ſunt Sabini ex libro iuris ciuilis ſecundo:Qui alienam rem attrectauit,cùm id ſe inuito domino facere iudicare deberet,furti tenetur.Item alio capite : Qui alienum tacens lucri faciundi cauſa ſuſtulit, furti obſtringitur : ſiue ſcit cuius ſit,ſiue neſcit.Hæc quidem ſic in eo,quo nunc dixi, lib.Sabinus ſcripſit, de rebus furti faciendi cauſa attrectatis.Sed meminiſſe debemus,ſecundum ea quæ ſuprà ſcripſi,furtum ſine ulla quoq; attrectatione fieri poſſe:ſola mente atq; animo,ut furtum fiat,annitente. Quocirca ne id quidem Sabinus dubitare ſe ait, quin dominus furti ſit condemnandus, qui ſeruo ſuo uti furtum faceret, imperauit.

Furti qui teneantur,Sabino autore.

*

A. GEL

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARIORVM LIBER XII.

Diſſertatio Phauorini philoſophi, qua ſuaſit nobili fœminæ, ut liberos, quos peperiſſet, non nutricum adhibitarum, ſed ſuo ſibi lacte aleret. CAP. I.

NVNTIATVM *quondam eſt* Pha*uorino philoſopho, nobis præſentibus, uxorem auditoris ſectatoruḿq; ſui paululum antè enixam, auctumq́; eum eſſe nato filio.* Eamus, *inquit, & puerperam uiſum, & patri gratulatum. Is enim erat loci ſenatorij, ex familia nobiliori. Imus unà, & qui tum aderamus, proſecutiq; eum ſumus ad domum quò pergebat, & cum eo ſimul introgreßi ſumus. Tum in primis ædibus complexus hominem, congratulatusq; aſſedit: atq; ibi percontatus eſt, quàm diutinum puerperium, & quàm laborioſi nixus fuiſſent: puellamq; ubi defeſſam labore ac uigilia, ſomnum capere cognouit, fabulari inſtituit prolixius. Et nihil, inquit, dubito, quin filium lacte ſuo nutritura ſit. Sed cùm mater puellæ parcendum eſſe ei diceret, adhibendasq; puero nutrices: ne ad dolores, quos in enitendo tuliſſet, munus quoque nutricationis graue ac difficile accederet: Oro te, inquit, mulier, ſine eam totam ac integram eſſe matrem filij ſui. Quod eſt enim hoc contra naturam imperfectum atque dimidiatum matris genus, peperiſſe, ac ſtatim ab ſeſe abieciſſe? aluiſſe in utero ſanguine ſuo neſcio quid quod non uideret: non alere nunc ſuo lacte, quod uideat iam uiuentem, iam hominem, iam matris officia implorantem? An*

tu quoq;, inquit, putas naturam fœminis mammarum ubera quaſi quoſdam næuulos uenuſtiores, non liberorum alendorum, ſed ornandi pectoris cauſa dediſſe? Sic enim quod à uobis ſcilicet abeſt, pleræque iſtæ prodigioſæ mulieres fontem illum ſanctiſsimum corporis, generis humani educatorem arefacere, & extinguere, cum periculo quoque auerſi, corruptiq; lactis laborant: tanquam pulchritudinis ſibi inſignia deuenuſtet. Quod quidem faciunt eadem uecordia, qua quibuſdam commentitijs fraudibus nituntur, ut fœtus quoque ipſi in corpore ſuo concepti aboriantur: ne æquor illud uentris irrugetur, ac de grauitate oneris, & labore partus fatiſcat. Quod cùm ſit publica deteſtatione communiq; odio dignum, in ipſis hominem primordijs, dum fingitur, dum animatur, inter ipſas artificis naturæ manus interfectum iri: quantulum hinc abeſt, iam perfectum, iam genitum, iam filium proprij atque conſueti atque cogniti ſanguinis alimonia priuare? Sed nihil intereſt (hoc enim dicitur) dum alatur & uiuat, cuius id lacte fiat. Cur igitur iſte, qui hoc dicit, ſi in capeſſendis naturæ ſenſibus tam obſurduit: non id quoq; nihil intereſſe putat, cuius in corpore, cuiuſq; ex ſanguine concretus homo & coalitus ſit? An qui à ſpiritu multo & colore exalbuit, non idem ſanguis eſt nunc in uberibus, qui in utero fuit? Non'ne hac quoq; in re ſolertia naturæ euidens eſt, quòd poſteaquã ſanguis ille opifex in penetralibus ſuis omne corpus hominis finxit, aduentante iam partus tempore, in ſupernas ſe parteis profert, & ad fouenda uitæ atque lucis rudimenta præſtò eſt, & recens natis notum & familiarem uictum offert? Quamobrem non fruſtra creditum eſt, ſicuti ualeat, ad fingendas animi atque corporis ſimilitudines, uis & natura ſeminis: non ſecus ad

Lactis uirtus efficacia.

eand

eandem rem, lactis quoq; ingenia & proprietates ualere. Neque in hominibus id ſolum, ſed in pecudibus quoq; animaduerſum. Nam ſi ouium lacte hœdi, aut caprarum agni alerentur: conſtat ferme in his lanam duriorem, in illis capillum gigni teneriorem. In arboribus etiam & frugibus maior plerunq; uis & poteſtas eſt, ad eorum indolem uel detractandam, uel augendam, aquarum atq; terrarũ quæ alunt, quàm ipſius, quod iacitur ſeminis. Ac ſæpe uideas, arborem lætam & nitentem, in locum alium tranſpoſitam, deterioris terræ ſucco deperiſſe. Quæ (malùm) igitur ratio eſt, nobilitatem iſtam nati modò hominis, corpuſq; & animum benignè ingenitis primordijs inchoatum, inſitiuo degeneriq; alimento lactis alieni corrumpere? præſertim ſi iſta, quam ad præbendum lac tunc adhibebitis, aut ſerua, aut ſeruilis, &, ut plerunq; ſolet, externæ atq; barbaræ nationis: ſi improba, ſi informis, ſi impudica, ſi temulenta eſt. Nam plerunq; ſine diſcrimine, quæcunq; id temporis lactans eſt, adhiberi ſolet. Patiemur'ne igitur infantem hunc noſtrum pernicioſo contagio infici, & ſpiritum ducere in animum atque in corpus ſuum ex corpore & animo deterrimo? Id hercle ipſum eſt, quod ſæpenumero miramur, quoſdam pudicarum mulierum liberos, parentum ſuorum neq; corporibus, neq; animis ſimiles extitere. Scitè igitur & peritè noſter Maro, quod cum uerſus illos Homeri conſectaretur, Macrob. lib. 5. cap. 11.

Οὐκ ἄρα σοί γε πατὴρ ἦν ἱππότα πηλεύς,
Οὐ δὲ θέτις μήτηρ, γλαύκη δέ σ' ἔτικτε θάλασσα.
Πέτραι τ' ἠλίβατοι, ὅτι τοι νόος ἐστὶν ἀπηνής: *nõ portionem ſolam, tanquam illam quã ille ſequebatur, ſed alituram quoq; ferã et ſæuã criminatus eſt. Addidit enim hoc de ſuo:*

Hyrcanæq; admorunt ubera tigres.

Quoniam uidelicet in moribus inoleſcendis, magnam ferè partem ingenium altricis, & natura lactis tenet, quæ iam à principio imbuta paterni ſeminis concretione, ex matris etiam corpore & animo recentem indolem configurat. Et *præter hæc autem quis illud etiam negligere aſpernariq́; poßit, quòd quæ partus ſuos deſerunt ablegantq́; à ſeſe, & alijs nutriendos dedunt: uinculum illud, coagulumq́; animi atq; amoris, quo parentes cum filijs natura conſociat, interſcindunt, aut certè quidem diluunt deterūtq́;.* Nam *ubi infantis aliorſum dati, facta ex oculis amolitio eſt: uigor ille maternæ flagrantiæ ſenſim atque paulatim reſtinguitur, omnisq́; impatientißimæ ſolicitudinis ſtrepitus conſileſcit.* Neq; *multò minor amandati ad nutricē aliam filij, quàm morte amißi obliuio eſt.* Ipſius *quoq; infantis affectio animi, amoris, conſuetudiis, in ea ſola, unde alitur, occupatur: & proinde (ut in expoſitis uſu uenit) matris quæ genuit, neq; ſenſum ullum neque deſiderium capit.* Ac *propterea obliteratis; & abolitis natiuæ pietatis elementis, quicquid ita educati liberi amare patrem atq; matrem uidentur, magnam ferè partem non naturalis ille amor eſt, ſed ciuilis & opinabilis.* H*æc* Phauorinum *dicentem audiui* Gr*æca oratione: cuius ſententias communis utilitatis gratia, quantum meminiſſe potui, retuli.* Am*œnitates uerò, & copias, ubertatesq́; uerborum,* L*atina omnis facunda uix quidem indipiſci potuerit: mea tenuitas nequaquam.*

Quòd Anneus Seneca iudicans de Q. Ennio, deq; M. Tullio, leui futiliq; iudicio fuit. CAP. II.

Seneca taxatur.

DE Anneo *Seneca partim exiſtimant, ut de ſcriptore minimè utili: cuius libros attingere, nullum pretium operæ ſit, quòd oratio eius uulgaris uideatur & protrita: res*

ta:res atq; ſententiæ aut inepto inaniq; impetu ſint,aut leui & quaſi dicaci argutia: eruditio autem uernacula & plebeia, nihilq; ex ueterum ſcriptis habens neq; gratiæ neq; dignitatis. Alij uerò elegantiæ quidem in uerbis parum eſſe non inficias eunt: ſed & rerum,quas dicat, ſcientiam doctrinamq; ei nõ deeſſe dicunt:& in uitijs morum obiurgandis,ſeueritatem grauitatemq; non inuenuſtam. Mihi de omni eius ingenio, deq; omni ſcripto,iudicium cenſuramq; facere non neceſſum eſt: ſed quod de M.Cicerone,& Q. Ennio, & P. Vergilio iudicauit, ea res cuiuſmodi ſit, ad conſiderandum ponemus. In lib.enim XXII. epiſtolarum moralium,quas ad Lucilium compoſuit,deridiculos uerſus Q.Ennium de Cethego antiquo uiro feciſſe hos dicit:

—Dictus ollis popularibus olim
Qui tum uiuebant homines,atq; æuum agitabant,
Flos *delibutus populi,ſuadæq; medulla. *delibatus

Ac deinde ſcribit de iiſdem uerſibus uerba hæc: Admiror eloquentiſſimos uiros,& deditos Ennio,pro optimis ridicula laudaſſe. Cicero certè inter bonos eius uerſus & hos refert. Atq; id etiam de Cicerone dicit:Non miror,inquit, fuiſſe qui hos uerſus ſcriberet,cùm fuerit qui laudaret, niſi fortè Cicero ſummus Orator agebat cauſam ſuam, & uolebat hos uerſus uideri bonos. Poſtea hoc etiam addidit inſulſiſſimè: Apud ipſum quoq;,inquit, Ciceronem inuenies etiam in proſa oratione quædã,ex quibus intelligas, illum non perdidiſſe operam,quòd Ennium legit. Ponit deinde quæ apud Ciceronem reprehendit quaſi Enniana,quòd ita ſcripſerit in libris de Republica, quòd Menelao Laconi quædam fuit ſuauiloquens iucunditas:&,quòd alio in loco dixerit,Breuiloquentiam in dicendo colat. Atq; ibi nugator homo,Ciceronis errores deprecatur:& nõ fuit,inquit,

Ciceronis hoc uitium, ſed temporis. Neceſſe erat hæc dici, cùm illa legerentur. Deinde adſcribit, Ciceronem hæc ipſa interpoſuiſſe, ad effugiendam infamiam nimis laſciuæ orationis, & nitidæ. De Vergilio quoq; eodem in loco uerba hæc ponit: Vergilius quoq; noſter non ex alia cauſa duros quoſdam uerſus, & enormes, & aliquid ſupra menſuram trahentes interpoſuit, quàm ut Ennianus populus agnoſceret in nouo carmine antiquitatis aliquid. Sed iam uerborũ Senecæ piget. Hæc tamen inepti, & inſipidi, & inſulſi hominis iocoſa non præteribo. Quidam ſunt, inquit, tam magni ſenſus Q. Ennij: ut licet ſcripti ſint inter hircoſos, poſſunt tamẽ inter unguentatos placere. Et cùm reprehendiſſet uerſus, quos ſuprà de Cethego poſuimus: Qui huiuſcemodi, inquit, uerſus amant, liceat ſibi & eoſdem admirari & Sotherici lectos. Dignus ſanè ſeneca uideatur lectione, ac ſtudio adoleſcentium: qui honorem, coloremq́; ueteris orationis Sotherici lectis comparârit: quaſi minimæ ſcilicet gratiæ, & relictis iam contemptiſq́;. Audias autem commemorari ac referri pauca quædam, quæ ipſe idem Seneca bene dixerit: quale eſt illud: quod in hominem auarum & auidum, & pecuniæ ſitiẽtem dixi: Quid enim refert quantum habeas? multò illud plus eſt, quod non habes. Bene hoc ſanè, benè. Sed adoleſcentium indolem non tam iuuant, quæ bene dicta ſunt, quàm inficiunt, quæ peßimè: multoq́; magis ſi & plura ſint, quæ deteriora ſunt. Et quædam in his non pro ἐνθυμήματι aliquo rei paruæ ac ſimplicis, ſed in re ancipiti pro conſilio dicuntur.

Lictoris uocabulum qua ratione conceptum, ortumq́; ſit: & ſuper eo diuerſæ ſententiæ Valgii Rufi, & Tullii Ciceronis liberti acceptæ.

CAPVT III.

*Valgius Rufus in ſecundo librorum, quos inſcripſit de rebus per epiſtolam quæſitis, lictorem dicit à ligando appellatum eſſe: quòd cùm magiſtratus populi Romani uirgis quempiam uerberari iußiſſent, crura eius & manus ligari uinciriq́; à uiatore ſolita ſint: isq́; qui ex collegio uiatorum officium ligandi haberet, lictor ſit appellatus. Vtiturq́; ad eam rem teſtimonio M. Tullij: uerbaq́; eius refert ex oratione, quæ dicta eſt pro C. Rabirio: Lictor, inquit, colliga manus. Hæc ita Valgius: & nos ſanè cum illo ſentimus. Sed & Tiro Tullius, M. Ciceronis libertus, lictorem uel à lino, uel à licio dictum ſcripſit: Licio enim tranſuerſo, quod linium appellatur, qui magiſtratibus, inquit, præminiſtrabant, cincti erant. Si quis autem eſt, qui propterea putet probabilius eſſe, quod dixit Tiro, quoniã prima ſyllaba in lictore, ſicuti in licio producta eſt, & in eo uerbo, quod eſt ligo, correpta eſt: nihil ad rem iſtam pertinet. Nam ſic à ligando lictor, ut à legendo lector, & à*uincendo uictor, & à tuendo tutor, & à ſtruendo ſtructor, productis, quæ corripiebantur, uocalibus dicta ſunt.*

Valgius Rufus.
Lictor.
* uehendo uector

Ex Q. Ennii ſeptimo Annalium uerſus quibus depingitur, fingiturq́; ingenium, comitasq́; hominis minoris erga amicum ſuperiorem. CAP. IIII.

Deſcriptum definitumq́; eſt à Q. Ennio in Annalibus VII. graphicè admodum ſciteq́; ſub hiſtoria Gemini Seruilij, uiri nobilis, quo ingenio, qua comitate, qua modeſtia, qua fide, qua linguæ parſimonia, qua loquendi opportunitate, quanta rerum antiquarũ morumq́; ueterum, ac nouorum ſcientia, quantaq́; ſeruandi tuendiq́; ſecreti religione, qualibus deniq; ad minuendas uitæ moleſtias fomentis, leuamentis, ſolatijs amicum eſſe conueniat hominis

gen

genere & fortuna ſuperioris. Eos ego *uerſus non minus frequenti aſsiduoq; memoratu dignos puto, quàm* Philoſophorum de officijs decreta. Ad hæc * odor quidam uetuſtatis in his uerſibus tam reuerendus eſt, ſuauitas tam impromiſcua, tamq; ab omni fuco remota eſt: ut, mea quidem ſententia, pro antiquis, ſacratisq; amicitiæ legibus obſeruandi, tenendi, colendiq; ſint. Quapropter adſcribendos eos exiſtimaui, ſi quis iam ſtatim deſideraret:

*color

Hocce locutus, uocat qui cùm bene ſæpe libenter
Menſam ſermonesq; ſuos, rerumq; ſuarum
Comiter impertit, magna cùm lapſa * dici
* Parte fuiſſet, de paruis, ſummaq; gerendis
Conſilio, induforo, lato, ſanctoq; Senatu:
Cui res audacter magnas, paruasq;, iocumq;
Eloquerer, quæ tincta malis, & quæ bona dictu
Euomeret, ſi quid uellet, tutoq; locaret:
Quò cùm multa uolup, ac gaudia, clamq; palamq;:
Ingenium cui, nulla malum ſententia ſuadet
Vt faceret facinus * leuis, haud malus, idem
Doctus, fidelis, ſuauis homo, facundus, ſuoq;
Contentus, ſcitusq; beatus ſecunda loquens in
Tempore, commodus, & uerborum uir paucorum.
Multa tenens antiqua, ſepulta, & ſæpe uetuſtas
Quæ facit, & mores ueteresq;, nouosq; tenentem,
Multorum ueterum leges, diuûmq; hominumq;
Prudentem qui multa loqui'ue, tacere'ue poſſet,
Hunc inter pugnas compellat Seruilius ſic.

*Dies iam.
*als ſic, Pars foret è ſummis rebus, paruisq; regundis.
*lenis tamen

T. Aelium Scillonem dicere ſolitum ferunt, Q. Ennium de ſemetipſo hæc ſcripſiſſe: picturamq; iſtam morum, & ingenij ipſius Q. Ennij factam eſſe.

Sermo Tauri Philoſophi de modo atq; ratione tolerandi

dolor

doloris, ſecundum Stoicorum decreta. CAP. V.

CVm Delphos ad Pythia, conuentumq́; totius ferme Graeciæ uiſendum Philoſophus Taurus iret: nosq́; ei comites eſſemus: inq́; eo itinere Lebadiā ueniſſemus, quod eſt oppidum antiquū in terra Bœotia: affertur ibi ad Taurum, amicum eius quempiam nobilem in Stoica diſciplina philoſophum, ægra ualetudine oppreſſum decumbere tūc omiſſo itinere, quo aliò maturandum erat, & relictis uehiculis, pergit eum propere uidere: nosq́; de more, quem in locum cunque iret, ſecuti ſumus. Et ubi ad ædes, in quibus ille ægrotus erat, peruenimus, uidemus hominem doloribus cruciatibusq́; allabi, quòd Græci κωλὸν dicunt, & febri ſimul adrapida afflictari, gemitusq́; ex eo compreſſos, erūpere, ſpiritusq́; & anhelitus è pectore eius euadere, non dolorem magis indicantes, quàm pugnam aduerſus dolorem. Pòſt deinde cùm Taurus & medicos accerſiſſet, collocutusq́; de faciēda medela eſſet, & eum ipſum ad retinendam patientiam teſtimonio tolerantiæ, quam uidebat, perhibito, ſtabiliſſet, egreſſiq́; deinde ad uehicula, & ad comites rediremus, Vidiſtis, inquit Taurus, non ſanè iucundum ſpectaculum, ſed cognitu tamen utile, congredientes compugnantesq́; Philoſophum & dolorem. Faciebat uis illa & natura morbi, quod erat ſuum, diſtractionem cruciatumq́; membrorum: faciebat contrà ratio & natura animi, quod erat æquè ſuum. perpetiebatur, & cohibebat coërcebatq́; intra ſeſe uiolentias effrenati doloris. Nullos eiulatus, nullas complorationes, ne ullas quidem uoces indecoras edebat, ſigna tamen quædam (ſicut uidiſtis) exiſtebāt uirtutis & corporis, de poſſeſſione hominis pugnātium. Tum è ſectatoribus Tauri iuuenis, in diſciplinis philoſophiæ non ignarus, Si tanta, inquit, doloris acerbitas eſt, ut

Lebadia.

Patientiæ exemplum.

ut contra uoluntatem, contraq́; iudicium animi nitatur, inuitumq́; hominem cogat ad gemendum, confitendumq́; de mallo morbi ſæuientis: cur dolor apud Stoicos indifferens eſſe dicitur, non malum? Cur deinde aut Stoicus homo cogi aliquid poteſt, aut dolor cogere: cùm & dolorem Stoici nihil cogere, & ſapientem nihil cogi poſſe dicant? Ad ea Taurus, uultu iam propemodum lætiore (delectatus enim iam uidebatur illecebra quæſtionis) Si iam amicus, inquit, hic noſter melius ualeret, gemitus eiuſmodi neceſſarios à calumnia defendiſſet, & hanc, opinor, tibi quæſtionē diſſoluiſſet. Me autem ſcis cum Stoicis non bene conuenire, uel Stoica potius diſciplina. Eſt enim pleraq; & ſibi & nobis incongruens, ſicut in libro quem ſuper ea re compoſuimus, declaratur. Sed ut tibi à me mos geratur, dicam ego indoctius (ut aiunt) & apertius, quæ fuiſſe dicturum puto ſinuoſius atq; ſolertius, ſi quis nunc adeſſet Stoicorum. Noſti enim, credo, uerbũ illud uetus & peruulgatum: ἀμαθέστερον πῶς εἶπε, καὶ σαφέστερον λέγε. Atq; hinc exorſus de dolore atq; gemitu Stoici ægrotantis, ita diſſeruit: Natura, inquit, omnium rerum, quæ nos genuit, induit nobis* inoleuitq́; in ipſis ſtatim principijs, quibus nati ſumus, amorem noſtri & charitatem, ita prorſus, ut nihil quicquã eſſet charius pēſiusq́; nobis, quàm noſmetipſi. Atq; hoc eſſe fundamentũ rata eſt conſeruandæ hominum perpetuitatis, ſi unuſquiſq; noſtrum, ſimulatq; editus in lucem foret, harum prius rerum ſenſum affectionemq́; caperet, quæ à ueteribus philoſophis τὰ πρῶτα κατὰ φύσιν appellata ſunt: ut omnibus ſcilicet corporis ſui commodis gauderet, ab incommodis omnibus abhorreret. Poſtea per incrementa ætatis exorta è ſeminibus ſuis ratio eſt, & utēdi conſilij reputatio, & honeſtatis utilitatiſq́; ueræ cōtemplatio,

Dolor cur à Stoicis dicitur indifferens, & non eſſe malum.

*illinitq́;

platio, ſubtiliorq́; & exploratior commodorum delectus: atq; ita præ cæteris omnibus enituit & præfulſit decori & honeſti dignitas, ac ſi ei retinĕdæ obtinendæ'ue incommodum extrinſecus aliquod obſtaret, contĕptum eſt. Neq; aliud eſſe uerè & ſimpliciter bonum, niſi honeſtum: neq; aliud quicquam malum, niſi quod turpe eſſet, exiſtimatum eſt. Reliqua omnia, quæ in medio forent, ac neq; honeſta eſſent neq; turpia, neq; bona eſſe, neq; mala decretum eſt. Productiones tamen & relationes, ſuis quæq; momentis diſtinctæ, diuiſcq́; ſunt: quæ προηγούμενα καὶ ἀποπροηγούμενα ipſi uocăt. Propterea uoluptas quoq; & dolor, quod ad finem ipſum bene beatéq; uiuĕdi pertinet, & in medijs relicta; & neq; in bonis neq; in malis iudicata ſunt. Sed enim quoniă his primis ſenſibus doloris uoluptatiſq́;, ante conſilij & rationis exortum, recens natus homo imbutus eſt, & uoluptati quidem natura conciliatus, à dolore autem, quaſi à graui quodă inimico abiunctus alienatuſq́; eſt: idcirco affectiones iſtas primitus penituſq; inditas, ratio poſt addita, cŏuellere, *extirpare, atq; extinguere uix poteſt. Pugnat autem cum ijs ſemper: & exultanteis eas opprimit obteritq́;, & parĕre ſibi atq; obedire cogit. Itaq; uidiſtis philoſophum ratione decreti ſui nixŭ, cŭ petulantia morbi doloriſq́; exultantia colluctantĕ, nihil cedentem, nihil confidentem, neq; (ut pleriq; dolentes ſolent) ciulantem, atq; lamĕtantem, ac miſerum ſeſe & infelicem appellantem: ſed acres tantum anhelitus, & robuſtos gemitus edentem, ſigna atq; indicia non uicti, neq; oppreſſi à dolore, ſed uincere eum atq; opprimere enitentis. ſed haud ſcio, inquit, an dicat aliquis, ipſum illud, quòd pugnat, quòd gemit, ſi malum dolor non eſt, cur neceſſe eſt gemere, & pugnare? Quia enim omnia quæ non ſunt mala, moleſtia

*obſtirpare

quoq;

quoq; omni non carent:ſed ſunt pleraq; noxa quidem magna & pernicie priuata,quia non ſunt turpia: cõtra naturæ tamen manſuetudinem lenitatemq́; oppoſita ſunt,& infeſta per obſcuram quandam & neceſſariã ipſius naturæ conſequẽtiam. Hæc ergo uir ſapiens tolerare,& cunctari poteſt: non omnino ſenſum ſui amittere poteſt. ἀναλγησία enim atq; ἀπάθεια,non meo tantũ,inquit,ſed quorundam etiam ex eadem porticu prudentiorũ hominum,ſicuti iudicio Panætij grauis atque docti uiri improbata abiectáq; eſt. Sed cur contra uoluntatem ſuam gemitus facere cogitur philoſophus Stoicus,quem nihil cogi poſſe dicunt? Nihil ſanè poteſt cogi uir ſapiẽs,cùm eſt rationis obtinendæ locus.Cùm uerò natura cogit,ratio quoq; à natura data cogitur. Quare etiam, ſi uidetur, cur alicuius manu ad oculos ſuos repentè agitata, inuitus conniueat? Cur fulgente cœlo à luminis iactu, non ſua ſponte & caput & oculos declinet? Cur tonitru uehementius facto, ſenſim pauescat? Cur ſternutamentis quatiatur? Cur aut in ardoribus Solis æſtuet? aut cur in pruinis immanibus obrigeſcat? Hæc etenim, & pleraque alia, non uoluntas nec conſilium, nec ratio moderatur: ſed naturæ neceßitatisq́; decreta ſunt. Fortitudo. *Fortitudo autem non ea eſt, quæ contra naturam monſtri uice nititur, ultraq́; modum eius egreditur,aut ſtupore animi, aut immanitate, aut quadam miſera & neceſſaria in perpetiendis doloribus exercitatione: Qualem fuiſſe accepimus ferum quendam in ludo Cæſaris gladiatorem, qui, cùm uulnera eius à medicis execabantur, ridere ſolitus fuit. Sed ea uera & proba fortitudo eſt,quam maiores noſtri ſcientiam eſſe dixerunt rerum tolerandarum, & non tolerandarum. Per quod apparet eſſe quædam intolerabilia, à quibus fortes uiri aut obeundis*

dis abhorreant, aut ſuſtinendis. Cùm hæc Taurus dixiſſet, uidereturq́; in eandem rem plura etiam dicturus, peruentum eſt ad uehicula, & conſcendimus.

Quod Græci ænigma dicunt, Latini antiqui ſcrupos appellauerunt. CAP. VI.

*QVæ Græci dicunt ænigmata, hoc genus quidam ex noſtris ueteribus * ſcirpos appellauerunt: quale eſt quod nuper inuenimus, perhercle antiquum, perq́; lepidum tribus uerſibus ſenarijs compoſitum ænigma: quod reliquimus inenarratum, ut legentium coniecturas in requirendo acueremus.* Aenigma. * Scrupos legendum eſſe Cælius lect. anti.li.12.cap. 43.contendit.

Verſus tres hi ſunt:

Semel, minuśne, an bis minus ſit, non ſat ſcio,
An utrunq; eorum, ut quondam audiui dicier,
Ioui ipſi regi noluit concedere.

Hoc qui nolet diutius apud ſe quærere, inueniet quid ſit in M. Var. de ſermone Latino ad Marcellum ſecundo lib.

Quam ob cauſam Cn. Dolabella proconſul, ream mulierem ueneficii, confitentemq́; ad Areopagitas reiecerit. CAP. VII.

AD Cn. Dolabellam, proconſulari imperio prouinciam Aſiam obtinẽtem, deducta mulier Smyrnæa eſt. Eadem mulier uirum & filium, eodem tẽpore, uenenis clàm datis, uita interfecerat, atq; id feciſſe ſe confitebatur: dicebatq́; habuiſſe ſe faciendi cauſam, quoniam ille idem maritus & filius alterum filium mulieris ex uiro priore genitum, adoleſcentem optimum & innocentiſſimũ exceptũ inſidijs occidiſſent. Idq́; ita eſſe factum controuerſia non erat. Dolabella retulit ad conſilium. Nemo quiſquam ex conſilio ſententiam ferre in cauſa tam ancipiti audebat: quòd & confeſſum ueneficium, quo maritus & filius necati forent, non admittendum impunitum uidebatur: &

digna tamen pœna in homines ſceleratos uindicatum fuiſſet. Dolabella eam rem Athenas ad Areopagitas, ut ad iudices grauiores exercitatioresq́;, reiecit. Areopagitæ cognita cauſa accuſatorem mulieris, & ipſam quæ accuſabatur, centeſimo anno adeſſe iuſſerunt. Sic neq; abſolutum mulieris ueneficium eſt, quod per leges non licuit: neque nocens damnata punitaq́ue, quæ digna uenia fuit. Scripta hæc hiſtoria eſt in libro Valerij Maximi, factorum & dictorum memorabilium octauo.

Areopagitarum iudiciũ.

Reditiones in gratiam nobilium uirorum memoratu dignæ. CAP. VIII.

PVblius Africanus ſuperior, & Tib. Gracchus, Tib. & C. Gracchorum pater, rerum geſtarum magnitudine, & honorum atq; uitæ dignitate illuſtres uiri, diſſenſerunt ſæpenumero de republica: & ea, ſiue qua alia re non amici fuerunt. Ea ſimultas cùm diu manſiſſet, & ſolenni die Ioui epulum libaretur, atq; ob id ſacrificium ſenatus in Capitolio epularetur: fors fuit, ut apud eandem menſam duo illi iunctim locarentur. Tũ quaſi dijs immortalibus arbitris, in conuiuio Iouis Opt. Max. dextras eorum conducẽtibus, repentè amiciſſimi facti, neq; ſolũ amicitia incœpta, ſed affinitas ſimul inſtituta. Nam P. Scipio filiam uirginem habens iam uiro maturam, ibi tunc eodem in loco deſpõdit eam Tiberio Graccho, quem probauerat elegeratq́;, exploratiſſimo iudicij tempore, dum inimicus eſt. Aemilius quoque Lepidus, & Fuluius Flaccus nobili genere, ampliſſimisq́; honoribus, & ſummo loco in ciuitate præditi, odio inter ſeſe graui, & ſimultate diutina conflictati ſunt. Poſteà populus eos ſimul CENSS. facit. Atq; illi, ubi uoce præconis renuntiati ſunt, ibidem in campo ſtatim nondum dimiſſa concione, ultro uterq; &

pari

pari uoluntate coniuncti complexiq; ſunt. Exq; *eo die, & in ipſa cenſura, & poſteà, iugi concordia fidiſſimè amiciſſimeq; uixerunt.*

Quæ dicantur uocabula ancipitia: & quòd honoris quoq; uocabulum ancipiti ſententia fuerit. CAP. IX.

Vocabula ancipitia.

E*St pluriſariam uidere, atque animaduertere in ueteribus ſcriptis, pleraq; uocabula, quæ nunc in ſermonibus uulgi unam, certamq; rem demonſtrent, ita fuiſſe media & communia, ut ſignificare & capere poſſent duas inter ſeſe res contrarias.* Ex *quibus quædam ſatis nota ſunt: ut tempeſtas, ualetudo, facinus, dolus, gratia, induſtria.* H*æc enim ferè iam uulgatum eſt ancipitia eſſe, & utroq; uerſus dici poſſe.* Periculum *etiam, & uenenum, & contagium, non uti nunc dicuntur, pro malis tantum dicta eſſe, multũ exẽplorum eiuſmodi reperias. Sed* Honorem *quoque mediam uocem fuiſſe, & ita appellatum, ut etiam malus honos diceretur, & ſignificaret iniuriam: id profectò rariſſimum eſt. Quintus autem* Metellus *Numidicus in oratione, quàm de triũpho ſuo dixit, his uerbis uſus eſt: Qua in re quantò uniuerſi me unum anteſtatis, tantò uobis, quàm mihi, maiorem iniuriam atq; contumeliam facit, Quirites.* Et *quantò probi iniuriam facilius accipiunt, quàm alteri tradũt, tantò ille uobis, quàm gratiam mihi, peiorem honorem habuit.* Nam *me iniuriam ferre, uos facere uult, Quirites: ut hic conqueſtio, iſtic uituperatio relinquatur.* Honorem, *inquit, peiorem uobis habuit, quàm gratiã mihi: cuius uerbi ſententia eſt, quam ipſe quoque ſuprà dicit, maiore uos affecit iniuria & cõtumelia, quàm me.* Præter *huius autem uerbi notionẽ, adſcribẽdam eſſe hanc ſententiam ex oratione Q. Metelli exiſtimaui, ut definiremus Socratis eſſe decretum:*

Periculum. Venenum. Contagium. Honos malus.

Κάκιον εἶναι τὸ ἀδικεῖν τοῦ ἀδικεῖσθαι.

Quòd æditimus uerbum Latinum ſit. CAP. X.

Aeditimus. Aedituus.

AEditimus uerbum Latinum eſt, & uetus: ea forma dictum, qua Finitimus & Legitimus. Sed pro eo à pleriſq; nunc æditųus dicitur, noua & commentitia uſurpatione, quaſi à tuendis ædibus appellatus. Satis hoc eſſe potuit admonendi gratia dixiſſe, ſed addatur id propter agreſtes quoſdam & indomitos certatores: qui niſi autoritatibus adhibitis, non cōprimuntur. Marcus Varro in lib. II. ad Marcellum de Latino ſermone, æditimum dici oportere cenſet magis quàm æditųum: quòd alterum ſit recenti nouitate fictum, alterum antiqua origine incorruptum. Liuius quoq; (ut opinor) in Proteſilaodamia, Clauſtritimum dixit, qui clauſtris ianuæ præeſſet: eadem ſcilicet figura, qua æditimum dici uidebat, qui ædibus præeſt. In Verrem M. Tullij in exemplaribus fideliſſimis, ita inueni ſcriptum: Aeditimi, cuſtodesq; maturè ſentiunt. In libris autem uulgarijs æditui ſcriptum eſt. Pomponij fabula Attellana eſt, quæ ita inſcripta eſt, Aeditimus: in qua hic uerſus eſt:

Liuium Andromicū poëtam intellige.

Qui poſtquā tibi appareo, atq; æditimor in templo tuo.

Titus autem Lucretius in carmine ſuo, pro æditųis, æditųentes appellat: —Oneratáq; paſſim

Cuncta cadaucribus cœleſtûm templa manebant,

Hoſpitibus loca quæ complerant æditųentes.

Errare iſtos, qui ſpe & fiducia latendi peccēt, cum latebra peccati perpetua nulla ſit: & ſuper ea re Perigrini philoſophi ſermo, ex Sophoclis poëtæ ſententia. CAP. XI.

Peregrinus philoſophus Proteus.

PHiloſophum nomine Peregrinum, cui poſteà cognomentum Proteus factum eſt, uirum grauem atq; conſtantem uidimus, cùm Athenis eſſemus, diuerſantem in quodam tugurio extra urbem. Cumq; ad eum frequenter uentitaremus, multa hercle dicere eum utiliter, & honeſtè

neſtè audiuimus: in quibus id fuit, quod præcipuum auditu meminimus: Virum quidem ſapientem non peccaturum eſſe dicebat, etiamſi peccaſſe eum dij atque homines ignoraturi forent. Non enim *pœnæ aut infamiæ metu, non eſſe peccandum cenſebat: ſed iuſti, honeſtiq́; ſtudio, & officio. Siqui tamen non eſſent tali uel ingenio, uel diſciplina præditi, uti ſe ui ſua, ac ſponte facilè à peccando tenerent: eos omneis tunc peccare procliuius exiſtimabat, cùm latere poſſe id peccatum putarent, impunitatemq́; ex ea latebra ſperarent.* At *ſi ſciant, inquit, homines nihil omnium rerum diutius poſſe celari, ſuppreſſius prudentiusq́; peccabitur.* Propterea *uerſus iſtos* Sophoclis *prudentiſſimi poëtarum in ore habendos dicebat:*

Πρὸς ταῦτα κρύπτε μηδὲν, ὡς ἅπανθ' ὁρῶν,
Καὶ πάντ' ἀκούων πάντ' ἀναπτύσσει χρόνος.

Alius quidam ueterum poëtarum, cuius nomen mihi nunc memoriæ non eſt, Veritatem Temporis *filiam eſſe dixit.* Veritas temporis filia.

Faceta reſponſio M.Ciceronis, amolientis à ſe crimen manifeſti mendacii. CAPVT XII.

HAec quoque diſciplina rhetorica eſt, callidè & cum aſtu res crimino ſas, citra periculum, confiteri: ut ſi obiectum ſit turpe aliquid, quod negari non queat, reſponſione ioculari eludas, & rem facias riſu magis dignam, quàm crimine, ſicut feciſſe Ciceronem *ſcriptum eſt, cùm id, quod inficiari non poterat, urbano facetoq́; dicto diluit.* Nam *cùm emere uellet in palatio domum, & pecuniam in præſens non haberet, à* P.Sylla, *qui tum reus erat, mutua* HS *uicies tacitè accepit.* Ea *res tamen priuſquam emeret, prodita eſt, & in uulgus exiuit: obiectumq́; ei eſt, quòd pecuniam domus emendæ cauſa, à reo accepiſſet.* Tum Cicero *inopinata opprobratione* Rhetoricum præceptum.

tione permotus, accepiſſe ſe negauit: ac domum quoq; ſe empturum negauit. Atque adeò, inquit, uerum ſit, accepiſſe me pecuniam, ſi domum emero. Sed cùm poſteà emiſſet, & hoc mendacium ei in Senatu ab inimicis obijceretur, riſit ſatis: atque inter ridendum, ἀκοινώνητοι inquit, homines eſtis, cùm ignoratis prudētis, & cauti patris familiâs eſſe, quod emere uelit, empturum ſeſe negare, propter competitores emptionis.

Intra calendas cùm dicitur, quid ſignificet: utrum ante calendas, calendis, an utrunque. Atque inibi quid ſit in oratione Marci Tullii, intra Oceanum, & intra montem Taurum, & in quadam epiſtola, intra modum. CAPVT XIII.

Intra Calendas.

CVm Romæ à COSS. *iudex extra ordinem datus, pronuntiare intrà calendas iuſſus eſſem, Apollinarem Sulpitium doctum hominem percontatus ſum, an his uerbis,* Intra *calendas, ipſæ quoq; calendæ tenerentur:* Di*xiq; ei, me uidelicet datum iudicem, calendasq; mihi productas, ut intra eum diem pronuntiarem. Cur, inquit, hoc me potius rogas, quàm ex iſtis aliquem peritis ſtudioſisq; uiris, quos adhibere in conſilium iudicaturi ſoletis?* Tum *illi ita ego reſpondi: Si aut de uetere inquam iure, aut recepto, aut controuerſo, aut ambiguo, aut nouo, aut conſtituto diſcendum eſſet, iſſem planè ſciſcitatum ad iſtos quos dicis: ſed cùm uerborum* Latinorum *ſententia, uſus, ratio exploranda ſit, læuus profectò & cæcus animi forem, ſi cùm haberem tui copiam, iſſem magis ad alium, quàm ad te.* Audi *igitur, inquit, de ratione uerbi quid exiſtimem: ſed eo tamen pacto, ut id facias, non quod ego de proprietate diſſeruero, ſed quod in ea re omnium pluriumue conſenſu obſeruari cognoueris.* Non *enim uerborum tantum communium ueræ atq; propriæ ſignificationes longiore*

giore uſu mutantur, ſed legum quoq; ipſarum iuſſa conſenſu tacito obliterantur. Tum deinde diſſeruit, me & pleriſq; alijs audiẽtibus, in hunc ferme modum: Cùm dies, inquit, ita præfinita eſt, ut iudex in calendas pronuntiet, occupauit iam hæc omnes opinio, non eſſe dubiũ, quin ante calendas iure pronuntietur. Et id tantum ambigi uideo, quod tu quæris, an calendis quoque iure pronuntietur. ipſum autem uerbum ſic proculdubio natum eſt, atque ita ſeſe habet, ut cùm dicitur, Intra cal. non alius accipi dies debeat, quàm ſolæ calendæ. Nam très iſtæ uoces, intra, citra, ultra, quibus certi locorum fines demonſtrantur, ſingularibus apud ueteres ſyllabis appellabantur, in, cis, uls. In, Cis, Vls. *Hæ deinde particulæ, quoniã paruo exiguoq; ſonitu obſcurius promebantur, addita eſt tribus omnibus eadem ſyllaba: & quod dicebatur, cis Tyberim, & uls Tyberim dici cœptũ eſt citra Tyberim, & ultra Tyberim. Itẽ quod erat, in, accedente eadem ſyllaba, intra factum eſt. Sunt ergo hæc omnia quaſi contermina, iunctis inter ſe finibus cohærentia intra oppidum, ultra oppidum, citra oppidũ: ex quibus intra, in (ſicuti dixi) ſignificat. Nam qui dicit, intra oppidum, intra cubiculum, intra ferias: non dicit aliud, quàm in oppido, in cubiculo, in ferijs. Intra cal. igitur nõ ante calen. eſt, ſed in calendis: id eſt, eo ipſo die, quo cal. ſunt. Itaque ſecundum uerbi ipſius rationem, qui iuſſus eſt intra calend. pronuntiare: niſi cal. pronuntiet, contra iuſſum uocis facit. Nam ſi ante id fiat, non intra pronuntiat, ſed citra. Neſcio autem quo pacto recepta uulgò interpretatio eſt abſurdiſſima, ut intra cal. ſignificare uideatur, etiam citra cal. & uel ante cal. nihil enim ferme intereſt. Atq; inſuper dubitatur, an calendis quoq; pronuntiari poſſit, quandò neque ultra, neq; citra, ſed quod inter*

t 4 hæc

hæc mediũ eſt, intra calen. id eſt, calendis. pronuntiandum ſit. Sed nimirum conſuetudo uicit, quæ cùm omnium domina rerum, tum maximè uerborum eſt. Ea omnia cùm Apollinaris ſcitè perquàm, atque enucleatè diſputauiſſet, tum ego hæc dixi: Cordi, inquam, mihi fuit, priuſquam ad te irem, quærere explorareq́;, quonã modo ueteres noſtri particula iſta, qua de agitur, uſi ſint: atque ita inuenimus Tullium in tertia in Verrem ſcripſiſſe: Eſt autẽ modo locus intra Oceanum iam nullus, neq; tam longinquus, neque tam reconditus, quò non per hæc tempora noſtrorũ hominũ libido iniquitasq́; peruaſerit. Intra Oceanũ dicit cõtra rationem tuam. Non enim uult (opinor) dicere in Oceano. Terras enim demonſtrat omneis, quæ Oceano ambiuntur, ad quas à noſtris hominibus adiri poteſt, quæ ſunt citra Oceanum, non in Oceano. Neq; enim uideri poteſt inſulas ſignificare neſcio quas, quæ penitus eſſe intra æquora ipſa Oceani dicũtur. Tunc Sulpitius Apollinaris renidẽs, Non mehercle inargutè, inquit, nec incallidè oppoſuiſti hoc Tullianum: ſed Cicero intra Oceanum, non (ut tu interpretare) citra Oceanum dixit. Quid enim poteſt dici citra Oceanum eſſe, cùm undique Oceanus circunſcribat omneis terras, & ambiat? Nam citra quod eſt, id extra eſt. Quî autem poteſt intra eſſe dici, quod extra eſt? Sed ſi ex una tantum parte orbis Oceanus foret, citra Oceanũ eſſe dici poteſt, uel ante Oceanum. Cùm uerò omneis terras omnifariam & undiq; uerſum circonfluat, nihil citra eum eſt: ſed undarum illius ambitu terris omnibus cõuallatis, in medio eius ſunt omnia, quæ intra oras eius incluſa ſunt. Sicuti hercle ſol non citra cœlum uertitur, ſed in cœlo, & intra cœlum. Hæc tunc Apollinaris ſcitè acuteq; dicere uiſus eſt. Sed poſteà in libro M. Tullij epi-

Conſuetudo.

ſtol

ſtolarum ad Ser. Sulpitium, ſic dictum eſſe inuenimus: intra modum, ut intra Calendas dicunt, qui dicere citra calendas uolunt. Verba hæc Ciceronis ſunt, quæ appoſui: Sed tamen quoniam effugi eius* occaſionem, qui fortaßè arbitraretur me* hanc rem imperitè non putare, ſi perpetuò tacerem, modicè hoc faciam, aut etiam intra modum: ut & illius uoluntati, & meis ſtudijs ſeruiam. Modicè dixerat hoc faciam: id eſt, cùm modo æquo & pari. Deinde quaſi hoc diſpliceret, & corrigere id uellet, addidit: Aut etiam intra modum. Per quod minus ſeſe oſtendit id facturum eſſe, quàm quòd fieri modicè uideretur: id eſt, nõ ad ipſum modum, ſed retrò paululum, & citra modum. In oratione etiam, quam pro P. Seſtio ſcripſit, Intra montem Taurum ſic dicit, ut non ſignificet in monte Tauro, ſed uſque ad montem Taurum cum ipſo monte. Verba ſunt hæc ipſius M. Tullij ex ea quam dixi oratione: Antiochum magnum illum maiores noſtri magna belli cõtentione, terra mariq; ſuperatum, intra montem Taurum regnare iuſſerunt: Aſiam, qua illum multarunt, Attalo ut is in ea regnaret, condonarunt. Intra montem, inquit, Taurum regnare iuſſerunt: quod non perinde eſt, ut intra cubiculum dicimus: niſi uideri poteſt, id eſſe Intra montem, quod eſt Intra regiones, quæ Tauri montis obiectu ſeparantur. Nam ſicut qui intra cubiculum eſt, is non in cubiculi parietibus, ſed intra parietes eſt, quibus cubiculum includitur, qui tamen ipſi quoque parietes in cubiculo ſunt: ita qui regnat intra montem Taurum, non ſolum in monte Tauro regnat, ſed in ijs etiã regionibus, quæ Tauro monte clauduntur. Num igitur ſecundum iſtam uerborum M. Tullij ſimilitudinem, qui iubetur, intra Calendas pronuntiare: is & ante Calendas, & ipſis Calendis iure pronuntiare poteſt? Neq; id fit

*offenſionẽ
*hãc Remp. non
Intra modũ.
Modice.

quaſi priuilegio quodam inſcitæ conſuetudinis, ſed certa rationis obſeruatione: cùm omne tempus quod Calendarum die includitur, intra Calendas eſſe rectè dicitur.

Saltem particula, quam uim habeat, & quam originem.

CAPVT XIIII.

*Saltem particula, quam haberet principalem ſignificationem, quæq; uocis iſtius origo eſſet, quærebamus. Ita enim primitus factam eſſe apparet, ut quæ uideatur ſicuti quædam ſupplementa orationis, temerè & inconditè aſſumpta. Atque erat qui diceret legiſſe ſe in grammaticis commentarijs P. Nigidij, Saltem, ex eo dictum, quòd eſſet, ſi aliter: Idq; ipſum dici ſolitum per defectionem. Nam plenam eſſe ſententiam, ſi aliter non poteſt. Sed id nos in iiſdem commentarijs Nigidij, cùm eos non (opinor) incuriosè legiſſemus, nuſquam inuenimus. Videntur autem uerba iſta, ſi aliter non poteſt, à ſignificatione quidem uoculæ huius, de qua quærimus, non abhorrere: ſed tot uerba tamen in pauciſſimas literas * cludere, improbæ cuiuſdam ſubtilitatis eſt. Fuit etiam qui diceret, homo in libris atq; literis aßiduus, Saltem ſibi dictum uideri, u, media litera extrita: Salutem enim antè dictum, quod nos ſaltem diceremus. Nam cùm alia quædam petita, & non impetrata ſunt: tum ſolemus, inquit, quaſi extremum aliquid petituri, quod negari minimè debeat, dicere, hoc ſaltem fieri aut dari oportere: tanquam ſalutem poſtremò petentes, quàm & impetrari certè, & obtineri ſit æquiſsimum. Sed hoc itidem non illepidè quidem fictũ, nimis tamen eſſe uidetur commentitium. Cenſuimus igitur amplius quærendum.*

* *includere*

Quòd Siſenna in libris hiſtoriarum aduerbiis huiuſcemodi ſæpenumero uſus eſt, celatim, * uelitatim, ſaltuatim.

* *uellicatim*

CAP. XV.

Cùm

CVm lectitaremus hiſtoriam Siſennæ, aſsiduè huiuſce modi figuræ aduerbia in oratione eius animaduertimus cuiuſmodi ſunt hæc, curſim, properatim, celatim, uelitatim, ſaltuatim. Ex quibus duo prima, quia ſunt notiora, exemplis non indigebant: reliqua in hiſtoriarum ſexto ſic ſcripta ſunt: Quàm maximè celatim poterat: in inſidijs ſuos diſponit. Item alio in loco: Nos una æſtate in Aſia & Græcia geſta, idcirco literis continentia mandauimus, ne uelitatim aut ſaltuatim ſcribendo, lectorum animos impediremus.

Aduerbia in im.

Celatim.

Velitatim.

Saltuatim.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARIORVM

LIBER XIII.

Inquiſitio uerborum iſtorum M. Tullii curioſior, quæ ſunt in libro primo Antonianarum: Multa autem impendere uidentur, præter naturam etiam, præterq́; fatum: tractatumq́; an idem duo iſta ſignificent, fatum, atque natura, an diuerſum. CAPVT I.

MARCVS Cicero in primo Antonianarum ita ſcriptum reliquit: Hunc igitur ut ſequerer properaui, quem præſentes non ſunt ſecuti: non ut proficerem aliquid (neque enim ſperabam id, nec præſtare poteram) ſed ut, ſi quid mihi humanitus accidiſſet (multa autem impendere uidentur, præter naturam etiam, præterq́; fatum) huius diei uocem, teſtem Reipublicæ relinquerem meæ perpetuæ erga ſe uoluntatis. Præter naturam, inquit, præterq́; fatum. An utrunque idem ualere uoluerit, fatum atque naturam, & duas res

Præter naturam.

Prçter fatum.

ἀνθ'

ἀνθ' ἑνὸς ὑποκειμένου, πεπρωμένην καὶ φύσιν: an uerò diuiſerit ſepararitq́; , ut alios caſus natura ferre uideatur, alios fatum, conſiderandum equidem puto. Atque id maximè requirendum, qua ratione dixerit accidere multa humanitus poſſe, præter fatum: quando ſic ratio & ordo, & inſuperabilis quædam neceſſitas fati conſtituitur, ut omnia intra fatum claudenda ſint: niſi illud ſanè Homeri *ſecutus eſt:*

Μὴ καὶ ὑπὲρ μοῖραν δόμον Ἄϊδος εἰσαφίκηαι.

N*ihil autem dubium eſt, quin uiolentam & inopinatam mortem ſignificauerit: quæ quidem poteſt rectè uideri accidere præter naturam. Sed cur id quoque genus mortis extra fatum poſuerit, neque operis huius eſt explorare, neque temporis. Illud tamen non prætermittendum eſt, quòd* Vergilius *quoque id ipſum quod* Cicero *de fato opinatus eſt: cùm hoc in quarto libro dixit de* Eliſa, *quæ mortem per uim potita eſt:*

N*am quia nec fato, merita nec morte peribat.*

T*anquam in faciendo fine uitæ, quæ uiolenta ſunt, non uideantur è fato uenire.* Demoſthenis *autem, uiri prudentia pari atqne facundia præditi, uerba idem ferè ſignificantia de natura atque fato* M. Cicero *ſecutus uidetur. Ita enim ſcriptum eſt in oratione illa egregia, cui titulus eſt* περὶ στεφάνου: ὁ μὲν τοῖς γονεῦσι νομίζων μόνον γεγεννῆσθαι, τὸν τῆς εἱμαρμένης καὶ τὸν αὐτόματον θάνατον περιμένει. ὁ δὲ καὶ τῇ πατρίδι ὑπὲρ τοῦ μὴ ταύτην ἐπιδεῖν δουλεύουσαν, ἀποθνήσκειν ἐθελήσει. Q*uod* Cicero *fatum, atque naturam uidetur dixiſſe, id multò antè* Demoſthenes τὴν πεπρωμένην, καὶ τὸν αὐτόματον θάνατον *appellauit.* Αὐτόματος *enim* θάνατος, *quaſi naturalis & fatalis, nulla extrinſecus ui coactus uenit.*

Demoſthenes.

Super

Super poëtarum Pacuuii & Accii colloquio familiari in oppido Tarentino. CAP. II.

QVibus otium & ſtudium fuit, uitas atque ætates doctorum hominũ quærere, ac memoriæ tradere, de M. Pacuuio, & L. Accio tragicis poëtis hiſtoriam ſcripſerunt huiuſcemodi: Cùm Pacuuius, inquiunt, gradi iam ætate & diutino corporis morbo affectus, Tarentum ex urbe Roma conceſsiſſet, Accius tunc haud paruo iunior, proficiſcens in Aſiam, cùm in oppidum ueniſſet, diuertit ad Pacuuium: comiterq; inuitatus, pluſculisq; ab eo dictus retentus, tragœdiam ſuam, cui Atreus nomen eſt, deſideranti legit. Tum Pacuuium dixiſſe aiunt, ſonora quidẽ eſſe quæ ſcripſiſſet, & grandia: ſed uideri ea tamen ſibi duriora paulùm & acerbiora. Ita eſt, inquit Accius, uti dicis: neque id ſanè me pœnitet. Meliora enim fore ſpero, que deinceps ſcribam. Nam quod in pomis eſt, itidem, inquit, eſſe aiunt in ingenijs: quæ dura, & acerba naſcuntur, pòſt fiunt mitia, & iucunda. Sed quæ gignuntur ſtatim uieta & mollia, atque in principio ſunt uiuida: non matura mox fiunt, ſed putria. Relinquendum igitur uiſum eſt in ingenio, quod dies atq; ætas mitificet. M.Pacuuius. L.Accius

An uocabula hæc, Neceſsitudo & Neceſsitas, differenti ſignificatione ſint. CAP. III.

RIſu prorſus atque ludo res digna eſt, cùm plerique grammaticorum aſſeuerãt, neceſsitudinem & neceſsitatẽ, mutare longè differreq; : ideo quòd neceſsitas ſit uis quæpiam premens & cogens: neceſsitudo autem dicatur ius quoddam & uinculum religioſæ coniunctionis: idq; unũ ſolitarium ſignificet. Sicut autem nihil quicquam intereſt, ſuauitudo dicas an ſuauitas, ſanctitudo an ſanctitas, acerbitudo an acerbitas, acritudo an (quod Accius in Neopto- Acerbitas. Acerbitudo.

lemo

Acritas. Acritudo. Neceſsitudo. Neceſsitas.

lemo ſcripſit) acritas: ita nihil rationis dici poteſt, quî neceßitudo & neceßitas ſeparentur. Itaque in libris ueterum uulgò reperias neceßitudinem dici, pro eo quod neceſſum eſt: ſed neceßitas ſanè pro iure officioq; obſeruantiæ affinitatis'ue infrequens eſt: quanquam qui ob hoc ipſum ius affinitatis familiaritatis'ue coniuncti ſunt, neceſſarij dicuntur. Reperi tamen in oratione C. Cæſaris, qua Plautiam rogationem ſuaſit, neceßitatem dictam pro neceßitudine, id eſt, iure affinitatis. Verba hæc ſunt: Equidem mihi uideor pro noſtra neceßitate, non labore, non opera, non induſtria, defuiſſe. Hoc ego ſcripſi de utriuſq; uocabuli indifferentia, admonitus fortè uerbi iſtius, cùm legerem Sempronij Aſellionis ueteris ſcriptoris quartum ex hiſtoria librum, in quo de P. Africano Pauli filio ita ſcriptum eſt: Nam ſe patrem ſuum audiſſe dicere L. Aemilium Paulum, minus bonum imperatorem ſignis collatis decertare: niſi ſumma neceßitudo, aut ſumma ei occaſio data eſſet.

Olimpiadis Alexandri matris, comis ac prudens ad filium reſcriptio CAP. IIII.

IN plerìſque monumentis rerum ab Alexandro geſtarum, & paulò antè in libro M. Varronis, qui inſcriptus eſt Oreſtes, uel de inſania, Olympiadem Philippi uxorem feſtiuißimè reſcripſiſſe legimus Alexandro filio. Nam cùm is ad matrem ita ſcripſiſſet: Rex Alexander Iouis Hammonis filius Olympiadi matri ſalutem dicit: Olympias ei reſcripſit ad hanc ſententiam: Amâbo, inquit, mi fili quieſcas, neque deferas me, neque criminere aduerſum Iunonem. Malum mihi prorſum illa magnum dabit, cùm tu me literis tuis pellicem illi eſſe confiteris. Ea mulieris ſcitæ atque prudentis erga ferocem filium comitas, ſenſim & comiter admonuiſſe eum uiſa eſt, deponendam eſſe opinionem

Olimpiadis prudens reſcriptum.

nem

nem uanam, quam ille ingentibus uictorijs, & adulantium blandimentis, & rebus ſupra fidem proſperis imbiberat, genitum eſſe ſeſe de Ioue.

De Ariſtotele, Theophraſto, & Menedemo philoſophis: deq; eleganti uerecundia Ariſtotelis, ſucceſſorem diatribæ ſuæ eligentis. CAP. V.

ARiſtoteles philoſophus, annos iam ferè natus duos & ſexaginta, corpore ægro affectoq; ac ſpe uitaq; tenui fuit. Tunc omneis eius ſectatorū cohors ad eum accedit, orantes, obſecranteſq;, ut ipſe deligeret loci ſui & magiſterij ſucceſſorem: quo poſt ſummum eius diem, perinde ut ipſo, uterentur ad ſtudia doctrinarum complenda excolendaq;, quibus ab eo imbuti fuiſſent. Erant tunc in eius ludo boni multi: ſed præcipui duo, Theophraſtus Theophraſtus.
& Menedemus, ingenio ij atque doctrinis cæteros præſtabant. alter ex inſula Leſbo fuit, Menedemus autē Rhodo. Menedemus.
Ariſtoteles reſpondit, facturum eſſe quod uellent, cùm id ſibi foret tempeſtiuum. Poſteà breui tempore cùm iidem illi, qui de magiſtro deſtinando petierant, præſentes eſſent: uinum, ait, quod tum biberet, non eſſe id ex ualetudine ſua, ſed inſalubre eſſe atque aſperum: ac propterea quæri debere exoticum, uel Rhodium aliquod, uel Leſbium. Id ſibi utrunque ut curarent, petiuit: uſurumq; eo dixit, quod ſeſe magis iuuiſſet. Vinū Rhodiū. Vinū Lesbiū.
Eunt, curant, inueniunt, adferunt. Tum Ariſtoteles Rhodium petit, deguſtat: Firmum, inquit, hercle uinum, & iucundum. Petit mox Leſbium, quo item deguſtato: Vtrunque, inquit, oppidò bonum: ſed ἡδίων ὁ λέσβιος. *Id ubi dixit, nemini fuit dubium, quin lepidè ſimul & uerecundè, ſucceſſorem illa uoce ſibi, non uinum delegiſſet. Is erat à leſbo Theophraſtus, homo ſuauitate inſigni linguæ pariter atq; uitæ.* Ariſtotelis uerecūdia in ſucceſſore eligēdo.

tæ. Itaq; non diu poſt Ariſtotele uita defuncto, ad Theophraſtum omnes conceſſerunt.

Quid ueteres Latini dixerunt, quas Græci *προσῳδίας* appellant: & item quòd uocabulum barbariſmi non uſurpauerint neque Romani antiquiores, neq; Attici.

CAPVT VI.

Accẽtus quorundam nominum.

QVas Græci προσῳδίας dicũt, eas ueteres docti, tum notas uocum, tum moderamenta, tum accentiunculas, tum uoculationes appellabãt. Quod nunc autem barbarè quem loqui dicimus, id uitium ſermonis, non barbarum eſſe, ſed ruſticum: & cum eo uitio loquentes, ruſticè loqui dictitabant. Publius Nigidius *in commentarijs grammaticis:* Ruſticus *ſit ſermo, inquit, ſi aſpires perperam. Itaq; id uocabulum quod dicitur uulgò barbariſmus, qui ante diui Auguſti ætatem puro atque integrè locuti ſunt, an dixerint, nondum equidem inueni.*

Ruſticè loqui.

Barbariſmus.

Diuerſum de natura leonum dixiſſe Homerum in carminibus, & Herodotum in hiſtoriis. CAP. VII.

Leænæ partus.

Herodotus.

LEænas inter omnem uitam ſemel parère, eoq; uno partu nunquàm edere plures quàm unum, Herodotus *in tertia hiſtoria ſcriptum reliquit. Verba ex eo libro hæc ſunt:* ἡ δὲ δὴ λέαινα, ἐὸν ἰσχυρότατον, καὶ θρασύτατον, ἅπαξ ἐν τῷ βίῳ τίκτει ἕν. τίκτουσα γὰρ συνεκβάλλει τῷ τέκνῳ τὰς μήτρας. τὸ δὲ αἴτιον τούτου, τοῦτ' ἔστιν, ἐπεὰν ὁ σκύμνος ἐν τῇ μήτρῃ ἐὼν ἄρχηται διακινούμενος, ὁ δὲ ἔχων ὄνυχας θηρίων πολλὸν πάντων ὀξυτάτους, ἀμύσσει τὰς μήτρας, αὐξανόμενός τε δὴ πολλῷ μᾶλλον ἐξικνέεται καταγράφων. πέλας τε δὴ ὁ τόκος ἐστὶ, καὶ τὸ παράπαν λείπεται αὐτέων ὑγιὲς οὐδέν. Homerus *autem leones (ſic enim fœminas quoque uirili genere appellat, quod grammatici* ἐπίκοινον *uocant) plures gignere atque educare catulos dicit*

Dicit. Verſus quibus hoc apertè demonſtrat, hi ſunt:

Εἱστήκει ὥς τίς τε λέων περὶ οἷσι τέκεσσιν
ᾧ ῥά τε νήπι' ἄγοντι συναντήσονται ἐν ὕλῃ
ἄνδρες ἐπακτῆρες.

Item in alio loco idem ſignificat:

Πυκνὰ μάλα στενάχων, ὥς τε λὶς ἠϋγένειος
ᾧ ῥάθ' ὑπὸ σκύμνους ἐλαφηβόλος ἅρπασεν ἀνὴρ,
ὕλης ἐκ πυκινῆς. ὁ δέ τ' ἄχνυται ὕστερος ἐλθὼν
Πολλὰ δέ τ' ἄγκε' ἐπῆλθε μετ' ἀνέρος ἴχνι' ἐρευνῶν
Εἴ ποθεν ἐξεύροι, μάλα γὰρ δριμὺς χόλος αἱρεῖ.

Ea nos diſſenſio atque diuerſitas cùm agitaret, inclitiſſimi poëtarum & hiſtoricorum nobiliſſimi, placuit libros Ariſtotelis philoſophi inſpici, quos de animalibus exquiſitiſſimè compoſuit: in quibus quod ſuper iſta re ſcriptum inueniremus, cùm ipſius Ariſtotelis uerbis in his commentarijs ſcriberemus. Verba Ariſtotelis hæc ſunt ex lib. de hiſtor. animalium v I.

Λέων δ' ὅτι μὲν ὀχεύει ὄπισθεν, καὶ ἔστιν ὀπισθουρητικὸν, εἴρηται πρότερον, ὀχεύει δὲ καὶ τίκτει οὐ πᾶσαν ὥραν, καθ' ἕκαστον μέντοι ἐνιαυτόν. τίκτει μὲν οὖν τοῦ ἔαρος,. τίκτει δὲ ὡς ἐπιτοπολὺ δύο. τὰ μέντοι πλεῖστα ἕξ. τίκτει δ' ἐνίοτε καὶ ἕν. ὁ δὲ λεχθεὶς μῦθος περὶ τοῦ ἐκβάλλειν τὰς * ὑστέρας τίκτοντα, ληρώδης ἐστίν: συνετέθη δὲ ἐκ τοῦ σπανίους εἶναι τοὺς λέοντας, ἀποροῦντος τὴν αἰτίαν τοῦ τὸν μῦθον συνθέντος. σπάνιον γὰρ τὸ γένος τὸ τῶν λεόντων, καὶ οὐκ ἐν πολλῷ γίνεται τόπῳ ἀλλὰ τῆς εὐρώπης ἁπάσης ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ ἀχελώου καὶ τοῦ νέσσου ποταμῶν. τίκτει δὲ καὶ ὁ λέων πάνυ μικρὰ οὕτως, ὥς τε δίμηνο ὄντα μόλις βαδίζειν. οἱ δ' ἐν συρίᾳ λέοντες τίκτουσι πεντάκις. τὸ πρῶτον πέντε, εἶτα ἀεὶ ἑνὶ ἐλάττονα. μετὰ δὲ ταῦτα οὐκ ἔτι οὐδὲν τίκτουσιν, ἀλλ' ἄγονοι διατελοῦσιν οὐκ ἔχει δὲ ἡ

*μήτρας

λέαινα χάιτην, ἀλλ᾽ ὁ ἄῤῥην ὁ λέων. βάλλει δὲ ὁ λέων τοὺς κυνόδοντας καλουμένους τέτταρας μόνους, δύο μὲν ἄνωθεν δύο δὲ κάτωθεν, βάλλει δὲ ἑξάμηνος ὢν τὴν ἡλικίαν.

Quòd Afranius poëta prudenter, & lepidè, Sapientiam filiam eſſe uſus & memoriæ dixit. CAP. VIII.

Sapientiæ parentes.

MAximè hoc atq; ueriſſimè Afranius poëta de gignẽda comparandaq; Sapientia opinatus eſt, quòd eam filiam eſſe uſus & memoriæ dixit. Eo nanq; argumento demonſtrat, qui ſapiens eſſe rerum humanarum uelit, non libris ſolis, neq; diſciplinis rhetoricis, dialecticiſq; opus eſſe, ſed oportere eum uerſari quoq;, exerceriq; in rebus cõminus noſcendis periclitandiſq;, eaq; omnia acta, & euenta firmiter meminiſſe: & perinde ſapere ac conſulere ex ijs, quæ pericula ipſa rerum docuerunt, non quæ libri tantùm aut magiſtri, per quaſdam inanitates uerborum & imaginum, tanquam in mimo aut in ſomnio delectauerint.*

*ut proinde

Verſus Afranij ſunt in togata, cui Sellæ nomen eſt:

Vſus me genuit, mater peperit Memoria,
Σοφίαν uocant me Graij, uos Sapientiam.

Item uerſus eſt in eandem ferme ſententiam Pacuuij: quem Macedo philoſophus uir bonus, familiaris meus, ſcribi debere cenſebat pro foribus omnium templorum:

Macedo philoſophus.

Ego odi homines ignaua opera, & philoſopha ſententia. *Nihil enim fieri poſſe indignius, neq; intolerantius dicebat, quàm quòd homines ignaui ac deſides, operti barba & pallio, mores & emolumenta philoſophiæ in linguæ, uerborumq; artes conuerterent: & uitia facundiſſimè accuſarent, intercutibus ipſi uitijs madentes.*

Ignaui philoſophi.

Quid Tullius Tiro in commentariis ſcripſerit de Suculis & Hyadibus, quæ ſunt ſtellarum uocabula. CAP. IX.

Tull

TVllius Tiro M. Ciceronis alumnus & libertus, adiutorq́; in literis ſtudiorum eius fuit. Is libros complures de uſu atq; ratione linguæ Latinæ, item de uarijs atq; promiſcuis quæſtionibus compoſuit. In ijs eſſe præcipui uidentur, quos Græco titulo πανδέκτας libros inſcripſit: tanquam omne rerum atq; doctrinarum genus continenteis. Ibi de ijs ſtellis, quæ appellantur Suculæ hoc ſcriptum eſt: Adeò, inquit, ueteres Ro. literas Græcas neſciuerunt, & rudes Græcæ linguæ fuerunt, ut ſtellas quæ in capite Tauri ſunt, propterea Suculas appellarint, quòd eas ὑάδας Græci uocant: tanquàm id uerbum Latinum Græci uerbi interpretamentum ſit: quia Græcè ὗες, ſues Latinè dicãtur. Sed ὑάδες, inquit, οὐκ ἀπὸ τῶν ὑῶν, ita ut noſtri opici putauerunt: ſed ab eo quod eſt ὕειν, appellantur. Nam & cùm oriuntur, & cùm occidunt, tempeſtates, pluuias, largosq́; imbres cient. Pluere autem Græca lingua ὕειν dicitur. Hæc quidem Tiro in Pandectis. Sed enim ueteres noſtri, non uſque eo opici & agreſtes fuerunt, ut ſtellas Hyadas idcirco Suculas nominarẽt, quòd ὗες Latinè ſues dicantur: ſed ut quod Græci ὑπὲρ, nos ſuper dicimus: quod illi ὕπτιος, nos ſupinus: quod ὑφορβὸς, nos ſubulcus: quod item illi ὕπνος, nos primò ſypnus, deinde per y Græcæ, Latinæq́; o literæ cognationem, ſopnus: ſic quod ab illis ὑάδες, à nobis primò Syades, deinde Suculæ appellatæ. Stellæ autem iſtæ non in capite Tauri ſunt, ut Tiro dicit (nullum enim uidetur præter eas ſtellas Tauri caput) ſed eæ ita circulo, qui Zodiacus dicitur, ſitæ locatæq́; ſunt, ut ex earum poſitu ſpecies quædam, & ſimulacrum eſſe uideatur Tauri capitis: ſicuti cæteræ partes, & reliqua imago Tauri conformata, & quaſi depicta eſt locis regionibusq́; earum ſtellarum, quas Græci

Tiro. Pandectæ. Suculæ. Hyades. Opici. Somnus.

πλειάδας, nos Vergilias uocamus.

Quid ſororis ἔτυμον dixerit Labeo Antiſtius, & quid fratris, Nigidius. CAP. X.

Labeo Antiſtius.

LAbeo Antiſtius, iuris quidem ciuilis diſciplinam principali ſtudio exercuit, & conſulentibus de iure publicè reſponſitauit, cæterarum quoq; bonarum artium non expers fuit: & in grammaticam ſeſe, atq; dialecticam, literasq; antiquiores altioresq; penetrauerat: Latinarumq; uocum origines rationesq; percalluerat: eaq; præcipuè ſcientia ad enodandos pleroſque iuris laqueos utebatur. Sunt adeò libri poſt mortem eius editi, qui poſteriores inſcribuntur. quorum librorum tres continui triceſimuſoctauus, triceſimuſnonus, & quadrageſimus, pleni ſunt id genus rerum, ad enarrandam & illuſtrandam linguam Latiuam conducentium. Præterea in libris, quos ad Prætoris edictum ſcripſit, multa poſuit, partim lepidè atque argute reperta: ſicuti hoc eſt, quod in quarto ad edictum libro ſcriptum legimus: Soror, inquit, appellata eſt, quòd quaſi ſcorſum naſcitur, ſeparaturq; ab ea domo, in qua nata eſt, & in aliam familiam tranſgreditur. Fratris autem uocabulum P. Nigidius homo impensè doctus, non minus arguto ſubtiliq; ἔτυμῳ interpretatur: Frater, inquit, eſt dictus, quaſi ferè alter.*

**omne genus*

Frater.

Quem M. Varro iuſtum aptumq; eſſe numerũ conuiuarum exiſtimarit, ac de mẽſis ſecundis, & de bellariis. CAP. XI.

Idem Macro. lib. I. cap. 7. Conuiuarum numerus.

LEpidiſſimus liber eſt M. Varronis ex ſatyris Menippæis, qui inſcribitur, Neſcis quid ueſper ſerus uehat: in quo diſſerit, de apto conuiuarum numero, deq; ipſius conuiuij habitu cultuq;. Dicit autem conuiuarum numerum incipere oportere à Gratiarum numero, & progredi ad Muſarum: id eſt, proficiſci à tribus, & conſiſtere in

non

nouem: ut cùm pauciſſimi conuiuæ ſunt, non pauciores ſint quàm tres: cùm plurimi, non plures quàm nouem. Nam multos, inquit, eſſe non conuenit: quòd turba plerunq; eſt turbulenta: * & Romæ quidem conſtat, ſed & Athenis. Nuſquam autem plures cubabant.

*ut

Conuiuium ex quatuor conſtat

Ipſum deinde conuiuium conſtat, inquit, ex rebus quatuor, & tum denique omnibus ſuis numeris abſolutum eſt: ſi belli homunculi collecti ſunt: ſi lectus locus: ſi tempus lectum: ſi apparatus nõ neglectus. Nec loquaces autem, inquit, conuiuas, nec mutos legere oportet: quia eloquentia in foro & apud ſubſellia, ſilentium uerò non in conuiuio, ſed in cubiculo eſſe debet.

Sermones conuiuales.

Sermones igitur id temporis habendos cenſet, non ſuper rebus anxijs, aut tortuoſis: ſed iucundos atque inuitabiles, & cum quadam illecebra, & uoluptate utiles: ex quibus ingenium noſtrum uenuſtius fiat & amœnius. Quod profectò, inquit, eueniet, ſi de id genus rebus ad communem uitæ uſum pertinentibus confabulemur, de quibus in foro, atq; in negotijs agẽdis loqui non eſt otium. Dominum autem, inquit, conuiuij eſſe oportet non tam lautum, quàm ſine ſordibus: & in conuiuio legi non omnia debent, ſed ea potiſſimum, quæ ſimul ſint βιωφελῆ, & delectent. Neque non de ſecundis quoque menſis, cuiuſmodi eſſe eas oporteat, præcipit.

Bellaria.

His enim uerbis utitur: Bellaria, inquit, ea maximè ſunt mellita, quæ mellita non ſunt: πέμμασιν enim πέψει, ſocietas infida. Quòd Varro in hoc libro dixit bellaria, ne quis fortè in iſta uoce hæreat. ſignificat id uocabulum omne menſæ ſecundæ genus. nam quæ, τραγήματα Græci, aut πέμματα dixerunt: ea ueteres noſtri bellaria appellauerunt.

Tragemata.

Vina quoq; dulciora eſt inuenire in comœdijs antiquioribus hoc nomine appellata, dictaq; eſſe ea Liberi bellaria.

Tribunos plebis prehenſionem habere, uocationem non habere. CAP. XII.

Labeonis libertas.

IN *quadam epiſtola* Attei Capitonis *ſcriptum legimus, Labeonem* Antiſtium, *legum atq; morum* Pop. Rom. *iuriſq; ciuilis doctum apprimè fuiſſe. Sed agitabat, inquit, hominem libertas quædam nimia, atq; uecors: uſque eò, ut* D. *Auguſto iam principe, &* Rempu. *obtinente, ratum tamen penſumq; nihil haberet, niſi quod iuſtum ſanctumq; eſſe in* Romanis *antiquitatibus legiſſet.* Ac *deinde narrat, quid idem* Labeo *per* Viatorem *à* Trib. *plebis uocatus reſponderit: Cùm à muliere, inquit, quadam* Tribuni *plebis aduerſum eum aditi,* Gellianum *ad eum miſiſſent, ut ueniret, & mulieri reſponderet: iuſsit eum qui miſſus erat, redire, &* Tribunis *dicere, ius eos non habere, neq; ſe, neque alium quenquam uocandi: cùm moribus maiorum* Trib. *pleb. prehenſionem haberent, uocationem non haberent: poſſe igitur eos uenire, & prehendi ſe iubere, ſed uocãdi abſentem ius non habere. Cùm hoc in ea* Capitonis *epiſtola ſublegiſſemus, idipſum poſteà in* M. Varronis *rerum humanarũ uno & uiceſimo libro enarratius ſcriptum inuenimus: uerbaq; ipſa ſuper ea re* Varronis *adſcripſimus:* In *magiſtratu, inquit, habent alij uocationem, alij prehenſionem, alij neutrum: uocationem, ut* COSS. *& cæteri qui habent imperium: prehenſionem, ut* Trib. Pleb. *& alij, qui habent* Viatorem: *neq; uocationem, neq; prehenſionem, ut* Quæſt. *& cæteri, qui neque* Lictorem *habent, neq;* Viatorem. Qui *uocationẽ habent, ijdem prehendere, tenere, abducere poſſunt: & hæc omnia, ſiue adſunt quos uocãt, ſiue acciri iuſſerunt.* Trib. Pleb. *uocationem habent nullã.* Neq; *minus multi imperiti, perinde atq; haberent, ea ſunt uſi.* Nam *quidam non modò priuatũ, ſed etiam* COS. *in roſtra*

uoc

uocari iuſſerunt. Ego Triumuir uocatus à Portio Trib. Pleb.nõ iui,autoribus principibus:& uetus ius tenui.Item Tribunus cùm eſſem,uocari nemînem iuſſi, neq; uocatum à collega parêre inuitum.Huius ego iuris,quod M.Varro tradit, Labeonẽ arbitror,uana tunc fiducia,cùm priuatus eſſet,uocatum à Trib.non iſſe. Quæ(malùm)autem ratio fuit, uocantibus nolle obſequi, quos confiteare ius habere prehendendi? Nam qui iure prehendi, is etiam in uincula duci poteſt.Sed quærentibus nobis, quam ob cauſam Tribuni,qui haberent ſummam coërcendi poteſtatem, ius uocandi non habuerint,illud occurrit: quòd Trib.Pleb.antiquitus creati uidentur,non iuri dicundo,nec cauſis querelisq; de abſentibus noſcẽdis:ſed interceſſionibus faciendis, quibus præſentes fuiſſent: ut iniuria,quæ coràm fieret,arceretur. Ac propterea ius ad ſe uocandi ademptum:quoniam ut uim fieri uetarent, aſſiduitate eorum, & præſentium oculis opus erat.

Quòd in libris rerum humanarum M.Varronis ſcriptum eſt,Aediles & Quæſtores Pop. Rom.in ius à priuato ad Prætorem uocari poſſe. CAP. XIII.

CVm ex angulis ſecretisq; librorum ac magiſtrorum in medium iam hominum,& in lucem fori prodiſſem, quæſitum eſſe nemini, in pleriſque Romæ ſtationibus ius publicè docentium aut reſpondentium, an Quæſtor pop. Ro.ad Præto.in ius uocari poſſet. Id autem non ex otioſa quæſtione agitabatur: ſed uſus fortè natæ rei ita erat, ut uocandus eſſet in ius Quæſtor. Non pauci igitur exiſtimabant,ius uocationis in eum Prætori non eſſe: quoniam magiſtratus pop. Rom.proculdubio eſſet:& neq; uocari, neq;, ſi uenire nollet,capi atq; prehendi,ſalua ipſius magiſtratus maieſtate,poſſet. Sed ego qui tum aſſiduus in li-

*bris M. Varronis fui, cum hoc quæri dubitariq́; animaduertiſſem, protuli unum & uiceſimum rerum humanarum librum, in quo ita ſcriptum fuit: Qui poteſtatem neq; uocationis populi uiritim habent, neq; prehenſionis, eos magiſtratus à priuato in ius quoq; uocari eſt poteſtas. M. Leuinius Aedilis curulis à priuato ad Prætorem in ius eſt *eductus: nunc ſtipati ſeruis publicis non modo prehendi non poſſunt, ſed etiam ultro ſummouent populũ. Hoc Varro in ea libri parte de Aedilibus. Suprà autem in eodem libro, QVAEST. neq; uocationem habere, neq; prehenſionem dicit. Vtraq; igitur libri parte recitata, in Varronis omnes ſententiam conceſſerunt: Quæſtorq́; in ius ad Prætorem uocatus eſt.*

*deductus

Verba ex libro Meſſalæ auguris, quibus docet qui ſint minores magiſtratus, & Conſulem Prætoremq; collegas eſſe: & quædam alia de auſpiciis. CAP. XIIII.

Pomœrium.

P*Omœrium quid eſſet, Augures Pop. Rom. qui libros de auſpicijs ſcripſerunt, iſtiuſmodi ſententia definierunt: Pomœrium eſt locus intra agrum effatum, per totius urbis circuitum, pone muros, regionibus certis determinatus, qui facit finem urbani auſpicij. Antiquiſsimum autem pomœrium quod à Romulo inſtitutum eſt, Palatini montis radicibus terminabatur. Sed id Pomœriũ p[illegible] incrementis reipublicæ aliquoties prolatum eſt, & multos editosq́; colles circumplexum eſt. Habebat autem ius proferendi Pomœrij, qui Pop. Rom. agro de hoſtibus capto auxerat. Propterea quæſitũ eſt, ac nunc etiã in quæſtione eſt, quam ob cauſam ex ſeptem urbis montibus, cùm cæteri ſex intra Pomœrium ſint, Auentinus ſolus, quæ pars non longinqua nec infrequens eſt, extra Pomœrium ſit, neq; id Ser. Tullius rex, neq; Sylla, qui proferendi Pomœrij titulum*

Auentinus mons.

tulum quæſiuit, neq; poſtea D. Iulius, cùm pomœriũ proferret, intra effatos urbis fines incluſerint. Huius rei Meſſala aliquot cauſas uideri ſcripſit. Sed præter eas omnes ipſe unã probat, quòd in eo monte Remus urbis condendæ gratia auſpicauerit, auesq; irritas habuerit, ſuperatusq; in auſpicio à Romulo ſit. Idcirco, inquit, omnes qui pomœrium potulerunt, montem iſtum excluſerunt: quaſi auibus obſcœnis ominoſum. Sed de Auentino mõte prætermittendum non putaui, quod non pridem ego in Elidis Grammatici ueteris commentario offendi: in quo ſcriptum erat, Auẽtinum antea, ſicuti diximus, extra pomœrium excluſum: poſt autore D. Claudio receptum, & intra pomœrij fines obſeruatum. In edicto còss. quod edicunt, quis dies comitijs centuriatis futurus ſit, ſcribitur: Ex uetere forma perpetua, nequis magiſtratus minor de cœlo ſeruaſſe uelit. Quæri igitur ſolet, qui ſint magiſtratus minores. Super hac re meis uerbis nil opus fuit: quoniã liber Marci Meſſalę Auguris de auſpicijs primus, cùm hæc ſcriberemus, forte adfuit: propterea ex eo libro uerba ipſius Meſſalæ ſubſcripſimus: Patriciorũ auſpicia in duas ſunt poteſtates diuiſa. Maxima ſunt Conſulũ, Prætorũ, Cenſorum. Neq; tamen eorum omnium inter ſe eadem, aut eiuſdẽ poteſtatis: ideo quòd collegæ non ſunt Cenſores Conſulum, aut Prætorum: Prætores Conſulum ſunt. Ideo neq; Conſules aut Prætores Cenſoribus, neq; Cenſores Conſulibus aut Prætoribus turbant, aut retinent auſpicia. At Cenſores inter ſe, rurſus Prætores Cõſulesq; inter ſe & uitiant & obtinent. Prætor etſi collega Conſulis eſt, neq; Prætorem neq; Conſulem iure rogare poteſt: ut quidem nos à ſuperioribus accepimus, aut ante hæc tempora ſeruatũ eſt. Et ut in commentario XIII. C. Tuditani patet, quia imperium minus

Magiſtratus maiores.

Prætor,maius habet Conſul: & à minore imperio maius, aut à maiore collega rogare iure non poteſt. Nos his temporibus Prætores Prætore creante ueterum autoritatem ſumus ſecuti:neq; his comitijs in auſpicio fuimus. Cenſores æquè nō eodem rogantur auſpicio atq; Conſules & Prætores. Reliquorum magiſtratuum minora ſunt auſpicia. Ideo illi minores,hi maiores magiſtratus appellantur. Minoribus creandis magiſtratibus, Tributis comitijs magiſtratus,ſed iuſtius curiata datur lege. Maiores Centuriatis comitijs fiunt. Ex his omnibus uerbis Meſſalæ manifeſtum fit, & qui ſint magiſtratus minores, & quamobrem minores appellentur. Sed & collegam eſſe PRAET. COS. docet: quòd eodem auſpicio creantur. Maiora autem dicuntur auſpicia habere, quia eorum auſpicia magis rata ſunt quàm aliorum.

Ibidem uerba eiuſdē Meſſalæ differentis,aliud eſſe Ad populum loqui,aliud cū populo agere: & qui magiſtratus à quibus auocent comitiatum. Eiuſdē capitis XIIII. portio.

IDem Meſſala in eodē libro de minoribus magiſtratibus ita ſcribit: COS. ab omnibus magiſtratibus,& comitiatum,& concionem auocare poteſt. Prætor & comitiatum & concionem uſquequaq; auocare poteſt,niſi à COS. Minores magiſtratus nuſquam, nec comitiatum, nec concionem auocare poſſunt. Ea re, qui eorum primus uocat ad comitiatum, is rectè agit: quia bifariam cum populo agi non poteſt. Nec auocare alius alij poſſet,ſi concionem habere uolunt,uti ne cū populo agant: quamuis multi magiſtratus ſimul cōcionē habere poſſunt. Ex his uerbis Meſſalæ manifeſtum eſt, aliud eſſe, Cum populo agere, aliud, Concionem habere. Nam cum populo agere, eſt rogare quid populum, quod ſuffragijs ſuis aut iubeat, aut uetet:

Agere cum populo.

Concionem autem habere, eſt uerba facere ad populum, ſine ulla rogatione. Concionem habere.

Humanitatem non id ſignificare, quod uulgus putat: ſed eo uocabulo qui ſynceriter locuti ſunt, magis propriè eſſe uſos. CAP. XV.

QVi uerba Latina fecerunt, quiq; ijs probè uſi ſunt, Humanitatem non id ſolùm eſſe uoluerũt, quod uulgus existimat, quodq; à Græcis φιλανθρωπία *dicitur, & ſignificat dexteritatem quandam beneuolentiamq; erga omneis homines promiſcuam: ſed Humanitatem appellauerunt id propemodum, quod Græci* παιδείαν *uocant, nos eruditonem inſtitutionemq; in bonas arteis dicimus: quas qui ſynceriter cupiunt, appetuntq;, ij ſunt uel maximè humaniſſimi. Huius enim ſcientiæ cura, & diſciplina, ex uniuerſis animantibus uni homini data eſt: idcircoq; humanitas appellata eſt. Sic igitur eo uerbo ueteres eſſe uſos & cum primis M. Varronem, Marcumq; Tullium omnes fermè libri declarant. Quamobrem ſatis habui, unum interim exemplum proponere. Itaq; uerba poſui Varronis, è libro rerum humanarum primo, cuius principium hoc eſt: Praxiteles qui propter artificium egregium, nemini eſt paulùm modò humaniori ignotus. Humaniori, inquit, non ita ut uulgò dicitur, facili & tractabili & beneuolo, tametſi rudis literarum ſit (hoc enim cum ſententia nequaquam conuenit) ſed eruditiori doctioriq;, qui Praxitelem, *quid fuerit, & ex libris, & ex hiſtoria cognouerit.* Humanitas. Humanior. *quis

Quid apud Marcum Catonem ſignificent uerba hæc: Inter os atq; offam. CAP. XVI.

ORatio eſt M. Catonis Cenſorij de Aedil. uitio creatis: ex ea oratione uerba hæc ſunt: Nunc ita aiunt, in ſegetibus & in herbis bona frumenta eſſe. Nolite ibi nimiam

miam ſpem habere. Sæpe audiui, inter os atque oſſam multa interuenire poſſe. Verùm inter oſſam atque herbam, ibi uerò longum interuallum eſt. Erutius Clarus, *qui Præfectus urbi, & bis Conſul fuit, uir morum literarumq; ueterum ſtudioſiſſimus, ad Sulpitium Apollinarem ſcripſit, hominem memoriæ noſtræ doctiſſimum, quærere ſeſe, & petere, ut ſibi reſcriberet, quænam eſſet eorum uerborum ſententia. Tum Apollinaris nobis præſentibus (nam id temporis ego adoleſcens Romæ ſectabar eum, diſcendi gratia) reſcripſit Claro, ut uiro erudito, breuiſſimè: Vetus eſſe prouerbium, inter os & oſſam: idem ſignificans, quod Græcus ille* παροιμιώδης *uerſus:*

Πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος, καὶ χείλεος ἄκρου.

Platonẽ tribuere Euripidi Sophoclis uerſum: & inueniri uerſus uerbis iiſdem aut paucis ſyllabis immutatis, apud diuerſos poëtas temporibus uariis natos. CAP. XVII.

VErſus eſt notæ uenuſtatis ſenarius:

Σοφοὶ τύραννοι τῶν σοφῶν ξυνουσίᾳ.

Eum uerſum Plato *in* Theætheto Euripidis *eſſe dicit: quod quidem nos admodum miramur. Nam ſcriptũ eum legimus in tragœdia Sophoclis, quæ inſcripta eſt,* ἄιας ὁ λόκρος. *Prior autem natus fuit Sophocles, quàm* Euripides. *Sed etiam ille uerſus non minus notus:*

Γέρων γέροντα παιδαγωγήσω σ᾽ ἐγώ.

Et in tragœdia Sophoclis ſcriptus eſt, cui titulus eſt φιλοκτήτης, *& in* Bacchis Euripidis: *id quoq; animaduertimus apud Aeſchylum,* ἐν τῷ πυρφόρῳ προμηθεῖ. *Et apud Euripidem in tragœdia quæ inſcripta eſt* ἰνὼ, *eundem eſſe uerſum abſq; paucis ſyllabis:*

Aeſchylus ſic:

Σιγῶν τε ὅπου δεῖ, καὶ λέγων τὰ καίρια.

Eurip

Euripides ita:

Σιγᾷν τε ὅπȣ δεῖ, καὶ λέγειν ἀσφαλές.

Fuit autem Aeſchylus non breui antiquior.

De genere atq; nominibus familiæ Portiæ. CAP. XVIII.

CVm in domus Tiberianæ bibliotheca ſederemus, ego & Apollinaris Sulpitius, & quidã alij mihi aut illi familiares: prolatus fortè liber eſt, ita inſcriptus, M. Catonis Nepotis. Tum quæri ceptum eſt, quiſnam is fuiſſet Marcus Cato Nepos. Atque ibi adoleſcens quiſpiam (quod ex eius ſermonibus coniectare potui) non abhorrens à literis: Hic, inquit, eſt M. Cato, non cognomento Nepos, ſed M. Catonis Cenſorij ex filio nepos: qui pater fuit M. Catonis Prætorij uiri, qui bello ciuili Vticæ necem ſibi gladio manu ſua conſciuit: de cuius uita liber eſt M. Ciceronis, qui inſcribitur laus M. Catonis, quem in eodem libro idem Cicero pronepotem fuiſſe dicit M. Catonis Cenſorij. Eius igitur, quem Cicero laudauit, pater hic fuit M. Cato: cuius orationes feruntur inſcriptæ M. Catonis Nepotis. Tum Apollinaris (ut mos eius in reprehendendo fuit) placidè admodum leniterq;: Laudo, inquit, te mi fili, quòd in tantula ætate etiam ſi hunc M. Catonem, de quo nunc quæritur, quis fuerit ignoras, auditiuncula tamen quadam de Catonis familia aſperſus es. Non unus autem, ſed complures M. illius Catonis Cenſorij nepotes fuerunt geniti, non eodem patre. Duos enim M. ille Cato, qui & orator & Cenſor fuit, filios habuit: & matribus diuerſos, & ætatibus longè diſpares. Nam iam adoleſcente altero, matre eius amiſſa, ipſe quoq; iam multum ſenex, Salonij clientis ſui filiam uirginem duxit in matrimoniũ. Ex qua natus eſt ei M. Cato Salonianus: hoc enim illi cognomentum fuit, à Salonio patre matris datum. Ex maiore autem Catonis filio, qui Prætor

M.Cato Nepos.

Portia ſeu Catonum familia.

Cato Salonianus.

deſig

deſignatus patre uiuo mortuus eſt, & egregios de iuris diſciplina libros reliquit, naſcitur hic de quo quæritur M. Cato, M. filius, M. nepos. Is ſatis uehemens Orator fuit, multasq́; orationes ad exemplum aui ſcriptas reliquit, & Conſul cum Q. Martio Rege fuit: inq́; eo Conſulatu in Africam profectus, in ea prouincia mortem obijt. Sed is, non ita ut dixiſti, M. Catonis Prætorij uiri, qui ſe Vticæ occidit, & quem Cicero laudauit, pater fuit. Nec quia hic nepos Catonis Cenſorij, ille autem pronepos fuit, propterea neceſſum eſt patrem hunc ei fuiſſe. Hic enim nepos, cuius hæc modò prolata oratio eſt, filium quidem maiorem Catonem habuit: ſed non eum, qui Vticæ perijt: ſed qui cùm Aedilis Curulis & Prætor fuiſſet, in Galliam Narbonenſem profectus, ibi uita functus eſt. Ex altero autẽ uiro Cenſorij filio longè natu minore, quem Salonianum eſſe appellatum dixi, duo nati ſunt, L. Cato, & M. Cato. Is M. Cato tribunus plebis fuit, & Præturam petens mortem obijt: exq́; eo natus eſt M. Cato Prætorius, qui ſe bello ciuili Vticæ interemit: de cuius uita laudibusq́; cùm M. Tullius ſcriberet, pronepotem eum Catonis Cenſorij dixit fuiſſe. Videtis igitur hanc partem familiæ, quæ ex minore Catonis filio progenita eſt, non ſolùm generis ipſius tramitibus, ſed temporum quoq; ſpatio differre. Nam quia ille Salonianus in extrema patris ætate, ſicuti dixi, natus fuit: prognati quoq; ab eo aliquantò poſteriores fuerunt, quàm qui à maiore fratre eius geniti erant. Hanc quoque temporum differentiam facilè animaduertetis ex hac ipſa oratione, cùm eam legetis. Hæc Sulpitius Apollinaris nobis audientibus dixit: quæ poſtea ita eſſe, uti dixerat, cognouimus: cùm & laudationes funebres, & librum commentariorum de familia Portia legeremus.

Quòd

Quod à ſcriptoribus elegantiſsimis maior ratio habita ſit ſonitus uocum, atque uerborum iucundioris, quæ à Græcis εὐφωνία dicitur, quàm regulæ diſciplina, quæ à grammaticis reperta eſt. CAP. XIX.

*INterrogatus eſt Probus Valerius, quod ex familiari eius quondam comperi, Has'ne urbis, an has urbes: & Hanc turrem, an hanc turrim dici oporteret. Si aut uerſum, inquit, pangis aut orationem ſolutam ſtruis, atq; ea uerba dicenda ſunt: non finitiones illas prærancidas, neq; fecutinas Grammaticas ſpectaueris: ſed aurem tuam interroga, quo quid loco conueniat dicere: quod, illa ſuaſerit, id profectò erit rectiſſimum. Tum is qui quæſierat, quonam modo, inquit, uis aurem meam interrogem? Et Probum ait reſpondiſſe, quo ſuam Vergilius percontatus eſt, qui diuerſis in locis, urbes & urbis dixit: arbitrio conſilioq; uſus auris. Nam in primo Georgicōn, quem ego, inquit, librum manu ipſius * collectum legi, urbis per i, literam ſcripſit. Verba è uerſibus eius hæc ſunt:* Accuſatiuorū tertię inflexionis uarii fines. *correctum

-Vrbis'ne inuiſere Cæſar, Vrbis.
Terrarumq; uelis curam.

Verte enim, & muta, ut Vrbes dicas: inſipidius neſcio quid facies & pinguius. Contrà, in tertio Aeneidos, urbes per e, literam dixit: Vrbes.

Centum urbes habitant magnas.

Hîc item muta, ut Vrbis dicas: nimis exilis uox erit, & exanguis. Tanta quippe iuncturæ differentia eſt, in conſonantia uocū proximarum. Præterea idem Vergilius Turrim dixit, non Turrem, & Securim non Securem: Turrim. Securim.

Turrim in præcipiti ſtantem. Et,
Incertam excuſſit ceruice ſecurim.

Quæ ſunt (opinor) iucundioris gracilitatis, quàm ſi ſuo

utrunq;

utrunq; loco per e, literă dicas. At ille qui interrogauerat rudis profectò, & aure agreſti homo: Cur, inquit, aliud alio in loco doctius rectiuſq; eſſe dicas, non ſanè intelligo.* *potius *Tum Probus iam cõmotior, Noli, inquit, igitur laborare, utrum iſtorum debeas dicere, Vrbis an Vrbes. Nam cùm id genus ſis, quod uideo, ut ſine iactura tui pecces: nihil perdes, utrum dixeris. His tum uerbis Probus & hac fini hominẽ dimiſit, ut mos eius fuit erga indociles, propè inclementer. Nos autem aliud quoq; poſtea conſimiliter à Vergilio duplici modo ſcriptum inuenimus. Nam Tres & Tris poſuit eodem in loco: ea iudicij ſubtilitate, ut ſi aliter dixeris mutaueriſq;, & aliquid tamẽ auris habeas, ſentias ſuauitatem ſonitus diuidere. Verſus ex decimo hi ſunt:*

Tres quoq; Treicios Boreæ de gente ſuprema,
Et tris, quos Idas pater, & patria Iſmara mittit.

Tris. *Tres hîc, Tris illic, utrunq; penſiculatè modulateq; reperies ſuo quidq; in loco ſonare aptiſſimè. Sed in illo quoq; itidem Vergilij uerſu:*

Hæc finis. *Hæc finis Priami fatorum.*

Simul ut & Hic finis dicas, durum atq; abſonum erit, reſpuentq; aures quod mutaueris: ſicut illud contrà eiuſdem Vergilij inſuauius facias, ſi mutes:

Quem finem. *–Quem das finem Rex magne laborum?*

Nam ſi ita dicas, Quam das finem, iniucundum, neſcio quo pacto, & laxiorẽ uocis ſonũ feceris. Ennius itẽ rectos cupreſſos dixit, contra receptum uocabuli genus hoc uerſu:

*aliâs, nutantibus *Capitibus* nutanteis pinos, rectoſq; cupreſſos.*

Firmior ei credo, & uiridior ſonus eſſe uocis uiſus eſt, rectos dicere cupreſſos, quàm rectas. Contrà uerò idem Ennius in Annali XVIII. aëre fulua dicit, non fuluo: non ob id ſolùm, quòd Homerus ἀέρα βαθεῖαν dicit, ſed quòd Aëre fulua.

hic

hic ſonus (opinor) uocalior eſt uiſus, & amœnior. Sicuti enim M. Ciceroni *mollius, tereti usq; uiſum eſt in quinta in* Verrem, Fretu *ſcibere, quàm* Freto: Peräguſto, *inquit, fretu diuiſa.* Erat *enim craßius uaſtiusq;, peranguſto freto dicere.* Itidem *in ſecunda ſimili uſus modulamine*: Manifeſto *peccatu inquit, non* Peccato. Hoc *enim ſcriptum in uno atque in altero antiquißimæ fidei libro* Tironiano *reperi.* Verba *ſunt Ciceronis hæc*: Nemo *ita uiuebat, ut nulla eius uitæ pars, ſummæ turpitudinis eſſet expers: nemo ita in manifeſto peccatu tenebatur, ut cùm impudens fuiſſet in facto, tum impudẽtior uideretur, ſi negaret.* Huius *autem uocis cùm elegantior hoc in loco ſonus, & tum ratio certa & probata eſt.* Hic *enim* Peccatus, *quaſi* Peccatio, *rectè* Latineq; *dicitur: ſicut hic inceſtus, non qui admiſit, ſed quod admiſſum eſt: & hic* Tributus, *quod tributum nos dicimus, à pleriſq; ueterum dicta ſunt.* Hic *quoque* Allegatus, *& hic* Arbitratus, *pro* Allegatione, *proq;* Arbitratione *dicuntur.* Qua *ratione ſeruata, arbitratu, & allegatu meo dicimus.* Sic *igitur* In *manifeſto peccatu dixit, ut* In *manifeſto inceſtu ueteres dixerunt.* Non *quin* Latinum *eſſet* Peccato *dicere: ſed quia in loco iſto poſitum ſubtilius ad aurem molliusq; eſt.* Lucretius *æquè auribus inſeruiens, funem fœminino genere appellauit in hiſce uerſibus:* Fretu. Peccatu. Inceſtus. Tributus. Allegatus. Arbitratus.

Haud *(ut opinor) enim mortalia ſecla ſupernè*
Aurea de cœlo demiſit funis in arua. Funis aurea.

Cùm *dicere uſitatius, manente numero poſſet,*
Aureus è cœlo demiſit funis in arua.

Sacerdotes *quoq; fœminas* M. Cicero Antiſtitas *dicit, non ſecũdum grammaticã legem,* Antiſtites. Nam *cum inſolentias uerborũ à ueteribus dictorum plerunq; reſpueret: hu-* Antiſtitæ.

ius tamen uerbi in ea parte ſonitu delectatus: Sacerdotes, inquit, Cereris atq; illius fani Antiſtitæ. Vſqueadeo in quibuſdam neq; rationem uerbi, neq; cõſuetudinem, ſed ſolam aurem ſecuti ſunt, ſuis uerba modulis penſitantem. Quod qui non ſentiunt (inquit idem ipſe M. *Cicero, cùm de numeroſa & apta oratione diſſereret) quas aureis habeant, aut quid in ijs hominis ſimile ſit, neſcio. Illud uerò cũ primis apud* Homerum *ueteres* Grammatici *annotauerunt, quòd cum dixiſſet quodam in loco* κολοιοὺς τε ψῆράς τε, *alio in loco non* ψηρῶν τε, *ſed* ψαρῶν *dixit,*

Τῶν δ' ὥς τε ψαρῶν νέφος ἔρχεται ἠὲ κολοιῶν.

Secutus non communem, ſed propriam in quocunq; uocis ſitu iucunditatem. Nam ſi alterum in alterius loco ponas utrunq; feceris ſonitu inſuaue.

Verba Titi Caſtritii rhetoris ad diſcipulos adoleſcentes, de ueſtitu, atq; calceatu non decoro. CAP. XX.

Caſtritius. *Titus Caſtritius rhetoricæ diſciplinæ doctor, qui habuit* Romæ *locum principẽ declamandi, & docendi, ſumma uir autoritate grauitateq́;, &* à diuo Adriano *ob mores atq; literas ſpectatus: cùm me præſente (uſus ſum enim eo magiſtro) diſcipulos quoſdam ſuos ſenatores uidiſſet die feriato tunicis, & lacernis indutos, & gallicis* Pigitum eſt. *calceatos:* Equidem, *inquit, maluiſſem uos togatos eſſe. Pigitum eſt cinctos ſaltem eſſe, & penulatos. Sed ſi hic ueſter huiuſcemodi ueſtitus de multò iam uſu ignoſcibilis eſt: ſoleatos tamen uos* Po. Rom. *ſenatores, per urbis uias ingredi nequaquam decorum eſt: non hercle uobis minus, quàm illi tum fuit, cui hoc* M. Tullius *pro turpi crimine obiectauit.* Hæc *me audiẽte,* Caſtritius *& quædam alia, ad eam rẽ cõducentia* Romanè *& ſeuerè dixit. Pleriq; autẽ ex ijs, qui audierant, requirebant, cur ſoleatos dixiſſet: qui*

gal

gallicas,non ſoleas haberent. Sed Caſtritius profectò ſcitè atq; incorruptè locutus eſt. Omnia enim ferme id genus, quibus plantarum calces tantũ infimè tegũtur,cætera propè nuda,& teretibus habenis*iuncta ſunt,ſoleas dixerũt, *uincta nonnunquã uoce Græca crepidulas.Gallicas autẽ uerbum Soleæ quid eſſe opinor nouum, non diu ante ætatem M.Cic.uſurpari Gallicæ. cœptum. Itaq; ab eo ipſo poſitum eſt in ſecunda Antonianarum:Cùm gallicis,inquit,& lacerna cucurriſti. Neq; in ea ſignificatione id apud quenquam alium ſcriptum lego, grauioris duntaxat autoritatis ſcriptorem: ſed (ut dixi) crepidas & crepidulas prima ſyllaba correpta, id genus Crepidulæ. calceamentum appellauerunt, quod Græci κρηπίδας uocant:eiusq; calceamenti ſutores crepidarios dixerũt.Sem- Crepidarii. pronius Aſellio in libro rerum geſtarum quartodecimo: Crepidarium,inquit, cultellũ rogauit à crepidario ſutore.

Comprecationes quæ ritu Romano fiunt diis, expoſitæ ſunt in libris ſacerdotum, inter quas Marti Nerienem tribuunt: & quid Neriene, ſeu Nerio nomen importet. CAP. XXI.

COmprecationes Deorum immortalium,quæ ritu Ro- Comprecationes Deorum. mano dijs fiunt, expoſitæ ſunt in libris ſacerdotum Pop.Roma. & in pleriſq; antiquis orationis. In ijs ſcriptum eſt,Laciam Saturni,Salaciam Neptuni, Horã Quirini, * Iurites Quiritij, Naiam Volcani,Nerien Iunonis, *Iuritem Molas Martis, Nerienem quoque Martis. Ex quibus id quod poſtremum poſui, ſic pleroſq; dicere audio, ut primam in eo ſyllabam producant, quo Græci modo dicunt νηρεΐδας, maris deas. Sed qui probè locuti ſunt, primam correptam dixerunt,tertiam produxerũt. Eſt enim rectus caſus uocabuli,ſicut in libris ueterum ſcriptum eſt,Nerio: quanquàm M.Varro in ſatyra Menippæá, quæ inſcribitur σκιαμαχία uel κριομαχία, non Nerio, ſed Nerienes

uocatiuè dicit in his uerſibus:

Theanna, & Peranna, Pranda, Celato, Pales,
Nerienes, Minerua, Fortuna, ac Ceres.

Ex quo nominandi quoq; caſum eũdem fieri neceſſum eſt.

Nerio. *Sed Nerio à ueteribus ſic declinatur, quaſi Anio: Nã perinde ut Anienem, ſic Nerienem dixerunt, tertia ſyllaba*
Nerienes. *producta. Id autem, ſiue Nerio, ſiue Nerienes eſt, Sabinum uerbum eſt: eoq; ſignificatur uirtus, & fortitudo. Itaq; ex*
Claudii. *Claudijs, quos à Sabinis oriundos accepimus, qui erat*
Nero. *egregia atque præſtanti fortitudine, Nero appellatus eſt. Sed id Sabini à Græcis accepiſſe uidentur: qui uincula & firmamenta membrorum νεῦρα dicunt: unde nos quoq; Latinè neruos appellamus. Nerio igitur Martis uis & potentia, & maieſtas quædam eſſe Martis demonſtratur: Plautus autem in Truculento, coniugem eſſe Nerienem Martis dicit, atq; id ſub perſona militis in hoc uerſu:*

Mars peregrè aduenies ſalutat Nerienem uxorẽ ſuam.

Super ea re audiui non incelebrem hominem dicere, nimis comicè Plautum imperito & incondito militi falſam nouam opinionem tribuiſſe: ut Nerienem coniugem eſſe Martis putaret. Sed id peritè magis quàm comicè dictum
Cn. Gellius ſcriptor. *intelliget qui leget Cn. Gellij annalem tertium: in quo ſcriptum eſt, Herſiliam, cum apud T. Tatium uerba fa-*
Herſiæli precatio. *ceret, pacemq; oraret, ita precatam eſſe: Neria Martis, te obſecro pacem dare, ut liceat nuptijs proprijs & proſperis uti quod de tui coniugis conſilio contigit, uti nos itidem integras raperent, unde liberos ſibi & ſuis poſteris patriæ pararent. De tui (inquit) coniugis conſilio. Martem ſcilicet ſignificans. per quod apparet, non eſſe id poëticè à Plauto dictum: ſed eam quoq; traditionem fuiſſe, ut*
Nerio Martis uxor. *Nerio à quibuſdã uxor eſſe Martis diceretur. Inibi autem animaduertendum eſt. quòd Gellius Neria dicit per a, lite-*

ram, non Nerio, *neq;* Nerienes. *Præter* Plautum *etiam, præterq;* Gellium, Licinius Imbrex *uetus comœdiarum ſcriptor in fabula,quæ* Neæra *inſcripta eſt,ita ſcripſit:* Licinius Imbrex.

Nolo ego Neæram te uocent,ſed Nerienem,
Cùm quidem Marti es in connubium data.

Ita autem ſenarij numerus huiuſce uerſus habet, ut tertia in eo nomine ſyllaba,contrà quàm ſuprà dictum eſt,corripienda ſit.Cuius ſonitus quanta apud ueteres indifferentia ſit,notius eſt,quàm ut plura in id uerba ſumenda ſint. Ennius *autem in* I.*annali,in hoc uerſu:*

Nerienem Mauortis.

*Et hercle,niſi,quod minimè ſolet, numerum ſeruauit, primam ſyllabam intendit,tertiam corripuit.Ac ne id quidem prætermittendum puto, cuiuſmodi eſt quod in commentario quodam Seruij Claudij ſcriptum inueni,*Nerio *dictum, quaſi neirio:hoc eſt,ſine ira,& cum placiditate :ut eo nomine mitem tranquillumq; fieri Martem precemur.* Ne *enim particula, ut apud Græcos, ita plerunque in Latina quoq; lingua,priuatiua eſt.* Ne.

M.Catonis Cõſularis & Cenſorii pulcherrima exprobratio contra philoſophantes nomine,& non re. CAP. XXII.

MArcus Cato Conſularis, & Cenſorius, publicis iam priuatiſq; opulentus rebus, uillas ſuas inexcultas & rudes, ne tectorio quidem prælitas fuiſſe dicit, ad annum uſque ætatis ſuæ LXX. atque ibi poſteà his uerbis utitur: Neque mihi (inquit) ædificatio, neq; uaſum, neq; ueſtimentum ullum eſt in manu pretioſum: neque pretioſus ſeruus, neque ancilla. Si quid eſt (inquit) quo utar, utor: ſi non eſt,ego ſum,*cuiq; per me uti,atq; frui licet. Tum deinde addit:Vitio uertunt, quia multa egeo:at ego illis, quia nequeunt egere. Hæc mera ueritas Tuſculani* Vaſum. *cui per Egeo multa.

hominis, egere ſe multis rebus, & nihil tamen cupere dicentis, plus hercle commouet ad exhortandam parſimoniam, ſuſtinendamq́; inopiam, quàm Græcæ iſtorum præſtigiæ, philoſophari ſeſe dicentium, umbrasq́; uerborum inanes fingentium: qui ſe nihil habere, & nihil tamen egere, ac nihil cupere dicunt: cùm & habendo, & egendo, & cupiendo ardeant.

Quæſitum tractatumq́; quid ſint manubiæ: atq; inibi dicta quædam de ratione utendi uerbis pluribus idem ſignificantibus. CAP. XXIII.

IN *faſtigijs fori* Traiani *ſimulacra ſunt ſita circum undiq; inaurata, equorum atque ſignorum militarium: ſubſcriptumq́; eſt,* Ex *manubijs. Quærebat* Phauorinus, *cùm in area fori ambularet, & amicum ſuum* COS. *opperiretur cauſas pro tribunali cognoſcentem, nosq́; tunc eum ſectaremur: quærebat, inquam, quid nobis uideretur ſignificare propriè, manubiarum illa inſcriptio.* T*um quiſpiam, qui cum eo erat, homo in ſtudijs doctrinæ multi atque celebrati nominis:* Ex *manubijs, inquit, ſignificat, ex præda.* M*anubiæ enim dicuntur præda, quæ manucapta eſt.* E*tiam ſi (inquit* Phauorinus*) opera mihi princeps, & propè omnis in literis diſciplinisq́;* G*ræcis ſumpta eſt: non uſq; cò tamen infrequens ſum uocum* Latinarum, *quas ſubciſiuo, atq; tumultuario ſtudio colo, ut hanc ignorē interpretationem uulgariam, quòd eſſe dicantur* M*anubiæ præda. Sed quæro an* M. T*ullius, uerborum homo diligentiſſimus, in oratione quam dixit de lege agraria,* Calendis Ianuarij *contra* Rullum, *inani & illepida geminatione iunxerit* M*anubias &* P*rædam: ſi duo hæc uerba idem ſignificāt, neq; ulla re aliqua diſſidēt.* A*tq; (ut erat* Phauorinus *egregia quadam, uel diuina memoria) uerba ipſa* M. T*ullij*

Manubiæ.

Subciſiuum ſtudium.

ſtatim dixit: Ea nos adſcribimus hic: Prædam, manubias, ſectionem, caſtra deniq; Cn. Pompeij, ſedente imperatore, decemuiri uendēt. Et infrà itidem duo hæc ſimul iunctim poſita dixit: Et præda, ex manubijs, ex auro coronario. Ac deinde ad eum conuertit, qui manubias eſſe prædam dixerat: Et uidetur'ne tibi (inquit) utroq; in loco M. Cicero duobus uerbis idem, ſicuti tu putas, ſignificantibus, inepte & frigide eſſe uſus? ac tali ioco dignus, quali apud Ariſtophanem facetißimum comicorum Euripides Aeſchylum inſectatus eſt? cum ait:

Δὶς ταυτὸν ἡμῖν εἶπεν ὁ σοφὸς αἴσχυλος,
ἥκω γὰρ εἰς γῆν φησὶ, καὶ κατέρχομαι,
ἥκω δὲ ταυτόν ἐστι τῷ κατέρχομαι,
Νὴ τὸν δί᾽ ὥσπερ εἴ τις εἴποι γείτονι,
Χρῆσον σὺ μάκτραν, εἰ δὲ βούλει, κάρδοπον.

Nequaquam uerò, inquit ille, talia uidentur, quale eſt μάκτρα καὶ κάρδοπος, quæ à poëtis uel oratoribus Græcis, noſtriſq; celebrãdæ & ornandæ rei gratia, duobus eadem pluribus'ue nominibus frequentantur. Quid igitur, inquit Phauorinus, ualet hæc repetitio, inſtauratioq; eiuſdem rei, ſub alio nomine, in manubijs & in præda? Num ornat, ut alioqui ſolet, orationem? num eam modulatiorē aptioremq; reddit? num onerãdi uel exprobrandi criminis cauſa, exaggerationem aliquam ſpecioſam facit? ſicuti in libro eiuſdem M. Tullij, qui de conſtituendo accuſatore eſt, una eademq; res pluribus uerbis uehemēter, atq; atrociter dicitur: Sicilia tota, ſi una uoce loqueretur, hoc diceret: quod auri, quod argenti, quod ornamentorum in meis urbibus, ſedibus, delubris fuit. Nam cum urbes totas ſemel dixiſſet, ſedes, delubraq; addidit, quæ ſunt ipſa quoq; in urbibus. Item in eodem libro ſimili modo: Siciliam, inquit, prouin-

ciam C. Verres, per triēnium depopulatus eſſe, Siculorum ciuitates uaſtaſſe, domos exinaniſſe; fana ſpoliaſſe dicitur. Ecquid uidetur, cum Siciliam prouinciā dixerit, atq; etiam inſuper ciuitates addiderit: domos etiā & fana, quæ infrà poſuit, comprehendiſſet: uerba hæc item multa atq; uaria, depopulatus eſſe, uaſtaſſe, exinaniſſe, ſpoliaſſe: non'ne unā & eandem uim in ſe habent? Sanè: ſed quia cum dignitate orationis, & cum graui uerborum copia dicuntur, quanquàm eadem ferè ſint, & ex una ſententia cooriātur, plura tamen eſſe exiſtimantur: quoniam & aures & animum ſæpius feriunt. Hoc ornatus genus, in crimine uno uocibus multis, atq; ſæuis extruendo, ille iam tunc M. Càto antiquiſsimus in orationibus ſuis celebrauit: ſicuti in illa, quæ inſcripta eſt, De decem hominibus, cùm Thermum accuſauit, quòd decem liberos homines eodem tēpore interfeciſſet: hiſce uerbis eandem rem omnibus ſignificantibus, uſus eſt. quæ quoniam ſunt eloquentiæ Latinæ tunc primū exorientis lumina, uerba quidem ſubluſtria, libitum eſt ea mihi ἀπομνημονεύειν: Tuum nefarium facinus peiore facinore operire poſtulas, ſuccidias humanas facis, decē funera facis, decē capita libera interficis, decē hominibus uitam eripis, indicta cauſa, iniudicatis, indemnatis. Item M. Cato in orationis principio, quam dixit in Senatu pro Rhodienſibus, cùm uellet res nimis proſperas dicere, tribus uocabulis idem ſentientibus dixit. Verba eius hæc ſunt: Scio ſolere pleriſq; hominibus in rebus ſecundis, atque prolixis, atque proſperis animum excellere, atque ſuperbiam, atq; ferocitatem augeſcere. Itidem Cato ex Originum ſeptimo, in oratione quam cōtra Seruium Galbam dixit, compluribus uocabulis ſuper eadem re uſus eſt: Multa me dehortata ſunt hunc prodire, anni, ætas, uox, uires, ſenectus,

uerum

uerum enimuero, cùm tantam Rempublicam agier arbitrarer. Sed ante omneis apud Homerum, eiuſdem rei atq; ſententiæ luculenta exaggeratio eſt:

ἕκτορα δ' ἐκ βελέων ὕπαγε ζεὺς, ἔκ τε κονίης,
ἔκ τ' ἀνδροκτασίης, ἔκθ' αἵματος, ἔκ τε κυδοίμου.

Item alio in uerſu:

ὑσμῖναί τε, μάχαι τε, φόνοι τ' ἀνδροκτασίαι τε.

Nam cùm omnia iſta utrobiq; multa, & cõtinua nomina, nihil plus demonſtrent, quàm prælium: huius tamen rei uaria facies, delectabiter ac decorè multis uarijsq; uerbis depicta eſt. Neq; non illa quoq; apud eundem poëtam una in duobus uerbis ſententia, cum egregia ratione repetita eſt. Idæus enim, cùm inter Aiacem & Hectorem decertantes armis intercederet, his ad eos uerbis uſus eſt:

Μηκέτι παῖδε φίλω πολεμίζετε, μηδὲ μάχεσθον.

In quo uerſu non oportet alterũ uideri uerbum, idem quod ſuperius ſignificans, ſupplendi numeri cauſa extrinſecus additum & cõſarcinatum. Eſt enim hoc inane admodum, & futile. Sed cùm in iuuenibus gloriæ ſtudio flagrãtibus, peruicaciam ferociamq; & cupidinem pugnæ, leniter tamen ac placidè obiurgaret: atrocitatem rei, & culpã perſeuerandi bis idem dicendo, alio atq; alio uerbo auxit, inculcauitq;: duplexq; eadem compellatio admonitionem facit inſtantiorem. Nec illa quidem eiuſdem ſignificationis repetitio, ignaua & frigida uideri debet:

Μνηστῆρες δ' ἄρα τηλεμάχῳ θάνατόν τε μόρον τε
ἤρτυον. quòd bis idem dixerit, θάνατον καὶ μόρον.

Indignitas enim moliẽdæ tam acerbæ tamq; iniuſtæ necis, miranda mortis iteratione defleta eſt. Cæterùm quis tam obtuſo ingenio eſt, qui non intelligat, πολεμίζετε καὶ μάχεσθον uerba, idem duo ſignificantia, non fruſtra poſita

eſſe,ut illa quoque:

Βάσκ᾽ ἴθι οὖλε ὄνειρε, καὶ βάσκ᾽ ἴθ᾽ ἶρι ταχεῖα.

Neq; ἐκ παραλλήλου, ut quidam putant, ſed hortamentum eſſe acre, imperatæq; celeritatis. Verba quoque illa M. Ciceronis in L. Piſonem trigemina, etiam ſi duræ auris hominibus non placent, non uenuſtatem modò numeris quæſiuere: ſed figurã, ſimulationemq; oris pluribus ſimul uocibus uerberauerunt. Vultus deniq;, inquit, totus, qui ſermo quidem tacitus mentis eſt, hic in fraudem homines impulit: hic eos, quibus erat ignotus, decepit, feſellit, induxit,

Præda. Manubiæ.

Quid igitur ſimile eſt, inquit, apud eundem in præda & manubijs? Nihil profectò iſtiuſmodi. Nam neque ornatius fit, additis Manubijs, neque exaggeratius, modulatius'ue: ſed aliud omnino præda eſt, ut in libris rerum uerborumq; ueterum ſcriptum eſt, aliud Manubiæ. Nam præda dicitur corpora ipſa rerũ, quæ capta ſunt: Manubiæ uerò appellatæ ſunt pecunia à Quæſt. ex uenditione prædæ redacta. Vtrunque ergo dixit M. Tullius cumulandæ inuidiæ gratia Decemuiros ablaturos, perſecuturosq; prædam, quæ nondum eſſet, uenũdata, & pecuniam quæ ex uenditione prædæ percepta eſſet. Itaque hæc inſcriptio, quam uidetis, ex Manubijs, non res corporaq; ipſa prædemonſtrat (nihil enim captum eſt horũ à Traiano ex hoſtibus) ſed facta eſſe hæc, comparataq; ex manubijs, id eſt, ex pecunia prædatitia declarat. Manubiæ enim ſunt, ſicuti iam dixi, nõ præda, ſed pecunia per Quæſt. Pop. Ro. ex præda uendita contracta. Quòd per Quæſt. autem dixi, intelligi nunc oportet Præfectum ærario ſignificari. Nam cura ærarij à Quæſt. ad Præfectum trãslata eſt. Eſt tamen non nuſquam inuenire ita ſcripſiſſe quoſdam non ignobiles ſcriptores, ut aut temerè, aut curioſè prædam non manubijs

nubijs, et manubias pro præda poſuerint: & tropica quadam figura mutationem uocabuli fecerint: quod facere conceſſum eſt, ſcitè id peritèq; facientibus. Sed enim qui propriè atque ſignatè locuti ſunt, ſicuti hoc in loco Marcus Tullius, *manubias pecuniam dixerunt.*

Verba P. Nigidii, quibus dicit, in nomine Valeri, in caſu uocandi, primam ſyllabam acuendam eſſe: & item alia ex eiuſdem uerbis, ad rectam ſcripturam pertinentia. CAP. XXIIII.

P*Vblij* Nigidij *uerba ſunt, ex commentariorum grammaticorum* XXIIII. *hominis in diſciplinis doctrinarum omnium præcellentis:* Deinde, *inquit, uoculatio qui poterit ſeruari, ſi non ſciemus in nominibus, ut Valeri, utrum interrogandi aut uocandi ſint? Nam interrogandi ſecunda ſyllaba ſuperiore tono eſt quàm prima, deinde nouiſsima deijcitur. At in caſu uocandi ſummo tono eſt prima, deinde gradatim deſcendunt. Sic quidem* P. Nigidius *dici præcipit. Sed ſi quis nunc Valerium appellans, in caſu uocandi, ſecūdum id præceptum* Nigidij, *acuerit primam, non aberit, quin rideatur. Summum autem tonum* προσῳδίαν *acutam dicit: & quem accentum nos dicimus, uoculationem appellat: & caſum interrogandi cum dicit, quem nunc nos genitiuum dicimus. id quoq; in eodem libro* Nigidiano *animaduertimus: Si huius, inquit, amici, uel huius magni ſcribas, unum i, facito extremum: Sin uerò hi magnei, hi amicei, caſu multitudinis recto, tum ante i, ſcribendum erit e: atque id ipſum facies in ſimilibus.* Item *ſi huius terra i, ſcribas, i, litera ſit extrema: Si huic terræ, per e, ſcribendum eſt.* Item *mi, qui ſcribit in caſu interrogandi, uelut cùm dicimus mi ſtudioſus, per i, unum ſcribat, non per e: at cum mei, tum per e, & i, ſcribendum eſt, quia dandi caſus eſt.* Hæc *nos autoritate doctiſsimi hominis adducti,*

Valeri.

Voculatio.
Caſus interrogandi.

Mi & mei.

propter

propter eos qui harum quoq; rerum ſcientiam quærunt, non prætermittenda exiſtimauimus.

De uerſibus, quos Vergilius ſectatus uidetur, Homeri ac Parthenii. CAP. XXV.

Parthenij poëtæ uerſus eſt:

Γλαύκῳ, καὶ νηρεῖ, καὶ εἰναλίῳ Μελικέρτῃ.

Eum uerſum Vergilius æmulatus eſt: itaq; fecit duobus uocabulis uenuſtè immutatis parem:

Glauco & Panopeæ, & Inoo Melicertæ.

Sed illi Homerico non ſanè rem parem, neque ſimilem fecit. Eſſe enim uidetur Homeri ſimplicior, & ſyncerior: Vergilij autem νεοτερικότερος, & quodam quaſi ferrumine immiſſo, fucatior.

Ταῦρον δ' ἀλφειῷ, ταῦρον δὲ ποσειδάωνι.

Taurum Neptuno, taurum tibi pulcher Apollo.

De ſententia Panætii philoſophi, quam ſcripſit in libro de officiis ſecundo, qua hortatur, ut homines ad cauendas iniurias, in omni loco intenti paratiq; ſint.

CAPVT XXVI.

Panætius. *Legebatur Panætij philoſophi liber de officijs ſecundus, ex tribus illis inclytis libris, quos M. Tullius magno cum ſtudio, maximoq; opere æmulatus eſt. Ibi ſcriptum eſt, Cùm multa alia ad bonam frugem ducentia, tum uel maximè quod eſſe hærereq; in animo debet. Id autem eſt ad hanc fermè ſententiam: Vita, inquit, hominum, qui ætatem in medio rerum agunt, ac ſibi ſuiſq; eſſe uſui uolunt: negotia periculaq; ex improuiſo aſsidua & propè quotidiana fert. Ad ea cauenda atque declinanda, perinde eſſe oportet animo ſemper prompto atque intento, ut ſunt*

Pancratiaſtæ. *Athletarum, qui Pancratiaſtæ uocantur. Nam ſicuti illi ad certandum uocati, proiectis altè brachijs conſiſtunt, caputq; & os ſuum manibus oppoſitis, quaſi uallo, præmuniunt*

muniunt: membráq; eorum omnia priuſquam pugna mota eſt, aut ad uitandos ictus cauta ſunt, aut ad faciendos parata: ita animus atq; mens uiri prudentis aduerſus uim & petulantias iniuriarum, omni in loco atque in tempore proſpiciens, debet eſſe erecta, ardua, ſepta, ſolida, expedita, nunquàm conniuens, nuſquam aciem ſuam flectens: conſilia cogitationesq; contra fortunæ uerbera, contráq; inſidias iniquorum, quaſi brachia, & manus protendens: ne qua in re aduerſa & repentina incurſio, imparatis, improtectiſq; nobis oboriatur.

Quòd Quadrigarius, cum multis mortalibus dixit: an quid, & quantum differret, ſi dixiſſet, cum multis hominibus. CAP. XXVII.

Verba ſunt Claudij Quadrigarij ex annalium eius XIII. *Concione dimiſſa, Metellus in Capitoliū uenit, cum multis mortalibus.* Inde *cùm domū proficiſceretur, tota ciuitas eum reduxit. Cùm is liber, eáq; uerba* M. *Frontoni, nobis, ei, ac pleriſque alijs aſſidentibus legerentur: & cuidam haud ſanè uiro indocto uideretur, multis mortalibus pro hominibus multis, ineptè frigideq; in hiſtoria, nimiſq;, id poëticè dixiſſe: tum* Fronto *illi, cui hoc uidebatur:* An *tu, inquit, aliarum homo rerum iudicij elegantiſſimi, mortalibus multis, ineptum tibi uideri & frigidum dicis?* Nil *autem arbitrare cauſæ fuiſſe, quòd uir modeſtus, & puri atque propè quotidiani ſermonis, mortalibus maluit, quàm hominibus dicere? eandemq; credis futuram fuiſſe multitudinis demonſtrationem, ſi cùm multis hominibus, ac non* Cùm *multis mortalibus diceret?* Ego *quidē, inquit, ſic exiſtimo (niſi me ſcriptoris iſtius, omniſq; antiquæ orationis amor atque ueneratio, cæco eſſe iudicio facit) longè lateq; eſſe amplius, prolixius, fuſius in ſignific* M. Fronto.

gnificanda totius propè ciuitatis multitudine, mortales quàm homines dixiſſe. Nanq; *multorum hominum appellatio intra modicum quoq; numerum cohiberi atq; includi poteſt:* Multi *autem mortales, neſcio quo pacto, & quonam ſenſu inenarrabili omne ferè genus, quod in ciuitate eſt, & ordinum, & ætatum, & ſexus comprehendunt.* Quod *ſcilicet* Quadrigarius *(ita ut res erat) ingentem atque promiſcuam multitudinem uolens oſtendere,* Cum *multis mortalibus* Metellum *in* Capitolium *ueniſſe dixit* ἐμφατικώτερον, *quàm ſi* Cum *multis hominibus dixiſſet.* Ea *nos omnia, quæ* Fronto *dixit, cùm ita, ut par erat, non approbantes tantum, ſed admirantes quoque audiremus:* Videte *tamen, inquit, ne exiſtimetis ſemper atque in omni loco mortales multos, pro multis hominibus eſſe dicendum: ne planè fiat* Græcum *illud de* Varr. *ſatyra prouerbium,* τὸν ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον. Hoc *iudicium* Frontonis *etiam in paruis minutisq; uocabulis, non prætermittendum putaui, ne nos fortè fugeret, lateretq; ſubtilior huiuſcemodi uerborum conſideratio.*

Mortaleis.

Non hactenus eſſe faciem, qua uulgò dicitur.

CAPVT XXVIII.

ANimaduertere *eſt, pleraque uerborum* Latinorum *ex ea ſignificatione, in qua nata ſunt, deceßiſſe, uel in aliam longè, uel in proximam, eamq; deceßionem factam eſſe conſuetudine, & inſcitia temerè dicentium, quæ cuiuſmodi ſint non didicerint:* Sicuti *quidam faciem eſſe hominis putant os tantum, & oculos, & genas, quod* Græci πρόσωπον *dicunt: quando facies forma omnis, & modus, & factura quædam corporis totius: à faciendo dicta, ut ab aſpectu ſpecies, & à fingendo figura.* Itaque Pacuuius *in tragœdia, quæ* Niptra *inſcribitur, faciem dixit hominis,* pro

Species ab aſpectu.

Figura à fingendo.

pro corporis longitudine:

Aetate, inquit, integra, feroci ingenio, facie procera uirum. Non *ſolùm autem in hominum corporibus, ſed etiam in rerum cuiuſq; modi aliarum facies dicitur :* Nam *montis, & cœli, & maris facies, ſi tempeſtiuè dicatur, probè dicitur.* Salluſtij *uerba ſunt ex hiſt. ſecunda :* Sardinia *in Africo mari facie ueſtigij humani in orientem, quàm in occidentem latior prominet.* Ecce *autem id quoq; in mentem uenit, quòd etiam* Plautus *in* Pœnulo, *faciem pro totius corporis colorisq; habitu dixit.*

Verba Plauti *hæc ſunt:*

POE. *Sed earum nutrix, qua ſit faciei mihi expedi.*
MIL. *Statura haud magna, corpore aquilo.* POE. Ipſa *ea'ſt.*
MI. *Specie uenuſta, ore paruo, oculis pernigris.*
POE. Formam *quidem hercle uerbis depinxit probè.*

Præterea *memini* Quadrigarium *in undeuiceſimo faciem pro ſtatura totiusq; corporis figura dixiſſe.*

Quid ſit in ſatyra M. Varronis caninum prandium.

CAPVT XXIX.

L*Audabat, uenditabatq; ſe nuper quiſpiam in libraria ſedens, homo ineptè glorioſus : tanquam unus eſſet ſub omni cœlo ſatyrarum* M. Varronis *enarrator, quas partim* Cynicas, *alij* Menippeas *appellant.* Et *iaciebat inde quædam non admodum difficilia, ad quæ conijciēda aſpirare poſſe neminem dicebat.* Tū *fortè eum ego librum ex iiſdē ſatyris ferebam, qui ὑδρoκύων inſcriptus eſt.* Propius *igitur acceßi, &* Noſti, *inquam, magiſter uerbum illud ſcilicet uetus,* Egregiam Muſicam, *quæ ſit abſcondita, eam eſſe nulli rei?* Oro *ergo te, legas hos uerſus pauculos : & prouerbij iſtius, quod in his uerſibus eſt, ſententiam dicas mihi.* Lege, *inquit, tu mihi potius, quæ nō intelligis*

*telligis: ut ea tibi ego enarrem. Quonam, inquam, pacto legere ego poſſum, quæ non aſſequor? Indiſtincta nanque fient, & confuſa, quæ legero, & tuam quoq; impedient intentionem. Tunc alijs etiam qui ibi aderant, compluribus idem cõprobantibus, deſiderantibusq;, accipit à me librum ueterem, fidei ſpectatæ, luculentè ſcriptum. Accipit autem inconſtantiſſimo uultu & mœſtiſſimo. Sed quid deinde dicam? Nõ audeo hercle poſtulare, ut id credatur mihi. Pueri in ludo rudes, ſi eum librum accepiſſent, non ij magis in legendo deridiculi fuiſſent. Ita & ſententias intercidebat, & uerba corruptè pronuntiabat. Reddit igitur mihi librum multis iam ridentibus: Et uides, inquit, oculos meos ægros, aſſiduisq; lucubrationibus propè iam perditos? Vix ipſos literarum apices potui comprehendere. Cùm ualebo ab oculis, reuiſe ad me, & librum iſtum tibi totum legam. Rectè, inquam, ſit oculis magiſter tuis. Sed in quo illis nihil opus eſt, id rogo te, dicas mihi: Caninum prandium in hoc loco, quẽ legiſti, quid ſignificat? At ille egregius nebulo, quaſi difficili quæſtione perterritus, exurgit ſtatim: & abiens, Non, inquit, paruam rem quæris: talia ego gratis non doceo. Eius autẽ loci, in quo id prouerbium eſt, uerba hæc ſunt: Non uides apud Mneſtheum ſcribi, tria genera eſſe uini, nigrum, album, * medium, quod uocant κιῤῥὸν, id eſt, giluum: & nouum, uetus, medium: & efficere nigrum* uires, album urinam, medium πέψιν: nouum refrigerare, uetus calefacere, medium uerò eſſe prandium caninum. Quid ſignificet prãdium caninum, rem leuiculam diu & anxiè quæſiuimus. Prandium autem abſtemium, in quo nihil uini potatur, caninum dicitur: quoniam canis uino caret. Cùm igitur medium uinum appellaſſet, quod neque nouum eſſet, neq; uetus: & plerunq; homines*

Vini genera.
*melinum
*aliàs uirus
Prandium caninum.
Abſtemium.

ita

ita loquantur, ut omne uinum, aut nouum eſſe dicant, aut uetus: nullam uim habere ſignificauit, neq; noui, neq; ueteris, quod medium eſſet: idcirco pro uino non habendum: quia neq; refrigeraret, neq; calefaceret. Refrigerare id dicit quòd Græcè dicitur ἀναψῦξαι. Refrigerare.

A. GELLII NOCTIUM ATTICARUM COMMENTARIORUM

LIBER XIIII.

Diſſertatio Phauorini philoſophi aduerſus eos, qui Chaldæi appellantur, & ex cœtu motibusq; ſiderum & ſtellarum, fata ſe hominum dicturos pollicentnr. CAP. I

ADVERSVM *iſtos, qui ſeſe Chaldæos, ſeu Genethliacos appellant, ac de motu deq; poſitu ſtellarum dicere poſſe quæ futura ſunt, profitentur, audiuimus quondam Phauorinum philoſophum, Romæ Græcè diſſerẽtem, egregia atq; illuſtri oratione: exercendi'ne aut oſtentandi gratia ingenij, an quòd ita ſeriò iudicatoq; exiſtimaret, non habeo dicere. Capita autem locorum argumentorumq;, quibus uſus eſt, quoad eius meminiſſe potui, egreſſus ibi ex auditione properè annotaui: eaq; fuerunt ad hanc ferme ſententiam: Diſciplinã iſtam Chaldæorum tantæ uetuſtatis non eſſe, quantæ uideri uolunt: neq; eos principes eius autoresq; eſſe, quos ipſi ferãt: ſed id præſtigiarum atq; offuciarum genus commentos* Offuciæ. *eſſe homines æruſcatores, & cibum quæſtumq; ex mendacijs captantes: atq; eos, quoniam uiderent terrena quædam inter homines ſita, cœleſtium rerum ſenſu atq; ductu* Aeruſcatores.

moueri quale eſt, quòd oceanus, quaſi lunæ comes, cum ea ſimul ſeneſcit adoleſcitq́; : hinc uidelicet ſibi argumentum ad perſuadendum parauiſſe, ut crederemus omnia rerum humanarum, & parua, & maxima, tãquàm ſtellis atq; ſideribus euincta duci & regi. Eſſe autem nimis quàm ineptum abſurdumq́;, ut quoniã æſtus oceani cum lunæ curriculo congruit, negotium quoq; alicuius, quod ei fortè de aquæductu cũ riualibus, aut de communi pariete cum uicino apud iudicem eſt, ut exiſtimemus id negotium, quaſi habena quadam de cœlo uinctum gubernari. Quod & ſi ui & ratione quapiam diuina fieri poteſt, nequaquam tamen id cenſebat, in tam breui exiguoq́; uitæ ſpatio, quantouis hominis ingenio comprehendi poſſe & percipi. Sed cõiectari pauca quædam, ut uerbo ipſius utar, παχυμερέστερον nullo ſcientiarum fundo concepta, ſed fuſa, & uaga, & arbitraria, qualis longinqua oculorum acies eſt, per interualla media caligantium. Tolli enim quod maximum inter deos atq; homines differt, ſi homines quoq; res omneis pòſt futuras prænoſcerent. Ipſam deinde ſiderum ſtellarumq́; obſeruationem, quam eſſe originem ſcientiæ ſuæ prædicarent, haudquaquam putabat liquidè conſiſtere. Nam ſi principes Chaldæi, qui in patẽtibus campis colebant ſtellarum motus, & uias, & diſceßiones, & cœtus intuentes, quid ex ijs efficeretur obſeruauerunt: Procedat, inquit, hæc ſanè diſciplina: ſed ſub ea modo inclinatione cœli, ſub qua tunc Chaldæi fuerunt. Non enim poteſt (inquit) ratio Chaldæorum obſeruationis manere, ſi quis ea uti uelit ſub diuerſis cœli regionibus. Nam quanta, inquit, partiũ circulorumq́; cœli, ex deuergentia & conuexionibus mundi uarietas ſit, quis non uidet? Eædem igitur ſtellæ, per quas omnia diuina humanaq́; * fieri contendunt:

*ferri, agi

ſicuti

ſicuti ne uſquequaq; pruinas aut calores cient, ſed mutant & uariāt, tempeſtatesq; eodem in tempore alibi placidas, alibi uiolentas mouent: cur non euenta quoq; rerum, ac negotiorum, alia efficiunt in Claldæis, alia in Getulis, alia apud Danubiū, alia apud Nilum? Per autem, inquit, inconſequens, ipſum quidem corpus, & habitum tam profundi aëris ſub alio, atq; alio cœli curuamine non eundem manere: in hominū autem negotijs ſtellas iſtas opinari idē ſemper oſtendere, ſi eas ex quacunq; terra conſpexeris. Præterea mirabatur, id cuiq; pro præcepto liquere, Stellas iſtas quas à Chaldæis & Babylonijs ſiue Aegyptijs obſeruatas ferunt, quas multi erraticas, Nigidius errones uocat, non eſſe plures quàm uulgò dicerentur. Poſſe enim fieri exiſtimabat, ut alij quidam planetæ pari poteſtate eſſent, ſine quibus recta atque perpetua obſeruatio perfici non quiret: neq; eos tamen cernere homines poſſent, propter exuperantiam uel ſplēdoris uel altitudinis. Nam & quædam, inquit, ſidera è quibuſdam terris conſpiciuntur, earumq; terrarum hominibus nota ſunt: ſed eadem ipſa ex omni terra alia non uidentur, & ſunt alijs omnino ignotiſſima. Atque ut uidemus, inquit, & has tantummodo ſtellas, & ex una parte terræ obſeruari debuiſſe, quæ tandem finis obſeruationis iſtius fuit, & quæ tēpora ſatis eſſe uiſa ſunt ad percipiendum, quid præmonſtraret, aut cœtus ſtellarum, aut circuitus, aut tranſitus? Nam ſi iſto modo cœpta fieri obſeruatio eſt, ut animaduerteretur quo habitu, qua forma, quaq; poſitura ſtellarum aliquis naſceretur: tum deinceps ab ineunte uita, fortuna eius & mores, & ingenium, & circunſtantia rerum negotiorumq;, & ad poſtremum finis etiam uitæ ſpectaretur: eaq; omnia, ut uſu uenerant, literis mandarentur: ac poſtea longis temporibus, cùm ipſæ

Stellæ erraticæ. Errones.

illæ eodem in loco, eodemq́; habitu forent, eadem cæteris quoque euentura exiſtimarentur, qui eodem illo tempore nati fuiſſent. Si iſto, inquit, modo obſeruari cœptum eſt, exq́; ea obſeruatione compoſita quædam diſciplina eſt, nullo id pacto poteſt procedere. Dicant enim quot tandem annis uel potius quot ſeculis orbis hic obſeruationis perfici quiuerit. Conſtare quippe inter aſtrologos dicebat, ſtellas iſtas quas erraticas dicerent, quæ eſſe omnium rerum fatales dicerentur, infinito propè & innumerabili numero annorum ad eundem locum, cum eodem habitu ſimul omnes unde profectæ ſunt, regredi: ut neque ullus obſeruationis tenor, neque memoriæ ulla effigies literarum tanto æuo potuerint edurare. Atque illud etiam cuiuſmodi eſſet, conſiderandum putabat, quòd aliud ſtellarum agmen foret, quo primum tempore conciperetur homo in utero matris: aliud poſtea, cùm in decem menſibus proximis in lucem ederetur. Quærebatq́; quî conueniret, diuerſam ſuper eodem fieri demõnſtrationem: ſi, ut ipſi putarent, alius atque alius earundem ſtellarum ſitus atque ductus, alias atque alias fortunas daret: Sed & nuptiarum tempore, ex quibus liberi quærerentur, atq́; ipſo etiam illo maris atq́; fœminæ coitu iam declarari oportere dicebat, certo quodam & neceſſario ſtellarum ordine, quales qualiq́; fortuna homines gignerentur: ac multò etiã antè, quàm pater ipſe, atque mater naſcerentur, ex eorum genitura debuiſſe iam tum proſpici, quinam olim futuri eſſent, quos ij creaturi forent, & ſuprà longè atque longè per infinitum: ut ſi diſciplina iſta fundamento aliquo ueritatis nixa eſt, centeſimo uſque abhinc ſeculo, uel magis primo cœli atq́; mundi exordio, atq́; inde iam deinceps continua ſignificatione, quoties generis autores eiuſdem ho-

mines

mines naſcerentur, ſtellæ iſtæ præmonſtrare debuerint, qualis, qualiq; fato futurus ſit quiſquis hodie natus eſt. Quo autem, inquit, pacto credi poteſt, uniuſcuiuſque ſtellarum formæ & poſitionis ſortem atque fortunam, uni omnino homini certam deſtinatamq; eſſe? eamq; formam poſt longißima ſeculorum ſpatia reſtitui, ſi uitæ fortunarumq; eiuſdem hominis indicia, in tam breuibus interuallis per ſingulos maiorum eius gradus, perq; infinitũ ſucceßionum ordinem, tam ſæpe ac tam multipliciter, eadem ipſa non eadem ſtellarum facie denotantur? Quòd ſi id fieri poteſt, eaq; diuerſitas atque uarietas admittitur, per omneis antiquitatis gradus, ad ſignificanda eorum hominum, qui pòſt naſcentur exordia: imparilitas hæc turbat obſeruationem: omniſq; ratio diſciplinæ confunditur. Iam uerò id minimè ferendum eſſe cenſebat, quòd non modo caſus & euenta, quæ euenirent extrinſecus, ſed conſilia quoque hominum ipſa, & arbitria, & uarias uoluntates appetitionesq;, & declinationes, & fortuitos, repentinosq; in leuißimis rebus animorum impetus receſſuſq; moueri agitariq; deſuper è cœlo putarent: tanquam ſi fortè ire in balneas uolueris, ac deinde nolueris, atque id rurſum uolueris, non ex aliqua diſpari uariaq; animi agitatione, ſed ex neceſſaria quadam errãtium ſiderum reciprocatione contigerit: ut planè homines, non quod dicitur λογικὰ ζῶα, ſed ludicra & ridenda quædam * νευρόβατα eſſe uideantur, ſi nihil ſua ſponte, nihil arbitratu ſuo faciunt, ſed ducentibus ſtellis & aurigantibus: Ac ſi, inquit, potuiſſe prædici affirmant, Pyrrhuſne rex, an Manius Curius prælio uicturus eſſet: cur tandem non de alea quoq;, ac de calculis, & alueolo audeant dicere, quiſnam ibi ludentium uincat? An uidelicet magna ſciunt, parua neſciunt? & mino-

Arbitrii libertatem defendit.

* Gelius neuroſpaſta legit li.4.ca.6.

ra maioribus imperceptiora ſunt? Sed ſi magnitudines rerum ſibi uindicant, magiſq; eſſe perſpicuas, & facilius cõprehendi poſſe dicunt: Volo (inquit) mihi reſpondeant, quid in hac totius mundi contemplatione præſtantis naturæ operibus, in tã paruis atq; breuibus negotijs, fortuniſq; hominum, magnum putent? Atq; id uelim etiam, inquit, ut reſpondeant, ſi tam paruum, atq; rapidum eſt momentum temporis, in quo homo naſcens fatum accipit, ut in eodem illo puncto ſub eodem circulo cœli, plures ſimul ad eandẽ competentiam naſci non queãt: & ſi idcirco gemini quoq; non eadem uitæ ſorte ſunt, quoniam non eodem temporis puncto editi ſunt: peto, inquit, reſpondeant, curſum illum temporis tranſuolantis, qui uix cogitatione animi comprehendi poteſt, quonam pacto aut conſulto aſſequi queãt, aut ipſi perſpicere & deprehẽdere: cùm in tam præcipiti dierum noctiumq; uertigine, minima momenta ingentes facere dicant mutationes? Ad poſtremum autem, & quid eſſet, quod aduerſum hoc dici poſſet, requirebat: quòd homines utriuſque ſexus, omnium ætatum diuerſis ſtellarum motibus in uitam editi, regionibus ſub quibus geniti ſunt, longè diſtantibus, omnes tamen iſti, aut hiantibus terris, aut labẽtibus tectis, aut oppidorum expugnationibus, aut eadẽ in naui fluctu obruti, eodemq; genere mortis, eodemq; ictu temporis interirent. Quod ſcilicet, inquit, nunquàm eueniret, ſi momenta naſcendi ſingulis attributa, ſuas unũquodq; leges haberẽt. Quòd ſi quædam, inquit, in hominum morte atq; uita, etiam diuerſis temporibus editorum, per ſtellarum pares quoſdam poſtea conuentus, paria nonnulla & conſimilia poſſe dicuntur obtingere: cur non aliquando poſſint omnia quoq; paria uſu uenire, ut exiſtant per huiuſcemodi ſtellarum concurſiones & ſimilitudines. Socrates

tes

*tes ſimul & * Antiſthenes & Platones multi, genere, for-ma, ingenio, moribus, uita omni, & morte pari? Quod ne-quaquam, inquit, prorſus fieri poteſt. Non igitur hac cau-ſa probè uti queunt aduerſum hominum impares ortus, interitus pares. Illud autem condonare ſe ijs dicebat, quòd non id quoque requirerent, ſi uitæ, mortisq; homi-num, rerumq; humanarum omnium tempus & ratio, & cauſa in cœlo, & apud ſtellas foret: quid de muſcis, aut uermiculis, aut echinis, multisq; alijs minutiſſimis, terra mariq; animantibus dicerent? An iſta quoq; iiſdem, quibus homines, legibus naſcerentur, iiſdem itidem extinguerentur: ut aut ranunculis quoq;, & culicibus naſcendi fata ſint de cœleſtium ſiderum motibus attributa: aut * ſi id non putarent, nulla ratio uideretur, cur ea ſiderum uis in ho-minibus ualeret, deficeret in cæteris. Hæc nos ficta, & in-condita, & propemodum ieiuna oratione attigimus. At Phauorinus (ut hominis ingenium fuit, utq; Græcæ facun-diæ copia ſimul & uenuſtas) latius ea, & amœnius, & ſplendidius. & profluentius exequebatur. Atq; identidem commonebat, ut caueremus, nequà nobis iſti ſycophantæ, ad faciendam fidem, irreperent, quòd uiderentur quædam interdum uera effutire aut ſpargere. non enim compre-henſa, inquit, neq; definita, neq; percepta dicunt: ſed lubri-ca atq; ambagioſa coniectatione nitentes, inter falſa atque uera pedetentim, quaſi per tenebras ingredientes eunt: & aut multa tentando incidunt repentè imprudentes in ueri-tatē, aut ipſorum qui eos conſulunt, multa credulitate du-cente, perueniunt callidè ad ea, quæ uera ſunt: & idcirco uidentur in præteritis rebus, quàm futuris, ueritatem faci-lius imitari. Iſta tamen omnia, quæ aut temerè, aut aſtutè uera dicunt, præ cæteris, inquit, quæ mentiuntur, pars ea*

* Ariſtones

* ſi id puta-rent

Profluentius.

*Sũt qui legãt multeſima. referẽtes ad quę eam dictionẽ, πολλοστημόριον

non ſit milleſima. Hæc autem, quæ dicentem Phauorinum audiuimus, multa etiam memini poëtarum ueterum teſtimonia confirmare, quibus huiuſcemodi ambages fallacioſæ confutantur: ex quibus eſt Pacuuianum illud:*

> *Nam ſiqui quæ euentura ſunt, præuideant,*
> *Aequiparent Ioui.* Item Accianum illud:
> *Nihil, inquit, credo auguribus, qui aures uerbis diuitant*
> *Alienas, ſuas ut auro locupletent domos.*

Prognoſtici nõ conſulendi.

Item Phauorinus deterrere uolẽs, & depellere adoleſcentes à genethliacis iſtis, & quibuſdam alijs id genus qui prodigioſis artibus futura omnia dicturos pollicentur: nullo pacto adeundos eſſe conſulendosq́;, huiuſcemodi argumentis concludebat: Aut aduerſá, inquit, euentura dicũnt, aut proſpera. Si dicunt proſpera, & fallũt, miſer fies fruſtra expectando. ſi aduerſa dicunt, & mentiuntur: miſer fies, fruſtra timendo. Si uera reſpondent, eaq́; ſunt non proſpera: iam inde ex animo miſer fies, antequàm è fato fias. ſi felicia promittũt, eaq́; euentura ſunt: tum planè duo erunt incommoda: & expectatio te ſpei ſuſpenſum fatigabit, & futurum gaudij fructum ſpes tibi iam defloraue-rit. Nullo igitur pacto utendum eſt iſtiuſmodi hominibus, res futuras præſagientibus.

Quemadmodum diſſeruit Phauorinus conſultus à me, ſuper officio iudicis. CAP. II.

QVo primùm tempore à Prætoribus lectus in iudicem ſum, ut iudicia quæ appellantur priuata ſuſciperem: libros utriuſque linguæ de officio iudicis ſcriptos conquiſiui: ut homo adoleſcens, à poëtarum fabulis, & à rhetorum epilogis ad iudicandas lites uocatus, rem iudiciariam, quoniam uocis (ut dicitur) uiuæ nimia penuria erat, ex mutis, quod aiunt, magiſtris cognoſcerem. Atque

Muti magiſtri libri.

in rerum quidem diffuſionibus, comperendinationibus, & alijs quibuſdã legitimis in rebus, ex ipſa lege Iulia, & ex Sabini Maſſurij, & ex quorundam aliorum Iuriſperitorum commentarijs commoniti & adminiculati ſumus: in ijs autẽ, quæ exiſtere ſolent, negotiorum ambagibus, & in ancipiti rationum diuerſarum circunſtãtia, nihil quicquam nos huiuſcemodi libri iuuerunt. Nam etſi conſilia iudicibus ex preſentium cauſarum ſtatu capiẽda ſunt: generalia tamen quædã præmonita & præcepta ſunt, quibus ante cauſam præmuniri iudex præparariq; ad incertos caſus futurarum difficultatũ debeat: ſicut illa mihi tunc accidit inexplicabilis reperiendæ ſententiæ ambiguitas. Petebatur apud me pecunia, quæ dicebatur data numerataq;: ſed qui petebat, neq; tabulis, neq; teſtibus id factũ docebat, & argumentis admodum exilibus nitebatur. Sed eum cõſtabat, uirum eſſe ferme bonum, notæq; & expertæ fidei, & uitæ inculpatiſsimæ: multaq;, & illuſtria exempla, probitatis, ſynceritatiſq; eius expromebãtur. Illum autem, unde petebatur hominem eſſe non bonæ rei, uitaq; turpi & ſordida, conuictumq; uulgò in mendacijs, plenumq; eſſe perfidiarum & fraudum oſtendebatur. Is tamen cum ſuis multis patronis clamitabat, probari apud me debere pecuniã datam conſuetis modis, expenſi latione, menſæ rationibus, chirographi exhibitione, tabularum obſignatione, teſtium interceſsione. Ex quibus omnibus ſi nulla re probaretur: dimitti * iam ſanè oportere, & aduerſarium de calumnia damnari. Quod de utriuſq; autem uita atq; factis diceretur, fruſtra id fieri atq; dici. Rem enim de petẽda pecunia apud Iudicem priuatum agi: non apud CENS. de moribus. Tunc ibi amici mei, quos rogaueram in cõſilium, uiri exercitati, atq; in patrocinijs, & in operis fori celebres, ſem-

*iam ſe oportere

perq́; ſe circum undiq; diſtrahentibus cauſis feſtinantes non ſedendum diutius, ac nihil eſſe dubium dicebant, quin abſoluendus foret, quam accepiſſe pecuniam illam nulla probatione ſolenni docebatur. Sed enim ego homines cùm conſiderabam, alterũ fidei, alterum probri plenum, ſpurciſſimæq́; uitæ ac defamatiſſimæ: nequaquam adduci potui ad abſoluẽdum. Iuſsi igitur diem diffundi, atq; inde à ſubſellijs pergo ire ad Phauorinum Philoſophum, quem * eo tempore Romæ plurimum ſectabar: ac de hominibus quæ apud me dicta fuerant, uti res erat, narro omnia: ac peto, ut & ipſum illud, in quo hærebam, & cætera etiam, quæ obſeruãda mihi forent in officio iudicis, faceret me, ut earum rerum eſſem prudentior. Tum Phauorinus, religione illa cunctationis, & ſolicitudinis noſtræ comprobata: Id quidem, inquit, ſuper quo nunc deliberas, uideri poteſt ſpecie tenui paruaq́; eſſe: ſed ſi de omni quoq; officio iudicis præire tibi me uis, nequaquam eſt uel loci huius, uel tẽporis. Eſt enim diſceptatio iſta multijugæ, & ſinuoſæ quæſtionis: multaq́;, & anxia cura, & circunſpicientia indigens. Namq; (ut pauca tibi nunc quæſtionum capita attingam) iam omnium primũ hoc de Iudicis officio quæritur. Si Iudex forte id ſciat, ſuper qua re apud eum litigatur: eaq́; res uni ei, prius quàm agi cœpta, aut in iudiciũ deducta ſit, ex alio quodã negotio, caſuq́; aliquo cognita liquidò, & comperta ſit, neq; id tamen in agenda cauſa probatur: oporteat'ne eum ſecundum ea, quæ ſciens uenit iudicare, an ſecundum ea quæ aguntur. Id etiam, inquit, quæri ſolet, an deceat atq; conueniat, iudicij cauſa iam cognita, ſi facultas eſſe uideatur componendi negotij, officio pauliſper iudicis dilato, communis amicitiæ & quaſi pacificatoris partes recipere. Atq; illud amplius ambigi, ac dubitari*

*Ang. Polit. diffindi legit

*meo

Officia Iudicis dubia.

ri ſcio, debeat'ne Iudex inter cognoſcendum ea,quæ dicto quæſitoq; opus eſt,dicere & quærere,etiam ſi cuius ea dici quæriq; intereſt, neq; dicat , neq; poſtulet. Patrocinari enim prorſus hoc eſſe aiunt, non iudicare. Præter hæc ſuper ea quoq; re diſſentitur, an ex uſu exq; officio ſit iudicis,rem cauſamq;, de qua cognoſcit,interlocutionibus ſuis ita exprimere conſignareq;, ut ante ſententiæ tempus ex ijs , quæ apud eum in præſens confuſè uarieq; dicuntur, perinde ut quoq; in loco,ac tempore mouetur,ſigna & indicia faciat motus,atq; ſenſus ſui. Nam qui iudices, inquit, acres , atq; celebres uidentur, non aliter exiſtimant rem, qua de agitur,indagari comprehēdiq; poſſe,niſi is, qui iudicat,crebris interrogationibus neceſſarijsq; interlocutionibus,& ſuos ſenſus aperiat,& litigantium deprehendat. Contrà autem, qui ſedatiores & grauiores putantur, negant iudicem debere ante ſententiam, dum cauſa utrinque agitatur , quoties aliqua re propoſita motus eſt , toties ſignificare quid ſentiat. Euenturum enim aiunt,ut quia pro uarietate propoſitionum argumentorumq; alius,atq; alius motus animi patiendus eſt,aliter atq; aliter eadem in cauſa,eodemq; in tempore ſentire,& interloqui uideatur. Sed de his,inquit,& cæteris huiuſcemodi iudicialis officij tractatibus, & nos poſthac, cùm erit otium,dicere quid ſentiamus, conabimur : & præcepta Aelij Tuberonis ſuper officio iudicis,quæ nuperrimè legi,recēſebimus.Quod autem ad pecuniam pertinet , quam apud iudicem peti dixiſti : ſuadeo hercle tibi, utare M.Catonis prudentiſſimi uiri conſilio:qui in oratione quam pro L.Turio,Contra Cn. Gellium,dixit, ita eſſe moribus maiorum traditū obſeruatumq; ait: ut ſi quid inter duos actum eſt,neq; tabulis,neq; teſtibus planū fieri poſſit,tum apud iudicem, quid de ea re

cognoſc

cognoſceret, uter ex ijs uir melior eſſet, quæreretur: & ſi pares eſſent, ſeu boni pariter ſeu mali, tum illi unde petitur, crederetur, ac ſecundum eum iudicaretur. In hac autem cauſa, de qua tu ambigis, optimus eſt, qui petit: unde petitur, deterrimus: & res eſt inter duos acta ſine teſtibus. Eas igitur, & credas ei, qui petit: cõdemnesq́; eum, de quo petitur, quoniam, ſicuti dicis, duo pares non ſunt: & qui petit, melior eſt. Hoc quidem mihi tum Phauorinus, ut uirum philoſophum decuit, ſuaſit. Sed maius ego, altiusq́; id eſſe exiſtimaui, quàm quod meæ ætati, & mediocritati conueniret: ut cognouiſſe, & condemnaſſe de moribus, non de probationibus rei geſtæ uiderer: ut abſoluerem tamen inducere in animum non quiui, & propterea iuraui, mihi non liquere, atque ita iudicatu illo ſolutus ſum. Verba ex oratione M. Catonis, cuius commeminit Phauorinus, hæc ſunt: Atque ego à maioribus memoria ſic accepi, Si quis quid alter ab altero peteret, ſi ambo pares eſſent, ſiue boni ſiue mali eſſent, quòd duo res geßiſſent uti teſtes non intereſſent: illi unde petitur, ei potius credendum eſſe. Nunc ſi ſponſionem feciſſet Gellius cum Turio, ni uir melior eſſet Gellius, quàm Turius, nemo, opinor, tam inſanus eſſet, qui iudicaret meliorem eſſe Gellium quàm Turium. Si non melior eſt Gellius Turio, potius oportet credi unde petitur.

An æmuli infenſiq́; inter ſeſe fuerint Xenophon & Plato. CAP. III.

Platonis & Xenophontis æmulatio.

QVi de Xenophontis Platoniſq́; uita & moribus pleraq́; omnia exquiſitißimè ſcripſere, non abfuiſſe ab eis motus quoſdam tacitos, & occultos ſimultatis, æmulationiſq́; mutuæ putauere, & eius rei argumenta quædam coniectatoriè, ex eorum ſcriptis protulerũt. Ea ſunt profe-

ctò

ctò huiuſcemodi, quòd neq; à Platone in tot numero libris Mentio uſquam facta ſit Xenophontis: neq; item contrà ab eo Platonis, in ſuis libris: quãquàm uterq;, ac maximè Plato complurium Socratis ſectatorum in ſermonibus, quos ſcripſit, cõmeminerit. *Id etiam eſſe nõ ſynceræ neq; amicæ uoluntatis indicium crediderũt, quòd Xenophon inclyto illi operi Platonis, quod de optimo ſtatu Reipublicæ, ciuitatiſq; adminiſtrandæ ſcriptum eſt, lectis ex eo duobus ferè libris, qui primi in uulgus exierant, oppoſuit contrà, conſcripſitq; diuerſum regiæ adminiſtrationis genus, quod παιδείας κύρου inſcriptũ eſt. Eo facto ſcriptoq; eius, uſque adeò permotum eſſe Platonem ferunt, ut quodam in libro mentione Cyri Regis habita, retractandi leuandiq; eius operis gratia, uirum quidem Cyrum nauum & ſtrenuum fuiſſe dixerit, παιδείας δ' οὐκ ὀρθῶς ἧφθαι τὸ παράπαν. Hæc enim uerba ſunt de Cyro Platonis. Præterea putant id quoq; ad iſta, quæ dixi, accedere, quòd Xenophon in libris, quos dictorum atq; factorum Socratis commentarios compoſuit, negat Socratem de cœli atq; naturæ cauſis rationibuſq; unquam diſputauiſſe: ac ne diſciplinas quidẽ cæteras, quæ μαθήματα Græci appellant, quæ ad bene beateq; uiuendum non pertinerent, aut attigiſſe, aut comprobaſſe. Idcircoq; turpiter eos mẽtiri dicit, qui diſſertationes iſtiuſmodi Socrati attribuerent. Hæc autem, inquiunt, Xenophon cùm ſcripſit, Platonem uidelicet notat, in cuius libris Socrates de Phyſica, & Muſica, & Geometria diſſerit. Sed enim de uiris optimis & grauiſſimis, ſi credendum hoc aut ſuſpicandum fuit, cauſam equidem eſſe arbitror non obtrectationis, neq; inuidiæ, neq; de gloria maiore pariẽda certationis. Hæc enim procul à moribus philoſophiæ abſunt, in quibus illi duo omnium iudicio excelluerunt.

*Id etiam nõ ſynceræ

Quæ igitur eſt iſtius opinionis ratio? Hæc profectò eſt, æquiparatio ipſa plerunq; & parilitas uirtutum inter ſe conſimilium, etiam ſi contentionis ſtudium & uoluntas abeſt, ſpeciem tamen æmulationis creat. Nam cùm ingenia quædam magna duorum pluriumúe in eiuſdem rei ſtudio illuſtrium, aut pari ſunt fama, aut proxima, oritur apud diuerſos fautores eorum induſtriæ, laudisq; æſtimandæ contentio. Tum poſtea, ex alieno certamine ad eos quoque ipſos contagium certationis adſpirat: curſusq; eorum ad *eandem uirtutis calcem pergentium, quando eſt compar uel ambiguus, in æmulandi ſuſpiciones non ſuo, ſed fauentium ſtudio delabitur, Proinde igitur & Xenophon & Plato Socraticæ amœnitatis duo lumina, certare æmulariq; inter ſeſe exiſtimati ſunt: quia de ijs apud alios uter eſſet exuperantior certabatur: & quia duæ eminentiæ cùm ſimul iunctæ in arduum nituntur, ſimulacrum quoddam contentionis æmulæ pariunt.

Parilitas ingeniorum æmulationē parit.

*eundem uirtutis callem

Quòd aptè Chryſippus & graphicè imaginem Iuſtitiæ modulis, coloribusq; uerborum depinxit. CAP. IIII.

Condignè mehercle & condecorè Chryſippus in librorum, qui inſcribitur περὶ καλοῦ καὶ ἡδονῆς primo, os & oculos Iuſtitiæ, uultumq; eius ſeueris atq; uenerandis uerborum coloribus depinxit. Facit quippe imaginem Iuſtitiæ, fieriq; ſolitam eſſe dicit à pictoribus rhetoribusq; antiquioribus, ad hunc ferme modum: Forma atque filo uirginali: aſpectu uehementi, & formidabili: luminibus oculorum acribus: neq; humilis: neq; atrocis, ſed reuerēdæ cuiuſdam triſtitiæ dignitate. Ex imaginis autem iſtius ſignificatione intelligi uoluit, iudicem, qui iuſticiæ antiſtes eſt, oportere eſſe grauem, ſanctum, ſeuerum, incorruptum, inadulabilem, contraq; improbos, nocentesq; immiſericordem,

Chryſippus.

Iuſtitiæ imago.

dem atq; inexorabilem, erectumq; & arduum, ac potentem, ui & maieſtate æquitatis, ueritatisq; terrificum. Verba ipſa Chryſippi de iuſtitia ſcripta hæc ſunt:
Παρθένος δὲ εἶναι λέγεται, κατὰ σύμβολον τοῦ ἀδιάφθορος εἶναι, καὶ μηδαμῶς ἐνδιδόναι τοῖς κακούργοις. μὴ δὲ προσίεσθαι, μήτε τοὺς ἐπιεικεῖς λόγους, μήτε παραίτησιν, καὶ δέησιν, μήτε κολακείαν, μήτε ἄλλο μηδὲν τῶν τοιούτων. οἷς ἀκολούθως, καὶ σκυθρωπὴ γράφεται, καὶ συνεστηκὸς ἔχουσα τὸ πρόσωπον, καὶ ἔντονον, καὶ δεδορκὸς βλέπουσα ὥστε τοῖς μὲν ἀδίκοις φόβον ἐμποιεῖν, τοῖς δὲ δικαίοις θάρσος. τοῖς μὲν ὡς πρὸς φίλους ὄντος τοῦ τοιούτου προσώπου, τοῖς δὲ ἑτέροις, προσάντους. Hæc uerba Chryſippi eo etiam magis ponenda exiſtimaui: ut prompta atq; expoſita ad conſiderandum, iudicandumq; ſint. Quoniam legentibus nobis ea, delicatiores quidam diſciplinarum Philoſophi, Sæuitiæ imaginem iſtam eſſe, non Iuſtitiæ dixerunt.

Lis atq; contentio Grãmaticorum Romæ illuſtriũ, enarrata, ſuper caſu uocatiuo uocabuli quod eſt Egregius. CAP. V.

DEfeſſus ego quondam ex diutina commentatione, laxandi, leuãdiq; animi gratia, in Agrippæ campo deambulabam: atq; ibi duos forte Grammaticos conſpicatus, nõ parui in urbe Roma nominis, certationi eorum acerrimæ affui: cùm alter in caſu uocatiuo, Vir egregi dicendum contenderet, alter, Vir egregie. Ratio autẽ eius, qui egregi oportere dici cenſebat, huiuſcemodi fuit: Quæcunq;, inquit, nomina, ſeu uocabula recto caſu, numero ſingulari, us, ſyllaba finiuntur, in quibus ante ultimã ſyllabam poſita eſt, i, litera, ea omnia caſu uocatiuo, i, litera terminãtur: ut Cœlius Cæli, modius modi, tertius terti, Accius Acci, Titius Titi, & ſimilia omnia, Sic igitur Egregius, quoniã us, ſyllaba, in caſu nominandi finitur, eamq; ſyllabam præcedit,

Egregius.

dit, i, litera: habere debebit in caſu uocandi, i, literam extremam: & idcirco Egregi, *non* Egregie, *rectius dicetur. Nã diuus & riuus, & cliuus, non us, ſyllaba terminantur, ſed ea quæ per duo u, ſcribenda eſt: propter cuius ſyllabæ ſonum declarandum, reperta erat noua litera,* F, *quæ di-* Digamma. *gamma appellabatur.* Hoc *ubi alter audiuit:* O, *inquit, egregie* Grammatice, *uel ſi id mauis, egregiiſſime: dic, oro te,* Inſcius, & Impius, & Sobrius, & Ebrius, & Proprius, & Propitius, & Anxius, & Contrarius, *quæ, us, ſyllaba finiuntur, in quibus ante ultimã ſyllabam, i, litera eſt, quem caſum uocandi habent? me enim pudor, & uerecundia tenet, pronuntiare ea ſecundum tuam definitionem. Sed cùm ille pauliſper oppoſitu horum uocabulorum commotus reticuiſſet, & mox tamen ſe collegiſſet, eandemq; illam quàm definierat regulam retineret & propugnaret: diceretq;* & Propri, & Propiti, & Anxi, & Contrari *itidem in caſu uocatiuo dicendum: quia &* Aduerſarius & Extrarius *ita diceretur,* Inſcium *quoq; &* impium, & Ebrium, & Sobrium, *inſolentius quidem paulò, ſed rectius per, i, literam, non per e, in caſu eodem pronuntiandum: eaq; inter eos contentio cùm longius duceretur, non arbitratus ego operæpretium eſſe, eadem hæc iſta diutius audire: clamantes compugnanteſq; illos reliqui.*

Cuiuſmodi ſint, quæ ſpeciem doctrinarum habeant, ſed neque delectent, neque utilia ſint: atque ibi de uocabulis ſingularum urbium, regionumq; immutatis.

CAPVT VI.

HOmo *nobis familiaris, in literarum cultu nõ ignobilis, magnamq; ætatis partem in libris uerſatus: Adiutũ, inquit, ornatumq; uolo ire* Noctes *tuas: & ſimul dat mihi librum grandi uolumine, doctrinis omnigenis (ut*

ipſe

ipſe dicebat) præſcatentem: quem elaboratum ſibi eſſe ait ex multis, & uarijs, & remotis lectionibus: ut ex eo ſumerem quantũ liberet rerum memoria dignarum. Accipio *cupidus, & libens: tanquã ſi copiæ cornu nactus eſſem: & recondo me penitus, ut ſine arbitris legam. At quæ ſcripta erant, prò* Iupiter, *mera miracula:* Quo *nomine fuerit, qui primus grammaticus appellatus eſt: & quot fuerint* Pythagoræ *nobiles, quot* Hippocrates*: & cuiuſmodi* Homerus *dicat in* Vlyßis *domo* σειρῆνες*: quam ob cauſam* Thelemachus *cubans iunctum ſibi cubantem* Piſiſtratum, *non manu attigerit, ſed pedis ictu excitarit:* εὐρύκλεια Telemachum *quo genere clauſtri incluſerit: & quapropter idem poëta roſam non norit, oleum ex roſa norit.* Atq; *illud etiam ſcriptum fuit, quæ nomina fuerint ſociorum* Vlyßis, *qui à* Scylla *rapti laceratiq; ſunt, utrum* ἐν τῇ ἔσω θαλάσσῃ Vlyſſes *errauerit* κατ' ἀρίσταρχον, *an* ἐν τῇ ἔξω κατ' κράτητα. Id *etiam iſtic ſcriptum fuit, qui ſint apud* Homerum *uerſus* ἰσόψηφοι*: & quorum ibi nominum reperiatur* παραστιχίς*: & quis adeò uerſus ſit, qui per ſingula uocabula ſingulis ſyllabis increſcat: ac deinde qua ratione dicit ſingulas pecudes, in ſingulos annos terna parere: & ex quinq; operimentis, quibus* Achillis *clypeus munitus eſt: quod factum ex auro eſt, ſummũ ſit an medium: & prætereà quibus urbibus regionibusq; uocabula iam mutata ſint: quòd* Bœotia *antè appellata fuerit*
Aonia, *quòd* Aegyptus Aêria *dicta eſt, quòd* Creta *eo-* Aoniæ.
dem quoq; nomine Aêria *dicta eſt, quòd* Attica ἀκτὴ, & Aëriæ.
Acta *apud poëtam, quòd* Corinthus Ephyre, *quòd* Ma- Ephyre.
cedonis ora ἠμαθία, *quòd* Theſſalia αἱμονία, *quòd* Ty- Emathia. Hæmonia.
rus Sarra, *quòd* Thracia *antè* Sithon *dicta ſit, quòd* Se- Sarra.
ſton ποσειδώνειον. Hæc *atque item alia multa iſtiuſmodi* Sithon.

ſcripta in eo libro fuerant. Quem cùm ſtatim properans redderem, ὄναιό σε, inquam, doctiſsimè uirorum, ταύτης τῆς πολυμαθίας: & librum hunc opulentiſsimum recipe, nihil prorſus ad noſtras paupertinas literas congruĕtem. Nam meæ Noctes, quas inſtructū ornatumq́; iſti, de uno maximè illo uerſu Homeri *quærunt, quem* Socrates *præ omnibus ſemper rebus ſibi eſſe cordi dicebat:*

Paupertinus.

ὅττι τοι ἐν μεγάροισι κακόν ἀγαθόν τε τέτυκται.

Quòd M. Varro Cn. Pompeio conſuli primum deſignato commentarium dedit, quem appellauit ipſe Iſagogicum de officio ſenatus habendi. CAP. VII.

** primùm conſul*

CN. Pompeio* *conſulatus primus cum* Marco Craſſo *deſignatus eſt. Eum magiſtratum* Pompeius *cùm initurus foret, quoniam per militiæ tempora, ſenatus habendi conſulendiq́; rerum expers humanarum fuit:* M. Varronem *familiarem ſuum rogauit, uti commentarium faceret* εἰσαγωγικόν *(ſic enim* Varro *ipſe appellat) ex quo diſceret, quid facere diceređ; deberet, cùm ſenatum conſuleret. Eum librum commentarium, quĕ ſuper ea re* Pompeio *fecerat, periſſe* Varro *ait in literis, quas ad* Oppianum *dedit, quæ ſunt in libro epiſtolicarum quæſtionum* IIII. *In quibus literis, quoniam quæ antè ſcripſerat non comparebant, docet rurſum multa ad eam rem* ducentia. Primùm ibi ponit, quæ fuerint, per quos more maiorum ſenatus haberi ſoleret, eosq́; nominat,* Dictatorem, Conſules, Prætores, Trib. Pleb. Interregem, Præfect. urbis*: neque alij, præter hos, ius fuiſſe dixit facere* Senatuſconſultum*: Quotiesq́; uſu ueniſſet, ut omnes iſti magiſtratus eodem tempore* Romæ *eſſent, tum quo ſuprà ordine ſcripti eſſent, qui eorum prior alijs eſſet, ei potiſsimum ſenatus conſulendi ius fuiſſe. Addit deinde extraor*

** cōducentia*

traordinario iure Tribunos quoque militares, qui pro Conſulibus fuiſſent: item Decemuiros, quibus imperium conſulare tum eſſet: item Triumuiros reipub. conſtituendæ cauſa creatos, ius conſulendi ſenatum habuiſſe. Poſtea ſcribit de interceſsionibus: dixitq; intercedendi, ne Senatuſconſultum fieret, ius fuiſſe ijs ſolis, qui eadem poteſtate, qua ij, qui Senatuſconſult. facere uellent, maiores'ue eſſent. Tum adſcripſit de locis in quibus Senatuſconſultum fieri iure poſſet: docuit confirmauitq; niſi in loco per Aug. conſtituto, quod templum appellaretur, Senatuſconſul. factum eſſet, iuſtum id non fuiſſe: propterea & in curia Hoſtilia, & in Pompeia, & poſt in Iulia, cùm profana ea loca fuiſſent, templa eſſe per Augu. conſtituta. ut in ijs Senatuſconſulta more maiorum iuſta fieri poſſent. Inter quæ id quoq; ſcriptum reliquit, non omneis ædes ſacras templa eſſe: ac ne ædem quidem Veſtæ templum eſſe. Poſt hæc deinceps dicit Senatuſconſul. ante exortum, aut poſt occaſum ſolem factum, ratum non fuiſſe: opus etiam Cenſorium feciſſe exiſtimatos, per quos eo tempore Senatuſconſul. factum eſſet. Docet deinde inibi multa: quibus diebus haberi Senatum ius non ſit: immolareq; hoſtiam prius, auſpicariq; debere, qui Senatum habiturus eſſet: de rebus quoque diuinis prius, quàm humanis ad Senatum referendum eſſe: tum porrò referri oportere, aut infinite de republi. aut de ſingulis rebus finite: Senatusq; conſ. fieri duobus modis: aut per diſceſsionem, ſi conſentiretur: aut ſi res dubia eſſet, per ſingulorum ſententias exquiſitas: ſingulos autem debere conſuli gradatim, incipiq; à conſulari gradu: ex quo gradu ſemper quidem antea primum rogari ſolitum, qui princeps in Senatum lectus eſſet. Tum autem, cùm hæc ſcriberet, nouum

Aug. id eſt, augures.

Templum.

Opus cenſorium, pro re animaduerſione digna.

morem inſtitutum refert, per ambitionem, gratiamq́; : ut is primus rogaretur, quem rogare uellet, qui haberet Senatum: dum is tamen ex gradu conſulari eſſet. Præter hæc de pignore quoque capiendo diſſerit : deq́; multa dicenda Senatori, qui cum in Senatum uenire deberet, non adeſſet. Hæc & alia quædam id genus in libro, quo ſuprà dixi, M. Varro in epiſtola ad Oppianum ſcripta executus eſt. Sed quòd ait Senatuſconſultum duobus modis fieri ſolere, aut conquiſitis ſententijs, aut per diſceßionem: parum conuenire uidetur cum eo, quod Atteius Capito in Coniectaneis ſcriptum reliquit. Nam in libro ducenteſimo quinquageſimonono, Tuberonem dicere ait, nullum ſenatuſconſultum fieri poſſe, non diſceßione facta : quia in omnibus ſenatuſconſultis, etiam in ijs, quæ per relationem fierent, diſceßio eſſet neceſſaria : idq́; ipſe Capito uerum eſſe affirmat. Sed de hac omni re, alio in loco plenius, accuratiusq́; nos memini ſcribere.

Quæſitum eſſe diſſenſumq́; an præfectus Latinarum cauſa creatus, ius ſenatus conuocandi conſulendiq́; habeat.

CAPVT VIII.

PRæfectum urbi, Latinarum cauſa relictum, Senatum habere poſſe Mutius negat : quoniam ne Senator quidem ſit, neque ius habeat ſententiæ dicendæ : cùm ex ea ætate præfectus fiat, quæ non ſit ſenatoria. Marcus autem Varro in quarto epiſtolicarum quæſtionum, & Atteius Capito in Coniectaneorum ducenteſimo quinquageſimo nono, ius eſſe præfecto Senatus habendi dicunt : deq́; ea re aſſenſum eſſe Capitonem Tuberoni, contra ſententiam Mutij, refert. Nanq́; & Tribunis (inquit) plebis ſenatus habendi ius erat : quanquàm Senatores non eſſent, ante Atinium plebiſcitum.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARIORVM LIBER XV.

Quòd in Q.Claudii annalibus ſcriptum eſt lignum alumine illitum non ardere. CAP. I.

DECLAMAVERAT *Antonius Iulianus rhetor, prӕterquàm ſemper aliâs, tum uerò nimium quàm delectabiliter, & feliciter. Sunt enim ferme ſcholaſticӕ iſtӕ declamationes, eiuſdem hominis, eiuſdemq́; facundiӕ: non eiuſdem tamen quotidie felicitatis.* Nos *ergo familiares eius circunfuſi undiq;, eum proſequebamur domum: cùm deinde ſubeuntes montẽ Ciſpium, conſpicimus inſulam quandam occupatam igni, multis arduisq́; tabulatis editam, & propinqua iam omnia flagrare uaſto incendio.* Tum *quiſpiam ibi ex comitibus* Iuliani: *Magni, inquit, reditus urbanorum prӕdiorum, ſed pericula ſunt longè maxima. Si quid autem poſſet remedij fore, ut ne tam aßiduè domus* Romӕ *arderent: uenum hercle dediſſem res ruſticas, & urbicas emiſſem.* Atqui *illi* Iulianus, *lӕta (ut mos eius fuit) inter fabulandum uenuſtate: Si annalem, inquit, undeuigeſimum* Q.*Claudij legiſſes, optimi & ſyncerißimi ſcriptoris, docuiſſet te profectò* Archelaus, *regis* Mithridatis *prӕfectus, qua medela, quaq́; ſolertia ignem defenderes: ut ne ulla tua ӕdificatio è ligno, correpta atq; inſinuata flammis, arderet.* Percõtatus *ego ſum, quid eſſet illud mirum* Quadrigarij: Repetit: In *eo igitur libro ſcriptum inueni, cùm oppugnaret* L.*Sylla in terra* Attica Pir*ӕum: & contrà* Archelaus *re-*

Ant.Iulianus.

Ciſpius mons

 gis

gis Mithridatis præfectus ex eo oppido propugnaret, turrim ligneam defendendi gratia ſtructam, cùm ex omni latere circumplexa igni foret, ardere non quiſſe: quòd ab Archelao alumine oblita fuiſſet.] Verba Quadrigarij ex eo libro hæc ſunt: Tum Sylla conatus eſt, & tempore magno eduxit copias, ut Archelai turrim unam, quam ille interpoſuit, ligneam incenderet. Venit, acceſſit, ligna ſubdidit, ſubmouit Græcos, ignem admouit: ſatis ſunt diu conati, nunquàm quiuerunt incendere, ita Archelaus omnem materiam obleuerat alumine: quod Sylla atq; milites mirabantur. Et poſtquàm non ſuccendit, reduxit copias.

Aluminis uis ignem depellit.

Quòd Plato in libris quos de legibus compoſuit, largiores lætioresq; in conuiuiis inuitatiunculas uini non inutiles eſſe exiſtimauerit. CAP. II.

Ebrioſus philoſophaſter.

EX inſula Creta quiſpiam ætatem Athenis agens, Platonicum eſſe ſe philoſophum dicebat, & uideri geſtiebat. Erat autem nihili homo, & nugator, atq; in Græcæ facundiæ gloria iactabundus. Præterea uini libidine aduſq; ludibria ebrioſus. Is in conuiuijs iuuenum, quæ agitare Athenis hebdomadibus lunæ ſolenne nobis fuit, ſimulatq; modus epulis factus, & utiles delectabilesq; ſermones cœperant, tum ſilentio ad audiendum petito, loqui cœptabat. Atq; id genus uili & incōdita uerborum caterua, hortabatur omnes ad bibendum: idq; ſe facere ex decreto Platonico prædicabat: tanquam Plato in libris quos de legibus compoſuit, laudes ebrietatis copioſiſſimè ſcripſiſſet, utilemq; eam eſſe bonis ac fortibus uiris cenſuiſſet. Ac ſimul inter eiuſmodi orationem, crebris & ingentibus poculis omne ingenium ingurgitabat: Fomitem eſſe quendam dicens, & incitabulum ingenij uirtutisq;, ſi mens & corpus hominis uino flagraret. Sed enim Plato in 1. &

Ebrietas qualis à Platone laudetur.

in

in 11. de legibus, non (ut ille nebulo opinabatur) ebrietatem iſtam turpiſsimam, quæ labefacere & minuere hominum mentes ſolet, laudauit: ſed hāc largiorē paulò, iucundioremq́; uini inuitationem, quæ fieret ſub quibuſdā quaſi arbitris, & magiſtris conuiuiorum ſobrijs, non improbauit. Nam & modicis honeſtisq́; inter bibendum remiſsionibus, refici integrariq́; animos, ad inſtauranda ſobrietatis officia exiſtimauit: redditq́; eos ſenſim lætiores, atque ad intentiones rurſus capiendas fieri habiliores. Et ſimul ſi qui penitus in ijs affectionum cupiditatumq́; errores ineſſent, quos aliquis pudor reuerens, concelaret: ea omnia ſine graui periculo, libertate per uinū data detegi, & ad corrigendum medendumq́; fieri oportuniora. Atq; etiam hoc Plato ibidem dicit, non defugiendas eſſe, neq; reſpuendas huiuſcemodi exhortationes, aduerſum propulſandam uini uiolentiam: Neq; ullum unquam continentem prorſus ac temperantem ſatis fideliter uiſum eſſe, cuius uita uictusq́; non inter ipſa errorum pericula, & in medijs uoluptatum illecebris explorata ſit. Nam cui Libentiæ Gratiæq́; omnes conuiuiorum incognitæ ſint, quiq́; illarum omnino expers ſit, ſi eum forte ad participandas eiuſmodi uoluptates aut uoluntas tulerit, aut caſus induxerit, aut neceſsitas compulerit, deliniri plerunq; & capi: Neq; mētem animumq́; eius conſiſtere, ſed ui quadam noua ictum labaſcere. Congrediendum igitur cenſuit, & tanquam in acie quadam cum uoluptarijs rebus, cumq́; iſta uini licētia comminus decernandum: ut aduerſum eas non fuga ſimus tuti, nec abſtinentia, ſed uigore animi, & cōſtanti præſentia, moderatoq́; uſu temperātiā continentiamq́; tueamur: & calefacto ſimul, refotoq́; animo, ſi quid in eo uel frigidæ triſtitiæ, uel torpentis uerecundiæ fuerit, diluamus.*

*exercitationes,

Libentiæ.

Quid M.Cicero de particula iſta, au, ſenſerit ſcripſeritq́;, quæ præpoſita eſt uerbis aufugio & aufero. & an in uerbo autumo eadem iſta hæc præpoſitio eſſe uideri debeat. CAPVT III.

Legimus librum Ciceronis, qui inſcriptus eſt, Orator. *in eo libro Cicero cùm dixiſſet uerba hæc, aufugio & aufero, compoſita quidem eſſe ex præpoſitione ab, & ex uerbis fugio & fero: ſed eam præpoſitionem, quo fieret uox pronuntiatu audituq́; lenior, uerſam mutatamq́; eſſe in au, ſyllabam, cœptumq́; eſſe dici aufugio & aufero, pro abfugio & abfero:* Aufugio. Aufero. *Cùm hæc, inquam, ita dixiſſet, tum poſteà ibidem ſuper eadem particula ita ſcripſit: Hæc, inquit, præpoſitio præter hæc duo uerba, nullo alio in uerbo reperietur. Inuenimus autem in commentario Nigidiano, uerbum autumo compoſitum ex ab, præpoſitione, & uerbo æſtumo: dictumq́; interciſè autumo, quaſi abæſtumo, quod ſignificaret totũ æſtumo, tanquam abnumero.* Autumo. *Sed (quod ſit cum honore multo dictum* P. *Nigidij hominis eruditiſsimi) audacius hoc argutiuſque eſſe uidetur quàm uerius. Autumo enim non id ſolum ſignificat, ſed & dico, & opinor, & cenſeo: cum quibus uerbis præpoſitio iſta neq; cohærentia uocis, neq; ſignificatione ſententiæ conuenit. Præterea uir acerrimæ in ſtudio literarum licentiæ* M. *Tullius non ſola eſſe hæc duo uerba dixiſſet, ſi reperiri poſſet ullum tertium. Sed illud magis quæri, inſpiciq́; dignum eſt, uerſáne ſit & mutata ab, præpoſitio in, au, ſyllabam, propter lenitatem uocis, an potius, au, particula ſua ſit propria origine: & *proinde ut pleræque aliæ præpoſitiones à Græcis, ita hæc quoq; inde accepta ſit: ſicuti eſt in illo uerſu* Homeri: Au particula. **perinde*

ἀνέρυσαν μὲν πρῶτα, καὶ ἔσφαξαν καὶ ἔδειραν,
Καὶ ἄβρομοι αὐίαχοι.

Hiſt

Hiſtoria de Ventidio Baſſo ignobili homine, quem primum de Parthis triumphaſſe memoriæ traditum eſt.

CAPVT IIII.

IN ſermonibus nuper fuit ſeniorum hominum & eruditorum, multos in uetere memoria altiſsimum dignitatis gradum aſcendiſſe ignobiliſsimos prius homines & deſpicatiſsimos. Nihil enim adeò tamen de quoquam tantæ admirationi fuit, quantæ fuerũt quæ de Ventidio Baſſo ſcripta ſunt. Eum Picentem fuiſſe genere, & loco humili: & matrem eius à Pompeio Strabone, Pompeij Magni patre, bello ſociali, quo Aſculanos ſubegit, captam cum ipſo eſſe: mox triumphante Pompeio Strabone, eum quoq; puerum inter cæteros ante currũ Imperatoris ſinu matris uectum eſſe: pòſt cum adoleuiſſet, uictum ſibi ægrè quæſiſſe: eumq́; ſordidè inueniſſe, comparandis mulis & uehiculis magiſtratibus, qui ſortiti prouincias forent, præbenda publicè conduxiſſe: In iſto quæſtu notum eſſe cœpiſſe C. Cæſari, & cum eo profectum eſſe in Gallias. Tum quia in ea prouincia ſatis nauiter uerſatus eſſet, & deinceps ciuili bello mandata ſibi pleraq; impigrè & ſtrenuè feciſſet, nõ modò in amicitiam Cæſaris, ſed ex ea in ampliſsimum quoq; ordinem perueniſſe. Mox Tribunum quoque plebis, ac deinde Prætorem creatum, atque in eo tempore iudicatum eſſe à ſenatu hoſtem cum M. Antonio: Pòſt uerò coniunctis partibus, nõ priſtinam tantum dignitatem recuperaſſe, ſed Pontificatum, ac deinde conſulatum quoq; adeptum eſſe: eamq́; rem tam intoleranter tuliſſe Pop. Rom. qui Ventidium Baſſum meminerat curandis mulis uictitaſſe, ut uulgò per uias urbis uerſiculi proſcriberentur: Ventidius Baſſus.

Concurrite omnes Augures, Aruſpices:
Portentum inuſitatum conflatum eſt recens:

Nam mulos qui fricabat, conſul factus eſt.

Eundem Baſſum *Suetonius* Tranquillus *præpoſitum eſſe à* M. Antonio *prouincijs oriẽtalibus*, Parthosq; *in Syriam introrumpantes, tribus ab eo prælijs fuſos ſcribit: eumq; primum omnium de* Parthis *triumphaſſe, & morte obita publico funere ſepultum eſſe.*

Verbum Profligo à pleriſq; dici impropriè inſciteq;.

CAPVT V.

Profligo. *SIcut alia uerba pleraque ignoratione & inſcitia improbè dicentium, quæ non intelligant, deflexa ac deprauata ſunt à ratione recta & conſuetudine: ita huius quoque uerbi, quod eſt* Profligo, *ſignificatio uerſa & corrupta eſt. Nam cùm ab affligẽdo, & ad perniciem interitumq; deducendo, inclinatum id tractumq; ſit: ſemper eo uerbo, qui diligenter locuti ſunt, ita uſi ſint, ut profligare dicerent prodigere & deperdere, profligatasq; res quaſi proflictas & perditas appellarint: nunc audio ædificia & templa, & alia ferè multa, quæ propè abſoluta affectaq; ſunt, in profligato eſſe dici, ipſaq; eſſe iam profligata. Quapropter urbaniſſimè reſpondiſſe* Prætorem *nõ indoctum uirum barbatulo cuidã ex aduocatorum turba,* Sulpitius Apollinaris *in quadam epiſtola ſcriptum reliquit. Nam cùm ille, inquit, rabula audaculus ita poſtulaſſet, uerbaq; ita feciſſet: Omnia uir clariſſime negotia, de quibus te cogniturum eſſe hodie dixiſti, diligentiaq; & uelocitate tua profligata ſunt: unum id ſolùm relictum eſt, de quo rogo audias. Tum* Prætor *ſatis ridiculè: An illa negotia, de quibus iam cognouiſſe me dicis, profligata ſint, equidem neſcio: hoc autem negotium, quod in te incidit, proculdubio, ſiue id audiam, ſiue non audiam, profligatum eſt. Quod ſignificare autem uolunt qui profligatũ dicunt, ij, qui* La-

tinè locuti ſunt, non profligatum, ſed affectum dixerunt: ſicut M. Cicero in oratione, quam habuit de prouincijs conſularibus. Eius uerba hæc ſunt: bellum affectum uidemus, & uerè ut dicam, penè confectum. Item infrà: Nam ipſe Cæſar, quid eſt quod in ea prouincia commorari uelit, niſi ut ea, quæ per eum affecta ſunt, perfecta Reipub. tradat? Idem Cicero in Oeconomico: Cùm uerò affecta iam propè æſtate, uuas à ſole miteſcere tempus eſt. Affectum.

In libro M. Ciceronis de gloria ſecundo, manifeſtè eſſe erratum in ea parte, in qua ſcriptum eſt: ſuper Hectore & Aiace. CAP. VI.

IN libro M. Tullij, qui eſt ſecundus de gloria, manifeſtus error eſt non magnæ rei. Quem errorem eſſe poßit cognoſcere non aliquis eruditorum, ſed qui tantum legerit ὁμήρȣ τὸ η. Quamobrem non tam id mirabamur erraſſe in eam rem M. Tullium, quàm non eſſe animaduerſum hoc poſtea, correctumq́; uel ab ipſo, uel à Tirone liberto eius, diligentißimo homine, & librorum patroni ſui ſtudioſißimo. Ita enim ſcriptum in eo libro eſt: Apud eundem poëtam Aiax cum Hectore congrediens, depugnandi cauſa, agit ut ſepeliatur, ſi ſit fortè uictus: declaratq́; ſe uelle, ut ſuũ tumulum multis etiam pòſt ſeculis prætereuntes ſic loquantur: Ciceronis error.

Hîc ſitus eſt, uitæ iampridem lumina linquens,
Qui quondam Hectoreo perculſus concidit enſe.
Fabitur hoc aliquis, mea ſemper gloria uiuet.

Huius autem ſententiæ uerſus, quos Cicero in linguam Latinam uertit, non Aiax apud Homerum dicit, neque Aiax agit, ut ſepeliatur: ſed Hector dicit, & Hector de ſepultura agit, prius quàm ſciat, an ſecum depugnandi cauſa congreſſurus ſit Aiax:

ἀνδρὸς μὲν τόδε σῆμα πάλαι κατατεθνειῶτος

ὅν ποτ' ἀριστεύοντα κατέκτανε φαίδιμος ἕκτωρ.
ὥς ποτέ τις ἐρέει, τὸ δ' ἐμὸν κλέος οὔποτ' ὀλεῖται.

Obſeruatum eſſe in ſenibus, quòd annum ferè ætatis tertium & ſexageſimum agant, aut laboribus, aut interitu, aut clade aliqua inſignitum: atque inibi ſuper eadem obſeruatione exemplum appoſitum Epiſtolę diui Auguſti, ad Caium nepotem. CAP. VII.

Annus lxiii. climactericus, id eſt, ſcalarius.

OBſeruatum in multa hominum memoria, expertũq; eſt in ſenioribus pleriſq; omnibus, ſexageſimum tertium uitæ annum cum periculo & clade aliqua uenire, aut corporis, morbiq́; grauioris, aut uitæ interitus, aut animi ægritudinis. Propterea qui rerum uerborumq́; iſtiuſmodi ſtudio tenentur, eum ætatis annum appellant κλιμακτηρικόν. *Nocte quoq; iſta proxima ſuperiore, cùm librum epiſtolarum D. Auguſti, quas ad Caium nepotẽ ſuum ſcripſit, legeremus: duceremurq́; elegantia orationis, neq; moroſa, neque anxia, ſed facili hercle, & ſimplici: id ipſum in quadam epiſtola ſuper eodem anno ſcriptum offendimus. Eiusq́; epiſtolæ exemplum hoc eſt: I X. Cal. Octobres: Aue mi Cai, meus ocellus iucundiſſimus, quem ſemper medius fidius deſidero, cùm à me abes: Sed præcipuè diebus talibus, qualis eſt hodiernus, oculi mei requirũt meum Caium, quem (ubicunque hoc die fuiſti) ſpero lætum & bene ualentem celebraſſe quartum & ſexageſimum natalem meum. Nam, ut uides,* κλιμακτῆρα *communem ſeniorum omnium tertium & ſexageſimum annum euaſimus. Deos autem oro, ut mihi quantumcunque ſupereſt temporis, id ſaluis nobis traducere liceat, in ſtatu Reipub. feliciſſimo* ἀνδραγαθούντων ὑμῶν, καὶ διαδεχομένων.

Locus ex oratione Phauorini ueteris oratoris, de cœnarum atque luxuriæ exprobratione: qua uſus eſt, cùm legem Liciniam de ſumptu minuendo ſuaſit.

CAPVT VIII.

CVm legeremus orationem ueterem Phauorini, non indiſerti uiri: quam orationem totam, ut meminiſſe poſſemus, odio eſſe hercle iſtiuſmodi ſumptus, atque uictus perdidicimus. Verbaq́; appoſuimus Phauorini, quæ hæc ſunt: Præfecti popinæ, atque luxuriæ negant cœnam lautam eſſe, niſi cùm libentiſſimè edis, tum auferatur, & alia eſca melior atque amplior ſuccenturietur. Is nunc flos cœnæ habeatur inter iſtos, quibus ſumptus & faſtidium pro facetijs procedit: Qui negant ullam auem, præter ficedulam, totam comeſſe oportere: cæterarum auium atque altilium, niſi tantum apponatur, ut à clunîculis inferiori parte ſaturi fiant, conuiuium putant inopia ſordere: ſuperiorem partem auium atque altilium qui edunt, eos palatum non habere: Si proportione creſcit luxuria, & debere epulas creſcere. Videte quid relinquitur: niſi ut delibari ſibi cœnas iubeant, ne edendo defatigentur: quando ſtratus auro, argento, purpura, amplior aliquot hominibus, quàm Dijs immortalibus adornatur.

Phauorinus in luxum epularum.

Cluniculi.

Quòd Cæcilius poëta frontem genere uirili, non poëticè, ſed cum probatione & cum analogia appellauit.

CAPVT IX.

VErè ac diſertè Cæcilius hoc in Subditítio ſcripſit:
Nam ij ſunt inimici peſſumi, fronte hilaro,
Corde triſti: quos neq; ut apprehendas, neq; ut mittas, ſcias. Hos ego uerſus, cùm de quodam iſtiuſmodi homine ſermones eſſent, in circulo fortè iuuenum eruditorum dixi. Tum de grammaticorum uulgò quiſpiam nobiſcum ibi aſsiſtens, non ſanè ignobilis: Quanta (inquit) licentia audaciaq́; Cæcilius hic fuit: cùm fronte hilaro, non fronte hilara dixit, & tam immanem ſolœciſmum nihil ueritus eſt. Imò, inquam, potius nos & quàm audaces, & quàm

licent

licentes ſumus, qui frontem improbè indocteq; non uirili genere dicimus: cùm & ratio proportionis, quæ analogia appellatur, & ueterum autoritas, non hanc, ſed hunc frontem debere dici ſuadent. Quippe M. Cato in quinta Originum, ita ſcripſit: Poſtridie ſignis collatis, æquo fronte, peditatu, equitibus, atq; alijs, cùm hoſtium legionibus pugnauit. Recto quoque fronte idem Cato, eodem in libro dicit. At ille ſemidoctus grammaticus: Miſſas, inquit, autoritates facias, quas quidem ut habeas, poſſe fieri puto: ſed rationem dic, quam non habes. Atque ego his eius uerbis, ut tum ferebat ætas, irritatior: Audi, inquam, mi magiſter rationem, falſam quidem, ſed quam redarguere falſam eſſe tu non queas. Omnia, inquam, uocabula tribus literis finita, quibus frons finitur: generis maſculini ſunt, ſi in genitiuo quoque caſu eadem ſyllaba finiantur, ut mons, pons, frons. At ille contra renitens: Audi, inquit, diſcipule plura alia conſimilia, quæ non ſint generis maſculini. Petebant ibi omnes, ut uel unum ſtatim diceret. Sed cùm homo uultum intorqueret, & non hiſceret, coloresq; mutaret, tum ego interceſſi: &, Vade, inquam, nunc, & habeto ad requirendum x x x. dies. Poſtquàm inueneris, repetes nos. Atque ita hominem nulli rei ad indagandum uocabulum, quo reſcinderet finitionem fictam, dimiſimus.

De uoluntario & admirando interitu uirginum Mileſiarum. CAP. X.

PLutarchus in librorum, quos περὶ ψυχῆς inſcripſit, primo, cùm de morbis diſſereret in animos hominum incidentibus, uirgines dixit Mileſij nominis, fermè quot tum in ea ciuitate erant, repentè ſine ulla euidenti cauſa, uoluntatem cepiſſe obeundæ mortis, ac deinde plurimas uitam ſuſpendio amiſiſſe. Id cùm accideret in dies crebrius,

neq; animis earum mori perſeuerantium medicina adhiberi quiret: decreuiſſe Mileſios, ut uirgines, quæ corporibus ſuſpenſis demortuæ forent, ut eæ omnes nudæ cum eodem laqueo, qui eſſent peruinctæ, efferrentur. Poſt id decretum, uirgines uoluntariam mortem non petiſſe: pudore ſolo deterritas, tam inhoneſti funeris. Mileſiæ uirgines.

Verba ſenatuſconſulti, de exigendis urbe Roma philoſophis: item uerba edicti Cenſ. quo improbati & coerciti ſunt, qui diſciplinam rhetoricam inſtituere & exercere Romæ cœperant. CAP. XI.

CAio *Fannio Strabone*, M. *Valerio Meſſala* COSS. *ſenatuſconſultum de Philoſophis & rhetoribus Latinis factum eſt.* M. *Pomponius Præt. Senatum conſuluit, quòd uerba facta ſunt de philoſophis, & rhetoribus*: De *ea re ita cenſuerunt, ut* M. *Pomponius Prætor animaduerteret, curaretq;* (*uti ei è Rep. fideq; ſua uideretur*) *uti Romæ ne eſſent. Aliquot deinde annis poſt id Senatuſconſultũ, Cn. Domitius Aenobarbus, & L. Licinius Craſſus Cēſores de coërcendis rhetoribus Latinis ita edixerunt: Renuntiatum eſt nobis eſſe homines, qui nouum genus diſciplinæ inſtituerunt, ad quos iuuentus in ludum conueniat: eos ſibi nomen impoſuiſſe Latinos rhetoras: ibi homines adoleſcētulos dies totos deſidere, maiores noſtri qui liberos ſuos diſcere, & quos in ludos itare uellent, inſtituerũt. Hæc noua, quæ præter cõſuetudinem, ac morem maiorum fiunt, neque placent, neque recta uidentur. Quapropter & ijs, qui eos ludos habent, & ijs, qui eò uenire conſueuerunt, uiſum eſt faciendum, ut oſtenderemus noſtram ſententiam, nobis non placere. Neque illis ſolùm temporibus nimis rudibus, necdum Græca doctrina expolitis, philoſophi ex urbe Roma pulſi ſunt, uerumetiam Domitiano* Philoſophi rhetoresq; urbe eiecti.

impər

imperante, ſenatuſc. eiecti, atque urbe & Italia interdicti ſunt. Qua tempeſtate Epictetus quoq; philoſophus propter id ſenatuſconſultum Nicopolim Roma deceßit.

Epictetus philoſophus.

Locus ex oratione Gracchi de Parſimonia, ac de pudicitia ſua memoratiſsimus. CAP. XII.

Gracchi parſimonia.

CAius Gracchus, cùm ex Sardinia rediijt, orationem ad populum in concione habuit. ea uerba ſunt hæc: Verſatus ſum, inquit, in prouincia, quomodo ex uſu ueſtro exiſtimabã eſſe, non quomodo ambitioni meæ conducere arbitrabar. Nulla apud me fuit popina, neq; pueri eximia facie ſtabant: ſed in conuiuio liberi ueſtri modeſtius erant, quàm apud principem. Pòſt deinde hæc dicit: Ita uerſatus ſum in prouincia, ut nemo poſſet uerè dicere aſſem, aut eo plus in muneribus me accepiſſe, aut mea opera quempiam ſumptum feciſſe. Biennium enim fui in prouincia. Si ulla meretrix domum meam introiuit, aut cuiuſquam ſeruulus propter me ſolicitatus eſt, omniũ nationum proſtremißimũ nequißimumq; exiſtimatote. Cùm à ſeruis eorum tam caſtè me habuerim, inde poteritis conſiderare quomodo me putetis cum liberis ueſtris uixiſſe. atq; ibi ex interuallo: Itaque, inquit, Quirites, cùm Roma profectus ſum, zonas quas plenas argenti extuli, eas ex prouincia inanes retuli. Alij uini amphoras, quas uini plenas tulerunt, eas argento plenas domum reportauerunt.

De uerbis inopinatis, quæ utroqueuerſum dicuntur, & à grammaticis communia uocantur. CAP. XIII.

Cõmunia uerba multa.

VTor, & uereor, & hortor, & cõſolor, cõmunia uerba ſunt, ac dici utroqueuerſum poſſunt: uereor te, & uereor abs te: id eſt, tu uereris: utor te, & utor abs te, id eſt, tu me uteris: hortor te, & hortor abs te, id eſt, tu me

me hortaris: conſolor te, & conſolor abs te, id eſt, tu me conſolaris. Teſtor quoq; & interpretor, ſignificatione reciproca dicuntur. Sunt autem uerba hæc omnia ex altera parte inuſitata: & an dicta ſunt in eam quoque partem, quæri ſolet. Afranius in Conſobrinis:

*Hem*iſtæ parentum eſt uitabilis liberis:* **hiſce*
Vbi malunt metui quàm uereri ſe à ſuis.

Hîc uereri ex ea parte dictum eſt, qua eſt non uſitatior. Nouius in Ligararia Liciniaria, uerbum, quod eſt Vtitur, ex contraria parte dicit: Quia ſupellex multa, quæ non utitur, emitur tamen: id eſt, quæ uſui non eſt. M. Cato in quinta origine: Excercitum, *inquit, ſuum prāſum paratum, cohortatum eduxit foras, atque inſtruxit. Conſolor quoque in partem alteram, præterquàm dici ſolitum eſt, in epiſtola Q. Metelli, quam cùm in exilio eſſet, ad Cn. & ad L. Domitios dedit: At cùm animum, inquit, ueſtrum erga me uideo, uehemēter conſolor: & fides, uirtusq; ueſtra mihi ante òculos uerſatur. Teſtata itidē & Interpretata, eadēratione dixit M. Tullius, in primo libro de Diuinatione: ut Teſtor, Interpretorq;, uerba communia uideri debeant. Salluſtius quoq; eodem modo, Dilargitis proſcriptorū bonis, dicit, tanquam uerbum Largior ſit ex uerbis communibus. Veritum autem, ſicut Puditum, & Pigitum, non perſonaliter per infinitum modum dictum eſſe, non à uetuſtioribus tantum uidemus, ſed à M. quoq; Tullio in ſecūdo de Finibus. Primū, inquit, Ariſtippi Cyrenaicorumq; omnium, quos non eſt ueritū, in ea uoluptate, quæ maxima dulcedine ſenſum moueret, ſummum bonū ponere. Dignor quoq;, & Veneror, & Confiteor, & Teſtor, habita ſunt in uerbis communibus, ſicut illa in Vergilio dicta ſunt:* Veritum impersonaliter.

Coniugio Anchiſa Veneris dignate ſuperbo. Et:

-Curſuſq; dabit uenerata ſacerdos.

Confeßi autem æris, de quo facta confeßio eſt, in XII. tabulis ſcriptum eſt his uerbis: Aëris confeßi, rebuſq; iudicatis XXX. dies iuſti ſunto. Item ex iiſdem tabulis id quoq; eſt: Quæ ſi erit teſtatior, libripens'ue fuerit, in teſtimonium feriatur improbus, inteſtabiliſq; eſto.

Quod Metellus Numidicus figuram orationis nouam ex orationibus Græcis mutuatus eſt. CAP. XIIII.

APud Q. Metellum Numidicum, in lib. accuſationis in Val. Meſſalam tertio, noue dictum eſſe annotauimus, Verba ex oratione eius hæc ſunt: Cùm ſeſe ſciret in tantum crimen ueniſſe, atq; ſocios ad ſenatum queſtum flentes ueniſſe, ſeſe maximas pecunias exactos eſſe. Pecunias ſe maximas exactos, id nobis uidebatur Græca figura dictum. Græci enim dicũt, εἰσεπράξατό με ἀργύριον. Id ſignificat, exegit me pecuniam. Quòd ſi id dici poteſt, etiam exactus eſſe aliquis pecuniam, dici poteſt. Cæcilius quoq; eadem figura in Hypobolimeo Aeſchino uſus uidetur:

Exigor portorium.

Ego illud minus nihil exigor portorium.
Id eſt, nihilo minus exigitur de me portorium.

Paſsis uelis & Paſsis manibus dixiſſe ueteres non à uerbo ſuo, quod eſt Patior, ſed ab alieno, quod eſt Pando.

CAPVT XV.

Paſſum à pãdo.

AB eo quod eſt Pando, Paſſum ueteres dixerunt, non Panſum, & cum præpoſitione Expaßum non Expanſum. Cæcilius in Synariſtuſis:

Heri uerò proſpexiſſe eum ſe ex tegulis,

Expaſſum.

Hæc nuntiaſſe, & flammeum expaſſum domi.

Capillo quoq; eſſe mulier paſſo dicitur, quaſi porrecto, & expanſo. Et paßis manibus, & Velis paßis dicimus: quod ſignificat diductis atq; diſtentis. Itaq; Plautus in Milite

glorio

glorioſo, a, litera in e, mutata, per compoſiti uocabuli morem, Diſpeßis dicit, pro eo quod eſt diſpaßis: Diſpeſsis.

Credo ego iſtoc exemplo tibi eſſe eundum extra
Portam, diſpeßis manibus, patibulum cùm habebis.

De nouo genere interitus Crotonienſis Milonis.

CAPVT XVI.

Milo Crotonienſis, athleta illuſtris, quem in chronicis ſcriptum eſt, Olympiade prima coronatum eſſe, exitum habuit uitæ miſerandum, & mirandum. Cùm iam natu grandis artem athleticam deſiſſet, iterq; faceret forte ſolus in locis Italiæ ſyluestribus, quercum uidit proximè uiam, patulis in parte media ramis hiantem. Tum experiri (credo) etiam tunc uolens, an ullæ ſibi reliquæ uires adeſſent: immißis in cauernas arboris digitis, diducere, & reſcindere quercum conatus eſt: ac mediam quidem partem diſcidit, diuellitq;. Quercus autem in duas diducta partes, cùm ille quaſi perfecto, quod erat connixus, manus laxaſſet, ceſſante ui, rediijt in naturam: manibusq; eius retentis, incluſisq;, ſtricta denuo, & cohæſa, dilacerandum hominem feris præbuit. Milonis interitus. Cohæſa.

Quam ob cauſam nobiles pueri Athenienſium tibiis canere deſierint, cùm patrium iſtum morem canendi haberent. CAP. XVII.

Alcibiades Athenienſis, cùm apud auunculum Periclem puer artibus ac diſciplinis liberalibus erudiretur, & arceßi Pericles Antigenidam tibicinem iußiſſet, ut eum canere tibijs (quod honeſtißimum tum uidebatur) doceret: traditas ſibi tibias cùm ad os adhibuiſſet, inflaſſetq;: pudefactus oris deformitate, abiecit infregitq;. Ea res cùm percrebuiſſet, omnium tum Athenienſium cōſenſu, diſciplina tibijs canendi deſita eſt. Scriptum hoc eſt in Alcibiades.

Pamphila. *commentario Pamphilæ nono & uigeſimo.*

Quòd pugna belli ciuilis, uictoriaq́; C. Cæſaris, quam uicit in Pharſalicis campis, nuntiata prædictaq́; eſt per cuiuſdam Cornelii ſacerdotis uaticinium, eodem ipſo die in Italia Patauii. CAP. XVIII.

*confecerunt

Cornelius ſacerdos.

QVo C. Cæſar, & Cn. Pompeius die ciuile bellum ſignis collatis in Theſſalia conflixerunt, res accidit Pataui, in tranſpadana Italia, memoria digna. Cornelius quidam ſacerdos, & loco nobilis, & ſacerdotij religionibus uenerandus, & caſtitate uitæ ſanctus, repente mota mente, conſpicere ſe procul dixit pugnam acerrimam pugnari: ac deinde alios cedere, alios urgere: cædem, fugam, tela uolantia, inſtaurationem pugnæ, impreßionem, gemitus, uulnera, perinde ut ſi ipſe in prælio uerſaretur, coràm uidere ſeſe uociferatus eſt: ac poſtea ſubitò exclamauit, Cæſarem uiciſſe. At Cornelij ſacerdotis ariolatio leuis tum quidem uiſa eſt, & uecors, magnæ mox admirationi fuit: quòd non modo pugnæ dies, quæ in Theſſalia pugnata eſt, neque prælij exitus qui erat prædictus, idem fuit: ſed omnes quoque pugnandi reciprócæ uices, & ipſa exercituum duorum conflictatio, uaticinantis motu atque uerbis repræſentata eſt.*

Verba Marci Varronis memoria digna, ex ſatyra, quæ inſcribitur, *περὶ ἐδεσμάτων.* CAP. XIX.

NOn paucißimi ſunt, in quos poteſt conuenire id, quod M. Varro dicit in ſatyra, quæ inſcribitur, περὶ ἐδεσμάτων. Verba hæc ſunt: Si quantum operæ ſumpſiſti, ut tuus piſtor bonum faceret panem, eius duodecimam philoſophiæ dediſſes: ipſe bonus iampridem eſſes factus. Nunc illum qui norunt, uolunt emere millibus centum: te qui nouit, nemo centußis.

Nota

Notata quædam de Euripidis poëtæ genere, uita, moribus, deq; eiuſdem fine uitæ. CAP. XX.

Euripidis poëtæ matrem, Theopompus agreſtia holera uendentem uictum quæſiſſe dicit. Patri autem eius, nato illo, reſponſum eſt à Chaldæis, eum puerum cùm adoleuiſſet, uictorem in certaminibus fore. Id ei puero fatum eſſe pater interpretatus, athletam debere eſſe, roborato exercitatoq; filij ſui corpore, Olympiam decertaturũ eum inter athletas pueros deduxit. Ac primò quidem in certamen, per ambiguam ætatem, receptus non eſt: pòſt Eleuſinio, & Theſeio certamine pugnauit, & coronatus eſt. Mox à corporis cura, ad excolendi animi ſtudium tranſgreſſus, auditor fuit phyſici Anaxagoræ, & rhetoris Prodici: in morali autem philoſophia, Socratis. Tragœdiam ſcribere, natus annos duodeuiginti, adortus eſt. Philochorus refert, in inſula Salamine ſpeluncam eſſe, tetram & horridam, quam nos uidimus, in qua Euripides tragœdias ſcriptitarit. Mulieres ferè omnes in maiorem modum exoſus fuiſſe dicitur: ſiue quòd natura abhorruit à mulierum cœtu: ſiue quòd ſimul duas uxores habuerat: cùm id, decreto ab Athenienſibus facto, ius eſſet, quarum matrimonij pertædebat. Eius odij in mulieres Ariſtophanes quoque meminit ἐν ταῖς προτέραις θεσμοφοριαζούσαις,

Euripidis genus.

Prodicus rhetor.

Theſmophoria feſta Cereris.

Νῦν οὖν ἁπάσαισι παραινῶ, καὶ λέγω,
Τοῦτον κολάσαι τὸν ἄνδρα πολλῶν οὕνεκα.
ἄγρια γάρ τινα ὦ γυναῖκες δρᾶτε, ὢν ἀγρίοις
Τοῖς λαχάνοις αὐτὸς* τραφείς.

*τρεφείς

Alexander autem Aetolus hos de Euripide uerſus compoſuit:

Alexander Aetolus.

ὁ δ' ἀναξαγόρου τρόφιμος ἀρχαίου,
Στρυφνὸς μὲν ἐμοί γε ἔοικε προσειπεῖν

Fortaſſe Καὶ μισογέλως, καὶ τωθάζειν, ὁδὲ πάροινον
*παρ' οἶνον. Μεμαθηκὼς, * ἄλλοτι γράψαι τοῦτ' ἂν,
*Fortaſſe Μέλιτος καὶ σειρήνων ἐτετεύχει.
*ἀλλ' ὅ,τι.

Is, cùm in Macedonia apud Archelaum regem eſſet, utereturq; eo rex familiariter, rediens noctc ab eius cœna, canibus à quodam æmulo immiſsis dilaceratus eſt, & ex his uulneribus mors ſecuta eſt. Sepulcrum autem eius, & memoriam Macedones eo dignati ſunt honore, ut in gloriæ quoq; loco prædicarent: ὅυποτε σὸν μνῆμα ἐυριπίδης ὤλετο που: quòd egregius poëta morte obita ſepultus in eorum terra foret. Quamobrem cùm legati ad eos ab Athenienſibus miſsi, petiſſent, ut oſſa Athenas in terram illius patriam permitterent transferri: maximo conſenſu Macedones in ea re deneganda perſtiterunt.

Quòd à poëtis, Iouis filii prudentiſsimi, humaniſsimiq;: Neptuni autem, inhumaniſsimi, & ferociſsimi traduntur. CAP. XXI.

Iouis filii. *PRæſtantiſsimos uirtute, prudentia, uiribus, Iouis filios, poëtæ appellauerunt: ut Aeacum, & Minoa, & Sarpedona: ferociſsimos, & immanes, & alienos ab omni humanitate, tanquam è mari genitos, Neptuni filios dixerunt: Cyclopa, & Cercyona, & Leſtrygonas.*

Neptuni filii.

Hiſtoria de Sertorio duce deq; aſtu eius, commentitiisq; ſimulamentis, quibus ad Barbaros milites continendos. conciliandosq; ſibi, utebatur. CAP. XXII.

Aſtutia Sertorii. *SErtorius, uir acer, egregiusq; dux, & utendi, regendiq; exercitus peritus fuit. Is in temporibus difficilimis mentiebatur ad milites, ſi mendacium prodeſſet: & literas compoſitas, pro ueris legebat: & ſomnium ſimulabat, & falſas religiones conferebat: ſi quid iſtæ res eum apud militum animos adiutabant. Illud adeò Sertorij nobile*

bile eſt: Cerua alba, eximiæ pulchritudinis, & uiuacißimæ celeritatis, à Luſitano ei quodam dono data eſt. Hanc *ſibi oblatam diuinitus, & inſtinctam* Dianæ *numine, colloqui ſecum, monereq; & docere quæ utilia factu eſſent, perſuadere omnibus inſtituit. Ac ſi quid durius uidebatur, quod imperandum militibus foret: à cerua ſeſe monitũ tum prædicabat.* Id *cùm dixerat, uniuerſi, tanquam ſi* Deo, *libentes parebant.* Ea *cerua quodam die, cùm incurſio eſſet hoſtium nuntiata, feſtinatione ac tumultu conſternata, in fugam ſe *prorupit, atq; in palude proxima delituit: & poſtea requiſita, periſſe credita eſt: neq; multis diebus pòſt, inuẽtam eſſe ceruam Sertorio nũtiatur.* Tum *qui nuntiauerat, iußit tacere: ac ne cui palàm diceret, interminatus eſt: præcepitq; ut eam poſtero die repentè in eum locum, in quo ipſe cum amicis eſſet, immitteret. Admißis deinde amicis poſtridie, uiſum ſibi eſſe ait in quiete, ceruam quæ perierat, ad ſe reuerti: &, ut prius conſueuerat, quod opus eſſet facto, prædicare. Tum Sertorio quod imperauerat ſignificante, cerua emiſſa, in cubiculum Sertorij introrupit. Clamor factus, & orta admiratio eſt: eaq; hominum* Barbarorum *credulitas, Sertorio in magnis rebus magno uſui fuit. Memoriæ proditum eſt, ex ijs nationibus, quæ cum Sertorio faciebant, cum multis prælijs ſuperatus eſſet, neminem unquam ab eo diſciuiſſe: quanquàm id genus hominum eſſet mobilißimum.*

*proripuit.

De ætatibus & hiſtoricorum nobilium Hellanici, Herodoti, & Thucydidis. CAP. XXIII.

Hellanicus. Herodotus. Thucydides.

HEllanicus, *Herodotus,* Thucydides, *hiſtoriæ ſcriptores, in iiſdem temporibus ferè laude ingenti floruerunt: & non nimis longè diſtantibus fuerunt ætatibus.* Nam Hellanicus *in initio belli* Peloponneſiaci, *fuiſſe*

quinq; & ſexaginta annos natus uidetur : Herodotus *tres & quinquaginta:* Thucydides*,quadraginta. Scriptum hoc in lib.* x i. Pamphil*æ.*

Quid Vulcatius Sedigitus in libro, quem de Poëtis ſcripſit, de Comicis Latinis iudicarit. CAP. XXIIII.

Sedigitus.

S*Edigitus in libro quem ſcripſit de poëtis, quid de ijs ſentiat, qui comœdias fecerunt, & quem præſtare ex omnibus cæteris putet, ac deinceps quo quenq; in loco, & honore ponat, his uerſibus ſuis demonſtrat:*

Comici Latini.

Multos incertos certare hanc rem uidimus,
Palmam poëtæ comico cui deferant:
Eum, me iudice, errorem diſſoluam tibi,
Vt contrà ſi quis ſentiat, nil ſentiat.
*Cæcilio palmam ſtatuo*de comico.*
Plautus ſecundus facilè exuperat cæteros.
Dein N*æuius qui feruet, pretio in tertio eſt.*
Si quid quarto detur, dabitur Licinio.
Poſt inſequi L*icinium facio* Attilium.
In ſexto conſequitur hos Terentius.
Turpilius ſeptimum, T*rabea octauum obtinet.*
*Nono loco eſſe facile facio** L*uſcium*
Adde decimum antiquitatis cauſa Ennium.

**dandam comico*

*L*ucetium*

De uerbis quibuſdam nouis, quæ in Cn. Matii Mimiambis offenderamus. CAP. XXV.

Recẽtatur, id eſt, denuo naſcitur.

C*Neus* M*atius, uir eruditiſſimus, in* M*imiambis ſuis non abſurdè, neq; abſonè finxit,* Recentatur*: pro eo quod* G*ræci dicunt,* ἀνανέεται. V*erſus in quibus hoc uerbum eſt, hi ſunt:*

Iamiam albicaſſit Phœbus*, & recentatur*
Commune lumen hominibus, uoluptasq;.

Edulcare.

Idem M*artius in hiſdem* M*imiambis,* E*dulcare dicit, quod*

eſt

eſt dulcius reddere,in his uerſibus:

Quapropter edulcare conuenit uitam,
Curasq́; acerbas ſenſibus gubernare.

Quibus uerbis Ariſtoteles philoſophus definierit ſyllogiſmum, eiusq́; definitionis interpretamentum uerbis Latinis factum. CAP. XXVI.

ARiſtoteles quid ſyllogiſmus eſſet,his uerbis definiuit: Syllogiſmus. *λόγος ἐν ᾧ, τεθέντων τινῶν, ἕτερόν τε τῶν κειμένων ἐξ ἀνάγκης συμβαίνει, διὰ τῶν κειμένων. Eius definitionis non uidebatur habere incommodè interpretatio facta hoc modo: Syllogiſmus eſt oratio,in qua conſenſis quibuſdam, & conceßis, aliud quid, quàm quæ conceſſa ſunt, per ea, quæ conceſſa ſunt,neceſſariò conficitur.*

Quid ſint comitia Calata, quid Curiata, quid Centuriata, quid Tributa,quid Conſilium: atque inibi quædam eiuſmodi. CAP. XXVII. Comitia Calata.

IN libro Lælij Felicis ad Q. Mutium primo, ſcriptum eſt: Labeonē ſcribere Calata comitia eſſe,quæ pro collegio Pontificum habentur, aut Regis ſacrorum,aut Flaminum inaugurādorum cauſa: eorum autem alia eſſe Curiata,alia Centuriata. Curiata,per lictorem curiatim calari,id eſt,conuocari: Centuriata per cornicinem. Curiata. Centuriata. *Hiſdē comitijs, quæ Calata appellari diximus,& ſacrorū deteſtatio,& teſtamēta fieri ſolebant. Tria enim genera teſtamētorum fuiſſe accepimus: Vnum, quod Calatis comitijs in concione populi fieret: Alterum in procinctu,cùm uiri ad prælium faciendum in aciem uocabantur: Tertium per familiæ emācipationem,cui æs,& libra adhiberetur.* Teſtamētorū tria genera. *In eodem Lælij Felicis libro hæc ſcripta ſunt: Is,qui nō uniuerſum populum,ſed partem aliquam adeſſe iubet, non comitia,ſed* conſilium edicere debet: Tribuni autem,neq; ad-* **concilium*

 uocant

uocant patritios, neq; ad eos referre de re ulla poſſunt. Ita ne leges quidem propriè, ſed plebiſcita appellantur, quæ Trib. pleb. ferentibus accepta ſunt. Quibus rogationibus antè patritij non tenebantur, donec Q. Hortenſius dictator eam legẽ tulit, ut eo iure, quod plebes ſtatuiſſet, omnes Quirites tenerẽtur. Item in eodem libro hoc ſcriptum eſt: Cùm ex generibus omniũ ſuffragium feratur, Curiata comitia eſſe: cùm ex cenſu & ætate, Centuriata: cùm ex regionibus & locis, Tributa: Centuriata autem comitia intra pomœrium fieri nefas eſſe, quia exercitum extra urbem imperari oporteat, intra urbem imperari ius non ſit: propterea Centuriata in campo Martio haberi, exercitumq; imperari præſidij cauſa ſolitum: quoniam populus eſſet in ſuffragijs ferendis occupatus.

Prebiſcita.

Quòd errauit Cornelius Nepos, cùm ſcripſit Ciceronem tres & uiginti annos natum, cauſam pro Sexto Roſcio dixiſſe. CAP. XXVIII.

Cornelii Nepotis erratũ.

Cornelius Nepos, & rerum memoriæ non indiligens, & M. Ciceronis, ut qui maximè amicus, familiariſq; fuit, atq; is tamẽ in primo librorum, quos de uita illius cõpoſuit, erraſſe uidetur: cùm eum ſcripſit tres & uiginti annos natum, primam cauſam iudicij publici egiſſe, Sextumq; Roſcium parricidij reum defendiſſe. Dinumeratis quippe annis à Q. Cæpione & Q. Serrano, quibus Conſulibus, antè diem III. nonas Ianuarij M. Cicero natus eſt, ad M. Tullium, & Cn. Dolabellam, quibus coss. cauſam priuatam pro Quinto apud Aquilium Gallum iudicem dixit, ſex & uinginti anni reperiũtur. Neq; dubium eſt, quin poſt annum quàm pro Quintio dixerat, Sextum Roſcium reum parricidij defenderit, annos iam ſeptẽ & uiginti natus, L. Sylla Felice, & Q. Metello Pio Conſulibus. In qua

re etiam Feneſtellam erraſſe, Pædianus Aſconius animaduertit: quòd eum ſcripſerit, ſexto & uigeſimo ætatis anno pro Sexto Roſcio dixiſſe. Longior autem Nepotis, quàm Feneſtellæ, error eſt: niſi quis uult in animum inducere, ſtudio amoris & amicitiæ adductum, amplificandæ admirationis gratia, quadriennium Nepotem ſuppreſſiſſe: ut M. Cicero orationem florẽtem dixiſſe pro Roſcio, admodum adoleſcens, uideretur. Illud adeò ab utriuſq; oratoris ſtudioſis animaduerſum, & ſcriptum eſt, quòd Demoſthenes & Cicero pari ætate illuſtriſſimas orationes in cauſis dixerint: Alter κατὰ ἀνδροτίωνος, καὶ κατὰ τιμοκράτους, ſeptem & uiginti annos natus: alter anno minor, pro P. Quintio ſeptimo & uigeſimo, pro Sexto Roſcio. Vixerũt quoq; non nimis numerum annorum diuerſum: alter treis & ſexaginta annos, Demoſthenes ſexaginta.

Quali figura orationis, & quàm noua L. Piſo, Annalium ſcriptor, uſus ſit. CAP. XXIX.

DVæ iſtæ in loquẽdo figuræ, notæ ſatis, uſitatæq; ſunt: Mihi nomen eſt Iulio, & mihi nomen eſt Iulij. Tertiam figuram nouam hercle reperi apud Piſonem, in ſecundo Annalium. Verba Piſonis hæc ſunt: L. Tarquinium collegam ſuum, quia Tarquinium nomen eſſet, metuere. Eumq; orat, uti ſua uoluntate * Romam contendat: quia Tarquinium, inquit, nomen eſſet. Hoc perinde eſt, tanquam ſi ego dicam, mihi nomen eſt Iulium.

* Roma concedat

Mihi nomen eſt Iulium.

Vehiculum, quod petoritum appellatur, cuiatis linguæ uocabulum ſit, Græcæ an Gallicæ. CAP. XXX.

QVi ab alio genere uitæ detriti iam, & retorridi, ad literarum diſciplinas ſerius adeunt: ſi fortè ijdem garruli natura, & ſubargutuli ſunt, oppidò quàm fiunt in

literarum oſtentatione inepti & friuoli. Quod genus profectò ille homo eſt, qui de Petoritis nuper argutiſſimas nu- Petoritum. *gas dixit. Nam cùm quæreretur, Petoritum quali forma uehiculum, cuiatisq; linguæ uocabulum eſſet: & faciem uehiculi ementitus eſt, longè alienam falſamq́;, & uocabulum Græcum eſſe dixit: atq; id ſignificare uolucres rotas interpretatus eſt: Commutatáq; una litera, petoritum eſſe dictum uolebat, quaſi petorotum. Scriptum etiam hoc eſſe à Valerio Probo contendit. Ego, cùm Probi multos admodum commentationum libros inquiſierim: neq; ſcriptum in his inueni, nec uſquam alioquin Probum ſcripſiſſe credo. Petoritum enim eſt non ex Græca dimidiatum, ſed totum tranſalpibus factum: nam eſt uox Gallica. Id ſcriptum eſt in libro M. Varronis decimoquarto, Rerum diuinarum. Quo in loco Varro cùm de petorito dixiſſet, eſſe id uer-* Lancea. *bum Gallicum: lanceam quoque dixit non Latinum, ſed Hiſpanicum uerbum eſſe.*

Quæ uerba legauerint Rhodii ad hoſtium ducem Demetrium, cùm ab eo obſiderentur, ſuper illa inclyta Ialyſi imagine. CAP. XXXI.

RHodum inſulam celebritatæ antiquiſſimæ, oppidumq́; in ea pulcherrimũ ornatiſſimumq; obſidebat, oppu- Demetrius dux. *gnabatq́; Demetrius: dux ætatis ſuæ inclytus: cui à peritia, diſciplináq; faciendi obſidij, machinarumq́; ſolertia, ad capienda oppida repertarum, cognomentum πολιορκητὴς fuit. Tum ibi in obſidione illa, ædes quaſdam publicè factas, quæ extra urbis muros cum paruo præſidio erant, aggredi & uaſtare, atq; abſumere igni parabat. In his ædi-* Ialyſus. Protogenes. *bus erat memoratiſſima illa imago Ialyſi, Protogenis manu facta, illuſtris pictoris: cuius operis pulchritudinem præſtantiamq́;, ira percitus, Rhodijs inuidebat. Mittũt Rhodij*

leg

legatos ad Demetrium, cum his uerbis: Quæ, malùm, inquiunt, ratio eſt, ut tu imaginem iſtam uelis incendio ædium facto, diſperdere? Nam ſi nos omnes ſuperaueris, & oppidum hoc totum ceperis: imagine quoq; illa integra, & incolumi, per uictoriam, potieris: ſin uerò nos uincere, obſidendo nequiueris: petimus conſideres, ne turpe tibi ſit, quia non potueris bello Rhodios uincere, bellum cum Protogene mortuo geßiſſe. Hoc ubi ex legatis audiuit, oppugnatione deſita, & imagini, & ciuitati pepercit.

A. GELLII NOCTIUM ATTICARUM COMMENTARIORUM LIBER XVI.

Verba Muſonii philoſophi Græcè, digna atq; utilia audiri obſeruariq;. Eiuſdem utilitatis ſententia à M. Catone multis antè annis Numantiæ ad equites dicta.

CAPVT I.

ADOLESCENTVLI *cùm etiam tum in ſcholis eſſemus, ἐνθυμημάτιον hoc Græcum, quod appoſui, dictum eſſe à Muſonio philoſopho audiebamus: & quoniam uerè atque luculentè dictum, uerbisq; eſt breuibus & rotundis uinctum, perquàm libenter memineramus:* ἄν τι πράξῃς καλὸν μετὰ πόνου, ὁ μὲν πόνος οἴχεται, τὸ δὲ καλὸν μένει· ἄν τι ποιήσῃς αἰσχρὸν μετὰ ἡδονῆς, τὸ μὲν ἡδὺ οἴχεται, τὸ δὲ αἰσχρὸν μένει. *Poſtea iſtam ipſam ſentẽtiã in Catonis oratione, quã dixit Numãtiæ, apud equites, poſitam legimus. Quæ etſi laxioribus paulò lõgioribusq;*

ribuſq́; uerbis comprehenſa eſt, præquàm illud Græcum quod diximus: quoniam tamen prior tempore, antiquiorq́; eſt, uenerabilior uideri debet. Verba ex oratione hæc ſunt: Cogitate cum animis ueſtris, ſi quid uos per laborem rectè feceritis: labor ille à uobis citò recedet: bene factum à uobis, dum uiuetis, non abſcedet. Sed ſi qua, per uoluptatem, nequiter feceritis: uoluptas citò abibit: nequiter factum illud apud uos ſemper manebit.*

*priore

Cuiuſmodi ſit lex apud Dialecticos percontandi diſſerendiq́;: & quæ ſit eius legis reprehenſio. CAP. II.

LEgem eſſe aiunt diſciplinæ Dialecticæ, ſi de quapiam re quæratur, diſputeturq́;, atq; ibi quod rogere, ut reſpondeas: tū ne amplius quid dicas, quàm id ſolum, quod es rogatus: aut aias, aut neges. Eamq́; legem qui non ſeruent, & aut plus, aut aliter quàm ſunt rogati reſpōdeant: exiſtimantur rudes indoctiq́; eſſe, diſputandiq́; morem atq; rationem non tenere. Hoc quidem, quod dicūt, in pleriſq; diſputationibus proculdubio fieri oportet. Indefinitus nanq; inexplicabiliſq́; ſermo fiet, niſi interrogationibus reſpōſionibuſq́; ſimplicibus fuerit determinatus. Sed enim eſſe quædam uidentur, in quibus ſi breuiter, & ad id, quod rogatus fueris, reſpondeas, capiare. Nam ſi quis his uerbis interroget, poſtulo ut reſpōdeas: deſieris'ne facere adulterium an non? utcūq; dialectica lege reſpōderis, ſiue aias, ſiue neges: hærebis in captione: tam ſi te dicas adulterum, quàm ſi neges. Sed quod minus eſt in interrogatione, id eſt addēdum. Nam qui facere aliquid non deſinit, nō id neceſſariò etiam fecit. Falſa igitur eſt ſpecies iſtius captionis: & nequaquam procedere ad id poteſt, ut colligi concludiq́; poßit, eum facere adulterium, qui ſe negauerit facere deſiſſe. Quid autem legis iſtius propugnatores in illa captiuncula facient,

Dialecticæ captiones.

in

in qua hærere eos neceſſum eſt, ſi nihil amplius quàm quod interrogati erunt, reſponderint? Nam ſi ita ego iſtorum aliquem rogem: Quicquid non perdidiſti, habeas'ne, an non habeas? poſtulo ut aias, ut neges. Vtcunque breuiter reſponderit, capietur. Nā ſi non habere ſe negauerit, quod non perdidit: colligetur oculos eum non habere, quos non perdidit. Sin uerò habere ſe dixerit, colligetur eū habere cornua quæ non perdidit. Rectius igitur cautiusq; ita reſpondebitur: Quicquid habui, id habeo, ſi id non perdidi. Sed huiuſcemodi reſponſio non fit, ex lege, quam diximus. Plus enim, quam quod rogatus eſt, reſpondet. Et propterea id quoque ad eam legem addi ſolet, non eſſe captioſis interrogationibus reſpondendum.

Quanam ratione effici dixerit Eraſiſtratus medicus, ſi cibus fortè deerit, ut tolerari aliquantiſper inedia poſſit, & tolerari fames: uerbaq; ipſa Eraſiſtrati ſuper ea re ſcripta. CAP. III.

Cum Phauorino Romæ dies plerunq; totos eramus: tenebatq; animos noſtros homo ille fandi dulciſſimus: atq; eū quoquò iret, quaſi ex lingua prorſum eius capti proſequebamur: ita ſermonibus uſquequaq; amœniſſimis demulcebat. Tum ad quendam ægrū cùm iſſet uiſere, noſq; cum eo una introiſſemus, multaq; ad medicos, qui tum fortè iſtic erāt ualetudinis eius gratia, oratione Græca dixiſſet: Ac ne hoc quidem, inquit, mirum uideri debet, quòd cùm antehac ſemper edundi fuerit appetens, nunc poſt imperatam inediā tridui, omnis eius appetitio priſtina elanguerit. Nam quod Eraſiſtratus ſcriptum reliquit, inquit, propemodum uerum eſt: Eſuritionem faciūt inanes patenteſq; inteſtinorum fibræ, & caua intus uentris, & ſtomachi uacua hiantia: quæ ubi aut cibo complentur, aut Eſuritio.

inanitate diutina contrahuntur, & conniuent: tunc loco, in quem cibus capitur, uel ſtipato uel adducto, uoluntas capiendi eius deſiderandiq; reſtinguitur. Scythas quoq; ait eundem Eraſiſtratum dicere, cùm ſit uſus, ut famem longius tolerent, faſcijs uentrem ſtrictißimè circumligare. Ea uentris compreßione eſuritionem poſſe depelli creditum eſt. Hæc tum Phauorinus, multaq; iſtiuſmodi alia affabiliſſimè dicebat. Nos autẽ poſtea, cũ librum fortè Eraſiſtrati legeremus διαιρέσεων primũ, id ipſum in eo libro, quod Phauorinum audiebamus dicere, ſcriptum offendimus. Verba Eraſiſtrati ad eam rem pertinentia, hæc ſunt: ἐλογιζόμεθα οὖν παρὰ τὴν ἰσχυρὰν σύμπτωσιν τῆς κοιλίας εἶναι τὴν σφόδρα ἀσιτίαν, καὶ γὰρ τοῖς ἐπιπλέον ἀσιτοῦσι κατὰ προαίρεσιν ἐν τοῖς πρώτοις χρόνοις ἡ πεῖνα παρακολουθεῖ, ὕστερον δ' οὐκέτι. Deinde paulùm infrà: εἰθισμένοι δέ εἰσι καὶ οἱ σκύθαι ὅταν διά τινα καιρὸν ἀναγκάζονται ἀσιτεῖν, ζώναις πλατείαις τὴν κοιλίαν διασφίγγειν ὡς τῆς πείνης αὐτοὺς ἧττον ἐνοχλούσης, σχεδὸν δὲ καὶ ὅταν πλήρης ἡ κοιλία ᾖ διὰ τὸ κένωμα ἐν αὐτῇ μηδὲν εἶναι, διὰ τοῦτο οὐ πεινῶσιν, ὅταν δὲ σφόδρα συμπεπτωκυῖα ᾖ, κένωμα οὐκ ἔχει.

Scytharum mos.

In eodem libro Eraſiſtratus uim quãdam famis non tolerabilem, quã Græci βούλιμον καὶ βούπειναν appellant, in diebus frigidißimis multò facilius accidere ait, quàm cùm ſerenũ atq; placidum eſt. Atq; eius rei cauſas, cur is morbus in eo plerunq; tẽpore oriatur, nondum ſibi eſſe compertas dicit. Verba, quibus id dicit, hæc ſunt: ἄπορον δὲ καὶ δεόμενον ἐπισκέψεως, καὶ ἐπὶ τούτου, καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν βουλιμιώντων, διατί ἐν τοῖς ψύχεσι, μᾶλλον τὸ σύμπτωμα τοῦτο γίνεται ἢ ἐν ταῖς εὐδίαις.

Quo ritu, quibusq; uerbis Fecialis Po Ro. bellum indicere ſolit

ſolitus ſit iis, quibus Pop. Ro. bellũ fieri iuſſerat, & item in quæ uerba conceptum fuerit iuſiurandum, de furtis militaribus ſanciendis, & uti milites ſcripti intra prædictum diem in loco certo frequentarent, cauſis quibuſdam exceptis, propter quas id iuſiurandum remitti æquum eſſet. CAP. IIII.

CIncius in libro III. de re militari, Fecialem Populi Romani bellũ indicentẽ hoſtibus, telumq́; in agrum eorum iacientem, hiſce uerbis uti ſcripſit: Quòd populus Hermundulus, hominesq́; populi Hermunduli, aduerſus populum Romanum bellum fecere, deliquereq́;: quodq́; populus Romanus, cum populo Hermundulo, hominibusq́; Hermundulis bellum iußit: Ob eam rem ego populusq́; Romanus populo Hermundulo, hominibusq́; Hermundulis bellum indico, facioq́;. Item in libro, eiuſdem Cincij de re militari quinto ita ſcriptum eſt: Cùm delectus antiquitus fieret, & milites ſcriberentur, in iuſiurandum eos Tribunus militaris adigebat, in uerba hæc: In magiſtratu C. Lælij C. filij COS. L. Cornelij P. filij COS. in exercitu, decemq́; millia paſſuum propè: furtum non facies dolo malo, ſolus, neque cum pluribus, pluris nummi argentei, in dies ſingulos. Extra haſtam, haſtile, ligna, pabulum, utrem, follem, faculam, ſi quid ibi inueneris, ſuſtuleris'ue, quod tuum non erit, quod pluris nummi argentei erit, uti tu ad C. Lælium C. filium COS. L.'ue Cornelium P. filium COS. ſiue ad quem eorum* iuſſerit, proferas: aut profitebere in triduo proximo, quicquid inueneris, ſuſtuleris'ue dolo malo: aut domino ſuo, cuium id cenſebis eſſe, reddes, uti quod rectè factum eſſe uoles. Militibus autem ſcriptis dies præfiniebatur, quo die adeſſent, & ut citati COS. reſponderent. Deinde ita concipiebatur iuſiurandum, ut adeſſent, his additis exceptionibus,

Hermundulus.

Iuriſiurandi militaris formula.

*ius erit

*harumce nisi*harunce aliqua cauſa erit: Funus familiare: Feriæ uin-
'quæ cauſa demiales: Calēdæq́;, quæ nō eius rei cauſa in eum diē col-
Morbus ſonticus. latæ ſint, quo is eo die minus ibi eſſet. Morbus ſonticus, Auſpiciū'ue, quod ſine piaculo præterire non liceat: ſacrificium'ue anniuerſarium, quod rectè fieri non poſſet, niſi
*ipſum *ipſius eo die ibi ſit ius, hoſtis'ue ſtatus, cōdictus'ue dies cū hoſte: ſi cui eorū harunce, quæ cauſa erit, cum ſe poſtridie quàm per eas cauſas licebit, eo die uenturum, aditurumq́; eum, qui eum pagum, uicum, oppidum'ue delegerit. Itē in eodem libro uerba hæc ſunt: Miles cum die, qui prædictus eſt, aberat, neq; excuſatus erat, infrequens dabatur. Itē in libro ſexto hoc ſcriptum eſt: Alæ dictæ exercitus equitum
Alæ militares. ordines, quòd circum legiones dextra, ſiniſtraq; tanquam
Legio. alæ in auium corporibus locabantur. In legione ſunt centuriæ ſexaginta, manipuli triginta, cohortes decem.

Veſtibulum quid ſignificet, deq; eius uocabuli rationibus. CAPVT V.

Macrob. lib. 6. cap. 8. PLeraq; uocabula, quibus uulgò utimur, neque tamen liquidò ſcimus, quid ea propriè atq; uerè ſignificent: ſed incompertam & uulgariam traditionem rei non exploratæ ſecuti, uidemur magis dicere, quod uolumus, quàm dicimus. Sicuti eſt ueſtibulum, uerbum in ſermonibus celebre atque obuium: non omnibus tamen qui illo facilè utuntur, ſatis ſpectatum. Animaduerti enim quoſdam,
Veſtibulum. haudquaquam indoctos uiros opinari, Veſtibulum eſſe
Atrium. partem domus primorem, quam uulgus atrium uocat.
*Aquilius Gallus *Cæcilius Gallus in lib. de ſignificatione uerborum, quæ ad ius ciuile pertinent, ſecundo: Veſtibulum eſſe dicit, non in ipſis ædibus, neq; partem ædium, ſed locum ante ianuā domus uacuum, per quem à uia aditus acceſſusq́; ad ædeis eſt: cùm dextra ſiniſtraq́; inter ianuam tectaq́;, quæ ſunt

uiæ

niæ iuncta, ſpatium relinquitur: atq; ipſa ianua procul à uia, eſt area uacanti interſita. Quæ porrò huic uocabulo ratio ſit, quæri multum ſolet. Sed quæ ſcripta legi, ea ferme omnia inconcinna atque abſurda uiſa ſunt. Quod Sulpitium autem Apollinarem memini dicere, uirum eleganti ſcientia ornatum, huiuſcemodi eſt: Ve particula, ſicuti quædam alia, tum intenſionem ſignificat, tum minutionem. Nam Vetus, & Vehemens, alterum ab ætatis magnitudine compoſitum* eliſumq; eſt: alterum à mentis ui atq; impetu dicitur. Veſcum autem, quod ex Ve particula, & Eſca copulatum eſt, utriuſque diuerſæ ſignificationis uim capit. Aliter enim Lucretius Veſcum ſalem dicit, ex edendi intentione: aliter Lucilius Veſcum appellat, cum edendi faſtidio. Qui domos igitur amplas antiquitus faciebant, locum ante ianuam relinquebant, qui inter fores domus, & uiam, medius eſſet. In eo loco qui dominum eius domus ſalutatum uenerant, priuſquam admitterentur, conſiſtebant: & neque in uia ſtabant, neq; intra ædes erant. Ab illa ergo grandis loci conſtitutione, & quaſi quadam ſtabulatione ueſtibula appellata ſunt: ſpatia (ſicuti diximus) grandia, ante fores ædium relicta, in quibus ſtarent qui ueniſſent, prius quàm in domum intromitterentur. Meminiſſe autem debebimus, id uocabulum non ſemper à ueteribus propriè, ſed per quaſdam tralationes eſſe dictum: quæ tamen ita ſunt factæ, ut ab iſta, de qua diximus, proprietate non longè deſciuerint: ſicut illud in VI. Vergil.

Ve particula. Vetus. Vehemens. *elicitumq; Veſcum.

Veſtibulum ante ipſum, primiſq; in faucibus Orci
Luctus, & ultrices poſuere cubilia Curæ.

Non enim Veſtibulum priorem partem domus infernæ eſſe dicit, quod obrepere poteſt, tanquam ſi ita dicatur: ſed loca duo demonſtrat extra orci fores. Veſtibulum, &

Fauces: ex quibus & ueſtibulum appellat ante ipſam domum, & ante ipſa Orci penetralia. Fauces autem uocat iter anguſtum, per quod ad ueſtibulum adiretur.

Hoſtiæ, quæ dicuntur bidentes, quid ſint, & quam ob cauſam ita appellatæ ſunt: ſuper ea re P. Nigidii, & Iulii Higini ſententiæ. CAPVT VI.

Redeuntes è Græcia Brunduſium nauem aduertimus. Ibi quiſpiam linguæ Latinæ literator, Roma à Brũduſinis acceſitus, experiundum ſeſe uulgò dabat. Imus ad eum nos quoq; oblectamenti gratia. Erat enim feſſus atq; languens animus, de æſtu maris. Legebat barbarè, inſciteq; Vergilij VII. *in quo libro hic uerſus eſt:*

Centum lanigeras mactabat rite bidentes.

Et iubebat rogare ſe, ſi quis quid omnium rerum uellet dicere. Tum ego indocti hominis confidentiam demiratus: Docés ne, inquam, nos magiſter, cur Bidentes dicantur? Bidentes, inquit, oues appellatæ, idcircoq; lanigeras dixit, ut oues planius demonſtraret. Poſthac, inquam uidebimus, Pomponius. *an oues ſolæ (ut tu ais) Bidentes dicantur: & an Pomponius Atellanarum poëta, in Gallis tranſalpinis errauerit, cùm hoc ſcripſit:*

Mars tibi uoueo facturum,
Si unquam redierit, bidenti uerre.

Sed nunc ego à te rogaui, ecquam ſcias eſſe huiuſce uocabuli rationem. Atq; ille nihil contatus, ſed nimium quantum audacter: Oues, inquit, bidentes dictæ, quòd duos tan- Bidentes. *tum dentes habeant. Vbi terrarum quæſo te, inquam, duos ſolos per naturam dentes habere ouem uidiſti? Oſtentum enim eſt, & piaculis factis procurandum. Tum ille permotus mihi, & irritatus: Quære, inquit, ea potius, quæ à Grammatico quærenda ſunt: Nam de ouium dentibus*

*opiliones percontantur. Facetias nebulonis hominis riſi, & reliqui. Publius autem Nigidius in libro, quem de extis compoſuit, Bidentes appellari ait, non oues ſolas, ſed omnes*bimas hoſtias: neq; tamen dixit apertius cur bidentes. Sed quod ultro exiſtimabamus, id ſcriptum inuenimus in commentarijs quibuſdam ad ius Pontif. pertinentibus: Bidennes primò dictas litera immiſſa, quaſi biennes: tum longo uſu loquendi corruptam eſſe uocem; & ex Bidennibus Bidentes factum: quoniam id uidebatur eſſe dictu facilius. Higinus tamen Iulius, qui ius Pontific. non uidetur ignoraſſe, in quarto librorum, quos de Vergilio fecit, Bidentes appellari ſcripſit hoſtias, quæ per ætatem duos dentes altiores haberent. Verba illius ipſa poſui: Quæ bidens eſt, inquit, hoſtia, oportet habeat dentes octo: ſed ex his duo cæteris altiores, per quos apparet, ex minore ætate in maiorem tranſcendiſſe. Hæc Higini opinio an uera ſit, non argumentis, ſed oculis iudicari poterit.*

*Ex Macrobio bimas beſtias.

Quod Laberius uerba pleraq; licentius petulantiusq; finxit: & quòd multis item uerbis utitur, de quibus an ſint Latina, quæri ſolet. CAP. VII.

*LAberius in Mimis, quos ſcriptitauit, oppidò quàm uerba finxit prælicenter. Nam & Mendicimonium dicit, & Mæchimonium, & Adulterionem, Adulteritatemq; pro Adulterio: & Depudicauit, pro Stuprauit: & Abluuium, pro Diluuio: & quod in Mimo ponit, quem * Cophinum inſcripſit, Manuatus eſt, pro furatus eſt. Et item in Fullone, Furem, Manuarium appellat.*

Verba noua facta à Laberio.

*Theophinum,

Manuarij, inquit, pudorem perdidiſti.

Multaq; alia huiuſmodi nouat, neq; non obſoleta quoque, & maculantia ex ſordidiore uulgi uſu ponit: quale eſt in Staminarijs:

Catonium — Tollet bona ſide uos Orcus nudas in Catomium.

Et Elutriare lintea,& Labandria dicit,quæ ad lauandum ſint data,&*Collicior,inquit,in Fullonicam: (*Coltior)

Ecquid properas,ecquid præcurris Caldonia?

Item in Reſtione, Calabariunculos dicit, quos uulgus calaburriones. Item in Compitalibus,Malas malaxaui. Item in Cacomemnone:

Hic eſt,inquit,ille Gurdus,quem ego
Me abhinc duos menſes ex Africa
Venientem excepiſſe tibi narraui.

Item in Mimo,qui inſcribitur Nacca,L.Cippum dicit, & Obbam,& Camelliã,& Pictatium, & Capitium:Induis, inquit,capitium tunicæ pictatium.Præterea in* Anna peranna,Gubernium pro Gubernatore,& Planum pro Sycophanta,& Nanum pro Pumilione, dicit: quanquam Planum pro ſycophãta M.quoq; Cicero in oratione ſcriptum reliquit,quam pro Cluentio dixit. Atq; item in Mimo, qui Saturnalia inſcriptus eſt,Botulum pro Farcimine appellat, & hominem,* Leenam pro leui. Item in Necromantia Cocionem peruulgatè dicit,quem ueteres Arulatorẽ dixerũt.Verba Laberij hæc ſunt:Duas uxores,hoc hercle plus negotij eſt, inquit Cocio, ſex ædiles uiderat. Sed enim in Mimo,quem inſcripſit Alexandream, eodem quidem modo,quo uulgus,ſed probè, Latineq;, uſus eſt Græco uocabulo.Emplaſtrum enim dixit οὐδετέρως,non genere fœminino:ut iſti nouitij ſemidocti.Verba ex eo Mimo appoſui:

(*alias manua pro annua.) (*Leucuñam) (Emplaſtrum neutri generis.)

Quid eſt iuſiurandum? Emplaſtrum æris alieni.

Quid ſignificet, & quid à noſtris appellatum ſit ἀξίωμα quod dialectici dicunt: & quædam alia, quæ prima in diſciplina dialectica traduntur.

CAPVT VIII.

Cum

CVm in diſciplinas dialecticas induci, atq; imbui uellemus, neceſſum fuit adire, atq; cognoſcere, quas uocant dialectici εἰσαγωγάς: tum in primo περὶ ἀξιωμάτων *diſcendum, quæ M. Varro aliâs profata, aliâs proloquia, appellat. Commentarium de proloquijs Lælij docti hominis, qui magiſter Varronis fuit, ſtudioſè quæſiuimus: eumq; in Pacis bibliotheca repertum legimus. Sed in eo nihil edocenter, neque ad inſtituendum explanatè ſcriptum eſt. Feciſſeq; uidetur eum librum Lælius, ſui magis admonendi, quàm aliorum docendi gratia. Rediuimus igitur neceſſariò ad Græcos libros, ex quibus accepimus ἀξίωμα definitum eſſe his uerbis: λεκτὸν αὐτοτελὲς ἀπόφαντον ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ. Hoc ego ſuperſedi uertere, quia nouis & inconditis uocibus utendum ſit: quas pati aures, per inſolentiam, uix poſſent. Sed M. Varro in libro de lingua Latina ad Ciceronem IIII. & XX. expeditiſſimè ita finit: Proloquium eſt ſententia, in qua nihil deſideratur. Erit autem planius, quid iſtud ſit, ſi exemplum eius dixerimus. ἀξίωμα igitur, ſiue id proloquium dicere placet, huiuſmodi eſt: Annibal Pœnus fuit, Scipio Numantiam deleuit, Milo cædis damnatus eſt: Neque bonum eſt uoluptas, neque malum. Et omnino quicquid ita dicitur, plena atq; perfecta uerborum ſententia, ut id neceſſe ſit aut uerum, aut falſum eſſe: id à dialecticis ἀξίωμα, id eſt, oratio uerum, aut falſum plenè ſignificans, appellatum eſt: à M. Var. ſicuti dixi, Proloquium: à M. autem Cicerone, Pronuntiatum: quo ille tamen uocabulo tantiſper uti ſe atteſtatus eſt, quoad melius, inquit, inuenero. Sed quod Græci συνημμένον ἀξίωμα dicunt, id alij noſtrorum Adiunctum, Alij Connexum dixerunt. Id connexum tale eſt: ſi Plato ambulat, Plato mouetur: Si dies eſt, Sol ſuper

*Quidam nõ habent.

Proloquium.

terras eſt. Item quod illi συμπεπλεγμένον, nos uel Coniunctum, uel Copulatum dicimus, quod eſt eiuſdem modi: P. Scipio Pauli filius, & bis c o s. fuit, & triumphauit, & Cenſura functus eſt, & collega in Cenſura L. Mummij fuit. In omni autem coniuncto ſi unum eſt mendacium, etiamſi cætera uera ſunt, totum eſſe mendacium dicitur. Nam ſi ad ea omnia, quæ de Scipione illo uera dixi, addidero: & Annibalem in Africa ſuperauit, quòd eſt falſum: uniuerſa quoq; illa, quæ coniunctè dicta ſunt, propter hoc unum, quod falſum acceſſerit, quia ſimul dicentur, uera non erunt. Eſt item aliud, quod Græci διεζευγμένον ἀξίωμα, nos Diſiunctum proloquium dicimus. Id huiuſcemodi eſt: Aut malum eſt uoluptas, aut bonum: aut neq; bonum eſt neq; malum. Omnia autem quæ diſiunguntur, pugnantia eſſe inter ſeſe oportet: eorumq; oppoſita ἀντικείμενον Græci dicunt: ea quoque ipſa inter ſeſe aduérſa eſſe. Ex omnibus, quæ diſiunguntur, unum eſſe uerum debet, falſa cætera. Quòd ſi aut nihil omnium uerum, aut omnia, plura'ue quàm unum uera erunt, aut quæ diſiuncta ſunt, non pugnabunt, aut quæ oppoſita eorum ſunt, contraria inter ſeſe non erunt: tunc id diſiunctum mẽdacium eſt, & appellatur παραδιεζευγμένον: ſicuti hoc eſt, in quo quæ oppoſita, non ſunt contraria: Aut curris, aut ambulas, aut ſtas. Nam ipſa quidem inter ſe aduerſa ſunt, ſed oppoſita eorum non repugnant. Non ambulare enim, & non ſtare, & non currere, contraria inter ſeſe non ſunt: quoniam contraria ea dicuntur, quæ ſimul uera eſſe non queunt. Poſsis enim ſimul eodemq; tempore, neque ambulare, neque ſtare, neque currere. Sed hoc iam breue ex dialectica libamentum dediſſe, nunc ſatis erit. Atq; id ſolum addẽdum, admonendumq; eſt, quòd

Dialecticæ utilitas.

huius

huius diſciplinæ ſtudium atque cognitio in principijs quidem tetra, & aſpernabilis, inſuauisq; eſſe, & inciuilis uideri ſolet: ſed ubi aliquantum proceſſeris, tum denique & emolumentũ eius in animo tuo dilucebit, & ſequetur quædam diſcendi uoluptas inſatiabilis: Cui ſanè ſi modum non feceris, periculum nõ mediocre erit, ne ut plerique alij, tu quoque in illis dialecticæ gyris, atque mæandris, tanquàm apud Sirenios ſcopulos conſeneſcas.

Quid ſignificet uerbum, in libris ueterum creberrimè poſitum, ſusq; deq;. CAP. IX.

SVſq; deq; fero, aut ſusq; deq; habeo (his enim omnibus modis dicitur) uerbum eſt ex hominum doctorum ſermonibus, in poëmatis quoque, & in epiſtolis ueterum ſcriptum plurifariam. Sed facilius reperias, qui id uerbum oſtentent, quàm qui intelligant. Ita plerique noſtrum quæ remotiora uerba inuenimus, dicere ea properamus, non diſcere. Significat autẽ, Suſq; deq; ferre, æquo animo eſſe, & quod accidit non magni pendere, atque interdum negligere, & contemnere: & propemodum id ualet: quod dicitur ἀδιαφορεῖν. Laberius in Compitalibus:*

*duobus

Suſq; deq; fero & habeo.

Nunc tu lentus es, nunc tu ſusq; deq; fers.
Materfamiliâs tua in lecto aduerſo ſedet
Seruos ſextantis uerbis nefarijs.

Vtitur M. Varro in Siſenna, uel de hiſtoria: Quòd ſi non horum omnium ſimilia eſſent principia, ſusq; deq; eſſet.

Lucilius in III.

Verùm hic ludus, ibi ſusq; omnia deq; fuerunt.
Susq; & deq; fuere, inquam, omnia ludus, iocusq;.
Illud opus durum, ut ſetinum acceſſimus finem.
ἐστὶ τὸ λοιπόν.
Vt aiunt, montes Aetnæ omnes atq; aſperi Athones.

Quid ſint Proletarii,quid Capitecẽſi:quid itẽ ſit in XII.tabulis Aſsiduus,quæ'ue eius uocabuli ratio ſit. CAP. X.

OTium erat quodam die Romæ in foro à negotijs,& læta quædam celebritas feriarum, legebaturq; in conſeſſu fortè cõplurium Ennij liber ex annalibus tertius. In eodem libro uerſus hi fuere:

*excubijs

Proletarius publicitus* ſcutisq; ferroq;
Ornatur:ferro muros,urbemq;,forumq;
Excubijs curat.

Tum ibi quæri cœptum eſt, quid eſſet proletarius. Atque ego aſpiciens quempiam in eo circulo,ius ciuile callentem, familiarem meum, rogabã ut id uerbum nobis enarraret. Et cùm ille ſe iuris, non rei grammaticæ peritum eſſe reſpondiſſet,Eo maximè,inquã,te dicere hoc oportet, quando,ut prædicas,es iuriſperitus.Nanq; Ennius uerbum hoc ex XII.tabulis ueſtris accepit: in quibus ſi rectè commemini,ita ſcriptum eſt:Aßiduo,uindex aßiduus eſto:Proletario ciui,quiuis uolet,uindex eſto. Petimus igitur,ne annalem hunc Qu.Ennij,ſed XII.tabulas legi arbitrere:& quid ſit in ea lege Proletarius ciuis, interpretêre. Ego uerò,inquit,dicere atq; interpretari hoc deberẽ, ſi ius Faunorum,& Aboriginũ didiciſſem. Sed enim cùm Proletarij, & Aßidui, & Sanates,& Vades, & Subuades, & Vigintiquinq; aſſes, & Taliones, Furtorũq; quæſtiones cum Lance & Licio euanuerint: omniſq; illa duodecim tabularũ antiquitas,niſi in legis actionibus cẽtumuiralium

Lex Aebutia.

cauſarũ lege Aebutia lata conſopita ſit:ſtudium ſciẽtiamq; ego præſtare debeo iuris,& legum,uocumq; earum,quibus utimur. Tum forte quadam Iulium Paulum Poëtam memoriæ noſtræ doctißimum, prætereuntem cõſpeximus. Is à nobis ſalutatur:rogatuſq; uti de ſententia,deq; ratione

ne iſtius uocabuli nos doceret: Qui in plebe(inquit) Romana tenuiſsimi pauperrimiq́; erant, neque amplius quàm mille quingentûm æris in cenſum deferebant, Proletarij appellati ſunt. Qui uerò nullo, aut perquàm paruo ære cenſebantur, Capitecenſi uocabantur. Extremus autem cenſus Capitecenſorum æris fuit CCCLXXV. Sed quoniam res, pecuniaq́; familiaris, obſidis uice, pignorisq́; eſſe apud Rempub. uidebatur: amorisq́; in patriam fides quædam in ea firmamentumq́; erat: neque Proletarij, neque Capitecenſi milites, niſi in tumultu maximo ſcribebantur: quia familia his aut tenuis, aut nulla eſſet. Proletariorum tamen ordo honeſtior aliquanto, & re, & nomine quàm Capitecenſorum fuit. Nam & aſperis Reipubli. temporibus, cùm iuuentutis inopia eſſet, in militiam tumultuariam legebantur, armaq́; ijs ſumptu publico præbebantur: & non capitis cenſione, ſed proſperiore uocabulo, à munere, officioq́; prolis edendæ, appellati ſunt: quòd cùm re familiari parua minus poſſent Rempublicam iuuare, ſobolis tamen gignendæ copia ciuitatem frequentarent. Capitecenſos autem primus C. Marius, ut quidam ferunt, bello Cimbrico difficilimis Reipublicæ temporibus: uel potius, ut Salluſtius ait, bello Iugurthino. milites ſcripſiſſe traditur: cùm id factum antè in nulla memoria extaret. Aſsiduus in XII. tabulis, & pro locuplete, & facilè munus faciente: dictus ab aſsibus, id eſt, ære dando, cùm id tempora Reipublicæ poſtularent: aut à muneris pro familiari copia faciendi aſsiduitate. Verba autem Salluſtij in hiſtoria Iugurthina, de C. Mario conſule, & de Capitecenſis hæc ſunt: Ipſe intereà milites ſcribere, non more maiorum, nec ex claſsibus, ſed ut libido cuiuſque erat, Capitecenſos pleroſque. Id factum alij inopia bonorum, alij

Proletarius.

Capitecenſus.

Aſsiduus ab aſsibus.

alij per ambitionem Conſulis memorabant: quòd ab eo genere celebratus, auctusq́; erat: & homini potentiam quærenti, egentiſsimus quiſq́; opportuniſsimus.

Hiſtoria ex Herodoti libris ſumpta de Pſyllorum interitu, qui in Syrtibus Africanis colebant. CAP. XI.

Marſi. *GEns in Italia Marſorum, orta fertur eſſe à Circes filio Marſo: propterea Marſis hominibus, quorum duntaxat familiæ cum externis cognationibus nondũ etiam permiſtæ, corruptæq́; ſunt, ui quadã genitali datum, ut ſerpẽtium uirulentorum domitores ſint: & * incantationibus, herbarumq́; ſuccis faciant medelarum miracula. Hac eadẽ ui præditos eſſe quoſdã uidemus, qui Pſylli uocãtur.* Pſylli. *Quorũ nomine ſuper & genere, cùm in ueteribus literis quæſiſſem, in* IIII. *deniq́; Herodoti lib. fabulam hanc de Pſyllis inuenimus: Pſyllos quõdam fuiſſe in terra Africa, cõterminos Naſamonibus: Auſtrumq́; in finibus eorum quodam in tempore perquàm ualidum, ac diutinum flauiſſe, eo flatu aquam omnem in locis, in quibus colebant, exaruiſſe. Pſyllos re aquaria defectos, eam iniuriam grauiter Auſtro ſuccenſuiſſe: decretumq́; feciſſe, uti armis ſumptis ad Auſtrum, perinde quaſi ad hoſtem, iure belli res repetitum proficiſcerentur. Atq́; ita profectis, uentum Auſtrum magno ſpiritus agmine ueniſſe obuiam: *eoq́; uniuerſos cum omnibus copijs, armiſq́;, * cumulis, montibusq́; arenarum ſuperiectis operuiſſe: eo facto Pſyllos ad unum omneis interiſſe: Itaq́; eorum fines à Naſamonibus occupatos.*

**incenſionibus* **eosq́;* **tumulis*

De iis uocabulis, quæ Cloatius Verrius aut ſatis commodè, aut nimis abſurdè, & illepidè, ad origines linguæ Græcæ redegit. CAP. XII.

CLoatius Verrius, in libris, quos inſcripſit, Verborum à Græcis tractorum, non pauca hercle dicit curioſè

rioſe, & ſagaciter conquiſita: neque non tamen quædam futilia, & friuola. Errare, inquit, dictum eſt, ἀπὸ τοῦ ἔῤῥειν. Errare.
Verſumq́; inſert Homeri, in quo id uerbum eſt ἔῤῥε κακὴ γλήνη. & illud:

ἔῤῥε ἐκ νήσου θᾶσσον ἐλέγχιστε ζωόντων.

Item Hallucinari factum ſcripſit ex eo, quod dicitur Græcè ἀλύειν. unde Elucum quoq; eſſe dictum putat, a, litera in e, conuerſa, tarditatem quandam animi & ſtuporem, qui hallucinantibus plerunq; uſu uenit. Item faſcinum appellat quaſi βάσκανον, & Faſcinare eſſe quaſi βασκαίνειν. Hallucinari. Elucus. Faſcinare.
Commodè hæc ſanè omnia, & condecenter. Sed in lib. IIII. Fœnerator, inquit, appellatus eſt, quaſi φανερώτερον, ἀπὸ τοῦ φαίνεσθαι ἐπὶ τὸ χρηστότερον: quoniam id genus hominũ ſpeciem oſtentent humanitatis, & commodi eſſe uideãtur inopibus nummos deſiderantibus. Idq́; dixiſſe ait Hypſicratem quempiam grammaticũ, cuius libri ſanè nobiles ſunt ſuper iјs, quæ à Græcis accepta ſunt: ſiue hoc autem ipſe Cloatius, ſiue neſcio quis alius nebulo effutiuit, nil poteſt dici inſulſius. Fœnerator enim, ſicut M. Varro in lib. III. de ſermone Latino ſcripſit, à fœnore eſt nominatus. Fœnus autẽ dictum à fœtu, & quaſi à fœtura quadam pecuniæ parientis, atq; increſcentis: & idcirco & M. Catonem, & cæteros ætatis eius fœneratorem ſine a, litera pronuntiaſſe tradit, ſicuti fœtus ipſe, & fœcunditas appellata.* Fœnerator. *oſtendant. Fœnus.

Quid ſit Municipium, & quid à Colonia differat, & quid ſint Municipes, quæq́; ſit eius uocabuli ratio ac proprietas: atque inibi quòd D. Adrianus in Senatu de iure, atque uocabulo municipium uerba fecit.

CAPVT XIII.

MVnicipes, & Municipia, uerba ſunt dictu facilia, & uſu obuia: & neutiquam reperias, qui hæc dicat, quin ſcire ſe planè putet, quid dicat. Sed profectò aliud

eſt,

eſt, aliud dicitur. Quotus enim ferè noſtrum eſt, qui cùm ex colonia Pop.Rom.*ſit,non & ſe municipem eſſe,& populares ſuos municipes eſſe dicat? quod eſt à ratione & à ueritate longè auerſum. Sic adeò & municipia quid, & quo iure ſint, quantumq; à colonia differant, ignoramus: exiſtimamusq; meliore conditione eſſe* Colonias, *quàm* Municipia. *De cuius opinionis tam promiſtæ erroribus* D.*Adrianus in oratione,quam de* Italicenſibus,*unde ipſe ortus fuit,in Senatu habuit, peritiſsimè diſſeruit: mirariq; ſe oſtendit, quòd & ipſi* Italicenſes, *& quædam item alia municipia antiqua, in quibus* Vticenſes *nominat,cùm ſuis moribus,legibusq; uti poſſent,in ius* Coloniarum *mutari geſtiuerint.* Prænestinos *autem refert maximo opere à* Tiberio *imperatore petiſſe, oraſſeq;, ut ex* Colonia *in* Municipij *ſtatum redigerentur: idq; illis* Tiberium *pro referenda gratia tribuiſſe, quòd in eorum finibus ſub ipſo oppido, ex capitali morbo reualuiſſet.* Municipes. *Municipes ergo ſunt ciues* Romani *ex municipijs, ſuo iure & legibus ſuis utentes, muneris tantum cum* Pop. Rom. *honorarij participes, à quo munere capeſſendo, appellati uidentur, nullis alijs neceſsitatibus, neque ulla* Pop. Rom. *lege aſtricti:cùm nūquàm* Pop.Rom.*eorum fundus factus* Cærites. *eſſet. Primos autem municipes,ſine ſuffragij iure,* Cærites *eſſe factos accepimus:conceſſumq; illis,ut ciuitatis* Romanæ *honorem quidem caperent, ſed negotijs tamen, atque oneribus uacarent,pro ſacris bello Gallico receptis cuſtoditisq;. Hinc tabulæ* Cærites *appellatæ uerſa uice, in quas* Cenſores *referri iubebant,quos notæ cauſa ſuffragijs priuabant.Sed* Coloniarum *alia neceſsitudo eſt.* Non *enim ueniunt extrinſecus in ciuitatem, nec ſuis radicibus nituntur: ſed ex ciuitate quaſi propagatæ ſunt, & iura inſtitutaq;*

omnia

omnia Po.Rom.non ſui arbitrij habent. Quæ tamen conditio, cùm ſit magis obnoxia, & minus libera, potior tamen & præſtabilior exiſtimatur: propter amplitudinem maieſtatemq́; Pop. Romani, cuius iſtæ coloniæ, quaſi effigies paruæ, ſimulacraq́; eſſe quædam uidentur: & ſimul quia obſcura obliterataq́; ſunt Municipiorum iura, quibus uti iam per ignorantiam non queunt. Coloniæ.

Quòd M. Cato differre dixit Properare & Feſtinare: & quàm commodè Verrius Flaccus uerbum quod eſt Feſtinat, interpretatus ſit. CAP. XIIII.

Propero. Feſtino.

FEſtinare & Properare, idem ſignificare, atq; in eandem rem dici uidentur. Sed M. Cato id differre exiſtimat, eaq́; hoc modo diuiſa uerba ſunt, ipſius ex oratione, quam de ſuis uirtutibus habuit: Aliud eſt Properare, aliud Feſtinare. Qui unum quid maturè tranſigit, is properat: qui multa ſimul incipit neque perficit, is feſtinat. Verrius Flaccus rationem uolens dicere differētiæ huius: Feſtinat, inquit, à Fando dicitur: quoniam iſti ignauiores, qui nihil perficere poſſunt, plus uerborum quàm operæ habent. Sed id nimis coactum atque abſurdum uidetur. Neque tanti momenti eſſe poteſt prima in utroque uerbo litera, ut propter eam unam tam diuerſa uerba, Feſtinare, & fari, eadem uideri debeant. Commodius autem, propiusq́; uiſum eſt feſtinare quaſi feſſum eſſe: nam qui multis ſimul rebus properandis defeſſus eſt, is iam non properat, ſed feſtinat.

Quid Theophraſtus mirum de perdicibus ſcriptum reliquerit: & quid Theopompus, de leporibus. CAP. XV.

THeophraſtus philoſophorū peritiſſimus, omnes in Paphlagonia Perdices bina corda habere dicit: Theopompus in Biſaltia Lepores bina iecora. Perdices. Lepores.

Agrip

Agrippas à partus ægri, & improſperi uitio appellatos: deq; iis duabus Carmentibus quæ uocantur Proſa & Poſtuerta. CAP. XVI

Agrippæ.

Qvorum in naſcendo non caput, ſed pedes primi extiterant (qui partus difficilimus, ægerrimusq; habetur) Agrippæ appellati: uocabulo, ab ægritudine, & pedibus. Confixos eſſe autem pueros in utero, Varro dicit, capite infimo nixos, ſurſum pedibus elatis: non ut hominis natura eſt, ſed ut arboris. Nam pedes cruraq;, arboris appellat ramos: caput ſtirpem atq; caudicem. Quando igitur, inquit, contra naturam forte conuerſi in pedes, brachijs plerunq; diductis retineri ſolent: ægriusq; tunc mulieres enituntur. Huius periculi deprecandi gratia, aræ ſtatutæ ſunt Romæ duabus Carmentibus: quarum altera Poſtuerta nominata eſt, Proſa altera: à recti, peruerſiq; partus & poteſtate, & nomine.

Poſtuerta. Proſa.

Quæ ratio uocabuli ſit agri Vaticani. CAP. XVII.

Vaticanus ager.

Et agrum Vaticanum, & eiuſdē agri deum præſidem appellatum acceperamus à uaticinijs, quæ ui atq; inſtinctu eius dei in eo agro fieri ſolita eſſent. Sed præter hanc cauſam M. Varro in libris diuinarum, aliam eſſe tradit iſtius nominis rationem. Nam ſicut Aius, inquit, deus appellatus, araq; ei ſtatuta eſt, quæ eſt in infima noua uia, quod in eo loco diuinitus uox edita erat, ita Vaticanus deus nominatus, penes quem eſſent uocis humanæ initia: quoniam pueri ſimulatq; parti ſunt, eam primam uocem edunt, quæ prima in Vaticano, ſyllaba eſt. Idcirco uagire dicitur, exprimente uerbo ſonum uocis recentis.

Aius.

Vagire.

Lepida quedam memoratu & cognitu de parte geometriæ, quæ ὀπτικὴ appellatur. Et iterū alia, quæ μετρική. Et tertia itidem, quæ dicitur κανονική. CAP. XVIII.

Pars

PArs quædã geometriæ ὀπτικὴ appellatur, quæ ad oculos pertinet. Pars altera quæ ad aureis, κανονικὴ uocatur, qua muſici ut fundamento artis ſuæ utũtur. Vtraq; harũ ſpatijs & interuallis linearum, & ratione numerorum conſtat. ὀπτικὴ facit multa demiranda, id genus, ut in ſpeculo uno imagines unius rei plures appareant. Item ut ſpeculum in loco certo poſitum, nihil imaginet, aliorſum translatum faciat imagines. Item ſi rectius ſpeculum ſpectes, imago fiat tua eiuſmodi, ut caput deorſum uideatur, pedes ſurſum. Reddit etiam cauſas ea diſciplina, cur iſtæ quoq; uiſiones fallant, ut quæ in aqua conſpiciuntur maiora ad oculos fiant: quæ procul ab oculis ſunt, minora. Κανονικὴ autem longitudines & altitudines uocis emetitur. Longior menſura uocis ῥυθμὸς dicitur, altior μέλος. Eſt & alia ſpecies κανονικῆς, quæ appellatur μετρικὴ, per quam ſyllabarum longarum & breuium, & mediocrium iunctura, & modus congruens cum principijs geometriæ, aurium menſura examinatur. Sed hæc, inquit, M. Varro, aut omnino non diſcimus, aut prius deſiſtimus, quàm intelligamus, cur diſcenda ſint. Voluptas autem inquit, uel utilitas talium diſciplinarum in poſt principijs exiſtit, cum perfectæ abſolutæq; ſunt: in principijs uerò ipſis ineptæ & inſuaues uidentur.

Sumpta ex hiſtoria Herodoti libro primo ſuper fidicine Arione. CAP. XIX.

CEleri admodum & coibili oratione, uocumq; filo tereti & cãdido fabulã ſcripſit Herodotus ſuper fidicine illo Arione: Vetus, inquit, & nobilis Arion cantator fidibus fuit. Is loco & oppido Methymnæus, terra atq; inſula omni Leſbus fuit. Eũ Arionẽ rex Corinthi Periander amicum amatumq; habuit artis gratia. Is inde à rege — Arionis fabula.

C profi

proficiſcitur, terras inclytas Siciliam atq; Italiam uiſere. Vbi eò uenit, aureſq; omnium menteſq; in utriuſq; terræ urbibus demulſit. In quæſtibus iſtic & uoluptatibus amoribuſq; hominum fuit. Is tum poſtea grandi pecunia & re bona multa copioſus, Corinthum inſtituit redire. Nauem igitur & nautas, ut notiores amicioreſq; ſibi Corinthios delegit. Sed eo Corinthios homine accepto, nauiq; in altū prouecta, prædæ pecuniæq; cupidos cepiſſe conſilium de necando Arione. Tum illum ibi pernicie intellecta, pecuniā cæteraq; ſua ut haberēt, dediſſe: uitam modò ſibi ut parcerēt, orauiſſe. Nautas precū eius harū commiſertū eſſe illatenus, ut ei necem afferre per uim ſuis manibus tēperarēt: ſed imperauiſſe, ut iam ſtatim coràm deſiliret præceps in mare. Homo, inquit, ibi territus ſpe omni uitæ perdita, id unum poſtea orauit, ut prius quàm mortem oppeteret, induere permitterent ſua ſibi indumenta, & fides capere, & canere carmen caſus illius ſui conſolabile. Feros & immanes nauitas prolubium tum audiēdi ſubit. Quod orauerat impetrat. Atq; ibi mox de more cinctus, amictus, ornatus, ſtanſq; in ſummæ puppis foro, carmē quod orthiū dicitur uoce ſublatiſſima cantauit. Ad poſtrema cantus, cū fidibus ornatuq; omni ſicut ſtabat canebatq;, eiecit ſeſe procul in profundum. Nautæ haudquaquàm dubitantes quin periſſet, curſum quem facere cœperant, tenuerunt. Sed nouum & mirum, & pium facinus contigit: Delphinum repentè inter undas adnauiſſe, & dorſo ſuper fluctus edito uectauiſſe: incolumiq; eum corpore & ornatu, Tænarū in terram Laconicam deuexiſſe. Tum Arionem prorſus ex eo loco Corinthum petiuiſſe: Talemq; Periandro regi, qualis Delphino uectus fuerat, ſeſe obtuliſſe: eiq; rem, ſicuti acciderat, narrauiſſe. Regē iſthæc parum credidiſſe, Arionem

Orthium carmen.

quaſi

quaſi falleret, cuſtodiri iuſsiſſe. Nauitas requiſitos ablegato Arione, diſsimulanter interrogaſſe, ecquid audiſſent in ijs locis, unde ueniſſent, ſuper Arione. Eos dixiſſe, hominem cùm inde irent, in terra Italia fuiſſe, cumq; illic bene agitare, & ſtudijs delectationibusq; urbium florere, atq; in gratia pecuniaq; magna fortunatum eſſe. Tum inter hæc eorum uerba, Arionem cum fidibus & indumentis, cum quibus ſe in ſalum eiaculauerat, extitiſſe. Nautas ſtupefactos conuictosq;, ire inficias non quiſſe. Eam fabulam dicere Lesbios & Corinthios: atq; eſſe fabulæ argumentum, quòd ſimulacra duo ahenea ad Tænarum uiſerentur, Delphinus uehens, & homo inſidens.

A. GELLII NOCTIUM ATTICARUM COMMENTARIORUM LIBER XVII.

Quòd Gallus Aſinius, & Largius Licinius ſententiam M. Ciceronis reprehenderunt, ex oratione quam dixit pro M. Cælio, & quid aduerſus homines ſtolidiſsimos pro eadem ſententia uerè digneq; dici poſsit. CAP. I.

VT quidam fuerunt, monſtra hominum, qui de dijs immortalibus impias falſasq; opiniones pradiderunt: ita nonnulli tam prodigioſi, tamq; uecordes extiterunt (in quibus ſunt Gallus Aſinius, & Largius Licinius, cuius liber etiam fertur infando titulo Ciceromaſtix) ut ſcribere auſi ſint M. Ciceronem parum integrè atq; impropriè, atq; inconſideratè locutum. Atq; alia Ciceromaſtix

quidem quæ reprehenderunt, neque dictu neq; auditu digna ſunt. Sed etenim hi in hoc, quo ſibimetipſis præter cætera eſſe uiſi ſunt uerborum penſitatores ſubtiliſſimi, cedo quale id ſit conſideremus. M. Cicero pro Mario Cælio ita ſcripſit: Nam quod obiectũ eſt de pudicitia, quodq́; omnium accuſatorum, non criminibus, ſed uocibus maledictisq́; celebratum eſt, id nũquam tam acerbè feret M. Cælius, ut eum pœniteat non deformem eſſe natum. Non exiſtimãt uerbo proprio eſſe uſum, quod ait, pœniteat, atq; id

Pœnitere. propè ineptum etiam eſſe dicunt. Nam pœnitere, inquiũt, tũ dicere ſolemus, cùm quæ ipſi fecimus, aut quæ de noſtra uoluntate, noſtroq́; conſilio facta ſunt, ea nobis pòſt incipiunt diſplicere, ſententiamq́; in ijs noſtram demutamus. Neminem autem rectè ita loqui, pœnitere ſeſe quòd natus ſit, aut pœnitere quòd mortalis ſit, aut quòd ex offenſo fortè, uulneratoq́; corpore, dolorẽ ſentiat: quãdo iſtiuſmodi rerum nec conſilium ſit noſtrũ, nec arbitrium, ſed ea ingratis in corporibus noſtris, ui ac neceſſitate naturæ nobis accidant. Sicut hercle, inquiunt, non uoluntarium fuit M. Cælio quali forma naſceretur, cuius eum dixit non pœnitere: tanquam in ea cauſa res eſſet, ut rationem caperet pœnitendi. Eſt hæc quidem, quam dicunt uerbi huiuſce ſententia, & pœnitet, niſi in uoluntarijs rebus, non probè dicitur: tametſi antiquiores uerbo ipſo alio quoq; modo uſitati ſunt, & pœnitet ab eo, quod eſt penè, & à penuria dixerũt. Sed id aliorſum pertinet, atq; alio loco dicetur. Nũc autem ſub hac eadem ſignificatione, quæ uulgò nota eſt, nõ modò ineptum hoc non eſt quod M. Cicero dixit, ſed feſtiuiſſimum adeò, & facetiſſimum eſt. Nam cùm aduerſarij & obtrectatores M. Cælij, quoniam erat pulchro corpore, formam eius & faciem in ſuſpiciones impudicitiæ accerſerent,

ſcrent, illudens Cicero *tam abſurdam criminationem, quòd formam quam natura fecerat, uitio darent, eodem ipſo errore, quem illudebat, ſciens uſus eſt*: Et *non pœnitet, inquit,* M. *Cælium non deformem eſſe natum: ut uel hac ipſa re, quod ita dicebat, opprobraret aduerſarijs, ac per facetias oſtentaret facere eos deridiculum, quòd perinde Cælio formam crimini darent, quaſi arbitrium eius fuiſſet quali forma naſceretur.*

Verba quædam ex Q. Claudii annalium primo curſim in legendo notata. CAP. II.

CVm librũ ueteris ſcriptoris legebamus, conabamur, poſtea memoriæ uegetandæ gratia indipiſci animo, ac recenſere quæ in eo libro ſcripta eſſent, in utraſq; æſtimationes laudis, aut culpæ adnotamentis digna.* Eratq; *hoc ſanè quàm utile exercitium ad conciliãdas nobis, ubi ueniſſet uſus, uerborum ſententiarumq; elegantium recordationes.* Velut *hæc uerba ex* Q. *Claudij primo annali, quæ meminiſſe potui, notaui, quem librũ legimus biduo proximo ſuperiore*: Arma, *inquit, pleriq; abijciunt, atq; inermi inlatebrant ſeſe.* I*bi inlatebrant uerbũ poëticum uiſum eſt, ſed non abſurdum neq; aſperum*: Ea, *inquit, dum fiũt,* La*tini ſubnixo animo, quaſi ſublimi, & ſuprà nixo, uerbum penè ſignificans & non fortuitum, demonſtratq; animi fortitudinem, fiduciamq;: quoniam quibus innitimur, ijs quaſi erigimur attollimurq;.* Domus, *inquit, ſuas quenq; ire iubet, & ſua omnia fruiſci.* R*arius quidem fuit in ætate* M. Tullij, *ac deinceps infra rariſſimũ: dubitatumq; eſt ab imperitis antiquitatis, an* Latinum *foret. non modo autẽ* La*tinum, ſed iucundius amœniusq; etiam uerbum fruiſcor factum eſt, quàm fruor: & ut fatiſcor à fateor, ita fruiſcor factum eſt à fruor.* Q. Metellus *Numidicus, qui caſtè pureq;* Inlatebrant. Fatiſcor à fateor. Fruiſcor à fruor.

lingua uſus Latina *uidetur*, *in epiſtola quam exul ad* Domitios *miſit*, *ita ſcripſit* : Illi *uerò omni iure*, *atq; honeſtate interdicti* : Ego *neq; aqua*, *neq; igni careo*, & *ſumma gloria fruiſcor*. Næuius *in* Attellana, *quæ* Partus *inſcripta eſt*, *hoc uerbo ita utitur*:

Quod magnopere quæſierunt, *id fruiſci non queunt*.
Qui non parſit, *apud ſe fruitus eſt*.

Et Romani, *inquit*, *multis armis* & *magno commeatu*
Copiari. *prædaq; ingenti copiantur* : Verbum *caſtrenſe eſt*, *nec facilè id reperias apud ciuilium cauſarum oratores* : *exq; eadem figura eſt*, *qua lignantur*, & *pabulantur*, & *aquantur*. Sole, *inquit*, *occaſo* : Sole *occaſo*, *non inſuaui uetuſtate eſt*, *ſi quis aurem habeat non ſordidam*, *nec proculcatam*. In XII. *autem tabulis uerbum hoc ita ſcriptum eſt*: Ante *meridiem cauſam conſcito*, *cùm perorant ambo præſentes*. Poſt *meridiem præſenti litem addicito*. Si *ambo præſentes*, *ſol occaſus ſuprema tempeſtas eſto*. Nos, *inquit*, *in medium relinquemus* : Vulgus, *in medio dicit*, *nam uitium iſtuc putant* : & *ſi dicas*, In *medium ponere*, *id quoq; eſſe* σόλοικον *putant*. Et *tamen probabilius ſignificantiusq; ſic dici uidebitur*, *ſi quis ea uerba non incuriosè introſpiciat*. Græcè *quoq;* θεῖναι εἰς μέσον *uitium id non eſt*. Poſtquam *nuntiatum eſt*, *inquit*, *ut pugnatum eſſet in* Gallos, *id ciuitas grauiter tulit*. In Gallos, *mundius ſubtiliusq; eſt*, *quàm cum* Gallis, *aut contra* Gallos: Nam *pinguiora hæc*, *obſoletioraq; ſunt*. Simul, *inquit*, *forma*, *factis*, *eloquentia*, *dignitate*, *acrimonia*, *confidentia pariter præcellebat*, *ut facilè intelligeretur magnũ uiaticum*: Magnum *uiaticum*, *pro magna facultate*, & *paratu magno*, *nouè poſitum eſt*. Videturq; Græcos *ſecutus*, *qui* ἐφόδιον

Lignor. Pabulor. Aquor. Sole occaſo. In medium relinquere. Pugnatum in Gallos. Magnum uiaticum.

ſumpt

ſumptum uiæ, ad aliarum quoq; rerum apparatus traducunt: ac ſæpe ἐφόδιον pro eo dicunt, quod eſt, inſtitue & inſtrue. Nam Mar. inquit, Manlius quem Capitolium ſeruaſſe à Gallis ſuprà oſtendi, cuiusq; operam cum M. Furio dictatore apud Gallos cumprimè fortem atq; exuperabilē Reſpub. ſenſit, is & genere, & ui, & uirtute bellica nemini concedebat: Apprimè crebrius eſt, cumprimè rarius: traductumq; ex eo eſt, quod cum primis dicebant, pro eo quod eſt in primis. Nihil ſibi, inquit, diuitias opus eſſe. Nos diuitijs dicimus, & uitium hoc orationis nullum eſt: ac ne id quidem eſt, quod figura dici ſolet. Recta enim iſthæc oratio eſt, & ueteres compluſculi ita dixere. Nam ratio dici poteſt, cur rectius ſit diuitijs opus eſſe, quàm diuitias: niſi qui Grammaticorum noua inſtituta, ut τεμένων ἱερὰ obſeruant: Nam hæc, inquit, maximè uerſatur Deorum iniquitas, quòd deteriores ſunt incolumiores: neque optimum quempiam inter nos ſinunt diurnare. Inuſitatè dixit diurnare, pro diu uiuere: ſed ex ea figura eſt, qua dicimus perennare. Cum his, inquit, conſermonabatur. Sermonari, ruſticius uidetur, ſed rectius: Sermocinari crebrius eſt, ſed corruptius. Seſe, inquit, ne id quoque, quod tum ſuaderet, facturum eſſe: Ne id quoq;, dixit pro ne id quidem: infrequens nunc in loquendo, ſed in libris ueterum creberrimum. Tanta, inquit, ſanctitudo fani eſt, ut nunquam quiſquam uiolare ſit auſus. Sanctitas quoq; & ſanctimonia, non minus Latinè dicuntur, ſed neſcio quid maioris dignitatis eſt uerbum ſanctitudo: Sicuti Marcus Cato in L. Veturium, duritudinem, quàm duritiem dicere grauius putauit: Qui illius, inquit, impudentiam norat, & duritudinem. Cum tantus, inquit, arrabo penes Samnites Po. Ro. eſſet: Arrabonem dixit D c. obſides, & id maluit

Cumprimè. Opus ſibi diuitias. Diurnare. Sermonari. Ne id quoq; pro ne id quidem. Sanctitudo. Duritudo. Arrabo.

luit quam pignus dicere, quoniam uis huius uocabuli in ea ſententia grauior acriorq́; eſt. Sed nunc arrabo in ſordidis Arra. *uerbis haberi cœptus, ac multò rectius uidetur arra. Quanquã arrã quoq; ueteres ſæpe dixerint. Et cõpluries, inquit, in laboribus miſerrimas uitas exegerũt. Et hîc motus in otijs, inquit, conſumptus. Elegãtia utrobiq; ex multitudine numeri quæſita eſt. Cominius, inquit, quà aſcenderat, deſcendit, atq; uerba Gallis dedit.* Verba dedit. *Verba Cominium dediſſe Gallis dicit, qui nihil quicquam cuiquam dixerat. Neq; enim eum Galli, qui Capitoliũ obſidebant, aſcendentem aut deſcẽdentem uiderant. Sed uerba dedit, haud ſecus poſuit, quàm ſi tu dicas latuit atq; obrepſit. Conualles, inquit, & arboreta magna erant.* Arboretum. Arbuſtum. *Arboreta ignobilius uerbum eſt, arbuſta celebratius. Putabant, inquit, eos, qui foris atq; qui in arce erant, inter ſe commutationes & conſilia facere: Commutationes, id eſt, collationes communicationesq́;, inſinuatè dixit, ſed non hercle inſcitè, nec ineleganter.* Cõmutationes. *Hæc ego pauca interim ſuper eo libro, quorum memoria poſt lectionem ſuppetierat, mihi notaui in ſermonibus fortè quos de temporibus rerum ad uſus hominum repertarum agitabamus.*

Verba M. Varronis ex libro quinto, & xx. humanarum, quibus contra opinionem uulgariam interpretatus eſt Homeri uerſum. CAP. III.

ADoleſcens quiſpiam non indoctus, ſparti quoq; uſum in terra Græcia diu incognitũ fuiſſe dixit, multisq́; poſt Ilium captum tempeſtatibus ex terra Hiſpania aduectum. Riſerunt hoc ad illudendum, ex ijs, qui ibi aderant unus atq; alter, malè homines literati: quod genus Græci ἀγοραίους *appellant: atq; eum qui id dixerat, librum legiſſe Homeri aiebant, cui uerſus hic forte deeſſet:*

Καὶ δὴ δοῦρα σέσηπε νεῶν, καὶ σπάρτα λέλυνται.

Tum ille prorſum irritatus: Nō,*inquit,in eo libro uerſus, ſed uobis planè magiſter defuit,ſi creditis in eo uerſu ſparta id ſignificare, quod nos ſpartū dicimus.* Maiorē *enimuerò illi riſum ſubijciunt: neq; id deſtiterunt, niſi liber ab eo prolatus eſſet* Marci Varronis *uiceſimus quintus humanarū, in quo de iſto* Homeri *uerſu à* Varrone *ita ſcriptum eſt:*Ego *ſparta apud* Homerū *non plus ſpartum ſignificare puto,quàm* σπάρτους, *qui dicūtur in agro Thebano nati.* In *Græcia ſparti copia modo cœpit eſſe ex* Hiſpania. *Neq; ea ipſa facultate uſi* Liburni, *ſed hi plerunq; naues loris ſuebant,* Græci *magis cannabo & ſtuppa, cæteriſq; ſatiuis rebus,à quibus* σπάρτα *appellabant.*Quod *cùm ita* Varro *dicat,dubito hercle an poſterior ſyllaba in eo uerbo, quod apud* Homerum *eſt,acuenda ſit: niſi quia uoces huiuſcemodi, cum ex communi ſignificatione in rei certæ proprietatem concedunt, diuerſitate accentuum ſeparantur.*

Quid Mænander poëta Philemoni poëtæ dixerit, à quo ſæpe indignè in certaminibus comœdiarum ſuperatus eſt. Et quòd ſæpiſsimè Euripides in tragœdia ab ignobilibus poëtis uictus eſt. CAP. IIII.

*M*Aenander *à* Philemone *nequaquam pari ſcriptore in certaminibus comœdiarum ambitu gratiaq;, & factionibus ſæpenumero uincebatur. Eū cùm fortè habuiſſet obuiam,* Q*uæſo,inquit,*Philemon,*bona uenia dic mihi, cùm me uincis,non erubeſcis?* Euripidem *quoq;* M. Varro *ait, cùm quinq; & ſeptuaginta tragœdias ſcripſerit, in quinq; ſolis uiciſſe, cum eum uincerēt aliquot poëtæ ignauiſsimi,* Mænandrum *autem alij centum & octo, partim centum & nouem comœdias reliquiſſe ferūt. Sed Apollo-* Philemon.

dori ſcriptoris celebratiſsimi, hos de Mænandro uerſus legimus in libro qui Chronica inſcriptus eſt:

Κηφισιεὺς ὢν, ἐκ διοπείθου πατρὸς,
Πρὸς τοῖς ἑκατὸν πέντε γράψας δράματ᾽ ἕξ,
ἔλειπε, πεντήκοντα καὶ δυοῖν ἐτοῖν,

Ex iſtis tamen centum & quinq; omnibus, ſolis eum octo uiciſſe, idem Apollodorus in eodem libro ſcripſit.

Nequaquam eſſe uerum, quòd minutis, quibuſdam rhetoricè artificibus uideatur M. Cic. in libro quem de Amicitia ſcripſit, uitioſo argumento uſum ἀμφισβητούμενον ἀντὶ ὁμολογουμένου poſuiſſe. Totumq; id conſideratius tractatum, exploratumq;. CAP. V.

Cicero in dialogo, cui titulus eſt Lælius, uel de Amicitia, docere uolens amicitiam non ſpe expectationeq; utilitatis, neq; pretij mercedisq; cauſa colendam, ſed quòd ipſa per ſeſe plena uirtutis honeſtatisq; ſit, expetẽdam diligendamq; eſſe, etiam ſi nihil opis, nihilq; emolumenti ex ea percipi queat, hac ſententia, atq; his uerbis uſus eſt, eaq; dicere facit C. Lælium ſapientem uirum, qui P. Africani fuerat amiciſsimus. Quid enim Africanus indigẽs mei? Ne ego quidem illius. Sed ego admiratione quadam uirtutis eius, ille uiciſsim opinione fortaſſe nonnulla, quam de meis moribus habebat, me dilexit: auxit beneuolentiam conſuetudo. Sed quanquàm utilitates multæ & magnæ cõſecutæ ſunt, non ſunt tamen ab earum ſpe cauſæ diligendi profectæ. Vt enim benefici liberalesq; ſumus, non ut exigamus gratiã (neq; enim beneficium fœneramur, ſed natura propenſi ad liberalitatem ſumus) ſic amicitiam non ſpe mercedis adducti, ſed quòd omnis eius fructus in ipſo amore ineſt, expetẽdam putamus. Hoc cùm legeretur in cœtu fortè hominum doctorum, rhetoricus quidam Sophiſta utriuſq;

linguæ callẽs, haud ſanè ignobilis, ex iſtis argutulis, & minutis doctoribus, qui τεχνικοὶ appellantur, atq; in diſſerendo tamen non impiger, uſum eſſe exiſtimabat argumẽto M. Tullium non probo, neq; ἀποδεικτικῷ, ſed eiuſdem quæſtionis, cuius eſſet ea ipſa res, de qua quæreretur. Verbisq; id uitium Græcis appellabat, quod accepiſſet ἀμφισβητούμενον, ἀντὶ ὁμολογουμένου. Nam beneficos, inquit, & liberales ſumpſit ad confirmandũ id, quod de amicitia dicebat: cùm ipſum illud & ſoleat quæri & debeat, quiſquis liberaliter & benignè facit, qua mente, quo'ue conſilio, benignus liberalisq; ſit: Vtrum quia mutuam gratiã ſperet, & eum, in quem benignus ſit, ad parem curam ſui prouocet, quod facere pleriq; omnes uidentur: An quia natura ſit beneuolus, benignitasq; eum per ſeſe ipſa & liberalitas dellectet, ſine ulla recipiendæ gratiæ procuratione, quod eſt omnium fermè rariſſimum. Argumenta autem cenſebat, aut probabilia eſſe debere, aut perſpicua, & minimè cõtrouerſa. Idq; ἀπόδειξιν uocari dicebat, cùm ea, quæ dubia, aut obſcura ſunt, per ea quæ ambigua non ſunt, illuſtrantur. Atque ut oſtenderet beneficos liberalesq; ad id quod de amicitia quæreretur quaſi argumentum exemplum'ue ſumi non oportere: eodem, inquit, ſimulacro, & eadem rationis imagine, amicitia inuicem pro argumento ſumi poteſt, ſi quis affirmet homines beneficos liberalesq; eſſe debere, non ſpe aliqua compendij, ſed amore & ſtudio honeſtatis. Poterit enim conſimiliter ita dicere. Nanq; ut amicitiam non ſpe utilitatis amplectimur, ſic benefici liberalesq; non gratiæ recipiendæ ſtudio eſſe debemus. Poterit ſanè, inquit, ita dicere: Sed neq; amicitia liberalitati, neque liberalitas amicitiæ præbere argumentum poteſt, cùm de utroq; pariter quæratur. Hæc ille rhetoricus artifex dicere

Callens linguæ.

cere quibuſdam uidebatur peritè & ſcienter, ſed uidere licet eum uocabula rerum uera ignorauiße. Nam beneficum & liberalem Cicero appellat, ita ut philoſophi appellandum eſſe cenſent, non eum qui, ut ipſe ait, beneficia fœneratur, ſed qui benignè facit nulla tacita ratione ad utilitates ſuas redundante. Nòn ergo obſcuro, neq; ambiguo argumento uſus eſt, ſed certo, atque perſpicuo. Siquidem qui uerè beneficus liberaliſq; eſt, qua mente bene aut liberaliter faciat, non quæritur. Alijs enim longè nominibus appellandus eſt, ſi cùm & talia facit, ſui potius quàm alterius iuuandi cauſa facit. Proceßiſſet autem argutatori iſti fortaſſe reprehenſio, ſi Cicero ita dixiſſet: Vt enim beneficè liberaliterq; facimus, non ut exigamus gratiam: uideretur enim beneficè facere, etiam in non beneficum cadere poſſe, ſi id per aliquam circunſtantiam fieret, non per ipſam perpetuæ benignitatis conſtantiam. Sed cùm beneficos liberaleſq; dixerit, neq; aliuſmodi iſti ſunt, quàm cuius eſſe eos ſuprà diximus, illotis (quod aiunt) pedibus, & uerbis reprehendit doctißimi hominis orationem.

Beneficus & liberalis.

Falſum eſſe quod Verrius Flaccus in librorum ſecundo, quos de obſcuris Marci Catonis compoſuit, de ſeruo receptitio ſcriptum reliquit. CAP. VI.

MArcus Cato Voconiam legem ſuadens, uerbis hiſce uſus eſt: Principio nobis mulier magnam dotem attulit. Tum magnam pecuniã recipit, quam in uiri poteſtate non committit, eam pecuniam uiro dat mutuam: poſtea ubi irata facta eſt, ſeruũ receptitium ſectari atq; flagitare uirum iubet. Quærebatur ſeruus receptitius quid eſſet. Libri ſtatim quæſiti: allatiq; ſunt Verrij Flacci de obſcuris Catonis. In libro ſecundo ſcriptum inuentum eſt, receptitium

Receptitius ſeruus.

tium ſeruum dici nequam, & nulli pretij: qui cùm uænum eſſet datus, redhibitus ob aliquod uitium receptusq; ſit. Propterea, inquit, ſeruus eiuſmodi ſectari maritum & flagitare pecuniam iubebatur, ut eo ipſo dolor maior, & cõtumelia grauior uiro fieret, quòd eum ſeruus nihili, petendæ pecuniæ cauſa compellaret. Cum pace autem, cumq; uenia iſtorum, ſi qui ſunt, qui Verrij Flacci autoritate capiuntur, dictum hoc ſit. Receptitius enim ſeruus in ea re, quam dicit Cato, aliud omnino eſt, quàm Verrius ſcripſit, atq; id cuiuis facile intellectu eſt. Res enim proculdubio ſic eſt: Quando mulier dotem marito dabat, tum quæ ex ſuis bonis retinebat, neque ad uirum tramittebat, ea recipere dicebatur. Sicuti nunc quoq; in uenditionibus quæ excipiuntur, neq; uæneunt. Quo uerbo Plautus quoq; in Trinummo uſus eſt, in hoc uerſu:

Poſticulum hoc recepit, cùm ædes uendidit.

Particulam quandam, quæ poſt eas ædeis erat, non uendidit, ſed retinuit. Ipſe etiam Cato mulierem demõſtrare locupletem uolẽs: Mulier, inquit, & magnam dotem dat, & magnam pecuniam recipit: Hoc eſt, & magnã dotem dat, & magnam pecuniam retinet. Ex ea igitur re familiari, quam ſibi dote data retinuit, pecuniam uiro mutuam dat. Eam pecuniam cum uiro forte irata repetere inſtituit, apponit flagitatorem ſeruum receptitium, hoc eſt proprium ſeruum ſuum, quem cum pecunia reliqua receperat, neq; dederat doti, ſed retinuerat. Non enim ſeruo mariti imperare hoc mulierem fas erat, ſed proprio ſuo. Plura dicere, quibus hoc noſtrum tuear, ſuperſedeo. Ipſa enim ſunt per ſeſe euidentia, & quod à Verrio dicitur, & quod à nobis. Vtrum ergo uidebitur cuiq; uerius, eo utatur.

Seruus receptitius.

Verba hæc ex Atinia lege, quod ſubreptum erit, eius rei

æterna

æterna autoritas eſto: P.Nigidio, & Q.Scæuolæ uiſa eſſe non minus de præterito furto, quàm de futuro cauiſſe. CAP. VII.

Atinia lex. LEgis ueteris Atiniæ uerba ſunt: Quod ſubreptũ erit, eius rei æterna autoritas eſto. Quis aliud putet in hiſce uerbis, quàm de tempore tantum futuro legem loqui? Sed Q.Scæuola patrem ſuum, & Brutum & Manilium uiros apprimè doctos, quæſiſſe ait, dubitaſſeq́ue, utrum'ne in poſt facta modò furta lex ualeret, an etiam in ante facta: quoniam quod ſubreptum erit, utrunque tempus uideretur oſtendere, tam præteritum quàm futurum. Itaque P.Nigidius ciuitatis Romanæ doctiſſimus, ſuper dubitatione hac eorum ſcripſit in XIIII. Commentariorum Grammaticorum. Atque ipſe quoque idem putat incertam eſſe temporis demonſtrationẽ. Sed anguſtè perquàm & obſcurè diſſerit, ut ſigna rerum ponere uideas ad ſubſidiũ magis memoriæ ſuæ, quàm ad legentium diſciplinam. Videbatur tamen hoc dicere: Verbum eſſe, & uerbum Erit, quãdo per ſeſe ponuntur, habent atque retinent tempus ſuum. Cùm uerò præterito iungũtur, uim temporis ſui amittunt, & in præteritum *contendunt. Cùm enim dico, in campo eſt, in comitio eſt, tẽpus inſtãs ſignifico. Item cùm dico, in campo erit, tempus futurum demonſtro. At cùm dico, factum eſt, ſcriptum eſt, ſubreptum eſt, quanquàm Eſt uerbum tẽporis ſit præſentis, confunditur tamen cum præterito, & præſens eſſe deſinit. Sic igitur, inquit, etiam iſtud quod in lege eſt, ſi diuidas ſeparesq́ue duo uerba hæc, Subreptum & Erit, ut ſic audias ſubreptum, tanquam certamen erit, aut ſacrificium erit: tum uidebitur lex in poſt futurum loqui. Si uerò copulatè, permiſteq́ue dictum intelligas, ut ſubreptũ erit, non duo, ſed unum uerbum ſit: idq́ue unica patiendi declinatione

Eſſe, & Erit.

*concedunt

tione

tione ſit, tum hoc uerbo non minus præteritum tempus oſtenditur, quàm futurum.

In ſermonibus apud menſam Tauri Philoſophi quæri ægitariq; eiuſmodi ſolita: Cur oleum ſæpe & facilè, uina rarius congelaſcant, acetum haud ferè unquam: & cur aquæ fluuiorum fontiumq; durentur, mare gelu non duretur. CAP. VIII.

PHiloſophus Taurus accipiebat nos Athenis cœna plerunq;, ad id diei ubi iam ueſperauerat: id enim eſt tempus iſtic cœnandi frequens. Eius cœnæ fundus & fundamentum omne erat in olla una lentis Aegyptiæ, & cucurbitæ inibi minutim cæſæ. Ea quodã die, ubi paratis & expectantibus nobis allata, atq; impoſita menſæ eſt, puerum iubet Taurus oleum in ollam indere. Erat is puer genere Atticus, ad annos maximè natus octo, feſtiuiſſimus, ætatis & gentis argutijs ſcatens. Guttum Samium ore tenus imprudens inanem, tanquam ſi ineſſet oleum, affert, conuertitq; eum: & (ut ſolitum eſt) circumegit per omnẽ partem ollæ manum, nullum inde ibat oleum. Aſpicit puer guttum atrocibus oculis ſtomachabũdus, & cõcuſſum uehemẽtius iterũ in ollam uertit. Idq; cùm omnes ſenſim atq; ſummiſſim rideremus, tum puer Græcè, & id quidem perquam Atticè, μὴ γελᾶτε, inquit, ἔνι τ' ἔλαιον, ἀλλ' οὐκ ἴστε οἵα φρίκη περὶ τὸν ὄρθρον γέγονε, τήμερον κεκρυστάλλωται. Verbero, inquit, ridens Taurus, non'ne is curriculo atq; oleum petis? Sed cùm puer foras emptum iſſet, nihil ipſe iſta mora offenſior: Olla, inquit, oleo indiget, & (ut uideo) intolerandum feruit: cohibeamus manus, atq; interea (quoniam puer nunc admonuit ſolere oleum congelaſcere) conſideremus quidem, cur oleum ſæpe & facilè ſtet, uina rarenter congelaſcant. Atque aſpicit me, & iubet,

Veſperauerat.

Guttum.

iubet quid ſentiam dicere. T*um ego reſpondi, coniectare*
Macrob. li. 7. cap. 13. *me uinũ idcirco minus citò coaleſcere, quòd ſemina quędã caloris in ſeſe haberet, eſſetq́; natura ignitius ob eamq́; rem dictum eſſe ab* Homero αἴθοπα οἶνον *non (ut alij putarent) propter colorem.* E*ſt quidem (inquit* T*aurus) ita ut dicis, nam ferme conuenit, uinum ubi potum eſt, caleſacere corpora.* S*ed non ſecus oleum quoq; calorificum eſt, neque minorem uim in corporibus caleſaciendis habet.* A*d hoc, ſi iſthæc quæ calidiora ſunt, difficilius gelu coguntur, congruens eſt, ut quæ frigidiora ſunt facilè cogantur.* A*cetum autem omnium maximè frigorificum eſt, atq; id nunquàm tamen cõcreſcit.* N*um igitur magis cauſa oleo coaguli celerioris in leuitate eſt? faciliora enim ad coëundum ideo uidentur, quæ leuatiora, leuioraq́; ſunt.* P*ræterea id quoq; ait quæri dignum, cur fluuiorũ & fontium aquæ gelu durentur, mare omne incongelabile ſit.* T*ametſi* H*erodotus, inquit, hiſtoriæ ſcriptor, contra omnium ferme, qui hæc quæſiuerunt, opinionem, ſcribit mare* B*oſphoricum, quod* C*immerium appellatur, earumq́; partium mare omne, quod* S*cythicum dicitur, gelu ſtringi, & conſiſtere.* D*um hæc* T*aurus, interea puer uenerat, & olla deferbuerat: tempusq́; eſſe cœperat edendi, & tacendi.*

De notis literarum, quæ in C. Cæſaris epiſtolis reperiuntur, deq; aliis clandeſtinis literis ex ueteri hiſtoria petitis, & quid σκυτάλη ſit Laconica. CAP. IX.

L*ibri ſunt epiſtolarum* C. C*æſaris ad* C. O*ppium & Balbum* C*ornelium, qui res eius abſentis curabãt.* I*n his epiſtolis quibuſdam in locis inueniũtur literæ ſingulariæ, ſine coagmentis ſyllabarum, quas tu putes poſitas inconditè.* N*am uerba ex his literis confici nulla poſſunt.* E*rat autem cõuentum inter eos clandeſtinũ, de cõmutando*

do ſitu literarum: ut inſcriptio quidem alia aliæ locum & nomen teneret: ſed in legendo locus cuiq; ſuus & poteſtas reſtitueretur. Quænam uerò litera, pro qua ſubderetur, antè ijs (ſicuti dixi) complacebat, qui hanc ſcribendi latebram parabant. Eſt adeò Probi grammatici commentarius ſatis curioſè factus de occulta literarum ſignificatione, epiſtolarum C. Cæſaris ſcriptarum. Lacedæmonij autem ueteres, cùm diſsimulare & occultare literas publicè ad imperatores ſuos miſſas uolebant, ne ſi ab hoſtibus exceptæ forent, conſilia ſua noſcerentur, epiſtolas id genus factas mittebant: Surculi duo erant teretes, oblonguli, pari craſſamento, eiuſdemq; longitudinis, deraſi, atque *ornati conſimiliter. Vnus imperatori in bellum proficiſcenti dabatur: alterum domi magiſtratus cum iure, atq; cum ſigno habebant. Quando uſus uenerat literarum ſecretiorum, circum eum ſurculum lorum modicæ tenuitatis, longum autem quantum rei ſatis erat, complicabant, uolumine rotundo & ſimplici, ita ut oræ adiunctæ undique & cohærentes lori, quod plicabatur coirent. Literas deinde in eo loro per tranſuerſas iuncturarum oras, uerſibus à ſummo ad imum proficiſcentibus inſcribebant. Id lorum literis ita perſcriptis reuolutum ex ſurculo, Imperatori commenti illius conſcio mittebant. Reſolutio autem lori literas truncas atque mutilas reddebat, membráq; earum & apices in parteis diuerſiſsimas ſpargebat. Propterea ſi id lorum in manus hoſtium inciderat, nihil quicquam coniectari ex eo loro quibat. Sed ubi ille ad quem erat miſſum acceperat, ſurculo cõpari quem habebat capto, ad finem perindè ut debere fieri ſciebat, circumplicabat: atque ita literæ per ambitum eundem ſurculi coaleſcentes, rurſum coibant, integrámq; & incorruptam

Laconica epiſtola.

*tornati

epiſtolam & facilem legi præſtabant. Hoc genus epiſtolæ Lacedæmonij σκυτάλην appellãt. Legebamus id quoque in uetere hiſtoria rerum Punicarum, uirum indidem quempiam illuſtrem (ſiue ille Haſdrubal, ſiue quis alius eſt, non retineo) epiſtolam ſcriptam ſuper rebus arcanis, hoc modo abſcondiſſe: Pugillaria noua, nondum etiam cera illita accepiſſe: literas in lignum incidiſſe: poſteà tabulas (uti ſolitum eſt) cera colliuiſſe: eaſq; tabulas tanquam non ſcriptas, cui futurum id prædixerat, miſiſſe: Eum deinde ceram deraſiſſe, literaſq; incolumes ligno inciſas legiſſe. Eſt & alia in monumentis rerum Græcarum profunda quædã, & inopinabilis latebra, barbarico aſtu excogitata. Hiſtieus nomine fuit, loco natus in terra Aſia non ignobili. (Aſiam tunc tenebat Imperio rex Darius.) Is Hiſtieus, cùm in Perſis apud Darium eſſet, Ariſtagoræ cuipiam res quaſdam occultas nuntiare furtiuo ſcripto uolebat. Comminiſcitur opertum hoc literarum admirandum: Seruo ſuo diu oculos ægros habenti, capillum ex capite omni tanquam medendi gratia deradit: caputq; eius læue in literarum formas cõpingit. His literis, quæ uoluerat, perſcripſit. Hominem poſteà quoad capillus adoleſceret, domi continuit. Vbi id factum eſt, ire ad Ariſtagoram iubet. Et cùm ad eum (inquit) ueneris, mandaſſe me dicito, ut caput tuum (ſicut nuper egomet feci) deradat. Seruus, ut imperatum erat, ad Ariſtagoram uenit, mandatumq; domini affert. Atq; ille id non eſſe fruſtra ratus, quod erat mandatum, fecit. Ita literæ perlatæ ſunt.

Hiſtieus capiti ſerui inſcripſit literas.

Quid de uerſibus Vergilii Phauorinus exiſtimarit, quibus in deſcribenda flagrantia montis Aetnæ, Pindarum poëtam ſecutus eſt: collataq; ab eo ſuper eadem re utriuſq; carmina, & diiudicata. CAP. X.

Pha

FHauorinum philoſophum, cum in hoſpitis ſui Antiatem uillam æſtu anni conceßiſſet: noſq; ad eum uidendum Roma ueniſſemus, memini ſuper Pindaro poëta, & Vergilio in hunc ferè modum diſſerere: Amici (inquit) familiareſq; P. Vergilij, in ijs quæ de ingenio moribuſq; eius memoriæ tradiderunt: dicere eum ſolitum ferunt, parere ſe uerſus more atq; ritu urſino. Nanq; ut illa beſtia fœtum ederet ineffigiatum informěq;, lambendoq; id poſteà quod ita edidiſſet, conformaret & fingeret: proinde ingenij quoq; ſui partus recentes rudi eſſe facie & imperfecta, ſed deinceps tractando colendoq; reddere ijs ſe oris & uultus liniamenta. Hoc uirum iudicij ſubtilißimi ingenuè atq; uerè dixiſſe, res (inquit) ipſa uerum indicium facit. Nam quæ reliquit perfecta expolitaq;, quibuſq; impoſuit ſenſus atq; delectus ſui ſupremam manum, omni poëticæ uenuſtatis laude florent. Sed quæ procraſtinata ſunt ab eo, ut pòſt recenſerentur, & abſolui (quoniam mors præuerterat) nequiuerũt, nequaquam poëtarum elegantißimi nomine, atque iudicio digna ſunt. Itaq; cùm morbo oppreſſus, aduentare mortem uideret, petiuit orauitq; à ſuis amicißimis impensè, ut Aeneida, quam nondum ſatis elimauiſſet, abolerent: In ijs autem (inquit) quæ uidentur retractari, & corrigi debuiſſe, is maximè locus eſt, qui de monte Aetna factus eſt. Nam cum Pindari ueteris poëtæ carmen, quod de natura, atque flagrantia montis eius compoſitum eſt, æmulari uellet, eiuſmodi ſententijs, & uerba molitus eſt: ut Pindaro quoque ipſo, qui nimis opima pinguiq; eſſe facundia exiſtimatus eſt, inſolentior hoc quidem in loco tumidiorq; ſit. Atq; uti uoſmetipſos, inquit, eius quod dico, arbitros faciam, carmen Pindari, quod eſt ſuper monte Aetna, quantulum mihi memoriæ eſt, dicam.

Pindarus in Pythiis Epodo. 1. Specie prima.

Τᾶς, ἐρεύγονται μὲν ἀπλά-
του πυρὸς ἁγνόταται
ἐκ μυχῶν παγαί. ποταμοὶ
Δ' ἁμέραισι μὲν προχέοντι ῥόον καπνοῦ
Αἴθων' ἀλλ' ἐν ὄρφναισι πέτρας
Φοίνισσα κυλινδομένα φλὸξ ἐς βαθεῖ-
αν φέρει πόντου πλάκα σὺν πατάγῳ
Κεῖνο δ' ἁφαίστοιο κρουνοὺς, ἑρπετὸν
Δεινοτάτους ἀναπέμ-
πει, τέρας μὲν θαυμάσιόν τι ἰδέ-
σθαι, θαῦμα δὲ καὶ παριόν-
των ἀκοῦσαι.

Audite nunc (inquit) Vergilij uerſus, quos inchoaſſe eum uerius dixerim, quàm feciſſe:

Portus ab acceſſu uentorum immotus, & ingens
Ipſe, ſed horrificis iuxtà tonat Aetna ruinis.
Interdumq́; atram prorumpit ad æthera nubem
Turbine fumantem piceo, & candente fauilla.
Attollitq́; globos flammarum, & ſidera lambit.
Interdum ſcopulos, auulſaq́; uiſcera montis
Erigit eructans, liquefactaq́; ſaxa ſub auras
Cum gemitu glomerat, fundoq́; exæſtuat imo.

Iam principio (inquit) Pindarus ueritati magis obſecutus, id dixit, quod res erat, quodq́; illic uſu ueniebat, quodq́; oculis uidebatur: interdiu fumare Aetnam, noctu flammigare. Vergilius, autem dum in ſtrepitu ſonituq́; uerborum conquirendo laborat, utrunque tempus nulla diſcretione facta confundit. Atq́; ille, Græcos quidem fontes imitatus, igneis eructare, & fluere amnes, fumi, & flammarū fulua & tortuoſa uolumina in plagas maris ferre, quaſi quoſdam igneos amnes, luculente dixit. At hic noſter, atram

nubem

nubem turbine piceo & fauilla fumantem, ῥόον καπνοῦ αἴθωνα interpretari uolens, craſſe & immodicè congeſsit. Globos quoq; flammarum, quod ille κρουνὸς dixerat, duriter & ἀκύρως tranſtulit. Item quòd ait, Sidera lambit. uacanter hoc etiam (inquit) accumulauit & inaniter. Neque non id quoq; inenarrabile eſſe ait, & propemodum inſenſibile, quòd Nubem atram fumare dixit turbine piceo, & fauilla candente. Non enim fumare (inquit) ſolent, neq; atra eſſe, quæ ſunt candentia: niſi ſi candente dixit peruulgatè & impropriè, pro feruenti fauilla, non pro ignea & relucenti. Nam candens ſcilicet eſt à candore dictum, non à calore. Quòd ſaxa autem & ſcopulos eructari, & erigi, eoſdemq; ipſos ſtatim liquefieri & gemere, atq; glomerari ſub auras dixit: hoc (inquit) nec à Pindaro ſcriptũ, nec unquam fando auditum, & omnium, quæ monſtra dicuntur, monſtroſiſsimum eſt. Candens.

Quòd Plutarchus in libris Sympoſiacis opinionem Platonis de habitu, atque natura ſtomachi, fiſtulæq; eius, quæ τραχεῖα dicitur, aduerſum Eraſiſtratum medicum tutatus eſt autoritate adhibita antiqui medici Hippocratis. CAP. XI.

ET Plutarchus, & alij quidam docti uiri, reprehenſum eſſe ab Eraſiſtrato nobili medico Platonem ſcripſere, quòd potum dixit defluere ad pulmonem: eoq; ſatis humectato, dimanare per eum, quia ſit rimoſior: & confluere inde in ueſicã: erroriſq; iſtius fuiſſe Alcæum ducem, qui in poëmatis ſuis ſcriberet, τὸν τε πνεύμονα οἴνῳ, τὸ γὰρ ἄκρον περιτέλλεται. Ipſum autem Eraſiſtratum dicere, duas eſſe quaſi canaliculas quaſdam, uel fiſtulas: eaſq; ab oris faucibus proficiſci deorſum: per earumq; alteram deduci delabiq; in ſtomachum eſculenta omnia & poculenta: ex eoq; ferri in uentriculum, qui Græcè appellatur ἡ κάτω κοιλία:

atq; ibi ſubigi, digeriq́;: ac deinde aridiora ex iis recremēta in aluum conuenire, quod Græcè κῶλον dicitur, humidiora autem per renes in ueſicam. Per alteram autem fiſtulam, quæ Græcè nominatur τραχεῖα ἀρτηρία, ſpiritum à ſummo ore in pulmonem, atque inde rurſum in os & in nareis cōmeare: perq́; eandē* uiam uocis quoq; fieri meatum. Ac ne potus, cibuſq́; aridior, quē oporteret in ſtomachum ire, procideret ex ore, laberetur q́; in eandē fiſtulam, per quam ſpiritus reciprocatur, eaq́; offenſione intercluderetur animæ uia: impoſitam eſſe arte quadam & ope naturæ, ἐπιγλωττίδα, quaſi clauſtra quædam utriuſque fiſtulæ mobilia, conniuentia uiciſſim & reſurgentia. Eamq́; ἐπιγλωττίδα inter edendum, bibendumq́; operire, atq; protegere τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν, ne quid ex eſca, potu'ue incideret in illud quaſi æſtuantis animæ iter. Ac propterea nihil humoris influere in pulmonem ore ipſo arteriæ communito. Hæc Eraſiſtratus medicus aduerſum Platonem. Sed Plutarchus in libro Sympoſiacorum, autorem Platonis ſententiæ Hippocratem dicit fuiſſe, idemq́; eſſe opinatos & Philiſtiona Locrum, & Dioxippū Hippocraticum, ueteres medicos & nobiles. Atque illam, de qua Eraſiſtratus dixerit, ἐπιγλωττίδα non idcirco in eo loco conſtitutam, ne quid ex potu influeret in arteriā (nam pulmoni quoque fouendo, rigandoq́; neceſſarios humores uideri) ſed appoſitam quaſi moderatricem quandam, arbitramq́; prohibendi * admiſcendi'ue quod ex ſalutis uſu foret: uti edulia quidem omnia defenderet ab arteria, depelleretq́; in ſtomachum: potum autem partiretur inter ſtomachum & pulmonem. Et quod ex eo admitti in pulmonem per arteriam deberet, non rapidum id, neq; uniuerſum, ſed quadam quaſi obice ſuſtentatum ac repreſſum, ſenſim

*alij non habent, uiam.

*admittendi'ue

ſenſim paulatimq́; tranſmitteret, atq; omnem reliquum in alteram ſtomachi fiſtulam deriuaret.

De materiis infamibus, quas Græci ἀδόξους appellant, à Phauorino exercendi gratia diſputatis. CAP. XII.

INfames materias, ſiue quis mauult dicere inopinabiles, quas Græci ἀδόξους καὶ ἀτόπους ὑποθέσεις appellant, & ueteres adorti ſunt: non ſophiſtæ ſolùm, ſed philoſophi quoq;: & noſter Phauorinus *oppidò quàm libens in eas materias dicebat: uel ingenio expergificãdo ratus idoneas, uel exercendis argutijs, uel edomandis uſu difficultatibus: ſicuti cùm* Therſitæ *laudes quæſiuit, & cùm febrim quartis diebus recurrentem laudauit.* Lepida *ſanè multa, & non facilia inuentu in utranque cauſam dixit: eaq́; ſcripta in libris reliquit. Sed in febris laudibus teſtem etiam* Platonem *produxit, quem ſcripſiſſe ait: Qui quartanam paſſus conualuerit, uiresq́; integras recuperauerit, fidelius, conſtantiusq́; poſteà ualiturum.* Atq; *inibi in eiſdem laudibus non hercle hac ſententiola inuenuſtè luſit: Verſus, inquit, eſt longo hominum æuo probatus:* Febris encomion.

ἄλλοτε μητρυιὴ πέλει ἡμέρη, ἄλλοτε μήτηρ.

Eo *uerſu ſignificatur, non omni die bene eſſe poſſe, ſed iſto bene, atque alio malè. Quod cùm ita ſit, inquit, ut in rebus humanis bene aut malè uice alterna ſit, hæc biduo medio interuallata febris, quanto eſt fortunatior in qua* μία μητρυιά, δύο μητέρες;

Quin particula, quot, qualesq́; uarietates ſignificationis habeat, & quàm ſæpe in ueterum ſcriptis obſcura ſit. CAPVT XIII.

QVin particula, quàm grammatici coniunctionem appellant, uarijs modis, ſententijsq́; connectere orationem uidetur. Aliter enim dici putatur, cùm quaſi incre- Quin particula.

pantes, uel interrogantes, uel exhortantes dicimus: Quin uenis? quin legis? quin fugis? Aliter cùm ita confirmamus: Non dubium eſt, quin M. Tullius omnium ſit eloquentiſſimus: Aliter autem cùm ſic cõponimus, quod quaſi priori uidetur contrarium: Non idcirco cauſas Iſocrates non defendit, quin id utile eſſe & honeſtum exiſtimarit. A quo illa ſignificatio non abhorret, quæ eſt in tertia Origine M. Catonis: Haud eos (inquit) eo poſtremum ſcribo quin populi, & boni, & ſtrenui ſint. In ſecunda quoq; Origine M. Cato non longè ſecius hac particula uſus eſt. Neque ſatis (inquit) habuit, quòd eum in occulto uitiauerat, quin eius famam proſtitueret. Præterea animaduertimus Quadrigarium in octauo annalium particula iſta uſum eſſe obſcuriſſimè. Ipſius uerba poſuimus: Romam uenit: uix ſuperat, quin triumphus decernatur. Item in ſexto annali eiuſdem uerba hæc ſunt: Penè factum eſt, quin caſtra relinquerent, atq; cederent hoſti. Non me autem præterit, dicere aliquem poſſe de ſummo pectore, nihil eſſe in his uerbis negotij. Nam quin, utrobiq; poſitum pro ut, planiſſimumq; eſſe, ſi ita dicas: Romam uenit, uix ſuperat, ut triumphus decernatur. item alio in loco: Penè factum eſt, ut caſtra relinquerent, atq; cederent hoſti. Sed utantur ſanè, qui tam expediti ſunt, perfugijs cõmutationum in uerbis quæ non intelliguntur: utantur tamen, ubi id facere potuerunt, uerecundius. Hanc uerò particulam, de qua diximus, niſi quis didicerit compoſitam, copulatamq; eſſe, neq; uim tantum coniungendi habere, ſed certa quadam ſignificatione factam: nunquàm profectò rationes ac uarietates iſtius comprehenſurus eſt. Quod quia longioris diſſertationis eſt: poterit cui otium eſt, reperire hoc in P. Nigidij commentarijs, quos Grammaticos inſcripſit.

Sen

Sententiæ ex Publii Mimis ſelectæ lepidiores.

CAPVT XIIII.

PVblius Mimos ſcriptitauit, dignuſq; habitus eſt, qui ſuper Laberio iudicaretur. C. autem Cæſarem ita Laberij maledicentia, & arrogantia offendebat: ut acceptiores, & probatiores ſibi eſſe Publij, quàm Laberij Mimos prædicaret. Huius Publij ſententiæ feruntur pleræq; lepidæ, & ad communem ſermonũ uſum commodatiſſimæ. Ex quibus ſunt iſtæ ſingulis uerſibus circunſcriptæ, quas libitum hercle eſt adſcribere: Macrobius libro 1. cap. 7. Laberii arrogantia.

Malum conſilium eſt, quod mutari non poteſt.
Beneficium dando accepit, qui digno dedit.
Feras, non culpes, quod * uitari non poteſt. *mutari
Cui plus licet quàm par eſt, plus uult, quàm licet.
Comes facundus in uia, pro uehiculo eſt.
Frugalitas miſeria eſt rumoris boni.
Hæredis fletus, ſub perſona riſus eſt.
Furor fit læſa ſæpius patientia. Improbè
Neptunum accuſat, qui iterum naufragium facit.
Ita amicum habeas poſſe ut fieri inimicum putes.
Veterem ferendo iniuriam, inuitas nouam,
Nunquàm periculum ſine periculo uincitur.
Nimium altercando ueritas amittitur.
Pars beneficij eſt, quod petitur ſi* belle neges. *citò

Quòd Carneades academicus helleboro ſtomachum purgauit, ſcripturus aduerſus Zenonis Stoici decreta: deq; natura medelaq; hellebori candidi, & nigri.

CAPVT XV.

CArneades Academicus ſcripturus aduerſum Stoici Zenonis libros, ſuperiora corporis helleboro candido purgauit, ne quid ex corruptis in ſtomacho humoribus ad domicilia uſq; animi redundaret, & conſtantiam uigo- Carneades.

remq́; mentis labefaceret: tanta cura, tantoq́; apparatu uir ingenio præſtanti ad refellenda, quæ ſcripſerat Zeno, aggreſſus. Hellebori uis. *Id cùm in hiſtoria Græca legiſſem, quod helleboro candido ſcriptũ erat, quid eſſet, quæſiui. Tum comperi duas ſpecies hellebori eſſe, diſcerniculo coloris inſignes: cãdidi & nigri. Eos autem colores nõ in ſemine hellebori, neq; in uirgultis, ſed in radice dignoſci. Cãdido ſtomachum & uentrẽ ſuperiorẽ uomitionibus purgari: nigro aluum, quæ inferior uocatur, dilui. Vtriuſq; eſſe hanc uim, ut humores noxios, in quibus cauſæ morborum ſunt, extrahant. Eſſe autẽ periculum, ne inter cauſas morborum omni corporum uia patefacta, ea quoq; ipſa, in quibus cauſa uiuendi eſt, exinaniãtur: amiſſoq́; omni naturalis alimoniæ fundamento, homo exhauſtus intereat. Sed helleborum ſumi poſſe tutiſsimè in inſula Anticyra, Plinius Secundus in libris naturalis hiſtoriæ ſcripſit. Propterea Liuium Druſum, qui Tribunus plebis fuit, cùm morbum, qui comitialis dicitur, pateretur, Anticyram nauigaſſe, & in ea inſula helleborum bibiſſe ait: atq; ita morbo liberatum. Præterea ſcriptum legimus, Gallos in uenatibus tingere helleboro ſagittas: quòd ijs ictæ exanimatæ feræ, teneriores ad epulas fiant. Sed propter hellebori contagium, uulnera ex ſagittis facta circuncidere latius dicuntur.*

Anates Ponticas uim habere uenenis digerendis potentem: atque inibi de Mithridatis regis in id genus medicamenti ſolertia. CAP. XVI.

Anates Ponticæ ueneno uictitant. ANates ponticas dicitur edundis uulgò uenenis uictitare. *Scriptum etiam à* Leneo Cn. Pompeij *liberto, Mithridatem illum* Ponti *regem,* medicinæ rei & remediorum id genus ſolertem fuiſſe: ſolitumq́; earum ſanguinẽ miſcere medicamentis, quæ digerendis uenenis ualent,* *medicæ rei

eumq́;

eumq́; ſanguinem uel potentiſsimum eſſe in ea confectione: ipſum autem regem aſsiduo talium medelarum uſu à clandeſtinis epularum inſidijs cauiſſe. Quin & ſcientem quoq; ultro, & oſtentandi gratia uenenum rapidum & uelox ſæpenumero hauſiſſe, atque id tamen ſine noxa fuiſſe. Quamobrem poſtea cùm prælio populi Romani uictus, in ultima regni refugiſſet, & mori decreuiſſet, & uenena uiolentiſsima feſtinãdæ necis gratia fruſtra expertus eſſet, ſuo ſe ipſe gladio tranſegit. Huius regis àntidotus celebratiſsima eſt, quæ Mithridatios uocatur. Antidotus Mithridatios.

Mithridatem Ponti regem duarum & uiginti gentium linguis locutum: Quintumq́; Ennium tria corda habere ſeſe dixiſſe, quòd treis linguas percalluiſſet, Græcam, Oſcam, Latinam. CAP. XVII.

QVintus Ennius tria corda habere ſeſe dicebat, quòd loqui Græcè, & Oſcè, & Latinè ſciret. Mithridates autem Ponti atque Bithyniæ rex inclytus, qui à Cn. Pompeio bello ſuperatus eſt, duarum & uiginti gentium, quas ſub ditione habuit, linguas percalluit: earumq́; omnium gentium uiris haud unquam per interpretem locutus eſt: ſed ut quenque ab eo appellari uſus fuit, perinde lingua & oratione ipſius, non minus ſcitè, quàm ſi gentis eius eſſet, locutus eſt. Ennius tricor. Soli. uide cap. 5.

Quòd M. Varro C. Salluſtium hiſtoriæ ſcriptorem deprehenſum ab Annio Milone in adulterio ſcribit, & loris cæſum, pecuniaq́; data dimiſſum. CAP. XVIII.

MArcus Varro in literis atque uita, fide homo multa, & grauis, in libro quem inſcripſit Pius, aut, de Pace, Caium Salluſtium ſcriptorem ſeriæ illius & ſeueræ orationis, in cuius hiſtoria nationes cenſorias fieri atque exerceri uidemus, in adulterio deprehenſum ab Salluſtius loris cæſus.

Annio Milone loris bene cæſum dicit: & cùm dediſſet pecuniam, dimiſſum.

Quid Epictetus philoſophus dicere ſolitus ſit hominibus nequam & impuris, diſciplinas philoſophiæ ſtudioſè tractantibus: & quæ duo uerba obſeruāda præceperit omnium rerum longè ſalubria. CAP. XIX.

Epictetus. *PHauorinum ego audiui dicere Epictetum philoſophum dixiſſe: Pleroſq; iſtos qui philoſophari uidentur, philoſophos eſſe huiuſcemodi, ἄνευ τοῦ πράττειν, μέχρι τοῦ λέγειν: Id ſignificat, factis procul, uerbis tenus. Iam illud eſt uehementius, quod Arrianus ſolitum eum dictitare, in libris, quos de diſſertationibus eius compoſuit, ſcriptum reliquit. Nam cùm (inquit) animaduerterat hominem pudore amiſſo, importuna induſtria, corruptis moribus audacem, cõſidentem lingua, cæteraq; omnia, præterquàm animum procurantem: iſtiuſmodi (inquit) hominem cùm uiderat, ſtudia quoq; & diſciplinas philoſophiæ contractare, & phyſica adire, & meditari dialectica, multaq; id genus theoremata ſuſpicari, ſciſcitariq;: inclamabat, Deûm atq; hominum fidem, ac plerunq; inter clamandum his eum uerbis increpabat:* ἄνθρωπε ποῦ βάλλεις, σκέψαι εἰ κεκάθαρται τὸ ἀγγεῖον, ἂν γὰρ εἰς τὴν οἴησιν αὐτὰ βάλλῃς, ἀπώλετο, ἢν σαπῇ, οὖρον, ἢ ὄξος γένοιτο ἄν, ἤ τι τούτων χεῖρον. *Nil profectò ijs uerbis grauius, nil uerius: quibus declarabat maximus philoſophorum literas, atque doctrinas philoſophiæ, cùm in hominem falſum atque degenerem, tanquam in uas ſpurcum atque pollutum influxiſſent, uerti, mutari, corrumpi: & quod ipſe* κυνικώτερον *dixit, urinam fieri, aut ſi quid eſt urina ſpurcius. Prætereà idem ille Epictetus, quod ex eodem Phauorino audiuimus, ſolitus dicere eſt: duo eſſe uitia multò omnium grauiſſima*

ac

ac teterrima, Intolerantiam, *& incontinentiam : cùm aut iniurias, quæ ſunt ferendæ, non toleramus, neq; ferimus: aut à quibus rebus, uoluptatibusq; nos tenere debemus, non tenemus.* Itaq;,*inquit, ſi quis hæc duo uerba cordi habeat : eaq;,ſibi imperando,atque obſeruando curet,is erit plerunq; impeccabilis,uitamq; uiuet tranquilliſsimam. Verba duo hæc dicebat,* ἀνέχου καὶ ἀπέχου.

Intolerantia & incontinētia mala.

Verba ſemper in ore habenda.

Ex Sympoſio Platonis ſumpta uerba,numeris,coagmentisq; uerborum ſcitè, modulateq;, & aptè, exercendi gratia,in Latinam orationem uerſa. CAP. XX.

S*Ympoſium* Platonis *apud philoſophum* Taurum *legebatur. Verba illa* Pauſaniæ,*inter conuiuas amorem uice ſua laudātis.*Ea *uerba ita prorſum amauimus,ut meminiſſe etiam ſtuduerimus. Sunt adeò, quæ meminimus, uerba hæc :* πᾶσα γὰρ πρᾶξις ὧδε ἔχει, αὐτὴ ἀφ' ἑαυτῆς πραττομένη, οὔτε καλὴ, οὔτε αἰσχρά. οἷον νῦν ἡμεῖς ποιοῦμεν, ἢ πίνειν, ἢ λαλεῖν, ἢ διαλέγεσθαι, οὐκ ἔστι τούτων αὐτὸ καλὸν οὐδὲν, ἀλλ'·ἐν τῇ πράξει, ὡς ἂν πραχθῇ τοιοῦτον ἀπέβη, καλῶς μὲν γὰρ πραττόμενον, καὶ ὀρθῶς, καλὸν γίγνεται. μὴ ὀρθῶς δὲ, αἰσχρὸν, οὕτω καὶ τὸ ἐρᾶν, καὶ ὁ ἔρως, οὐ πᾶς ἐστὶ καλὸς, οὐδὲ ἄξιος ἐγκωμιάζεσθαι, ἀλλ' ὁ καλῶς προτρέπων ἐρᾶν. Hæc *uerba ubi lecta ſunt, atque ibi* Taurus *mihi,*Heus, *inquit, tu* ῥητορίστα *(ſic enim me in principio, recens in diatribam acceptum, appellitabat : exiſtimans eloquentiæ unius exercendæ gratia* Athenas *ueniſſe)* Vides'ne,*inquit,* ἐνθύμημα *crebrum, & coruſcum,& connexum,breuibusq; & rotundis numeris,cum quadam æquabili circumactione deuictum?* Habes'ne *nobis dicere in libris rhetorum ueſtrorum tam aptè,tamq; modulatè compoſitam orationem? Sed hos, inquit, tamen numeros cenſeo uideas* ὁδοῦ πάρεργον. Ad *ipſa enim* Platonis *penetralia*

Sympoſium Platonis.

Rhetoriſta.

Diatriba.

tralia, ipſarumq́; rerum pondera & dignitates pergendum eſt, non ad uocularum eius amœnitatem, nec ad uerborum uenuſtates diuerſitandum. Hæc admonitio Tauri de orationis Platonicæ modulis, non modo non repreſſit, ſed inſtruxit etiam nos ad elegantiam Græcæ orationis uerbis Latinis affectandam. Atque uti quædam animalium parua & uilia, ad imitandum ſunt, quas res cunque audierint uiderint'ue, petulantia, proinde nos ea, quæ in Platonis oratione demirabamur, non æmulari quidem, ſed lineas umbrasq́; facere auſi fuimus, uelut ipſum hoc eſt, quod ex illis iiſdem uerbis eius effinximus. Omne, inquit, omnino factum ſic ſeſe habet neque turpe eſt quantum in eo eſt, neq́; honeſtum: uelut quas nunc facimus ipſi res, bibere, cantare, diſſerere. Nihil nanque horum ipſum ex ſeſe honeſtum eſt: quale cum fieret modo factum eſt, tale extitit. Si recte honeſteq́; factum eſt, tum honeſtum fit: ſin parum recte, turpe fit. Sic amare, ſic amor non honeſtus omnis, neq́; omnis laude dignus, ſed qui facit, nos ut honeſte amemus.

Factũ omne neque turpe neque honeſtum.

Quibus temporibus poſt Romam conditam Græci Romaniq́; illuſtres uiri floruerunt, ante ſecundum bellum Carthanienſium. CAP. XXI.

VT *conſpectum quendam ætatum antiquiſſimarum, item uirorum illuſtrium, qui in his ætatibus nati fuiſſent, haberemus, ne in ſermonibus forte in conſpectum aliquid ſuper ætate atque uita clarorum hominum temere diceremus: ſicuti ſophiſta ille* ἀπαίδευτος *qui publice nuper diſſerens, Carneadem philoſophum à rege Alexandro Philippi filio pecunia donatum, & Panætium Stoicum cum ſuperiore Africano uixiſſe dixit: ut ab iſtiuſ*

iſtiuſmodi inquam temporum ætatumq; erroribus caueremus, excerpebamus ex libris, qui Chronici appellantur, quibus temporibus floruiſſent Græci, ſimulatque Romani uiri, qui uel ingenio uel imperio nobiles inſignesq; poſt conditam Romam fuiſſent ante ſecundum bellum Carthaginienſium, eaſq; nunc excerptiones noſtras uarijs diuerſiſq; in locis factas, curſim digeßimus. Neque enim id nobis negotium fuit, ut acri atque ſubtili cura excellentiam in utraque gente hominum συγχρονισμοὺς *cōponeremus: ſed ut noctes iſtæ quadantenus, his quoq; hiſtoriæ floſculis leuiter iniectis aſpergerentur. Satis autem uiſum eſt in hoc commentario de temporibus paucorum hominum dicere, ex quorum ætatibus de pluribus quoq;, quos non nominaremus, haud difficilis conictura fieri poſſet. Incipiemus enim à Solone claro: quoniam de Homero & Heſiodo, inter omnes ferè ſcriptores conſtitit, ætatem eos egiſſe, uel iiſdem ferè temporibus, uel Homerum aliquanto antiquiorem, utrunque tamen ante Romam conditam uixiſſe, Syluijs Albæ regnantibus, annis poſt bellum Troianum (ut Caßius in primo annalium de Homero, atque Heſiodo ſcriptum reliquit) plus C. atque* * L X. *ante Romam autem conditam, ut Cornelius Nepos in primo chronicorum de Homero dixit, annis circiter* * C. & L X. *Solonem ergo accepimus unum ex illo nobili numero ſapientum, leges ſcripſiſſe Athenienſium, Tarquinio Priſco Romæ regnante anno regni eius* X X X I I I. *Seruio autem Tullio regnante, Piſiſtratus Athenis tyrannus fuit, Solone antè in exilium uoluntarium profecto, quoniam id ei prædicenti non creditum eſt. Poſtea Pythagoras Samius in Italiam uenit, Tarquinij filio regnum obtinente, cui cognomentum Superbus fuit*

Chronici libri.

Solonis tempora.

Heſiodus.
Homerus.

* L X.

* C. & L.

Piſiſtratus.

Pythagoras.

fuit. Iiſdemq́; temporibus occiſus eſt Athenis ab Harmodio, & Ariſtogitone Hipparcus Piſiſtrati filius, Hippiæ tyranni frater. Archilochum autem Nepos Cornelius tradit Tullo Hoſtilio Romæ regnante, iam tunc fuiſſe poëmatis clarum & nobilẽ. Ducenteſimo deinde & ſexageſimo anno poſt Romam conditam, aut non longe amplius, uictos eſſe ab Athenienſibus Perſas memoriæ traditum eſt, pugna illa inclyta Marathonia Miltiade duce, qui poſt eam uictoriam damnatus à populo Athenienſi, in uinculis publicis mortem obijt: Tum Aeſchylus Athenis tragœdiarum poëta celebris fuit. Romæ autem fermè iſtis temporibus Tribunos, & Aediles, tum primum per ſeditionem ſibi plebes creauit. Ac non diu pòſt Cn. Martius Corialanus exagitatus uexatuſ'que à Trib. pleb. ad Volſcos, qui tum hoſtes erant, à Repu. deſciuit, bellumq́; Pop. Rom. fecit: poſt deinde paucis annis Xerxes rex ab Athenienſibus, & pleraque Græcia, Themiſtocle duce, nauali prælio, quod ad Salamina factum eſt, uictus fugatusq́; eſt. Atque inde anno ferè quarto, Menenio Agrippa, Marco Horatio Paluillo COSS. *bello Veiente apud fluuium Cremeram, ab ijs ſex & trecenti patritij Fabij cũ familijs ſuis, uniuerſi ab hoſtibus circumuenti perierunt. Iuxta ea tempora Empedocles Agrigentinus in philoſophiæ naturalis ſtudio floruit. Romæ autẽ per eas tempeſtates Decemuiros legibus ſcribundis creatos conſtitit, tabulasq́; ab ijs primò decem cõſcriptas, mox alias duas additas. Bellum deindè in terra Græcia maximum Peloponneſiacũ, quod Thucydides memoriæ mandauit, cœptũ eſt, circa annum ferè poſt conditam Romam * trecenteſimum uiceſimum nonum, qua tẽpeſtate A. Poſthumius Torquatus dictator Romæ fuit: qui filiũ ſuum, quòd contra ſuum dictum*

Archilochum Cicero in primo Tuſc. Romulo regnãte claruiſſe dicit.

Aeſchylus.

Aediles.

Themiſtocles.

Fabii.

Empedocles.

Decemuiri.

*CCCXXIII.

dictum in hoſtem pugnauerat, ſecuri necauit. Hoſtes tum Pop. Rom. fuerant Fidenates. Itaq; inter hæc tempora nobiles celebresq; erant, Sophocles, ac deinde Euripides tragici poëtæ, & Hippocrates medicus, & Democritus philoſophus: quibus Socrates Athenienſis natu quidem poſterior fuit, ſed quibuſdam temporibus iiſdem uixerunt. Iam deinde Tribunis militaribus cõſulari imperio Remp. Romæ regentibus ad annum ferè conditæ urbis CCCXLVII. *triginta illi tyranni præpoſiti ſunt à Lacedæmoniis Athenienſibus, & in Sicilia Dioniſius ſuperior tyrannidem tenuit: Paucisq; annis pòſt Socrates Athenis capitis dãnatus eſt, & in carcere ueneno necatus. Ea ferè tempeſtate Romæ M. Furius Camillus dictator fuit, & Veios cepit. Ac pòſt non longo tempore bellum Senonicum fuit. Tum Galli Romam præter Capitolium ceperunt. Neque multo poſteà Eudoxus aſtrologus in terra Græcia nobilitatus eſt. Lacedæmoniiq; ab Athenieſibus apud Corinthũ ſuperati duce Phormione: & M. Manlius Romæ, qui Gallos in obſidione Capitolii obrepentes per ardua depulerat, conuictus eſt cõſilium de regno occupando iniſſe: damnatusq; capitis, è ſaxo Tarpeio (ut M. Varro ait) præceps datus eſt: ut Cornelius autẽ Nepos ſcriptũ reliquit, uerberando necatus eſt. Eoq; ipſo anno, qui erat poſt recuperatam urbem ſeptimus, Ariſtotelem philoſophũ natum eſſe, memoriæ mandatum eſt. Aliquot deinde annis poſt bellum Senonicum, Thebani Lacedæmonios duce Epaminonda apud Leuctra ſuperauerũt. Ac breui pòſt tempore, in urbe Roma lege Licinii Stolonis* COSS. *creari etiam ex plebe cœpti, cum antea ius non eſſet, niſi ex patritiis gentibus fieri* COSS. *Circa annum deinde urbis conditæ quadringenteſimum, Philippus Amyntæ filius, Alexandri pater, regnum*

Sophocles.
Euripides.
Hippocrates.
Democritus.
Socrates.
Eudoxus.
Ariſtoteles.
Conſules.

Macedoniæ adeptus eſt, inq́; eo tempore Alexander natus eſt. Paucisq́; inde annis poſt, Plato Philoſophus ad Dionyſium Siciliæ tyrannum posteriorem profectus eſt. Poſt deinde aliquanto tempore, Philippus apud Cheroneam prælio magno Athenienſes uicit. Tum Demoſthenes orator ex eo prælio ſalutem fuga quæſiuit. Cumq́; id ei, quòd fugerat probroſe obijceretur, uerſu illo notiſsimo illuſit,

Plato.

Demoſthenes.

Ἀνὴρ ὁ φεύγων καὶ πάλιν μαχήσεται.

Poſtea Philippus ex inſidijs occiditur, & Alexander regnum adeptus, ad ſubigendos Perſas in Aſiam atque in orientem tranſgreſſus eſt. Alter autem Alexander, cui cognomentum Moloſſo fuit, in Italiam uenit, bellum Po. Ro. facturus. Iam enim fama uirtusq́; felicitatis Romanæ apud exteras gentes eniteſcere incœptabat. Sed priuſquam bellum faceret, uita deceſsit. Eum Moloſſum cùm in Italiam tranſiret, dixiſſe accepimus, Se quidem ad Romanos ire quaſi in ἀνδρωνῖτιν, Macedonem iſſe ad Perſas, quaſi in γυναικωνῖτιν. Poſtea Macedo Alexander pleraq́; parte orientali ſubacta, cùm annos regnauiſſet undecim, obijt mortis diem. Neq́; ita longe poſt, Ariſtoteles philoſophus, & poſt aliquanto Demoſthenes, uita functi ſunt. Iiſdemq́; fermè tempeſtatibus Po. Rom. graui ac diutino Samnitum bello conflictatus eſt. Conſulesq́; T. Veturius, & Sp. Poſthumius, in locis iniquis, apud Caudium à Samnitibus circumuallati ac ſub iugũ miſsi, turpi fœdere facto diſceſſerunt: Ob eamq́; cauſam populi iuſſu Samnitibus per feciales dediti, recepti non ſunt. Poſt annum deinde urbis conditæ CCCC. ferè & LXX. bellum cum rege Pyrrho ſumptum eſt. Ea tempeſtate Epicurus Athenienſis, & Zeno Cittienſis philoſophi celebres erant. Eodemq́; tempore

Epicurus.
Zeno.

C.Fabritius Lucinus,& Q.Aemilius Papus cenſores Romæ fuerunt, & P.Cornelium Rufinum qui II.Conſul & Dictator fuerat,ſenatu mouerunt. Cauſamq; iſti notæ ſubſcripſere, quòd eum comperiſſent argenti facti cœnæ gratia decem pondo habere. Anno deinde poſt Romam conditam CCCC. fermè & XC. Conſulibus Appio Claudio cui cognomentum Caudex fuit, Appij illius Cæci fratre, & M.Fuluio Flacco, bellum aduerſum Pœnos primum cœptum eſt. Neque diu pòſt Callimachus poëta Cyrenenſis, Alexandriæ apud Ptolemæum regem celebratus eſt. Callimachus. Annis deinde poſtea paulò pluribus quàm uiginti, cum Pœnis pace facta, COSS. Cl.Centone Appij Cæci filio, & M.Sempronio Tuditano, primus omnium L.Liuius poëta fabulas docere Romæ cœpit, poſt Sophoclis & Euripidis mortem annis plus ferè centum & ſexaginta: poſt Mænandri,annis circiter quinquaginta duobus.Claudium & Tuditanum, conſules ſequuntur Q.Valerius & C. Manilius,quibus natum eſſe Q.Ennium poëtam M.Varro in primo de poëtis libro ſcripſit: eumq;, cùm ſeptimum & ſexageſimum annum ageret, duodecimum annalem ſcripſiſſe:idq; ipſum Ennium in eodem libro dicere.Anno deinde poſt Romam conditam quingenteſimo undeuiceſimo,Sp.Caruilius Ruga, primus Romæ de amicorum ſententia, diuortium cùm uxore fecit, quòd ſterilis eſſet, iuraſſetq; apud Cenſores uxorem ſe liberorum quærendorum cauſa habere. Eodemq; anno C.Næuius poëta fabulas apud populum dedit.Quem M.Varro in libro de poëtis primo ſtipendia feciſſe ait bello Punico primo. Idq; ipſum Næuium dicere in eo carmine,quod de eodem bello ſcripſit.Portium autem Licinium Seruius poëticam Romæ cœpiſſe dicit in hiſce uerſibus:

L.Liuius.

Ennius.

Diuortium primum.

Næuius.

Portius Licinius.

Punico bello ſecundo Muſa pennato gradu
Intulit ſeſe bellicoſam in Romuli gentem feram.

Ac deinde annis ferè pòſt quindecim, bellũ aduerſum Pœ-
M.Cato. *nos ſumptum eſt. Atq; non nimium longè M. Cato orator*
Plautus. *in ciuitate, & Plautus poëta in ſcena floruerunt. Iiſdemq;*
Diogenes. Carneades. *temporibus Diogenes Stoicus, & Carneades Academi-*
Critolaus. *cus, & Critolaus Peripateticus ab Athenienſibus ad Sena-*
tum Pop. q; Rom. negotij publici gratia legati ſunt. Neq;
Cæcilius. *magno interuallo poſtea Q. Ennius, & iuxta Cæcilius, &*
Terentius. Pacuuius. *Terentius, ac ſubinde Pacuuius, & Pacuuio iam ſene A-*
Accius. *cius, clariorq; tunc in poëmatis eorum obtrectandis, Luci-*
Lucilius. *lius fuit. Sed progreßi longius ſumus, cum finem propoſue-*
rimus annotatiunculis iſtis bellum Pœnorum ſecundum.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARIORVM LIBER XVIII.

Diſputationes à philoſopho Stoico, & cõrà à Peripatetico arbitro Phauorino factæ: quæſitumq; inter eos, quantum in perficienda uita beata, uirtus ualeret: quantumq; eſſet in iis, quæ dicuntur extranea. CAP. I.

FAMILIARES *Phauorini duo erãt quidam nõ incelebres in urbe Roma philoſophi. Eorum fuit unus Peripateticæ diſciplinæ ſectator, alter Stoicæ. Iis quondam ego acriter atque contentè pro ſuis utrinq; decretis propugnantibus, cùm eſſemus unà Oſtiæ omnes, cũ Phauorino interfui. Ambulabamus autẽ in littore cùm iã adueſperaſceret, æſtate anni noui. Atq; ibi Stoi-*

cus cenſebat & uitam beatam hominum uirtute animi ſola, & miſeriam ſummam malitia ſola poſſe effici: etiamſi cætera bona omnia quæ corporalia & externa appellarentur, uirtuti deeſſent, malitiæ adeſſent. Ille contrà Peripateticus, miſeram quidem uitam uitijs animi & malitia ſola fieri concedebat: ſed ad complendos omnes uitæ beatæ numero, uirtutem ſolam nequaquam ſatis eſſe exiſtimabat: quoniam & corporis integritas ſanitasq́;, & honeſtus modus formæ, & pecunia familiaris, & bona æſtimatio, cæteraq́; omnia corporis & fortunæ bona neceſſaria uiderentur perficiendæ beatæ uitæ. Reclamabat hoc in loco Stoicus, & tanquam ille duas res diuerſas poneret, mirabatur: quòd cùm eſſent malitia & uirtus duo contraria, uita miſera & beata quoque æquè contraria, non ſeruaret in utriſque uim & naturam contrarij, & ad miſeriam quidem uitæ conficiendam, ſatis ualere malitiam ſolam putaret: ad præſtandam uerò uitam beatam, non ſatis ſolam eſſe uirtutem diceret. Atque id maximè diſſidere, neq; conuenire dicebat, quòd qui profiteretur uitam nullo pacto beatam effici poſſe, ſi uirtus ſola abeſſet, idem contrà negaret beatam fieri uitam, cum ſola uirtus adeſſet: & quem daret haberetq́; abſenti uirtuti honorem, eundem petenti atque præſenti adimeret. Tum Peripateticus perquam hercle feſtiuè, Rogo te, inquit, cum bona uenia reſpondeas, an exiſtimes eſſe uini amphoram cùm abeſt ab ea unus cõgius? Hæc ubi accepit Stoicus, minimè, inquit, uini amphora dici poteſt, ex qua abeſt congius. Hoc ubi accepit Peripateticus, unus igitur congius amphoram facere dici debebit: quoniam cum deeſt ille unus, non fit uini amphora: & cùm acceſſit, fit amphora. Quòd ſi id dicere abſurdum eſt, uno congio ſolo fieri amphoram, itidem abſur-

Vita beata, an in ſola uirtute.

dum eſt una ſola uirtute uitam fieri beatam dicere: quoniam cùm uirtus abeſt, beata eſſe uita nunquam poteſt. Tum Phauorinus reſpiciens Peripateticum: Eſt quidem, inquit, argutiola hæc, qua de congio uini uſus es, expoſita in libris: ſed (ut ſcis) captio magis lepida, quàm probum aut ſimile argumentum uideri debet. Congius enim cùm deeſt, efficit quidem ne ſit iuſtæ menſuræ amphora: ſed cùm accedit & additur, non ille unus facit amphoram, ſed ſupplet. Virtus autem (ut iſti dicunt) non acceſſio: neq; ſupplementũ, ſed ſola ipſa uitæ beatæ inſtar eſt, & propterea uitam beatam ſola una cùm adeſt facit. Hæc atq; alia quædam, minuta magis & nodoſa, tanquam apud arbitrum Phauorinum, in ſuam uterq; ſententiam conferebant. Sed cùm iam prima fax noctis, & denſiores eſſe tenebræ cœpiſſent, proſecuti Phauorinum in domum in quam diuertebat, diſceßimus.

Cuiuſmodi quæſtionum certaminibus Saturnalia ludicra Athenis agitare ſoliti ſumus: atq; inibi inſperſa quędam ſophiſmata & ænigmata oblectatoria. CAP. II.

Saturnalia. Remittere animum.

SAturnalia Athenis agitabamus hilarè prorſum ac modeſtè, non (ut dicitur) remittẽtes animum. Nam remittere (inquit Muſonius) animum, quaſi amittere eſt: ſed demulcentes eum paulùm, atq; laxantes iucundis honeſtisq; ſermonum illectationibus. Conueniebamus autem ad eandem cœnam compluſculi, qui Romani in Græciam ueneramus, quiq; eaſdem auditiones, eoſdemq; doctores colebamus. Tum qui cœnulam ordine ſuo curabat, præmium ſoluendæ quæſtionis ponebat, librum ueteris ſcriptoris uel Græcum uel Latinum, & coronam è lauro plexam: totidemq; res quærebat, quot homines iſtic eramus. Cumq; eas omneis expoſuerat, rem locumq; dicẽdi ſors dabat. Quæſtione

ſtione igitur ſoluta, corona & præmio donabatur: non ſoluta autem tranſmittebatur ad eum qui ſortito ſucceſſerat Idq́; in orbem uice pari ſeruabatur. Si nemo diſſoluebat quæſtionis eius nodum, præmiũ ipſum & corona deo, cuius id feſtum erat, dicabatur. Quærebantur autem res huiuſcemodi, aut ſententia poëtæ ueteris lepidè obſcura, non anxiè: aut hiſtoriæ antiquioris requiſitio: aut decreti cuiuſpiam ex philoſophia perperam inuulgati purgatio, aut captionis ſophiſticæ ſolutio, aut inopinati rarioriſq́; uerbi indagatio, aut tempus item in uerbo perſpicuo obſcuriſſimum. Itaque nuper quæſita eſſe memini numero ſeptem, quorum prima fuit enarratio horum uerſuum, qui ſunt in ſatyris Q. Ennij, uno multifariam uerbo concinniter implicati, quorum exemplum hoc eſt:

Nam qui lepidè poſtulat alterum fruſtrari. — Fruſtrari.
Quem fruſtratur, fruſtra eum dicit, fruſtra eſſe.
Nam qui ſeſe fruſtrari, quem fruſtra ſentit,
Qui fruſtratur, is fruſtra eſt: ſi non, ille eſt fruſtra.

Secunda quæſtio fuit, quonam modo audiri atque accipi deberet, quod Plato in ciuitate, quàm in libris ſuis τῆς πολιτείας fingebat, κοινὰς τὰς γυναῖκας eſſe cenſuit: & præmia uiris fortibus ſummiſq́; bellatoribus poſuit ſuauiationes puerorum & puellarum. Tertio in loco hoc quæſitum eſt: In quibus uerbis captionum iſtarum fraus eſſet, & quo pacto diſtingui reſoluiq́; poſſent: Quod non perdidiſti habes, cornua non perdidiſti, habes igitur cornua. Item altera captio: Quod ego ſum, id tu non es: homo ego ſum, homo igitur tu non es. Quæſitum id quoque ibi eſt quæ eſſet huius quoq; ſophiſmatis reſolutio: Cùm mentior, & mentiri me dico, mentior an uerum dico? Poſtea quæſtio iſta hæc fuit: Quam ob cauſam patritij Megalenſibus mu-

Vxores communes.

Explicat Beroaldus in Annotat.

 titare

titare ſoliti ſint, plebs Cerealibus? Secundum ea quæſitum
Vero uerbũ. *hoc eſt: Verbum uerant, quod ſignificat uera dicunt, quiſnam ueterum poëtarum dixerit? Sexta quæſtio fuit,*
Aſphodelum. *Aſphodelum cuiuſmodi herba ſit, quod Heſiodus in iſto uerſu poſuerit:*

Νήπιοι οὐδ' ἴσασιν ὅσῳ πλέον ἥμισυ παντὸς,
Οὐδ' ὅσον ἐν μαλάχῃ τε, καὶ ἀσφοδέλῳ μέγ' ὄνειαρ.

Dimidiũ plus toto. *Et quid item Heſiodus ſe dicere ſentiat, cùm dimidiũ plus eſſe toto dicit. Poſtrema quæſtionum omnium hæc fuit: Scripſerim, uenerim, legerim, cuius temporis uerba ſint, præteriti, an futuri, an utriuſq;. Hæc ubi ordine quo dixi propoſita, atq; ſingulis ſorte ductis diſputata explanataq; ſunt, libris coroniſq; omnes donati ſumus, niſi ob unam quæſtionem, quæ fuit de uerbo uerant. Nemo enim tum commeminerat dictum eſſe à Q. Ennio id uerbum in decimotertio annalium in iſto uerſu,*

Satin' uates uerant ætate in agunda.

Corona igitur huius quæſtionis deo feriarum iſtarum Saturno data eſt.

Quid Aeſchines rhetor in oratione qua Timarchum de impudicitia accuſauit, Lacedæmonios ſtatuiſſe dixerit ſuper ſententia probatiſsima, quam improbatiſsimus homo dixiſſet. CAP. III.

A*Eſchines uel acerrimus, prudentiſſimusq; oratorum, qui apud conciones Athenienſium floruerunt, in oratione illa ſæua, criminoſaq; & uirulenta, qua Timarchum de impudicitia grauiter inſigniterq; accuſauit, nobile & illuſtre conſilium Lacedæmonijs dediſſe dicit, uirum indidem ciuitatis eiuſdem principem, uirtute atque ætate magna præditũ. Populus, inquit, Lacedæmonius, de ſum-*
Reip.ſuæ ma *Rep.ſua quidnã eſſet utile & honeſtum deliberabat.*

Tum

Tum exurgit ſententiæ dicendæ gratia, homo quiſpiam turpitudine priſtinæ uitæ defamatiſſimus, ſed lingua tunc atq; facundia nimium quantò præſtabilis. Conſilium quod dabat, quodq́; oportere fieri ſuadebat, acceptũ ab uniuerſis, & complacitum eſt, futurumq́; erat ex eius ſententia populi decretum. Ibi unus ex illo principum ordine, quos Lacedæmonij ætatis dignitatisq; maieſtate tanquam arbitros & magiſtros diſciplinæ publicæ uerebantur, commoto iratoq́; animo exilit: Et quæ'nam, inquit, Lacedæmonij ratio, aut quæ tandem ſpes erit urbẽ hanc, & hanc Remp. ſaluam inexpugnabilemq́; eſſe diutius poſſe, ſi huiuſcemodi anteactæ uitæ hominibus conſiliarijs utemur? Quòd ſi proba iſthæc & honeſta ſententia eſt, quæſo uos, non ſinamus eandẽ dehoneſtari turpiſſimi autoris contagione. Atq; ubi hoc dixit, elegit uirum fortitudine atq; iuſtitia præter alios præſtantem, ſed inopi lingua & infacundum: iuſſitq́; eum conſenſu, petituq; omnium, eandem illam ſententiam diſerti uiri cuiuſmodi poſſet uerbis dicere: ut nulla prioris mentione habita, ſcitum atque decretum populi ex eius unius nomine fieret, qui ipſum denuò dixerat. Atq; ita: ut ſuaſerat prudentiſſimus ſenex, factum eſt. Sic bona ſententia manſit, turpis autor mutatus eſt.

Cõſiliarii mali reiiciendi.

Quòd Sulpitius Apollinaris prædicantem quendam à ſeſe uno Salluſtii hiſtorias intelligi, illuſit quæſtione propoſita, quid uerba iſta apud Salluſtium ſignificarent: Perincertum ſtolidior an uanior. CAP. IIII.

Cum iam adoleſcentuli Romæ prætextam & puerilem togam mutaſſemus, magiſtroſq́; tunc nobiſmetipſis exploratiores quæreremus, in Sandalario forte apud librarios fuimus: cùm ibi in multorũ hominũ cœtu Apollinaris Sulpitius, uir in memoria noſtra præter alios do-

ctus, iactatorem quempiam & uenditatorē Salluſtianæ lectionis irriſit, illuſitq́; genere illo facetiſſimæ diſſimulationis, qua Socrates ad ſophiſtas utebatur. Nam cùm ille ſe unum & unicum lectorē eſſe, enarratoremq́; Salluſtij diceret, neq; primam tantùm cutem ac ſentētiarum ſpeciem, ſed ſanguinē quoq; ipſum ac medullam uerborū eius eruere, atq; introſpicere penitus prædicaret: tum Apollinaris amplecti uenerariq́; ſe doctrinas illius dicens: Per, inquit, magiſter optime, exoptatus mihi nunc uenis cum ſanguine & medulla Salluſtij uerborum. Heſterno enim die quærebatur ex me, quidnam uerba eius hæc in quarto Hiſtoriarum libro de Cn. Lentulo ſcripta ſignificēt, de quo perincertū fuiſſe ait, ſtolidior'ne eſſet an uanior. Eaq́; ipſa uerba uti ſunt à Salluſtio ſcripta dixit. At Cn. Lentulus patritiæ gentis, collega eius cui cognomentum Clodiano fuit, perincertum ſtolidior an uanior, legem de pecunia, quam Sylla emptoribus bonorum remiſerat, exigenda promulgauit. Quæſitum ergo ex ſe Apollinaris, neq; id ſe diſſoluere potuiſſe aſſeuerabat, quid eſſet uanior, quid ſtolidior: quoniam Salluſtius ſic ea ſeparaſſe atq; oppoſuiſſe inter ſe uideretur, tanquam diuerſa ac diſſimilia, nec eiuſdem utraque uitij forent. Ac propterea petebat, uti ſe doceret ſignificationes utriuſq; uocis, & origines. Tum ille, rictu oris labiorumq́; ductu, contemni à ſe oſtendens & rem de qua quæreretur, & hominem ipſum qui quæreret: Priſcorum, inquit, & remotorum ego uerborum medullas & ſanguinem (ſicuti dixi) perſpicere & elicere ſoleo, non iſtorum quæ proculcata uulgò & protrita ſunt. Ipſo illo quippe Cn. Lentulo ſtolidior eſt & uanior, qui ignorat, eiuſdem ſtultitiæ eſſe uanitatem & ſtoliditatem. Sed ubi hoc dixit, media ipſa ſermonū reliquit, & abire cœpit. Nos deinde

eum

*eum tenebamus urgebamusq́; & cumprimis Apollinaris, ut de uocabulorum iſtorum uel differentia, uel (ſi ei ita uideretur) ſimilitudine plenius apertiusq́; diſſereret, & ut ne ſibi inuideret diſcere uolentibus orabat. Atq; ille ſe iam planè illud ratus, negotium ſibi eſſe cauſatur, & digreditur. Nos autem poſtea ex Apollinari didicimus, uanos propriè dici, non (ut uulgus diceret) deſipientes aut hebetes, aut ineptos: ſed ut ueterum doctiſſimi dixiſſent, mendaces & infidos, & leuia inaniaq́; pro grauibus & ueris aſtutiſſimè componentes. Stolidos autem uocari non tam ſtultos & excordes, quàm tetros & moleſtos & illepidos, quot Græci μοχθηρὸς καὶ φορτικὸς dicerent. Et unanquanque harum uocum & origines ſcriptas eſſe dicebat in libris Nigidianis: quos ego requiſitos & repertos cum primarum ſignificationum exemplis, in commentarijs harum noctium*inſererem, notaui: & intuliſſe iam me aliquo in loco commentationibus iſtis exiſtimo.* Vani. Stoliſti. *inferrem

Quòd Quintus Ennius in ſeptimo Annali, quadrupes eques, ac non quadrupes equus, ut legunt multi, ſcriptum reliquit. CAP. V.

CVm Antonio Iuliano rhetore, uiro hercle bono & facundiæ florentis, complures adoleſcentuli familiares eius, Putcolis æſtiuarum ludum & iocū, in literis amœnioribus & in uoluptatibus pudicis honeſtisq́; agitabamus. Atq; ibi tunc Iuliano nuntiatur, ἀναγνώστην quendam non indoctum hominem, uoce admodum ſcita & canora, Ennij Annales legere ad populum in theatro: Eamus, inquit, auditum neſcio quem iſtum Ennianiſtam. Hoc enim ſe ille nomine appellari uolebat. Quem cùm iam inter ingentes clamores legentem inueniſſemus (legebat autem librum ex Ennianiſta.

Annal

Annalibus Ennij ſeptimum) hos cùm primùm uerſus perperam pronuntiantem audiuimus:

Deniq; ui magna quadrupes equus, atq; elephanti
Proijciunt ſeſe.

Neq; poſtea multis uerſibus additis, celebrantibus eum laudantibusq́; omnibus, diſceßit. Tum Iulianus egrediens è theatro, quid uobis, inquit, de hoc ἀναγνώϛῃ, *& de quadrupede equo uidetur? Sic enim profectò legit:*

Deniq; ui magna quadrupes equus, atq; elephanti
Proijciunt ſeſe.

Ecquid putatis, ſi magiſtrum prælectorémq; habuiſſet alicuius æris, quadrupes equus dicturũ fuiſſe, ac non quadrupes eques? quod ab Ennio ita ſcriptum relictum eſſe, nemo unus literarum ueterum diligens dubitauit. Cumq; aliquot eorum, qui aderant, quadrupes equus apud ſuum quiſq; Grammaticum legiſſe ſe dicerent, & mirarentur quidnam eſſet quadrupes eques: Vellem uos, inquit, optimi iuuenes tam accurratè Q. Ennium legiſſe, quàm P. Vergilius legerat, qui hunc eius uerſum ſecutus, in Georgicis ſuis, equitem pro equo poſuit in his uerſibus:

Fræna Pelethronij Lapithæ gyrosq́; dedere
Impoſiti dorſo, atq; equitem docuere ſub armis
Inſultare ſolo, & greſſus glomerare ſuperbos.

Eques pro equo.

In quo loco equitem, ſi quis modò non inſcitè ineptéq; argutior ſit, nihil poteſt accipi aliud, niſi equum. Pleraque enim ueterum ætas, & hominẽ equo inſidentem, & equum qui inſideretur, equitem dixerunt. Propterea equitare etiam, quod uerbum è uocabulo equitis inclinatum eſt, & homo equo utens, & equus ſub homine gradiens dicebatur. Lucilius adcò uir apprimè linguæ Latinæ ſciens, equum equitare dicit his uerſibus:

Queis

Queis hinc currere equum, nos atq; equitare uidemus:
His equitat, curritq;: oculis equitare uidemus. Et illud: Equitare.
Ergo oculis equitat.

Sed enim contentus, inquit, ego his non fui. Et ut non turbidæ fidei, nec ambiguæ, ſed ut purè liquentiusq; eſſet, equus'ne, an eques Ennius *ſcriptũ reliquiſſet: librum ſummæ, atq; reuerendæ uetuſtatis, quem ferè conſtabat* Lampadionis *manu emendatum, ſtudio pretioq; multò unius uerſus inſpiciendi gratia conduxi: & eques non* Equus *ſcriptum, in eo uerſu inueni.* Hæc *tum nobis* Iulianus, *& multa alia eruditè ſimul & affabiliter dixit. Sed eadẽ ipſa pòſt etiam in peruulgatis commentarijs ſcripta offendimus.*

Quòd Helius Meliſſus in libro, cui titulum fecit De loquendi proprietate, quem cùm ederet, Cornu eſſe copiæ dicebat, rem ſcripſit, neq; dictu, neque auditu dignam: cùm differre Matronam & Matremfamiliâs exiſtimauit, differentia longè uaniſsima. CAP. VI.

H*Elius* Meliſſus *in noſtra memoria fuit* Romæ, *ſummi quidem loci inter* Grammaticos,* *& temporis, ſed maiore in literis erat iactãtia, & σοφιςεία, quàm opera. Is præter alia, quæ ſcripſit, compluria, librum compoſuit, ut tum uidebatur, cùm eſt editus, doctrinæ inclytæ. Et libro titulus eſt, ingentis cuiuſdam illecebræ ad legendum. Scriptus quippe eſt, de loquendi proprietate. Quis adeò exiſtimet loqui ſe rectè atq; propriè poſſe, niſi illas* Meliſſi *proprietates perdidicerit? Ex eo libro hæc uerba ſunt:* Matrona *eſt, quæ ſemel peperit: quæ ſæpius,* Materfamiliâs: *ſicuti* Sus, *quæ ſemel peperit,* Porcetra*: quæ ſæpius,* Scropha. *Vtrum autem hoc de matrona ac de matrefamiliâs* Meliſſus *excogitauerit ipſe, & coniectauerit, an ſcriptum ab aliquo legerit, ariolis profectò eſt opus. Nam de porcetra habet*

Helius Meliſſus. *eius Porcetra. Scropha.

bet ſanè autorem Pomponium in Attellana, quæ hoc eodem uocabulo inſcripta eſt. Sed Matronam non eſſe appellatam, niſi quæ ſemel peperit, neq; Matremfamiliâs niſi quæ ſæpius: nullius ueterum ſcriptorum autoritatibus confirmare poteſt. Enimuerò illud compendio probabilius eſt, quod idonei uocum antiquarum enarratores tradiderunt: Matronam dictam eſſe propriè, quæ in matrimoniũ cum uiro conueniſſet, quoad in eo matrimonio maneret, etiamſi ſibi liberi nondum nati forent: dictamq; eſſe ita à matris nomine, non adepto iam, ſed cum ſpe & omine mox adipiſcendo: unde ipſum quoq; matrimonium dicitur. Matrem autem familiâs appellatam eſſe eam ſolam, quæ eſſet in mariti manu mancipioq;: aut eius, in cuius maritus manu mancipioq; eſſet: quoniam non in matrimonium tantum, ſed in familiam quoq; mariti, & in ſui hæredis locum ueniſſet.

Matrona.

Materfamiliâs.

Quem in modum Phauorinus tractauerit intẽpeſtiuum quẽdam, de uerborum ambiguitatibus quærentem: atq; ibi quot ſignificationes capiat Concio. CAP. VII.

Domitius Inſanus.

D*Omitio homini docto, celebriq; in urbe Roma Grãmatico, cui cognomentum Inſano factum eſt: quoniam erat natura intractabilior & moroſior: ei Domitio Phauorinus noſter, cùm fortè apud fanum Carmentis obuiam ueniſſet, atq; ego cũ Phauorino eſſem: Quæſo, inquit, te magiſter dicas mihi, num errraui, quòd cùm uellem δημηγορίας Latinè dicere, Conciones dixi? dubito quippe & requiro, an ueterum eorum, qui electius locuti ſunt, pro uerbis & oratione, dixerit quis Concionem. Tum Domitius uoce atq; uultu atrociore: Nulla, inquit, prorſus bonæ ſalutis ſpes reliqua eſt: cùm uos quoq; philoſophorũ illuſtriſsimi, nihil iam aliud, quàm uerba, autoritatesq; uerborum*

cordi habebatis. Mittam autem librum tibi, in quo id reperias, quod quæris. Ego enim Grammaticus uitæ iam, atq; morum diſciplinas quæro: nos philoſophi mera eſtis (ut M. Cato ait) mortuaria gloſſaria: Nam quî collegiſti, & lectitaſti res tetras, & inanes, & friuolas, tanquam mulierum uoces præficarũ? Atq; utinam, inquit, muti omnes homines eſſemus: minus improbitas inſtrumẽti haberet. Cũq; digreſſi eſſemus: Non tempeſtiuè, inquit Phauorinus, hunc hominem acceſſimus. Videtur enim mihi ἐπιμαίνεσθαι. Scitote, inquit, tamen intemperiem iſtam, quæ μελαγχολία dicitur, non paruis, nec abiectis ingenijs accidere: ἀλλὰ εἶναι σχεδόν τι τὸ πάθος τοῦτο ἡρωϊκὸν, & ueritates plerunq; fortiter dicere: ſed reſpectum nõ habere μήτε καιροῦ, μήτε μέτρου. Vel ipſum quale hoc exiſtimatis, quod nunc de philoſophis dixit? Non'ne & ſi Antiſthenes, aut Diogenes dixiſſet, dignum memoria uiſum eſſet? Miſit autẽ paulò pòſt Phauorino librum, quẽ promiſerat, Verrij (opinor) Flacci erat, in qua ſcripta ad hoc genus quæſtionis pertinentia hæc fuerũt, Senatum dici, & pro loco, & pro hominibus: Ciuitatem, & pro loco, & pro oppido, & pro iure quoq; omnium, & pro hominum multitudine: Tribus quoq;, & decurias dici, & pro loco, & pro iure, & pro hominibus: Concionem autem tria ſignificare, locũ, ſuggeſtumq; unde uerba fierent: Item ſignificare cœtum populi aſſiſtẽtis: Item orationem ipſam, quæ ad populum diceretur. Sicut M. Tullius in oratione, quæ inſcripta eſt contra concionem Q. Metelli: Aſcendi, inquit, in cõcionem, concurſus eſt populi factus. Sicut idem M. Tullius in Oratore ait: Conciones ſæpe exclamare uidi, cùm aptè uerba cecidiſſent. Etenim expectant aures, ut ex uerbis colligetur ſentẽtia. Exempla in eo libro ſcripta non erant: ſed nos poſtea Phauo-

Mortuaria gloſſaria.

Senatus.

Ciuitas.

Tribus.

Concio.

rino

rino deſideranti harum omnium ſignificationum monimenta, & apud Ciceronem, ſicuti ſuprà ſcripſi, & apud elegantiſſimos ueterum reperta exhibuimus. Id *autem, quod potiſſimum expetebat, Concionem eſſe dictum pro uerbis & oratione docuit titulus* Tulliani *libri: qui à* Mar*co* Cicerone *inſcriptus eſt.* Contra *concionem.* Q. Metelli: *quo nihil profectò ſignificatur aliud, quàm ipſa, quæ à* Metello *dicta eſt oratio.*

ὁμοιοτέλευτα, καὶ ὁμοιόπτωτα, atq; alia id genus, quæ ornamenta orationis putantur, inepta eſſe & puerilia, Lucilii quoq; uerſibus declarari. CAP. VIII.

OMοιοτέλευτα, καὶ ἰσοκατάληκτα, καὶ πάρισα, καὶ ὁμοιόπτωτα, *cæteraq; huiuſmodi ſcitamēta, quæ iſti ἀπειρόκαλοι, qui ſe* Iſocraticos *uideri uolunt, in collocandis uerbis immodicè faciunt, & rancidè quàm ſint inſipida, & inertia, & puerilia facetiſſimè hercle ſignificat in quinto ſatyrarum* Lucilius. *Nam ubi eſt cum amico conqueſtus, quòd ad ſe ægrotum non uiſeret, hæc ibidem addit feſtiuiter:*

Quo me habeam pacto, tametſi non quæris, docebo.
Quando in eo numero manſi, quo in maxima non eſt
Pars hominum, ut perijſſe uelis, quem nolueris, cùm
Viſere debueris, hoc nolueris, & debueris, te
Si minus delectat, quod ἄτεχνον Iſocratium hoc eſt,
ὀχληρῶδες quæ ſimul totum καὶ οὐ μειρακιώδης.
Non operam perdo. Si tu hic.

Quid ſignificet apud Marcum Catonem uerbum, Inſecenda: quodq; Inſecenda potius legendum ſit, quàm quod pleriſq; exiſtimant, Inſequenda. CAP. IX.

Secta. Inſecenda. ET *Sequor, & item Secta, & Secutio, conſuetudine eloquendi differunt: ſed qui penitus inſpexerit, origo & rat*

& ratio utriuſque una eſt. Doctores quoque & interpretes uocum Græcarum, ἄνδρα μοι ἔννεπε μοῦσα: & ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι dictum putant, quod Latinè inſequi dicitur. Nanq; in altero n, geminum, in altero s, translatum dicunt. Sed etiam ipſum illud ἔπη, quod ſignificat uerba aut uerſus, non aliunde eſſe dictum tradunt, quàm ἀπὸ τοῦ ἕπεσθαι, καὶ εἰπεῖν. Eadem ergo ratione antiqui noſtri narrationes, ſermonesq́; inſectiones appellitauerunt. Inſectiones.

Errare iſtos qui in exploranda febri pulſus uenarum pertentari putant, non arteriarum. CAP. X.

IN Herodis clariſſimi uiri uillam, quæ in agro eſt Attico, loco, qui appellatur Cephiſia, aquis & lucis & nemoribus frequentem, æſtu anni medio conceſſeram. Ibi aluo mihi cita, & accedente febri rapida decubueram. Eò Caluiſius Taurus philoſophus, & alij quidam ſectatores eius, cùm Athenis uiſendi mei gratia ueniſſent: medicus, qui tum in his locis repertus aſſidebat mihi, narrare Tauro cœperat, quid incommodi pateretur, & quibus modulis, quibusq́; interuallis accederet febris, decederetq́;. Tum in eo ſermone cùm iam me ſynceriore corpuſculo factum diceret: Potes, inquit, Taure tu quoq; id ipſum comprehendere, ἐὰν ἅψῃ αὐτοῦ τῆς φλεβός. Quod noſtris uerbis profectò ita dicitur: Si attigeris uenã illius. Hanc loquendi imperitiam, quòd uenam pro arteria dixiſſet, cùm in eo docti homines, qui cum Tauro erant, tanquàm minimè utili in medico offendiſſent, atque id murmure, & uultu oſtenderent: tum ibi Taurus (ut mos eius fuit) ſatis leniter: Certi, inquit, ſumus uir bone, non ignorare te, quid uena appelletur, & quid arteria: quòd uenæ quidam ſuapte ui immobiles ſint, & ſanguinis tantum demittendi gratia explorantur, arteriæ autem motu, atque pulſu Vena. Arteria.

ſuo habitum,& modum febrium demonſtrent. Sed ut ui-
deo, peruulgatè magis quàm inſcitè locutus es. Non enim
te ſolum, ſed alios quoq; itidem erranteis audiui Venam,
pro Arteria dicere. Fac igitur, ut experiamur elegantio-
rem eſſe te in medendo, quàm in dicendo: &, cùm Dijs
beneuolentibus, opera tua ſiſtas hunc nobis ſanum, atque
ualidum quàm citiſsimè. Hoc ego poſtea cum in medico
reprehenſum eſſe meminiſſem, exiſtimaui non medico ſo-
li, ſed omnibus quoq; hominibus liberis, liberaliterq́; in-
ſtitutis turpe eſſe, ne ea quidem cognouiſſe ad notitiam
corporis noſtri pertinentia, quæ non altius occultius'que
remota ſunt: & quæ natura nobis tuendæ ualetudinis
cauſa, & in promptu eſſe, & in propatulo uoluerit. Ac
propterea quantum habui temporis ſubciſiui, medicinæ
quoque diſciplinæ libros attigi, quos arbitrabar eſſe ido-
neos ad docendum. Et ex his cum alia pleraq; ab iſto hu-
manitatis uſu non aliena, tum de uenis quoque & arte-
Vena. rijs didiciſſe uideor, ad hunc fermè modum: Vena eſt con-
ceptaculum ſanguinis, quod ἀγγεῖον medici uocant, miſti,
confuſi'que cum ſpiritu naturali: in quo plus ſanguinis
Arteria. eſt, minus ſpiritus. Arteria eſt conceptaculum ſpiritus
naturalis miſti confuſiq́; cum ſanguine, in quo plus ſpi-
Σφυγμός. ritus eſt, minus ſanguinis. Σφυγμὸς autem eſt intenſio
motus, & remiſsio in corde, & in arteria naturalis, non
arbitrarij. A medicis autē ueteribus in oratione Græca ita
definitus eſt: σφυγμός ἐστι διαστολὴ, καὶ συστολὴ ἀδιάρε-
τος ἀρτηρίας καὶ καρδίας. Vel: σφυγμός ἐστι παλμὸς,
ἢ ζέσις φλεβὸς, ἢ ἀρτηρίας.

Verba ex carminibus Furii Antiatis inſcitè à Ceſellio Vindice reprehenſa, uerſusq́; ipſi, in quibus ea uerba ſunt, ſubſcripti. CAP. XI.

Non

NOn hercle idem ſentio cum Ceſellio Vindicæ, grammatico (ut mea opinio eſt) haudquaquam inerudito. Verùm hoc tamen petulanter inſciteq́;, quòd Furium ueterem poëtam dedecoraſſe linguam Latinam ſcripſit huiuſcemodi uocum fictionibus, quæ mihi quidem neq̃ue abhorrere à poëtica facultate uiſæ ſunt, neq; dictu profatuq́; ipſo tetræ, aut inſuaues eſſe: ſicuti ſunt quædam ab illuſtribus poëtis ficta durè & rancidè. Quæ reprehendit autem Ceſellius, Furiana hæc ſunt: quòd terram in lutum uerſam luteſcere dixerit: & tenebras in noctis modum factas, nocteſcere: & priſtinas recuperare uires, uireſcere: & quòd uentus mare cæruleum, criſpicans niteſcere facit, purpurat dixerit: & opulentum fieri, opuleſcere. Verſus autem ipſos ex poëmatis Furianis, in quibus hæc uerba ſunt, ſubdidi: Furius poëta. Luteſcere. Nocteſcere. Vireſcere. Purpurare. Opuleſcere.

Sanguine diluitur tellus, caua terra luteſcit.
Omnia nocteſcunt tenebris caliginis atræ.
Increſcunt animi, wireſcit uulnere uirtus.
Sicut fulica leuis, uolitat ſuper æquora claſsis.
Spiritus Eurorum uirides cum purpurat undas,
Quo magis in patrijs poßint opuleſcere campis.

Morem iſtum ueteribus noſtris fuiſſe, uerba patiendi mutare, ac uertere in agendi modum. CAP. XII.

ID quoque habitum eſt in oratione facienda elegantiæ genus, ut pro uerbis habentibus patiendi figuram, agentia ponerent: ac deinde hac uice inter ſeſe mutua uerterent. Terentius in comœdia: Actiua pro paſsiuis.

Pallium, inquit, face ut ſplendeat.

Non'ne hoc impendiò uenuſtius, gratiusq́; eſt, quàm ſi diceret, Ne maculetur? Plautus etiam non diſsimiliter:

Quid eſt hoc? rugat pallium.

Amictus non ſum commodè.

Pulueret. *Itidem* Plautus Puluerct *dicit, non quod puluere impleat, ſed quòd ipſum pulueris plenum ſit:*

Exi tu Daue, *age,*
Sparge, mundum eſſe hocce ueſtibulum uolo.
Venus uentura eſt noſtra: nolo hoc puluerct.

Contemples. *In Aſinaria quoq; contemples dicit, pro contempleris:*

Meum caput contemples, ſi quidem è re conſultas tua.

Cn. Velleius *in annalibus:* Poſtquàm *tempeſtas ſedauit, Atherbal taurum immolauit.* M. Cato *in* Originibus: Eodem* *nomine complures ex agro acceſſitauere, eo res eorum auxit.* Varro *in libris quos ad* Marcellum *de lingua Latina fecit:* In *priore uerbo graues proſodiæ, quæ fuerunt manent, reliquæ mutant, inquit, elegantiſsimè pro mutantur.* Poteſt *etiam id quoq; ab eodem* Var. *in* VII. *diuinarum ſimiliter dictum uideri:* Inter *duas filias regum quid mutet inter* Antigonam, & Tulliam *eſt enim aduertere. Verba autem patiendi pro agentibus in omnibus ferme ueterum ſcriptis reperiuntur: ex quibus ſunt pauca iſta, quæ nunc meminimus:* Muneror *te, pro munero: &* Significor, *pro ſignifico: & Sacrificor, pro ſacrifico: & Aſſentior, pro aſſentio: &* Fœneror, *pro fœnero: &* Pigneror, *pro pignero: & alia iſtiuſmodi pleraq;, proinde ut in legendo fuerint obuia notabuntur.*

*aliâs: Eodem conuertens complu.

Pasſiua pro actiuis.

Muneror te. Significor. Sacrificor. Aſſentior. Fœneror. Pigneror.

Quali talione Diogenes Philoſophus uſus ſit, pertentatus dialectico quodã, ſophiſmatico impudenti. CAP. XIII.

SAturnalibus Athenis alea quadam feſtiua, & honeſta luſitabamus huiuſcemodi. Vbi conueneramus cõpluſculi eiuſdem ſtudij homines, ad leuandum tempus, captiones quæ ſophiſmata appellantur, mente agitabamus: easq; quaſi talos aut teſſerulas in medium uice ſua quiſque iaciebamus

bamus. Captionis ſolutæ, aut parum intellectæ, præmium pœná ue erat, numus unus HS. *Hoc ære collecto, quaſi manuario cœnula curabatur omnibus, qui cum luſum luſeramus. Erant autem captiones ad hoc ferè exemplum, tametſi Latina oratione non ſatis ſcitè ac penè etiam illepidè exponuntur: Quod nix eſt, hoc grando non eſt: nix autem alba eſt, grando igitur alba non eſt. Item aliud non diſsimile: Quod homo eſt, hoc non eſt equus: homo autem animal eſt, equus igitur animal non eſt. Dicere ergo debebat qui ad ſophiſma diluendum, ac refellendum ritu aleatorio uocatus erat: in qua parte, quoq; in uerbo captio foret: quid dari, concediq; non oporteret. niſi dixerat, numo ſingulo multabatur. Ea multa cœnam iuuabat. Libet autem dicere, quàm facetè Diogenes ſophiſma id genus, quod ſuprà dixi, à quodam dialectico ex Platonis diatriba per contumeliam propoſitum remuneratus ſit. Nam cùm ita rogaſſed dialecticus: Quod ego ſum, id tu non es, & Diogenes annuiſſet, atq; ille addidiſſet: Homo autem ego ſum: cum id quoq; aſſenſus eſſet, & contrà dialecticus ita concluſiſſet, Homo igitur tu non es: hoc quidem, inquit Diogenes falſum eſt: & ſi uerum id fieri uis, à me incipe.* Diogenis reſponſio.

Quid ſit numerus Hemiolios, quid Epitritos: & quòd uocabula iſta non facilè noſtri aun ſunt uertere in linguam Latinam. CAP. XIIII.

F*Iguræ quædam numerorum, quas Græci certis nominibus appellant, uocabula in lingua Latina non habent. Sed qui de numeris Latinè ſcripſerunt, Græca ipſa dixerunt: fingere autem noſtra (quoniam id abſurdè futurum erat) noluerunt. Quale enim fieri nomen poſſet Hemiolio numero, aut Epitrito? Eſt autem hemiolios, qui numerum aliquem totum in ſe habet, dimidiumq; habet* Hemiolios.

 eius:

cius: ut tres, ad duo: quindecim, ad decem: triginta ad uiginti. Epitritos *autem eſt, qui habet totum aliquem numerum, & eiuſdem partem tertiam: ut quatuor, ad tres: duodecim, ad nouem: quadraginta, ad triginta.* Hæc *autem notare atq; meminiſſe non ab re uiſum eſt: quoniam uocabula iſta numerorum niſi intelliguntur, rationes quædam ſubtiliſſimæ, in libris philoſophorum ſcriptæ, percipi non queunt.*

Epitritos.

Quòd M. Varro in heroicis uerſibus obſeruauerit, rem nimis anxiæ & curioſæ obſeruationis.

CAPVT XV.

Metrorum nimis curioſa obſeruatio.

IN *longis uerſibus, qui hexametri uocantur, Item in ſenarijs, animaduerterunt metrici duos primos pedes, item extremos duos habere ſingulas poſſe integras partes orationis: medios haud unquam poſſe: ſed conſtare eos ſemper ex uerbis, aut diuiſis, aut miſtis, atque confuſis. Marcus autem* Varro *in libris diſciplinarum ſcripſit, obſeruaſſe in uerſu hexametro, quòd omni modo quintus ſemipes uerbum finiret: & quòd priores quinq; ſemipedes æquè magnam uim haberent in efficiendo uerſum, atq; alij poſteriores ſeptem. Idq; ipſum ratione quadam geometrica fieri differit.*

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARIORVM LIBER XIX.

Reſponſio cuiuſdam philoſophi interrogati quam ob cauſam maris tempeſtate palluerat. CAPVT I.

NAVIGABAMVS à Caßiopeia ad Brunduſium mare Ionium, uiolentum, & uaſtum, & iactabundum. Nox deinde, quæ diem primum ſecuta eſt, in ea ſerè tota uentus à latere ſæuiens, nauem undis compleuerat. Tum poſteà complorantibus noſtris omnibus, atq; in ſentina* ſatis agentibus, dies quidem tandem illuxit: ſed nihil de periculo atque ſæuitia remiſſum, quin turbines etiam crebriores, & cœlum atrum, & fumigantes globi, & figuræ quædam nubium metuendæ, quas τυφῶνας uocabant, impendere, imminereq́;, ac depreſſuræ nauem uidebantur. In eadem fuit philoſophus in diſciplina Stoica celebratus, quem ego Athenis cognoueram, non parua uirum autoritate, ſatisq́; attentè diſcipulos iuuenes continentem. Eum tunc in tantis periculis, inq́; illo tumultu cœli mariſq́; requirebam oculis, ſcire cupiens, quonam ſtatu animi, & an intrepidus, interritusq́; eſſet. Atq; ibi hominẽ conſpicimus impauidum, & extrilidum: ploratus quidem nullos, ſicut cæteri omnes, nec ullas eiuſmodi uoces cientem: ſed coloris, & uultus turbatione non multum à cæteris differẽtem. At ubi cœlũ enituit, & deferbuit mare, & ardor ille periculi deflagrauit: accedit ad Stoicum Græcus quiſpiam diues ex Aſia, magno (ut uidebamus) cultu paratuq́; rerum & familiæ: atque ipſe

*ſe agentibus,

Typhones.

Extrilidus.

erat multis corporis animi'que delicijs diffluens. Is *quaſi illudens:* Q*uid hoc eſt, inquit, ò philoſophe, quòd cùm in periculis eſſemus, timuiſti tu & palluiſti?* Ego *neq; timui, nec pallui.* Et *philoſophus aliquantulum cunctatus, an reſpondere ei conueniret: Si quid ego, inquit, in tanta uiolentia tempeſtatum uideor paulùm pauefactus, non tu iſtius rei ratione audienda dignus es. Sed tibi ſanè* Ariſtippus
qui in ille pro me reſponderit qui cùm in ſimili tempore à ſimilimo tui homine interrogatus:* Q*uare philoſophus timeret, cùm ille contrà nihil metueret: non eadem eſſe cauſam ſibi, atq; illi reſpondit: quoniam is quidem eſſet* [redacted] *magno opere ſolicitus pro anima nequiſsimi nebulonis: ipſum autem pro* Ariſtippi *anima timere.* His *tunc uerbis Stoicus diuitem illum* A*ſiaticū à ſeſe amolitus eſt. Sed poſteà cum* Brun*duſium aduentaremus, mollitiq; eſſent uenti maris, percūctatus eum ſum, quæ'nam illa ratio eſſet pauoris ſui, quam dicere ei ſuperſediſſet, à quo fuerat non ſatis dignè compellatus.* Atq; *ille mihi placidè & comiter,* Q*uoniam, inquit, audiendi cupidus es, audi quid ſuper iſto breui quidem, ſed neceſſario, & naturali pauore maiores noſtri conditores ſectæ Stoicæ ſenſerint: uel potius, inquit, lege.* Nam *& facilius credideris, ſi legas: & memineris magis.* Atq; *ibi coràm ex ſarcinula ſua librum protulit* Epi*cteti philoſophi quintum* διαλέξεων, *quas ab* Arriano *digeſtas congruere ſcriptis* Ζήνωνος & Chryſippi *non dubium eſt.* In *eo libro ſcilicet* Græca *oratione ſcriptum ad hanc ſententiam legimus:* Vi*ſiones animi, quas* φαντασίας *philoſophi appellant, quibus mens hominis prima ſtatim ſpecie accidentis ad animum rei pellitur, non uoluntatis ſunt, neque arbitrij: ſed ui quadam ſua inferunt ſeſe hominibus.* No*ſcitandæ probationes autē quas* συγκαταθέσεις

uocant,

uocant,quibus eadem uiſa noſcuntur, ac dijudicantur, uoluntariæ ſunt,fiuntq; hominum arbitratu. Propterea *cùm ſonus aliquis formidabilis,aut è cœlo,aut ex ruina,aut repentinus * neſcius periculi nuntius, uel quid aliud eiuſmodi factum eſt: ſapientis quoque animum pauliſper moueri, & contrahi,& palleſcere,neceſſum eſt: non opinione alicuius mali percepta, ſed quibuſdā motibus rapidis & inconſultis, officium mentis atque rationis præuertentibus. Mox tamen illa ſapiens ibidem : τὰς τοιαύτας φαντασίας uiſa iſtæc animi ſui terrifica non approbat:hoc eſt, οὐ συγκατα[illegible]), οὐδὲ προσεπιδοξάζει: ſed abijcit,reſpuitq;:nec ei metuendum eſſe in his quicquam uidetur.* Atque *hoc inter inſipientis, ſapientisq; animum differre dicunt: quòd inſipiens qualia ſibi eſſe primo animi ſui pulſu uiſa ſunt, ſæua,& aſpera,talia uerè eſſe putat:& eadē incepta,tanquam ſi iure metuenda ſint, ſua quoque aſſenſione approbat,* καὶ προσεπιδοξάζει:*hoc enim uerbo* Stoici,*cùm ſuper iſta re diſſerunt,utuntur.* Sapiens *autem cùm breuiter,& ſtrictim colore, atque uultu motus eſt,* οὐ συγκατατίθεται: *ſed ſtatum, uigoremq; ſententiæ ſuæ retinet, quam de huiuſcemodi uiſis ſemper habuit : ut de minimè metuendis, ſed frōte falſa,& formidine inani territantibus.Hæc* Epictetum *Philoſophum ex decretis* Stoicorum *ſenſiſſe, atque dixiſſe in eo quo dixi libro legimus : annotandaq; eſſe idcirco exiſtimauimus, ut rebus fortè id genus, quibus dixi obortis,paueſcere ſenſim,& quaſi albeſcere,non inſipientis eſſe hominis,neq; ignari putemus. Et in eo tamen breui motu naturali magis infirmitati cedamus, quàm quòd eſſe ea,qualia uiſa ſunt,cenſeamus.*

*neſciò cuius

Ex quinque corporis ſenſibus, duos eſſe nobiscum beluis maximè communes. CAP. II.

Guſtus.
Tactus.
Macrob. li. 2. cap. ult.

QVinque ſunt hominum ſenſus, quos Græci αἰσθήσεις appellant: per quos uoluptas animo, aut corpori quæri uidetur, Guſtus, Tactus, Odoratus, Viſus, Auditus. Ex his omnibus quæ immodicè uoluptas capitur, ea turpis, atq; improba exiſtimatur. Sed enim quæ nimia ex guſtu atque tactu eſt, ea uoluptas (ſicuti ſapientes uiri cenſuerunt) omniū rerum fœdiſsima eſt. Eosq; maximè, qui duabus iſtis beluinis uoluptatibus ſeſe dediderunt, grauiſsimi uitij uocabulis Græci appellant ἀκολάστους, uel ἀκρατεῖς. Nos eos uel incontinentes dicimus, uel intemperantes. ἀκολάστους enim ſi interpretari coactius uelis, nimis id uerbum inſolens erit. Iſtæ autem uoluptates duæ, Guſtus atq; Tactus, id eſt, libidines in cibos, atque in uenerem prodigæ, ſolæ ſunt hominibus cōmunes cum beſtijs: & idcirco in pecudum, ferorumq; animalium numero habetur, quiſquis eſt his ferinis uoluptatibus præuinctus. Cæteræ ex tribus alijs ſenſibus proficiſcentes, hominū eſſe tantū propriæ uidentur. Verba ſuper hac re Ariſtotelis philoſophi adſcripſi: ut uel autoritas clari atque inclyti uiri tam infamibus nos uoluptatibus deterreret. Διατὶ οἱ κατὰ τὴν τῆς ἁφῆς ἢ γεύσεως ἡδονὴν γιγνομένην ἂν ὑπερβάλλωσιν, ἀκρατεῖς λέγονται. οἵτε γὰρ περὶ τὰ ἀφροδίσια, ἀκόλαστοι, οἵ τε περὶ τὰς τῆς τροφῆς ἀπολαύσεις. τῶν δὲ κατὰ τὴν τροφὴν, ἀπ᾽ ἐνίων μὲν ἐν τῇ γλώττῃ τὸ ὑδὺ, ἀπ᾽ ἐνίων δὲ ἐν τῷ λάρυγγι. διὸ καὶ φιλόξενος γεράνου λάρυγγα εὔχετο ἔχειν. οἱ δὲ κατὰ τὴν ὄψιν καὶ τὴν ἀκοὴν, οὐκέτι: ἢ διὰ τὸ τὰς ἀπὸ ταύτων γινομένας ἡδονὰς κοινὰς εἶναι ἡμῖν καὶ τοῖς ἄλλοις ζώοις; ἅτε οὖν οὖσαι κοιναὶ ἀτιμόταται εἰσὶ, διὸ καὶ μάλιστα ἢ μόναι ἐπονείδιστοι. ὥς τε τὸν ὑπὸ τούτων ἡττώμενον ψέγομεν, καὶ ἀκρατῆ, καὶ ἀκόλαστον λέγομεν, διὰ τὸ ὑπὸ τῶν χειρίστων ἡδονῶν ἡττᾶσθαι. οὐσῶν δὲ τῶν αἰσθή-

σεων

σεων πέντε, τὰ ἄλλα ζῶα ἀπὸ δύο μόνον τῶν προειρημένων ἥδεται. κατὰ δὲ τὰς ἄλλας, ἢ ὅλως οὐχ ἥδεται, ἢ κατὰ συμβεβηκὸς τοῦτο πάσχει, ὁρᾷ μὲν γὰρ τὸ ὁρῶν, ἢ ὀσφραινόμενον χαίρει, ὅτι ἀπολαύει, καὶ ὅταν πληρωθῇ, οὐ δὲ τὰ τοιαῦτα ἡδέα αὐτῷ, ὥσπερ οὐδὲ ἡμῖν ἡ τοῦ ταρίχους ὀδμὴ ὅταν ἅδην ἔχωμεν τοῦ φαγεῖν, ὅταν δὲ ἐνδεεῖς ὦμεν, ἡδεῖα. ὁ δὲ τοῦ ῥόδου ἀεὶ ἡδεῖα. *Quis igitur habens aliquid humani pudoris, uoluptatibus iſtis duabus coëundi atque comedendi, quæ ſunt homini cum ſue, equo, aſino communes, gaudeat? Socrates quidem dicebat, multos homines propterea uelle uiuere, ut ederent, & biberent: ſeſe bibere, atq; eſſe, ut uiueret. Hippocrates autem, diuina uir ſcientia, de coitu Venerio ita exiſtimabat: partem eſſe quandam morbi teterrimi, quem noſtri comitialem dixere. Nanq; ipſius uerba hæc traduntur:* τὴν συνουσίαν, εἶναι μικρὰν ἐπιληψίαν. Coitus Venerius.

Quòd turpius eſt frigidè laudari, quàm acerbius uituperari. CAP. III.

TVrpius eſſe dicebat Phauorinus philoſophus exiguè atque frigidè laudari, quàm inſectanter, & grauiter uituperari. Quoniam (inquit) qui maledicit & uituperat: quantò id acerbius facit, tam maxima mole pro iniquo & inimico ducitur: & plerunque propterea fidem non capit. Sed qui infœcundè atque ieiunè laudat, deſtitui à cauſa uidetur: & amicus quidem creditur eius, quem laudare uult, ſed nihil poſſe reperire, quod iure laudet.

Quamobrem uenter repentino timore effluat: quare etiam ignis urinam laceſſat. CAP. IIII.

ARiſtotelis libri ſunt, qui problemata phyſica inſcribuntur, lepidiſſimi, & elegantiarum omne genus referti. In his quærit, quam ob cauſam eueniat, ut quibus inuaſit

inuaſit repentinus rei magnæ timor, plerunq; aluo ſtatim cita fiant. Item quærit cur accidat, ut eum qui propter ignem diutius ſtetit, libido urinæ laceſſat. Ac de aluo quidem inter timendū prona atq; præcipiti cauſam eſſe dicit: quòd timor omnibus ſit algificus, quem ille appellat ψυχροποιητικὴν: quæ uis frigoris ſanguinem, caldoremq; omnē de ſumma corporis cute cogat penitus & depellat: faciatq; ſimul uti qui timent, ſanguine ex ore decedente, palleſcant. Is autem (inquit) ſanguis, & caldor in ultima coactus, mouet plerunque aluum, & incitat. De urina crebra ex igni proximo facta, uerba hæc poſuit: τὸ γὰρ πῦρ διαχαλᾷ τὸ πεπηγὸς, ὥσπερ ἥλιος τὴν χιόνα.

Caldor.

Ex Ariſtotelis libris ſumptum, quòd niuis aqua potui peſſima ſit: & quòd ex niue cryſtallus concreſcat.

CAPVT V.

IN Tyburte *rus conceſſeramus hominis amici diuitis, æſtate anni flagrantiſſima, ego, & quidam alij æquales & familiares mei, eloquentiæ & Philoſophiæ ſectatores. Erat nobiſcum uir bonus, ex Peripatetica diſciplina, bene doctus, & Ariſtotelis unicè ſtudioſiſſimus. Is nos aquam multam ex diluta niue bibentes coërcebat, ſeuerius increpabat. Adhibebat nobis autoritates nobilium medicorum, & cumprimis Ariſtotelis philoſophi rei omnis humanæ peritiſſimi, qui aquam niualem frugibus ſanè, & arboribus fœcundam diceret, ſed hominibus potu nimio inſalubrem eſſe: tabemq; & morbo ſenſim, atque in diem longam uiſceribus inſeminare. Hæc quidem ille ad nos prudenter & beneuolè, & aſſiduè dictabat. Sed cùm bibendæ niuis pauſa fieret nulla, promit è bibliotheca Tyburti, quæ tunc in Herculis templo ſatis commodè inſtructa libris erat, Ariſtotelis librū, eumq; ad nos adfert.*

Aqua niualis homini nociua.

Et

Et huius ſaltem(inquit) uiri ſapientiſſimi uerbis credite, ac diſinite ualetudinem ueſtram profligare. In *eo libro ſcriptum fuit, deterrimam eſſe potui aquam è niue.* Nanq; *ſolidius latiuſq; concretam eſſe eam, quàm* κρύσταλλον Græci *appellant.* Cauſaq; *ibi adſcripta eſt huiuſcemodi:* Quoniam *cùm aqua frigore aëris duratur, & coit, neceſſum eſt fieri uaporationem, & quandam quaſi auram tenuiſſimam exprimi in ea, & emanare.* Id *autem(inquit) in ea leuiſſimum eſt, quod euaporatur: manet autem quod eſt grauius & ſordidius, & inſalubrius: atque id pulſu aëris uerberatum in modum coloremq; ſpumæ candidæ oritur. Sed aliquantum quod eſt ſalubrius, difflari atque euaporari ex niue: indiciũ illud eſt, quòd minor fit illa, quæ antè fuerat, quàm concreſceret. Verba ipſa* Ariſtotelis *ex eo libro pauca ſumpſi, & adſcripſi:* Διατὶ τὰ ἀπὸ χιόνος καὶ κρυστάλλων ὕδατα φαῦλά ἐστιν, ὅτι παντὸς ὕδατος πηγνυμένου τὸ λεπτότατον διαπνεῖται, καὶ κουφότατον ἐξατμίζει σημεῖον δὲ ὅτι ἔλαττον γίνεται ἢ πρότερον ὅταν τακῇ παγέν. ἐπεληλυθότος οὖν τοῦ ὑγιεινοτάτου ἀνάγκη τὸ καταλειπόμενον χεῖρον εἶναι. *Hoc ubi legimus, placuit honorem doctiſſimo uiro habere* Ariſtoteli. *Atque ita poſtea ego bellum & odium niui indixi: alij inducias, cùm ea uariè factitabant.*

Quòd pudor ſanguinem ad extera diffundit, timor uerò contrahit. CAP. VI.

IN *problematis* Ariſtotelis *philoſophi, ita ſcriptum eſt:* Διατὶ οἱ μὲν αἰσχυνόμενοι ἐρυθριῶσιν, οἱ δὲ φοβούμενοι, ὠχριῶσι, παραπλησίων τῶν παθῶν ὄντων, ὅτι τῶν μὲν αἰσχυνομένων διαχεῖται τὸ αἷμα ἐκ τῆς καρδίας εἰς ἅπαντα τὰ μέρη τοῦ σώματος, ὥστε ἐπιπολάζειν: τοῖς δὲ φοβηθεῖσι συντρέχει εἰς τὴν καρδίαν, ὥστ᾽ ἐκλείπειν ἐκ τῶν ἄλλων μερῶν. *Hoc ego* Athenis *cùm* Tauro *noſtro legiſſem, per* Macrob.lib.7. cap II.

cõtatusq; eſſem, quid de ratione iſta reddita ſentiret, Dixit quidem, inquit, probè & uerè quid accideret, diffuſo ſanguine, aut cõtracto: ſed cur ita fieret nõ dixit. Adhuc enim
Pudor. *quæri poteſt, quam ob cauſam pudor ſanguinem diffundat, timor contrahat: cùm ſit pudor ſpecies timoris, atque ita definiatur: Pudor eſt timor iuſtæ reprehenſionis. Ita enim philoſophi definiunt, αἰσχύνη ἐστὶ φόβος δικαίου ψόγου.*

Quid ſit Obeſum, nonnullaq; alia priſca uocabula.

CAP. XVII.

Iulius Paulus. *IN agro Vaticano Iulius Paulus poëta, uir bonus, & rerum literarumq; ueterum impensè doctus, prædiolum tenue poßidebat. Eò ſæpe nos ad ſeſe uocabat, & oluſculis, pomisq; ſatis comiter copioſeq; inuitabat. Atque ita molli quodam tempeſtatis autumnæ die, ego & Iulius Celſinus, cùm ad eum cœnaſſemus, & apud menſam eius audiſſemus legi Næuij Alceſtin, rediremusq; in urbem, ſole iam ferè*
*at *occiduo, figuras habitusq; uerborum nouè *aut inſigniter dictorum in Næuiano illo carmine ruminabamur: & ut quæque uox indidem animaduerti digna ſubuenerat, qua nos quoq; poſſemus uti, memoriæ mandabamus. Erant autem uerba, quæ tunc ſuppetebant, huiuſcemodi:*

Corpore, inquit, pectoreq; undiq; obeſo,
Ac mente extenſa, tardigemulo ſenio oppreſſum.

Obeſus. *Obeſum hic notauimus, propriè magis, quàm uſitatè dictum pro exili, atq; gracilento, ἀκύρως, ἢ κατ' ἀντίφρασιν, obeſum pro pingui atq; uberi dicit. Item notauimus, quòd*
Obliterus. *Obliteram gentem pro obliterata dixit. Item quòd hoſtes,*
Fœdifragus. *qui fœdera frangerent, Fœdifragos, non Fœderifragos*
Pudoricolor. *dicit. Item quod rubentem auroram, Pudoricolorem ap-*
Nocticolor. *pellauit, & Memnonem Nocticolorem. Item quòd fortè*
Silenta. *dubitanter, & ab eo quod eſt Sileo, Silenta loca dixit,*

ut

ut Puluerulenta & Peſtilenta: & Carēdum tui eſt, pro te: Peſtilenta.
quodq́; magno Impete, pro impetu: Item quòd Forteſcere Carēdum tui. Impete.
poſuit pro fortem fieri: quodq́; Dolentiam pro dolore, & Forteſcere.
Auens pro libens. Item curis Intolerantibus pro intole- Dolentia.
randis: quodq́; Manciolis, inquit, tene illis, pro manibus: Auens.
& quieſcam Siliceo. Item fiere, inquit, impendio infit, id Manciolæ. Fiere.
eſt, impensè fieri incipit: quodq́; accipitret poſuit pro ia- Accipitret.
ceret. His nos inter uiam uerborum Næuianorum adnotatiunculis oblectabamus. Cætera enim, quæ uidebantur nimium poëtica, exploſæ orationis uſu alieniora prætermiſimus, ueluti fuit, quod de Neſtore ait, Triſeclíſenex, & Triſecliſenex.
Dulcioriloquus. Item quòd tumidis magniſq́; fluctibus, in- Dulcioriloquus.
quit, multigrumis, & flumina gelu concreta, tegmine eſſe
Onychino .axit: & quæ multiplicia ludens compoſuit, Multigrumis.
quale illud eſt, quod Vituperones ſuos ſubducti ſupercilij Vituperones.
carptores appellauit.

Quæſtio an Arena, Cœlum, Triticū, pluralia inueniātur: atque inibi de quadrigis, inimicitiis, nonnullis præterea uocabulis, an ſingulari numero comperiantur.

CAPVT VIII.

ADoleſcentulus Romæ priuſquàm Athenas concederem, quando erat à magiſtris auditionibuſq́; obeundis otium, ad Frontonem Cornelium uiſendi gratia per- Frōtonis laus.
gebam: ſermonibuſq́; eius puriſsimis bonarumq́; doctrinarum plenis fruebar. Nec unquam factum eſt, quoties eum uidimus, loquentemq́ue audiuimus, quin rediremus ferè cultiores doctioreſq́;. Veluti fuit illa quodam die ſermocinatio illius, leui quidem de re, ſed à Latinæ tamen linguæ ſtudio non abhorrens. Nam cùm quiſpiam familiaris eius, benè eruditus homo, & tum poëta illuſtris, liberatum ſe eſſe aquæ intercutis morbo diceret, quòd arenis calentibus eſſet uſus: tum illudēs Fronto, Morbo quidem, inquit,

cares

C.Cæſ.laus. cares, ſed uerbi uitio nō cares. Caius enim Cæſar ille perpetuus Dictat. Cn. Pompeij ſocer, à quo familia & appellatio Cæſarum deinceps propagata eſt, uir ingenij præcellentis, ſermonis præter alios ſuæ ætatis caſtiſsimi, in libris quos ad Marcū Ciceronem de analogia conſcripſit, Arenæ. Arenas uitioſè dici exiſtimabat, quòd Arena nunquàm multitudinis numero appellanda ſit: ſicuti neque Cœlum, neque Quadrigæ. Triticum. Contrà autem Quadrigas, etiamſi currus unus equorum quatuor iunctorum agmen unum ſit, pluratiuo ſemper numero dicēdas putat, ſicut Arma, & Mœnia, & *Vetus exemplar habet, nūc quid: alia nonnulla habēt, Tu quid. Comitia, & Inimicitias: ni * quid contra ea dici poëtarum pulcherrimè, quo & te purges, & non eſſe id uitium demonſtres. De Cœlo (inquit ille) & Tritico non inficias eo, quin ſingulo ſemper numero dicenda ſint: neque de Armis, & Mœnijs, & Comitijs, quin figura multitudinis perpetua cenſeantur. Videbimus autem pòſt de Inimicitijs & Quadrigis, ac fortaſſe an de Quadrigis ueterum autoritati conceſſero. Inimicitiam tamen, ſicut Inſcitiam, & Impotentiam, & Iniuriam, quæ ratio, eſt quamobrem C. Cæſar uel dictam eſſe à ueteribus, uel dicendam à nobis Delicia. non putat: quando Plautus linguæ Latinæ decus, Deliciam quoq; ἑνικῶς dixerit, pro Delicijs?

Mea, inquit uoluptas, mea delicia.

Inimicitia. Inimicitiam autem Quintus Ennius in illo memoratiſsimo libro dixit:

Eo, inquit, ingenio natus ſum, amicitiam
Atq; inimicitiam in fronte promptam gero.

Sed enim Arenas parum Latinè dici quis (oro te) aut alius ſcripſit, aut dixit? Ac propterea peto, ut ſi C. Cæſaris liber præ manibus eſt, promi iubeas: ut quàm confidenter hoc dicat, æſtimari à te poſsit. Tum prolato libro de analogia

logia primo, uerba hæc ex eo pauca memoriæ mandaui. Nam cùm ſupra dixiſſet, neq; Cœlum, Triticum'ue, neq; Arenam multitudinis ſignificationẽ pati: Num tu, inquit, harum rerum natura accidere arbitraris, quòd unã Terram, & plures Terras, & Vrbẽ & Vrbes, & Imperium & Imperia, dicamus: neque Quadrigas in unam nominis figuram redigere, neq; Arenã in multitudinis appellationem cõuertere poſſimus? His deinde uerbis lectis ſibi, Frõto ad illum poëtam, Videtur'ne tibi, inquit, C. Cæſarem de ſtatu uerbi contra te ſatiſq; aperte, ſatis conſtanter pronu[illegible] Tum permotus autoritate libri poëta: Si à Cæſare, inquit, ius prouocandi foret, ego nunc ab hoc Cæſaris libro prouocaſſem. Sed quoniam ipſe rationem ſententiæ ſuæ reddere ſuperſedit: nos te nũc rogamus, ut dicas, quam eſſe cauſam uitij putes, & in Quadriga dicenda, & in Arenis. Tum Fronto ita reſpondit: Quadrigæ ſemper etſi multijugæ non ſunt, multitudinis tamen tenentur numero: quoniam quatuor ſimul equi iuncti, Quadrigæ quaſi quadrijugæ uocãtur. Neq; debet prorſus appellatio equorum plurium includi in ſingularis numeri unitatem. Eandem quoq; de Arena rationem habẽdam, ſed in ſpecie diſpari. Nam cùm Arena ſingulari numero dicta, multitudinẽ tamen, & copiam ſignificet minimarum, ex quibus conſtat, partium: indoctè & inſcitè Arenæ dici uidentur: tanquam id uocabulum indigeat numeri amplitudine, cùm ei ſingulariter dici ingenita ſit naturalis ſui multitudo. Sed hæc ego, inquit, dixi, non ut huius ſententiæ, legiſq; fundus ſubſcriptorq; fierem: ſed ut ne Cæſaris, uiri docti, opinionem ἀπαραμύθητον deſtituerem. Nam cùm cœlum ſemper ἑνικῶς dicatur, Mare & Terra non ſemper, & Puluis, & Ventus, & Fumus non ſemper: cur Inducias, & Ceremo- Cœlum.

nias ſcriptores ueteres nonnunquam ſingulari numero appellauerũt, Ferias, & Nundinas, & Inferias, & Exequias nunquam? Cur mel & Vinum, atq; id genus cætera, nu-
Lac. merum multitudinis capiunt, Lac non capiat? Quæri, inquã, iſta omnia, & enucleari, & extudi ab hominibus negotioſis in ciuitate tam occupata nõ queunt: quin his quoq; ipſis, quæ iam dixi, demoratos uos eſſe uideo, alicui (opinor) negotio deſtinatos. Ire ergo nunc, & quando forte erit otium, quærite an Quadrigam, & Arenas dixerit è cohorte illa duntaxat antiquiore uel oratorum aliquis, uel
Claſsicus ſcriptor. poëtarum, id eſt, claßicus, aßiduusq; aliquis ſcriptor, non proletarius. Hæc quidem Fronto requirere nos iußit uocabula: non ea re (opinor) quòd ſcripta eſſe in ullis ueterum libris exiſtimaret, ſed ut nobis ſtudium lectitandi, in quærendis rarioribus uerbis, exerceret. Quod unum ergo rarißimum uidebatur, inuenimus Quadrigam numero ſingulari dictam, in libro ſatyrarum Marci Varronis, qui inſcriptus eſt Exdemetricus. Arenas autem πληθυντικῶς dictas minore ſtudio quærimus: quia præter C. Cæſarem (quod equidem meminerim) nemo hoc doctorum hominum dedit.

Antonii Iuliani in conuiuio ad quoſdam Græcos lepidiſſima reſponſio. CAP. IX.

ADoleſcens è terra Aſia, de equeſtri loco, lætæ indolis, moribusq; & fortuna bene ornatus, & ad rem muſicam facili ingenio ac libenti, cœnam dabat amicis ac magiſtris, in ruſculo, celebrandæ lucis annuæ, quam ſibi principem uitæ habuerat. Venerat tum nobiſcum ad eam
Antonius Iulianus. cœnam Antonius Iulianus rhetor, docendis publicè iuuenibus magiſter, Hiſpano ore, florentisq; homo facundiæ, & rerum literarumq; ueterum peritus. Is, ubi edulijs fi-

nis

nis & poculis,*mox ſermonibusq; tempus fuit, deſiderauit exhiberi,quos habere eum adoleſcentem ſciebat, ſcitiſſimos utriuſq; ſexus, qui canerent uoce, & qui pſallerent. *moxq; ſermonibus
Ac poſtea quàm introducti pueri puellæq; ſunt, iucundum in modum ἀνακρεόντεια pleraq;, & ſapphica, & poëtarum quoq; recentium ἐλεγεῖα, quædam ἐρωτικὰ cecinerunt. Oblectati autem ſumus præter multa alia uerſiculis lepidiſsimis Anacreontis ſenis, quos equidem ſcripſi, ut interea labor hic uigiliarum, & inquies ſuauitate pauliſper uocum atq; modulorum acquieſceret:

Τὸν ἀργυροῦν τορεύσας
ἥφαιστέ μοι ποίησον.
Πανοπλίας μὲν οὐχὶ
Τί γὰρ μάχαισι κἀμοί;
Ποτήριον δὲ κοῖλον
ὅσον δύνῃ βάθυνον.
Καὶ μὴ ποίει κατ' αὐτὸ
Μήτε ἄστρα, μήτ' ἁμάξας,
Τί πλειάδων μέλλει μοι,
Τί δ' ἀστέρος βοώτεω;
Ποίησον ἀμπέλους μοι,
Καὶ βότρυας κατ' αὐτὸ,
Καὶ χρυσέους πατοῦντας.
ὁμοῦ καλῶς λυαίῳ,
ἔρωτα καὶ βάθυλλον.

Tum Græci pluſculi, qui in eo cõuiuio erãt, homines amœni, & noſtras quoq; literas haud incurioſè docti, Iulianum rhetorem laceſſere, inſectariq; adorti ſunt: tanquam prorſus barbarum, & agreſtem, qui ortus terra Hiſpania foret, clamatorq; tantum, & facundia rabida iurgioſaq; eſſet, eiuſq; linguæ exercitationes doceret, quæ nullas uolupta-

*tes, nullamq; mulcedinem Veneris, atque Muſæ haberet. Sæpeq; eum percontabantur, quid de Anacreonte, cæteriſq; id genus poëtis ſentiret: & ecquis noſtrorum poëtarum tam fluentes carminum delicias feciſſet: niſi Catullus, inquiunt, forte pauca, & Caluus itidem pauca. Nam Næuius implicata, & Hortenſius inuenuſta, & Cinna illepida, & Memmius dura: ac deinceps omnes rudia fecerunt atq; abſona. Tum ille pro lingua patria, tanquam pro aris & focis, animo irritato indignabundus: Cedere equidem, inquit, uobis debui, ut in tali ἀσωτίᾳ artium nos uinceretis: & ſicut in uoluptatibus cultus atq; uictus, ita in cantilenarum quoq; multis*anteiretis. Sed ne nos, id eſt, nomen Latinum, tanquam*profeſtos quoſdam, & inſubidos ἀναφροδισίας condemnetis: permittite mihi quoſo operire pallio caput, quod in quadam parum pudica oratione Socratem feciſſe aiunt. Et audite ac diſcite, noſtros quoq; antiquiores ante eos, quos nominaſtis, poëtas amaſios ac uenerios fuiſſe. Tum reſupinus capite conuelato, uoce admodum quàm ſuaui, uerſus cecinit Valerij Aeditui ueteris poëtæ, item Portij Licinij, & Quinti Catulli: quibus mundius, uenuſtius, limatius, preſſius, Græcum Latinum'ue nihil quicquam reperiri puto.*

*in antiquo libro ſcriptum erat multis par. Vnde ſuſpicor ſcriptũ fuiſſe, multis paraſangis.

*Profecto uaſtos.

Valerius Aedituus.

Portius Licinius.

Q. Catullus.

Verſus Aeditui.

Dicere cùm conor curam tibi Pamphila cordis,
Quid mî abs te quæram? uerba labris abeunt
Per pectus miſerum manat ſubitò mihi ſudor.
Si tacitus, ſubidus, duplo ideo pereo.

Atq; item alios uerſus eiuſdem addidit, non hercle minus dulces, quàm priores:

Q. Catulli uerſus.

Quid faculam præfers Phileros, qua nil opus nobis?
Ibimus, hîc lucet pectore flamma ſatis.

Iſtam

Iſtam non potis eſt uis ſæua extinguere uenti,
Aut imber cœlo candidus præcipitans.
At contra hunc ignem Veneris,ſi non Venus ipſa,
Nulla eſt,quæ poßit uis alia opprimere.

Item dixit uerſus Portij Licinij *hoſce:*

Cuſtodes ouium teneræq; propaginis,agnûm
Quæritis ignem?ite huc:quæritis?ignis homo eſt.
Si digito attigero,incendam ſyluam ſimul omnem.
Omne pecus flamma eſt,omnia quæ uideo.

Catulli uerſus illi fuerunt:

Aufugit mi animus,credo (ut ſolet) ad Theotimum
Deuenit,ſic eſt,perfugium illud habet.
Quid,ſi non interdixem,me illuc fugitiuum
Mitteret ad ſe intrò: ſed magis eijceret?
Ibimus quæſitum,uerùm,ne ipſi teneamur,
Formido.quid ago?da Venus conſilium.

Verba hæc, Præter propter,in uſu uulgi prodita, etiam Ennii fuiſſe. CAP. X.

M*Emini me quondam, & Celſinum* Iulianum *Numidam,ad* Frontonem Cornelium,*pedes tunc grauiter ægrum ire uiſere:atq; ibi qui introducti ſumus,offendimus eum cubantem in ſcimpodio Græcienſi, circumundiq; ſedẽtibus multis,doctrina,aut genere, aut fortuna nobilibus uiris. Aßiſtebant fabri ædium cõplures,balneis nouis moliendis adhibiti:oſtẽdebantq; depictas in membranulis uarias ſpecies balnearum.* Ex *quibus cùm elegiſſet unam formam ſpeciemq;*ueris, interrogauit, quantus eſſet pecuniæ conſpectus,ad id totum opus abſoluẽdum. Cumq; architectus dixiſſet,neceſſaria uideri eſſe* HS. *ferme trecenta:unus ex amicis* Frontonis,*Et præter propter,inquit, alia quinquaginta.* Tum Fronto *dilatis ſermonibus,quos habere de*

In ſcimpodio Græcienſi.

*uerbis

Præter propter.

balnearum ſumptu inſtituerat, aſpiciens ad eum amicum, qui dixerat, Quinquaginta eſſe alia præter propter: atq; ille amicus, Non *meum, inquit, hoc uerbum eſt, ſed multorum hominum, quos loquentes id audias. Quid autem id uerbum ſignificet, non ex me, ſed ex grammatico quærendum eſt: ac ſimul digito demonſtrat grammaticum haud incelebri nomine,* R*omæ docentem, ſedentem.* T*um grammaticus, uſitati peruulgatiq́; uerbi obſcuritate motus: Quærimus, inquit, quod honore quæſtionis minimè dignum eſt. Nam neſcio quid hoc prænimis plebeium eſt, & in opificum ſermonibus quàm notius. At enim* Fronto *iam uoce atq; uultu intentiore:* I*ta'ne, inquit, magiſter dehoneſtum tibi deculpatumq́; hoc uerbum uidetur, quo &* M*. Cato, &* M*. Varro, & pleraq; ætas ſuperior, ut neceſſario, & Latino, uſi ſunt? Atq; ibi* I*ulius Celſinus admonuit, in tragœdia quoq; Q. Ennij, quæ* I*phigenia inſcripta eſt, idipſum de quo quærebatur, ſcriptum eſſe, & à grammaticis contaminari magis ſolitum, quàm enarrari. Quocirca ſtatim proferri* I*phigeniam Q. Ennij iubet.* I*n eius tragœdiæ choro inſcriptos eſſe hos uerſus legimus:*

Otio qui neſcit uti, plus negotij habet,
Quàm cùm eſt negotium in negotio.
Nam cui quod agat, inſtitutum eſt, nullo negotio
Id agit: ſtudet ibi, mentem atq; animum delectat ſuum.
Otioſo initio animus neſcit quid uelit.
Hoc idem eſt, neq; domi nunc nos, nec militiæ ſumus,
Imus huc, hinc illuc: cùm illuc uentum eſt, ire illinc lubet,
Incertè errat animus, præter propter uitam uiuitur.

Hoc ubi lectum eſt: tum deinde Fronto *ad* G*rammaticum iam labentem:* A*udiſti'ne, inquit, magiſter optime,* E*nnium tuum dixiſſe* P*ræter propter: & cum ſententia quidẽ tali,*

quali

quali ſeueriſsimæ philoſophorum eſſe obiurgationes ſolent? Petimus igitur dicas (quoniam de Enniano iam uerbo quæritur) qui ſit notus huiuſce uerſus ſenſus:

Incertè errat animus, præter propter uitam uiuitur.

Et Grammaticus ſudans multùm, ac rubens multùm, cùm id plerique prolixius riderent, exurgit: & abiens, Tibi, inquit, Fronto poſtea uni dicam, ne inſcitiores audiant, ac diſcant. Atque ita omnes, relicta ibi quæſtione uerbi, conſurreximus.

Ponit uerſus Platonis amatorios, quos admodum iuuenis luſit, cum tragœdiis contendit. CAP. XI.

CElebrantur duo iſti Græci uerſiculi, multorumq́; doctorum hominum memoria dignantur, quòd ſint lepidiſsimi, & uenuſtiſsimæ breuitatis. Neque adeò pauci ſunt ueteres ſcriptores, qui eos Platonis eſſe philoſophi affirmant: quibus ille adoleſcens luſerit, cùm tragœdijs quoque eodem tempore faciendis præluderet: Macrob. lib. 2. cap. 2.

Τὴν ψυχὴν ἀγάθωνα φιλῶν ἐπὶ χείλεσιν ἔσχον·
ἦλθε γὰρ ἡ τλήμων, ὡς διαβησομένη.

Amicus meus οὐκ ἄμουσος *adoleſcens, in plureis uerſiculos licentius liberiusq́; uertit: qui quoniam mihi quidem uiſi ſunt non eſſe memoratu indigni, ſubdidi:*

Dum ſemhiulco ſuauio
Meum puellum ſuauior,
Dulcemq́; florem ſpiritus
Duco ex aperto tramite,
Anima tunc ægra & ſaucia
Cucurrit ad labias mihi,
Oriſq́; rectu peruium
Et labra pueri mollia

Rimata itineri tranſitus
Vbi tranſiret nititur.
Tum ſi moræ quid pluſculæ
Fuiſſet in coitu oſculi.
Amoris igni percita
Tranſiſſet, & me linqueret:
Et mira prorſum res foret,
Vt ad me fierem mortuus,
Ad puerum intus ut uiuerem.

Diſſertatio Herodis Attici, ſuper ui & natura doloris: ſuæq; opinionis affirmatio per exemplum indocti ruſtici, qui cum rubis fructiferas arbores præcidit. CAP. XII.

HErodem Atticum, conſularem uirum, Athenis diſſerentem audiui Græca oratione: in qua ferè omneis memoriæ noſtræ uniuerſos grauitate atque copia, & elegantia uocum longè præſtitit. Diſſeruit autem cõtra ἀπάθειαν Stoicorum: laceſſitus à quodã Stoico, tanquam minus ſapienter, & parũ uiriliter dolorẽ ferret ex morte pueri, quem amauerat. In ea diſſertatione (quantulum memini) huiuſcemodi ſenſus eſt, quòd nullus uſquam homo, qui ſecundum naturam ſentiret, & ſaperet, affectionibus iſtis animi, quas πάθη appellabat, ægritudinis, cupiditatis, timoris, iræ, uoluptatis, carere & uacare totis poſſet, & omnino non dolere. Atq; ſi poſſet etiam obniti, ut totis careret, non ex re id eſſe melius: quoniam langueret animus, & torperet affectionum quarundam adminiculis, ut neceſſario plurimùm imperio priuatus. Dicebat enim ſenſus iſtos motusq; animi, qui cùm immoderatiores ſunt, uitia fiunt, innexos implicatosq; eſſe uigoribus quibuſdam mentium & alacritatibus. Ac propterea, ſi omnino omneis eos imperitius conuellamus, periculum eſſe, ne eis adherentes,

tes, bonas quoq; & utiles animi indoles amittamus. Moderãdos eſſe igitur, & ſcitè cõſideratéq; purgandos cenſebat: ut ea tantum, quæ aliena ſunt, contraq; naturã uiderentur, & cum pernicie agnata ſunt, detrahantur: ne profectò id accidat, quod cuipiam Thracio inſipienti & rudi in agro, quem emerat, procurando, ueniſſe uſu fabula eſt: Homo Thracius, inquit, ex ultima Barbaria, ruris colendi inſolens, cùm in terras cultiores humanioris uitæ cupidine commigraſſet, fundum mercatus eſt, olea atq; uite conſitũ: qui quia nihil admodum ſuper uite aut arbore colẽda ſciret, uidet fortè uicinum, rubos latè atq; altè obortas excidentem, fraxinos ad ſummum propè uerticẽ deputantem, ſoboles uitium è radicibus caudicũ ſuper terram fuſas reuellentem, ſtolones in pomis aut in oleis proceros atq; decerptos amputantẽ. Acceditq; propè, & cur tantam ligni atq; frondium cædem faceret, percõtatus eſt. Et uicinus ita reſpõdit: Vt ager, inquit, mundus puruſq; fiat, eiuſq; arbor atq; uitis fœcundior. Diſcedit ille à uicino, gratias agens & lætus, tanquam adeptus rei ruſticæ diſciplinam. Tum falcem ibi ac ſecurim capit, atq; ibi homo miſer imperitus uites ſuas ſibi omnes, & oleas detruncat: comaſq; arborũ lætiſſimas, uberrimoſq; uitium palmites decidit: & fruteta atq; uirgulta ſimul omnia, pomis frugibuſq; gignendis felicia, cum ſentibus & rubis purificandi agri gratia conuellit, mala mercede doctus audaciã, fiduciamq; peccandi imitatione falſa eruditus. Sic, inquit, iſti apathiæ ſectatores, qui uideri ſe eſſe tranquillos, & intrepidos, & immobiles uolunt, dum nihil cupiunt, nihil dolent, nihil iraſcuntur, nihil gaudent: omnibus uehementioribus animi officijs amputatis, in corpore ignauæ, & quaſi eneruatæ uitæ conſeneſcunt.

Ruſtici imprudentia.

Apathiæ ſectatores.

Quos Pumiliones dicimus, Græcè νάνους appellari.

CAPVT XIII.

STabant fortè unà in ueſtibulo palatij fabulantes Fronto Cornelius, & Feſtus Poſthumius, & Apollinaris Sulpitius. *Atq; ego ibi aßiſtens cum quibuſdã alijs, ſermones eorum quos de literarum diſciplinis habebant curioſius captabam. Tum* Frõto Apollinari: *Fac me, inquit, oro magiſter, ut ſim certus, an rectè ſuperſederim nanos dicere, parua nimis ſtatura homines: maluerimq; eos pumiliones appellare: quoniam hoc ſcriptum eſſe in libris ueterum memineram.* Nanos *autẽ ſordidum eſſe uerbũ, & barbarum credebam. Eſt quidem inquit hoc* Apollinaris *in conſuetudine imperiti uulgi frequens, ſed barbarum non eſt: cenſeturq; linguæ* Græcæ *origine:* νάνους *enim* Græci *uocauerunt breui atq; humili corpore homines: paulùm ſupra terram extantes.* Idq; *ita dixerunt, adhibita quadã ratione etymologiæ, cum ſententia uocabuli competente.* Et *ſi memoria, inquit, mihi non labat, ſcriptum hoc eſt in comœdia* Ariſtophanis, *cui nomen eſt* ὁλκάδες. *Fuiſſet autem uerbũ hoc à te ciuitate donatum, aut in* Latinã *coloniam deductũ, ſi tu eo uti dignatus fores.* Eſſetq; *id impendio probabilius, quàm quæ à* Laberio *ignobilia nimis, & ſordẽtia in uſum linguæ* Latinæ *intromiſſa ſunt.* Tum Feſtus Poſthumius Grammatico *cuipiam* Latino Frõtonis *familiari:* Docuit, *inquit, nos* Apollinaris. Nanos *uerbũ* Græcũ *eſſe, tu nos doce in quo de mulis aut equuleis humilioribus uulgò dicitur, an ne* Latinum *ſit, & apud quẽ ſcriptum reperiatur.* Atq; *ille* Grammaticus, *homo ſanè perquàm in noſcendis ueteribus ſcriptis exercitus: Si piaculũ, inquit, non committitur, præſente* Apollinare, *quid de uoce illa* Græca Latina'ue *ſentiam dicere, audeo tibi* Feſte *quærenti*

Nani.

Pumiliones.

renti reſpondere, eſſe hoc uerbum Latinum, ſcriptumq́; inueniri in poëmatis Heluij Cinnæ, non ignobilis, neq; indocti poëtæ. Verſusq́; eius ipſos dixit: quos, quoniam memoriæ mihi fortè aderant, adſcripſi:

At nunc me genij nana per ſalicta
Bigis rheda rapit citata nanis.

Cõtemporaneos fuiſſe Cæſari & Ciceroni M. Varronem & P. Nigidium, ætatis ſuæ doctiſsimos Romanos: & quòd Nigidii commentationes propter earũ obſcuritatẽ, ſubtilitatemq; in uulgus non exeunt. CAP. XIIII.

AEtas M. Ciceronis, & C. Cæſaris præſtanti facundia uiros paucos habuit: doctrinarum autem multiformium, uariarumq́; artiũ quibus humanitas erudita eſt, culmina habuit M. Varronem, & P. Nigidium. Sed Varronis quidem monimenta rerum ac diſciplinarum, quæ per literas condidit, in propatulo, frequentiq; uſu feruntur. Nigidianæ autẽ commentationes non proinde in uulgus exeunt, & obſcuritas ſubtilitasq; earum, tanquam parum utilis derelicta eſt. Sicuti ſunt quæ paulò antè legimus in commentarijs eius, quos Grãmaticos inſcripſit: ex quibus quædam ad demonſtrandum ſcripturæ genus exempli gratia ſumpſi. Nam cùm de natura atq; ordine literarum diſſereret, quas grammatici uocales appellant, uerba hæc ſcripſit: quæ reliquimus inenarrata, ad exercendam legentium intentionem: A, & O, ſemper principes ſunt: I, & V, ſemper ſubditæ: E, & ſubit et præit. In Euripo, præit: ſubit in Aemilio. Si quis putat præire V, in his uerbis, Valerius, Vennonius, Voluſius: Aut I, in his, Iampridem, Iecur, Iocũ, Iucundum, errabit: quòd hæ literæ cùm præeunt, ne uocales quidem ſunt. Item ex eodem libro uerba hæc ſunt: Inter literam N, & G, & C: eſt alia uis, ut in nomine Anguis, & Nodi inſoluti ex literis Nigidianis.

Angar

Angaria, & Ancora, & Increpat, & Incurrit, & Ingenuus. In omnibus enim his non uerum N, ſed adulterinum ponitur. Nam N, non eſſe, lingua indicio eſt. Nam ſi ea litera eſſet, lingua palatum tangeret. Alio deinde in loco eſt ſcriptum: Græcos non tantæ inſcitiæ arceſſo, qui Ou, ex O, & Y, ſcripſerunt, quantæ qui ei, ex E, & I. Illud enim inopia fecerunt, hoc nulla re ſubacti.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARIORVM LIBER XX.

Diſceptatio Sex. Cæcilii Iureconſulti, & Phauorini philoſophi, de legibus duodecim tabularum. CAP. I.

SEXTVS *Cæcilius in diſciplina iuris, atq; legibus populi Romani noſcendis, interpretandisq;, ſcientia, uſu, autoritateq; illuſtri fuit. Ad eum forte in area Palatina, cum ſalutationem Cæſaris opperiremur, Philoſophus Phauorinus acceßit, collocutusq; eſt, nobis multisq; alijs præſentibus. In his tunc eorum ſermonibus orta mētio eſt legum decemuiralium, quas Decemuiri eius rei gratia à populo creati compoſuerūt, inq; duodecim tabulas conſcripſerūt. Eas leges cùm Sextus Cæcilius inquiſitis, exploratisq; multarum urbium legibus, eleganti atq; abſoluta breuitate uerborum ſcriptas diceret: Sit, inquit, hoc Phauorinus in pleraq; earū legum parte, ita uti dicis. Non enim minus cupidè tabulas iſtas duodecim legi, quàm illos decem libros Platonis de legibus. Sed quædā iſtic animaduertuntur aut obſcurißima, aut leuia: contrà dura nimis*

XII. tabularum leges.

mis & remiſſa, aut nequaquam ita, ut ſcriptum eſt, con-
ſiſtentia. Obſcuritates (inquit Sextus Cæcilius) non aßi-
gnemus culpæ ſcribentium: ſed inſcitiæ non aſſequen-
tium. quanquam ij quoque ipſi, qui quæ ſcripta ſunt, mi-
nus percipiunt, culpa uacant. Nam longa ætas uerba atq;
mores ueteres obliterauit, quibus uerbis, moribusq; ſen-
tentia legum comprehenſa eſt. Trecenteſimo nanque anno
poſt Romam conditam, tabulæ compoſitæ, ſcriptæq; ſunt.
A quo tempore, ad hunc diem, anni eſſe non longè mi-
nus ſeptingenti uidentur. Durè autem ſcriptum eſſe in
iſtis legibus, quid exiſtimari poteſt? Niſi duram eſſe le-
gem putas, quæ iudicem, arbitrum'ue iure datum, qui ob
rem dicendam pecuniam accepiſſe conuictus eſt, capite pu-
nit: aut quæ furem manifeſtum ei, cui furtum factum eſt,
in ſeruitutem tradit: nocturnum autem furem ius occi-
dendi tribuit. Dic enim, quæſo, dic uir ſapientiæ ſtudio-
ſißime: an tu aut iudicis illius perfidiam, contra omnia
iura diuina atque humana iuſiurandum ſuum pecunia uen-
dentis, aut furis manifeſti intolerandam audaciam, aut
nocturni graſſatoris inſidioſam uiolentiam, non dignam
eſſe capitis pœna exiſtimes? Noli (inquit Phauorinus) ex
me quærere, quid ego exiſtimem. Scis enim ſolitum eſſe
me pro diſciplina ſectæ, quam colo, inquirere potius, quàm
decernere. Sed non leuis æſtimator, neque aſpernabilis
eſt populus Romanus, cui delicta quidem iſtæc uindican-
da, pœnæ tamen huiuſmodi nimis duræ eſſe uiſæ ſunt. Paſ-
ſus eſt enim leges iſtas de tam immodico ſupplicio ſitu, atq;
ſenio emori. Sicut illud quoque non humaniter ſcriptum
improbauit, quòd ſi homo in ius uocatus, morbo aut æta-
te æger ad ingrediẽdum inualidus eſt, Arcera non ſterni- Arcera.
tur, ſed ipſe aufertur, & iumento imponitur, atq; ex do-
mo

mo ſua ad Prætorem in comitium noua funeris facie effer-
tur. Quam enim ob cauſam morbo affectus, & ad reſpon-
dendum pro ſeſe non idoneus, iumēto adhærens in ius ad-
uerſario deportatur? Quòd uerò dixi, uideri quædam eſſe
impendio molliora: nón ne tibi quoque uidetur eſſe dilu-
iniuriam tum, quod ita de iniuria punienda ſcriptum eſt? Si iniuria
alteri faxit, uigintiquinq; æris pœnæ ſunto. Quis enim erit
tam inops, quem ab iniuria facienda uigintiquinq; aſſes de-
terreant? Itaq; cùm eam legem Q. quoq; Labeo ueſter in
libris, quos ad duodecim tabulas cōſcripſit, non probaret,
Neratii petulantia. inquit: Lucius Neratius fuit egregiè homo improbus, atq;
immani uecordia. Is pro delectamento habebat, os hominis
liberi manus ſuæ palma uerberare. Eum ſeruus ſequebatur
crumenam plenam aſsium portitans: & quemcunq; depal-
mauerat, numerari ſtatim, ſecundum duodecim tabulas
quinq; & uiginti aſſes iubebat. Propterea, inquit: Prætores
poſtea hanc aboleſcere, & relinqui cenſuerunt: iniurijsq́;
æſtimandis recuperatores ſe daturos, edixerunt. Nũnulla
autem in iſtis legibus nec conſiſtere quidem (ſicuti dixi) uiſa
ſunt. Velut illa lex talionis, cuius uerba (niſi memoria me
fallit) hæc ſunt: Si membrum rupit meum, è pacto talio eſto.
Præter enim ulciſcendi acerbitatem, ne procedere quoq;
executio iuſta talionis poteſt. Nam cui membrum ab alio
ruptum eſt, ſi ipſi itidem rumpere per talionē uelit: quæro
an efficere poſsit, rumpendi pariter membri æquilibrium:
In qua re primum ea difficultas eſt inexplicabilis. Quid ſi
membrum, inquit, alter imprudēs ruperit? Quod enim per
imprudentiam factum eſt, retaliari per imprudentiam de-
bet. Ictus quippe fortuitus & conſultus, non cadunt ſub
eiuſdem talionis ſimilitudinem. Quonam igitur modo im-

prud

prudentem poterat imitari, qui in exequenda talione non licentiæ ius habet, ſed imprudentiæ? Sed & ſi prudens ruperit, nequaquam patietur, aut altius ſe lædi, aut latius: quod cuiuſmodi librá, atq; menſura caueri poßit, nõ reperio. Quin etiam ſi quid plus erit, aliter'ue commiſſum, res fiet ridiculæ atrocitatis: ut contraria actio mutuæ talionis oriatur, & adoleſcat infinita quædam reciprocatio talionum. Nam de immanitate illa ſecandi, patiendiq́; humani corporis, ſi unus ob pecuniam debitam adiudicatus, addictusq́; ſit pluribus, non libet meminiſſe, & piget dicere. Quid enim uideri poteſt efferatius, quid ab hominis ingenio diuerſius: quàm quòd mẽbra, & artus inopis debitoris breuißimo laniatu diſtrahantur: ſicut nũc bona uenũ diſtrahuntur? Tum Sextus Cæcilius amplexus utraq; manu Phauorinum: Tu es, inquit, unus profectò in noſtra memoria, non Graiæ modò, ſed & Romanæ rei peritißimus: Quis enim philoſophorum diſciplinæ ſuæ leges tam ſcitè atq; doctè callet, quàm leges tu noſtras decemuirales percalluiſti? Sed quæſo te, cùm tamẽ digrediare pauliſper è curriculis iſtis diſputationum ueſtrarũ Academicis, omiſſoq́; ſtudio quicquid lubitum eſt arguendi, tuendiq́;, conſideres grauius, cuiuſmodi ſint ea, quæ reprehendiſti. Nec ideo contemnas legum iſtarum antiquitates: quòd pleriſq; ipſis iam populus Romanus deſiuerit. Non enim profectò ignoras legum opportunitates, & medelas pro tẽporum moribus, & pro rerum publicarum generibus, ac pro utilitatum præſentium rationibus, proq́; uitiorũ quibus medendum eſt feruoribus, mutari, atq; flecti: neq; uno ſtatu conſiſtere, quin ut facies cœli & maris, ita rerum atq; fortunæ tempeſtatibus uarientur. Quid ſalubrius uiſum eſt ro-

gatione illa Stolonis de iugerûm numero præfinito? quid utilius plebeſcito Voconio, de coërcẽdis mulierum hæreditatibus? Quid tam neceſſarium exiſtimatum eſt propulſandæ ciuium luxuriæ, quàm lex Licinia, Fannia, aliæq; item leges ſumptuariæ? Omnia tamen hæc obliterata, & operta ſunt ciuitatis opulentia, quaſi quibuſdam fluctibus exæſtuantis. Sed cur tibi eſſe uiſa eſt inhumana, omnium, mea quidem ſentẽtia, humaniſsima, quæ iumentum dari iubet ægro, aut ſeni in ius uocato? Verba ſunt hæc de lege: Si in ius* uocat, ſi morbus, æuitas'ue uitium eſſet, qui in ius uocabit, iumentum dato: ſi nolet, arceram ne ſternito. An tu fortè morbum appellari hîc putas, ægrotationem grauem cum febri rapida, & quercera? Iumẽtumq́; dici pecus aliquod unicum tergo uehens? Ac propterea minus fuiſſe humanum exiſtimas, ægrotum domi ſuæ cubãtem iumento impoſitum in ius rapi? Hoc mi Phauorine nequaquã ita eſt. Nam morbus in lege iſta non febriculoſus, neq; nimium grauis: ſed uitium aliquod imbecillitatis atq; inualentiæ demonſtratur, non periculum uitæ oſtenditur. Cæterò qui morbum uehementiorem uim grauiter nocendi habentem, legum iſtarum ſcriptores alio in loco non per ſe morbum, ſed morbum ſonticum appellant. Iumentum quoq; non id ſolùm ſignificat, quod nunc dicitur: ſed uectabulum etiam quod adiunctis pecoribus trahebatur. Veteres enim noſtri iumentum à iungendo dixerunt. Arcera autem uocabatur ploſtrum tectum undiq;, & munitum: quaſi arca quædam magna ueſtimentis inſtrata, qua nimis ægri, aut ſenes portari cubantes ſolebant. Quænam ibi igitur acerbitas eſſe uiſa eſt, quòd in ius uocato pauperrimo homini, uel inopi, qui aut pedibus fortè ægris eſſet, aut quo alio caſu ingredi

*uocato morbus

Aeuitas.

Morbus.

Morbus ſonticus.

Iumentum.

Vectabulum.

Arcera.

gredi non quiret, ploſtrum eſſe dandum cenſuerunt. neq; inſterni tamen delicatè arceram iuſſerunt: quoniam ſatis eſſet inualido huiuſmodi uectabulum. Atq; *id fecerunt, ne cauſatio iſta ægri corporis perpetuam uacationem daret fidem detrectantibus, iuriſq; actiones declinantibus. Sedenim ipſum uide, quod in iniurias factas quinq; & uiginti aſsibus ſanxerunt: non omnino omnes mi* Phauorine *iniurias ære iſto paucō diluerunt, tametſi hæc ipſa paucitas aſsium, graue pondus æris fuit.* Nam *librarijs aſsibus in ea tempeſtate populus uſus eſt. Sed iniurias atrociores, ut de oſſe fracto, non liberis modò, uerumetiam ſeruis factas impenſiore damno uindicauerunt.* Q*uibuſdam autem iniurijs talionem quoq; appoſuerunt.* Q*uam quidem tu talionem, uir optime, iniquius paulò inſectatus es: ac ne conſiſtere quidem dixiſti, lepida quadam ſolertia uerborum: quoniam talioni par non ſit talio: neque rumpi membrum facilè poſsit, ad alterius rupturæ (ut ais tu) æquilibrium.* V*erum eſt, mi* Phauorine, *talionem rariſsimam fieri difficillimè. Sed* Decem*uiri minuere, atque extinguere uolentes huiuſcemodi uiolentiam pulſandi, atque lædendi talione, eo quoque metu coërcendos eſſe homines putauerunt.* Neq; *eius, qui membrum alteri rupiſſet, & paciſci tamen de talione redimenda nollet, tantam eſſe habendam rationem arbitrati ſunt, ut an prudens, imprudens'ue rupiſſet, ſpectandum putarent, aut talionem in eo uel ad amuſsim æquipararent, uel in librili perpenderent: ſed potius eundem animum, eundemq; impetum in eadem parte corporis rumpendi, non eundem quoque caſum exigi uoluerunt: quoniam modus uoluntatis præſtari poſſet, caſus ictus non poſſet.* Q*uòd ſi ita eſt, ut dico, & ut ipſe æquitatis habitus demonſtrat, taliones illæ tuæ reciprocæ, ar-* Taliones reciprocæ.

H *gut*

gutiores profectò, quàm ueriores fuerunt. Sed quoniam acerbum quoq; eſſe hoc genus pœnæ putas, quæ (obſecro te) iſta acerbitas eſt, ſi idem fiat in te, quod tute in alio feceris? præſertim cùm habeas facultatem paciſcēdi, & non neceſſe ſit pati talionem, niſi eam tu elegeris. Quod edictum autem prætorium de æſtimandis iniurijs, probabilius eſſe his poteſt? Nolo hoc ignores, hanc quoque ipſam talionem ad æſtimationem iudicis redigi neceſſariò ſolitam. Nam ſi reus, qui depaciſci noluerat, iudici talionem imperanti non parebat: æſtimata lite, iudex hominem pecuniæ damnabat: atq; ita ſi reo & pactio grauis, & acerba talio uiſa fuerat, ſeueritas legis ad pecuniæ multam redibat. Reſtat, ut ei, quod de ſectione partitioneq; corporis immaniſſimum eſſe tibi uiſum eſt, reſpondeam. Omnibus quidem uirtutum generibus exercendis colendisq;, Populus Romanus è parua origine ad tantæ amplitudinis inſtar emicuit: ſed omnium maximè atq; præcipuè fidem coluit, ſanctamq; habuit tam priuatim, quàm publicè. Sic Conſules clariſſimos uiros hoſtibus: confirmandæ fidei publicæ cauſa, dedit: ſic clientem in fidem acceptum chariorem haberi, quàm propinquos, tuendumq; eſſe contra cognatos cenſuit. Neq; peius ullum facinus æſtimatum eſt, quàm * ſi cui probaretur clientem deriſui habuiſſe. Hanc autem fidem maiores noſtri non modò in officiorum uicibus, ſed in negotiorum quoq; contractibus ſanxerunt, maximeq; in pecuniæ mutuaticæ uſu, atque commercio. Adimi enim putauerunt ſubſidiū hoc inopiæ temporariæ, quo communis hominum uita indiget: ſi perfidia debitorum, ſine graui pœna, eluderet. Confeſſi igitur æris, ac debiti iudicatis triginta dies ſunt dati, conquirendæ pecuniæ cauſa, quam diſſoluerent: eosq; dies Decemui-

*ſi quis

Dies iuſti.

ri

ri Iuſtos appellauerunt, uelut quoddam iuſtitium, id eſt, iuris inter eos quaſi interſtitionem quandam & ceſſationem: quibus diebus nihil cum his agi iure poſſet. Pòſt deinde niſi diſſoluerant, ad Prætorem uocabantur: & ab eo, quibus erant iudicati, addicebantur: neruo quoque aut compedibus uinciebantur. Sic enim ſunt, opinor, uerba legis: Aeris confeßi, rebusq; iure iudicatis, triginta dies iuſti ſunto. Pòſt deinde manus iniectio eſto, in ius ducito, ni iudicatum facit, aut qui pſeudo eo in iure uim dicit, ſecum ducito, uincito aut neruo, aut compedibus quindecim pondo, ne minore: aut ſi uolet, maiore uincito. Si uolet, ſuo uiuito: Ni ſuo uiuit, qui eum uinctum habebit, libras farris in dies dato: ſi uolet plus, dato. Erat autem ius interea paciſcendi: ac niſi pacti forent, habebantur in uinculis dies ſexaginta. Inter eos dies trinis nundinis continuis ad Prætorem in comitium producebantur, quantæq; pecuniæ iudicati eſſent, prædicabatur. Tertijs autem nundinis capite pœnas dabant, aut trans Tyberim peregre uenum ibant. Sed eam capitis pœnam ſanciendæ, ſicuti dixi, fidei gratia, horrificam atrocitatis oſtentu, nouisq; terroribus metuendam reddiderunt. Nam ſi plures forent, quibus reus eſſet iudicatus, ſecare ſi uellent, atque partiri corpus addicti ſibi hominis permiſerunt. Et quidem uerba ipſa legis dicam, ne exiſtimes inuidiam me iſtam fortè formidare: Tertijs, inquit, nundinis, parteis ſecanto: ſi plus minus'ue ſecuerunt, ſine fraude eſto. Nihil profectò immitius, nihil immanius: niſi (ut re ipſa apparet) eo conſilio tanta immanitas pœnæ denuntiata eſt, ne ad eam unquam perueniretur. Addici nanq; nunc, & uinciri multos uidemus, quia uinculorum pœnam deterrimi homines contemnunt. Diſſectum eſſe antiquitus neminem equidem

neque legi, neq; audiui: quoniam ſæuitia iſta pœnæ contemni non quita eſt. An putas Phauorine, ſi non illa etiam ex duodecim tabulis, de teſtimonijs falſis pœna aboleuiſſet: & ſi nunc quoq;, ut antea qui falſum teſtimonium dixiſſe conuictus eſſet, è ſaxo Tarpeio deijceretur, mentituros fuiſſe pro teſtimonio tam multos, quàm uidemus? Acerbitas plerunque ulciſcendi maleficij, bene atque cautè uiuendi diſciplina eſt. Hiſtoria de Metio Suffetio Albano, nobis quoque non admodum numero iſtiuſmodi libros lectitantibus, ignota non eſt: qui quoniam pactum, atq; condictum cum rege populi Romani perfidè ruperat, binis quadrigis uinctus in diuerſa nitentibus laceratus eſt. Nouum atq; aſperum ſupplicium quis negat? Sed quid elegantiſſimus poëta dicat, uide:

Non quita eſt contemni lex hominem diſſecandi.

Metii Suffetii hiſtoria.

–At tu dictis Albane maneres.

Hæc atq; alia ubi Sext. Cæcilius, omnibus qui aderant, ipſo quoq; Phauorino approbante, atq; laudante, diſſeruit: nuntiatum eſt Cæſarem iam ſalutari, & ſeparati ſumus.

Vocabulum Siticinum in Marci Catonis oratione quid ſignificet: & quam ob cauſam L. Accius poëta in pragmaticis Sicinniſtas nebuloſo nomine eſſe dixerit.

CAPVT II.

Siticines ſcriptum eſt in oratione Marci Catonis, quæ inſcribitur, Ne imperium ſit ueteri, ubi nouus uenerit. Siticines, inquit, & Liticines, & Tubicines. Sed Ceſellius Vindex in commentarijs lectionum antiquarum, ſcire quidem ſe ait, Liticines lituo cantare, & Tubicines tuba: quid iſtuc autem ſit, quod Siticines cantant, homo ingenuæ ueritatis ſcire ſeſe negat. Nos autem in Capitonis Attei Coniectaneis inuenimus Siticines appellatos, qui apud Sitos canere ſoliti eſſent: hoc eſt, uita functos, & ſepultos.

Siticines.

Siti.

pultos. Eoq́; habuiſſe proprium genus tubæ, qua caneret, à cæterorum Tubicinũ proprietate differens: quos Siciniſtas uulgus dicit. Qui rectius locuti ſunt, Sicinniſtas litera n, gemina dixerunt. Sicinnium enim genus ueteris ſaltationis fuit. Saltabundi autem canebant, quæ nunc ſtantes canunt. Poſuit hoc uerbũ Lucius Accius poëta in pragmaticis, appellariq́; Sicinniſtas ait nebuloſo nomine; credo propterea nebuloſo, quòd Sicinnium cur diceretur, ei obſcurum eſſet. Sicinniſta. Sicinnium.

Artificum ſcenicorum ſtudium, amoremq́; inhoneſtum, probroſumq́; eſſe: & ſuper ea re uerba Ariſtotelis philoſophi adſcripta. CAP. III.

COmœdos quiſpiam, & tragœdos, & tibicines, diues adoleſcens Tauri philoſophi diſcipulus, liberos homines in delicijs, atq; in delectamentis habebat. Id genus autem artifices Græcè appellantur οἱ περὶ τὸν διόνυσον τεχνῖται. *Eum adoleſcentem Taurus à ſodalitatibus, conuictuq́; hominum ſcenicorum abducere uolens, miſit ei uerba ex Ariſtotelis libro exſcripta, qui* προβλήματα ἐγκύκλια *inſcriptus eſt. Iuſsitq́; ut ea quotidie lectitaret:* Διατὶ οἱ διονυσιακοὶ τεχνῖται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πονηροί εἰσιν, ὅτι ἥκιστα λόγου καὶ φιλοσοφίας κοινωνοῦσι, διὰ τὸ περὶ τὰς ἀναγκαίας τέχνας πολὺ μέρος τοῦ βίου εἶναι, καὶ ὅτε ἐν ἀκρασίαις τὸν πολὺν χρόνον εἰσὶν, ὅτε δὲ ἐν ἀπορίαις. ἀμφότερα δὲ φαυλότητος παρασκευαστικά.

Exempla epiſtolarum Alexandri regis, & Ariſtotelis philoſophi, ita uti ſunt edita. CAP. IIII.

COmmentationum ſuarum, artiumq́;, quas diſcipulis tradebat Ariſtoteles philoſophus, regis Alexandri magiſter, duas ſpecies habuiſſe dicitur: Alia erant, quæ nominabat ἐξωτερικὰ: *alia quæ appellabat* ἀκροαματικά. ἐξωτερικὰ *dicebantur, quæ ad rhetoricas meditationes, fa-* Ariſtotelicæ artes duplices.

cultatem argutiarum, ciuiliumq́; rerum notitiam conducebant. ἀκροαματικὰ autem uocabantur, in quibus philoſophia remotior, ſubtiliorq́; agitabatur: quæq́; ad naturæ contemplationes, diſceptationes'ue dialecticas pertinebāt. Huic diſciplinæ, quam dixi ἀκροαματικὴν, tempus exercendæ dabat in Licio matutinum. Nec ad eam quenquam temere admittebat, niſi quorum antè ingenium, & eruditionis elementa, atq; in diſcendo ſtudium, laboremq́; exploraſſet. Illas uero ἐξωτερικὰς eodem in loco ueſperi faciebat: easq́; uulgò iuuenibus ſine delectu dabat, atque eam δειλινὸν περίπατον appellabat: illam alteram ſuprà, ἑωθινόν. Vtroque enim tempore ambulans diſſerebat, librosq́; ſuos earum rerum omnium commentarios ſeorſum diuiſit, ut alij ἐξωτερικοὶ dicerentur, partim ἀκροαματικοί. Quos quum in uulgus ab eo editos rex Alexander cognouiſſet, atq; ea tēpeſtate armis, exercituq́; omnem propè Aſiam teneret, regemq́; ipſum Darium prælijs & uictorijs urgeret: in illis tamen tantis negotijs literas ad Ariſtotelem miſit, non eum rectè feciſſe, quòd diſciplinas ἀκροαματικὰς, quibus ab eo ipſe eruditus foret, libris foras editis inuulgaſſet. Nam qua, inquit, alia re præſtare cæteris poterimus, ſi ea, quæ ex te accepimus, omnium prorſus fient communia? Quippe ego doctrina anteire malim, quàm copijs, atq; opulentijs. Reſcripſit ei Ariſtoteles ad hanc ſententiam: ἀκροαματικοὺς libros, quos editos quereris, & non perinde, ut arcana, abſconditos, neq; editos ſcito eſſe, neq; non editos: quoniam ijs ſolis, qui nos audiunt, cognobiles erunt. Exempla utrarunq; literarum ſumpta ex Andronici philoſophi libro ſubdidi. Amaui autem prorſus in utriuſq; epiſtola breuitatis elegantiſſimæ filum tenuiſſimum:

ἀλέ

ἀλέξανδρος ἀριστοτέλει εὖ πράττειν. Οὐκ ὀρθῶς ἐποίησας ἐκδοὺς τοὺς ἀκροαματικοὺς τῶν λόγων, τίνι γὰρ ἔτι διοίσομεν ἡμεῖς τῶν ἄλλων, εἰ καθ' οὓς ἐπαιδεύθημεν λόγους, οὗτοι πάντων ἔσονται κοινοί. ἐγὼ δὲ βουλοίμην ἂν ταῖς περὶ τὰ ἄριστα ἐμπειρίαις, ἢ ταῖς δυνάμεσι διαφέρειν. ἔρρωσο. Alexādri magni epiſtola.

ἀριστοτέλης βασιλεῖ ἀλεξάνδρῳ εὖ πράττειν. Ariſtotelis

ἔγραψάς μοι περὶ τῶν ἀκροαματικῶν λόγων, οἰόμενος δεῖν αὐτοὺς φυλάττειν ἐν ἀπορρήτοις. ἴσθι οὖν αὐτοὺς καὶ δεδομένους, καὶ μὴ ἐκδεδομένους. ξυνετοὶ γάρ εἰσι μόνοις τοῖς ἡμῶν ἀκούσασιν. ἔρρωσο. reſponſio.

Hoc ego uerbum ξυνετοὶ γάρ εἰσι, quærens uno itidem uerbo dicere, aliud non reperi, quàm quod eſt ſcriptum à Marco Catone in ſexto Originum: Itaq; ego, inquit, cognobiliorem cognitionem eſſe arbitror.

Quæſitum atque tractatum, utrum ſit rectius dicere, Habeo curam Veſtri, an Veſtrûm. CAP. V.

PErcontabar Apollinarem Sulpitium, cùm eum Romæ adoleſcentulus ſectarer, qua ratione diceretur, Habeo curam ueſtri, aut miſereor ueſtri: & iſte caſus, Veſtri, eo in loco quem uideretur habere caſum rectum. Iſtic mihi ita reſpondit: Quæris, inquit, ex me, quod mihi quoque eſt iandiu in perpetua quæſtione. Videtur enim non Veſtri oportere dici, ſed Veſtrûm, ſicut Græci loquuntur, ἐπιμελοῦμαι ὑμῶν, καὶ κήδομαι ὑμῶν: quo in loco ὑμῶν aptius Veſtrũ dicitur, quàm Veſtri: & habet caſum nominandi Vos, quem tu Rectum appellaſti. Inuenio tamen, inquit, non paucis in locis, Noſtri atq; Veſtri, dictum: non Noſtrûm, aut Veſtrûm. L. Sylla rerum geſtarum libro ſecundo: Quo ſi fieri poteſt, ut etiam nunc noſtri nobis in mentem ueniat, noſq; magis dignos creditis, quibus ciuibus quàm hoſtibus utamini: quiq; pro uobis Noſtri. Veſtri.

potius,quàm contra uos pugnemus : neq; noſtro,neq; maiorum noſtrorum merito nobis id continget. Terentius *in* Phormione:

Ita pleriq; ingenio ſumus,
Omnes noſtri noſmet pœnitet.

Afranius in Togata:

Neſcio qui noſtri miſeritus tandem deus.

Et Laberius *in* Necromantia:

Dum diutius detinetur,noſtri oblitus eſt.

Dubium porrò, inquit, non eſt,quin eodem hæc omnia caſu dicantur, Noſtri *oblitus eſt*, Noſtri *miſeritus eſt, quõ dicitur* Mei *pœnitet*, Mei *miſeritus eſt*, Mei *oblitus eſt.* Mei *autem caſus interrogandi eſt,quem genitiuum grammatici uocant:& ab eo declinatur,quod eſt* Ego*:huius deinde pluratiuum eſt* Nos. Tui *æquè declinatur ab eo quod eſt* Tu*,huius itidem pluratiuum eſt* Vos*.Sic nanq;* Plautus *declinauit in* Pſeudolo*,in hiſce uerſibus:*

Si ex te tacente fieri poſſem certior here,
Quæ miſeriæ te tam miſerè macerent,
Duorum labori ego hominum parſiſſem lubens:
Mei te rogandi,& tui reſpondendi mihi.

Mei *enim* Plautus *hoc in loco non ab eo dixit, quod eſt* meus*,ſed ab eo quod eſt* Ego. *Itaq; ſi dicere uelis, patrem* Mei *pro patrẽ* Meum*, quo* Græci *modo* τὸν πατέρα μοῦ *dicunt, inuſitatè quidem, ſed rectè profectò, eaq; ratione dices,qua* Plautus *dixit labori* Mei*,pro labori* Meo. *Hæc autem ipſa ratio eſt in numero pluratiuo, qua* Gracchus *miſereri* Veſtrum *dixit, & qua* M.Cicero *contentio* Veſtrum*,& cõtentio* Noſtrũ *dixit:quaq; item ratione* Quadrigarius *in annali* XIX. *uerba hæc poſuit :* Cai Mari, *ecquando te noſtrum,& reip. miſerebitur?Cur igitur* Te-

rent

rentius, pœnitet Noſtri, & non Noſtrûm? & Afranius, Noſtri miſeritus eſt, non Noſtrum? Nihil hercle, inquit, mihi de iſta re in mentem uenit, niſi autoritas quædam uetuſtatis, non nimis anxiè neq; ſuperſtitiosè loquentis. Nam ſicuti multifariam ſcriptum eſt, Veſtrorum pro Veſtrûm (ut in Plauti Muſtellaria in hoc uerſu:

Verum illuc eſſe maxima pars ueſtrorum intelligit:

cùm uellet maxima pars dicere Veſtrûm) ita nonnunquam Veſtri quoque dictum eſt pro Veſtrum. Sed procuidubio qui rectiſsimè loqui uolet, Veſtrum potius dixerit quàm Veſtri: & idcirco importuniſsimè, inquit, fecerunt, qui in pleriſque Salluſtij exemplaribus ſcripturam iſtam ſynceriſsimam corruperunt. Nam cùm ita in Catilina ſcriptum eſſet, Sæpe maiores ueſtrum miſerti plebis Romanæ: Veſtrum * abolcuerunt, & Veſtri ſuperſcripſerunt: ex quo in plureis libros mendæ iſtius indoles inoleuit. Hæc memini mihi Apollinarem dicere: eaq; tunc ipſa ita, ut dicta fuerant, notaui:

Veſtrũ potius quàm ueſtri.

*aliàs, obleuerunt,

Quam diuerſæ Græcorum ſententiæ, ſuper numero Niobæ filiorum. CAP. VI.

Mira & propè adeò ridicula diuerſitas fabulæ apud Græcos poëtas deprehenditur, ſuper numero Niobæ filiorum. Nam Homerus pueros, puellasq; eius ſenos dicit fuiſſe: Euripides, bis ſeptenos: Sappho, bis nouenos: Bacchylides, & Pindarus, bis denos: quidam alij ſcriptores tres fuiſſe ſolos dixerunt.

Niobes filii.

De his quæ habere συμπάθειαν uidentur cum luna augeſcente ac ſeneſcente. CAP. VII.

ANnianus poëta in fundo ſuo, quẽ in agro Faliſco poſſidebat, agitare erat ſolitus uindemiam hilare, atque amœniter. Ad eos dies me, & quoſdam item alios familia-

res uocauit. Ibi tum cœnantibus nobis, magnus oſtrearum numerus Roma miſſus eſt: quæ cùm appoſitæ fuiſſent, & multæ quidem, ſed inuberes, macræq́; eſſent, Luna (inquit Annianus) nunc uidelicet ſeneſcit: ea re oſtrea quoq;, ſicuti alia quædam, tenuis exuctaq́; eſt. Cùm quæreremus, quæ alia item ſeneſcente luna tabeſcerent: Non'ne Lucilium, inquit, noſtrum meminiſtis dicere:*

*tenuia exuctaq́; ſunt

Luna alit oſtrea, & implet echinos, muribus fibras
*Et*pecu addit.*

*pecui

Eadem autem ipſa, quæ creſcente luna gliſcunt, deficiente contrà luna deficiunt. Aelurorum quoque oculi ad eaſdem uices lunæ, aut ampliores fiunt, aut minores. Id etiam, inquit, multo mirandum eſt magis, quod apud Plutarchum in IIII. *in Heſiodum commentario legi: Cæpe tum reuireſcit & congerminat decedente luna: contrà autem inareſcit adoleſcente. Eam cauſam eſſe dicunt ſacerdotes Aegyptij, cur Peluſiotæ cæpe non edant: quia ſolum holerum omnium contra lunæ acta atq; damna, uices minuendi, & augendi habeat contrarias.*

Qualibus uerbis delectari ſolitus ſit Ant. Iulianus poſitis in Mimiambis, quos Cn. Matius inſcripſit, de adoleſcentia ſua, cùm ita dictitat, Nunquàm ueſtimenta à populo poſci. CAP. VIII.

DElectari mulceriq́; aures ſuas dicebat Antonius Iulianus, figmentis uerborum nouis Cn. Matij hominis eruditi: qualia hæc quoq; eſſent, quæ ſcripta ab eo in Mimiambis memorabat:

Sinuq́; amicam recipere frigidam caldo:
Columbatimq́; labra conſerens labris.

Item id quoque iucundè lepideq́; fictum dictabat:

Iam tonſiles tapetes ebrij fuco,
Quos concha purpura imbuens uenenauit.

Quid

Quid uocabulum, Ex iure manu conſertum ſignificet.

CAPVT IX.

EX iure manu conſertum, uerba ſunt ex antiquis actionibus; quæ cùm lege agitur, & uindiciæ contenduntur, dici nunc quoque apud prætorem ſolent. Rogaui ego Romæ grammaticum celebri hominem fama, & multo nomine, quid hæc uerba eſſent. Tum ille me deſpiciens, Aut erras, inquit, adoleſcens, aut ludis. Rem enim doceo grammaticam, non ius reſpondeo. Si quid igitur ex Vergilio, Plauto, Ennio, quærere habes, quæras licet. Ex Ennio, ego inquam, eſt, magiſter, quod quæro: Ennius enim uerbis hiſce uſus eſt. Cumq; ille demiratus, aliena hæc eſſe à poëtis, & haud uſquam inueniri in carminibus Ennij diceret: tum ego hos uerſus ex octauo annali * abſentes dixi. Nam forte eos tanquam inſigniter præter alios factos, memineram: Ex iure manu conſertum. *aſſumptos

Pellitur è medio ſapientia, ui geritur res.
Spernitur orator bonus, horridus miles amatur.
Haud doctis dictis certantes, ſed maledictis
Miſcent inter ſeſe inimicitias agitantes.
Non ex iure manu conſertum, ſed mage ferro.
Rem repetunt, regnumq; petunt, uadunt ſolida ui.

Cùm hos uerſus Ennianos dixiſſem, Credo, inquit grammaticus, iam tibi. Sed tu uelim credas mihi Q. Ennium didiciſſe hoc, non ex poëticæ literis, ſed ex iuris aliquo perito. Eas igitur tu quoque, inquit, & diſcas, unde Ennius didicit. Vſus conſilio ſum magiſtri, quod docere me ipſe debuerat, à quo diſcerem prætermonſtrantis. Itaque id quod ex iurecconſultis, ex libris quoque eorum didici, inſerendum his commentarijs exiſtimaui: quoniam in medio rerum, & hominum uitam qui colunt, ignorare non

oportet

Manum conſerere. *oportet uerba actionum ciuilium celebriora. Manum conſerere eſt, de qua re diſceptabatur in re præſenti, ſiue ager, ſiue quid alud eſt, cùm aduerſarium ſimul manu prenderet, in ea re omnibus uerbis uindicare: id eſt, uindicia correpta manu in re atque in loco præſenti, apud Prætorem ex duodecim tabulis fiebat. In quibus ita ſcriptum eſt: Si qui in iure manum conſerunt. Sed poſtquam Prætores propagatis Italiæ finibus, datis iuriſdictionibus, negotijs occupati, * paciſci uindiciarum dicendarum cauſa longinquas res grauabantur: inſtitutum eſt contra duodecim tabulas tacito ſenſu, ut litigantes non ex iure apud Prætorem manum conſererent, ſed ex iure manu conſertum uocarent: id eſt, alter alterum ex iure ad conſerendam manum in rem, de qua ageretur, uocaret. Atque profecti ſimul in agrum de quo litigabatur, terræ aliquid ex eo, uti unam glebam, in ius in urbem ad prætorem deferrent: & in ea gleba, tanquam in toto agro, uindicarent. Idcirco Ennius ſignificare uolens bellum, non ut ad Prætorem ſolitum eſt, legitimis actionibus, neque ex iure manu conſertum, ſed bello ferroq;, & uera ui atque ſolida: quod uidetur dixiſſe conferens uim illam ciuilem & feſtucariam, quæ uerbo diceretur, non quæ manu fieret cum ui bellica & cruenta.*

*proficiſci

Quid ſit Sculna, uerbum poſitum apud Marcum Varronem. CAP. X.

Sculna. Sequeſter. PVblij Lauinij liber eſt non incurioſè factus. Is inſcriptus eſt, De uerbis ſordidis. In eo ſcripſit Sculnam uulgò dici, quaſi ſeculnam: quem qui elegantius, inquit, loquuntur, Sequeſtrem appellant. Vtrunque uocabulum à ſequendo factum eſt: quòd eius, qui electus ſit, utraque pars fidem ſequatur. Sculnam autem ſcriptum eſſe in hiſtorico.

M.Var

M. Varronis, qui inſcribitur Catus, idem P. Lauinius admonet. Sed quod apud Sequeſtrem depoſitum erat, Sequeſtrò poſitum, per aduerbium dicebant. Cato de Ptolemæo contra Thermum,

Per deos immortales nolite uos ſequeſtrò ponere.

Autoris de opere ſuo ſententia; deq; aliorum operum titulis. CAP. XI.

*ATqui iucundiora alia reperiri queunt. Ipſe autem ad hoc ſcripſi, ut liberis quoque meis paratæ iſtiuſmodi remiſsiones eſſent, quando animus eorum, interſtitione aliqua negotiorum data, laxari indulgeriq; potuiſſet. Vſi autem ſumus ordine rerum fortuito, quem antea in excerpendo feceramus. Nam * proinde ut librum quenquam* *perinde *in manus ceperam, ſeu Græcum, ſeu Latinum, uel quid memoratu dignum audieram: ita quæ libitum erat, cuius generis cunque erant, indiſtinctè atque promiſcuè annotabam: eaq; mihi ad ſubſidium memoriæ, quaſi quoddam literarum penus recondebam: ut quando uſus ueniſſet aut rei, aut uerbi, cuius me fortè repens obliuio tenuiſſet, & libri ex quibus eam ſumpſeram non adeſſent, facile inde nobis inuentu atque deprompto foret. Facta igitur eſt in his quoque commentarijs eadem rerum diſparilitas, quæ fuit in illis annotationibus priſtinis, quas breuiter & indigeſtè & inconditè, annotationibus, tractationibus, lectionibuſq; uarijs feceramus. Sed quoniam longinquis per hyemem noctibus in agro (ſicuti dixi) terræ Atticæ commentationes haſce ludere, ac facere exorſi ſumus: idcirco eas inſcripſimus Noctium Atticarum: nihil imitati feſtiuitates inſcriptionum, quas plerique alij utriuſque linguæ ſcriptores, in id genus libris fecerunt. Nam quia uariam, & miſcellam, & quaſi confuſaneam doctrinam conquiſiuer*

Noctes Atticæ.

Tituli uarii operum. ſiuerant: eò titulos quoque ad eam ſententiam exquiſitiſſimos indiderunt. Nanque alij Muſarum inſcripſerunt, alij Syluarum, ille κηρίον, alius κέρας ἀμαλθείας: quidam lectionis ſuæ, alius antiquarum lectionum, atque alius πινακίδιον, & item alius ἐγχειρίδιον. Sunt etiam qui Pandectas inſcripſerunt, ſunt autem qui διατριβάς. Sunt adeò, qui de diſciplina regia, & de philoſophia, & de natura humana, & epiſtolicarum quæſtionum. Eſt qui memoriales titulos fecerit: eſt qui ſtudioſorum, & de ridiculis, & περὶ ποικίλας ἱστορίης. Eſt qui hiſtoriæ naturalis. Eſt qui βιβλιοθήκην. Eſt præterea qui pratum. Eſt item qui ἐποπτ[illegible]δων. Eſt qui ſcripſit συγγραφήν. Sunt item multi, qui Coniectanea. Neque item deſunt, qui indices libris ſuis fecerunt, aut epiſtolarum moralium, aut epiſtolicarum quæſtionum, aut confuſarum. Et quædam alia inſcripta nimis lepida, multaſq; prorſus concinnitates redolentia. Nos uerò (ut cœptus noſter eſt) incurioſè & immeditatè, ac propè etiam ſubruſticè, ex ipſo loco ac tempore hybernarum uigiliarum, Atticas Noctes inſcripſimus tantũ cæteris omnibus in ipſius quoque inſcriptionis laude cedentes, quantum ceſſimus in cura & elegantia ſcriptionis. Sed ne conſilium quidem in excerpendis notandiſq; rebus idem mihi, quod pleriſque illis fuit. Nanque illi omnes, & eorum maximè Græci, multa & uaria lectitantes, in quas res cunq;

Adagium. incidèrent alba (ut dicitur) linea, ſine cura diſcriminis, ſolam copiam ſectati conuertebant: quibus in legendis, antè animus ſenio aut tædio languebit, quàm unum alterum'ue repererit, quod ſit aut uoluptati legere, aut cultui legiſſe, aut uſui meminiſſe. Ego uerò cùm illud Heracleti Epheſij uiri ſummè nobilis uerbum cordi haberem, quod profectò ita eſt: Introite, nam & hic dij ſunt: ipſe quidem

dem uoluendis tranſcundiſq; multis admodum uoluminibus, per omnia ſemper negotiorum interualla, in quibus furari otium potui, exercitus, defeſſus'que ſum. Sed modica ex ijs, eaq; ſola accepi, quæ aut ingenia prompta expeditaq; ad honeſtæ eruditionis cupidinem, utiliumq; artium contemplationem, celeri faciliq; compendio ducerent: aut homines alijs iam uitæ negotijs occupatos, à turpi certè agreſtiq; rerum atq; uerborum imperitia uindicarent. Quæ erunt autem in his commentarijs pauca quædam ſcrupuloſa & anxia, uel ex grammatica, uel ex dialectica, uel etiam ex geometria: quæq; erunt item paucula remotiora ſuper augurio & iure pontificio: non oportet ea defugere, quaſi aut cognitu non utilia, aut perceptu difficilia. Non enim fecimus altos nimis, & obſcuros in his rebus queſtionum ſinus: ſed primitias quaſdam & quaſi libamenta ingenuarum artium dedimus: quæ uirum ciuiliter eruditum, neque audiſſe unquam, neq; attigiſſe, ſi non inutile, at quidem certè indecorum eſt. Ab his igitur, ſicuti fortè nonnunquam tempus uoluptaſq; erit, lucubratiunculas iſtas cognoſcere, petitum impetratumq; uolumus; ut in legendo quæ pridem ſcierint, non aſpernentur, quaſi nota uulgataq;. Nam & quid tam remotum in literis eſt, quin id tamen compluſculi ſciant? Et ſatis hoc blandum eſt, non eſſe hæc neque in ſcholis decantata, neq; in commentarijs protrita. Quæ porrò noua ſibi ignotaq; offenderint, æquum eſſe puto, ut ſine uano obtrectatu conſiderent, an minutæ iſtæ admonitiones pauxillulæ, nequaquam tamen ſint, uel ad alendum ſtudium ineptæ, uel ad oblectandum frigidæ, fouendumq; animum: ſed eius ſeminis, generiſq; ſint, ex quo facile adoleſcant, aut ingenia hominum uegetiora, aut memoria adminiculatior,

latior, aut oratio ſolertior, aut ſermo incorruptior, aut delectatior motio, aut in ludo liberalior. Quæ autem parum plana uidebuntur, aut minus plena inſtructaq́;, petimus, inquam, ut ea non docendi magis, quàm admonendi gratia, ſcripta exiſtiment: & quaſi demonſtratione ueſtigioſum contenti, perſequantur ea pòſt (ſi licebit) uel libris repertis, uel magiſtris. Quæ uerò putauerint reprehendenda, his (ſi audebunt) ſuccenſeant, unde ea nos accepimus. Sed enim quæ aliter apud alium ſcripta legerint, ne iam ſtatim tempore obſtrepant: ſed tractationes rerum & autoritates hominum penſitent, quos illi, quosq́; nos ſecuti ſumus. Erit autem id longè optimum, ut qui in lectitando, ſcribendo, commentando, nunquàm uoluptates, nunquàm labores ceperunt, nullas hoc genus uigilias uigilarunt: neque ullis inter eiuſdem Muſæ æmulos certationibus diſceptationibusq́; elimati ſunt, ſed intemperiarū, negotiorumq́; pleni ſunt, abeant percontando, ſcribendo à Noctibus his procul, atq́; alia ſibi oblectamenta quærant. Vetus adagium eſt: Nihil cum fidibus Graculo: nihil cum Amaracino Sui. At etiam quò ſit quorūdam malè doctorū hominum ſæuitas & inuidentia irritatior, mutuabor ex Ariſtophanis Coronopeſta pauca. Et quàm ille homo feſtiuiſsimus fabulæ ſuæ ſpectandæ legē dedit, eandē ego commentarijs his legendis dabo: ut ea ne attingat, né ue adeat profeſtum, & profanum uulgus, à ludo muſico diuerſum.

Verſus legis datæ hi ſunt:

Volumina commentariorum ad hunc diem uiginti iam facta ſunt. Quantum autem uitæ mihi deinceps Deûm uoluntate erit, quantumq́; à cura publica & à re familiari procurandoq́; cultu liberorum meorum dabitur otium: ea omnia ſubciſiua & ſubſecundaria tempora ad colligen-

das

*das huiuſcemodi memoriarum diſceptatiunculas conferam. Progredietur igitur numerus librorum (dijs bene iuuantibus) cum ipſius uitæ, quantuli quiq; fuerint, progreßibus. Neque longiora mihi dari ſpatia uiuendi uolo, quàm dum ero ad hanc quoq; facultatem ſcribendi, commentandiq; idoneus. Capita rerum, quæ cuiq; commentario inſunt, expoſuimus hic uniuerſa, ut iam ſtatim declaretur, quid*quo'ue in libro quæri inueniriq; poſſit.*

**quoq;*

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM LIBRORVM XX.

FINIS.

Capita rerum, quæ hiſce Gellianis Noctibus habentur, conſultò omiſimus, lector candide: tum quòd ſingula ſingulis præfixa ſint commentarijs: tum quòd index his acceſſerit locupletiſsimus, in quo, quicquid notatu dignum eſt, inuenire licet.

QVONIAM *in hiſce Atticis Noctibus Græcæ dictiones multæ, & uerſus ac loci complures Græci erant, ea omnia Latina ſeorſum hic ſubnectenda curauimus, quando Gellius ipſe Græcè tantum citaret, nec Latina fecerat. Conſuluimus autem cùm ipſi Gellio, quem integrum impollutumq́; eſſe uoluimus, tum etiam ſtudioſis omnibus, quando & emendati complures loci ſunt, qui uitiati admodum erant.*

QVAE IN LIBRO PRIMO.

Cap.1. ὁπόσῃ χυχῶν, *&c. Quanta ſit animorum corporumq́; inter homines differentia quoad ingenium uirtutemq́;.*

Cap.2. κυρτῶν, τὰς σκαζούσας θεωρίας. *Laqueorum ſpeculationes claudicantes.*

ἀκώλυτος, ἀνεκβίαστος. *Solutus, inuiolatus, minimè implicitus, liber, diues, felix.*

εἰπέ μοι περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν, ἀκούεις?

Ἰλιόθεν με φέρων ἄνεμος κικόνεσσι πέλασσεν.

De bonis cedo & malis, audis'ne illud?

Ad Ciconas Troia referens me uentus adegit.

Τῶν ὄντων τὰ μὲν ἐστὶν ἀγαθὰ, τὰ δὲ κακὰ, *&c. Rerum quædam bona, quædam mala, quædam indifferentia ſunt. Bona ſanè, uirtutes: quæ uitij participant, mala. Indiffe-*

rentia

rentia uerò illa, quæ horum intermedia ſunt, opes, coniugium, uita, mors, uoluptas, labor: unde noſti? inquit. Sic Hellanicus in Aegyptiacis tradit. Quid enim magis refert, ita dicam, an Diogenem in moralibus, Chryſippum'ue aut Cleanthem? Hoc itaq; exquiſiuiſti, decretum feciſti tuum. Expone quonam modo tempeſtatem in naui feras: nunquid eius diſtinctionis memineris, ubi inſtrepit ac ſtridet uelum: & reclamabis ſi quis te ita alloquatur, repete agè tu ea, quæ modò aiebas, num ſit uitium naufragium facere? num particeps uitij ſit, an non contra iſtum baculum moueas? heus homo, quid mecum tibi, nos perimus, & ipſe accedens ludis. Cæſar quoq; ſi te delatum accerſiuerit, quid agas?

Cap. 3. εἰ δεῖ βοηθεῖν, &c. Nunquid oporteat contra iuſtitiam amico ſubuenire? & qua fini, & in cuiuſmodi? δεῖ μὲ συμπράττειν, &c. Opus eſt me amicis opitulari, ſed uſq; ad Deos.

*οὐκ οἶδ' εἴπε τούτῳ τῷ γένει, &c. Haud ſatis noui ſi quid in hoc genere ſit nobilius: & an quæcunq; pars ad quantamcunq; alterius partem comparata, eligenda magis ſit. Verbi gratia, hoc modo, ut & nobilius ære aurum ſit, & auri pars quælibet, portionis cuiuslibet æris comparatione ſit pluris: uerùm nonnihil diſcriminis cùm numerus tum uerò magnitudo efficiet.

οὐκ ὑπὸ. Non ſi quid ſuo genere alio eſt nobilius, continuò quæuis quoque pars eius, partis cuiuslibet alterius quo cõparatur, collatione eligenda ſit potius.

ἡ καλουμένη χάρις, &c. Quæ gratia apud homines uocatur, hoc quidem eſt iuris diligentioris loco & tempore im- (minutio.

περὶ ψυχῆς. De anima.

Χείλων ὁ παλαιὸς ἀκούσας τινὸς λέγοντος, &c.

Chilo ſenior, cùm quempiam dicentem audiſſet, nullum ſe inimicum habere, an nullum etiam amicum haberet, interrogauit: amicitias inimicitiasq; inuicem conſequi coniun-

giq; neceſſe eſſe arbitratus.

Cap.5. κόμψη χλαῖνις, καὶ μαλακοὶ χιτωνίσκοι. Elegans ueſtis, & molles tuniculæ.

ἄμουσος, ἀγροδίαιτος, ἀπρόσιτος. Inelegans, agreſtis, inacceſſus.

Cap.7. ποιήσειν ἔσεσθαι, λέξειν. Futurum, dicturum.

διφωνία. Voculatio.

ἐπιμελέια τῶν λέξεων. Vocabulorum delectu diligenti.

Cap.8. οὐ παντὸς ἀνδρὸς ἐς κόρινθον ἔσθ' ὁ πλοῦς. Non uiri cuiuſq; eſt Corinthum petere.

μυριὰς δραχμὰς ἢ τάλαντον. Decem drachmarum millia, uel talentum.

οὐκ ὠνοῦμαι μυρίων δραχμῶν μεταμέλειαν. Non emo millibus x. drachmarum pœnitentiam.

Cap.9. ἐφυσιογνωμόνει. Per naturæ indicia perſiculabat.

ἀκουστικοί. Auditores.

ἐχεμυθία. Taciturnitas.

μαθηματικοί. Diſciplinis uacantes.

μαθήματα. Diſciplinas.

φυσικοί. Naturales.

ἀθεώρητοι, ἄμουσοι, ἀγεωμέτρητοι. A contemplatione geometrica penitus alieni.

κοινόβιον. Contubernium.

Cap. 11. καὶ μετὰ ταῦτα ἡ ξύνοδος ἦν, &c. Poſt hæc congreſſum eſt: Argiui quidē ſociiq;, acriter ac cum impetu adorientes: Lacedæmonij contra ſub tibiarum præcentione pleno agmine maturātes, non adeò diuinæ rei gratia, uerùm ut æquabili numeroſoq; ſenſim ingreſſu conuenientes, pugnam capeſſerent, nec ſuos ordines diſtrahi ſinerēt: quòd ſemper ampliſſimas copias agere ubi cōgrediendum

eſt,

eſt, decet.

οἰδ' ἄρ ἴσαν, &c.

Aſt ibant taciti ſpirantes robur Achiui,
Inq; uicem auxilium cupida ſibi mente ſerebant.

διατὶ ἐπειδὰν πολεμεῖν μέλλωσι, &c. Quamobrem ubi commiſſuri prælium ſint, ad tibiæ modulos congrediantur: ut timidos minus honeſtè agentes iudicent.

Cap. 13. καθήκοντα. Officia.

Cap. 15. ἀλλ' ὅτε δὴ ὄπα τε, &c.

Aſt ubi iam magnam fudit de pectore uocem.
Dentis clauſtra tui uox qualis nata reliquit.

ἀμετροεπῆ ἀκριτόμυθον. Loquẽtem ſine iudicio & modo.

ἄκοσμα. Incompta.

ἀμετροεπῆ ἐκολῶα. Supra modum loquitans conturbabat.

λαλεῖν ἄριστος, ἀδυνώτατος λέγειν. Blaterare optimus, dicere ineptiſſimus.

Γλώσσης τοι θησαυρὸς, &c.

Optimus eſt homini linguæ theſaurus, & ingens
Gratia, quæ parcis menſurat ſingula uerbis.

οὐ λέγειν δεινὸς, ἀλλὰ σιγᾶν ἀδύνατος.
Non idoneus ad dicendum, ſed ad tacendum impo.

ἀχαλινῶν στομάτων, &c. Effræniorïs & exlegis uementiæ extremum infelicitas occupat.

ἄνθρωπον ἀγριωπὸν, &c. Hominem agreſti ferocia, ore temerario, effrænato, prodigo, petulanti: loquacem, futilem, & fuſum per uerborum congeriem ac faſtum.

Cap. 20. ἀπλατὲς. Longitudo illatabilis.

Cap. 22. βιωφελῆ. Vitæ utilia.

ἀκυρωτέρῳ. Minus proprior

Cap. 25. ἐκεχειρίαν. Manibus temperationem.

ἐκεχειρίαν. Inducias.

τύπους. Formas.
ὑπογραφάς. Deſcriptiones.
ὁρισμούς. Definitiones.
Cap.26. περὶ ἀοργησίας.
De non iraſcendo, uel inìraſcibilitate.
ἀοργησίαν καὶ ἀναλγησίαν.
Iniraſcentiam, & indolentiam,
ἀνάλγητον καὶ ἀναίσθητον. Hebetem ac ſtupentem.

QVAE IN LIBRO II.

Cap.1. πολλάκις. Sæpenumero.
ἐξ ἡλίου εἰς ἥλιον ἑστήκει ἀστραβέστερος τῶν πρέμνων.
De ſole ad ſolem erectio ſtipitibus arborum ſteterat.
Cap.3. ἰχθὺν ἱερόν. Piſcem pauperem.
Cap.6. πολλάκι καὶ κηπωρὸς ἀνὴρ μάλα καίριον εἶπεν.
Sæpe & holitor uir ualde opportunum dixit.
ηὔδα μάντις ἀμύμων.
Fari inculpabilis aruſpex.
τὼ δ' οὐκ ἄκοντε πετέσθην.
Illi haud inuiti uolarunt.
ἔνθ' οὐκ ἂν βρίζοντα, &c.
Tunc neq; cernere erat torpentem Agamemnona diuum,
Nec pauidum, nec nolentem decernere ferro.
ὅρος τοῦ ἀλγοῦντος ὑπεξαίρεσις.
Hæc eſt definitio doloris detractio.
κατά. Secundum.
στέρησιν. Priuationem.
Cap.7. ἀδιάφορα. Indifferentia.
μέσα. Media.
ὑγιὲς, νόμιμον, διεζευγμένον.
Sanum, legitimum, diſiunctum.
Cap.8. ὁ θάνατος οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς, &c. Mors nihil ad

nos, nam diſſolutum non ſentit: quod autem non ſentit, nihil ad nos.

ὁ θάνατος ψυχῆς καὶ σώματος διάλυσις.

Mors animæ, & corporis diſſolutio.

ὁ θάνατος ψυχῆς, &c. *Mors animæ, corporisq; eſt diſſolutio: diſſolutum autem non ſentit, quod uerò non ſentit nihil ad nos.*

Cap. 9. ὅρος τοῦ μεγέθους τῶν ἡδονῶν, ἡ παντὸς τοῦ ἀλγοῦντος ὑπεξαίρεσις. *Definitio magnitudinis uoluptatum, omnis doloris ſublatio:*

παντὸς τοῦ ἀλγοῦντος. *Omnis dolentis.*

παντὸς τοῦ ἀλγεινοῦ. *Omnis rei anxiæ & triſtis.*

λέξεις τηρεῖ. *Dictiones obſeruat.*

Cap. 17. σύμπηξει. *Coagmentatione.*

Cap. 18. δοῦλος ἐπίκτητος γενόμην, &c.

Seruus Epictetus fueram, qui corpore mancus,
Pauperie preſſus, charus eram ſuperis.

Cap. 20. παραδείσους. *Hortos.*

μελισσῶνες. *Apiaria, mellariaq;.*

ἀμπελῶνες. *Vineas.*

δαφνῶνες. *Laureta.*

Cap. 22. ἰσονύκτιος. *Aequinoctialis.*

ἰσημερινός. *Aequidialis.*

θερειναὶ τροπαί, καὶ χειμεριναί. *Aeſtiua ſolſtitia, & hyberna.*

ἐτυμολογικοί. *Rationem originis uerbi interpretando inueſtigantes.*

ἐξ ἠοῦς ῥέων, *Ab oriente ſole fluens.*

αἰθρηγενέτην. *Serenitatem facientem.*

ἀπὸ τῆς βοῆς. *A' boatu.*

σὺν δ' εὖρός τε ἔπεσε, &c.

Cumq; Euro incubuit Zephyruſq;, Notuſq; furentes,
Sudificuſq; ſimul Boreas mala plurima uoluens.

κακὰ ἐφ' ἑαυτὸν ἕλκων ὡς ὁ καικίας νέφος.
Mala ad ſe attrahens, ut Cæcias nubes:
ἀκρόασις ἐπιδεικτική. *Auſcultatio ſeſe oſtentans.*
Cap. 23. ἐπ' ἀμφοτέραν ἵν' ἐπίκληρος, &c.
In aurem utranq; quandoquidem dotata eſt, cubet.
Re confecta, magnifica, & negotio inclyto,
Domo illam exturbet, cui maleuoluit maxime:
Vt omnes in Creobulæ faciem oculos conuerterent.
Tum me cunctis notum ut faceret uxor hera,
Meoq; demoraretur in uultu, aſinus inter ſimias fier...
Quod autem hoc dictum? tacere uolo.
Noctem mali autorem plurimi.
Me miſerum, qui Creobulam duxi, & talenta decem,
Nanam mulierculam, cubitalem, cuius ſuperbia
Adeò intolerabilis eſt. Iouem Olympium,
Et Mineruam teſtor, an ancillullam potius officioſam, dicto citius.
Præſtò hanc quiſpiam abigat quæſo, at illam referat.
ἔχω δ' ἐπίκληρον λαμίαν, &c.
Lamiam hæreditariam duxi, quod non dixeram tibi.
Tum uerò domus, atq; agrorum heram,
Vniuerſorumq; illius loco, hei quàm miſerum & graue!
Difficillimum imò. At omnibus moleſta eſt, non ſoli mihi,
Filio multò magis, filiæq; prouinciam
Inexpugnabilem dicis certò ſcio.
ὦ τρὶς κακοδαίμων ὅς τις ὢν πένης γαμεῖ, &c.
Quàm extremè infelix quiſquis in egeſtate uxorẽ ducit,
Et quærit liberos! hei quantum eſt inſciens ſui!
Quiq; neq; neceſſarium ſtudium rerum gerit,
Niſi quantum aliquid iugiter in uita deterat:
Neq; (licet res cogat) tectum præbere quit ſibi,

Sed inops domo in ærumna uitam trahit.
Hyemem tolerans malè, miſeriæ omnis ſocius,
Bonorumq́; uniuerſorum inſors ac carens.
Vnum equidem cùm opprobrans, cunctos monitos uolo.
Cap. 25. ἀναλογίαν. *Proportionem.*
ἀνομαλίαν. *Inæqualitatem.*
ἀνωμαλία. *Inæqualitas.*
Cap. 26. ξανθὸς δὲ καὶ ἐρυθρὸς, καὶ πυῤῥὸς, καὶ φοινικοῦς.
Flauus autem, & ruber, & fuluus, & puniceus. καὶ νίκην ἐπ' ἀρετῇ ἀμφήριστον ἔθηκας.
Et uirtute tua facta eſt uictoria nutans.
Cap. 27. ἑώρων δὲ αὐτὸν φίλιππον, &c.
Videbam etiam ipſum Philippum, quo cum certemus, pro imperio principatuq́; oculò effoſſum, humero fractum, manu, crureq́; oblæſum, omne deniq́; corporis membrum, quod fortuna auferrre uoluiſſet, id ultrò offerentem, ut de cætero uitam cùm honore & gloria ageret.
πᾶν ὅτι ἂν βουληθῇ μέρος, &c. *Omne deniq́; corporis membrum quod fortuna auferre uoluiſſet, id ultrò offerentem.*
ἔνθα νότος πόντοιο λυδῶνα εἰς λάαν ὤθει.
Auſter ubi inſanas urget ſub ſaxa procellas.
καὶ βορέης αἰθρηγενέτης μέγα κῦμα κυλίνδων.
Sudificusq́; altos aquilo rotat impete fluctus.
λάαν ὤθει. *Lapidem propellit.*
λάαν ἄνω ὤθει. *Lapidem ſurſum propellit.*

QVAE IN LIBRO III.

Cap. 10. ἑβδομάδα. *Septimana.*
πλειάδας. *Pleiadas.* πόλους. *Polos.*
κρημνώτη. *Pertuſa.*

τὴν διὰ τεσσάρων συμφωνίαν.
Per quaternariam conſonantiam.
Cap.11. ἑπτὰ πόλεις διερίζουσι περὶ ῥίζαν ὁμήρου,
Σμύρνα, ῥόδος, Κολοφὼν, Σαλαμὶν, ἴος, ἄργος, ἀθῆναι.
Septem urbes certant de ſtirpe inſignis Homeri,
Smyrna, Rhodos, Colophō, Salamin, Ius, Argos, Athenæ.
Cap.13. τὴν περὶ ὠρόπου δίκην.
De Oropo cauſam dicentem.
Cap.16. περὶ τροφῆς. De alimento.
πόσος ὁ τῆς τῶν ἀνθρώπων κυήσεως χρόνος.
Quantum eſt hominum geſtationis tempus.
γυνὴ κυεῖ δεκάμηνος. Mulier decimeſtris parit.
ἔστι δὲ καὶ οὐκ ἔστιν ὀκτάμηνος γένησις.
Eſt autem, & non eſt octimeſtris partus.
ἔστι μὲν φαινόμενα ὡς ζῶα μετὰ τὴν ἔκτρωσιν, &c.
Apparēt quidem ueluti animalia poſt abortum, ſed nequaquàm ſunt, quippe quæ ſtatim uita excedant. Itaq; eſſe quidem tantiſper imaginantur, ſed potentia non ſunt.
ὀδυσσεία. Vlyſſea. ὄνοι λύρας. Aſini ad lyram.
κατ᾽ ἀριστοτέλη. Secundum Ariſtotelem.
χαῖρε νῦν φιλότητι, &c.
Nunc gaude dilecta, aſt cùm ſe euoluerit annus,
Illuſtres (neq; enim diuûm cubilia uana)
Natos nixa dabis.
περιπλωμένου ἐνιαυτοῦ. Voluente anno.
γίνεται δὲ ἐν τούτοις, &c.
In hiſce uerò & plura fiunt, & ex toto, & per partes.
Dicimus etiam plura pluribus, & pauciora paucioribus.
Cap.27. Τίμων. Timon.
σίλλος. Sillus.
Τίμωνος. Timonis.

καὶ σὺ Πλάτων, &c.
Tuq; Plato, nam diſcipulum te dira Cupido
Abſtulit. exiguum redimis grandi ære libellum,
Scribere per quem orſus prædoctus abinde fuiſti.
Cap. 28. ἱπποκύων. Equi catella.

QVAE IN LIBRO IIII.

Cap. 2. περὶ νωδοῦ. De edentulo.
παλλαξ. Concubina.
Cap. 7. ἡ δὲ κακὴ βουλὴ τῷ βουλεύσαντι κακίστη.
Conſultum male conſultori peſſima res eſt.
Cap. 11. καὶ κυάμων ἀπὸ χεῖρας ἔχειν, &c.
A fabuloq; manus triſtante amouit edentes.
Hoc, ut Pythagoras iuſſerat, ipſe loquor.
Πυθαγόρας δὲ τῶν ὀσπρίων, &c.
Cùm dicat Pythagoras in leguminibus, fabam præcipuè approbauit: motum enim maximè excitat, & aluum ciet, quamobrem ea maximè utitur.
δειλοὶ πάνδειλοι κυάμων ἄπο χεῖρας ἔχεσθε.
Ah miſeri à cyamo miſeri ſubducite dextras.
εἰς τὸ κυεῖν δεινοί, καὶ αἴτιοι τοῦ κυεῖν.
In ferendo utero ualidi cauſæq; uteri ferendi.
Ἀριστοτέλης δὲ, μήτρας, &c.
Ariſtoteles à uulua, corde, & marina urtica, atq; id genus quibuſdam alijs abſtinere Pythagoricos dixit, cæterorum autem uſum habuiſſe.
Cap. 13. περὶ λοιμῶν, ἢ λογικῶν κανών.
De peſtibus, aut rationalium regula.
Cap. 15. δυσχερὲς, χαλεπόν. Difficile, & arduum.

QVAE IN LIBRO V.

Cap. 3. τὸν ἥττω λόγον κρείττω ποιεῖν.
Cauſa

Cauſam inferiorem, ſuperiorem efficere.

Cap.9. ὤ' νθρωπε μὴ κτεῖνε κροῖσον. *Heus homo ne occide Crœſum.*

Cap.10. ἀντιςρέφοντα. *Reciproca.*

Cap.11. ἤτοι καλὴν ἕξεις, &c. *Aut pulchram duces, aut deformem. Si pulchram, habebis communem: ſin turpem, habebis pœnam: neutrum autem bonum: non eſt igitur ducenda uxor.*

εἰ μὲν καλὴν ἕξω, &c. *Si formoſam ducam, non habebo pœnam: ſin deformem, non habebo communem: ducenda igitur uxor.*

ἀντίςρεφον. *Reciprocum.*

πρότασις. *Propoſitio.*

ἤτοι καλὴν ἕξεις, ἢ &c. *Aut pulchram duces, aut turpem.*

κοινή. *Communis.*

ποινή. *Pœna.*

Cap.12. ςερητικὸν μόριον. *Priuantem particulam.*

Cap.15. ἀσώματον. *Incorporeum.*

τὸ δρώμενον ἢ πάσχον σῶμά ἐςι. *Aut efficiens aut patiens corpus eſt.*

τὸ τριχῇ διαςατόν. *Triplici dimenſione diſtans.*

οὐχ ἁπλῶς πληγὴ ἀέρος ἐςὶν, &c. *Non ſimpliciter plaga aëris uox eſt, nam digitus contractus quoq; aërem percutit, non ita tamen uocem facit, ſed quanta plaga, & uehemens & tanta, ut audibilis fiat.*

ῥεῦμα λόγων. *Flumen uerborum.*

Cap.18. ἐφημερίς. *Diarium.*

Cap.20. βάρβαρον. *Barbarum.*

σολοῖκον. *Solœcum.*

QVAE IN LIBRO VI.

Cap.1. περὶ προνοίας. *De prouidentia*

ἡ τῶν

εἰ τῶν ἀνθρώπων νόσοι, κατὰ φύσιν γίνονται.
An hominum morbi ſecundum naturam proueniant.
κατὰ παρακολούθησιν. Per ſequelam.
Cap.2. εἱμαρμένην. Fatum.
φυσικὴν σύνταξιν τῶν ὅλων ἐξ ἀϊδίου τῶν ἑτέρων, &c.
Naturalem quendam ordinem omnium rerum, ex æterno alijs ad alia conſequentibus, & incommutabili manente eiuſcemodi complicatione.
Διὸ ὑπὸ τῶν Πυθαγορείων οὕτως εἴρηται.
Γνώσει δ' ἀνθρώπους, &c.
Quamobrem à Pythagoreis ſic dicitur,
Noſces homines ſpontaneas haurire calamitates.
Quaſi detrimenta ſingulis à ſeipſis fiant, & ſuo impetu delinquant, & in incommoda ruant ſua, & ex ſua electione & intentione.
ὢ πόποι, οἷον δή νυ θεοὺς, &c.
Hei mihi, quid damnant mortales numina cœli?
Eſſe aiunt etenim per nos mala, cùm tamen ipſis
Vecordi præter fatum ſint mente dolores.
Cap.5. δὶς παῖδες οἱ γέροντες, Bis pueri ſenes.
Cap.6. Τύνη δ' οἰωνοῖσι, &c.
Me tu præpetibus parêre uolucribus ipſum
Mandas, quas equidem temnoq́;, animoq́; recuſo.
Cap.8. πολυΐστωρ. Multiſcius.
Cap.13. τὴν ἐξαίφνης φύσιν. Repentinam naturam.
παρμενίδης. Parmenides.
τὸ γὰρ ἐξαίφνης τοιοῦτον, &c. Repentè enim tale uidetur quippiam ſignificare, quod in alterum tranſeat.
τραγήματα. Bellaria.
Cap.14. νουθεσία. Commonitio.
κόλασις. Animaduerſio ſcilicet & punitio:
παρ

παράινεσις. Monitio.
τιμωρίαν. Pœnam.
παράδειγμα. Exemplum.

προσήκει δὲ παντὶ, τῷ μὲν, &c. Id eſt autem conueniens, ut qui plectitur ab alio rectè puniente, melior fiat, & utilitatem capiat, aut exemplo cæteris ſit, quo uidentes alij malè affectum, præ metu reddantur meliores.

Cap. 16. παραιτοῦμαι. Deprecor, excuſo.

QVAE IN LIBRO VII.

Cap. 2. ῥαθυμότερον ῥαφῇ. Deſidioſius iunctura.

Cap. 3. ἀναγώγως. Duriter.

εἰ γάρ σε ἔμελλεν, ὡς σὺ φῄς, &c. Nam ſi te occiſurus erat (ut tu ais) maritus, te quoq; occiſurum eſſe oportuit, ut quando tempus interponeretur.

Cap. 6. αἰσθήσεις. Senſus

ὄψιν. Viſum.
ἀκοήν. Auditum.
γεῦσιν. Guſtum.
ἁφήν. Tactum.
ὄσφρησιν: Odoratum.
περὶ μνήμης. De memoria.

τὴν δὲ ἁφὴν, καὶ τὴν γεῦσιν, &c. Tactum uerò & guſtum omnia habent præter animantium imperfecta.

Cap. 8. καὶ αὐτὸς δι' οὗ εἴδεν περὶ δικαιαρχίαν, &c. Et quidem nos uidimus apud Puteolas Delphinum amantem mirè puerum, inclamatum à puero acciri. Quinetiam adnatans dorſo puerum admittebat, ita ut pinnæ aculeos, uelut uagina conderet, ne dilectum ſibi corpus laceraret. receptumq; equitis modo inſidentem per magnum æquor per ducenta ſtadia deferret. Roma igitur, omniſq; Italia

conſt

confluebat, ut piſcem amoris cauſa uectorem pueri ſpectaret.

Cap. 11. ἄσωτον. Prodigum.
ἢ ἀκόλαστον. Vel libidinoſum.
ἢ ἀχρεῖον. Vel inutilem.
ἢ ἄχρηστον. Vel inutilem.
ἢ κακότροπον. Vel improbum.
ἢ μιαρὸν. Vel ſceleſtum.

Cap. 12. χειριδωτοῖς. Tunicatis.
χειριδωτοὺς. Tunicatas.

Cap. 14. χαρακτῆρας. Formas.
ἁδρὸν, ἰσχνὸν, μέσον.
Sublime, tenue, medium.

Cap. 16. περὶ ἐδεσμάτων. De edulijs.
ἐπεὶ τί δεῖ βροτοῖσι πλὴν δυοῖν μόνων, &c. Nam quid mortalibus ſit uſus, præter duo illa modò, Cereris munus, & aquæ poculum? quæ adſunt, ac nos queunt alere, quorum ſaties nunquam eſt, luxus autem ſunt cæterarum epularum indagines.

Cap. 20. ἢ δ' ἑτέρη θέρει, &c.
Grandinis eſt ſimilis, ruit, æſtate altera, uel iam
Prægelidis niuibus, aut glaciei humore coactæ.
λᾶαν ἄνω ὠθεῖν ἔσκε ποτὶ λόφον.
Saxum ſurſum impellebat ad cumulum.

CAP. VII. LIB. VIII.

περὶ τῆς μνήμης. De memoria ac mente.

QVAE IN LIBRO IX.

Cap. 1. ἐμποδὼν ἔχειν. Incurrere aliquid.
ἐκ ποδῶν ποιεῖσθαι. Auertere atq; depellere.

Cap.2. εἰς ἄρτους. In panes.

ἄξιος οὖν ἐστὶν ἀργυρίου. Dignus igitur eſt argento.

Cap.4. ἀνήκοος. Qui non audierit.

ἀνθρωποφάγους. Carne humana ueſcentes.

Cap.5. σαρκὸς εὐσταθὲς κατάστημα.

Corporis conſtantem habitum.

μανείην μᾶλλον, ἢ ἡσθείην.

Inſanirem potius, quàm oblectarer.

ἡδονῆς τέλος πόρνης, &c. Voluptatis finis meretricis decretum eſt. tolle Venerem, nullum meretricis erit decretũ.

Cap.8. τὸν γὰρ μυρίων καὶ πεντακισχιλίων, &c. Enimuerò qui x. millibus, & xv. millibus ueſtimẽtorum egeat, is quò minus indigeat, fieri nõ poteſt. Cùm enim plus quàm habeam, egeo, detrahens ex ijs quæ habeo, acquieſco.

Cap.9. βάλλει καὶ μάλοισι, &c.

Me petit pomis caprarium Clearistæ filia,
Capras propellentem, ſuaue quid canit, inſuſurrat.

Τίτυρε μὴν τὸ καλὸν πεφιλαμένε, &c.

Paſce adamate mihi pulchre heus Tityre capras,
Et potum ad fonteis age Tityre, ſed coleatum
Hunc Afrum, ruſumq; caue, ne cornua uibret.

οἵη δ' ἄρτεμις εἶσι κατ' οὔρεος, &c.

Montibus it qualis ſtudioſa Diana pharetræ,
Aut per Taygeti ſpatioſa iuga, aut Erymanthi,
Et nunc geſtit apro, nunc ceruo diua uolucri.
Stant circũm nymphæ agreſtes Ioue cœlite natæ,
Inq; agris ludunt, Latonæ pectore gaudent.
Fronte Dea ante omneis ceruice prominet alta,
Et pulchras omnes inter clariſſima fulget.
Talibus in famulis uirgo intemerata decebat.

γέγηθε δέ τε φρένα λητώ.

Latona

Latone pectora gaudent.
ῥεῖα δ' ἀριγνώτη πέλεται, καλαὶ δέ τε πᾶσαι:
Pulchras omneis inter clariſsima fulget.

Cap.10. παρθενικὴν ζώνην, καὶ λέκτροιο θεσμόν.
Virgineum ſoluit cæſtum, legemq́; cubilis.
Καὶ ἔργα φιλοτήσια. *Et munus amoris.*
Τὸν μὲν ἄρ ἐντρήτοισι κατεύνασατ' ἐν λεχέεσσιν.
Inq́; toris illi ſculptis cepere ſoporem.

Cap.15. ἄπορον. *Dubium.*

QVAE IN LIBRO X.

Cap.1. τρίτον καὶ τέταρτον. *Tertium, & quartum.*

Cap.4. φύσει τὰ ὀνόματα ἢ θέσει.
Natura'ne nomina ſint an poſitu.

Cap.7. τὴν ἔσω θάλασσαν. *Internum mare.*

Cap.10. ἀνατομάς. *Diſſectiones.*

Cap.11. σπεῦδε βραδέως. *Feſtina tarde.*

Cap.12. ἀρχύτας ταραντῖνος φιλόσοφος, &c.
Archytas Tarentinus philoſophus pariter & mechanicus uir, columbam ligneam fecit uolantem, quæ ſi unquàm ſubſediſſet, præterea non exurgebat. Hactenus enim.

Cap.16. κατὰ πρόληψιν. *Per anticipationem.*

Cap.17. ἀσωτίαν τε. *Luxumq́;.*

Cap.19. σὺ δὲ μὴ λέγε ὡς γέγονεν οὕτω πολλάκις, &c.
Verum ne dicas, ſic eſſe actum ſæpenumero, ſed hoc fieri ſic decere. Non enim ſi quid aliquando contra leges actum iam eſt, tuq́; id ſecutus es, propterea iure queas euadere, quinimo eo magis idcirco in te debeat ſtatui. Vt enim ſi prius in aliquem foret animaduerſum, tu minimè hæc ſcriberes, ita ſi ipſe in præſentia punieris, nequaquam deinceps alius ſcribet.

Cap.22. Φιλοσοφία γάρ τοι ἐστὶν, ὦ σώκρατες, χάριεν ἄν τις αὐτοῦ μετρίως ἅψηται ἐν τῇ ἡλικίᾳ, &c.

Philoſophia ſanè ô Socrates, res eſt elegans, ſi modicè quiſpiam per ætatẽ attigerit: at ſi ſupra modum tempus in ea contriuerit, hominum eſt corruptela. Nam ſi quis uel amœno ſit acriq; ingenio, ultraq; ætatem philoſophetur, neceſſum eſt eum rerum omnium eſſe imperitum, quarum uſu calleat oportet, quiſquis honeſtus probusq; eſt futurus. Legum enim ciuiliũ peritia & orationis uacat: quibus in actionibus ac cõmercijs, cum hominibus, tũ priuatim tum publicè uti conuenit. Voluptatum item, atq; cupiditatum humanarum & morum euadunt prorſus inſolentes. Cùm itaq; in ullam quampiam incidunt priuatam publicamúe actionem, habentur deridiculi: perinde ac uiri ciuiles ipſi, ubi ueſtra adeũt ſtudia & diſputationes, irridentur. Accidit ijs enim illud Euripidis: Qua in re clarus quiſq; eſt, ad eam properat: & diei partem illi plurimã impertit, in qua ipſe ſe exuperet: contrà, in qua ſtupidior ac nihil ſit, inde effugit, eamq; contemnit: alterã uerò ſui beneuolentia commendat, arbitrans ita ſeſe laudare. Sed præſtat ſicuti opinor (utriuſq; eſſe participem philoſophiæ, inquam, quo ad illius honeſtas ſinit, diſciplinæ gratia compotem fieri: Neq; turpe habetur adoleſcẽtem philoſophari. At cùm grandis iam natu philoſophatur, ridicula res ô Socrates geritur. Atq; equidem ita perles philoſophantes afficior, ueluti erga balbutientes ludentesq;. Cùm enim puerulum uideam, cui decorum adhuc eſt, ſic lingua balbutientem ac ludentem, demulceor, resq; mihi quidem feſtiua & liberalis uidetur, puerilíq; ætati congruens. Quòd ſi uolubiliter puerulum loquẽtem audiã, acerba quæpiã res mihi oboritur, & aures meæ moleſtia afficiuntur, uideturq; neſcio quid

eſſe ſeruile. At ſi quis uirum audierit balbutientem, aut ludentem uideat, res uidetur & deridenda, & puerilis, & deniq; digna uerberibus. Ita equidem afficior ſanè eorum, qui philoſophantur, ratione. Vbi enim in adoleſcente philoſophiam aſpicio, oblector exoſculorq́;, & id mihi uidetur perdecere, ingenuum quoq; ac liberalem hunc eſſe hominem iudico: è contrario, ſi non philoſophatur, illiberalem, & ſeſe nunquam re ulla dignum, uel honeſta uel ingenua arbitrantem. Verùm cùm ſeniorem iam hominem philoſophantem adhuc, necdum facientem finem perſentio, uerberibus egere commodum uir ille mihi uidetur. Quod enim modò dixi, id homini iſti accidit, ut ſi ſit admodũ ingenioſus, uilis atque abiectus efficiatur, cùm mediam ciuitatem forũq; defugiat, in quo poëta inquit uiros excellere. Abdat ſe uerò, & uitæ reliquum cum adoleſcentulis tribus, aut quatuor degat, in angulorum aliquo cõmurmurans, ingenuum aut quicquam magnum dignum'ue haud unquam loquatur. Equidem ô Socrates, pro mea erga te beneuolentia atq; humanitate, uideri mihi uideor affici in præſentia eodem modo, quo Zethus reſpectu Amphionis apud Euripidem, cuius modò mẽtionem feci. Etenim mihi quoq; eiuſmodi quædam, tecum ut fabuler in mentem uenit, qualia cum fratre ille. Negligis tui habes ô Socrates ea, quæ debes curare, animiq; naturam tui uſque adeo nobilem puerili quodam ornamento condecoras, nec foro ſenatui'ue orationis quicquam rectè affers, neque probabilem, aut conſentientem ullam rationem inueniſti, neque uerò pro alijs conſilium integrum cepiſti. Atqui amice Socrates, quod ægrè ne feras uelim (loquor enim tua cauſa ſumma cum beneuolentia) an tibi non turpe uideatur, ita te gerere, ut ego te habere exiſtimo, & cæteros qui extra iuſtum pergãt phi-

loſophari? Nam ſi quis te nunc, aut alium eiuſmodi quemlibet ad carcerem rapiat, iniuriam te quidem intuliſſe arguens, qui culpa omnino uaces, noſti'ne te minimè habiturum quonam te pacto tuearis? Sed uertigine uexeris, ac conſilij inops oſcites quid dicas, quid agas. In iudicio item ſuggeſtum conſcendens, ſi improbus admodum ac nequam aduerſarius tuus ſit, mori de facili queas, ſi te ille capitali deferat crimine. Verùm quonam pacto Socrates hoc ſapientis ſit, ſi qua ars aliquem præſtantem ingenio uirum nacta, deteriorem illum effecerit? qui neq; ſibiipſi auxilio eſſe poſsit, periculisq; extremis liberare, neq; ſe: nec alium quenquam, ſed ab inimicis bonorum omnium facultate ſpoliari neceſſe ſit, & palàm quidem infœlicem degere. Liceat enim, quanquam agreſtius, uera dicere: ſi quis in genam te percuſſerit, pœnas non det. Sed heus uir bone, mihi obtempera, atq; à redargutionibus iſtis te abſtine, rerumq; elegantiam cole, & eam ſanè unde rectè ſentire uideare, alijs miſſa faciens iſta arguta, ſiue deliramenta, ſiue nugalia deceat appellare: quibus efficiatur, ut domos inanes habites: atq; ſequens non eos, qui exigua iſta reprehendunt, ſed illos potius à quibus & facultates, & gloria, & bona alia permulta poſsidentur.

Cap.24. ἐις τετάρτην, καὶ ἐις πέμπτην.
In quartam & in quintam.

QVAE IN LIBRO XI.

Cap.1. ἰταλοί. Vituli
κατ' ἀντίφρασιν. Per contrariam dictionem.

Cap.4. τὸ δ' ἀξίωμα κ' ἂν κακῶς λέγῃ τὸ σὸν, &c.
Autoritas uerò, etſi malè dicat, tua

Perſuad

Perſuadebit:nam ab inexiſtimatis proficiſcens oratio,
Et ab exiſtimatis,eadem haudquaquam tantundem* uacat. *ualet

ἀντὶ ἀδοξούντων. Pro eo quod inexiſtimatis.

ἀντὶ δοκούντων. Pro exiſtimatis.

ἀδοξοῦσι. Inæſtimati ſunt.

ἐνδοξοῦσι. Exiſtimati ſunt.

Cap.5. σκεπτικοί. Commentantes.

οὐ μᾶλλον οὕτως ἔχει τόδε ἢ ἐκείνως ἢ οὐδετέρως.
Haud magis ſic ſe hoc quàm illo habet modo, aut quàm neutro.

πυῤῥωνίων τρόπων. Pyrrhonicorum modorum.

σκεπτικοὶ, ἐφεκτικοὶ, ἀπορητικοί,
Commentantes,obligantes,ambigentes.

τῶν πρός τι. Eorum quæ ad aliquid.

Cap.7.. ὀψιμαθίαν. Tardidiſcentiam.

ἐν πολυμύθοις. In uendentibus.

ἀπειρόκαλος. Ineptus.

Cap.9. συναγχεῖν. Anginam pati.

συνάγχην. Anginam.

ἀργυράγχην. Argentanginam.

Cap.15. παραγωγάς. Deductiones & deriuationes.

ἐπιβόλως. Ingenioſe & apte.

Cap.16. περὶ πολυπραγμοσύνης. De curioſitate.

πολυφιλίαν. Multorum amicitiam.

πολυτροπίαν. Multiplices ac uarios mores.

πολυσαρκίαν. Corpulentiam.

πολυπραγμοσύνην. Curioſitatem.

QVAE IN LIBRO XII.

Cap.1. Οὐκ ἄρα σοίγε πατὴρ, &c.
Non eques ipſe pater fuerat tibi mehercule Peleus,

Non Thetis eſt genitrix, glaucum te protulit æquor,
Aêriæq; rupes, mens quòd tibi dura ferox eſt.

Cap.2. ἐνθυμήματι. Commentatione.

Cap.5. κῶλον. Laxum inteſtinum.

ἀμαθέστερον 'πῶς εἰπὲ, καὶ σαφέστερον λέγε. Indoctius rudiusq; quodammodo loquere, & apertius ac clarius fare

τὰ πρῶτα κατὰ φύσιν. Primigenia.

ἀναλγησία. Indolentia.

ἀπάθεια. Impaſſibilitas.

Cap.9. κάκιον εἶναι τὸ ἀδικεῖν τοῦ ἀδικεῖσθαι.

Peius eſſe iniuriam facere, quàm peccare.

Cap.11. πρὸς ταῦτα κρύπτε, &c.

Nihil occulta, quando cuncta tuens,
Et cuncta audiens, omnia reuelabit dies.

QVAE IN LIBRO XIII.

Cap.1. ἀνθ' ἑνὸς ὑποκειμένου, πεπρωμένην καὶ φύσιν.

Pro uno ſubiecto, fatum, & naturam.

μὴ καὶ ὑπὲρ μοῖραν δόμον ἄϊδος εἰσαφίκηαι.

Ne'ue obſtante domum fato penetrabis auerni.

περὶ στεφάνου. De corona.

ὁ μὲν τοῖς γονεῦσι νομίζων μόνον γεγεννῆσθαι, &c. Nam qui parentibus tantum ſe natum putat, fatalem, atq; ſpontis ſuæ mortem manet. Qui uerò etiam patriæ, ob id, ne in ſeruitutem redactam illam uideat, occumbere præoptabit.

τὴν πεπρωμένην καὶ τὸν αὐτόματον θάνατον.

Fatalem, & ſpontis ſuæ mortem.

αὐτόματος θάνατος. Spontanea mors.

Cap.5. ἡδίων ὁ λέσβιος. Suauius Lesbium.

Cap.6. προσῳδίας. Accentus.

Cap.7. ἡ δὲ δὴ λέαινα, ἐὰν, ἰσχυρότατον, &c.
Cùm autem animalium acerrimum ſit leæna & audaciſſimum, ſemel omnino in uita & unum parit. Enitendo enim, cum fœtu pariter matricem proijcit. Rei uerò huiuſce cauſa eſt, quòd cùm in matrice manens motitari incipit catulus, motus ille unguiculis præmunitus ferarum longè omnium acutiſſimis matricem diſcerpit, tum in maius continuò augeſcens, multò magis dilanians prodit. Inſtante uerò iam nixu, prorſum relinquitur eorum integrum & ſanum nihil.

ἐπίκοινον. Promiſcuum.

εἱστήκει ὥς τίς τε λέων περὶ οἷσι τέκεσσιν, &c.

Vtq; leo in ſylua ſtabat, ſua pignora circum,
Cui manus occurſet catulos nemus inter agenti
Venatrix accincta uirum.

πυκνὰ μάλα στενάχων, ὥς τε λὶς ἠυγένειος, &c.

Crebra gemens nimium, tanquam leo uiribus ingens
Faucibus, abſenti uenator ſi catulum audax
Abripuit denſo in ſaltu, dolet acre, ſequensq;
Deinde nemus uerſat ſcrutans ueſtigia, ſi quo
Verſa uiri inueniat, rapit illum bilis amara.

λέων δὲ ὅτι μὲν ὀχεύει ὄπισθεν, &c. Leonem aduerſum coire, urinamq; retro reddere, dictum iam eſt. Coit, & parit, non omni tempore, ſingulis tamē annis uere parit, & magna ex parte geminos. Sed cùm plurimos, ſex catulos, nōnunquam etiam unum. Quod de leæna fertur, uuluam cum partu emittere, delira fabula eſt, facta ex ea cauſa, quòd rarū genus hoc animalis eſt: nec rationē, cur ita eſſet, comperire autor ille fabulæ poterat. Rarum hoc enim eſt, nec multis naſcitur locis, ſed Europæ totius ea parte ſolum, quæ inter Acheloum amnem & Neſſum eſt. Parit leæna

quoq; adeò paruos ut uix poſt ſecundum menſem incipiant ingredi. Leones terræ Syriæ quinquies uita pariunt, primùm quinque, pòſt uerò ſubinde pauciores, deinde ſteriles degunt. Caret leæna iuba, maris hæc propria eſt. Dentes eos tantummodo mutat leo, qui canini uocantur, quatuor: duos ſuperius, totidem inferius, idq; ſexto menſe ætatis ſit.

Cap.9. παvδέκτας. Promiſcua & omnimoda cõtinẽtes.
οὐκ ἀπὸ τῶν ὑῶν. Non à ſuibus.
ὕειν. Pluere.

Cap.10. ἐτύμῳ. Veriloquio.

Cap.11. βιωφελῆ. Vitæ utilitatibus conducentia.
πέμμασιν. Placentis concoctione.

Cap.16. πέμμασι. Panibus ſecundæ menſæ.
παροιμιώδης. Prouerbio tritus.
πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος καὶ χείλεος ἄκρου.
Multa cadunt inter calicem ſupremaq; labra.

Cap.17. σοφοὶ τύραννοι τῶν σοφῶν ξυνουσίᾳ.
Sapientes tyranni ſunt congreſſu ſapientum.
αἴας ὁ λόκρος. Aiax Locrenſis.
γέρων γέροντα παιδαγωγήσω σ᾽ἐγώ.
Senex ſenem ego teipſum erudiero.
φιλοκτήτης. Philocteta.
ἐν τῷ πυρφόρῳ προμηθεῖ. In ignifero Prometheo.
σιγῶν τε ὅπου δεῖ, καὶ λέγων τὰ καίρια.
Tacensq; ubi opus eſt, & opportuna loquens.
σιγᾷν τε ὅπου δεῖ, καὶ λέγειν ἀσφαλές.
Silere ubi opus eſt, & tutò loqui.

Cap.19. εὐφωνία. Vocalitas.
ἀέρα βαθεῖαν. Caliginem: & nebulam profundam.
κολοιούς τε ψῆράς τε. Graculosq;, ſturnosq;.

ψηρῶν τε. Sturnorum.
τῶν δ' ὥς τε ψάρον νέφος ἔρχεται ἠὲ κολοιῶν.
Horum,ut de ſturnis it nubes,graculiſ'ue.
Cap.21. κρηπίδας. Crepidulas.
νηρέιδας. Nereidas.
σκιαμαχία. Vmbratilis pugna.
κριομαχία. Arietum pugna.
Cap.23. δὶς ταυτὸν ἡμῖν εἶπεν ὁ σοφὸς αἴσχυλος,&c.
Bis idem nobis dixit ſapiens Aeſchylus.
Venio enim ad terram,inquit,& accedo poſtliminio:
Aſt uenio idem eſt,quod accedo poſtliminio,
Ita per Iouem,atq; ſi quis uicino dixerit,
Accommoda tu mactram,uel ſi libet,arcam panariam.
μάκτρα καὶ κάρδοπος. Mactra,& arca panaria.
ἀπομνημονεύειν. Commemorare.
ἕκτορα δ' ἐκ βελέων, &c.
Hectora de iaculis,de puluere Iuppiter,& de
Cæde uirûm abduxit,de ſanguine,deq; tumultu.
ὑσμῖναί τε μάχαι τε, φόνοι τ' ἀνδροκτασίαι τε.
Prælia,conflictus,cædes,hominumq; necatus.
μηκέτι παῖδε φίλω πολεμίζετε, μηδὲ μάχεσθον.
Neu dulces pueri pugnate,aut cernite ferro.
μνηστῆρες δ' ἄρα τηλεμάχῳ θάνατόν τε, μόρον τε,
Telemachoq; Proci lethum fatumq; profecto.
θάνατον καὶ μόρον. Lethum & fatum.
πολεμίζετε,καὶ μάχεσθον. Bellate,& pugnate.
βάσκ' ἴθι οὖλε ὄνειρε. καὶ βάσκ' ἴθ' ἶρι ταχεῖα.
Vade,i ſomnium agẽs.& alibi,Vade,& perge Iri citata.
ἐκ παραλλήλου. Ex geminatione.
Cap.24. προσῳδίαν. Voculationem.
Cap.25. γλαύκῳ, καὶ νηρεῖ, καὶ εἰναλίῳ μελικέρτῃ.

Glauco, Nereiq́; atq; maris genio Melicertæ.
νεωτερικότερ@. Audacior & iuuenilior.
ταῦρον δ' ἀλφέῳ, ταῦρον ᾗ ποσειδάωνι.
Taurum autem Alpheo. Neptuno tum quoq; taurum.

Cap. 27. ἐμφατικώτερον. Expreſſius.
τὸν ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον: In lente unguentum.

Cap. 28. πρόσωπον. Perſonam.

QVAE IN LIBRO XIIII.

Cap. 1. παχυμερέστερον. Craſſius, & pinguiori Mineruæ.
λογικὰ ζῶα. Rationalia animalia.
νευρόβατα. Neruis mouentia.

Cap. 3. παιδείας δ' οὐκ ὀρθῶς ἧφθαι τὸ παράπαν.
Inſtitutionem autem minime recte attigiſſe.

Cap. 4. περὶ καλοῦ, καὶ ἡδονῆς. De honeſto, et uoluptate.
Παρθένος ᾗ εἶναι λέγε), κατὰ σύμβολον τὸ ἀδιάφθορος εἶναι, καὶ μηδαμῶς ἐνδιδόναι τοῖς κακούργοις, &c.
Dicitur uirgo eſſe, indicio eam eſſe incorruptam, improbis nunquam concedere, non orationem modeſtam, non præcationem, non adulationem, non denique quicquam aliud pati. Quas ob res meritò triſtis etiam ac contracta fronte pingitur, uultu graui, aſpectu contento & toruo, ut iniuſtis terrorem incutiat, iuſtis fiduciam præbeat: quando huiuſcemodi facies iuſtis grata, iniuſtis moleſta eſt.

Cap. 6. σειρῆνες. Sirenes.
εὐρύκλεια. Euryclia.
ἐν τῇ ἔσω θαλάσσῃ. In interiore mari.
κατὰ ἀρίσταρχον. Iuxta Ariſtarchum.
ἐν τῇ ἔξω κατὰ κράτητα. In exteriore iuxta Cratetem.
ἰσόψηφοι. Pares. παραστιχίς. Continua ſeries.
ἠμαθία. Emathia. αἱμονία. Hæmonia.

ποσειδ

ποσειδώνειον. Neptunium, & locus Neptuni.
ὄναιο σου. Proficiat tibi.
ταύτης τῆς πολυμαθίας. Huius multiiugæ diſciplinæ gratia.
ὅτι τοι ἐν μεγάροισι κακόν ἀγαθόν τε τέτυκται.
Aedibus in noſtris quæ recta aut praua geruntur.

QVAE IN LIBRO XV.

Cap.3. ἀνέρυσαν μὲν πρῶτα, &c.
Prima ſupinarunt, necuere, & exuta dedere
Pellibus, abſq; ſono, & muti.
Cap.6. ἀνδρὸς μὲν τόδε σῆμα, &c.
Ecce uiri tumulum, qui pridem à lumine ceßit,
Abſtulit hunc factis præclarum ſplendidus Hector.
Quondam ita quis dicet, mea nunquam gloria cadet.
ἀνδραγαθούντων ὑμῶν, καὶ διαδεχομένων.
Fortiter ac uiriliter agentibus uobis, atq; ſuccedentibus, ſuſcipientibusq; ſtationem meam.
Cap.10. περὶ ψυχῆς. De anima.
Cap.14. εἰσεπράξατό με ἀργύριον. Exigit à me argentũ.
Cap.19. περὶ ἐδεσμάτων. De edulijs.
Cap.20. ἐν ταῖς προτέραις θεσμοφοριαζούσαις.
In prioribus theſmophorijs.
νῦν οὖν ἁπάσαισι παραινῶ, καὶ λέγω, &c.
Omneis igitur nunc admoneo, & dico
Virum hunccine ulciſci, multis de cauſis.
Agreſtia etenim quædam matronæ agit, ut qui
In agreſtibus enutritus oleribus ſit.
ὁ δ' ἀναξαγόρου τρόφιμος ἀρχαίου, &c.
At Anaxagoræ alumnus ueteris ille
Durus quidem ad ſalutandum uidetur
Et ridendi exoſus, & iocari nè ad uinum quidem

Conſuet

Conſuetus.uerùm quicquid ſcripſerit,id
A melle & Sirenibus profluit.
οὔποτε σὸν μνῆμα Εὐριπίδη ὤλετο πού.
Nulla ætate tua Euripides *monumenta peribunt.*

Cap.25. ἀνανεοῦται. Reuiuiſcit.

Cap.26. λόγος ἐν ᾧ τεθέντων τινῶν, *&c.* Oratio,*in qua poſitis quibuſdam,aliud quid à poſitis neceſſariò conſequitur per ea quæ poſita ſunt.*

Cap.28. κατ' ἀνδροτίωνος, καὶ κατ' τιμοκράτους. *In* Androtionem,*& in* Timocratem.

Cap.31. πολιορκητής. *Vrbium expugnator.*

QVAE IN LIBRO XVI.

Cap.1. ἐνθυμηματίον. *Commentatiunculam.*

ἄν τι πράξῃς καλὸν μετὰ πόνου, *&c.Si cum labore honeſti quippiam egeris,labor abit,honeſtum manet. Si cum uoluptate turpe feceris quippiam,quod ſuaue eſt,abit:quod turpe eſt,manet.*

Cap.3. διαιρέσεων. Diuiſionum.

ἐλογιζόμεθα οὖν παρὰ τὴν ἰσχυρὰν σύμπτωσιν, *&c.*
Cogitabamus *itaq; propter nimiam uẽtris compreſſionem ſummam eſſe inediam:nam & ij qui ſponte abſtinent cibo, primis temporibus fame afficiuntur,pòſt autem minus.*

ἐθισμένοι δέ εἰσι καὶ οἱ σκύθαι ὅταν διά τινα, *&c.*
Scythæ etiam conſueuerunt,ſi quando cuiuſpiam rei cauſa inediam ferre coguntur,latioribus faſcijs uentrem cohibere, quaſi ita fames minus eos infeſtet. Ventre autem ferè pleno,quia nulla in eo ſit inanitas,fit ne eſuriant. Dum *autem uenter compreſſus admodum eſt,caret inanitate.*

ἄπορον δὲ καὶ δεόμενον ἐπισκέψεως, *&c.* Dubium *eſt indigensq; cõſiderationis,tum in hoc,tum in cæteris famelicis,*

quare

quare in frigoribus magis huiuſcemodi caſus accidat, quàm ſerenis temporibus.

Cap.7. οὐδετέρως. Neutro ſcilicet.

Cap.8. εἰσαγωγάς. Introductiones.

περὶ ἀξιωμάτων. Pronuntiatorum.

ἀξίωμα. Pronuntiatum.

λεκτὸν αὐτοτελές, ἀποφαντὸν ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ.

Dicibile per ſe perfectum, enuntiabile quantũ ex ſemetipſo.

ἀξίωμα. Propoſitum.

συνημμένον ἀξίωμα. Connexum pronuntiatum.

συμπεπλεγμένον. Copulatum.

παραδιεζευγμένον. Vitioſe diſiunctum.

Cap.9. ἀδιαφορεῖν. Indifferens eſſe.

Cap.12. ἀπὸ τοῦ ἔρρειν. A pereundo.

ἔῤῥε κακὴ γλήνη. Pereas mala pupilla oculi.

ἔῤῥε ἐκ νήσου θᾶσσον ἐλέγχιστε ζωόντων.

Ocyus ò pereas uiuorum ex inſula abuſus.

βάσκανον. Inuidum. βασκαίνειν. Inuidere.

φανερότερον ἀπὸ τοῦ φαίνεσθαι ἐπὶ τὸ χρηστότερον.

Facilè apparens ab apparendo ad id, quod melius ac benignius eſt.

Cap.18. ὀπτική. Perſpectiua.

κανονική. Regularis.

ῥυθμός. Modus, numerus.

μέλος. Modulatio, cantus.

κανονικῆς. Regularis.

μετρική. Dimenſiua.

QVAE IN LIBRO XVIII.

Cap.2. σόλοικον. Solœciſmi uitium.

θεῖναι εἰς μέσον. Ponere in medium.

ἐφόδι

ἐφόδιον. Viaticum.

τεμένων ἱερά. Templorum ſacra.

Cap.3.καὶ δὴ δοῦρα σέσηπε νεῶν, καὶ σπάρτα λέλυνται.
Et ligna eputrent ratium,& ſparta in cariem ſunt.

σπάρτους. Ex agris ſatos.

Cap.4. κηφισιεὺς ὢν, ἐκ διοπείθους πατρὸς, &c.
Cephiſieus genere ex Diopete patre,
Quinq; & centum cùm ſcripſiſſet fabulas,
Fato eſt defunctus,annos duos natus & quinquaginta.

τεχνικοί. Artificiales.

ἀποδεικτικῷ. Demonſtratiuo.

ἀμφισβητούμενον, ἀντὶ ὁμολογουμένου.
Dubium pro confeſſo & certo.

ἀπόδειξιν. Expreſsionem & demonſtrationem.

Cap.8. μὴ γελᾶτε, ἔνι τ' οὔλαιον, &c. Ne ridete,ineſt oleum: uerùm uos neſcitis qualis matutino diluculo hodie rigor fuerit,itaq; gelu concretum eſt.

αἴθοπα οἶνον. Calidum uinum.

Cap.9. σκυτάλη. Lorum quo epiſtolæ inuoluuntur.

Cap.10. τᾶς ἐρεύγονται μὲν ἀπλάτου, &c.
A qua ſanè eructantur inacceſsi ignis puriſsimi ex imis fontes. Flumina uerò interdiu quidem inundant fluctum feruentem fumi. At per noctes punicea proglomerata flamma ad profundum ponti ferunt ſolum, cum ſtrepitu illa Vulcani fluenta,ſerpentia emittit ſæuiſsima,monſtrum profectò tum uiſu,tum auditu mirabile.

ῥόον καπνοῦ αἴθωνα. Fluxum fumi calidum.

κρουνοὺς. Fluenta.

ἀκύρως. Impropriè. τραχεῖα. Dura.

Ca.11.τόν τε πνεύμονα οἴνῳ, τὸ γὰρ ἄκρον περιςέλλεται.
Pulmonem uino,ſummum enim contrahitur.

ἢ κάτω

ἡ κάτω κοιλία. Inferior uenter, & aluus.

Τραχεῖα ἀρτηρία. Aſpera arteria.

ἐπιγλωττίς. Appoſita lingula.

τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν. Aſperam arteriam.

Cap. 12. ἄλλοτε μητρυιὴ πέλει ἡμέρη, ἄλλοτε μήτηρ. Ipſa dies quandoq; parens, quandoq; nouerca eſt.

μία μητρυιά, δύο μητέρες Vna nouerca duæ, matres.

Cap. 19. ἄνευ τοῦ πράττειν μέχρι τοῦ λέγειν. Sine ulla actione ad dicendum parati.

ἄνθρωπε ποῦ βάλλεις, &c. Homo ubi iam mittis, conſidera nunquid purgatum uas ſit. Nam ſi ad inanem opinionẽ ea inuergas, prorſum interierint. Sin cõputreſcant, in urinam aut acetum uertuntur, aut ſi quid ijs ipſis eſt deterius.

κυνικώτερον. Magis cynicum.

ἀνέχου, καὶ ἀπέχου. Patere, & abſtine.

Cap. 20. πᾶσα γὰρ πρᾶξις ὧδε ἔχει, αὐτὴ ἐφ' ἑαυτῆς, &c. Omnis enim actio ſic ſeſe habet. Nam ipſa quantum in ſemetipſa agitur, neq; honeſta, neq; turpis eſt: quemadmodũ ſunt quæ nũc nos ipſi facimus, aut bibere, aut loqui, aut diſputare. Non enim eſt horum honeſtum per ſeipſum quicquam, ſed in actione, ut quidem eſt actum, eiuſmodi euenit. Nam honeſtè geſtum, & rectè, honeſtum fit, contrà uerò turpe. Eodem pacto & amare ipſum, & amor, non omnis quidem honeſtus eſt, neq; commendationę omnis dignus: uerùm is, qui amare honeſtè nos adhortatur.

ἐνθύμημα. Commentum.

ὁδοῦ πάρεργον. Superuacaneè, extra itineris propoſitum, quaſi ex diuerticulo.

Cap. 21. ἀπαίδευτος. Ineruditus.

συγχρονισμοὺς. Contemporationes.

ἀνὴρ ὁ φεύγων καὶ πάλιν μαχήσεται.

Vir fugiens & denuò pugnabit.

QVAE IN LIBRO XVIII.

Cap.2. τὴς πολιτέιας. *Reipublicæ.*
κοινὰς τὰς γυναῖκας. *Communes mulieres.*
νήπιοι ἐδ' ἴσασιν ὅσῳ πλέον ἥμισυ παντὸς,
ἐδ' ὅσον ἐν μαλάχῃ τε, καὶ ἀσφοδέλῳ μέγ' ὄνειαρ.
Ignorant ſtolidi quàm toto ſit medium plus.
Ac quanta utilitas in malua & aſphodelo ſit.
Cap.4. μοχθηρὸς καὶ φορτικὸς. *Improbos atq; graues.*
Cap.5. ἀναγνώστην. *Lectorem.*
Cap.6. σοφιστέια. *Inani ſapientia.*
Cap.7. ἐπιμαίνεσθαι. *Furere, & inſanire.*
μελαγχολία. *Atra bilis.*
ἀλλὰ εἶναι σχεδόντι τὸ πάθος τοῦτο ἡρωικόν.
Et affectionem ferè hanc heroïcam eſſe.
μήτε καιροῦ, μήτε μέτρου. *Neq; temporis, neq; modi.*
Cap.8. ὁμοιοτέλευτα, καὶ ὁμοιόπτωτα.
Similiter finientia, & ſimiliter cadentia.
ὁμοιοτέλευτα, καὶ ἰσοκατάληκτα, καὶ πάρισα, καὶ ὁμοιόπτωτα. *Similiter finientia, & æqualiter deſinentia, & comparia, & ſimiliter cadentia.*
ἀπειρόκαλοι. *Inepti.*
Cap.9. ἄνδρα μοι ἔννεπε μοῦσα. *Dic mihi muſa uirum.*
ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι. *Pandite nunc Muſæ mihi.*
ἀπὸ τοῦ ἕπεσθαι καὶ εἰπεῖν. *Ab eo quod eſt ſequi, & dicere.*
Ca.10. ἐὰν ἅψῃ αὐτοῦ τῆς φλεβός. *Si attrectaris uenã eius.*
ἀγγεῖον. *Vas, & conceptaculum.*
σφυγμός. *Pulſus.*
σφυγμός, ἐστι διαστολὴ καὶ συστολὴ ἀδιαίρετος ἀρτηρίας καὶ

καρδίας. Pulſus, eſt diſparatio & contractio indiuiſibilis arteriæ & cordis.

σφυγμός, ἐστι παλμὸς, ἢ ζέσις φλεβός. &c. Pulſus, eſt ſubſultatio, & palpitatio uel ebullitio uenæ & arteriæ.

QVAE IN LIBRO XIX.

Cap. 1. διαλέξεων. Diſputationum.

ζήνωνος. Zenonis.

συγκαταθέσεις. Aſſenſiones.

Τὰς τοιαύτας φαντασίας. Eiuſmodi imaginationes.

οὐ συγκατατίθεται οὐδὲ προσεπιδοξάζει.

Non aſſentit, neq; coopinatur.

καὶ προσεπιδοξάζει. Et coopinatur.

οὐ συγκατατίθεται. Non approbat.

Cap. 2. αἰσθήσεις. Senſus.

ἀκολάστους. Libidinoſos, & intemperantes.

ἀκρατεῖς. Incontinentes.

ἀκολάστους. Incaſtigatos.

Διατί οἱ κατὰ τὴν τῆς ἁφῆς ἢ γεύσεως, &c. Cur incontinentes eos appellare ſolemus, qui uoluptate contrectandi aut guſtandi exuperantur? Nam qui immodicè re utuntur uenerea, & qui luxu delectantur ciborum, incōtinentes uocamus. Ciborum tamen non eadem ratio eſt, ſed partim linguam, partim gulam, ſua mouent ſuauitate. Vnde Philoxenus gruis collum à dijs immortalibus ſibi dari optabat. At uerò qui in uidendo audiendóue modum excedunt, non eodem uocabulo ſignificamus, an quoniam uoluptates ſenſibus hiſce acommodatas, communes cum cæteris animantibus habemus? Ergo ut communes ſpernimus & notamus, ſolasq; omnium, aut maximè probro damus. Itaq;

hominem iјs deditum reprehendimus, & incontinent... intemperantemq́; appellamus, quòd uictus à teterrimo uoluptatum genere ducitur. Sed cùm ſentiendi genera quinq; ſint, cætera animalia duobus tantùm quæ modò dixi, uoluptatem ſibi acquirunt, cæteris uel nihil omnino delectantur, uel per accidens ita afficiuntur. Quod enim uidet, au. olfacit, tantiſper gaudet, quoad guſtus tactus'ue fruiſcatur. Cumq́; genus idipſum concupiſcendi expleuit, illoru[m] quoque ſuauitas deſijt: ut nobis ſalſamenti odor cum indigemus, ſuauis eſt: ubi ſatiati repletiq́; ſumus, amplius ſuauis non eſt. Roſæ autem odor ſemper ſuauis eſt.

Τὴν συνουσίαν εἶναι μικρὰν ἐπιληψίαν.

Coitum eſſe paruum morbum comitialem.

Cap. 4. ψυχροποιητικήν. Frigus facientem.

τὸ δὲ πῦρ διαχαλᾷ τὸ πεπηγὸς, ὥσπερ ἥλιος τὴν χιόνα

Ignis autem concretum reſoluit, & gelu conſtrictum, ut niuem ſol.

Cap. 5. Διατί τὰ ἀπὸ χιόνος καὶ κρυστάλλων, &c. Cur aquæ ex niue glacie'ue liquatæ ſint uitioſæ? an quia cùm aqua quæuis gelu concreſcit, pars tenuiſsima difflatur, & leuiſsima euaporatur? Indicium illud eſt, quòd deliquata fit minor quàm antea fuerit, quàm concreſceret. Cùm itaq; quod ſalubrius eſt defuerit, deterius ſit quod relinquitur neceſſe eſt.

Cap. 6. Διατί οἱ μὲν αἰσχυνόμενοι ἐρυθριῶσιν, &c

Quam ob cauſam erubeſcunt quos puduit, pallent qui metuunt, cùm iſtæ affectiones ſimiles inter ſe ſint? An quoniam pudefactis ſanguis de corde in omnes corporis partes diffunditur, ita ut ſuperficiem occupet, metu uerò perculſus contrahitur ad cor, ita ut cæteris partibus deſiat?

αἰσχύνη ἐστὶ φόβος δικαίου ψόγου.

Pudor

..lor iuſtæ uituperationis eſt timor.

Cap.7. ἀκύρως, ἢ κατ' ἀντίφρασιν.

..improprie, uel per oblocutionem.

Cap.8 ἑνικῶς. Singulariter.

ἀπαραμύθητον. Abſq; conſolatione.

πληθυντικῶς. Pluratiue.

Cap.9. ἀνακρεόντεια.

Anacreontia, & Anacreontis uerſus.

..λεγεῖα. Elegos, hoc eſt, lugubria carmina.

..ρωτικά. Amatoria, dulcia, & uenuſta.

Τὸν ἄργυρον τορεύσας, &c. Argentum tornans

Fabrica Vulcane mihi,
Non hominem armatum.
Quid enim cum bellis mihi?
Sed cauum poculum cude,
Quantum uales maximè.
Inq; eo neq; aſtra,
Neq; plauſtra facias.
Nam quid cum Pleiadibus,
Quid cum Boote mihi?
Vites fabrica quæſo intus,
Et racemos pariter,
Aureosq; pulchrè calcantis
Comites Lyæi,
Amoremq; excude ſimul.

..σωτίᾳ. Luxu, prodigalitate.

..παφροδισίας. Inuenuſtatis.

Cap.11. τὴν ψυχὴν ἀγάθωνα φιλῶν, &c.

..uauia dans Agathoni animam ipſa in labra tenebam.

Aegra etenim properans tanquam abitura fuit.

..κ ἄμουσος. Non inelegans.

Cap.12.ἀπάθειαν.Tranquillitatem.
πάθη.Paſsiones.
Cap.13.ἀκλαὴς.Minimè plorans.

QVAE IN LIBRO XX.

οἱ περὶ τὸν διόνυσον τεχνῖται.Liberi patris artifices.
προβλήματα ἐγκύκλια.Quæſtiones circulares,
Διατὶ οἱ διονυσιακοὶ τεχνῖται, &c. Cur genus id hom num,quod Dionyſiacos technitas, id eſt, artifices baccha nales appellamus, improbis eſſe moribus magna ex part conſueuerunt? An quia minimè ſeſe ſtudio ſapientiæ de dunt? eo ſcilicet, quòd in artibus neceſſarijs magnam par tem ætatis ſuæ conſumunt, uitam plurimum traducunt incontinenter, partim etiam tum inopia,quod quidem utrun uitia & gignit & auget.
Cap.4.ἐξωτερικά.Extraria,uel extrinſeca.
ἀκροαματικά.Auſcultatoria.
ἀκροαματικήν.Auſcultatoriam.
ἐξωτερικάς.Extrarias.
δειλινὸν περίπατον.Pomeridianam ambulationem.
ἑωθινόν.Dilucularia.
ἐξωτερικοί.Extrarij.
ἀκροαματικοί.Auſcultatorij.
ἀκροαματικάς.Auſcultatorias.
ἀκροαματικούς.Auſcultatorios.

Ἀλέξανδρος Ἀριστοτέλει εὖ πράττειν.
Οὐκ ὀρθῶς ἐποίησας ἐκδούς.&c.

Alexander Ariſtoteli ſalutem.
Haud rectè feciſti,quòd auſcultatorios libros ediderís.
In qua enim re à cæteris nos item præſtabimus, ſi d
pl

plinæ, in quibus eruditi ſumus, omnium omnino ſint communes? Equidem malim in rerum uſu optimarum, quàm in facultatibus anteire. Vale.

Ἀριστοτέλης βασιλεῖ Ἀλεξάνδρῳ εὖ πράττειν.

Ἔγραψάς μοι περὶ τῶν ἀκροαματικῶν, &c.

Ariſtoteles regi Alexandro ſalutem.

Scripſiſti ad me de libris auſcultatorijs, inter arcana illos condi putans oportere. ſed tu eos & eſſe editos, & minime editos ſcito. Cognobiles enim ijs tantum erunt, qui nos audiunt. Vale.

Cap. 5. ἐπιμελοῦμαι ὑμῶν, καὶ κήδομαι ὑμῶν. Habeo curam ueſtrum, & conſulo rebus ueſtris.

ὑμῶν. Veſtri.

Cap. 7. συμπάθειαν. Conſenſum.

Cap. 11. κηρίον. Fauum.

κέρας ἀμαλθείας. Copiæ cornu.

πινακίδιον. Indicem.

ἐγχειρίδιον. Pugillarem, aut tabellam.

διατριβάς. Exercitationes, & ſtudia,

περὶ ποικίλας ἱστορίας. De uaria hiſtoria.

βιβλιοθήκην. Librariam.

ἐποπτείδων. Spectaculorum.

συγγραφήν. Hiſtoriam.

FINIS.

00086453

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 25 June, 2016